INCIAL

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

TOLEDO
BIBLIOTECA PROVINCIAL
Sala Reserva
Número 790

I 5. R. Est. 6 – Cap. 5 –

Tit 147770
C 1195739

R 376119

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

SANCTA·TRINITAS·VNVS·DEVS·MISERERE·NOBIS·

MORALIA

magna p̄ſtātiſſimi viri Hieronymi ab Pāgeſto p̄hi acutiſſimi: ſacreq̨ Theologie profeſſoris longe celeberrimi nuprime perdiligēter emēdata cū textu īſerto: hiſq̨ oīb' q̄ ī p̄uis moralib' habebant adiūctis. His adiecte fuerūt marginales adnotatiūcule: q̄bus lector cādidus hanc interdū notam * interdū hanc voculam ADDITIO prepoſitā videbit. Addita eſt etiam Tabula per elementorum ſeriē digeſta: ſingula ſummatim complectens que hoc in excellenti opuſculo continentur.

15 25

Diuus Hieronymus ad Paulinū presbiterum. Diſcamus in terris quoꝝ ſciētia nobis p̄ſeueret in celo.

Casa profesa de la Compañia de Jesus

Ministerio de Educación

¶ CVM PRIMIS REVERENDO IN CHRISTO PATRI: DOMINO LODOVICO A BORBONIO CARDINALI MERITISSIMO REGIAQVE PROSAPIA: MORVM ET LITERARVM DOTIBVS PREFVLGENTI HIERONYMVS AB HANGESTO CVM OMNI VENERATIONE. S.D.

DOMINICO gregi ꝓthdolor nr̄a tēpeſtate ſcabie iugi ſquallenti: lōgaqꝫ marcēti inedia: ac ꝑ deuia queqꝫ errāti paſtorū pec⁹ deglubētiū incuria: qd iucūdi⁹ cōtingere pōt Antiſtes digniſſime: qd ſalubri⁹ ſuccedere: ꝙ ei talē ꝑfici paſtorē q CHRISTI cōcreditas oues ſanitate donet: ſalutaribus paſcat alimonijs: vigiliaſqꝫ noctis iugiter cuſtodiat: qualē te paſſim ꝑdicāt ꝓideqꝫ ad aſtra ferūt. ¶ Nec abs re: qn̄quidē (ꝑter illā nataliū claritudinē cui admodū concinnus cū morū: tū literarū ꝑpulchre connexus eſt chorus) ſic famā laudēqꝫ tuā cedro dignis operib⁹ indefeſſus illuſtras: vt abſolutiſſim⁹ Antiſtitū ꝓtotypus nō abſqꝫ admiratiōe cōſpiciaris. Itaqꝫ oīgeneæ eqtatis diuiniqꝫ honoris anhelus amator omnibus neruis argēteas baſes tabernaculo deo Iacob Moſem imitatus examuſſim cōplātas: inſtar Salomonis tēplū dn̄o grauiter extruis: in dauiticæqꝫ turris vertice: tu vt laconicus Apollo auritus: vt argus oculatus ſpeculator domui iſrael optimo iure ꝑfect⁹ pernox ꝑdiuſqꝫ illic alta a lōge cognoſcens: mō pecoris vultū: mō luporū impetū impigre cōtemplaris: inde nūc buccine clangore ſtatim baculi terrore ſua cuiqꝫ moliris: id mediuſfidi⁹ cōſultiſſime: nam alioquin ſanguinē de manu tua requireret dn̄s: qui iudiciū his qui ꝑſunt pollicetur duriſſimum: exiguo aūt & inopi miſericordiā: potentes (inqt) potenter tormēta patient̄: & fortioribus fortior inſtat cruciatio. ¶ Quis porro it inficias paſtoricia eruditione vtpote medēdi: alendi: tutandiqꝫ gregem te affatim ſtipatū egregie paſtor: quippe qui poſtea ꝙ ab ipſis vnguiculis tuā inſignē ex regia ꝓpagine generoſitatē cū diuinis pene morib⁹: tum humanarū diſciplinarū cādorib⁹ eximijs āpliter exornaſti: ipe deo maximo optimo militatur⁹: ſacras ſuperinduiſti architectricē tui cōmilicij peritiā (cui nō ſegniter īſudas) aſpernatus minime: eā potiſſimum deiloqui immo Herois & pluſqꝫ viri Pauli doctoris tui ſolidam archanāqꝫ theologiā: ex qua mille pendent clypei: omniſqꝫ armatura fortium: eo teſtimonium perhibente ſcripturam omnē deitus inſpiratam ad hec ſane valituram docendum: arguendum: corripiendum: erudiendum: in iuſtitia vt perfectus ſit homo dei ad omne opus bonum inſtructus. ¶ Hec quippe ſunt tue electe militie arma: he ſagitte potentis acute quibus pro congenea tui ꝑſtantia contra diriſſimos orthodoxe pietatis hoſtes vt

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

fortis athleta ſtrennui militonis more Chriſti fortalicium ſolerter re=
gere tutariq; noſti: aduerſus quod & ſi nouus nero iam partus fure=
ret: qui firmiſſimam fidei petram eradicare conaretur: ſi nouus ſergi⁹
mente deſiperet: qui chriſtiane religionis cōterere niteretur colūnas:
ſi arrius: ſi ſabellius: & id genus perperantes exurgerēt noui: tu Chri
ſti cardineus miles (etiam ſi mortem oporteret pro laude paciſci) hos
ſtrennue arceres: eliminares in virga ferrea: & tanq̃ vas figuli cōfrin=
geres eos. ¶ Hec armentariorum cum ſedula cura: tum crebra vigi=
lantia eſſe debet: ſin minus ſue improbitatis fecem nouerint ſe bibitu
ros: & hoc minax Ezechielis ſubituros oraculum. ve paſtoribus iſrael
qui paſcebant ſemetipſos. lac comedebatis & lanis operiebamini: gre
gem autem meum nō paſcebatis: diſperſe ſunt oues mee eo ꝙ nō eſſet
paſtor: & facte ſunt in deuorationem omnium beſtiarum agri. ¶ Nō
igitur vt retrorſus armentarius tuis deſiſtes fauſtiſſime ceptis ſacerri
me preſul: non illam de te percelebrem hominum falles opinionem:
non ſua letabunda ſpe defraudari ſines. Soli perſeuerātie (vti optime
noſti) ſummus panditur ether: ipſa ſola coronat: ſolaq; euectat ad im=
marcentes beatorum arces: vbi pro tuis meritis ſit in partes dei heredi
tas: & in plenitudine ſanctorum detentio tua. Vale: & hanc meam mo
ralium fœturam fauſtiſſimo nomini tuo nūcupatam: ac tuæ cōmiſſam
cenſuræ accipito preſulum iubar: & preſidium meum.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

❡Joānes Corbin vtriuſqꝫ iuris doctoꝛ Hieronymo ab Hāgeſto philoſopho ⁊ theologie pꝛofeſſoꝛi. S. D.

Quantũ tibi debeāt q̃ phie diuiniſqꝫ lr̃is dāt opam mi Hieronyme cũ ſtudia: tum ſcripta tua ſatis oſtēdũt. Finē em̃ nullum facis aut ſcribēdi aliq̃d: aut cogitādi qᵭ alios ᵭlectet ⁊ te virtutibꝰ illuſtret. Itaqꝫ cui plꝰ acceſſerit vel noſtro Ludouico a Boꝛbonio cardiali di gniſſimo vel tibi nō facile dixerim. Ille ſummo loco maximo ingenio natꝰ: diuinos pene moꝛes iduit: ac nō vereoꝛ ne aſſentatiũcula ſuā gratiā aucupari videar: q̃n illi tm̃ tribuere auſim: vt neminē anteponā: cōparem aũt paucos: eos tñ magis q̃ illũ nō admirentur inuidos: quā eos q̃ laudēt aſſentatoꝛes arbitroꝛ: hec ſtudia: hi moꝛes diuinũ igenium alũt: i quo ⁊ oꝛnādo doctrinaqꝫ augēdo non minus deeſſe videris: quā Ariſt. Alexādro: atqꝫ habes, in quo artē exerceas: tātũ ſecũ traxerũt felicitatis tpa in q̃ icidiſti: vt nō magis eũ oꝛnaueris: quā ſuis laudibꝰ auctũ te ſentias. Neqꝫ em̃ Alexāder ille gr̃e cā ab Apelle potiſſimũ pingi ⁊ a Lyſippo fingi volebat. Sꝫ qᵭ illoꝝ artē cũ ipſis tũ etiā ſibi gloꝛie foꝛe putabat. Neqꝫ minꝰ ꝓhibēdꝰ eſt noſter Ludouicꝰ: q̃ etiā ſi ſe pigi aut fingi nō patiat̃ tāq̃ ſpartiates Ageſilaus: habeat tñ Xenophōtē aliũ q̃ in eo certe laudando facile oēs imagines hoīum: ſtatuaſqꝫ ſuperauerit. Turpe certe eſt laudari a turpibꝰ. Pulcherrimũ aũt a laudatis ꝓbari. Placet em̃ Hectoꝛ ille mihi Neuianꝰ q̃ nō laudari tm̃ ſe letat̃: ſꝫ addit a laudato viro. Qua laude tu dignꝰ habearis viderint q̃ ſcripta tua nō legũt ſolũ ſed admirant̃. Pluris tñ faciũt viuā iuriſcōſulti vocē q̃ moꝛtuũ (vt dicā) cōſcriptũqꝫ inſtrumētis teſtimoniũ. Sꝫ vnũ ad p̄ſentē: alteꝝ ad futurā memoꝛiā ſpectare vr̃. Nos aũt q̃ tua quotidiana cōſuetudine fruimur: ſtudioꝛũqꝫ tuoꝛũ participes ſumꝰ: apud quē literaꝝ ſi vſus nemini te cedere patiemur. Te etiā mi Hieronyme: vt rē fine cōcludā a nobis rogari patieris vt eos quos de philoſophia libꝛos ſcripſiſti calchographis: nobiſqꝫ pꝛopediem ſuppedites: gratius nobis hoc tempoꝛe nihil facere potes. Uale Parrhyſijs ad. xj. calen. Julij.

❡Nicolai Wallarij Rothomagei ad reuerēdum in pꝛimis dominum Cardineum Lodoicum a Boꝛbonio

❡Epigramma.

Hec tibi Socratico libans Moꝛalia fonte
    Perſonat Actea doctus Apollo chely.
Quā bene ſacra ſuũ Authoꝛē nũc pagina mōſtrat,
    Conuenit ⁊ titulis dux Lodoice tuis.
Moꝛibus ecce micas: doctrinis ille niteſcit.
    Hoc opus in ſolo nomine vtrũqꝫ refert,
Scilicet iſta tuos docuit ſapientia moꝛes,
    Omnia libꝛato pondere ſenſa ſequi.
Quod ſi recta iuuat ſtudioſi meta laboꝛis:
    Sanctaqꝫ lanigeri ſit tibi cura gregis.
Ipſa Cleoneo ſectanda eſt tramite virtus.
    Non datur ignauo palma ferenda viro.

FINIS.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Tabula huius

operis litterario ordine diligenti admodum labore contexta ſingula queq̄ notatu digna complectens.

De littera A.

Abrogare ⁊ derogare.folio.liiij.
Actus dupl'r ē liber.f.iij.
Actus ſecūdario liber/ē vere naturalis.fo.iij.
Actus credendi falſus moraliter bonus.fo.vj.
Actuū quorūdā circunſtantie ſunt obiecta: ⁊ quorundā non pro voluntatis beneplacito.fo.viij.
Actus voluntatis quotuplices.fo.ix.
Actus tertius medij ⁊ finis.fo.ix.
Actus idem vſus ⁊ fruitio odium ⁊ amor eoq̄ intēſe ⁊ remiſſe diligi.f.ix.
Actus medij ⁊ finis vnius boni: alteri⁹ mali nō eſt bon⁹ ⁊ malus.fo.ix ⁊ x.
Actus tertius medij ⁊ finis non neceſſario ab actibus extremorum pendet/nec ſemper no litio a volitione. folio.ix.
Actuum voluntatis quidā incomplexi/quidam complexi.fo.xj.
Actus complexus per terminū ei⁹ expreſſiuum cognoſcitur.fo.xj.
Actuum voluntatis quidam efficax/quidam inefficax.fo.xj.
Actus efficax et inefficax ſpecie differunt.fo.xj.
Actus efficax eſt potior.fo.xj.
Actus efficacis quedam deſcriptio reprobata.fo.xj.
Actus inefficax nequit efficax fieri.folio.xj.
Actus efficax non ſemper operationē ſortitur.fo.xij.
Actus efficax eſt in bonis melior: et in malis deterior.fo.xij.
Actus efficax et act⁹ formaliter imperatiuus an idem.fo.xij.
Actus efficax duplex.fo.xij.
Actus vniuerſalium/atq̄ finium ſunt aliorum ſecūdi propagatores.folio.xij.
Actum non ponit ipſa conditionalis per quā actus inefficax exprimi ſolet.fo.xiij.
Actus inefficax tpe q̄ q̄s ad efficacē obligat̄ nō eſt p hoc vicioſus.fo.xiij.
Actus inefficax eſt tā habitus q̄ paſſionis productiuus.fo.xiij.
Actuum volūtatis quidā liber: q̄dam naturalis.fo.xiij.
Actum liberum ⁊ actū naturalem contingit nō ſpecie differre.fo.xiiij.
Act⁹ factus naturalis an actui libero ꝯtrarie denoīationis ſit incōpoſſibilis.fo.xv.
Actuū voluntatis quidā inſtantaneꝰ/quidā ſucceſſiue elicitur: nec ad huius aut illius determinationem requiritur actus reflexus: idē de habitu ⁊ paſſione.fo.xv.
Actus idem partim liber: partim naturalis.fo.xv.
Actuū atq̄ paſſionū ⁊ habituū penes quid ſumat̄ ſpecifica differentia. fo.xv.
Actuum differentiā ſpecificam nō ſolum arguit alietas rei obiectiua: ſ3 etiam modi ſe habendi diuerſitas. fo.xvj.
Actus quilib3 eſt ſpeciei ſpecialiſſime. fo.xvj.
Actus aut habitus generici cur dicātur.fo.xvj.
Act⁹ generici ſunt in ſpē ſpecialiſſima moris conſtituti.fo.xvj.
Actus moral'r bon⁹ p̄ter ⁊ malus q̄d: treſq̄ cōditiones ad moralē bonitatem requiſite.fo.xxvj.
Actus demētiū ⁊ ebriorum ac dormiētium.fo.xxix.
Actus non ex euentu aggrauatur ſecūdū numerū: ſ3 penes veriſimilitudinem.fo.xxix.
Actus virtutis ⁊ ſue prudentie an ſit idem obiectum.fo.xliij.
Actus idem malicias h3 ſpecie differētes.fo.xvj.
Actus an a fine ſpeciē moris ſumat.folio.xlvj.
Actus primus meritorius an ſit quocunq̄ ſequente melior.fo.xlvij.
Actus ſatiſfactorius non eſt per hoc minus meritorius.fo.xlvij.
Actus terti⁹ medij ⁊ finis an ſit vtroq̄

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

extremoꝝ actu melioꝛ.fo.lxxj.
Actus aliquis liber an ſit indifferens: ⁊ an aliqui infideliuȝ actus ſint nō culpabiles.fo.lxvj.
Actus moraliter boni abſqꝫ dei cognitione.fo.lxvij.
Actus an contingat eē meritoꝛios abſqꝫ dei cognitione.fo.lxvij.
Actus datur indifferens.fo.lxviij.
Actus tertius quo proximus propter deum diligitur eſt ſimplici amoꝛe dei melioꝛ.fo.lxix.
Actus inefficax ſeu complacentie ſolet in aliquibus caſibus elici.folio.lxx.⁊.lxxj.
Actus cōditionati nō in ſe mali quandoqꝫ viciꝫ incendium prebent. folio.lxxj.
Actuum cōfuſio minuit boni ⁊ mali rationem.fo.lxxj.
Actiones ſunt ſingularium.fo.lxxj.
Actus poteſt multoꝛum eſſe confuſus multipliciter.fo.lxxj.
Actus duplex conditionatus ⁊ abſolutus.fo.lxxj.
Actus boni vel mali diſiunctus an ſit malus.fo.lxxj.
Actuum pluralitas obiectiua bonitatem aut maliciam adauget:ſȝ qualiter.fo.lxxj.⁊.lxxij.
Actuum differentiam ſpecificam conſtituunt magnū/paruum/multum paucū obiectiue.fo.lxxij.
Actuum intenſio/continuatio / ⁊ repetitio augent propoꝛtionaliter geometrice.fo.lxxiij.
Actus liberi creſcentia quandoqꝫ eſt a naturali cauſa.fo.lxxiij.
Actuum oꝛdo ſm prius ⁊ poſterius q̄d operetur.fo.eo.
Actuum voluntatis crementum aliunde q̄ ex conatu proueniens:an bonitatem augeat vel maliciam. folio.lxxix.
Actuū permutabilitas de bono in malum et contra.fo.xciij.
Accidentiū anime varietas.fo.xciiij.
Actus idem poteſt variatis rerum circunſtantijs continuari. fo.xciij.
Actum eundem contingit ſimul eſſe bonum et malum.fo.xciij.
Actus idem diuerſarum ſpecierū moris.fo.xciij.
Actus idem premijs,ſpecie diſtinctis premiabitur. fo.lxxxj.
Actuum quidam intrinſece boni :q̄dā extrinſece q̄literve permutabiles in malum.fo.xciij.
Actus quilibet rectificabilis an ſit diſpenſabilis.fo.xcv.
Actus tertius medij ⁊ finis. fo.lxxj.
Actus intrinſece boni duplices , folio.xcv.
Actus quidā intrinſece bonus/quidā extrinſece.fo.xcv.
Actus intuitiui an ſint in voluntate reperibiles.fo.xcv.
Actus voluntatis abſtractiuus non requirit ſui obiecti exiſtentiam. folio.lv.
Actus impmutabiliter bonus in ſenſu moꝛali quot modis. fo.xcvj.
Actus immutabiliter malus. fo.xcvj.
Actus eſſent moꝛalr̄ boni aut mali oī circunſcripta pene vel mercedis inſtitutione.fo.xcvij.
Actuum quidam explicant bonitateȝ aut maliciam :quidam implicant. fo.xcvij.
Actus malus q̄ꝛ prohibitus/aut ꝓhibitus quia malus.fo.xcvij.
Actus irrectificabiles.fo.xcvij.
Actus quilibet prohibitus quia malus/an ſit immutabiliter malus. fo.xcvij.
Actus quilibet mutabiliter malus an ſit diſpenſabilis.fo.xcix.
Actus q̄libet diſpenſabilis an ſit precepribilis.fo.xcix.
Actus virtutis ⁊ ſue prudentie an ſit idem obiectum.fo.xliij.
Actus idē malicias habet ſpecie differentes.fo.xlvj.
Adoꝛatio in teſtamento veteri fiebat verſus occidentem.folio.l.
Adam cum tribus donis excellentibus foꝛmatus. fo.c.
Ade ſcientia.fo.c.
Ade filij non vt adam nati fuiſſent ꝑfecti.fo.eodem.
Ade cogatitio media inter beatificam ⁊ noſtram enigmaticam , folio eodem.
Ade gratia.fo.c.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Ade iuſticia originalis.fo.c.
Adam non fuit aliquo falſo iudicio ꝑ motus ad primum eius peccatum. folio.c.
Ade et eue differentia peccatorū.folio.cj.
Ade peccato grauius fuit peccatū eue folio.cj.
Affectus abſq; effectu an iura humana puniant.fo.xxxj.
Amor ⁊ odium qualiter impediāt cernere verum.folio.vj.
Amor rei ſimplex eſt quedã eius placentia.fo.xv.
Amor dei multiplex.fo.lxv.
Amor eſt communiter aliarū affectionum radix. Etiq; amor propter q̄d ad amorem propter ſe reducibilis. folio.lxix.
Amoris ex amore origo efficientie an amorem viciet (gratia exēpli) amoris dei ex amore mercedis.fo.lxx.
Amoris ſuper amorem exceſſus gradualis an ipſum quandoq; viciet (gratia exempli) amoris mercedis ſuper dei amorem.fo.lxx.
Amoris ſuper amorem exceſſus appreciationis indebite viciat eū. fo.lxx.
Amoris aut alterius actus cōditio ſola inexiſtentie non ponit bonitatē vel maliciam.fo.lxx.
Amore vel odio eſſe dignum eſt dupliciter: et an id cognoſcere poſſit viator.fo.cviij.
Anima bruti non eſt factibilis libera. folio.ij.
Anima eſt omnium operationum vite effectiuum principium.fo.iiij.
Anima non eſt liberum animationis aut vegetationis aut ſenſationis principium.fo.v.
Anima eſt alicuius intellectionis non cuiuſlibet liberum principiū. fo.v.
Anima eſt quarundam operationum potentie motiue liberū principiū. folio.vj.
Anime inſequuntur corpora neceſſario quidem quo ad appetitum ſenſitiuum/⁊ inclinatiue quo ad volūtatem.fo.xxj.
Anime chriſti actus multiplices: ⁊ an ſuā meruerit beatitudinē.f.xxviij.
Animam eſſe mundam tria impediſſe credere.fo.cviij.
Angelus hominis cuſtos non ex eius lapſu triſtatur: nec ex eo demō gaudet.fo.xix.⁊.xx.
Angeli vel anime ſeparate an mereātur aut demereantur.fo.xx.
Angeli creati ſunt in gratia abſq; tamen clara deiviſione ⁊ cum ſufficiēti agendorum cognitione.fo.xx.
Angeli atq; anime qualiter i igne crucientur.fo.xx.
Angelus quas operationes in corpore aſſumpto exercere valeat.fol.xx.
Angelo an virginitatis virtus competere valeat idem in reliquis materijs.fo.lxxj.
Appetitus triplex.fo.j.
Appetitui naturali vis quedã diſcretiua competit.fo.j.
Appetitus ſenſitiui ſeu ſenſualitates tot ſunt quot ſenſus.fo.j.
Appetitus tres quibus rebus inſint: ⁊ quibus non.fo.j.
Appetitus ſenſitiuus ⁊ rationalis cōueniunt ⁊ differunt.fo.j.
Appetitus qualiter cecus.fo.j.
Appetitui ſenſitiuo obiectum eſt ex natura rei conueniens: non ſic voluntati.fo.j.
Appetitus naturalis ab alijs differt. folio.j.
Appetitus ſolus liber eſt primario virtutis capax.fo.ij.
Appetitus ſenſitiuus preciſius ſuam cognitiuam inſequitur ꝙ rationalis.folio.vij.
Appetitus ſenſitiuus quem cibum appetat in abſentia.fo.vij.
Appreciatio quandoq; maior vbi actꝰ remiſſior.fo.lxj.
Apparere maiꝰ ⁊ magis apparere differunt.fo.lxv.
Aſſentire oppoſito primi principij an contingat.fo.vj.
Augmentum graduale actus voluntatis ex duplici cā eſſe pōt.fo.lxj.
Aureola quid ⁊ quotuplex.fo.xxvij.
Auxilij ſpecialis opiniones.fo.ciij.
Auxilium generale pariter ⁊ ſpeciale. folio.ciij.
Auxiliū ſpāle tribus modis cōcurrere

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

poteſt ad bonum.fo.cv.
Auxilij ſpecialis reſolutio.fo.cv.
¶De littera.B.
BAptiſmus multiplex. folio.xxvij.
Beatitudo ſeu felicitas duplex: pariter infelicitas.fo.xix.
Beatificatur quis extra celum: extra pariter infernū infelicitatur.fo.xix.
Beatorum actus multiplices / nec ad quodlibet neceſſitantur.fo.xxviij.
Beatitudo an a ſolo deo efficienter ſit.fo.xxviij.
Beatitudo multipliciter inordiate appeti poteſt.fo.xxviij.
Beneficia plura iuſte tenēs plus meretur dicens horas grauiuſq; omittit.fo.lxxv.
Benefactori an aliqd retribuere obligetur beneficiatus.fo.xlix.
Bos ꝛ aſinus nec propter deum cognouerunt: nec ei honorem latrie exhibuerunt.fo.xxvij.
Bonitate aut malicia nō aucta creſcere poteſt premium/aut pena ex ſuperioris auctoritate.fo.xxx.ꝛ.xxxj.
Bonitas moralis quid.fo.xlj.
Bonū aut malum duplex/ex genere et ex circunſtantia.fo.xlv.
Bonum plura requirit ꝙ malū.fo.lix.
Bonitas aut perfectio maior non arguit debitū maius agendi propter eam.fo.lxiij.
Bonitate ꝓueniēte ex fine vltimo circūſcripta reſidet in actibꝰ bonitas moralis.fo.lxvij.
Bonitas ſurgit maior ex fine meliori/ pariter ex relatiōe ꝑfectiori.f.lxvij.
Bonitas moralis maior maius facit meritum.fo.lxvij.
Bonitas quecūq; precepti an quācunq; ꝯſilij bonitatē exuperet.fo.lxxiiij.
Bonitas aut malicia aliunde ꝙ ex conatu naſci poteſt.fo.lxxix.
Bonum ex integra cauſa.fo.xlij.
¶De littera.C.
CArdinales virtutes cur ſic appellentur tales.fo.lxxxj.
Cardinalis virtus an pro actu/an ꝑ nomine accipiatur.fo.lxxxij.
Cauſarū differentia aut idētitas non ſemper arguit eam eſſe defectuū.fo.xv.
Circūſtātia quid ꝛ quotuplex/et qualiter inſpicienda.fo.xliiij.
Circunſpectio qualiter ad virtutē requiratur.fo.xliij.
Circūſtantie in cōdendis legibus cōſiderāde.fo.xliij.
Circūſtantia triplex/aſſiſtēs/incitās/informās/aut bona aut mala qualiter ad opera ſe habeāt.fo.xlv.
Circūſtātie triplex habitudo per has ꝑpoſitiōes/cū/ex/propter/explicatur.fo.xlv.
Circunſtātiarū numerus certis dictionibus deſignatus.fo.xliij.
Circūſtātie bonitas aut malicia qualis.fo.xliij.
Circūſtantiarū diuerſitas qualiter actuū differētias in eē entis aut moris faciat.fo.xlvj.
Circūſtātia perſone qualiter ꝛ quibus modis fiat operi debita vel indebita.fo.xlvj.
Circūſtātia diminuēs aufert a grauiori ꝑcō maiorem maliciā.fo.xxxv.
Circūſtātia materie ex quibus ſit debita aut indebita.fo.xlix.
Circūſtātia vna duplata nō duplat totam actus bonitatē aut maliciā: qꝛ nō ꝑ hoc oīa alia duplant. fo.xlix.
Circūſtātia numeralis aut bonitatis obiecti offenſi: aut ꝓpinquitatis eiꝰ: aut difficultatis: ꝛ hmōi duplata nō duplat grauitatem.fo.xlix.
Circūſtātia loci ex quibus fiat debita vel indebita.fo.l.
Circunſtantia loci adiacens an aliqd conferat.fo.l.
Circūſtātia boni loci an quandoq; vicietur opus.fo.lj.
Circunſtantia temporis.fo.lj.
Circunſtātia temporis ex debito ſpecialis iuris.fo.lv.
Circūſtātia temporis precise adiacēs an conferatur.fo.lvj.
Circūſtantia modi agendi ex quibꝰ ſit debita aut indebita.fo.lvj.
Circūſtātia medij aut inſtrumenti ad circūſtātiā modi reducit.fo.lvij.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Circũſtantia finis non ex entis bonitate aut malicia: ſed aliũde fit operi debita vel indebita. fo. lviij.
Circũſtantie vltimi finis carẽtia quãdo viciet. fo. lxvj.
Charitatis ordo penes quid attendatur. fo. lxij.
Charitatis ordo nõ ſubuertit ſolo graduali exceſſu amoris ſuper amorez ſed appreciationis. fo. lxj.
Charitatis preceptum cõiter non abſq3 actu cõſilij obſeruatur. fo. lxj.
Charitas perfecta qualiter foras mittit timorem. fo. lxv.
Cõditionalis propoſitio non ponens actum. &c. vbi plerique in moralibus aberrant. fo. lxx.
Cõditiõalis & ſi abſq3 actu verificet: cõtingit tamẽ volũtatez ſuo arbitrio elicere actũ vbi differunt vult & vellet. fo. lxxj.
Cõfuſus actus eſt indiſtict⁹. f. lxxj.
Confuſio actus moralem minuit bonitatem atq3 maliciam. fo. lxxj.
Conatus abſq3 actu vel omiſſione an bõitatẽ vl' maliciã habeat. f. lxxxiij.
Conatus quid. fo. lxxviij.
Conari an cõtingat voluntatez abſq3 actu. fo. lxxviij.
Cõnexio virtutũ moraliũ q̃lis. fo. xcj.
Connexio virtutũ theologarum inter ſe. fo. xcij.
Cõnexio aliarũ virtutũ moralium cuz prudentia. fo. xcij.
Cõnexio inter morales & theologicas virtutes nulla. fo. xcij.
Cognitiue potentie eſt dirigere et appetitiue exequi. fo. vij.
Cognitiue ad appetitiuam habitudo quadruplex. fo. vij.
Cognitiue cuilibet reſpondet ſua appetitiua. fo. v.
Cognitiue potẽtie idẽtificatur ſua appetitiua. fo. vij.
Cognitiue et appetitiue act⁹ proportionantur. fo. vij.
Cognitiua in ſuis actib⁹ non a ſua dependet appetitiua: ſed ecõuerſo. folio. vij.
Corrumpi aliquid contingit tripliciter. fo. xxv.
Confirmatio liberos actus admittit. folio. xxviij.
Confirmatio quid ſit. fo. xxviij.
Confirmatio multiplex.
Cõſenſus duplex: formalis & interpretatiuus. fo. xxviij.
Conſenſus formalis eſt interpretatiuo potior. fo. xxxij.
Cõſenſus qualiter ad bonũ aut malũ requiratur. fo. xxxij.
Conſenſus in opus/cõſenſus in delectationem cogitationis operis. folio. xxxij.
Conſcientia quid. fo. xlj.
Cõſcientie obuians. fo. xlj.
Conſcientie erronee in materia precepti contra agens an peccet. fo. xlj.
Conſcientia erronea aliquid dictante refert dicere queq3 obligari: ſic agere aut ſic non agentem peccare. folio. xlj.
Cõſciẽtie ſe diffor mãs quo genere peccati peccet. fo. xlj.
Cõſcientie precepto cõtrarie ſe cõformans an grauius peccet q̃ contra agens. fo. xlij.
Continuatiõis actus opiniões varie. folio. lj. & lij.
Conſuetudo ſeu aſſuefactio an actũ viciet non alias malũ aut aggrauet. folio. liij.
Conſuetudo qualiter altera natura/ qualiterve altera lex. fo. liij.
Conſuetudinis conditiones per quas ipſa preualet legi: quibuſve legib⁹ preualere poſſit: & q̃bus nõ. fo. liiij.
Conſuetudo laudabilis. fo. liiij.
Conſuetudo tantũ ratiõabilitatis cõtinet: q̃ntum de fine iuris. fo. liiij.
Conſuetudo quadruplex. fo. liiij.
Cõſuetudo an ad pctm̃ obliget.
Culpa poſterior nõnunq̃ eſt ſimili priori deterior. fo. lxxiiij.

¶ De littera. D.

Damnum notabile ex multitudine quot modis eſſe poteſt. fo. lxxiiij.
Damnificatio in quattuor rerum generibus. folio. lxxxj.
Deliberatio & conſenſus differunt. folio. xxxij.
Dupliciter opus poteſt dici indelib-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ratū:aut fieri indeliberate.fo.xxxij.
Deus eſt ens ſimpliciter ſimplex.fo.j.
Duplex virtus.fo.j.
Deliberatio duplex plena et ſemiplena.fo.xxxij.
Deliberario differenter requiritur ab bonum ⁊ malum.fo.eo.
Deliberatiōis imperfectio dupliciter accidere poteſt.fo.xxxvj.
Delectationis ſenſibilium contingit vſuȝ eſſe licitum:immo ſub obligationē cadere.fo.xxxvij.
Dei cultus precipuus.fo.lvj.
Deus eſt primum omnium principiū efficiens ⁊ vltimus omniū finis: illud ex omnipotentia iſtud ex bonitate eius infinita.fo.lxiiij.
Dei duplex bonitas et quadruplex dilectionis ſpecies.fo.eo.
Dei bonitas intuitiue apparens allicit pluſq̄ creata.fo.lxv.
Difficultas bene operandi pōt ex multis prouenire et multipliciter.folio.xxxviij.
Difficultas ex culpa proueniēs auget meritum.fo.xxxviij.
Difficile dicit aliquid dupl'r.fo.lxxxiij
Difficultas aut facilitas operis multipliciter accidere poteſt:qualiterve augeat/vel diminuat bonuȝ vel malum.fo.lxxxix.
Difficultas ex appetitu ſenſitiuo aut ex culpa quid operetur.fo.xc.
Dilectio inimici an ſit dilectione amici preſtantior atq̄ magis meritoria.fo.xxxix.
Dictamen virtualiter practicum ſufficit ad bonum opus.fo.xliij.
Diligendorum ordo non penes amorum intenſionem:ſed amatorū appreciationem.fo.lxj.
Dilectionis dei ſuper omnia preceptū qualiter in via impleri poſſit.folio.eodem.
Dilectionis appreciatio preſtat graduali intenſiori.fo.eo.
Diligi vnum plus alio eſt quadrupliciter.fo.lxij.
Diligere deum an valeat viator quātum debet/aut pluſq̄ dȝ.fo.lxxxv.
Dilectio dei ſuper omnia an ſit culpe mortali cōpoſſibilis.fo.xcvj.
Dñica die res ꝓclare facte ſunt.f.lxvj.
Diſpenſabilitas atq̄ indiſpenſabilitas.fo.xcviij.
Diſpenſatio/interpretatio/limitatio declaratio differunt.fo.eo.
Diſpenſabilitas multiplex ad idē preceptum.fo.eo.
Diſpenſabilitas aliqua cadit in penā que non in culpam.fo.eo.
Diſpenſatio pro certo tempore licito ſit pro ſemper licite factibilis.folio.xcix.
Duplex eſt reſiſtentia.fo.lxxxiij.

De littera.E.

Eccleſia gaudet multorū immunitate.fo.lj.
Eccleſia ad que deputetur.fo.eo.
Efficax volitio nolitio finis aut maioris ſyllogiſmi qualiter ad medium aut ad cōcluſionem ſe habeat.fo.xij.
Efficacia volitionis nō requirit dictaminis veritatem nec ſufficit apprehenſio.fo.xiij.
Efficax volitio ⁊ volitio inefficax eiuſdem obiecti ſunt compoſſibiles.folio eodem.
Effectus multipliciter poteſt eſſe cauſa ſue cauſe.fo.lxj.
Epiſtolarum pauli doctrina a deo eſt quare nec a puro homine diſpenſabilis.fo.liiij.
Exterior operatio naturali efficientia eſt ex interiori.fo.xxx.
Exterior operatio ex duplici radice libertatem habere poteſt.fo.eo.
Exterior operatio non addit interiori moralem bonitatem aut maliciam fo.eodem.
Exteriorem interiori addere eſt dupliciter intelligibile.fo.eo.
Exterior operatio et interior cur duobus prohibeantur preceptis.folio.xxxj.
Exterior operatio q̄uis non bonitatem aut maliciam interiori ſuperaddat:addit tamen plerūq̄ aliud in certis operum generibus:in quibus voluntas etiam efficax nō pro facto reputatur.fo.eo.
Exteriorū operū neduȝ pluralitas eſt

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

conſideranda: ſed interiorum intē ſio aut continuatio aut repetitio. folio.lxxiij.
Extrema virtutis proxima nō ſemꝑ vicioſa.fo.lxxxv.
Exterior operatio: nulla eſt īpermutabiliter bona aut mala.fo.xcviij.
Epykeya quid ſit.fo.lxxxj.
Euentus deſyderatus quandoqꝫ ſop⁹ non inficit/qui pro fine preſtitutus ſordidaret ipſum.fo.lxij.
Euent⁹ qͥliter actui pcedēti addat.folio.xxix.
Euētus preuiſus/ opus qñqꝫ non viciat⁹ q deſideratus viciaret.fo.lxij.
Equiuocatio nominum moraliū loquētes turbat.fo.lxxxvj.
Euidentia intrinſeca euidētia extrinſeca.fo.vj.
Euidenti propoſitioni diſſentire contingit.fo.vj.

¶De litera.F.

Factibiles ſūt creature nouarū ſpecierum libere.fo.ij.
Fames prima cui⁹ obiecti ſit.f.vij.
Felicitas ꝛ infelicitas cōſummant in paſſiōib⁹.fo.xix.
Felicitas atqꝫ īfelicitates meritis aut demeritis ſpecie diſtinctis correſpondēt ſic diuerſe.fo.lvij.
Ferie vnde dicte.fo.lv.
Feſtum quid.fo.lv.
Finis qualiter mediorū obligationeꝫ imponat.fo.lvij.
Finis qd ꝛ cui cōpetit.fo.lvij.
Finis duplex: vnus ſub precepto: alter ſub arbitrio.fo.lvij.
Finalis cauſe cauſalitas in quo conſiſtat.fo.lviij.
Finis medium poteſt eſſe duplex.folio.lviij.
Finis in ſe bonus qñqꝫ opus viciat.folio.lviij.
Finis obligationē ɔtigit eē obligatiōe medij maiorē: qñqꝫ autē minorem. fo.lviij.
Fine precepto an vniuerſaliter precipiantur omnia media conducibilia: ꝛ prohibeantur impedientia/in his minor obligatio maiori cedit. folio.lviij.
Finis neceſſitate fit quãdoqꝫ aliquid/ licitū alias illicituꝫ: qñqꝫ nō.f.lviij.
Finis bonus ꝛ malus differenter opa qͥlificāt. fo.lviij.
Finis bonus opus malū alleuiat non ſcd̄m ꝓportionem equalitatis ſed rōnis.fo.lix.
Finis maiorē maliciā aufert a peiore actu.fo.lix.
Finis qͥliter ad opus bonū aut maluꝫ aut indifferēs ſe habeat.fo.lix.
Finis fines ſubordinatos pcedētes viciat.i.eorū actus.fo.lix.
Finis mali pſtitutio qꝫ piculoſa.fo.lix.
Fines ſunt qdam bonoꝝ ꝛ malorū ſeminaria.fo.lix.
Finis non ſcd̄m equalitatis ꝓportionē qualificat opus cuius cā habet duplex.fo.lix.
Finis bonus: addere opi bono bonitatē eſt tripliciter.fo.lix.
Finis venialis an mortale aggrauet mortaliter.fo.lx.
Finis in ſe bonus operi bonitatē adijcit qñqꝫ minorē qꝫ habeat: aliqñqꝫ viciat.fo.lx.
Finis malus operi dat maliciā qñqꝫ maiorē qꝫ habeat: qñqꝫ minorē: aliqñ alleuiat.fo.lx.
Finis venialis vnuꝫ opus venialiter aggrauās aggrauat aliud mortaliter.fo.lx.
Finis idem bonus opera mala ineqͥliter alleuiat: ſed an eque ꝓportionaliter.fo.lx.
Finiū principalitas vnius in quo cōſiſtit.fo.lx.
Finis minus pͥncipalis qñqꝫ eſt cā ſine qua non.fo.lx.
Fines diſparati fines ſubordinati.folio.lxj.
Finium reciproca ſubordinatio an ſit poſſibilis.fo.lxj.
Finis relatio a cauſalitate finali eſt ſeparabilis.fo.lxj.
Finis vnde operi fiat debitus aut indebit⁹.fo.lxj.
Finium multorum principalitas vni⁹ in q̄ conſiſtat.fo.lxj.
Finē tripl'r acceptari ɔtingit.fo.lxij.
Finis hitudinē mltiplicē denotare po

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

teſt hec dictio propter.fo.lxij.
Finis non p̄ſtituit omne id quod deſideratur vel timetur.fo.lxij.
Finis mediū oſtenſum triplex.fo.lxij.
Finis increat⁹ licite diligi poteſt abſq̄ expreſſa ſummi proteſtatione.folio.lxiiij.
Finis perfectio dupliciter conſideratur.fo.lxiiij.
Finis perfectio tam vera q̄ apparēs allicit.fo.lxiiij.
Finis omniū vltim⁹ eſt deus.fo.lxv.
Finē creatum cōtingit operi eſſe preſtituēdu ſtrictiori obligatione q̄ increatum.fo.lxvij.
Finis beatitudinis cōſequēde aut pene vitande/an vicietur preceptorum obſeruantia.fo.lxviij.
Fine triplici cōtingit preceptorum obſeruantiam fieri.fo.lxviij.
Finis creatus cum increato auget bonitatem.fo.lxviij.
Finiū debitorū multitudo bonitatem auget.fo.lxix.
Finē vltimū operi nō preſtituere actu aliter tenemur: niſi ſpeciali precepto pro tunc caueatur.fo.lxix.
Fomitis peccati noīa varia.fo.cj.
Fomitis q̄litas q̄liter fuerit ī adā trāſfuſa qualiterve nunc in poſteros.folio.cj.
Fomes an ad volūtatis actus malos coagat.fo.cij.
Fomes an ſit qualitas ſpālis.fo.cij.
Fomes bono cooperari poteſt:alia de fomite pulchra.fo.cij.
Fortitudo ⁊ ſpēs ei⁹ diffiniunt.f.lxxx.
Fortitudo quid: q̄ ei⁹ extrema ⁊ ſpecies.fo.lxxix.
Fruitiones duas eiuſdem obiecti ſimul eſſe.fo.xj.

De litera.G.

Gradus virtutum tres.folio.lxxxvj.
Gradus virtutū in diuerſis hominum ſtatib⁹ qualiter ſe habeat.folio.lxxxvj.
Gradus virtutum cur ſic appellentur fo.lxxxvj.
Graduum virtutum ratio multiplex et accipi poteſt.fo.lxxxvij.
Gradus virtutis:in gradum permutatio.fo.lxxxvij.
Gradum virtutis poteſt quis inuitus perdere.fo.lxxxvij.
Gradus viciorum.fo.lxxxvij.
Gradus tres virtutum ſuam ſedem in volūtate habent.fo.eodē.
Gradus virtutum in infinitum ſubdiuidi poſſunt.fo.lxxxix.
Graduum virtutis quidam intrinſece quidā extrinſece.fo.lxxxix.
Graduū virtutis compoſſibilitas atq̄ trāſitus.fo.lxxxix.
Graduum virtutis comparatio in excellentia.fo.lxxxix.⁊.xc.
Gradum virtutis an conſtituat omiſſio.xcj.
Gradus acquiſitus et innatus.folio.xcj.
Graduum virtutis multiplicatio.folio.xcj.
Gratiam baptiſmalem quis paruulo mereatur.fo.xxvij.
Gratia duplex perſonalis ⁊ ſacramentalis.fo.xxvij.
Gratie ſtatus an aggrauet mortale auferens eam:an pariter bonitatē operis augeat.fo.xlvij.
Gratia maior an bonitatem aut meritum adaugeat.fo.lxxix.
Gratia maior an opus reddat melius fo.xlviij.
Gratie ſtatum an viator in ſe cognoſcere poſſit:⁊ ſe immunem peccato.fo.xvij.
Gratiam habere quidam nimis tarde creduntvnde commode in caſu teneretur,quis credere.fo.cvij.
Gaſtrimargia atq̄ ſatyriaſis/an in hacvita extigui poſſit.f.lxxxviij.

De litera.H.

Habitibus voluntatis reſpōdet habitus intellectus.fo.xvj.
Habitibus ⁊ complexionibus conformia regulariter ſurrepūt iudicia.fo.xvij.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Habitus quid.fo.xxij.
Habitum nolens generari non exerceat actus.fo.xxij.
Habituabilis non eſt deus.fo.xxij.
Habitus eſt accidens ipſi potentie cõ diſtinctum.fo.xxij.
Habitus naturaliter nõ libere producitur.fo.xxij.
Habitus ex actu vno etiam remiſſo gigni poteſt.fo.xxij.
Habitus quomodo creſcat atq̃ intendatur.fo.xxij.
Habitus eſt qualitas permanẽs actu tranſeunte.fo.xxij.
Habitus officium eſt inclinare ad actum.fo.xxij.
Habitus ad proprium actum immediate inclinat mediate ad alios a ſuo p̱ducibiles.fo.xxij.⁊.xxiij.
Habitus non efficiẽtiam actus attingit ad quem mediate inclinat.folio.xxij.
Habitus in ſola potentia per actuum frequẽtationem inclinabilis eſt ponendus.fo.xxiij.
Habitus in quibus potentijs ſunt reperibiles:⁊ in quibus non.fo.xxiij.
Habitus ⁊ ſpecies differũt.fo.xxiij.
Habituꝫ in intellectu negant aliqui reſpectu p̃ncipiorum:⁊ voluntate reſpectu actuum ad quos eſt determinata.fo.xxiij.
Habituari nonnunq̃ apparet potentia que non habituatur.fo.xxiij.
Habitus ⁊ aſſuefactio differunt: duplex eſt enim aſſuefactio.fo.xxiiij.
Habitus nõ per efficientie circulationem generatur infinitus.fo.xxiiij.
Habitus actum totum comproducit pariter potentia.fo.xxiiij.
Habitus ad actum cauſalitas eſt efficientie.fo.xxiiij.
Habitus ad actum coefficientiam nequit impedire voluntas eliciens actum.fo.xxv.
Habitus aliquis an immediate actuꝫ alium a ſuo proprio producere valeat.fo.xxiiij.
Habitus nequit cum ſola potentia efficere actum.fo.xxv.
Habitus an abſq̃ motiuo valeat aſſenſum inevidentem producere.folio.xxv.
Habitus nõ corrumpitur per ſolam actuũ ceſſationem etiã quãtũcũq̃ diuturna fuerit.fo.xxv.
Habitus aut ſpẽs ꝯtingit tãdiu ſopiri atq̃ a ſuis actib⁹ tãdiu impediri vt oĩno deleti eſſe videãtur.fo.xxv.
Habitus aĩe rõnalis q̃ careret ꝯtrario eſſet per naturã incorruptibilis.folio.xxv.
Habitus cũ habitu au cũ actu qualis incompoſſibilitas.fo.xxv.
Habitus ſupnaturalr infuſi q̃lr ſint corruptibiles.fo.xxvj.
Habit⁹ iſuſus q̃liter operet.fo.xxvj.
Habitus q̃cunq̃ an inclinet ad delectabiliter operandum.fo.xxvj.
Habitus nullã habet imputabilitatẽ.fo.xxvj.
Habitui cuilibet volũtatis an r̃ndeat in ſenſu habitus.fo.lxxxviij.
Habitũ pariter ⁊ actũ eũdẽ contingit eẽ diuerſorũ graduũ virtutis.f.lxxxix.
Habitus permutabilis de bono i malũ.fo.xc.
Habitus olim bonus difficultat ad bonum.fo.xc.
Heroicum quid.fo.lxxxvj.
Heroicus actus an quocunq̃ nõ heroico ſit melior.fo.xc.
Hominis vulnus ex pctõ.fo.cij.
Homo area tricamerata.fo.iiij.
Homo tetragonizatus.fo.iiij.

¶De litera.I.

Ieiuniũ ſolutio p̃ eſum carniũ ẽ ſolutõe p̃ eſũ piſciũ deterior.fo.lxxv.
Ieiuniũ quid.fo.lxxx.
Iuſticia ⁊ ſpẽs ei⁹ deſcribunt.f.lxxxj.
Iuſticia q̃d:q̃ extrea:⁊ q̃ ſpẽs.fo.lxxx.
Iuſticia diſtributiua pariter cõmutatiua i quibus conſiſtant.fo.lxxxj.
Iuſticia circa operationes: reliq̃ autẽ virtutes circa paſſiões.fo.lxxxij.
Iuſticie mediũ an ſit rei.fo.lxxxiiij.
Iuſticie diſtributiue ⁊ ipſius ꝯmutatiue differentia medioꝝ.fo.lxxxiiij.
Iudicio rõis ſe ꝯformare ẽ duplr.f.vij.
Iuſticie medium an ſit ſcõm p̱portionalitatem.fo.lxxxv.
Identitas duplex.fo.viij.
Ignorantia triplex q̃lr vel excuſet aut

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

accuſet.fo.xxxvij.
Imperium quid.fo.iiij.
Imperiū ⁊ dominiū differūt.fo.iiij.
Impoſſibilitatis multipliciter accidere pōt.fo.lxxvj.
Intellectus pariter ſenſuū cognitiuū corrigat ⁊ volūtas ſenſum appetitiuum.fo.viij.
Intellect⁹ obiectum ens pariter volūtatis.fo.viij.
Infinita aliquo certo maiora nō ſemper vnū infinitū cōſtituūt.fo.x.⁊.xj.
Inclinare ad actū quid ſit.fo.xxij.
Inclinare immediate.fo.xxij.⁊.xxiij.
Innocētes martyres an rōnis vſum acceleratū habuerit.fo.xxvij.⁊.xxviij.
Innocētie ſtat⁹ an erat ad merēdum potior.fo.xxxviij.⁊.xxxix.
Ingratus dr̄ dupl'r.fo.xlviij.
Ingratitudinis circunſtantia an aggrauet.fo.xlviij.
Ingratitudo aliq̄ ꝙ nō eſt pctm̄ aggrauat peccatum.fo.xlix.
Intentio ⁊ electio differūt.fo.lvij.
Intētio iudicat oēs differenter in bonis ⁊ malis.fo.lviij.
Intentio vſurā facit: eamq̧ vitare pōt mens doloſa.fo.lxviij.
Intentio cōdentis legē/an ſub precepto cadat.fo.lvij.
Iniuſticie alique non vſurarie aut ſymōiace puniūtur iuſte penis illaꝝ ex cā.fo.lxiij.
Innocētie ſtatus cōplexionū virtutū ⁊ ſcientiarum diſparitatem amittebat.fo.c.
Ira quid ſit.fo.xx.
Ire nomen accipi pōt ꝓ vna ſimplici paſſione aut ꝓ aggregato ex duabus.fo.xxj.

¶De litera. L.

Legiſlatoris maior eſt ꝙ iudicis certitudo.folo.lxxxj.
Liberi agentis diffinitio: in quo ve conſiſtat libertas.fo.ij.
Libertatis deſcriptiones varie.folio.ij.
Libertas multiplex.fo.ij.
Libertas quibus competat.fo.iij.
Liberum arbitrium duo connotat.folio.iij.
Liberum arbitrium poteſt abſq̧ nouo actu reſecare ꝓprium actum.fo.iij.
Liberum arbitrium neceſſitare nequit tentatio ad libertatis actum.fo.iij.
Libero agenti propriū eſt poſſe abſq̧ extriſeco ſe determinare ad actuꝫ aut ad cōtrariū.fo.iij.
Libertati ſubiacet in genere intentio: nō aūt ī ſpecie vel indiuiduo.fo.iij.
Liberi arbi.vſ⁹ a libero dif.arbi.f.iij.
Liber actus quid.fo.iij.
Liber actus duplex.fo.iij.
Libertas actus nō excludit cām naturalē comproducentem.fo.iij.
Libera omiſſio que ſit.fo.iij.
Libera omiſſio duplex.fo.iij.
Libera eſſentialiter eſt ipſa potentia: nō aūt ſic actus.fo.iij.
Libera ſunt hec tria in voluntate/conatus/actus ⁊ omiſſio.fo.iiij.
Liberi arbitrij ſuper aliā potētiā dominium in quo conſiſtat.fo.eodē.
Liberū arbitrium quibus dn̄etur potētijs.fo.eodem.
Liberi arbitrij indirectū atq̧ miniſteriale eſt dn̄iuꝫ in potētias mere naturales quaruꝫ nō operatiōes: ſꝫ libere requiſitoꝝ applicatiōes ſunt moraliter bone aut male.fo.vj.
Liberū arbitriū an cuilibet iudicio rōnis ſe conformare valeat.fo.vj.
Libertas voluntatis circa obiectum.fo.viij.
Libertas volūtatis circa circūſtātias.fo.viij.
Libertas eſt cōditio ad bonitatē aut maliciā neceſſaria.fo.xxvj.
Libera eſt voluntas pro inſtanti pro quo actum elicit non elicere: cū nec obſtat hec authoritas. Omne qđ eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe.folio.xxviij.
Libertas omiſſionis an cognitioneꝫ operis omiſſi requirat.fo.xxviij.
Libertati nō ſubiacet cauſe coadiuuātis efficiētia aut cremētū actus ab ea.fo.lxxix.
Loci ꝙ eligitur ad adorandum ꝙ vtilitas.fo.l.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Lumine ſolo naturali ſcꝫ deo ignoto/ an opa fuiſſent moraľr mala.fol.c.
Luminis ſolius naturalis trāſgreſſor an ſit iuſte pena plectēdꝰ.fo.c.

¶De litera M.

Alū culpe plꝰ vitandū ꝙ qðcunqꝫ purū malū pe ne.fo.xxxix.ꝛ.xl.
Malis duobꝰ diſiunctiōe ineuitabiľr eminentibus.fo.xl.
Malum qꝛ prohibitū/ꝓhibitū quia malum.fo.xcvj.
Malicia moralis an erroneū iudiciū requirat.fo.xlij.
Materie ꝟtutis quātitas cōtinua vel diſcreta an ſpeciem mutet.fo.xlix.
Materie magnitudo non addit ſecundū proportionē quātitatis ad quātitatem.fo.xlix.
Materia eadē diuerſis rōnibꝰ conſiderata eſt diuerſaꝝ virtutū atqꝫ viciorum.fo.l.
Mentiens an conſcientie contraueniat.fo.xlj.
Medium virtutis nō idem apud omnes.fo.lxxxiiij.
Medium virtutis qd.fo.lxxxiiij.
Medium dicitur duoꝝ comparatione.fo.lxxxiiij.
Medium duplex:vt pote rationis/et rei.fo.lxxxiiij.
Mediū ꝟtutis eſt diuiſibilis latitudo: ꝛ vni latior ꝙ alteri.fo.lxxxv.
Meritū inſtantaneū tēporario equari poteſt.fo.xv.
Mereť qs ſimul/ꝛ peccat.fo.xxxv.
Metꝰ qd ad ꝟtutē opereť.fo.xxxix.
Metus duplex.fo.xxxix.
Metus mortis in qbꝰ excuſet/ꝛ in qbꝰ non.fo.xxxix.
Microcoſmi diffinitio.fo.iiij.
Miſſe aut predicationis auditio que preſtet.fo.lvj.
Miſſe audiende obligatio cedit iuri ſubuētiōis ſibi vel primo.fo.lvj.
Motiua potētia i hōie multiplex.f.vj.
Meriti rō i quo ꝯſiſtat.fo.xxv.
Meritum an dūtaxat actionem connotet.fo.xxvij.
Motus progreſſiuꝰ qualr ꝛ quo ordine fiat.fo.vj.
Motꝰ nō liberi ſunt iˀtriplici differentia.fo.xxxij.
Motꝰ triplex:primo primꝰ:ſcðo primꝰ ꝛ deliberatus.fo.xxxiij.
Motus illi tres in qualibet trium potentiarum ſunt reperibiles/in earum pariter qualibet ſunt tria/videlicet cognitio:actus appetitiuꝰ: ꝛ paſſio.fo.xxxiij.
Motus triū potentiarū qd bonitatis aut malicie habeāt ordinatim/ſcꝫ circa ſenſum exteriorē/iteriorem/ꝛ volūtatem.fo.xxxiij.
Motuū tres ille differētie ſunt i tribꝰ aīe accidētibꝰ reperibiles.f.xxxiiij.
Motꝰ inſurgēs motꝰ moroſus ꝛ deliberatꝰ circa materiaꝫ moralē/qñqꝫ eſt nō pctm̄/qñqꝫ veniale/quādoqꝫ mortale.fo.xxxiiij.
Motuū ſex modi examinanť qbꝰ volūtas ſe hꝫ vt adūciēs preceps reprimēs/inanimaduertēs/negligēs/ꝛ expreſſe cōſentiens.fo.xxxiiij.
Motꝰ idē ſucceſſiue erit primo primꝰ ſcðo primꝰ ꝛ deliberatꝰ pariter non peccatum/deinde veniale/deinde mortale.fo.xxxv.
Motꝰ vnꝰ alterū alleuiat.fo.xxxv.
Motuum liberorum tres differentie. fo.xxxv.
Motꝰ liber ideliberatꝰ circa materiā peccati/an ſit pctm̄ ꝛ quale opiniones examināťr.fo.xxxv.
Motuū liberorū deciſio.fo.xxxvj.
Motꝰ primꝰ volūtatis an ſit peccatū (gratia exēpli) in vxorē/in cibū/aut huiuſmodi.fo.xxxvj.
Modꝰ qd ꝛ ꝙ pulchra ſit ꝟtutis circūſtantia.fo.lvij.
Modū ponere an ad ſpecialeꝫ ſpectet virtutem.fo.lvij.
Mora ſola an viciet actū alias nō viciosum.fo.liij.

¶De litera N.

Olitio non neceſſario volitionem preſupponit/ aut odium amorem.folio.viij.
Noticiarū ſingula genera a quibus cauſentur.fo.v.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

De litera O.
Obiecti eiuſdẽ ſtãt ſil' gaudiũ ⁊ triſticia. fo. xiij.
Obligatio dupl'r opi accidere poteſt. fo. xxiiij.
Obligatio multiplicata auget bonũ vel maluʒ vt ſic factũ. fo. lxxiiij.
Obligatiõis augmẽtũ bonitatẽ adauget atqꝫ maliciam. fo. lxxiiij.
Obiectũ totale actꝰ penes q̃d attenditur. fo. viij.
Obiectum ideʒ cognitiue ⁊ appetitiue. fo. viij.
Occidẽs vnicũ actu iteriori itenſo: aut actibꝰ repetitis eque grauiter peccat/cũ occidẽte lõge plures non taliter. fo. lxxiij.
Odiũ dei an ſit poſſibile. fo. x.
Odium dei an ſit clare, eiꝰ viſioni compoſſibile. fo. x.
Odium dei intuitiuũ impoſſibile/abſtractiuum ſic. fo. x.
Odiũ dei an ſit rectificabile/an ve precipi poſſit. fo. xcvij.
Omiſſionis deſcriptio. fo. lxxv.
Omiſſio q̃ eſt ⁊ q̃t modis pura. f. lxxv.
Omiſſio pura q̃ dicat̃ moral'r mala: q̃liter ve requirat̃ libertas. fo. lxxv.
Omiſſionis imputabilitas ꝓ quo tpe contrahatur. fo. xxviij.
Omiſſionis grauitas nõ penes actus omiſſi bonitatẽ attẽdit̃/ſed penes obligationem. fo. lxxv.
Omiſſio circunſtãtijs aggrauat̃ quibꝰ commiſſio. fo. lxxvj.
Omiſſio pura an poſſit pure omiſſiue in finẽ referri. fo. lxxvj.
Omiſſionis ⁊ cõmiſſionis ſeparabilitas cõtingit. fo. lxxvj.
Omiſſionis reatus quando contrahatur. fo. lxxvj.
Omiſſio pura an moraliter bona/an ve meritoria. fo. lxxvij.
Omiſſio pura põt oibꝰ debitis circunſtãtijs circũſtãtionari. fo. lxxvij.
Omiſſio aliqua libera ẽ moraliter bona: an tñ autẽ meritoria nõ ſit certuʒ. fo. lxxvij.
Omiſſione an deterior ſit commiſſio. folio. lxxviij.
Omiſſio ⁊ commiſſio an diuerſis regulent̃ prudentijs. fo. lxxviij.
Opus ex metu factũ hʒ cõmuniter velle efficax ⁊ nolle iefficax. fo. xxxix.
Opus idem contingit a diuerſis precipi. fo. lxxiiij.
Opus ſub voto: cadẽs factum vt ſic eſt melius. fo. lxxiiij.
Operis exterioris ⁊ interioris/an eadem ſit prudentia. fo. xliij.
Originale peccatũ qualiter dicat̃ volũtarium. fo. xxviij. ⁊. xxix.
Originale peccatũ nõ eſt poſitiua qualitas. fo. cij.
Originalis iuſticia tria opabat̃ egregia. fo. cj.
Originalis iuſticie abſentia eſt multorum cauſa. fo. cj.

De litera P.
Paſſio quid ſit. fo. xviij.
Paſſionis acceptiones. fo. xviij.
Paſſio i q̃bꝰ ab actu ⁊ habitu differat. fo. xviij.
Paſſio vital'r imutat: immo potẽtiã ꝯſummate felicitat aut infelicitat. fo. xviij.
Paſſio nõ ab obiecto gignit̃. fo. xix.
Paſſio an ſit accidens condiſtinctum actui. fo. xix. ⁊. fo. xxxiij.
Paſſio habet obiectum. fol. xix.
Paſſio etiã ipſius ſenſus preſupponit actũ. fo. xix.
Paſſiones reſecare volẽs reſecet actꝰ. fo. xx. ⁊. xxj.
Paſſiones vndecim ipſiꝰ potentie appetitiue. fo. xx.
Paſſio volũtatis ex duobꝰ actibꝰ producitur. fo. xx. ⁊. xxj.
Paſſiones humane atqꝫ actus modicam ex corporibus ſuſcipiunt varietatem: pariter ex aſtris ex cibis et alijs corpora alterantibꝰ. fo. xxj.
Paſſiones cur mentis cur cordis dicãtur. fo. xxj.
Paſſiões corpora trãſmutãt. fo. xxij.
Paſſionũ refrenatio ⁊ moderatio differunt. fo. xxij.
Paſſionem licet excitare. fo. xxij.
Paſſonum triplex gradus. fo. xxxvij.
Paſſionum pacandarum modus. folio. lxxxvij.
Paſſiones qual'r ꝯtutũ exercitio attenuentur

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

hnĕtur aut extinguant. fo.lxxxviij.
Paſſionū triplex gradus.fo.xxxvij.
Peccatoꝝ ſpecie differentiū vnum eſt altero infinite grauius:eoꝝꝙ pene ſpecie differunt.fo.xj.
Peccato grauiori non ſemper pena reſpondet intenſiue maior/deterior autem ſic.fo.xj.
Peccatum ex ignorantia/ex paſſione/ex propria malicia.fo.xxxvij.
Peccatum in ſpiritum ſanctū an dicatur irremiſſibile.fo.xxxviij.
Peccatū finalis impenitētie.fo.eo.
Pctm̄ vnū alleuiat aliud.fo.xlv.
Peccatum interius in eccleſia cōmiſſum aggrauatur ex loci circunſtantia.fo.l.
Peccatum in digniorem perpetratum an ſemper ſit grauius.fo.lxxij.
Peccatum quodcunꝙ directe in deum an quocūꝙ alio ſit grauiꝰ.fo.lxxij.
Peccati immunitas an aliqua certitudine agnoſci poſſit a viatore.f.cvij.
Peccata trāquillitatis policie magis turbatiua grauiꝰ puniūtur.fo.xxix
Peccata qualiter appropriatiue committunt in perſonas diuinas.folio.xxxvij.
Peccata vitare omnia/⁊ diu an poſſit viator.fo.cvj.
Peccare an quis poſſit ꝗtum vult.folio.xcvij.
Penitētia a ſacerdote iniuncta:eſt vtilior quam voluntaria.fo.lxxv.
Perfectiones rerū eſſentiales nō ſunt proportionales.fo.lxxij.
Periurium an ſit homicidio grauius.fo. eodem.
Permutabilitas actꝰ de ſpecie moris in ſpēm:⁊ de genere in genꝰ.fo.xlvj.
Perpetuitatis pene damnatoꝝ cauſa.fo.lxxij.
Potus inebriatiuus ex quo ſuā ſumat culpabilitatem.fo.xxix.
Practica propter quid cum ſuis adiacentibus.fo.xl.
Preceptum propter deum et alium finem dupliciter obſeruari cōtingit.
Preceptorum obſeruantia ſolo precipientis amore an ſit magis ſincera.fo.lxviij.
Preceptorū obſeruātia viciari pōt ꝑ hoc qḋ ſolo dei amore fit.fo.eo.
Preceptoꝝ obſeruantia ſolo pene timore/aut ſolo mercedis amore.folio.lxix.
Precepti nō quecunꝙ obſeruātia ſolo timore pene eſt peccatū.fo.eo.
Precepti obſeruātia timore pene cuꝫ inefficaci complacentia oppoſiti non per hoc viciat.fo.eo.
Precepti obſeruātia mixtiꝫ dei amore ⁊ pene timore.fo.eo.
Precepti opus dupl'r fieri pōt:vno modo vt precepti:alio modo.nō vt huiuſmodi.fo.lxxiiij.
Precepti obſeruantia qñꝙ tēpus reqrit nōnūꝙ ſufficit inſtās.fo.lxxvj.
Preceptū quodlibet negatiuū affirmationē aliquaꝫ includit:⁊ quodlibet affirmatiuū negationē.fo.lxxviij.
Precipi pōt ꝓ certo tpe non elici actū.folio.xcvj.
Preceptoꝝ atꝙ virtutum ⁊ viciorū nomina equiuoca.fo.xcviij.
Precepta decalogi an diſpenſabilia.folio.xcix.
Predicator aut iudex iocoſa ꝓmiſcēs.folio.xlvij.
Predicator pinguiſſimus ieiuniū predicans an peccet.fo.eo.
Pronitas ad malum.fo.c.
Proportio quid/quid proportionalitas ⁊ quotuplex.fo.lxxij.
Proportio ⁊ ꝓportiōalitas.fo.lxxxiiij.
Prophetia cui cōpetere poteſt eiuſꝙ multiplex acceptio.fo.xxvij.
Propheta ⁊ vidēs differūt.fo.eo.
Prophetia nō eſt gratia gratuꝫ faciēs nec eā requirens:immo actū eiꝰ cōtingit eſſe viciosum.fo.eo.
Prudentia ⁊ ars.fo.xl.
Prudentie pariter artis duplex dictamen.fo.eo.
Prudentia qualiter ad virtutis opꝰ ſe habeat.fo.xlij.
Prudentia vt talis non formaliter virtus.fo.eo.
Prudentie p̄ſentia obiectiue an ad bonitatem requiratur.fo.xlij.⁊.xliij.
Prudētia dupl'r opationē rl'are p̄t.f.e.
Prudētia an dūtaxat ſit veroꝝ.f.xliiij.
Prudētia quid/que eius extrema/et q̄ ſpecies.fo.lxxix.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Prudentia differt ab aliȷ̃s.fo. lxxx.
Prudentia aliqua eſt ſciētia. fo.lxxx.
Prudentia minus reliquis hʒ virtu=
ris rõnem. fo.lxxxiȷ.
Prudens qualiter aſtris dominetur
atqꝫ cõplexioni.fo.xxiȷ.

De litera.R.

Ratio a qb⁹ cauſis abſorbe
ri poſſit.fo.xviiȷ.
Ratio recta q̇d ⁊ q̇tuplex
fo.xl.
Rõni recte nõ quicũqꝫ ſe
conformat/bene agit.
folio.xlȷ.
Relatio multiplex operũ in aliqueʒ fi=
nem.fo.lxvȷ.
Relationis in deũ actu aut habitu ca
rētia ſcd̃m Greg.viciat actũ.f.lxvȷ.
Relatio in finē multiplex.fo.lxvȷ.
Relationis in finem opiniones qua=
tuor.fo.lxviȷ.
Rectitudo actus copulatiui aut diſiũ
ctiui quid requirat.fo.lxxȷ.
Religionis ſtatus an operis augeat
meritum.fo.lxxiiȷ.

De litera.S.

Sabbatũ triplr accipitur.
folio.lv.
Sabbatũ ſanctificãti p̃ce
ptũ duo includit.f.lv.
Sabbati p̃ceptũ nõ p̃ua
let ſubuentiõis prece
pto in his q̃ morã nõ patiunť.f.lv.
Sabbato obuiat p̃ncipaliter op⁹ ſer=
uile anime ſcʒ pctm̃.fo.eodem.
Sabbati ſanctificationi an obuiet ve
niale.fo.eodem
Sabbatũ nõ violať ꝑ actuũ pure ſpũa
lium exercitiũ.fo.eodem.
Synderesis an poſſit extinguere ma=
liciam.fo.xviiȷ.
Synderesis q̇tuplex ⁊ eius acceptiõ es
folio.xviiȷ.
Synderesis quid/⁊ q̇tuplex. fo.xviiȷ.
Synderesis extinctio quã periculoſa
folio.xviiȷ.
Synderesis ĩ hōĩe p raro ſit cecitas.
folio.xviiȷ.
Sabbatũ erat iudeis ſub ſtrictiori iu=
re q̃ dñica chriſtianis.fo.lvȷ.
Sabbati preceptuʒ nõ p̃eualet ſubuē
tionis p̃cepto in his q̃ morãť pa=
tiuntur.fo.lv.⁊.lvȷ.
Sanctuʒ quid ſit.fo.lv.
Satiſfactio nõ ſemper requirit opus
moraliter bonum.fo. lxviiȷ.
Satiſfactorium non eſt ꝑ hoc minus
meritorium fo.lxxv.
Satyriaſis.fo.lxxxviiȷ.
Scripture ſane paſſus paſſum decla=
rat/aut naturalis ratio vel reuela
tio.fo.xcviiȷ.
Senſatio ꝓſecutionē aut fugam pro=
ducens regulať ex organi diſpoſi=
tione.fo.xxȷ.
Sermones vniuerſales valde certi ſʒ
inutiles.fo.lxxȷ.
Speciē mutant magnum ⁊ paruũ pro
obiectis aſſumpta.fo.lxxxix.
Sperare cõtingit aliq̇d ex ope: qđ nõ
preſtituitur illi finis.fo.lxiȷ.
Symonie diffinitio.fo.lxiiȷ.
Symonia munere triplici cõmittitur
fo.lxiiȷ.
Symonie radix/ex qua pʒ multis mo
dis abſqꝫ ſymonia poſſe cõmodum
ſperari temporale in ſpiritualium
collatione.fo.lxiiȷ.
Symoniam excedere poteſt iniq̇tas
in fraudem ſymonie commiſſa.fo=
lio.lxiiiȷ.
Symoniam formalem gignit inten=
tio: eãqꝫ vitare poteſt doloſa mēs
fo.lxiiȷ.
Symonia vel vſura q̃nqꝫ preſumitur
vbi nulla eſt.fo.lxiiiȷ.
Superabundantia ⁊ defectus duplici
ter accidere poſſunt.fo.lxxxv.
Status duplr poteſt dici ad merēdũ
potior.fo.xxix.

De litera.T.

Temperantia quid eſt/ q̃
extrema/⁊que ſpecies
eius. fo.lxxx.
Temperantia an in ap=
petitu ſenſitiuo naſca
tur.fo.lxxxviȷ.
Temperantie gradus preſtat continē
tie quantum ad pulchritudinem
atqꝫ ſeueritatem: econuerſo autem
quantum ad bonitatis aut meriti

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

magnitudinem.fo.lxxxix.⁊.xc.
Temperantie regl'a equalis viris perfectis.fo.xlvij.
Temperātie regl'a.fo.lxxx.
Tria in hoie ſunt motuū gñā.f.vj.
Tentatio carnis īterioꝛ inter tria tentationū gñā difficili⁹ vincit' an indeficiēter ſit verum.fo.xvij.
Timoꝛ multiplex.fo.lxv.
Tioꝛ culpabilis duplex:q̇dā obiectiue inuoluens maliciā/q̇dā nō.fo.lxv.
Timoꝛ aliq̇s an manebit ī celeſti patria.fo.lxv.
Timoꝛ mūdanus aut ſeruilis culpabilis an ſit gratie cōpoſſibilis.fo.lxv.
Timoꝛis ſeruilis acceptiōes fo.eod.

¶De litera V.

Velle ⁊ nolle eiuſdē obecti ſunt cōpoſſibilia. vnū efficax ⁊ alterum ineficax.fo.xiij.
Veniale an efficiat' moꝛtale viris ꝑfectis.f.xlvj.
Veniale eſſe potuit pꝛimuꝫ hominis peccatum.fo.eod.
Viatoꝛ q̇d ſit:qualr ve angeli viatoꝛes fuerint.fo.xx.
Viciū poteſt eſſe ꝟtutis obiectum ⁊ cōtra.fo.viij.
Viciū q̇ōlibet an ſub coloꝛe boni ſubrepat.fo.ix.
Virtutū oꝛdo īter quas iuſticia eſt pꝛeclariſſima.fo.xxxj.
Virtutū cardinaliū differētia.fo.lxxxj.
Virtutes cardinales an in ſtatu innocentie locū habuiſſent/an ī patria permanebunt.fo.lxxxiij.
Virtutū atq̧ vicioꝝ cōſueta noīa non ſunt ſpēs ſpecialiſſime.fo.xlix.
Virt⁹ oīs an ſit circa difficile.f.lxxxiij.
Virt⁹ q̄lib; ī medio conſiſtit.fo.lxxxiij.
Virtutis mediū an quātuluʒcūq̧ egrediens ſit vicioſum.fo.lxxxv.
Virt⁹ theologa an ī medio ꝯſiſtat.f.e.
Virt⁹ q̄liter ī appetitu ſenſitiuo.fo.eo.
Virtuti ꝯfert curare coꝛp⁹ atq̧ cōgrue ei⁹ diſpoſitioni ītendere.fo.lxxxvij.
Virt⁹ nōnūquā diſpoſitionē ai viciū īducit ⁊ contra.fo.xc.
Virtutē aut viciū hr̄e ſcdm a.ī pꝛeparationem.fo.xcij.
Virt⁹ an virtuti nōnūq̧ repugnet aut vicium vicio.fo.eod.
Virtutis act⁹ vniuerſalis an cōpatiat' vicium.fo.xciij.
Virtuti ꝑ fine deū habēti an cōpoſſibile ſit vicium. fo.eo.
Virtutes theologice qualr perdant' ⁊ ꝑdite reparentur.fo.xcij.
Virtutū theologarū pariter ⁊ moꝛaliū vna in intellectu.fo.xlij.
Virtutis facilitatē inducere pōt culpā ⁊ viciȷ virtus.fo.xxxviij.
Virtutū pꝛīcipia cōīa nō requirunt' ad particulares ꝟtutes.fo.xcij.
Velle foꝛmalr īperat q̇s.fo.xij.
Vltimum furtū poſt multa an ſit grauius puniēdū.fol.liij.
Volitio an ſit cognitio fo.x.
Volitio an ſit ꝑfectioꝛ cognitiōe ſeu voluntas intellectu.fo.x.
Volitio dupliciter dici poteſt conditionalis.fo.xij.
Volūtas eſt poſſibiliū ⁊ īpoſſibilium ⁊ neutraliter oſtēſoꝝ.fo.viij.⁊.ix.
Volūtas eſt boniat q̧ mali ⁊ neutraliter oſtenſi.fo.viij.⁊.ix.
Volūtati oſtendi obiectum.fo.j.
Volūtas velle pōt hypothetice ītellectu nō ſic intelligēte.fo.xj.
Volūtatis act⁹ nō ex partib⁹ diuerſaꝝ rationū cōponit'.fo.xj.
Volūtas pōt in inſtāti velle ⁊ ſucceſſiue.fo.xv.
Volūtas an poſſit allici retrahi:facilitari:difficltari:ſpōtaneari: cogi:neceſſitari:impoſſibilitari: violentari.fo.xv.⁊.xvj.
Volūtatē neceſſitari eſt noueꝫ modis dicibile.fo. xiij.⁊.xiiij.
Volūtas an in foꝛo dei pꝛo facto reputetur.fo.xxxj.
Volūtas ſola an ad meritum ſufficiat qn̄ nō adeſt facultas.fol.xxxj.
Volūtarij attenuatio.fo.xxxvij.
Voluntarij minutio.fo.xxxvij.
Volūtarij tria īpedimēta fo xxxviij.
Volūtas coacta ē volūtas.fo.xxxix.
Voluntas dei ſigni aut bñplaciti ⁊ q̄lit' q̇s ei ſe ꝯfoꝛmare teneat'.fol.xlj.
Volūtatis cōſul atq̧ directoꝛ eſt intellectus.fo.xiij.
Vſure diffinitio.fo.lxiij.
Vſurā quālibet foꝛmalē atq̧ ſymoniā

vitare poteſt doloſa mens.fo.lxiij.
Uſure radix ex qua poteſt quinqꝫ mo dis abſqꝫ vſura ſperari poſſe lu-crum.fo.eo.
Uſuram exuperat quãdoqꝫ iniquitas in fraudem vſurarũ cõmiſſa.f.eo.
Uoti puri minor eſt obligatio ꝙ̃ prece pti reſpectu eiuſdem operis cete-ris alijs paribus.fo.lxxiiij.ꝛ.lxxv.
Uitalis immutatio.fo.xciij.

¶Tabule finis.

¶Nicolai Michaelis Remeñ. ſuper ſaluberrime huius Ethologie eudo-xia/ad generoſum ꝛ illuſtrem omnige nea rutilantem doctrina ꝛ virtute do minum Guidonẽ Walipaſium phi-lodulum diui Antonij Remorum cõ mendatorem:ſapphicum carmen.

Hoc opus ſanctos varijs niteſcens
Frugibus/vaſto venerãde ſeclo
Innouat mores:docuitqꝫ geſtus
Guido pudicos.
Inſtiga mites rutilis camenas/
Regios Remis celebrare cantus:
Atticus veſtras ſubijt penatum
Dedalus arces.
Nil iuuat ditem domuiſſe creſum:
Nec mydam fluxis opibus miſellum:
Cuius haud dulci maduit caduca
Uita liquore.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

De libero arbitrio virtutis atqȝ vitiſ ſubiecto ſuſceptiuo. Capitulum primum.

In appetitu non quolibet ſed libero ſunt primario virtutes aut vicia ſecundario autem in reliquis potentijs quibus ipſe imperat ⁊ dominatur ineſſe poſſunt. Non igitur plãte aut bruto aut homini rationis experti competit virtutis aut vicij operatio. Quo fit nullã naturã creatam preter angelũ vel rationalem animam eſſe virtutis aut vicij capacem: eſſe beatificabilem aut eterne ſubiectibilem miſerie. Primum quidē entium eſt immenſus potentie ſapientie ⁊ bonitatis fons: nõ vicio irretibile: nec aduẽticia virtute perfectibile non mereri aut demereri: nec denicȝ pro his premiari vllatenus poteſt: cui idẽtificatur bonitas: creature autem inherenter accidit. *S. bonitas moralis.*

Virtutis ſubiectũ receptiuum.

Corolariũ.

Dei ⁊ creature multiplex differentia.

Primum notabile. Triplex eſt appetitus: videlicet naturalis: ſenſitiuus ⁊ rationalis. ¶ Appetitus naturalis dicitur cui eſt inclinatio ad quid nullam cognitionem preſupponens: ⁊ cuilibet enti competit: nam cuicuncȝ ineſt naturalis aliqua inclinatio. Tali enim appetitu omnia bonum apppetunt: videlicet quodlibet perfectionem ſuaȝ. Eo pariter appetitu omne viuens nutrimẽtum appetit: quo fit vt radix a terra: a radice trũcus: a trunco rami: prout a ſtomacho epar: ab epate vene: a venis ſingula membra nutrimẽtum trahant: quatenus in ſuo eſſe permaneãt: ⁊ ſuas operationes perficiãt. Amplius ineſt huic appetitui etiã ſine cognitiõe vis quedã cõuentẽtis a diſcõueniẽti diſcretiua: videmus mebrũ ab eadẽ nutrimẽtali maſſa per modũ electiõis portionẽ ei cõplexionalẽ attrahere: prout mẽbrũ melãcolicũ partẽ alimẽti melãcolicã: flegmaticum flegmaticã. Et ita radix a terra etherogenea partem ſue ſpeciei conuenientẽ elicit ⁊ attrahit. ¶ Appetitus ſenſitiuus (q̇ et ſenſualitas appellatur) eſt ipſe ſenſus natus mediante cognitione ſenſitiua obiectum proſequi: vel fugere ſecundum quod ſue nature conueniens vel diſconueniens. Tot igitur ſunt appetitus ſenſitiui ſiue ſenſualitates in homine quot ſenſus: videlicet quincȝ exteriores ⁊ vnus interior dictus fantaſia: verũ credo pariter appetitus ſenſitiuos interiores iuxta interiorum ſenſuum numerum multiplicari. Patet igitur non cuilibet ineſſe ſenſitiuum appetitum. Non competit enim deo aut angelis vel animabus ſeparatis: cum in nullo eorum ſenſus aliquis exiſtat: ſoli enim animali ineſt.
¶ Appetitus autem rationalis: eſt ipſa voluntas nata mediante cognitiõe intellectiua mere libere proſequi aut fugere obiectum. Non igitur cuilibet ſed ſoli agenti libero competit: videlicet deo angelo et anime rationali ſiue homini.

Quid appetitus naturalis cuive cõpetat.

Quid appetitus ſenſitiuus.

*Appetitus ſenſitiuus non ineſt cuilibet

Quid appetitus rõnalis ⁊ cui ineſt.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Patet inſuper triplicem illum appetituz ſoli homini ineſſe naturalem ſenſitiuū ꝛ rationalem. Deo ꝛ angelis competunt naturalis ꝛ rationalis: bruto naturalis ꝛ ſenſitiuus/ alijs rebus inanimatis ſolus naturalis.

** Soli hoī triplicē ineſſe appetituz.*

Secundum notabile ex precedenti ſequens: conueniunt ꝛ differunt appetitus ſenſitiuus ꝛ rationalis. ¶ Conueniunt quoniam vterqꝫ cognitionem obiecti preſupponit: ita ꝙ neuter ſine obiecti cognitione actuz habet proſecutionis vel fuge. Ex hoc manarūt hec dicta. Primum: nihil eſt volitum niſi precognitum. Secūdum voluntas eſt in ſuis operationibus ceca. Tertium: voluntatis illuminator atqꝫ cōſul eſt intellectus: ipſa nanqꝫ nullum proſequitur/ aut refugit obiectuz niſi ei ab intellectu oſtenſum. Intellectum autem oſtendere volūtati obiectum aliquod eſſe proſequendum aut fugiendū/ eſt intellectum iudicare illud eſſe tale vel ſaltem apprehendere. Appetitus ſenſitiuus eſt pariter dicendus cecus nam a cognitione ſenſitiua illuminatur prout voluntas ab intellectiua cognitione quin imo crediderim appetitum naturalem plenius nominandum cecum: cum ſine lumine ei coaſiſtente tendat inobiectum. ¶ Differunt autem. primo: quoniam appetitus ſenſitiuus actum ſuum pure naturaliter habet: pure quidem naturaliter ſic ꝙ poſita alicuius obiecti conuenientis nature ſue noticia/ non eſt in ſua poteſtate quin proſequatur illud ꝛ in ipſo adepto delectetur: poſita ſimiliter obiecti diſconueniētis natnre ſue noticia non ſubiacet eius facultati nō refugere: ꝛ quin ei ſit dolor: voluntas autem actum ſuum libere elicit: libere quidem. nam poſita qualicunqꝫ in intellectu noticia manet libera volitionem aut nolitionem elicere vl' neutram. Secundo differunt: qꝛ obiectū eſt appetitui ſenſitiuo ex natura rei conueniens vel diſconueniens: ſcilicet ex proportione vel diſproportione eius ad organum corporeum: non ſic de voluntate: de qua eſt hoc commue dogma: obiectum voluntati eſſe cōuenieus vel diſconueniens non ex natura rei: ſed quia ab ea volituz vel nolitum: de ſummo tamen bono quod eſt deus: de ſumma pariter miſeria diſceptant nōnulli an ex natura rei illud ſit voluntati conueniens ꝛ iſtud diſconueniēs: de quo alibi. Obiecta igitur ex ſua natura ſenſum ledunt non ſic autem ex ſua natura obſunt voluntati.

Cōuenientia appetituum ſenſitiui ꝛ rationalis.

**Intellectū oſtendere volūtati obiectuz aliqđ eſſe fugiēdū vel proſequendū qd ſit Appetitꝰ ſenſitiuus dicendus eſt cecus.*

Tertiuz notabile precedentis corollariuz. Differt appetitus naturalis ab alijs: nam eius actus ſcilicet proſecutio vel fuga non eſt quid ei condiſtinctum ipſius vero appetitus ſenſitiui aut rationalis actus proſecutiuus vel refugitiuus eſt accidens condiſtinctū atqꝫ vitaliter potentie appetitie immutatiuuz. Exempli gratia ipſius materie deſiderium ad formam eſt ipſa materia formam appetens ſiue deſiderans: ſed voluntatis vel ſenſus deſiderium ſeu volitio non eſt ipſa voluntas aut ſenſus: ſed accidens inherens. Secus de deo: nam ꝗcquid in eo eſt/ eſt ipſe deus: dei em̄ cognitio aut volitio eſt ipſe deus cognoſcens aut volens. Eſt enim ens ſimpliciter ſimplex: ſcilicet ſimplicitate tam compoſitionem ꝙ̄ inherentiam excludente: deus eſt ens non ex entibus compoſitum: non alicui vnibile vnione ens vnuz ex pluribus fabricante: deus pariter eſt ens nullius accidentis ſuſceptiuuz: non eſt igitur aduenticia virtute perfectibile: ſed conſummate inaugmentabiliter perfectum non habens eo maius a quo legem recipere valeat: quare nec mereri nec premiari poteſt diuinitas.

Differentia appetitꝰ naturalis ab alijs

Deus ē ens ſimpl'r ſimplex.

Quartum notabile duplex eſt virtꝰ: actualis videlicet ꝛ habitualis. Prima quidem eſt actus ratio ni recte conformis. Altera autem habitus eſt ad actum huiuſmodi inclinatiuꝰ. ¶ In ea enim potentia eſt inheſiue in qua actus: quare non eſt habitualis virtus niſi vbi eſſe poteſt actualis. ¶ Duplex pariter viciuz/ actuale videlicet ꝛ habituale. ¶ Corrolaria habes. Primum: bonitatis denominationem aut malicie ſortitur habitus ab actu: eumqꝫ ſequitur vt ſolſequium ſolem. ¶ Secundū: actꝰ

Duplex virtus.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ſucceſſiue bono ⁊ malo exiſtente ſuus habitus ſic permutabitur: eritqꝫ virtus ⁊ vicium. ¶ Tertium contingit ex virtute genitum eſſe vicium: ac ex vicio virtutem. patet in actibus de bonitate in maliciam ⁊ contra permutabilibus contingit ex actu nunc bono naſci habitum qui viciabitur vtpote actu eius viciato: pariter ex actu nunc malo habitum gigni: qui rectificabitur eius actu rectificato.

Quintum notabile. Quorundam eſt opinio qui inter appetitum rationalem ⁊ ſenſitiuum mutuā aſſerunt eſſe in actibus emanationem: ita ꝙ voluntate actum eliciente emanat actus ſimilis in appetitu ſenſitiuo rebellante: ⁊ contra ſenſus voluntati actum ſuo ſimilē immittit. Ex illis aūt actibus naſcuntur ⁊ habitus. Hos aberrare crediderim. Tum a ſenſatione cauſatur in ſenſu actus apppetitiuus non a voluntatis imperio. Tum etiam: nequit voluntas ſui ſenſationem immittere igitur nec appetitionem. Preterea ſe compaterentur in ſenſu actus contrarij: videlicet actus ex ſenſatione productus ⁊ actus contrarius a voluntate immiſſus: ⁊ inde ſimul eſſent eiuſdem dolor ⁊ delectatio. Amplius liberum eſſet voluntati obiectum ſenſui doloroſum facere ei delectabile ſolo eius imperio. Huic autem obuiat experientia. ¶ Concludo igitur non ſic eſſe appetitus rationalis ⁊ ſenſitiui mutuam in ſuis actibus emanationem: hinc nec in habitibus: non enim voluntatis actus habitum gignit in ſenſu: aut actus ipſius ſenſus habitum in voluntate: ſed dumtaxat in potentia in qua ipſe eſt.

In volūtas ſē ſui actū imitat aut ꝯtra.

Cōclo rñſus

De vtutū ſubiecto ꝯclones

Prima concluſio in ſolo appetitu ſunt primario virtus ⁊ viciū patet: ſolitus appetitus ſunt proſecutio vel fuga in quibus ſolis vel eorum omiſſionibus reperit̄ laudis aut vituperij ratio primaria.

Secunda concluſio in ſolo libero appetitu reperitur ꝑmario virtus aut viciū oſtendo: potiſſima laudis aut vituperij ratio eſt libertas vt infra per ampli⁹ docebimus.

Tertia concluſio reliquis potentijs non oīb⁹ ſ; qb⁹ imperare atqꝫ dominari poteſt voluntas ineſſe poſſunt virtus ⁊ vicium. Patet operationes ab actibus liberi arbitrij imperate cōtrahunt ab eis laudis ⁊ vituperij rationem: atqꝫ conformitatem vel difformitatem ad rationem rectam ab eis retinent.

Due ſeqntes ꝯclones notande.

Quarta concluſio non eſt plene virtutis actus aut habit⁹ in appetitu ſenſitiuo: oſtendo: ſenſus non eſt cognitionis eorum capax que ad illud requiruntur. non enim finis vltimi aut aliarum circunſtantiarum requiſitarum cognitiuus eſt ſenſus: ſed dumtaxat accidentium ſenſibilium. Non igitur valet ſub ratione virtutis aut vicij ferri in obiectum: ſed ſub quadam ſenſualis commodi vel incommodi conditiōe an enim rationi recte aliquid ſit conforme aut difforme non conſiderat: ſed tanqꝫ nature conueniens aut diſconueniens apprehendit ſenſibile. ¶ Actui itaqꝫ aut habitui voluntatis circa inſenſibile nequit in ſenſu actus aut habitus quiſpiā reſpondere: quare nec virtuti virtus aut vicio vicium. Circa ſenſibile autē non conſiderat ſenſus an proſecutio aut fuga legi quadret: an obuiet: eſtqꝫ mere naturalis: quare non proprie virtus aut vicium nec eius pariter habitus.

Quinta concluſio habitib⁹ liberi arbitrij circa ſenſibilia impertinens eſt alios habit⁹ in appetitu ſenſitiuo correſpondere patet: non eſt repugnans aut neceſſario concomitans: ſed quandoqꝫ accidit quandoqꝫ non iuxta alia ſenſum immutantia. Contingit eñ voluntatem conformiter ad ſenſum immutatum appetere prout in cibo: coitu ⁊ huiuſmodi: ⁊ ſic actui ſenſus reſpondet voluntatis actus: ⁊ habit⁹ habitui

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Contingit autem nonnunq̄ contrarium videlicet voluntatem ſenſui repugnare. ſic actui ⁊ non habitui voluntatis non naſcitur correſpondens in ſenſu: ſ; cōtrarius. Quandoq̄ autem neutro modo, vtpote voluntate actum eliciente non appetitu ſenſitiuo conformiter aut difformiter immutato: ſic non reſpondet habitus conformis aut contrarius.

An aīa bruti ſit factibilis libera.

Primum dubium an anima bruti ſit a deo factibilis libera ⁊ per conſequens virtutis aut vicij capax. ¶ Reſpondeo non: quoniam ſic brutum fieret homo ſcilicet animam rationalem habens. tum etiam libertas eſſentialem inſequitur naturam. Repugnat enim eſſentie anime bruti effici liberam: ſiue liberi arbitrij participem.

Secundum dubium an preter angelū ⁊ animam rationalē ſint a deo factibiles creature virtutis atq̄ vicij capaces ſcilicet libero arbitrio inſignite. ¶ Reſpondeo q̄ ſic. Nā preter angelorum ⁊ animarum ſpecies que iā ſunt: ſunt factibiles alie ſpiritualiū ſubſtantiarum ſpecies quas quomodo appelles non curo.

Liberi agentis diffinitio in quo ve cōſiſtat libertas.

Agens liberum eſt agens potens ex ſe in oppoſita: alijs diffinientibus eſt agens potens actum elicere ⁊ nō elicere poſitis omnibus cauſis ad actum requiſitis: addiderim ex ſe id eſt propria eius determinatiōe: competit eñ igni ad oppoſita poſſibilitas ſcilicet poſſe calefacere poſſe non calefacere: huius tamen contingentie executio nō ex determinatione propria: ſed ab extrinſeco adueniente ſue actioni ad quam naturalr̄ determinatr̄ īpedimento. voluñtas aūt poſitis ceteris alijs cauſis potens eſt ſemetipſam ad actū aut actum contrarium: aut ad actus omiſſionē prout libuerit determinare.

Primum notabile magnam ingeſſit doctoribus perplexitatem agētis liberi diffinitio: diffinitioni enim agentis liberi per potentiam ad oppoſita obijciunt: competit igni ad calefaciendum ſimiliter ad non calefaciendum potentia: propter id alij addiderunt poſitis omnib⁹ alijs requiſitis q̄ autem ignis quandoq̄ non calefaciat eſt defectu alicuius alterius: ſed obijcitur: nequit voluntas non elicere actum poſitis omnibus requiſitis ſcilicet poſito prime cauſe concurſu: in hac replica doctores contremiſcunt. non igitur addatur aut addita intelligatur cum actu poſitiōis cauſarum ⁊ aptitudine cauſalitatis earum: ſcilicet relique cauſe inſint aptitudinē cauſantes: quare non recte ſubſumitur in ſenſu compoſito nequit voluñtas creata non elicere actum poſito concurſu dei: ſed dici deberet poſito deo parato voluntati coagere. hoc amplius libro de libero arbitrio examinabo.

Libertas duplex.

Secundum notabile duplex libertas vna contradictionis ſcilicet: q̄ potens eſt ex ſe elicere actū et etiā nō ex ſe elicere contrarietatis autem que potens eſt ex ſe elicere actum ⁊ etiam actum illi contrarium: alij libertatem complacentie ſuperaddunt: que ſcilicet complacet aliquid eſto q̄ nequeat voluntas impediri illud: ſic dicitur pater in diuinis libere producere filium ſcilicet complacenter quem tamen naturaliter producit.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Sequūtur corelaria. Primum. Nullū agens non cognitiuum eſt liberū: nec omne cognitiuum ſcilicet ſolum intellectiuū: quodlibet em̄ aliud ex ſe determinat̄ ad vnū ad cuius oppoſitum nequit ſemetipſum determinare q̄uis valeat ab extrinſeco: poteſt enim deus impedire ignem calefacere ceteris alijs cauſis applicatis nequit, tamē ignis propria virtute huiuſmodi actionē ſuſpendere: nullum pariter brutum eſt agēs liberū: quia nequit ex ſe reniti cauſis ſufficientibus cū ſenſu ꝓducere actum: dicente Damaſceno: rationis expertia nō ſunt liberi arbitrij poteſtate donata: nam ducūtur magis a natura q̄ ducant. homo autem ducit magis naturā q̄ ducatur. Obiecto enim per ſenſationem vel per imaginationem preſentato: brutum mox ſine electione prorumpit in illud ſecundū apprehenſionis cōmodi vel incōmodi qualitatē: q̄ ſi duoꝝ contrarioꝝ occurrant apprehenſiones fortior trahit ipſum: ſic canis cibum dimittit neceſſitatus verberū timore: nec ſubiacet facultati eius ſtante tanta ⁊ tali verberū imaginatione capere cibū: quare non eſt ibi electio ſed quidā neceſſitatis tractus: ⁊ ita de varijs brutoꝝ ſagacium operibus que quandā electionis atq̄ libertatis imaginem habere videtur.

Libertas q̄bus cōpetat

Secundū corelariū. Hoc nomē liberū arbitrium duo importat: ſcilicet voluntatem per hāc particulam liberū: ⁊ actum intellectus per hanc particulam arbitrium. nā proprie arbitriū eſt intellectus iudiciū: verūtamen capitur hic arbitriū non ꝓ actu intellectus: ſed ꝓ voluntate actu intellectiuo directa.

Liberum arbitrium duo cōnotat.

Tertium corelariū. ſine nouo actu poteſt volūtas ab actu prelicito deſiſtere ſuū pure negatiue ſubſtrahendo cōcurſum: quare nō ſequit̄: ab hoc actu / ipſa deſiſtit. ergo vult ab hoc actu deſiſtere: immo concedendū eſt ab hoc actu deſiſtit ⁊ non vult ab eo deſiſtere: non dico eam nolle: quia nolo dicit poſitiuū actum: ⁊ ita ab omni actu ipſa deſiſtente concedo omnem actum ſuum ſuſpendit voluntas: ⁊ non vult oēm actum ſuum ſuſpendere.

Quartum corelarium. Nulla eſt tam fortis tentatio. aut vehemens hominis paſſio: que voluntatem valeat ad proximum libertatis actum eliciendum neceſſitare vel cogere. patet: manet ſemper libera prebere illis cauſis ſuum concurſum ſine quo non producitur a cauſa ſecunda voluntatis actus: ſecus de operibus exterioribus: nam ſuffragio cauſarum corporearum indigent defectu quarum impediri poſſunt: vel ab eis inuita volūtate fieri cuiuſmodi ambulatio locutio ⁊c.

Liberū arbitriū neceſſitare neq̄t tentatio libertatis

Prima concluſio. Agentis non liberi eſt poſſibilitas ad oppoſita: patet: ab extrinſeco dirigente actionem eius poteſt quādoq̄ impediri: quandoq̄ autē permittit agere.

Secunda concluſio. Propriū eſt agenti libero poſſe abſq̄ extrinſeco determinare ſeipſum ad actū vel ad contrariū aut ad neutrū. in hoc enim cōſiſtit libertas: patet ex dictis

Tertia concluſio. Soli agenti libero competit quod ſine ſue eſſentie ⁊ abſque extrinſeci auxilij mutatione valeat nunc intenſius nunc remiſſius conari atq̄ intenſius aut remiſſius agere: oſtendo: vnumquodq̄ naturalium agentium agit ſecundum extremum ſue potentie.

Primum dubium. An ſicut libero arbitrio ineſt libera actus elicitio etiam cōpetat ipſi⁹ act⁹ libera intēſio vel remiſſio. ¶ Rñdeo ſic in genere: nō aūt in ſpecie vel indiuiduo ꝓ ſtatu vie. Pōt em̄ intenſiorē vel remiſſiorē actū elicere: ſed in ſpē intēſionis. ſ. determinate hac preciſa intenſione vel remiſſiōe: aut in indiuiduo iſtū vel illū actum non

alium elicere non ei pro hoc ſtatu vie ſubeſt facultas.

Liberi arbitrij vſus a libero differt arbitrio.

Secundum dubium.

an in dementibus et pueris ſit pro tunc liberum arbitrium. ¶Reſpondeo ſic quãuis nõ vſus ei⁹ eſt eñ qñq3 alicui poteſtas et nõ executio: liberũ aũt arbitriũ dicit facultatẽ libere operandi: q̃ eſt duplex ꝓpinq̃ ⁊ remota. ꝓpinqua poſito rationis vſu. ideſt intellectus remota aũt non poſito huiuſmodi vſu.

Liber actus quid.

Libero voluntatis concurſu denominat̃ ipſe actus liber. Actus igitur liber eſt actus libere elicitus a voluntate aut actus alicuius potentie cauſatus imperatiue ab illo: ille elicit⁹: iſte autem imperatus cõmuni nomine appellatur: ille primario liber iſte ſecũdario: ille immediate liber: iſte immediate naturalis.

Libertas actus non excludit cauſas naturales cõ producentẽ.

Omnis enim creature operatio efficientia primi agentis libera eſt: omniſq3 volũtatis create actus efficientia cognitionis aut alterius creati coagentis eſt naturalis: peculiarem tamen denominationem a voluntatis libera efficientia tanq̃ cauſe principalioris retinet. Omiſſionem pariter liberam diffinio cuius actum poterat voluntas libere elicere: aut mediante actu elicito effectiue imperare. Duplex veruntamen eſt imperata omiſſio: videlicet deficienter et efficienter: deficienter ea3 dico liberam que eſt ſolo actus voluntatis defectu: efficienter aute3 que eſt per actualem voluntatis efficientiam impedientis formaliter fieri huiuſmodi operationem que alias fieret.

Primum notabile.

Libra eſſentialiter ẽ ipſa potentia nõ autẽ ſic act⁹.

Quamuis potentia ſit eſſentialiter libera nec poſſit manens in rerum natura deſiſtere eſſe libera: non tamen actus habitudine voluntatis create dicitur eſſentialiter liber: ſed eam accipit denominationem a libera voluntatis efficientia: cui coagit agens naturale naturaliter agens actum atq3 eundem naturaliter comproducens.

Secundum notabile.

Dupliciter actus eſt liber ſcilicet primario ⁊ ſecundario. Primario q̃dem liber eſt ipſe actus voluntatis libere elicitus: actus autem ſecundario liber dicitur actus ex illo imperatiue productus: ⁊ iſte eſt ſimpliciter naturalis quemadmodum enim paſſo applicato producitur naturaliter ab igne calor: ſic efficaci volitione ambulandi poſita ſine extrinſeco impedimento producitur naturaliter ab illa volitione cum potentia ipſa ambulatio. iſta igitur eſt mere naturalis efficientia: quare merito non habet operatio illa imperata premium nouum eternum: immo ambarum eſt merces eadem: nec minor pro illo interiori efficaci ſolo q̃3 pro ambobus ſimul: quoniam igitur non niſi ſecundario eſt libera: ſic nec niſi ſecundario bona vel mala pro q̃nto ſcilicet effectiue imperatiue actui libero ſubordinat̃: nõ addit igit̃ actui inferiori niſi vt quidã volũt ꝓpe ꝓ q̃nto in opis executiõe intẽdit̃ volũtas. Sed hoc mõ etiã qñq3 minueret: qm̃ ꝓpẽ executiõis laborẽ vel aliã incõmoditatem ꝯtingit volũtatẽ remitti. ¶Sequunt̃

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

correlaria. Primum: liberi actus voluntatis omiſſio dicitur primario libera omiſſio autem actus imperati ſecundario. Sic igitur ex voluntatis omiſſione primario libera ſurgit omiſſioni operis exterioris malicia. nam illa eſt primario libera. iſta autem ſecundario. an enim ad omiſſionem eſſe liberam requiratur omiſſi cognitio infra examinabitur.

¶ Scđm Correlariū: frequēter opatio eſt volita actu interiori malo q̄ nō eſt mala vel bono bona. patꝫ: q̄ñꝗ non eſt effectiue ab illo: ratione enim efficientie actus liberi contrahitur actui exteriori bonitas vel malitia: combuſtio enim domus proximi volita non contrahit ab illa volitione bonitatem vel maliciam: operationum igitur volitarum quedam eſt effectiue a volitione: quedam non. — Operationū quelibet volita eſt libera

¶ Tertium Correlarium. Imperium eſt voluntatis actus. patet: eſt quo fit operis oſtenſi executio: exequi autem imperatum opus eſt voluntatis non intellectus. ¶ Dico igitur imperium eſſe volitionem: et quemadmodum poteſt quis non ſubiectis imperare ꝛ ſine imperij executione/ ſic voluntas potentijs q̄ non ei ſubſunt imperare poteſt non dominari/ prout ſunt digeſtiua/ nutritiua/ ꝛ ſimiles: quare proprie differunt imperium ꝛ dominium: cuiuſcunꝗ enim operationis volitio poteſt imperium appellari: non autem dominium: ꝛ ꝗuis nomē imperij ad efficacem volitionem reſtringatur: non adhuc omne imperium eſt dominiuꝫ: nihilominus confundi ſolent hec duo nomina in quo nec vim facio. — Imperium ꝛ dominiū differunt.

Prima concluſio. ſolius voluntatis conatus/ actus/ et omiſſio liberi ſunt ꝛ hec ſola tria eius ſunt libera. ¶ Primū patet/ conatus aut actus vel omiſſio denominationē ab agente libero recipit aut rectius a libere conante agente vel omittente. ¶ Secūdum autem oſtendo: reliqua voluntatis accidentia prout paſſiones ꝛ habitus non per liberam voluntatis efficientiam fiunt.

Primū dubium. Cum cuiuſcunꝗ rei create productio vel conſeruatio ſit libertate primi agentis libere: an quecunꝗ talis productio vel conſeruatio ſit bona. ¶ Reſpondeo. Bonitate entis nō eſt dubium. Ōis res bona ē: odij em̄ dei aut cuiuſcūꝗ alterius actus moraliter mali entitas eſt res bona atꝗ a primo fonte perfectionē aliquā retinēs: loquendo autem de bonitate pro cōformitate ad rectam rōnem dico: cuiuſcunꝗ operis: creature cōproductio dei q̄ eſt ipſe deꝰ eſt bona actio: eiuſdē aūt opis cōproductio libera creature eſt culpabiliter mala: hoc intereſt. qm̄ nō aſtringit lege deꝰ: creatura aūt ſic: tum etiā creatura opus producit qualiter tenet non pducere: non autem deus: idem igitur opus bene fit a deo ꝛ male a creatura.

Cum liberi arbitrij ſuper aliam potentiam dominium in eius cauſalitate efficiente conſiſtat conſequens eſt ipſum liberum arbitrium ſup ſolam illam potentiam et in omnem illam habere dñium: ad cuiꝰ opationis pductionē pōt mediante ſuo imperio effectiue cōcurrere. Nō igit̄ potētie naturali: non vegetatiue: non ſenſitiue dñatur: intellectiue aūt ꝛ motiue ſic: intellectiue quidē partim quo ſcilicet ad actus credendi ineuidentes quos nec ſine aſſenſu motiui efficere poteſt ordine terminato ad euidens. Potentie localiter motiue tres ſunt: q̄rum naturali cuiuſmodi eſt cordis et arteriarum pulſatiua non dominatur: voluntarie au — Liberi arbi. ſuper aliam potentiā dominium in q̄ conſiſtat. — Liberi arbi. quibꝰ dominetur potentijs.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

tem ſic:aptatis organis:in motiuam vero ex illis mixtam qualis eſt pulmonis partim dominium habet.

Aīa eſt oīuʒ operationuʒ vite effectiuum principium.

Primum notabile. macrocoſmum mundum videlicet maiorem regit deꝰ. microcoſmū aūt minoremq̄ mundū anima. ¶Homo enim eſt mundus animatus cuius motor eſt rationalis anima omniū operationum vite principium effectiuū:quarūdam mediante qualitatiuo vel organico inſtrumēto: quarūdam non. Ad animationem vegetationem ⁊ motionem deſeruiunt ipſi aīe complexio ⁊ organū: pariter ad ſenſationem ſaltem diſpoſitiue.qđ addo quoniā effectiue ab obiecto vel ſpecie cum potentia cauſatur omnis ſenſatio ad quam influxus cerebri ſenſum diſponit ad actus aūt intellectiuos q̄tum eſt ex ſe anima non indiget corporis complexione vel organo.p hoc ſtatu aūt ſic videlicet ratione colligantie ⁊ immerſionis ipſius intellectus cū ſenſu cuius fantaſmata(dicit Ariſtoteles)neceſſe eſt intelligentem ſpeculari.

Microcoſmi diſtinctio.

Secundum notabile. microcoſmum ſeu regnum qđ inhabitat ⁊ regit anima ſic alibi diffiniui:eſt archa quedam tricamerata/leni corio cooperta/elegāti forma cōmēſurata/oſſibus tanq̄ lignis(inter que vacuitates molliori ſubſtātia fortiter cōiuncta replentur)edificata/diuino quodam artificio tetragoniſata:videlicet q̄tuor mēbris principalibꝰ/quatuor humoribus/quatuor ſpiritibus/quatuor delatorijs/quatuor ſupfluitatum generibus/⁊ quatuor ſubſtentaculis archam totam ſuſtinentibus eamq̄ vehentibus cōpaginata.domus anime rationalis hec quatuor vitam/vegetationem/ſenſum/rationem:pariter ⁊ quadriformem motum largientis:demum autem capacis felicitatis eterne. ¶Primo quidē archa eſt humanum corpus nā eſt cōcauum clauſum multorumq̄ contentiuuʒ quatuor ſubſtentaculis egredientibus ſcʒ brachijs ⁊ tibijs ſuſtentatū atq̄ vectū. ¶Secūdo eſt tricameratū/videlicet camera ſeu vētre ſeu cōcauo triplici diſtinctum/infimo/medio/⁊ ſupremo/venter infimus eſt vmbilicale concauū membrorū naturaliū/medius eſt cōcauū pectorale mēbrorum ſpiritaliū/venter ſupremus eſt capitis cōcauū membrorū animaliū contentiuū. ¶Tertio eſt diuino quodā artificio tetragoniſatū/eius enim ſunt quatuor principalia mēbra/cor/epar/cerebrū/⁊ teſtes.cor animatiōis/epar vegetationis/cerebruʒ motus atq̄ ſenſus/teſtes prolificatiōis p̄ncipium.Eius pariter quatuor ſunt humores/ſanguis/colera/flegma/melancolia/quatuorq̄ ſpūs.ſcʒ vitalis a corde / naturalis ſiue vegetatiuus ab epate/aīalis a cerebro/genitiuꝰ a teſtibꝰ.Quatuor pariter delatoria ſcʒ arteria a corde ſpm̄ vitalē deferens cum cordis influxu.Uena ab epate deferens ſanguinem cū ſpū naturali.Neruus a cerebro deferens cuʒ influxu cerebri ſpiritum aīalē.Porus quales ſunt vutides ⁊ aliū per corpus quibꝰ de loco ad locum materie ⁊ influxus vehuntur.Sunt ⁊ quatuor ſuperfluitatū genera ſunt fumi ignei/vapores aerei/ſunt aq̄ſitates vrinales/ſudorales atq̄ alie/⁊ ſunt terreſtreitates prout in renibus lapilli ⁊ hmōi/quibus inteſtinoruʒ feces addantur q̄ oībꝰ illis generibus reperiuntur diuerſe. ¶Eſtq̄ domus anime rōnalis ⁊ habitaculum a qua ſunt quatuor operationuʒ gña ⁊ quatuor motuum. Operatiōes ſunt animatio/vegetatio/ſenſatio/⁊ intellectio cōprehēſis actibus appetitiuis.Eſt enim anima diſpoſitionū vitaliū conſeruatiua/quare quodammodo informationis ſue atq̄ animationis cauſa.De alijs autem tribus cōſtat. ¶Ipſa eſt pariter quadriformis motus p̄ncipiū/motus animalis liberi arbitrij/motꝰ animalis appetitus ſenſitiui: motus naturalis pulſatiui ſcilʒ gr̄a refrigerij prout pulmonis/cordis/arteriarū/⁊ motus naturalis attractatiui aut expulſiui quo mēbrū nutrimētū vel certam aliam materiaʒ attrahit aut

Homo archa tricamerata

Hō tetragoniſatus.

Operationū quatuor genera.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

etiam a ſe repellit.

Prima concluſio. Anima nõ eſt liberum animationis pncipium ſed naturale. patet ſuapte natura ⁊ omni circunſcripta cognitione operatur in corde a quo per vniuerſum corpus transfuſo influxu nititur anima vnionẽ informationis eius cum corpore cõſeruare ⁊ contingit quidem eã id facere nolentem: nequit enim anima libere a ſuo corpore ſemetipſam ſeparare vel ſeparatam informatiue vnire.

Anima non eſt liberũ animatiõis aut vegetatiõis aut ſenſationis pncipiũ,

Secunda concluſio. Anima non eſt liberum vegetationis principium ſed naturale: non igit̃ potentie vegetatiue dominatur voluntas. patet: non eſt talis operatio effectiue ab eius imperio: quinimmo velit nolit cauſis applicatis fit vel impeditur digeſtio nutritio ⁊ huiuſmodi. idem de ꝓlificatione que eſt potẽtie vegetatiue act⁹. ⁊ intellige non eſſe huiuſmodi operationes a libero arbitrio per modum imperij. quod addo: quoniã ſecus alia habitudine atq; ſequela qua anime paſſio corpus tranſmutat.

Tertia concluſio. Anima non eſt ſenſationis exterioris liberum principium: voluntas non dominatur potentie ſenſitiue exteriori ſiue cognitiua/ſiue appetitiua fuerit. patet: non eſt per imperium voluntatis operatio eius variabilis poſitis alijs cauſis. Exempli gratia omnibus alijs cauſis applicatis equaliter fit viſio velit nolit voluntas viſionem cauſari. quod autẽ voluntate animam retrahente ab aliquorum conſiderationibus ⁊ viſum conuertente ad obiectum fiat intenſior viſio non eſt illa gradualis intenſio effectiue voluntatis imperio. probo. nõ minus intẽſa fieret abſq; hoc actu volo intẽſe videre: calefactio enim non eſt effectiuẽ a ſorte obſtaculum inter ignẽ ⁊ paſſum remouente ptʒ. fieret abſq; calefactiõis imperio: remouet pariter voluntas prohibens viſum cõuertendo obiecto ⁊ animam ab alijs retrahẽdo: anima enim pluribus attẽta eſt ſingulis debilior. Et ita de appetitiua dicas: non eñ eſt voluntati poſſibile quin viſis tangamur: quin ex obiectorũ ſenſationibus ſurgãt motus appetitiui in ſenſu. ¶ Patet igitur nullam ſenſus exterioris operationẽ eſſe liberam: ⁊ hinc nullam eſſe moraliter bonam vel malam.

Quarta concluſio. Anima non eſt ſenſationis interioris liberum pncipium: voluntas non directe ſenſui interiori dominatur/ſiue cognitio/ſiue appetitiõ. patet vt pcedens. in primis quidẽ de cognitiuo quãtũ ad intuitiuam notitiam eadẽ eſt ratio cum ſenſu exteriore: quo aũt ad abſtractiuam experimur quãdoq; nos recordari aliquorum nolentes: ⁊ quorundã in particulari recordari volentes non poſſumus. dico in particulari quoniam impoſſibile eſt velle alicuius recordari ⁊ nõ illud cognoſcere cum non ſit obiecti volitio ſine eius aliqua cognitione. ¶ Et idem de appetitu ſenſus interioris dico: nam ſurrepẽtibus obiectorũ cogitationib⁹ atq; recordationibus ſcatẽt mox velimus nolimus motus proſecutiõis aut fuge: atq; ex eis paſſiones ꝓportionate nec per ſolum volũtatis arbitrium atq; imperiũ effectiue augent̃ vel minuũtur: ſecus occaſionaliter ⁊ applicatiue. inſurgẽte eñ excogitatione motu ſenſualitatis poſſunt ſenſus obiectis vel obiecta ſenſibus localiter applicari: quibus fantaſia occupata ceſſat ab aliorũ conſideratione: ſine qua perit in appetitu ſenſitiuo prior motus atq; paſſio. hinc verum eſt virtuti inimicari ociũ quo fouentur ⁊ creſcunt ſenſualitatis motus: ſenſu nõ alteri attento.

Quinta concluſio. Voluntas intellectui quãtum ad aliquos actus dñatur: ⁊ q̃tum ad alios non. ¶ Eſt eñ duplex notitia vcʒ apphenſiua ⁊ iudicatiua. pma duplex: intuitiua ⁊ abſtra-

Anima eſt a licitus itellectionis non

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

cuiuſlibet liberum principium.

ctiua ⁊ pariter iudicatiua: duplex euidens ⁊ ineuidẽs. ¶ Intuitiua enim ab obiecto ⁊ potentia cauſatur. Abſtractiua a ſpecie ⁊ potentia. ¶ Aſſenſus euidens a noticijs apprehenſiuis terminorum. ineuidẽs ab alicuius motiui aſſenſu.

Notitiarũ ſingula gña a quib⁹ cauſentur.

¶ Quo enim ad primum genus dico: nõ attingit voluntas per ſuum imperiũ efficientiã noticie apprehenſiue: nec intuitiue: nec abſtractiue. oſtẽdo: nequit intellectus impediri intueri obiectum vel recordari obiecti per ſolum voluntatis imperium nolentis id fieri ſcʒ non exiſtente aliunde impedimento: nec pariter ad intuitionem aut recordationem effectiue duci: preterea nec ſolo voluntatis imperio huiuſmodi intellectiua intuitio vel recordatio augeri vel minui põt.

¶ Obijcio: Primo de intuitiua: voluntas per ſuum imperium de potentia vaga nõ vagam facit: ſcilicet viſum atqꝫ intellectum fixe viſibili cõuertit ad particulariter ꝯſiderãdas eius circũſtãtias: quo medio experimur huiuſmodi potentiaʒ viſiuam atqꝫ intellectiuã intenſius intueri obiectum: atqꝫ particularius de partibus diſcernere in eo contentis: de rugis: de punctis: de figuris et alijs modicis que ſine voluntatis imperio potentia preexiſtens vaga etiam alteri non attenta non intuebatur: non videtur autem id poſſe ſine voluntatis efficientia ſaluari.

¶ Preterea: aliter obiecti pedalis cuius ſunt infinite ſemipedalitates communicantes infinite cauſarentur intuitiones in viſu: infinite pariter in intellectu cum nil obſit niſi ponatur voluntatis concurſus. ¶ Secũdo de abſtractiua: rꝫ q̃ro cur vno tempore potius q̃ꝫ alio ſit recordatio / cũ eq̃liter ſemper ſit ipſi potentie ſpecies preſens. ¶ Preterea cur inter tantam ſpecierum multitudinem vna facit ſui obiecti recordationem potius quam alia niſi ponatur voluntatis coefficientia hanc ſpeciem vel iſtam determinans: id ſaluat Gregorius ariminenſis per liberam volũtatis efficientiã etiã quãdoqꝫ ſine proprio eius actu libere coagentis iſti ſpeciei vel illi / aut vno tempore ⁊ non alio: iſta eſt euaſio poti⁹ q̃ꝫ docta ſolutio: oſtendo. nã in brutis in quibus nõ eſt libertas reperiunt̃ ille effectuum differentie. ¶ Ad hec igitur omnia ſub compẽdio dico: primo in brutis animalibus hec accidũt / pariter in hominibus vſu liberi arbitrij carentib⁹. dico ſecundo aliunde prouenire vt li. poſteriorꝫ dixi in de libero arbitrio ampli⁹ reſponſurus. ¶ Cũ igitur cogitationes ipſe nõ effectiue ſicut a voluntatis imperio non ſunt libere / ⁊ ſic nec moraliter bone vel male / quandoqꝫ tamen volũtati ſubiacet indirecta earũ prouocatio aut reſecatio vt ſupra dixi miniſterialiter: ⁊ hec ſub imputatione cadere poteſt. ¶ Quo ad ſecũdum notitiaruʒ genus vna fuit opinio / tenens quemlibet actum credendi eſſe pure naturalem ſcilicet a motiuis intellectum neceſſitantibus nullo modo voluntate efficientiam eius attingente / potente tamen cauſas applicare ſcilicet propoſitiones / atqꝫ motiua intellectui offerendo / aut a contrarijs motiuis euʒ retrahendo / ⁊ de hac applicatione eſſet de actu credendi preceptum intelligendum. ⁊ cuʒ obijcitur quãdoqꝫ motiuum ineuidens vincit euidens / quod non fieret ſine voluntatis imperio cum euidens ſit fortius ineuidente / diceretur aliquod motiuum ineuidens eſſe aliquo euidente fortius per duplationem: vel triplationem.

Volũtas abſqꝫ ꝓprio ei⁹ actu non coagit alteri potentie.

¶ Huic opinioni obuiant ſanctorũ auctoritates de non credentibus: quia noluerunt. Uidemus etiam amore affectos facile his quos amant credere / his autem quos odio habent difficile. quod ſine voluntatis concurſu nõ ſaluatur. Dico igitur q̃tum ad aſſenſum ineuidentem / poteſt voluntas libere coefficere euʒ quandoqꝫ enim ad propoſitionem ineuidentem credendam motiuum eſt ſufficiẽs ſine voluntatis ſuffragio efficere aſſenſum. q̃nqꝫ eſt adeo debilẽ vt nõ ſufficiat per ſe illius propoſitionis aſſenſum cauſare / ſed ipſum et imperium volũtatis aſſentire ĩperãtis ſufficiũt hmõi actũ credẽdi ꝓducere / q̃nqꝫ pariter motiuũ ſufficiẽs aſſenſum cãre ẽ inſufficiẽs efficere ipm̃ firmũ / qð facit adiutũ volũtatis imperio / ſic in materia fidei quinimmo in alijs affectata voluntas crede

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

re facit plus ꝙ ratio probat:ſic ⁊ cum aliquo motiuo diſſentire:quod ſufficieter ratio probat:hinc vni doctori affectus facile ſcriptis eius credit contra fortes rationes:et male affectus prompte diſſentit:amans facile amato credit vel aſſerenti bonum de eo: odiens per oppoſitum ipſe omnia de altero in malum per ſuſpitionem interpretatur ⁊ conuertit.hinc potiſſime amor ⁊ odiuȝ impediunt cernere verum:has igitur voluntatis affectiones a ſe diligenter excutiat veritatis indigator:ſeculi enim amatores promiſſionibus aut terroribus cito a tyrannis inducuntur contrarijs fidei credere:mundi autem contemptores perſiſtunt firmari.

Actus credēdi falſus moraliter bon⁹.

¶Sequitur ergo ipſos credendi actus ſic effectiue imperatos eſſe moraliter bonos vel malos:neque in hoc conſideratur ipſius aſſenſus veritas vel falſitas:ſed bonitas vel malitia affectus imperantis:contingit enim aſſenſum veri eſſe actum moraliter malum prout in eo que temerarie vult aſſentire:contingit etiam aſſenſum falſi eſſe moraliter bonum ſcilicet quo quis poſt ſufficientem rei indaginem vult credere:prelato enim falſum aſſerenti ſimplex vetula humiliter credere meretur tam actu credendi: ꝙ credulitatis volitione. ¶Quantum vero ad aſſenſum euidentem quidam voluntatem ſic dominari intellectui dicunt:atque libertatem eius adeo extollunt vt valeat cum aliquo motiuo facere intellectum primo diſſentire principio atque aſſentire eius oppoſito:⁊ cum illud ſit omnium euidentiſſimum: ſequitur quod cuicunque alteri propoſitioni euidenti poteſt voluntas cum aliquo motiuo facere intellectum diſſentire per eius imperium.Et conſequenter eſſent hec dicenda.Primum vno ſimplici aſſenſu et non pluribus ille aſſentit copulatiue ex contradictorijs compoſite: aliter ſimul eſſent per naturam aſſenſus contrarij.Secundum cum ex illa copulatiua euidenter vtraque partium ſeparatim ſequatur:ille aſſentit antecedenti conſequētie euidentis ⁊ non aſſenrit conſequenti:alias ſimul eſſent vt ſupra aſſenſus contrarij.Tertium: cum aſſenſu maioris ⁊ minoris atq; bonitatis conſequentie poſſet voluntas impedire produci concluſionis aſſenſum. ¶Quid igitur ſit dicendum.reſpondeo duplicem eſſe propoſitionem euidentem: quandam talem ex proprijs terminis:quandam ex premiſſis.Prima dicitur euidens euidentia intriſeca:ſcȝ cuius aſſenſus ſufficienter ex noticijs apprehenſiuis ſuorum terminoruȝ cauſatur non concurrente alio aſſenſu.Secūda aūt dicit̄ euidēs euidentia extrinſeca:que non eſt ſic ex ſuis terminis euidens:ſed fit talis per premiſſas euidentes euidenter inferentes eam.

Euidentia ītrinſeca.euidentia extrinſeca.

¶Et fateor ante demonſtrationis applicationem poſſe intellectum cum aliquo motiuo ei diſſentire etiam nullo imperio voluntatis adiutum:quare et voluntatis imperiū poſſe coagere(cuū ille aſſenſus ſit in ſe in euidens) non eſt negandum. ¶Quo autem ad aſſenſum ex terminis euidentem dico eſſe duplicem: quidam cuius oppoſitum nō explicat contradictionem: quidam explicat. ¶Propoſitioni primi generis poteſt intellectus cum aliquo motiuo diſſentire etiam ſine voluntatis imperio: quare et cum imperio aſſumptum oſtendo: cum aſſertione viri qui credatur probus et mentitur aſſerentis indiſpoſitionem eſſe in viſu aut in medio aut in obiecto facientem falſe apparere album: poterit iſte ſimplex credens illam eſſe indiſpoſitionem diſſentire huic propoſitioni hec albedo eſt et credere non eſſe albedinem: illa nihilominus eſt vera propoſitio atque ex terminis euidens: quinimmo ſuppoſita probabili opinione dicentium per aliquam moralem poſſe naturaliter manere corrupto obiecto noticiam intuitiuam: credat quis eſſe corruptū et non ſit:⁊ſic cuȝ illa intuitiua hec ꝓpoſitio eſt:ex terminis.euidens hec res eſt:cui tamen diſſentit: non inconuenit enim cauſam aliquā naturalem a ſuo effectu impediri ſcilicet per cauſam fortiorem ꝙ ⁊ in actibus anime veritatem habet. ¶Sed quo ad propoſitionem euidentem cuius oppoſita contradictio-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Aſſentire oppoſito primi principij an contingat.

nem explicat.i.euidenter contradictionem habet: cuiuſmodi eſt primi principij oppoſitum: pariter copulatiua ex contrarijs vel contradictorijs conſtituta: illud poſſet apparenter negari ex intrinſeca natura rei repugnãtia: nõ eſt enim qualitas vna factibilis que ſit calor ⁊ frigiditas: aut vna que eiuſdem propoſitionis ſit formalis aſſenſus ⁊ diſſenſus: ille aũt aſſenſus copulatiue ex contradictorijs cõpoſite eſſet eiuſdẽ propoſitionis aſſenſus ⁊ diſſenſus: aſſentit quidez illo aſſenſu prime parti vt cõſtat ⁊ etiã illo aſſenſu diſſentit eidẽ cum ſue contradictorie illo actu aſſentiat: non videntur autem ille due immutationes vitales reſpectu eiuſdem propoſitionis eſſe eidẽ qualitati compoſſibiles aut eidem intellectui ꝑ naturam: ſuadeo qm̄ ex hoc cõſurgit duorũ aſſenſuum contradictoriorum naturalis incompoſſibilitas.

Alia eſt q̄rũdã operationũ potẽtie motiue liberum principium. Tria in hoīe ſunt motuũ genera.

Sexta concluſio

dñatur voluntas potentie localiter motiue: poteſt mediante eius imperio operationez talem efficere. ¶ Uerumtamen occurrit notandum tria in homine eſſe motuũ genera. ¶ Quidam eſt naturalis prout cordis ⁊ arteriarum qui dicitur motus diaſtoles ⁊ ſiſtoles: iſte non ſubeſt voluntatis dominio. ¶ Quidam eſt voluntarius: prout membrorum organicus motus: ⁊ iſte ſubeſt. ¶ Quidam eſt mixtus: prout pulmonis dictus aſpiratio aut reſpiratio: ⁊ iſte abſq̧ voluntatis imperio ⁊ abſq̧ cognitione fieri poteſt: prout in dormiente: poteſt etiam per cognitionẽ ⁊ per imperium voluntatis immutari: ſcilicet velocitari vel retardari.

Motus progreſſiuꝰ qualiter ⁊ q̄ ordine fiat.

Primum dubium

circa ſecundum motuum genus: qualiter et quo ordine voluntas mediãte ſuo imperio motũ progreſſiuum: atq̧ aliorum membrorum motiones producat: ⁊ a quo volitione ceſſante continuatur progreſſiuus motus. ¶ Reſpondeo: voluntas mediante ſuo actu imperans motum fieri toti corpori quendam imprimit impetum: ⁊ iſte remanet volitione ceſſante mouens corpus. Ordinatim quidem imprimitur talis impetus: primo cordi ⁊ ſpiritibꝰ: deinde cerebro: deĩde nucħe: deinde neruis: muſculis ⁊ lacertis: per quorum motum fit quedam aliarum partiũ cõtractio atq̧ laxatio ꝑ quam fit totius animalis motus progreſſiuus.

Liberi arbitrij indirectũ atq̧ miniſteriale eſt dominiũ in potentias mere naturales q̄rũ nõ operationes ſed libere requiſitorũ applicatiões ſunt moraliter bone aut male.

Secundum dubium.

an aliquale ſit voluntatis in naturales potentias ſupra numeratas dominium. ¶ Reſpondeo vt ſupra: per motiuam potentiam habet voluntas in potentias illas dominium quoddam indirectum ⁊ ſecundum quid ſcilicet applicatiue ⁊ miniſterialiter: poteſt enim libere cibum ſtomacho immittere: ſine qua applicatione minime fieret digeſtio: ipſa quidem eſt proiectionis nutrimenti cauſa efficiẽs: ſed nõ ipſius digeſtionis ſic libere ipſa oculum aperit ſine quo fieret viſio ipſa igitur eſt efficiens apertionis oculi cauſa: non autem viſionis aperto oculo: poteſt pariter voluntas caput inſpectioni ſcripturam vel aliorum applicare per que varie mouebuntur cogitationes hec applicatio eſt libera: non autem cogitationum productio. Ad aliquod ſimiliter credibile poteſt libere premiſſas atq̧ motiua applicare: quibus etiam ſine imperio cauſabitur aſſenſus ſic applicatio eſſet libera ⁊ non ipſius aſſenſus productio. ¶ Patet igitur in quibus omnium iſtorum ſit moralis bonitas ⁊ malicia: ⁊ in quibus non: nõ enim videre mulierem ad concupiſcendum eſt peccatum: ſed huius volitio vel oculi apertio: aut capitis conuerſio ad videndum: nam iſtarum quelibet eſt libera: non autem illa. Et falluntur qui liberam applicationem potentie vel obiecti ab ipſa operatione naturali inde ſequente non ſecernunt non igitur de ipſa cogitatione opus eſt confiteri: ſed de cogitationis volitione: aut de libera applicatione potentie vel aliorum incitantium ad cogitandum aut de applicationis retrahẽtium omiſſione libera.

Liberũ arbi. an cuilibꝫ iudicio rationis ſe conformare valeat.

Tertium dubium.

An voluntas cuilibet iudicio rationis ſe cõformare et cuilibet ſe diſformare valeat

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

¶Reſpondeo ſic in volendo:non autem in exequendo.¶Per conformare in vo
lendo intelligo velle ſic eſſe qualiter dictatur: et per conformare in exequendo
volitum intelligo exequi ita eſſe prout dictatur per iudicium.¶Primam partez
probo:voluntas quo ad velle eſt impoſſibilium quare a fortiori eſt quorumcun=
que aliorum.Et quo ad nolle eſt neceſſariorum:igitur a fortiori quorumcunque
aliorum.¶Secūda autē pars eſt nota de impoſſibili:qm̄ nequit voluntas exeq̄
ita eſſe qualiter ſignificat:poteſt em̄ voluntas velle creaturaꝫ aliquam deo eq̄=
ri:ſed nequit exequi.¶Obijcit ollrot tenens non cuilibet rationis iudicio volun
tatē poſſe ſe conformare.¶Primo nequit iſti iudicio ſe conformare:nihil eſt vo
litum:patet:detur oppoſitum ſcilicet velit nihil eſſe volitum:tunc ſic:vult:igitur
vult aliquid:igitur aliquid eſt volitum.ergo non ſe conformat illi iudicio nihil
eſt volitū.¶Reſpondeo:ſe conformat in volendo quāuis non in exequendo.
¶Preterea arguitur de iſto iudicio:nulli iudicio volūtas ⁊ ſe conformat aut nul
li iudicio eſt ſe conformādum:detur quod illi ſe cōformet alicui iudicio ſe cōfor=
mat:igitur non ſe cōformat iudicio dictāti nulli iudicio ſe eſſe conformandum.
¶Rn̄deo:pōt velle nulli iudicio ſe ꝯformare ⁊ ſic in volēdo ſe ꝯformat illi iudicio
nulli iudicio eſt ſe ꝯformandū:patet vult ita eſſe:nō aūt ei ſe cōformat in exequē
do.¶Replico:nequit voluntas huic iudicio ſe cōformare:eſt maluꝫ volendū:eſt
miſeria amāda:aut iſti bonum eſt odiendum:deus eſt odiēdus.¶Reſpondeo:
q̄uis quorūdam opinione non ſit poſſibilis amor ſumme miſerie aut odiū ſum
mi boni de quo infra non ſequitur ex hoc actuum reflexorum impoſſibilitas ſci
licet velle amare ſummam miſeriam velle odire ſummū bonum.

Potentiam appetitiuam dirigit cognitiua: ap
petitiuam quidem naturalem cognitiua intelli
gentie non errantis:appetitiuam autem ſenſiti
uam vel rationalem cognitiua ei coniuncta: me
rito igitur cecus dicendus eſt appetitus: nihil
que volitum niſi precognituꝫ.Cuilibet enim cognitiue ſua
correſpōdet appetitiua ei realiter identificata:⁊ in ſuis acti
bus ei proportionata:atque in eiſdem dependens ab ea.

Cognitiue ad potētiā ē dirigere ⁊ appetitiue exequi.

Primum notabile. Ipſius potentie cognitiue eſt
dirigere appetitiue autem
exequi.¶Potentiarum vero appetitiuarū quedam dirigitur a po
tentia cognitiua ei eſſentialiter ꝯiuncta ꝑut ſenſitiua ⁊ rationalis:
q̄dam autē a cognitiua et extrinſeca prout appetitiua naturalis q̄
a prime cauſe intellectu infallibili dirigitur.¶Agens enim natu=
rale vnitatem modi agendi preciſius retinet minuſque in effectibus variabile.
Plus autem agens ſenſitiuum.Et plurimum agens liberum in ſuo modo agen
di diuerſificatur.

Cognitie ad appetitiuam habitudo q̄=druplex.

Secundum notabile. Quadruplici habitudine:vt ſu=
pra tangebam:cognitiua ſue appe=
titiue connectitur videlicet correſpondentia identitate actuum proportione et
eorum dependentia.¶Primo igitur correſpondentia.Exempli gratia intelle=
ctui qui eſt potentia cognitiua correſpondet voluntas que eſt potentia appetiti
ua:pariter ſenſui interiori vel exteriori cognitiuo ſua reſpondet appetitiua.Eſt
igitur quidam guſtus cognitiuus ſaporis: et quidam guſtus appetitiuus eiuſ=
dem:et ſic de alijs.¶Secundo identitate vt voluntas intellectui identificatur
ſiue voluntas eſt ipſe intellectus:patet:voluntas eſt anima volēs aut volitiua:

Cognitiue cuilibꝫ reſpō det ſua appetitiua.

Cognitiue potētie idēti

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ficat ſua appetitiua. Cognitiue ⁊ appetitiue actus proportionantur.

intellectus autem eſt anima intelligens aut intellectiua. Pariter guſtus appetitiuus guſtui cognitiuo identificatur: idem igitur ſenſus numero eſt obiecti cognitiuus ⁊ appetitiuus eiuſdem diuerſis actibus. ¶ Tertio actuum proportione: ipſius enim intellectus quedam ſunt noticie cõmunes: quedam ſingulares: ſic ipſius voluntatis quedam volitionis communes: quedam ſingulares: ⁊ ita de alijs actuum differentijs. Ipſius pariter ſenſus ſunt duntaxat noticie ſingulares: ſic nec eius ſunt actus appetitiui niſi ſingulares. Non eſt enim prorſus a probabilitate alienum ſicut in intellectu quedam ſunt noticie abſtractiue q̄daȝ intuitiue requirentes obiecti preſentiam: ſic in voluntate ſuo modo volitiones abſtractiue ⁊ quedam intuitiue. ſ. obiecti preſentiam requirentes: ⁊ penes hoc aſſignari poſſet differentia inter dei fruitionem in via ⁊ fruitionem in patria: et hoc valde eſt ipſi materie de actu intrinſece bono accõmodum: de quo alias. ¶ Quarto eorum dependentia. Voluntas enim ab intellectu dependet in ſuo actu: nequit enim tum noticia ſenſitiua elicere actum: videlicet ſine intellectiã cognitione: nec ſenſus cum intellectiua noticia poteſt in appetitiuuȝ exire ſine ſenſitiua cognitione.

Appetit⁹ ſenſitiu⁹ potius ſuã cognitiuã ſeq̄tur ꝙ rationalis.

Prima concluſio.

Preciſius ſuam cognitiuam inſequitur appetitus ſenſitiuus ꝙ rationalis. patet: poteſt appetitus rationalis cum eadem obiecti noticia intellectiua contrarios elicere actus nunc velle ſtatim nolle: non autem appetitus ſenſitiuus: quinimmo obiecti noticiam ſub ratione conuenientis appreheñſi, naturaliter ſequitur proſecutio: ⁊ diſconuenientis fuga: non autem ſic in voluntate. Tunc etiam ſenſus fortius appetit quod ſub maioris boni ratione ſentitur: non autem ſemper voluntas cognitum melius plus amat.

Intelle. q̄liter ſenſuȝ cognitiuuȝ corrigat ⁊ volũtas ſenſum appetitiuũ.

Secunda concluſio.

Et ſi ratio ſenſum cognitiuum: ⁊ volũtas ſenſum appetitiuum corrigat: nõ tamen correctione ſubiectionis: patet: intellectus habens iſtud principium nullum molle ſic applicatum frangit durum ⁊ in virtute huius principij iudicans baculum pro media parte in aqua non eſſe fractum: non per hoc facit ſenſum iudicare vt ipſe: quinimmo inuariatũ manet in ſenſu fractionis iudiciũ: ſic ſenſu refugiente doloroſum quod eſt volendum voluntas illud volens non facit ſenſum illud proſequi. Quare in huiuſmodi correctione neuter ſubijcit ſibi ſenſum veruntamen vterq3 a ſenſu diuertitur. ſcilicet aliter iudicans aut volens.

Tertia concluſio.

Reciproca poteſt eſſe inter intellectum et voluntatem directio ſeu correctio. Patȝ voluntatẽ aliquid volentem: põt intellectus reprehendere dictãdo ei illud non eſſe volendũ: pariter intellectui aliquid credenti põt voluntas imperare nõ credi.

Fames p̃ma cuius obiecti ſit

Primum dubium.

Fames prima aut ſitis cuius obiecti cognitionem ſequatur pono nullum preceſſiſſe cibi vel potus experimentum: hac ratione coacti nonnulli concedunt appetitum ſenſitiuum quandoq3 in incognitum ferri. Aliter reſpondeo: premittens primã animalis famam vel ſitim eſſe ſenſationem quãdam orificij ſtomachi tedioſam aut actum huiuſmodi alterationis refugitiuum. ¶ Sic igitur. prima fames vl ſitis non eſt ·ibi vel potus appetitus: quinimmo poſt experientiam qua cognitum eſt famam vel ſitim ſeu huiuſmodi alterationem per cibum vel potum remoueri: appetitur cibus aut potus tanq3 huiuſmodi tedioſe ſenſationis remotiuus aut nature reſtauratiuus. ¶ Multiplicem famis aut ſitis acceptioneȝ alibi per amplius declaro.

Secundum dubium.

Appetitus ſenſitiuus cibum vel potum appetens cum ſit ſolum ſingularium quem cibum vel potum appetit. ¶ Reſpondeo quem alias guſtauit cuius occurrit ſenſitiua recordatio: ſic equus auenam quã aliquando guſtauit aut

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

vidit ipſe appetit:cum non ſit ei alterius ſpecies: et ſic nec alia ſenſitiua recoꝛdatio:

¶De liberi arbitrij obiecti. Capitulum ſcdm.

COgnitiue ⁊ ſue appetitiue eſt idem obiectum adequatum ⁊ ſub eadem tam obiectiua quaz immutatiua ratione:eſſe quidem cognitionis obiectum eſt ipſum eſſe cognitum:volitiōis autem eſt eſſe volitum. Non dubitabit igiť philoſophie peritus aliquoꝛum actuum voluntatis circunſtantias eē obiecta et aliquoꝛum non quoꝛundam plures quoꝛundam paucioꝛes pꝛo volūtatis arbitrio:que in omne ſibi oſtenſum ferri poteſt aut nō ferri volendo vel nolendo. Sicquodcunq̧ vicium virtutis obiectum:⁊ omnis virtus obiectum vicij eſſe poteſt. Obiectū idez cognitiue et ſue appetitiue.

Uitiū pōt eē virtutis obiectū ⁊ cōtra.

PRimum notabile duplex eſt hic idētitas videlicet obiecti et rationis Quo ad pꝛimam:omne cognitum a potentia cognitiua poteſt eſſe a ſua appetitiua volitum aut nolitum. Quo ad ſecundam pariter ſub ea ratione connotatiua qua obiectum eſt cognitū poteſt eſſe volitum vel nolitum:quinimo ⁊ ſub ea ratione immutatiua:videlicet communi:ſingulari:affirmatiua:negatiua cathegoꝛica:hypothetica:diſiuncta:copulata:diſiūctiua:copulatiua:⁊ alijs modis immutatiuis quibus obiectum eſt cognitum poteſt eſſe volitum vel nolitū.

Secundum notabile ipſius intellectus obiectum eſt ens pariter ⁊ voluntatis coloꝛ:eſt viſus cognitiui obiectum pariter ⁊ viſūs appetitiui:ſonus eſt auditus cognitiui obiectum ſic ⁊ auditus appetitiui ⁊ ita de reliquis. Quodlibet igitur ens pōt eſſe a voluntate volitum aut nolitum:pariter omnis coloꝛ a viſu omnis ſonus ab auditu volitus aut nolitus nomine ad pꝛoſecutionē vel fugam extēſo. ¶Perſpicuum eſt igitur vt dicebatur omne vicium poteſt eſſe virtutis obiectum ſcz nolendo ⁊ omnis virtus vicij obiectum pariter volendo.

Pꝛima concluſio in hoc differt appetit⁹ rōnalis a ſenſitiuo: qm̄ iſte neceſſitať ferri in obiectū ſibi oſtenſum non autem ille:quinimo ferri poteſt in plurium oſtenſoꝛum vnum: aut in eoꝝ multa aut in nullū pater eſt potentia libera.

Secunda concluſio tāte eſt libertatis volūtas qꝺ ope cum circūſtātijs ei oſtēſo potēs ē ferri dūrat in op⁹ aut in op⁹ cū vnica circūſtātia aut cū duab⁹ vel plurib⁹ ptz op⁹ oſtēſuz nō neceſſitat voluntatem ad volendum. igitur nec circūſtātia:exēpli grā oſtēſa volūtati elemo⁰ dāda cū loco tpe fine ⁊c. pōt hūc actū vnicū elicere volo dare ele

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

moſinā aut iſtū volo dare elemoſinā hoc loco aut iſtū volo dare elemoſinā hoc loco ꝛ hoc tpe: vel iſtū volo dare hoc loco hoc tpe hoc fine differūt. n. ſpē act⁹ illi ꝓpt totalis obiecti alietatē. Ex q̄ fit ꝑſpicuū aliq̄ꝝ actuū volūtatis circūſtātias eſſe obiecta/ ꝛ aliquoꝛuꝫ non. i. ipſas aliquibus actib⁹ eſſe volitas aut nolitas ꝛ aliquib⁹ non. ¶ Dupliciter em̄ cōtingit eas non eſſe obiecta qn̄qꝫ/ qꝛ non oſtendunt per intellectū voluntatis qn̄qꝫ volūtatis beneplacito que in eas oſtenſas nō fert ſed ſuſpenſa manet circa eas. Et ſic dupliciter accidit circunſtantias eſſe adiacentes/ quandoqꝫ non oſtenſas qn̄qꝫ oſtenſas.

Habit⁹ an obiectū habeat

Primū dubiū. an habitus dicendus ſit habere obiectū. ¶ Reſpōdeo ſic, ſed diuerſimode ab actu nam act⁹ potētiaꝫ vitaliter immutat eā faciens in obiectum tendere: habitus autem ad huiuſmodi actum inclinat/ hoꝛum em̄ quatuoꝛ idē eſt obiectū videlicet ipſi⁹ potētie ipſi⁹ actus/ ipſius paſſiōis/ ꝛ habitus geniti ex actu.

Secundū dubium penes quid attendit ipſius actus dotale obiectum. ¶ Reſpondeo: penes omnium collectionem in que fert actus. ¶ Diligenter em̄ in moꝛalib⁹ venit hec collectio conſideranda/ nam penes huiuſmodi totalitatem ſumit ſpecifica actuum cōuenietia vel differentia/ atque bonitatis aut malitie crementum vel decrementū.

Regulare voluntatis obiectum.

Egul'r voluntas eſt poſſibilium ſub ratione boni ꝛ mali apparentium ipſa nihilominus ei⁹ abſoluta libertate eſt poſſibilium ꝛ impoſſibilium ꝛ neutraliter oſtenſoꝛum. Eſt pariter boni ꝛ mali ꝛ neutraliter oſtenſi tam ſcilicet proſecutione quam fuga. Velle quidem poteſt impoſſibile et nolle poſſibile: velle malum ꝛ nolle bonum non aliter oſtenſum: ſicque omnis obiecti cognitio ad volitionem ſufficiēs ad nolitionem ſufficit/ ꝛ contra.

De voluntatis obo q̄tuꝫ ad poſſibilitatem.

Primum notabile de poſſibili ꝛ impoſſibili/ hec ꝓpoſitio voluntas eſt impoſſibiliū poſtergato logices rigoꝛe capit in hoc ſenſu: voluntas eſt aliquorū volēdo ea taliter ſe habere qualiter nō poſſunt ſe habere/ illa autē ſunt entia poſſibilia. Et ita de hac voluntas vult impoſſibile idē eſt aliquid taliter ſe habere: qualiter neqt ſe hr̄e/ ꝛ illud qd̄ē eſt ens poſſibile.

Prima concluſio voluntas poteſt velle impoſſibile oſtenſum ei tanq̄ꝫ poſſibile patet. poteſt intellectus ei aſſentire igitur ꝛ voluntas conſentire. poteſt etiam nolle illud/ igitur ꝛ velle cū nulla ſit repugnantia.

Secunda concluſio poteſt voluntas velle impoſſibile oſtenſum ei impoſſibile. patet vbi ꝑ aliqua motiua oſtenderetur ei impoſſibile ꝛ per alia foꝛtioꝛa poſſibile.

Tertia concluſio. voluntas poteſt velle impoſſibile oſtenſuꝫ ei impoſſibile ꝛ nullo motiuo oſtenſum tanquam poſſibile/ in quo ſcilicet nulla apparet poſſibilitatis ratio patet nil obeſt ꝛ in hoc ipſa eſt intellectu potentioꝛ qui nequit propoſitioni ineuidēti ſine motiuo veritatis aſſentire etiam interueniente ad hoc voluntatis imperio.

Quarta concluſio. ex opinione pꝛobabili voluntas poteſt velle impoſſibile oſtenſum non tanquā poſſibile neqꝫ

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

bile neque tanꝙ impoſſibile.nam ipſa poteſt velle complexe obiectum non oſtē ſum complexe videlicet ſimplicibus apprehēſionibus oblatum.Exempli gratia cum ſolis apprehenſionibus ſimplicibus ſui ⁊ equalitatis ⁊ dei poteſt voluntas velle ſe eſſe deo equalem: quod in lucifero fuiſſe aſſerunt dicentes voluntatem poſſe componere aut diuidere intellectu non componente aut diuidente.

Secundum notabile de bono ⁊ malo dubitant docti. an proprium voluntatis obiectum ſit bonum vel malum verum aut apparens.bonum quidem obiectum proſecutionis:ideſt volitionis ⁊ malum obiectum fuge ideſt nolitionis.¶ Eſt vna opinio quod ſic aſſerens voluntatem impotentem velle obiectum niſi appareat bonū nec nolle niſi appareat malum.¶ Contra non poſſet voluntas actum elicere ſine noticia boni vel mali connotatiua cum ſic apparere ſit noticiam taliter connotatiuam habere.¶ Preterea non videtur vnde ſit impoſſibilitas volendi ſe eſſe hominem ſine noticia boni aut mali connotatiua:inſuper cur nequeat cōſcientie dictanti hoc bonum eſſe agendum ſine alia cognitione ſe difformare videlicet nolendo illud:cum non cogatur velle.¶ Amplius circa quicquid cōtingit mereri volendo contingit demereri nolendo opus:igitur precepti oſtendatur ſolum ſub ratione boni:contingit demereri nolēdo illud:igitur ꝯtingit ipſū oſtenſum ſolum ſub ratione boni eſſe nolitū.

De eiꝰ obiecto q̄ſtū ad bonitatē.

Sint igitur concluſiones non facta in logicali appellatione vi. ¶ Prima voluntas poteſt velle malum ſcilicet oſtēſum ei bonum iſtud eſt perſpicuum.

Secunda. poteſt velle malum oſtenſum et malum patet vbi per aliqua motiua oſtenditur malum ⁊ per fortiora oſtenderet bonum aut malum ex vna conditione:⁊ ex alia bonū.

Tertia concluſio poteſt voluntas velle malum oſtenſum malum non oſtenſum bonum videlicet in quo nulla apparet boni ratio patet ex notabili.

Quarta concluſio poteſt velle obiectum oſtenſum non tanꝙ bonum neꝙ tanꝙ malum oſtendo poteſt velle fortem eſſe hominem nulla et oſtenſa bonitate vel malicia. ¶ Idem dico de nolitione quo ad malum poteſt nolle bonum oſtenſum tanꝙ malum poteſt nolle bonum oſtenſum et bonum vbi alijs motiuis oſtenditur malum pōt nolle bonum oſtenſum bonum non oſtenſum malum poteſt nolle obiectum oſtenſum:nec bonum nec malum. ¶ Et ad auctoritates nemo male agit ad malum reſpiciens ⁊ in hoc omnis malus ignorans.Hinc Auguſtinus libro queſtionū quod recitatur.xv.q.j.ca.merito.Si diligenter inſpiciatur forte ipſum peccare nemo velit ſed propter aliud quod vult peccat omnes quippe homines qui ſciētes faciunt quod non licet:vellent licere facere vſꝙ adeo ipſum peccare nemo appetit propter hoc ipſum ſed propter illud quod ex eo ſequitur. Ex hoc videt̄ innuere Auguſtinus voluntatem non velle aliquid niſi ſub ratione boni apparentis:honeſti:aut vtilis vel delectabilis.¶ Reſpondeo ſimiles auctoritates eē intelligendas regulariter ⁊ de potentia voluntatis ordinata ſecus de potentia eius abſoluta qua vult vti ſue libertatis plenitudine.

Intellectꝰ huiꝰ ꝓpōnis volūtas ē ipoſitum.

Primum dubium cum obiectum intellectus ſit ens pariter ⁊ voluntatis qualiter dicatur voluntas ētium poſſibilium.¶ Reſpondeo vt ſupra:eſt entium etiam poſſibilium aliqualiter ſe habere qualiter nequeunt ſe habere.

An oē viciū ſurrepat ſ apparētia boni.

Secundum dubium an omne vicium ſub colore boni ſurrepat. ¶ Reſpondeo regulr̄ ita eſt nōde eſt peccāti occaſio atꝙ in peccatis excuſatio nō tn̄ vlr̄ vt ſupra oſtendi.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

De liberi arbitrij actibus. Capitulum tertium.

Triplex vo lũtatꝭ act⁹.

Liberi arbitrij actus prima diuiſione ſunt volitio nolitio: ⁊ act⁹ mixtus qualis eſt actus tertius medij in finem: quorum vnum eſt volitum alterum autem nolitum. Quo fiet actum eundem eſſe diuerſorum amorem ⁊ odiu: immo eiuſdem diuerſis apprehenſionibus apprehenſi. Pariter actum eundem fruitionem ⁊ vſum: duliã ⁊ latriam: eodemq; actu intenſe ⁊ remiſſe diligi. Dogmatizari enim ſolet vniuerſaliter nolitionem precedat volitio: ſiue odium amor: actumque tertium medij ⁊ finis precedãt ipſorum extremorum actus: ſic nec poſſe primum voluntatis actum nolitionem eſſe ſiue odium aut actum tertium finis ⁊ medij. A quorum ſententia recedens dico quamuis id communiter accidat: liberi tamen arbitrij facultati ſubiacet oppoſitum.

Tritũ dogma de ordine actuum

PRimum notabile.

dubitant multi an poſſit eſſe vnus idemq; actus finis ⁊ mediorum ad finem: ſed profecto non video hoc ducẽduz in dubium ſcilicet quin preter duos extremorum actus elicibilis ſit vnus tertius amborum. Oſtendo: intellectus vno ſimplici aſſenſu poteſt propoſitioni hypothetice cauſali vel alteri aſſentire: nec quidpiam voluntati obeſt cur nequeat pariter vno ſimplici actu ſic velle hypothetice: dico igitur ꝙ poteſt. Exempli gratia. Amare proximum propter deum vno ſimplici actu qui ſit amborum amor: ⁊ proximi ꝓpter deũ. Ille idẽ act⁹ ẽ vſus ⁊ fruitio: vſus primi: ⁊ fruitio dei: nã illo actu primꝰ ꝑꝑ deũ diligit: ⁊ de⁹ ꝑꝑ ſe. Idẽ ꝑit act⁹ eẽ ꝑt dulia ⁊ latria: put ille ꝗ ꝗs honorem exhibet creature propter deum ſuper omnia colendum: ipſe inq; eſt dulia creature ⁊ dei latria: toto illo actu diligitur deus ⁊ eodem toto actu creatura: et illo quidem actu intenſius deus ꝗ̃ creatura diligitur. Ex his promptũ eſt actũ eundem eſſe amorem ⁊ odium: ⁊ ita volitionem ⁊ nolitionẽ: huiuſmodi eſt act⁹ quo quis vult orare propter peccatum vitandum: eſt amor volitioq; orationis ⁊ odium atq; nolitio peccati. Similiter actus quo quis odit peccatum propter deum eſt peccati odium ⁊ amor dei quinimo fatendum eſt actum eundẽ reſpectu eiuſdem obiecti diuerſis apprehenſibilibus apprehenſi odium et amorem eſſe: gratia exempli: pecuniam qua fratri ſubuenire proponebas ipſe frater furetur te credente alterum feciſſe: ⁊ ex hoc odias furem propter fratrem amatum: iſte actus eſt ipſius fratris odium ⁊ amor eiuſdem.

De vnitate act⁹ medij ⁊ finis.

correlariũ.

correlariũ.

Ex integro naſcit bonum.

Secundum notabile

in actu tertio non ſit bonitatis ⁊ malitie mixtio: queri enim poſſet an actus tertius relatiuus medij illiciti in finem bonum: aut medij liciti in finẽ ma-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

lum ſit bonus ⁊ malus: bonus reſpectu vnius ⁊ malus reſpectu alterius: prout velle mentiri propter ſaluandum proximi honorem aut velle propter vanam gloriam ieiunare.

An act⁹ me di⁹ pēdeat ab extremis neceſſario.

Reſpondeo totus malus eſt et non bonus. nam bonitas ex cauſarum integritate atq͡ꝫ circunſtantiarum ſurgit: malitia autem ex vnius defectu. ¶ Circunſtantia igitur vna viciās aufert ab actu moralem quancunq͡ꝫ bonitate que ineſſet.

Prima concluſio communis eſt: et trita ſoquētiū ſnīa actū medij ⁊ finis tertiū ab actibus extremoꝝ depēdere: ⁊ non ſic eſt. probo pōt intellect⁹ actu ſimplici hypothetice intelligere ſine extremorum aſſenſibus. Igitur et volūtas velle que potētior eſt ⁊ que cōmuniori opinīōe poteſt cōponere ⁊ diuidere intellectu nō componēte vel diuidente. ¶ Dico igitur duo. primū poſito in intellectu iudicio comparatiuo de diligendo proximo propter deum: poteſt immediate volūtas illi iudicio ſe cōformare vno actu nullos alios actus preeliciēs. ¶ Dico ſcđo ab actib⁹ ſimplicib⁹ extremorū nō neceſſitat volūtas actum elicere. tertium quinimmo libere eū elicit etiam ſtātib⁹ duobus extremorum actibus: ille enim terti⁹ actus eſt liber.

An volitio a volitione pēdeat.

Secūda concluſio communi opinione omnis nolitio volitionē preſupponit ſic ꝙ nihil ſit nolitū niſi q͡r apprehēdit aliqd volito repugnās: nihilq͡ꝫ odiat niſi q͡r alicui rei amate cōtrariū: id tamē falſum eſt: ſuadeo: cōtingit primū appetit⁹ ſenſitiui actū eſſe nolle ſeu actū refugitiuū: ſcꝫ quādo primū obiectū ſenſui occurrēs eſt diſcōueniens atq͡ꝫ doloroſum: nec minus potens eſt volūtas: quare dico vbi primū obiectū volūtati oblatum oſtenderetur ei ſub apparentia mali odibilis poſſet ipſa illud reſpuere: ſiue nolle abſq͡ꝫ alio actu. ſic igitur eſſet ſine amore odium.

An volūtatis act⁹ ſit cognitio obiecti.

Primum dubium an volūtatis actus ſit gnitiu⁹. ¶ Reſpōdēt nōnulli affirmatiue dicētes volitionē eſſe quādā obiecti cognitionē. ¶ Hec opinio caret fulcimēto: tū etiā volūt[illegible]s per propriū ei⁹ actum ſufficiēter illuminaret. Preterea cur obiecti volitio eſſet noticia apprehenſiua potius quam iudicatiua aut contra. ¶ Teneo igitur cōtrariū: ⁊ dico diuerſos eſſe imutādi modos cognitiōis ⁊ volitiōis cognitiōis em̄ imutatio nō eſt ꝓſecutionis vel fuge: ſed cuiuſdā repreſentatiōis ſimilitudinarie qua ſcꝫ q̄litas illa exiſtēs naturalis ſimilitudo obiecti potētiā facit tendere cognitiue in obiectum volitionis autem immutatio eſt ꝓſecutiōis: nolitiōis aut fuge: faciēs ſcilicet anime proſecutiue vel refugitiue in obiectum tendere.

Volitio an ſit ꝑfectioꝛ cognitiōe ſeu volūtas intellectu.

Secundum dubium cuius duarum potentiarū ſit actus perfectior, ſolet moueri, queſtio: an perfectior ſit voluntas quam intellect⁹: videlicet penes eoꝝ act⁹. nam potētiarum nō eſt realis diſtinctio, itellect⁹ quidē eſt volūtas ⁊ econuerſo.

Libertas volūtati cō petit.

¶ Ad dubium ſunt ↄ̄trie authoꝝ opiniōes: ſed vera mihi vr̄ illa volūtatē itellectui ꝑferēs. tū nobiliſſima aīe ꝓprietas ē libertas q̄ volūtati cōpetit nō itellectui vt tali: tū etiā ꝙ itellect⁹ volūtatē dirigat iſtō eſt ꝑ modū famulātis dn̄e ſue q̄ ē min⁹ nobilis ↄditio quā dn̄ari. Preterea volūtatꝭ ē iperare alijs potētijs ēt itellectui iperat ⁊ nō ↄ̄ q̄ ē nobilior conditio. Amplius: omnis potentia cognitiua eſt propter appetitiuam ordinata: ⁊ non econuerſo. igitur eſt perfectior: ſufficiāt pro nunc he ratiōes.

Odiuꝫ dei an ſit poſſe.

Tertiū dubiū: an de⁹ ſit obm̄ ꝯmīatie capax odij. Ad hoc ē vna opinio ꝙ ſeqt doc. ſubtil' aſſerēs odiū di ñ eē poſſe: ⁊ ꝑ eūndē oib⁹ ↄ̄ euarg[illegible]

b ii

mẽtis dicẽdũ eſſet id non ex parte potentie intellectiue: neqꝫ etiam appetitiue
ꝓuenire:ſed ex obiecti natura tante perfectionis atqꝫ excellẽtie vt nequeat odiũ
minare: quemadmodum ſonus viſionem terminare nequit: cum igitur rer-
arguunt:ſub quacunqꝫ odibilitatis apparentia poteſt ab intellectu appꝛehen-
di creatura etiam deus:ſed rationes ſeu apparentie odibilitatis creature ſuffi
ciunt voluntati ad eliciẽdũ obiecti creatij odium:ergo ille deo applicate ſuffi-
cient voluntati ad eliciendũ eius odium:conſequentia patet cum maioꝛe:ꝛ mi
noꝛ pꝛobatur:poteſt intellectus errans deum tanqꝫ iniuſte vltoꝛem appꝛehen-
dere atqꝫ tyranno deterioꝛem/quia ſcꝫ pꝛo momentaneo pctõ ſempiternam infli
git penam. Reſponderem conſequenter cõceſſis pꝛemiſſis negando conſequen-
tiam/nõ pꝛobat eñ illud argumentum aliud qꝫ odij dei impoſſibilitatem non
ex parte intellectus aut voluntatis pꝛouenire/pꝛouenit autem ex natura obie-
cti. Et ad authoꝛitates que videntꝛ odiũ dei pꝛohibere atqꝫ aſſerere ipm eſſe pec
catoꝛum grauiſſimum. Reſponderetꝛ accipi odiuꝫ pꝛo dilectionis omiſſione tem
poꝛe quo diligẽdus eſt deus:aut pꝛo crimine in deum patrato ac ſi ipſe odio ha
beretꝛ pꝛout eſt nominis dei deteſtatio aut diuinũ cultum ſpernere ꝛ hmõi que
non neceſſario ex dei odio habent oꝛigineꝫ. ¶ Eſt alia contraria opinio ꝑfecto
pꝛobabilioꝛ/ſuadeo/nihil eſt aſſerendum niſi experientia authoꝛitas vel ratio
monſtret:ſed nullo illoꝛum trium monſtratꝛ odij dei impoſſibilitas. Pꝛimo:non
experientia:quinimmo contrarium ex magna voluntatis libertate. Secũdo nõ
authoꝛitate:nam valde plures ſunt authoꝛitates hoc nomine odium dei vten-
tes. Tertio non ratione:cum ſint longe foꝛtioꝛes in oppoſitum vt infra patebit
intuenti. Preterea (intellectu errante appꝛehedente illud obiectum tanqꝫ ſibi
diſconueniens atqꝫ odibile per hoc qꝫ eternam infligit penaꝫ a qua liberaretur
ſi deus non eſſet credente pariter erronee poſſibile deum non eſſe) poſſet ex hoc
voluntas velle deum non eſſe ꝛ iſtud eſt vere odium:poſſet ꝛ vindictam appete
re volens male eſſe deo quod pariter eſt odium:igitur odium dei eſt poſſibile.
Hec eſt ratio foꝛtioꝛ ratione contrarium opinantiuꝫ que eſt hec:nulla in deo im
perfectionis vel odibilitatis ratio:igitur non poteſt voluntas odium dei elice-
re. Pꝛoꝛſus inualidum eſt hoc argumentum nam conſtat voluntatem non ferri
in obiectum iuxta ſue nature pꝛopꝛietatem/ſed ſecundum qꝫ apparet ꝛ oſtendi
tur per intellectum tale vel tale:poteſt autem per intellectum errantem oſtẽdi
voluntati ſub rationibus odibilitatis quare poterit odiri ſic apparens.

Odiuꝫ dei an ſit clare ei⁹ viſioni ꝯpoſſibile.

Quartum dubium pꝛecedenti continuum qꝫ clare dei viſio
ni odium eius ſit compoſſibile. Quidaꝫ
pꝛecedentis dubij partẽ affirmatiuam tenẽtes. Reſpondent ad iſtud negatiue.
¶ Sed teneo ſic:ſuadeo:cum ea ſtat iudicium ſub rationibus odibilitatis oſtẽ
dens ipſum ſcilicet oſtendens deum eſſe ei nocuum/quia ſempiterne gehenne
inflictiuum pꝛout eſſet in damnato cui clare appareret/deus poſſet enim velle
deum non eſſe quatenus a tanta liberaretur pena hanc materiam amplius in
quarto examinaui/ſed pꝛo nunc vlterius fateoꝛ ꝛ dico admiſſa eſſe in volunta-
te actus naturales ex obiectoꝛum intuitionibus ſurrepẽtes: ita quod viſionem
ſummi boni concomitaretur naturaliter amoꝛ non eſſet odium illius generis
poſſibile ſcilicet per modum intuitionis ſe habẽs. nam dei intuitio ſimplex nul-
lam habet odibilitatis connotationem: poſſet tamen cum illo amoꝛe ſtare dei
odium alterius generis complexum ꝛ non per modum intuitionis ſe habens.

Odiuꝫ dei intuitiuꝫ impoſſibi- le abſtra- ctiuum ſic.

Quintum dubium pꝛo quo contra dicta obijcitur eſſe pecca
tum aliquod infinite malicie ſcꝫ odium
dei patet/ipſius odij dei qlibet pars pꝛopoꝛtionalis eſſet peioꝛ qꝫ hoc odium
pꝛoximi ꝛ ſunt infinite tales partes in dei odio:ergo in eo ſunt infinite malicie
maioꝛes qꝫ malicia huius odij pꝛoximi:igitꝛ vnam infinitã maliciam ꝯſtituent.
Reſpõdeo argumentũ ita de odio pꝛoximi procederet ad certum actum minus

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

malum comparato/quare non probat impoſſibilitatem odij dei: veruntamen pro obiectionis materia ſunt hic incidentaliter due habende regule.

¶Prima: peccatoꝝ ſpecie differentium vnum eſt altero infinite grauius: odiuȝ dei ꝙ̄tuncūꝙ remiſſum eſt odio proximi ꝙ̄tūcūꝙ intenſo grauius: nec poteſt equari prout nequit nigredo per quodcūꝙ ſui augmentum attingere perfectionis albedinis equalitatem: non enim potuit peccatum ade per quotcunꝙ detrimenta ſibi ⁊ ſue poſteritati futura aggrauari vſꝙ ad equalitatē peccati eue qḋ fuit appetitus equalitatis diuine ſcientie. Peccatum autē ade fuit velle ꝑ eſuȝ pomi vxori complacere quam contriſtare timuit. ¶Secunda regula. peccatoꝝ ſpecie differētium pene eſſentiales ſpecie differūt/quare vna.i.infinituȝ eſt alia peior ꝙuis etiam non ſit intenſior/miranduȝ: videmus eīn duos ſapores eque intenſos ſpecie diuerſos inequaliter guſtum ledere: ⁊ per vnum quam per alterum peius eſſe guſtui pariter in ſaporibus qualitatiue equalibus conuenientibus inequaliter bene eſſe. ſic in penis ⁊ premijs eſſentialibus. ¶Correlarie ſeq̄tur. non cuilibet peccato grauiori reſpōdet pena intenſiue maior: ſtat dei odiū vſꝙ adeo remiſſum eſſe/⁊ odium proximi tam intenſum vt pena primi ſit pena ſecundi gradualiter remiſſior: infinite tamē peius erit anime per illam ꝙ̄ ꝑ iſtā intenſiorem. ¶Ex his habetur reſponſio: nam in rebus ſpecie differentibus infinita inter ſe inequalia ⁊ aliquo certo alterius ſpeciei maiora non conſtituunt aliquid infinite tale: exempli gratia infinite partes huius albedinis proportionales perfectiores hac nigredine non conſtituunt infinitam albedinis perfectionem/ſed bene albedinem infinite hac nigredine perfectiorem.

Due regule.
Prima regula.
Scd̄a regula.
Pctō grauiori nō ſp pena reſpōdet intēſiue maior: deterior autem ſic.

Actuum liberi arbitrij quidam obiectiue incomplexus: quidaȝ complexus obiectiue incomplexum dico quod voluntas in obiectum fertur non affirmatiue aut negatiue: complexum autem per oppoſitum. Quare quedam eſſe cathegorice complexum: quendam hypothetice conſtabit.

Actuū volūtatꝭ qdā incomplexi quidā cōplexi.

Primuȝ notabile. Opinantur aliqui nullum voluntatis actū eſſe obiectiue incomplexum: ⁊ id ſuadent: nam velle deum non eſt aliud ꝙ̄ velle deū eſſe/aut velle deū eſſe deū. Preterea (teſte Ariſtotele ſecūdo rhetorice) diligere aliquē eſt velle illi ineſſe bonū: tuȝ aliter in via eſſent ſimul in voluntate due fruitiones dei/⁊ pariter in patria ſcilicet vna obiectiue ſimplex ⁊ alia complexa. ¶Reſpondeo: bonū noticia ſimplici oſtenſum voluntati placet etiam priuſꝙ velit ei aliqd in eſſe vel inſore/dico igitur illa prima boni placentia eſt ſimplex amor ſimplici noticie boni correſpondens/deinde ex illa boni placentia optat illi voluntas bonum aliquod ineſſe vel inſore ⁊ iſte eſt actus obiectiue complexus. ⁊ quamuis poſſit prepoſterari ordo tamen regulariter ex primo elicitur ſecundus.

Amor rei ſimplex eſt quidē cōplacentia.

¶Nego igitur non eſſe aliud velle deum: quam velle deum eſſe/vel ipſum eſſe deum: ſed actus ille eſt quidam dei amor atꝙ complacentia/poteſt enim ipſi vo voluntati placere tāta ſummi boni pulchritudo abſꝙ hoc ꝙ velit ei aliquid ineſſe vel inſore. ¶Et ad Ariſtotelem dico regulariter ita fieri ſcilicet ex tali amore ſimplici bonum aliquod ineſſe optamus rei ſic amate/ſunt nihilominus actus diſtincti/quare in Ariſtotelis dicto debet potius efficientie habitudo quam habitudo identitatis intelligi. ¶Dico inſuper extenſo fruitionis nomine non inconuenit ſimul obiecti eiuſdem in voluntate plures eſſe fruitiones tam in via quam in patria/prout in intellectu eſſe eiuſdem obiecti ſimul duas noticias/

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

vnam ſimplicem aliam complexam vnam apprehenſiuam alteram indicatiuã:

Actus cõplexus per terminum eius expreſſiuum cognoſcitur.

Secundum notabile. per terminum obiecti expreſſiuum cognoſcitur incomplexio vel complexio. Exemplum primi. Amo ſortem. Exemplum ſecundi volo ſortem eſſe doctum/volo eum eſſe prudentem ⁊ ipſum eſſe iuſtum/volo papam ſedere vel ipſum non ſedere/volo ſortem ſaluari ſi ipſe eſt in gratia/volo iſtum puniri quia ipſe demeruit. ¶Hic notetur quod talium propoſitionũ multe ſunt diſtinguẽde. capi em̃ poſſunt in ſenſu tã cathegorico quam hypothetico: in ſenſu quidem cathegorico verbo cadente in totum ſequens/in ſenſu autem hypothetico verbo duntaxat primam partem modificante. Exempli gratia/pone in me volitionẽ q̇ volo ſortem puniri ⁊ non aliam obiectiue complexam hec propoſitio volo ſortem puniri quia demeruit/eſt vera in ſenſu cathegorico: nam denotat̃ ꝙ ipſum demeruiſſe eſt cauſa qua eſt mihi punitionis eius volitio/in ſenſu autẽ hypothetico falſa eſt. nam denotatur ineſſe mihi totius illius hypotheticevolitionem/ſortes punitur quia ipſe demeruit ꝙ eſt ex hypotheſi falſum.

Volũtatis actus non ex partibꝰ diuerſarũ rationũ cõponit̃.

Primum dubium. iuxta modum dicentium voluntatem poſſe componere vel diuidere intellectu non componente vel diuidente anvaleat pariter voluntas hypothetice velle intellectu non hypothetice intelligente. ¶Reſpondendum ſic eadem ratiõe.

Secundum dubium. an actus volũtatis complexus ſit ex partibus diuerſarum rationum cõpoſitus. ¶Reſpondendũ non ſicut nec ipſius intellectus aſſenſus/habet tamẽ prout omnis alia qualitas partes ſuas graduales/videlicet eiuſdem ſpeciei ſeſe intendentes.

Actuum liberi arbitrij quidã efficax quidem inefficax.

Actus efficax ⁊ inefficax differunt.

Actuũ liberi arbitrij q̇dã efficax q̇dã inefficax: efficax q̇ natꝰ eſt circũſcripto aliũde impedimẽto operationem ſortiri imperatam: et per oppoſitum dicitur inefficax: primus ꝑ volo explicari ſolet: ſecũdus per vellem: primus volitio: ſecundus velleitas aut cõplacẽtia appellat̃. Nolle pariter duplex: efficax et ĩefficax. Primum per nolo: ſcd̃m per nollem cõiter exprimit̃: illud nolitio: iſtud nolleitas nuncupatur. vtrumq̧ nihilominꝰ vere nolitionem appellari et recte per nolo explicari poſſe minime contradico. Non enim penes actuum intenſionem et remiſſionem hec ſumitur efficacie et inefficacie differentia: nec penes obiectorum alietatem: ſ3 ſpecie diſcriminãtur differentia ſuos immutandi modos ſumpta. Eſt itaq̧ efficax potior: videlicet in bonis melior: et in malis deterior.

Actus efficacis quid deſcriptio reprobata

Primum notabile. Quidam actum efficacem ſic diffiniunt: eſt quo volens aliquid querit media ad aſſequendum illud non valet hec diffinitio: volitio enim efficax operationis ⁊ ipſa mediorum volitio ſunt actꝰ condiſtincti: tum etiam ſubiecte libertati voluntatis cum volitione operationis efficaci nullatenus media querere: fateor tamen regulariter ſic eſſe videlicet volens efficaciter finem querat: actum igitur efficacem vt ſupra diffinio.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Secundum notabile. actus inefficax nequit efficax fieri: quantuncunqꝫ enim gradualiter intendatur non ſortiretur exteriorem operationem ab eo imperante. ¶ Sequitur correlarium. efficacia ⁊ inefficacia non ſunt differentie penes gradualem intenſionem ſumpte: immo cõtingit actum inefficacem actu efficace eſſe gradualiter intenſiorem: ipſius enim actus efficacis quantuluſcunqꝫ gradus eſt actus efficax: nõ dico eque efficax aut eque prompte exequens operationem aut equaliter vincens impedimentũ: ſic inefficacis quantuluſcunqꝫ gradus eſt actus inefficax.

Actus inefficax nequit efficax fieri.

Prima concluſio: ad efficaciam non requirit operationis imperate efficientia: ſed ſufficientia eiuſdem. patet: contingit actũ inuariatum operationem imperatam non ſortiri: ⁊ poſtea eundem continuatum producere eam remoto impedimento. ¶ Dico igitur: non omnis efficax volitio operationem ſortitur exteriorem. nam quãdoqꝫ extrinſecum requirit ſuffragium prout membrorum corporis vel aliorum quorum defectu impeditur volitionis executio in ſe efficacis ex qua exterior produceretur operatio ſecluſo extrinſeco impedimento: ipſa enim efficax volitio eſt operatiõis imperate cauſa mere naturalis: quare a ſua efficientia prout alie cauſe naturales poteſt ab agentibus naturalibus impediri.

Secunda concluſio: actus efficax eſt actu inefficace potior in bonitate vł malicia: ſcilicet in bonis melior/ ⁊ in malis deterior. id probatiõe nõ eget: ⁊ ita efficaciter volens elemoſinam dare ⁊ dãs/ plus meretur quam inefficaciter volens dare/ ⁊ non dãs: nec quidem ratiõe actus exterioris eſt hec inequalitas/ ſed ex actuum interiorum ſpecie differẽtium diſcrimine. vbi enim actus ille efficax impediretur ab operis exterioris efficientia/ nõ minus eſſet meritorius quam nunc cum opere exteriori.

Actus efficax ẽ in bonis melior et in malis deterior.

Primum dubium: an iuxta duo illa actuum gña: duo ſint genera habituum. ¶ Reſpondeo ſic: ⁊ ſumitur efficacia vel inefficacia comparatione ad actum/ ex actu quidem efficaci habitus efficax: ex inefficaci inefficax generatur: ⁊ ad ſimilem actum inclinatiuus.

Habit⁹ aliquis an ſit dicẽdus efficax.

Secundum dubium an idem ſibi velit actus efficax/ ⁊ actus formaliter imperatiuus executionis. ¶ Reſpõdeo ſic: cui adiungo velle formaliter imperatiuum eſſe/ velle abſolute efficax: velle autem equiualenter imperatiuum ſolet diffiniri velle conditionaliter efficax. Exempli gratia: membrũ applicans ad dandam indigenti elemoſinam habet primi generis volitionem dationis/ pauper autem non habens vnde/ qui ſi haberet daret/ habet ſecundi generis volitionem.

Velle formaliter imperat q̃s.

¶ Solet dici iſte actus habere pro obiecto impedimentum non autem primus: quare ſpecie differunt/ nec velle equiualenter imperatiuum effici poteſt formaliter imperatiuum.

¶ Sed quicquid de cõmuni illa diffinitiõe cenſendum ſit/ dico dupl'r aliqđ velle poteſt cõditionale nũcupari. vno modo obiectiue: videlicet quia in totali ei⁹ obiecto implicetur cõditio/ cuiuſmodi totius conditionalis volitio. Alio modo quia gratia alicuius cõditionis ineſt actus ille ſine quo haberet efficax: cognito eñ operis impedimento elicitur volitio operis inefficax/ loco cuius ſine tali impedimẽto elicita fuiſſet alia efficax/ illa igitur non incongrue cõditionata atqꝫ etiam equiualenter imperatiua diceretur/ quoniam volitionis efficacis que impedimento ſecluſo ineſſet gerit vicem ⁊ locum tenet.

ADDITIO.

† Aliqđ velle põt dupliciter cõditiõale nũcupari.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Actus efficax duplex

Efficax volitio aut nolitio finis aut maioris ſillogiſmi qualit̃ ad mediuȝ aut ad concluſionẽ ſe habent.

ACtuum efficacium quidam plene efficax: q̃dam ſemiplene: primum dico eum qui iuuamine alterius ſubſumpti dictaminis nõ indiget: ſecundum autem per oppoſituȝ. Efficax enim ipſius finis volitio dictamine mediorum adiuta efficitur efficax mediorū ad finem: pariter efficax maioris ſyllogiſmi practici volitio cum iuuamine dictaminis minoris ſubſumpte redditur efficax concluſionis: illa volitio dictamine adiuta volitionẽ efficacem medij: et iſta volitionem concluſionis efficacẽ cõproducit: pariter ipſius finis volitio efficax iuuante dictamine medij repugnantis efficitur efficax impeditiua medij nolitio autem efficax finis ſuffragante dictamine medij neceſſario conducentis ad finem efficitur efficax impeditiua medij: vtraq; igit̃ dictamĩe adiuta nolitionẽ medij coefficit ¶ Perſpicuum eſt igitur quam vtiles in bonis et quam pernicioſi in malis ſunt vniuerſales actus atq; finiuȝ: ſunt enim aliorum fecundi propagatores.

† Quid actus plene efficax et qd ſemiplene efficax.

PRimum notabile. actus plene efficax eſt actus efficax operatiõis ab eo imperate: prout volo loqui: hec volitio locutionem efficit: actus vero ſemiplene efficax eſt/qui alicuius operationis non ab eo imperate eſt effectiuus cum alicuius dictaminis iuuamine. Exẽpli gratia volo ſanitatem: hec volitio nõ ipſam ſanitatem efficit: ſi tamen fuerit efficax et oſtendatur voluntati potatio rei amare ſanitati neceſſaria/ipa cū hoc dictamiue efficit potationis rei amare volitionem hec antem volitio ipſaȝ potationem efficit.

† Idem actus eſt plene vni⁹ operatiõis efficax et alterius ſemiplene.

Secundū notabile. contingit eūdem actum eſſe plene vni⁹ operationis efficacem et ſemiplene alterius/prout efficax velle ambulationis eſt plene illius operationis efficax/et ſemiplene efficax; volitionis medij oſtenſi neceſſarij ad ambulatiõem. ¶ Sint igitur concluſiones pro regulis habende.

Prima regula. efficax volitio finis cum iudicio medij ad illum finem neceſſarij efficit illius medij volitionẽ. hinc dici ſolet volitio efficax finis eſt mediorum ad finem effectrix: et addo ſaltem effectrix volitionum mediorū/ſcilicet que per intellectum voluntati oſtendūtur ad illum finem neceſſaria.

Secunda regula. maioris ſyllogiſmi practici efficax volitio cū iudicio minoris efficit ipſi⁹ cõcluſiõis volitionem. Exempli gratia/huius ſillogiſmi omne opus precepti eſt faciendum/et hoc eſt opus precepti. igitur eſt faciendum/dico hec volitio efficax volo omne corpus precepti facere cum iudicio dictante hoc eſſe opus precepti/cauſat huius operis agendi volitionem.

Tertia regula. volitio efficax finis cum iudicio medij fini repugnãtis atq; eū impedientis efficit illi⁹ medij no

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

litionem. Exempli gratia/efficax ſanitatis volitio cum iudicio dictante potionem huius veneni ſanitati repugnare efficit potionis huius veneni nolitionē et ita efficax volitio placendi deo cum iudicio dictante homicidium illi repugnare/homicidij nolitionem comproducit.

Quarta regula. alicuius finis efficax nolitio cum iudicio medij ineuitabiliter ad illum finem conducentis: nolitionem huiuſmodi medij cauſat. Exempli gratia: efficax egritudinis nolitio cum iudicio dictante huius veneni potionem eſſe ineuitabiliter egritudinis illatiuam efficit potionis huius veneni nolitionem: ſic efficax offenſionis dei nolitio cum iudicio dictante hoc homicidium eſſe dei offenſiuum nolitionem homicidij coefficit: patet igitur quam vtiles in bonis ⁊ quam pernicioſi in malis ſint huiuſmodi vniuerſales actus aliorum actuum genitores.

Primum dubium. an ad volitionem finis aut maioris ipſiꝰ ſillogiſmi eſſe efficacem medij aut cōcluſionis requiratur dictaminis ſubſumpti veritas. ¶Reſpondeo: impertinēs eſt huic efficacie veritas.

Efficacia volitionis nō requirit dictaminis veritatem nec ſufficit apprehenſio.

Secundum dubium. an ad talem efficaciam ſufficiat illius ſubſumpti ſine iudicio apprehenſio complexa. ¶Reſpondeo non: veruntamen fateor cum huiuſmodi apprehenſione poſſe voluntatem ſua libertate actum medij aut concluſionis elicere: nō aūt id fiet in virtute efficacie volitiōis finis aut maioris ſillogiſmi practici.

SE compatiuntur eiuſdē obiecti velle ⁊ nolle: vnū efficax ⁊ alterum inefficax. ¶Stant itaq; ſimul efficax fornicationis nolle: ⁊ eiuſdem inefficax volitio ſiue complacentia pariter velle efficax ieiunandi ⁊ eiuſdem inefficax nolitio ſeu quedam ipſius diſplicentia. Jd in mandatorum obſeruantia diligenter conſidera: crebro enim cum peccato fit efficax operis precepti executio cum peccato quidem per velle aut nolle inefficax: ſcilicet complacentie vel diſplicentie. Quando igitur timore pene quis non fornicatur biphariam eſſe poteſt: aut timor vtrunque velle fornicationis tollit: aut ipſe velle inefficax relinquit: idem in operibus bonis: idē pariter de amore premij aut de alio motiuo cenſendum eſt.

Velle et nolle eiuſdem obiecti ſunt cōpoſſibilia ⁊ vnum efficax et alterum inefficax.

PRimum notabile. ſolet talis actus inefficacie explicari ⁊ male propoſitione cōditionali. exēpli gratia: vellem furari ſi non immineret pena: vt eñ libro de libero arbitrio oſtendo hec propoſitio nullum denotat ineſſe actum: ſolum denotatur quod ineſſet actus poſita conditiōe illic expreſſa. quare quamuis cum talis conditionalis veritate ſepe ſit actus inefficax in voluntate: poteſt tamen illa propoſitio ſine voluntatis actu verificari vt ſubtiliter conſideranti innoteſcet voluntate enim nullum actum habente: haberet tamen velle ſi non imineret eterna pena retrahens. hec propoſitio eſt vera/ fortes vellet fornicari ſi non immineret pena: ⁊ vere de ſeipſo dicit vellem fornicari ſi non immineret pena.

Actum nō ponit ipſa cōditionalis per quā actus inefficax exprimi ſolet.

Prima concluſio. compoſſibiles ſunt actus prenominati. probo. cum ſint diuerſorum generum nō eſt in-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ter eos contrarietas. tum etiam experimento. nam in volente efficaciter proijcere merces in mare/eſt quedam proiectionis diſplicentia: hanc dico nolle inefficax que efficacem compatitur volitionem.

Secunda concluſio. prout eiuſdem obiecti velle efficax et nolle inefficax: aut econuerſo ſe compatiuntur/ſic eiuſdem obiecti velle inefficax ꝛ velle efficax. patet: communiter operis oſtenſi conuenientis habetur quedam complacentia priuſquam per efficacem volitionem fiat executio. ꝛ idem de nolitione.

Actus inefficax tempore quo quis ad efficacē obligatur non eſt per hoc viciosus.

Primum dubium. an actus inefficax eo tēpore quo quis ad efficacem obligatur ſit viciosus. ¶ Reſpōdeo non. cum ſit operis boni conformiter recte rationi elicitus. nec recta rō dictat non eſſe efficaciter volendum: ſed eſſe efficaciter volendum.

¶ Dictamini igitur dictanti aliquid eſſe agendum poteſt voluntas in volendo ſe conformare tam per actum efficacem ꝙ per inefficacem.

¶ Uerumtamen an in caſu dubij retento hec propoſitio ſit vera: eſt inefficaciter volendum. ¶ Reſpondeo ꝙ ſic. ſaltem dictione non obligationem importante: prout iſta eſt huic complacendum: licitum eſt complacere licitum eſt actuꝫ complacentie inefficacem habere.

Actus inefficax eſt tā habitus ꝙ paſſiōis ꝓductiuus.

Secundum dubium. an actus inefficax ſit habitus aut paſſionis productiuus: videtur qđ non: alias eiuſdem obiecti ſe compaterentur contrarie paſſiones. ſcilicet ex volitione efficaci gaudium ꝛ ex nolitione efficaci triſticia. ¶ Reſpōdeo ad dubiuꝫ affirmatiue. ꝛ ad obiectionem/quibuſcunq; vocentur nominibus paſſiones ille dico eas nō eſſe formaliter cōtrarias ſicut nec actus. dogmatiſant eñ communiter ad triſticiā ſufficere nolitionem cōditionatam: cū ea tamē ſtat efficax operis volitio ex qua cū iudicio cōformi ꝓduci gaudium nō dubitabit quis philoſophie gnarus: ſtabunt igitur ſimul triſtitia ꝛ gaudium.

Actuū voluntatiſ qdā liber qdaꝫ naturalis.

Actuum liberi arbitrij quidam liber: quidam naturalis: liber quem libere elicit voluntas videlicet ex ſe potens eum pro tunc elicere: ac etiam nō elicere. Et per oppoſituꝫ naturalis qui non libere voluntate coagente producitur in ea: ſed ab alio ipſam neceſſitatem. ¶ Eam vero ad actū neceſſitari eſt multipharia multiſq; modis dicibile. Primo ex ipſius connexiōe appetitui ſenſitiuo. Secundo habitudine finis ad mediū. Tertio neceſſitate ſequele concluſionis per minorem oſtenſe ſequi ex aliqua vniuerſali volita. Quarto in virtute antecedentis voliti cū ſequela non includentis nolitū. Quintum quorundam opinione ex ipſius habitus magnitudine Sexto ex magnitudine bonitatis aut malicie obiecti oſtēſe. Septimo via cōtinuatiōis actus. Octauo a prima cauſa voluntatem preueniente. Nono ad ipſam et voluntatem actum proprium imperante.

Uoluntatē neceſſitari eſt nouem modis dicibile. fol. 9. col. 2.3.ꝛ.4

Primum notabile. Nouem enumeraui modos quibus apparenter imaginari poſſet voluntatem ad actum neceſſitari. ¶ Primus eſt quorundam opinione ex volũtatis connexione appetitui ſenſitiuo / cui ipſa nata eſt condelectari ꝛ contriſtari. Ita igitur quod ex actu appetitus ſenſitiui naturaliter ſurrepat / ꝛ ſcateat in voluntate act⁹ illi proportionatus. ſcilicet proſecutionis proſecutio / ꝛ fuge fuga: poſita in intellectu cognitione nec voluntate aliunde ſufficienter diſtracta. Exempli gratia / obiecto doloroſe ſenſum immutante ſcatet naturaliter in voluntate eiuſdem obiecti nolitio / atq; odium cum triſticia: pariter obiecto delectabiliter immutãte ſenſum ſurrepit in voluntate naturaliter eiuſdem obiecti volitio ſeu amor cũ gaudio. ꝛ iſti ſunt motus voluntatis primo primi atq; ſurreptitij ſepe deliberationem atq; vſum libertatis preuenientes / quibus libere ſe conformare atq; libere ſe difformare poteſt voluntas. Sunt igitur in voluntate compoſſibiles eiuſdem obiecti duo actus nomine ſimiles vnus naturalis: alter liber / pariter eiuſdem obiecti duo actus nomine ꝛ non re contrarij. vnus naturalis: alter liber. Exempli gratia. volitioni naturali compoſſibilis eſt eiuſdem obiecti nolitio libera: ꝛ nolitioni volitio. Nec libertati voluntatis ſubiacet hos motus naturales directe impedire quin inſurgant. Indirecte quidem ſic. videlicet per obiecti remotionem a ſenſu vel ipſius ſenſus ab obiecto: aut per couerſionem intellectus ad alia obiecta: quibus intentus ceſſet ab illorum ſenſibilium conſideratione: aut per omnimodam viſus rationis ſublationem. videlicet ſomno aut alio medio prouocatam. ¶ Et venit diligenter notandum hanc voluntatis ipſi ſenſui connexionem nõ eſſe efficientie: ſed ordinis nature: non eñ ipſius ſenſus actus effectiue cauſant ſimiles in voluntate: ſed hoc ordine fit / videlicet in ſenſu poſita proſecutione vel fuga cauſata a cognitione ſenſitiua ſuggeritur voluntati naturalis proſecutio vel fuga / que a cognitione intellectiua eiuſdem obiecti producitur. Eſt igitur connexio cognitiue ad cognitiuam. ꝛ appetitiue ad appetitiuam.

A D D I. Primus mod⁹ quo põt voluntas ad actuz neceſſitari.

¶ Secundus modus neceſſitandi voluntatem eſt ex connexione finis ad medium oſtenſum neceſſarium: quo fieret poſita ipſius finis efficaci volitione cum iudicio medij neceſſarij ad illum finem / non eſſe in libera voluntatis poteſtate / quin producatur illius medij volitio: ſic igitur efficaciter volens beatitudinem iudicans ad eam eẽ neceſſariũ ſubdere collum tyranno / neceſſitatur velle collum tyranno ſubdere. ¶ Tertius modus eſt ex habitudine illationis concluſionis oſtenſe per minorem ſequi ex aliqua vniuerſali: quo fieret poſita maioris efficaci volitione cum iudicio minoris ſubſumpte non eſſe in libera voluntatis poteſtate: quin in ea fiat ꝛ producatur cõcluſionis illate volitio: hinc volens efficaciter omnem furem ſuſpendi / ꝛ iudicans regem eſſe furem / neceſſitatur velle regem ſuſpendi. ¶ Quartus modus primo ſatis vicinus eſt ex habitudine conſequentis oſtenſi ꝛ voliti ſequi ex antecedente volito non includente nolitum: ita ꝙ antecedens ſit volitum ꝛ credatur conſequens ſequi ex antecedẽte: ſitq; volitũ ſequi ex illo / non eſt in libera poteſtate voluntatis / qn velit conſequens illud: poſitis itaq; illis tribus actibus / volitione antecedente / iudicio bonitatis conſequentie: ꝛ volitione talis bonitatis neceſſitatur voluntas velle conſequens.

Secũdus modus neceſſitande volũtatis. A D D I. Terti⁹ modus neceſſitandi volũtatez. Quartus mod⁹ neceſſitande volũtatis.

¶ Ex quo hanc ſumunt regulam: ſi conſequentia ſit bona ſcita ꝛ volita eſſe bona: ꝛ antecedens ſit volitum etiam conſequens: que regula a pleriſque reſtringitur modo antecedens non includat aliquod nolitum: prout hic / proijcio merces in mare propter tempeſtatem que eſt ergo tempeſtas eſt. ¶ Quintus mod⁹ neceſſitãde volũtatis ponit a nõnullis ex magnitudie habit⁹ / vbi dicit Olkot poſſe tã intẽſuz eẽ habitũ in volũtate ꝙ ſtãte intẽſionis gradu cũ alijs reqſitis volũtas neceſſario actũ ꝑducit: ex hoc (inqt ille doctor) volũtas regl'r ꝑducit act⁹

Quintus. modus neceſſitande volũtatis.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

*ADDITIO. *Sextus modꝰ neceſſitande volūtatis. Septimꝰ modus neceſſitande volūtatis. ADDITIO. *Octauꝰ modus neceſſitande volūtatis. Nonꝰ modus neceſſitationis ipſius volūtatis.*

ſuos modo nature ⁊ non libere:licet libere interpꝛetatiue ⁊ id experimento oſtēdit in vita humana:nam paucos de actibus noſtris deliberamus per collectionem vel ſillogiſmum pꝛacticum.ſed regulamur per conſuetudinem : homo(inquit)raro deliberat quando vult ponere caputium : vel alia indumenta : ſed ſicut conſueuimus ⁊ habituati ſumus:ſic quaſi naturaliter operamur.¶Sextus modus ab alijs ponitur ex magnitudine bonitatis oſtenſe voluntati eam allicientis:immo ad ſui amorem neceſſitantis:⁊ ita de malicia reſpectu odij: hinc dicunt dei clare viſi cognitionem neceſſitare voluntatem ad diligendum deum. miſeriam autem ad odiendū.¶Septimus modus ex rei permanentis natura. ſcilicet via continuationis qua neceſſitatur voluntas actum poſt elicionem continuare per certum tempus iuxta Ariſtotelis dictum/ nihil fit vt raptim tranſeat.vbi dogmatiſari ſolet actum etiam inſtantanee elicitum neceſſario per certū tempus continuari neceſſitate nature/neceſſe pꝛo tali tempoꝛe moraliter bonum vel malum/ſaltem noua bonitate vel malicia/cum pꝛo tunc ei deficiat libertas que eſt pꝛecipua bonitatis vel malicie conditio.¶Octauus neceſſitationis modus eſt a cauſa pꝛima.ſcilicet de potente ipſi voluntatis actus aliquos infundere/⁊ id dupliciter fieri poteſt. vno modo non coagente voluntate: alio modo ſic.¶Nonus modus a ſeipſa actum pꝛopꝛium efficaciter imperante/voluntate enim efficaciter volente odire ſortem naturaliter pꝛoducitur ab illa efficaci volitione odium ſortis/ ⁊ ita de alijs actibus reflexis imperantibus pꝛopꝛios voluntatis actus elici.

Pꝛima concluſio. Quamuis communiter indubitati ſint tres vltimi modi/ veruntamen ſex alijs modis poſſet pꝛobabiliter negari eſſe in volūtate actus aliquos naturales:patet: nullū motiuum pꝛo his efficaciter militat:fateoꝛ facti regularis eſſe ſex illas connexiones/nō autem neceſſitatis inevitabilis:diceretur igit illis cauſis ſupꝛa aſſignatis poſita volūtas mere libere actus ſequentes elicit/potens potētia eius abſoluta eos non elicere ſiue cauſas illas ſuſpendere.tanta nihilominus eſt volūtatis illis cauſis adiute pꝛōptitudo ⁊ īclinatio.vt mox ipſa illis cāis allecta agat/ nec regulariter illis coagere deficiat:quare videatur naturaliter agere.

Secunda concluſio. Pꝛobabiliter dici poſſet ab illis ſex cauſis poſſe volūtatem neceſſitari nō qualitercunꝫ ſed non renitentem hoc eſt niſi a voluntate libere renitēte impediātur ille cauſe/pꝛoducent in ea pꝛenominatos actus:ipſa ſcilicet non libere coagente renitens:tamen poteſt quaſcunꝫ cauſas creatas vincere eam ad actum inclinantes.

Tertia concluſio. Pꝛobabilis voluntatis neceſſitatio ad actꝰ aliquos non excludit potētiam ad liberos actus nomine contrarios:quinimmo potens eſt anima cum actibus illis naturalibus deliberare:⁊ actus liberos illis contrarios elicere:hec enim non eſt incōpoſſibilitatis contrarietas ; quare eos nomine contrarios appellaui : vnus eſt velle:⁊ alter nolle.

Quarta concluſio. Pꝛobabile eſt non poſſe volūtatem a cauſa ſecunda ſine pꝛopꝛio actu libero neceſſitari:⁊per hoc excluduntur pꝛimus modus quintus ex ſextus admiſſis reliquis in quibus concurrit pꝛopꝛius volūtatis actus. Extremam omnium illoꝛum modoꝛum deciſionem cui non modica opus eſt indagine libꝛo de libero arbitrio tradam.

Actum liberū ⁊ actū naturalem contingit non ſpecie differre.

Pꝛimum dubium. An quicunꝫ actus naturalis ⁊ ſimilis liber ſpecie differant.¶Reſpondeo nō: oſtēdo:nam actus tempoꝛe naturalis continuationis exiſtens naturalis poteſt iterum liber effici, pꝛeterea aliquis actus quem deus ſolus infundit poteſt a volū-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

tate create continuari libere deo ſcilicet permittēte: qui actum eiuſdem ſpecieſ cum actu libero infundere valet: nō igitur inconueniēt actum aliquem naturalē eſſe cum actu libero eiuſdē ſpeciei: ⁊ qui elicitus eſt naturaliter poteſt illa cauſa abſente cōtinuari libere. Nec nego poſſibiles eſſe eiuſdem obiecti naturales actus ſpecie diuerſos a liberis: ⁊ qui nequeunt efficientia voluntatis create fieri liberi.

Secundum dubium. An actus liber factus naturalis ſit actui libero oppoſite denominatiōis contrarius. ❡Reſponderi poteſt quod non: nec vnus actus continuatio naturalis impedit ꝑ tunc liberā actus contrarij elicitionem: aliter voluntas inſtanti nee eliciens dei odium impoſſibilitaretur poſt illud inſtans diligere deum impoſſibilitaretur penitere ꝓpter deum: nō eſſet ei pro tunc ſalutis remedium. de hoc infra. Ex quo hec ſequerentur corollaria. Primū: contingit aliquem ſimul diligere deum ⁊ odire eū vno libere: ⁊ altero naturaliter. patet. tempore naturalis continuationis vni⁹ illorū actu ū pōt libere elici actus contrarius: immo temporibus eorū cōicantibus in parte cōicationis tēporum naturalis cōtinuationis odit deum: ⁊ diligit ambobus actibus naturalibus. ❡Secundum corollarium: aliqs odit deū nolens odire: aut diligit nolēs diligere: patet, pōt ea inuita continuari actus nolit igitur continuari odium dei habet propoſitum: ipſa nō vult odire deū ⁊ odit eum: ita de dilectione. ❡Tertium corrollarium aliquis odit deū non peccans per hoc. ſ. tempore naturalis cōtinuationis: quare contingit in gratia diligere deū ſuper omnia. ⁊ per hoc non mereri. que reſtant dubia tangētur alio huius libri capitulo.

Actus factꝰ naturalis an actui libero cōtrarie denominationis ſit icō poſſibilis.

ACtuum liberi arbitrij quidam inſtantanee: quidam ſucceſſiue elicitur. His pariter modis tam paſſionem ꝙ habitum produci contingit: nec tamen actuum ſpeciem permutat hec productionū differentia: ad quam nec voluntatis requiritur per actuꝫ reflexum determinatio: prout enim ad eliciendum actum nō requiritur velle elicere: ſic ad inſtantanee vel ſucceſſiue producendum non eſt opus velle ſic aut ſic elicere eum.

Actuū voluntatꝭ qdā inſtātanee qdā ſucceſſiue elicit nec ad huius aut illius determinationē reqrit actꝰ reflexꝰ: idē de habitu ⁊ paſſione.

ADDITIO. * Quid ſit actū inſtantanee elici.

PRimuꝫ notabile. Actum ſucceſſiue elici eſt partibiliter ſm partium temporis ſucceſſionem produci: actus eīn ex duobus actibus inſtantaneis cōpoſitus ꝫ videlꝫ duobus inſtantibus elicitus partibiliter fit: non autem proprie ſucceſſiue. ❡Actum autem inſtantanee elici eſt in inſtanti totum ſimul fieri: aut ſaltem in inſtātibus ſm ſuas partes. Actus enim quē deus immediate poſt hoc inſtans totum ſimul produceret, producit impartibiliter: non autem ſucceſſiue: nec inſtātanee per primū ſui eſſe.

Secundum notabile. Prout de productione: ſic de corruptione ſuo modo cenſendū eſt videlicet dupliciter actū reſecari atqꝫ corrumpi ſucceſſiue ⁊ inſtantanee. ❡Fuit enim quorundaꝫ opinio omnem voluntatis actum ſucceſſiue ꝑduci: aliorum autem inſtantanee.

Prima concluſio. Utroqꝫ modo potens eſt voluntas in actuꝫ: inſtantanee quidem probo: contingit nullā eſſe reſiſtentiam: nec extrinſecam nec intrinſecam. ſucceſſiue vero pariter oſtendo: poteſt voluntas actum ſuum augere: atqꝫ gradualiter intendere ſm ꝙ obie

Actus idē prim liber partim naturalis.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ctum apparet melius/ſed poteſt ſucceſſiue creſcere bonitatis obiecti apparẽtia: ergo ⁊ amor eiuſdem obiecti ſucceſſiue creſcere poterit. ¶Sequitur corrollarie/actm inſtãntaee elicitum põt volũtas ſucceſſiue augere ſiue gradualiter intendere /⁊inde ſm cõez neothericoꝝ opinionẽ de naturali actus continuatiõe cõtingit vnum actum partim liberum eſſe/⁊ partim naturalem/ id patet quoniã gradus naturaliter continuatus gradum eiuſdem ſpeciei intendit pro certo inſtanti libere elicitum/igitur pro tunc totius actus cõflati vna pars eſt actus libera altera autem naturalis.

Secunda concluſio. Contingit volũtatis paſſionem tã inſtantanee ꝙ ſucceſſiue ꝓduci/pariter ⁊ habitum/oſtẽdo/producitur atqꝫ creſcit paſſio vel habitus ſimul cuꝫ actu elicito/igitur ex actu inſtantanee elicito producitur pro eodem inſtanti paſſio atqꝫ habitus poſt illud autem inſtans actu ſucceſſiue creſcente ſucceſſiue creſcit paſſio etiam habitus.

Meritum iſtãtaneuꝫ tẽporario eq̃ri põt.

Primum dubium. An meritum atqꝫ demeritum vel inſtantaneum poſſit temporario coequari. ¶Reſpondeo ſic:nam gradualis intenſio recompenſare poteſt:ꝙtum temporalis continuatio ſuperaddit.

Secundum dubium. An voluntas inſtantanee poſſit velle ſucceſſiue agere pariter ſucceſſiue poſſit velle agere iſtãtanee. ¶Reſpondeo ſic:prout inſtantanee velle poteſt currere: ⁊ ſucceſſiue velle poteſt aliquid ſubito fieri.

Actuũ atqꝫ paſſionũ ⁊ habituũ penes q̃d ſumat̃ ſpecifica differẽtia.

DEnes vitaliter immutandi modos: aut penes totalia obiecta ſpecie differunt: aut conueniunt liberi arbitrij actus pariter paſſiones: habitus autem penes actus. ¶Et hec a poſteriori ſeu indicatiue ſumitur diſtinctio: hoc eſt illa ſunt nobis differentie vel conuenientie indicia.

Cauſaruꝫ differẽtia aut idẽtitas nõ ſemper arguit eã eſſe effectum.

PRimum notabile. Specifica cauſarum differentia aliquos effectus ꝓducentium non eſt ſufficiens differentie ſpecifice effectiuum argumentum: nec identitas identitatis. Primum probo: a cauſis ſpecie differẽtibus eiuſdem ſpeciei manant: prout a ſole ⁊ igne calores: ſic a motiuis ſpecie diſtinctis poſſunt vnius concluſionis aſſenſus produci eiuſdẽ ſpeciei: a motiuis ſpecie diuerſis volũtati coagẽtib⁹ volitiones ſpecie ꝯſimiles. ¶Secundum oſtendo: a calorib⁹ intenſo ⁊ remiſſo effectus ſpecie diuerſi ſunt producibiles: videlicet quatuor humores: aut alia hmõi: quinimo ab eodem calore propter diſtatiã aut paſſi diuerſitatem. in aia autẽ actus ipſe paſſionem ⁊ habitũ producit ſpecie differẽtes.

Secundum notabile. Argumẽtum differentie vel conuenientie actuum ſupra poſitum eſt a poſteriori ſumptum: ſcilicet quo ad nos ſeu indicatiue. Eſt enim nobis differentie indicium vel conuenientie quod addo: quoniã illa anime accidentia extra eam poſita: ⁊ ſic non vitaliter immutantia: nec obiecta pro tunc habentia vere eſſentialiter conuenirent ſpecie vel differrent.

Prima cõcluſio nõ modo liberi arbitrij ſed cunctarum potẽtiarum anime actus penes duos ſupradictos modos ſpecie differũt vel conueniunt: patet: identitas aut differẽtia cauſarum comprodu

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

rentium:vt oſtendi/non eſt ſufficiens argumentum igitur ℞c. ¶Quo ad primũ eiuſdem obiecti volitio ⁊ nolitio ſpecie differunt penes ſuos immutandi modos:ſimiliter eiuſdem obiecti actus intuitiuus ⁊ abſtractiuus ſiue voluntatis ſint ambo ſiue intellectus:pariter actus indicatiuus qui per volo explicatur ⁊ alter optatiuus q̃ exprimitur per vellem:⁊ ita de reliquis differentijs vitaliter immutatiuis:illi tn̄ actus penes hoc ſpecie diſtinguũtur. ¶Ex parte autem obiectorum eſt dupliciter conſyderatio:vno modo penes materiam:alio modo penes modos ſe hn̄di alijs vbis ex pte obi mãlis vl' ex pte obi formal':nã ad ſpecificam idẽtitatem requiritur penes vtrũq; omnimoda identitas diſcrimine em̄ primi/iſti actᵒ velle ieiunare/velle orare ſpecie differũt/pariter iſti/volo orare die feſto/volo orare die feriali:⁊ iſti volo orare/volo orare i loco ſacro/nulliᵒ.n. illarum combinationum eſt idem obiectum totale:diſcrimine autem ſecundi iſti actus ſpecie ſunt diuerſi:ſcilicet diligere ſortem currentem/diligere ſortem quieſcentem quorum idem eſt ex parte rei obiectum non cond:ſtinguendo motum a mobili:eſt tamen modorum ſe habendi diuerſitas/⁊ ita velle cognoſcere bertham ſolutam:velle cognoſcere eam ligatam differũt ſpecie propter varias ex parte obiectorũ connotationes:⁊ ſic in ceteris tam virtutum q̃ viciorum materijs que ſummopere pro varijs dubijs abſoluendis veniunt conſyderanda. ¶Ex his igitur pſpicuum eſt circunſtantiam ex parte obiecti ſe tenentem variare ſpeciem nature/ipſa autem ſolũ adiacens non niſi in eſſe moris dat ſpeciem/⁊ idem de prudentia cenſeo dicendum/que poteſt eſſe ipſius actus moralis obiectum/vel ſolum adiacens circunſtantia.

Actuũ differẽtiã ſpecificam nõ ſolũ arguit alietas rei obiectiua: ſʒ etiã modi ſe habẽdi diuerſitas.

Primũ dubiũ. an omnis actus quinimmo omnis creatura certe ſit ſpeciei ſpecialiſſime. ¶Reſpondeo ſic:oſtendo. omnis res eſt plurificabilis per indiuidua equalis perfectionis eſſentialis/illa autem inter ſe ſpecie ſpecialiſſima conueniunt/igitur in ſpecie ſpecialiſſima conſtituuntur. ¶Uideo enim in moralibus aberrantes multos credẽtes quaſdam virtutes genericas ideo dici tales/quoniam ſpecie ſpecialiſſima careant/prout ſunt iſti actus volo recte agere/volo temperate agere/aut fortiter aut iuſte ℞c. ¶Contra he due volitiones volo recte agere volo recte agere ſunt inter ſe equalis perfectionis eſſentialis/igitur eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime/pariter de iſto actu volo temperare agere cuius ſimilia indiuidua plurificari poſſunt. ¶Dico igitur tales volũtatis actus aut habitus applicari genericos communitate predicationis/ſecundum noticias genericas eis reſpondentes.genericus enim virtutis conceptus aut generica temperantie noticia eſt de pluribus ſpecie differẽtibus predicabilis.

Actᵒ quelibet eſt certe ſpẽi ſpecialiſſime.

✱VODIJ TIO. Refellit quorũdam errorem.

Secundũ dubium an predicti actus generici ſint pariter in eſſe moris in ſpecie ſpecialiſſima conſtituti. ¶Reſpondeo ſic:oſtendo:eiuſdem adequati obiecti duo actᵒ generici ſunt omnino ſimilis ⁊ equalis bonitatis:igitur ſunt inter ſe eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime in eſſe moris iſte ergo actus volo recte agere:cum actibus ſimilibus repetitis conſtituitur in ſpecie ſpecialiſſima moris/appellatur autem bonitas generica quia obiectiue circa materiam verſatur ſecundum genericam boni rationem ſeu ſecundum conceptum genericum boni/⁊ ita in alijs conuenit dicendum.

Actᵒ generici ſunt in ſpẽ ſpãliſſima moris cõſtituti.

Poteſt liberum arbitrium ad ſuos actus allici atq; retrahi facilitari atq; difficultari ſpontaneari:cogi neceſſitari ⁊ impoſſibilitari non autem violentari:ſed vt ita dicam naturalizari. ¶Uoluntatem allici:eſt aliquo motiuo ſua

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Uoluntas an poſſit al lici retrahi facilitari difficultari ſpōtaneari cogi neceſ ſitari ꝯpoſ ſibilitari violentari fo.11.⁊.2.

deri:retrahi eſt motiuo diſſuaderi. ¶ Facilitari ad actum
eſt cauſam habere coadiuuantem aut remoueri contrariā.
difficultari eſt cauſam coadiuuantem remoueri aut ineſſe
contrariam. ¶ Spontaneari (nomine ficto) eſt volūtatē
actum habere volentem:cogi autem eſt actum habere nolē
tem. Neceſſitari eſt actum recipere a quo pro tūc libere de
ſiſtere nequit::īpoſſibilitari eſt non poſſe pro tunc in actū.
Naturalizari eſt eam per modum nature actum recipere ſe
cundum naturalem eius inclinationem:violentari autem
ad actum eſt eum contra naturalem eius inclinationem re
cipere.

Rimū igitur notabile voluntatem allici ē
eā habere motiuū
perſuadens:retrahi eſt motiuum diſſuadens adeſſe. ¶ Sic igit
noticia voluntati oſtendens aliquod genus bonitatis atq; ama
bilitatis:obiecti ſcʒ vtilis:delectabilis vel honeſti allicit ad amo
rem atq; volitionem:ab odio autem atq; nolitione retrahit:pari
ter noticia que voluntati aliquod genus malicie atq; odibilitatis obiecti oſten
dit:retrahit ab amore atq; volitione:⁊ allicit ad odium ſiue nolitionem.

✱Uolūtatē ad actuʒ ſuū pducēdū facilitari qd ſit.

Secūdum notabile voluntatem ad actum ſuum produ
cendum facilitari:eſt cauſam coadiu
uantem habere:aut cauſam remoueri adiutorio' contrariam. ipſam autem ad
actum aliquem difficultari eſt cauſam coadiuuantem ad illum actum deeſſe:
vel coadiuuantem ad actum contrarium adeſſe. Quare difficultari non eſt ali
quo modo voluntatis vim atq; virtutem diminui:quanto enim ipſi voluntati
coagit cauſa fortior:tantū promptius atq; intenſius ipſa ſuum elicit actum. nō
igitur datur intentiſſim9 actus quem elicere poteſt voluntas adiuta. nam in
finite creſcere poteſt cauſa iuuans:continue autem cum maiori iuuamine intē
ſiorem actum ipſa elicere poteſt. ¶ Quadruplex enim cauſa creata poteſt vo
luntati ad actum eliciendum coagere ⁊ ita facilitare: videlicet iudicium habi
tus:actus voluntatis:⁊ appetitus ſenſitiuus. ¶ Primo quidem iudicium obie
cti oſtenſiuum ſub apparentia boni facilitat ad amorem:⁊ difficultat ad odiuʒ
pariter iudicium oſtenſiuum obiecti ſub apparentia mali facilitat ad odium ⁊
alios actus concomitantes. difficultat autem ad amorem:hinc cuʒ iudicio oſtē
ſiuo hominis tanq̄ȝ ei inimici difficultatur voluntas hunc amare vel bonuʒ ei
exopt are. ¶ Secundo habitus ad ſuum facilitat actum:nam coagit ad eum.
voluntas igitur habituata duplici iuuamine facilitatur ad actus:primo ex ip
ſorum habituum coefficientia:ſecundo ex concurſu iudiciorum ipſius intellect9
conformiter habituati ad voluntatem:talis eſt enim voluntatis ⁊ intellectus
connexio:vt eius habitus habeant regulariter in intellectu correſpondētes ha
bitus iudicatiuos:qui in eo producebantur ex iudicijs quando in volūtate ex
actibus geniti;ſunt habitus:hinc materijs occurrentibus habituum appetiti
uorum ſurgunt ab habitibus intellectiuis intellectiua iudicia:ſuadentia volū
tati in rebus conſuetis operari:⁊ cum his quidem ſunt ipſius voluntatis ha
bitus eam ad idem inclinantes:ſic igitur ex duplici illo iuuamine fortiter mo
uente prōpte elicit voluntas actus ſuos:ſicq; expedite operatur tanq̄ȝ ſi per mo
dum nature ageret, illa enim eſt cauſa cur hominibus habituatis frequentius
occurrun

Uoluntati coagere ꝑt q̄druplex cā ſcđa.

habitibus volūtatī rñ dēt habit9 itellectiui.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

occurrunt conformiter ad ſuos habitus iudicia: ⁊ idem de complexione: nam ſecundum diuerſarum complexionum naturalium inclinationes ſe offerunt ſurrepentia quedam dictamina agendorum ⁊ fugiendorum complexionibus conformia: quibus voluntas allecta atqȝ directa ſequitur vt plurimum ipſius habitus vel complexionis impulſum niſi aliud fuerit rationis iudicium legi conforme dictanti de bono vel malo maiori quam ſit illud oſtenſum ſecundum habitus vel complexionis inclinationem/ hinc prouide in hoc debet eſſe ratio vigil. ¶ Tertio voluntatis actus poteſt eam ad alium actum facilitare/ nam ei coagere poteſt: gratia exempli/ amor facilitat ad optādum rei amate bonū: ⁊ difficultat ad volendum ei incōmodum/ pariter odium facilitat ad optādum malum ⁊ difficultat ad bonum ſic ⁊ vna virtus ad aliam virtutem voluntatem facilitat: ⁊ viciū ad viciū. ¶ Quarto de appetitu ſenſitiuo q̄liter facilitet vel difficultet voluntatem corpori immerſam ſaluari poteſt abſqȝ appetitus ſenſitiui cōcurſu coagentis volūtati: videlicet ex iudicio intellectiuo proportionato iudicio ſenſus/ ⁊ ex connexionis magnitudine voluntatis cum ſenſualitate. Nemo enim carnem ſuam odio habuit/ ſed nutrit ⁊ fouet eam: tanta ē enī vis amoris vt vix rei amate aliquid deneget: ſicqȝ difficultatur voluntas aliquid ſenſualitati denegare vel penam quam ipſa recuſat infligere. hinc inter tria tētationum genera (inquit magiſter ſententiarum libro ſecundo diſtinc. xxj.) tentatio carnis interior difficilius vincitur quia interius oppugnans de noſtro contra nos roboratur/ quod reſpectu eiuſdem peccati carnis reſtringi ſolet. diuerſorum autem peccatorum comparatione ſe habent vt excedens ⁊ exceſſum quidam plus honoribus q̄ voluptatibus afficitur/ quidam econuerſo/ quare ille difficilius tentationi honorum a demone reſiſtit q̄ tentationi voluptatum a carne ſuggeſte: alter autem econuerſo: quinimmo de eodem peccato dico idem contingere. nam poteſt ex conditione perſone (prout in naturaliter frigido) eſſe valde modica carnis tentatio quam ad idem peccatum poterit maiorem ingerere demon propter ampliorem boni oſtēſionem. fateor tamen q̄ ex anime ad carnem connexione: magis afficitur voluntas iudicio ex carne ortum habenti/ q̄ equali iudicio a demone ſuggeſto/ ſaltem cum primo carne ſenſibiliter immutata ⁊ non cum ſecūdo quod notāter addo/ quoniam vbi eſſent omnia paria: ſcilicet equa obiecti oſtenſio cum equali carnis immutatiōe vna ab intrinſeca corporis diſpoſitione: ⁊ alia a demone: ille cauſe in eodem paſſo equaliter diſpoſito eūdem haberent effectum/ veruntamen regulariter in carnis tentatione fit ſenſibilis immutatio qualiter non in altera. ¶ Quinto de fomite originali volūtatem ad bonum difficultante: ⁊ facilitante ad malum/ dico vt de complexione/ de bonitatis autem vel malicie augmento vel decremento/ ratione facilitatis aut difficultatis futurus eſt ſermo.

Habitib⁹ ⁊ cōplexionibus cōformia regl'r ſurrepunt iudicia.

Tentatio carnis iterior inter tria tētationū genera difficili⁹ vincit an indeficienter ſit verum.

Tertium notabile

ficto nomine coactioni contrario/ voluntas ſpontaneatur habens actum volens habere eum. ¶ Ad eliciendum actum non requirit velle elicere eum: aliter non vitaret actuum reflexorum infinitas/ ſic igitur communiter ſortes libere amat ⁊ non vult amare/ libere odit ⁊ non vult odire. ¶ Cogi autem diceretur voluntas que habere aliquid nolens illud ineſſe. ¶ Tria ſunt enim in volūtate/ ſcilicet actus/ paſſiones/ ⁊ habitus. Quo ad habitum proprium cadere poteſt coactio/ nam poteſt ea nolente generari habitus atqȝ genitus continuari ⁊ permanere/ oſtendo/ naturalis eſt ipſius habitus productio atqȝ permanētia. ¶ Quo ad paſſionem ſimiliter cadit coactio poſito actu/ hoc eſt poſito actu generatur paſſio vel continuatur voluntate nolente illud' plerique enim vellent non tanto affici gaudio vel triſticia poſitis actibus/ qui tamen illis paſſionibus afficiūtur recuſantes ab actibus deſiſtere. ¶ Quo autem ad actum ſuum/ primo dico

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

eam poſſe a prima cauſa cogi ad actus ſuſceptionem ac eiuſdem continuationem/nam poteſt deus ipſi voluntati inuite actum immittere ⁊ immiſſum cōtinuare/ſic eſt in demonibus:qui aliquos eorum actus reſecare nequeunt aliter penam ſuam ſcilicet triſticiam exterminare valerent ablatis videlicet actibus/qui ſunt nolitionis detentionis vel priuationis. ¶ Supereſt de coactione a cauſa ſecūda/vbi dico ſuppoſita veritate ḋ actuū naturali continuatione cogi poteſt volūtas ad eū/ ſcilicet poſt elicitionem:continuetur enim actus ipſa eū continuari nolēte:ſic igitur admiſſis in voluntate actibus naturalibꝰ prout ab habitu:ab appetitu ſenſitiuo/aut aliunde:eam poſſe ad talium elicitionē cogi applicatis cauſis fatendum eſt/ita ꝙ ſurrepāt ea nolente illi motus. poteſt deniqꝫ cogi ad determinatas actuum mere liberorum cōditiones/prout ad determinatam actus intenſionem coagente ei habitu/⁊ ad ſimiles non ſub libertate (actu poſito)cadentes.

*Additio.

Volūtatē neceſſitari ad actū qd ſit.

Quartum notabile

voluntatem neceſſitari ad actum/eſt recipere eum a quo pro tūc libere deſiſtere nequit/cuius modos nouēʒ ſupra numerauit:ſufficit nūc cōcludere inter coactionem ⁊ neceſſitationem differentiam/quoties eñ volūtas cogit̄ neceſſitat̄ ⁊ non contra nam contingit eam neceſſitari nō inuitam/hoc eſt non nolentem neceſſitari/immo volentem. ¶ Impoſſibilitari vero ad actum eſt nō poſſe pro tūc in illum/⁊ intellige pro tunc/id eſt preciſe cum cauſis tūc aſſiſtentibus/ſic igit̄ in intellectu nulla exiſtente cognitione voluntas pro tunc impoſſibilitatur actum elicere/prout in dormientibus/in fatuis/aut aliter vſu rōnis carentibus.

*Quid ſit volūtatē impoſſibilitari ad actū.

Corollarium.

Corrolarium / cuiuſcunqꝫ obiecti non habetur cognitio dicitur pro tunc volūtas ad actum illius obiecti impoſſibilitari/ſic igit̄ omnis cauſa tollens rōis vſum id eſt vſum intellectꝰ impoſſibilitat volūtatem pro tūc ad actum/⁊ retrahens a certi obiecti conſideratione impoſſibilitat eam pro tunc ad illius obiecti appetitiuum actum pariter cauſa volūtatem neceſſitās ad vnum actum impoſſibilitat eam ad actum vere cōtrarium/defectu ſimiliter alterius cauſe neceſſario requiſite impoſſibilitatur pro tūc potentia ad actum/ſic enim ad actum malū impoſſibilitatur voluntas beati/videlicet prima cauſa ordināte non ei ad actū vicioſum coagere pariter ad actus plene bonos impoſſibilitatur damnatus videlicet ex ipoſſibilitatione relationis actuū in finem vltimum dilectū:nā a dei odio deſiſtere nequeūt. Alios autem actꝰ ex genere bonos elicere poſſunt.

*Violētari duplex.

Quintum notabile

violentari eſt alicui contra eius naturalem inclinationem aliqd ineſſe vel deeſſe/cuius oppoſitum ſi volueris appelletur quietari/ignis eñ per frigoris inherentiam vel per priuationem caloris violentaretur. ¶ Sic igitur eſt duplex violentari ſcilicet poſitiue ⁊ priuatiue. ¶ Quo eñ ad primum/volūtatem ad actū ſuum violentari eſſet ei actum contra naturalē eiꝰ inclinationē ineſſe quod fieri nequit ab vlla cauſa ſecunda vel prima/nam ad omnem eius actum inclinationem habet/ita igitur ꝙ nec ſimul per velle ⁊ nolle eiuſdem obiecti violētaretur/ſed potius violentatur actus ab actu/quo autem ad ſecundum a nonnullis conceditur voluntati poſſibilis aliqua violentatio. Exempli gratia/ipſa toto niſu conāte diligere proximū ⁊ deo non ei ad dilectionē coagēte/in hoc caſu volūtas violētaret̄ priuatiue/ſcʒ per nō poſitionē actꝰ adquē nitit̄:ſcʒ! pfecto rōne ſimili nō eſſet negādū eā poſſe poſitiue violētari/ſcʒ ea toto conatu dilectiōi reſiſtente ⁊ deo eam immittente.

*Voluntas duplr cōſiderari poteſt.

¶ Quid igitur cenſendum ſit dico. dupliciter conſiderari poteſt voluntas vno modo vt natura/alio modo vt libera. Primo quideʒ modo inſunt ei prout alijs rebus creatis naturales ſue inclinationes ad eſſe/conſeruari/ad bene eſſe ⁊ huiuſmodi:ipſa enim beatitudo naturam perficit quare preter ſpontaneam atqꝫ liberam voluntatis inclinationem ad beatitudinem eſt(etiam omni cogni-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

tione ſecluſa) ei tanq̄ nature inclinatio naturalis ad eādem: ⁊ idcirco per eius priuationem tempore debito violentatur. Aliter enim priuatio beatitudinis non eſſet dānato pena. Dico inſuper per triſticiam male imutatiue eſt ipſi voluntati prout ſenſui per dolorem: quare per triſticiam violentatur poſitiue voluntas quomodo ſenſus per dolorem: ⁊ in violentationis oppoſitum fit ei per gaudium ⁊ delectationem quietatio.

Primum dubium. A quibus cauſis abſorberi poteſt ratio.

Rō a q̄bus cauſis abſorberi poſſit.

Reſpondeo primo ex vehementi paſſione ſenſus ſic animā rapiēte vt (ipſa illi vehemēti paſſiōi delectatiōis vel doloris intēta ⁊ fixa) ceſſet alioꝝ obiectoꝝ cōſideratio. ¶ Scdō pariter abſorbet ex vehemēti volūtatis paſſiōe: ſic prorſus animā cōuertētis ad obiectoꝝ cōſideratiōnē quoꝝ eſt talis vehemēs prout gaudiū vel triſticie paſſio: vt pereat aliorum agēdorum aut fugiendorum aduertentia atq̄ conſideratio. ¶ Tertio abſorbet ex vehementi apprehenſione obiecti in ſenſu vel intellectu: ſic fixe potentiā cognitiuā cōuertente ad certi obiecti cōſiderationem vt euaneſcat alioꝝ cōſideratio. Cū enī anime efficiētia atq̄ attentio ſit finita: hinc pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus: quādoq̄ ſic alicui obiecto viſo figit quis vt loquentem nō audiat: pariter quādoq̄ vſq̄ adeo alicui interius ſpeculabili vehemēter afficit intellect⁹ vt trāſeuntem iſte ſic raptus non videat nec audiat loquentem. ¶ Quarto abſorbet ratio recta a voluntatis imperio: intellectū retrahētis ab agendoꝝ cōſideratione atq̄ cōuertētis eū ad cōſiderāda illicita ⁊ vias que perducunt ad illa cuiuſmodi eſt volūtas deprauata que intellectum excecare dicit ſcȝ ne recte agēda cōſideret: ⁊ per oppoſitum voluntas pia intellectum illuminare poteſt: ſcȝ eum a conſiderationibus obiectorum illicitorum retrahendo: et vltro cōuertēdo ad licita: ſic enī vſq̄ adeo nonnulli extollunt voluntatis ad intellectum dominium: vt voluntatem deprauatam aſſerant poſſe cum aliquo motiuo facere intellectum oppoſito primi principij: atq̄ quorūcūq̄ euidentium oppoſitis aſſentire de quo ſupra: id autem fateor affectata volūtas facere pōt intellectum credere plus quam ratio probet.

Secundum dubium an poſſit ex peccatoris malicia creſcere cecitas intellect⁹ vſq̄ ad ſyndereſis extinctionē.

¶ Syndereſis enī eſt aſſenſus vel habit⁹ pncipij practici ſcȝ euidentis ⁊ p ſe noti: q̄lia ſunt iuris naturalis principia de honeſto ſequēdo ⁊ turpi vitādo. ¶ Eſt igit duplex ſyndereſis ſcȝ actualis ⁊ habitualis. Poſſet aliter capi ſyndereſis pro intellectus naturali inſtinctu: atq̄ īclinatiōe aſſentiēdi hmōi pncipijs practicis euidētibus ⁊ per ſe notis: noīa ad placitū ſignificāt: quare trāſeat hec acceptio.

Syndereſi an extiguere poſſit malicia.

Synderes̄. q̄tuplex et eius acceptiones.

Syndereſis q̄d ⁊ q̄tuplex.

Reſpondeo igit cū hmōi naturalis iſtinct⁹ ſeu īclinatio ſit ipſe intellect⁹ clarū eſt nō poſſe p nām extigui ſyndereſim. ¶ Accepta vō ſyndereſi p actu vel habitu dico pōt īpediri ſyndereſis q̄tū ad actum p nō pſentationē pncipioꝝ itellectui: certū ē itellectū nō ſemp ad q̄cūq̄ euidētia p ſe nota aduertere necigit ſemp eoꝝ aſſenſum hr̄e: q̄re et pōt itellect⁹ eē ſine ſyndereſis habitu ſcȝ ante primū actū. An aūt pſentatis itellectui pncipijs practicis: id eſt habita eoꝝ apprehēſiōe poſſit pductio aſſenſus īpediri reſpōderent affirmatiue, id aſſerentes de primo principio: ſcȝ qd volūtas deprauata pōt cum aliquo motiuo īpedire intellectum illis principijs practicis p ſe notis aſſentire. q̄nimo eiſdē diſſentire: aſſentire eorūdem oppoſitis. ⁊ gñari oppoſitoꝝ habit⁹ ex qb⁹ pncipioꝝ habit⁹ geniti corrūpant. ſic enim tam quo ad actū q̄ habitum extigueret ſyndereſis: nō autē irrecuperabiliter: nā reuiuiſcere poſſet videlicet

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

a ſuo effectu nõ ĩpeditis pervolũtatẽ depꝛauato appꝛehẽſiõibꝰ illoꝝ pꝛĩcipioꝝ.

Syndereſis extictio ꝙ̃ piculoſa

¶O quã igitur piculoſuz in hoĩe depꝛauato foret ſic ſynderesim atq̈ rationis lumẽ extingui. Nã ipſa eſt q̃ itus remurmurãs errãtẽ redire ad boni ꝛ equi ſemitã derelicto turpi inhoneſto continue inſtigat: fateoꝛ in tã depꝛauatã cecitatẽ raro hominẽ detrudi: nã (teſte Auguſtino ſcđo de ciuitate dei) tãta eſt vis ꝓbitatis et caſtitatis: vt omnis vel pene omnis eius laude moueatur humana natura: nec vſq̈ adeo fit turpitudine vicioſa: vt totum amittat ſenſum honeſtatis. hec ille. ¶Quinimmo in damnatis viget huiuſmodi naturalis rationis lumen: quoꝝ nec ignis extinguet: nec vermis moꝛiet. ¶Sic eñ prudẽtis eſt cũ aliqua inſurgit paſſio vel tẽtatio eã vigilãter pꝛeuenire: vel potẽtiã intellectiuã ad aliud cõuertẽdo: ne adeo creſcẽs rationẽ abſoꝛbeat: ꝛ ceſſantibus iudicijs ratiõis in turpes ꝛ dedecoꝛos actꝰ more brutoꝛum pꝛoꝛumpatur ſecundum paſſionum ꝛ tentationum impetum: talis enim negligentia voluntati cohibere potenti imputaretur.

Perraro fit ĩ hoĩe ſyndereſis cecitas.

¶De liberi arbtirij paſſionibus. Cap.iiij.

Paſſio qđ ſit.

Aſſio (relictis alijs vocabuli acceptionibus) eſt potentie cognitiue aut eius appetitiue accidens actuz naturaliter concomitans: ab ipſoq̈ ineſſe ꝛ cõſeruari dependens. ¶Qui igitur ipſas anime paſſiones ne inſurgant impedire cupit: ipſiꝰ anime actus impediat: ſi pariter ipſas iam inexiſtentes moderare aut reſecare velit ipſos actus moderet aut tollat. ſi vero neq̃at nouerit quod nec ipſe paſſiones reſecare aut moderare poteſt. ¶His ſuperaddo huiuſmodi accidentia vitaliter immutare: quinimmo potentiam conſummate felicitare aut infelicitare.

Paſſiões reſecare volẽs reſecet actꝰ fol.12. co.1.ꝛ.2.fo. 13.co.1.

PRimum notabile. extenſo nomine omne accidẽs appellatur ſubiecti paſſio cui inheret: ſic quedã coꝛpoꝛis qualitates paſſiões aĩe ꝓuocãtes ſolẽt paſſiões nũcupari. Aliter capitur ꝑ ſolo potẽtie cognitiue aut appetitiue actu aut actũ cõcomitãte: ſtrictius aũt pꝛout ſupꝛa diffiniui condiſtinguendo actui et habitui paſſionem.

Paſſio ĩ q̃bꝰ ab actu ꝛ habitu differat.

Scđm notabile in ſupioꝛi paſſiõis diffinitiõe duo tãguntur. ſ. nãlis cõcomitãtia ꝑ quã differt ab actu. Et cõſeruatio ꝑ quã differt ab habitu. Quo ad primũ. Paſſionẽ p̃cedit actꝰ ſaltẽ pꝛopꝛietate nãe: eãq̈ ꝓducit abſq̈ obi coefficiẽtia. Exẽpli grã: i ſenſu delectatio ab actu ꝓſecutiuo cũ ſẽſatiõe ꝯuenientĩ: ꝛ doloꝛ ab actu refugitiuo, cũ ſẽſatiõe diſcõ

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ueniēt; signif pit i volūtate gaudiū a volitiōe cū iudicio ꝯformi ⁊ triſticia a noli
tione cum iudicio diſformi.hinc dicitur triſtitia eſſe de his que nobis nolenti-
bus accidunt: ⁊ ita gaudium de his que nobis volentibus accidunt: accidunt
id eſt accidere creduntur.¶Quo ad ſecundum dico:nequit naturaliter huiuſ-
modi paſſio producta manere ſine actus preſentia.ꝑ hoc differt ab habitu vel
ſpecie.Et ꝙ non coagat obiectum patet:nō minus huiuſmodi paſſiones cū ob
iecti abſentia fierent manentibus actibus illis ſiue in ſenſu ſiue in potentia ſu-
periori.Qui igitur(vt ſupra dicebam)triſticiam ab aliquo moderari vel peni-
tus auferri deſiderat:curet harum duarum cauſarum vnam moderari vel om
nino remoueri:ſcilicet obiecti cōſideratiōem:aut euentus rei.nolitionem : ſic de
gaudio quo ad duas eius cauſas.ſunt em̄ tā in cognitiua ꝗ̄ appetitiua paſſio
nes nihilominus materie ſubiecte ſufficiet de paſſionibꝰ potētie appetitiue de
terminare que an ſint anime accidētia cōdiſtincta actibus.

Paſſio nō ab obiecto gignitur.

Tertium notabile. eſt quorūdam opinio negatiua.exempli
gratia:gaudium eſt ipſa volitio : triſti-
cia autem nolitio: ⁊ ita in ſenſu de delectatiōe ⁊ dolore.Eſt autem aliorum ſen-
tentia cōtraria quam ſequuntur Scotus Okam ⁊ alij:vtriuſqꝫ apparentē pro-
babilitatem iu quarto ſentētiarum ample monſtraui vtrinqꝫ rationes ſoluen-
do: verumtamē apparentiores ſunt ⁊ profecto fortiores pro ſecunda:quare eaz
ſequor ex trito et cōmuni diſtinctionis rerū iudicio:videlicet ſeparabilitatis re
vel proprietate:non eſt em̄ ꝓ hoc ſtatu potius medium concludens ipſam noli-
tionem eſſe accidens cōdiſtinctū anime ꝗ̄ ex hoc ꝙ poteſt manere anima nō exi
ſtente in ea nolitione:ſed pōt pariter manere nolitio non exiſtente triſticia:ſcili
cet vbi res nolita ſciretur non ineſſe que inerat.igitur.⁊c.tum etiaz in beato eſt
nolitio et non triſticia:pariter in damnatis volitio rei accidentis ⁊ nō gaudiū.
ſufficiant pro nunc he rationes cōtrarijs fortiores iſtis ſcilicet.

Paſſio an ſit accidēs cōdiſtictuz actui.fo.12 co.4.⁊ fol. 23,co.1.

¶Primo fruitio ⁊ delectatio ſunt eiuſdem potentie ⁊ eiuſdem obiecti.ergo ſunt
idem actus.Secūdo.immediate ſequūtur ad eundē actum cognoſcitiuum ⁊ nō
vnus mediāte alio:igitur ſunt idem actus.Tertio odium diffinitur triſticia bo
ni alieni.Quarto eundē hn̄t effectū ꝑ ſe ⁊ imediate ſcilicet ꝑficere opatione̅ .Ad
pmū rn̄det Okan delectatio vel nō hꝫ obiectū ꝓpe loquēdo:vel ſi habeat :ſic ſuū
obiectum erit dilectio vel cognitio rei dilecte/ quare ſunt diuerſoꝝ obiectorum
Contra gaudio recto non dicitur quis de cognitione vel dilectione proſperita-
tis gaudere/ſed de ipſa ꝓſperitate . dico igit̄ indeficienter eſſe eiuſdem obiecti
hec tria/cognitionem/volitionē ⁊ gaudiū.Et ad argumentum nego conſequen
tiā.noticia enim ītuitiua ⁊ abſtractiua/pariter apprehenſiua ⁊ iudicatiua. voli
tio ſimiliter ⁊ nolitio ſunt eiuſdem potentie ⁊ eiuſdem obiecti. differunt tamen
ſpecie ſcilicet penes varios modos vitaliter immutatiuos.¶Ad ſecūdum reſpō
det Okam cū Scoto:licet delectatio ſenſibilis poſſit imediate ſequi ſenſationē
ſine actu appetitus ſenſitiui:tamen delectatio voluntatis cauſatur immediate
a dilectione/ ⁊ dilectio a cognitione/ ⁊ ita ſequuntur ad diuerſos actus . Dico
hanc euaſionem nullam/nam ita delectatio ſenſus diſtinguitur ab actu proſe-
cutiuo ſicut gaudium a volitione:tum etiam obiecti conuenientis ſenſatio non
minus potens eſt in appetitu ſenſitiuo actum cauſare proſecutiuum ꝗ̄ illic de-
lectationem:concludo igitur nunquam delectationem in appetitu ſenſitiuo ſi-
ne eiuſdem appetitus actu produci.¶Reſpondeo igitur ad obiectionem negā
do aſſumptum:nam ad cognitionem ſequitur dilectio: ⁊ ad hos duos actus
ſequit̄ delectatio ¶Ad tertiū rn̄deo.frequēter paſſionis nomē accipi ꝓ actu/vt
illic triſticia ꝓ nolitione ad quā ipſa ſequit̄.¶Ad quartū dico eiuſdē actꝰ duos
gradꝰ equal̄r ꝑficere potētiā: ⁊ tn̄ vnꝰ nō eſt alter:q̄re nō militat obiectio.

Paſſio habet obiectum.

Paſſio et ipſiꝰ ſenſꝰ ꝓſupponit actum.

Prima concluſio. Hie paſſiones ꝯdiſtinguunt̄ actibꝰ/ actuūqꝫ
moderatiōe aut reſecatiōe moderant̄ vel re-

ſecãtur/prima pars patuit ex maiori rationum apparentia quam pro oppoſi
to.concluditur enim condiſtingui volitionem cognitioni aut ipſi anime/ꝓ hoc
quod poteſt anima aut cognitio manere non remanente volitione / ſed poteſt
pariter manere obiecti nolitio non remanente triſticia/fugere autem ad noli=
tionum diuerſitatem.quarum vna ſit triſticia ⁊ non altera/fictitium eſt.
¶Secunda concluſionis particula nota eſt ex paſſionum ab actibus dependẽ=
tia.¶Ubi corollarie ſequitur dupliciter fieri poſſe paſſionum ipſius appetitus
rationalis moderationem aut reſecationem ſecũdum ꝙ ex duobus cauſantur
actibus:vno modo ex parte cognitionis/alio modo ex parte actus appetitiui.
Exempli gratia triſticiam reſecat memorie obiecti ablatio:aut eiuſdem preno
liti in volitum permutatio.

Secunda concluſio. huiuſmodi paſſio

nes ſunt accidentia vitaliter immutãtia que ipſum appetitum felicitant aut in
felicitãt.¶Primã partem oſtẽdo/potentia appetitiua eis tendit in obiecta / et
hoc quiſq; experitur/ videlicet aliter immutari animam cum triſticia ꝙ abſq;
ea.¶Secundam partem ꝓbo.nam vltimate bene vl' male eſt appetitui immu
tationibus eorum/delectatio quidẽ ſenſum felicitat/⁊ dolor infelicitat eũ/gau
dium voluntatem felicitat.et bene eſt nature/triſticia infelicitat eam/ et male
eſt nature ipſius/quamuis enim ex delectatione exuperante aliquando in cor=
pore detrimentum contingat:veruntamen ipſi appetitui ſenſitiuo bene eſt ſic
delectabiliter immutari:quamuis etiam poſſit aliquis dolor magnum corpori
ferre commodum:male tñ eſt appetitui ſenſitiuo ſic immutari.De gaudio ⁊ tri
ſticia idẽ dico in volũtate:vcʒ tã reſpectu boni ſimpl'r ꝙ mali ſimpl'r:vel indiffe
rentis.bene vitaliter eſt nature per gaudiũ immutationẽ:⁊ male ꝑ immutatio=
nem triſticie.⁊ q: actui cognitiuo ⁊ actui appetitiuo perficientibus naturã ad=
ueniunt paſſiones ille:hinc dixi eas conſummate felicitare atq; infelicitare ap=
petitum.¶Sint incidẽtaliter propoſitiões.prima in his eterna felicitas eterna

Felicitas ⁊ infelicitas ꝯſumman tur in paſ= ſionibus.

q; infelicitas ꝯſummaꝛ/cõſiſtit eterna felicitas i ſummi boni clara cognitiõe/in
eius fruitione ⁊ ꝯſummate in gaudio ex illis actibꝰ cõſurgẽte/eterna autẽ infeli
citas in detẽtionis pro hoc vel illo peccato cognitione:in eius nolitione/⁊ ꝯſum
mate in triſticia ex illis actibus conſurgẽte.¶Secũda ꝓpoſitio.diſtinctis meri

Felicita= tes atq; in felicitates meritiſ aut demeritis ſpẽ diſtin= ctis correſpõ= dent ſic di uerſe.

tis diſtincte felicitates/⁊ diſtinctis demeritis diſtincte infelicitates maiores vl'
minores ſcd̃m meritorũ vel immeritorũ menſuras deputãtur : meritis enim ſpe
cie differentibꝰ gaudia ſpẽ differẽtia danꝛ.⁊ demeritis ſpẽ diſtinctis pariter tri
ſticie ſpecie differentes ex nolitionibus ſpecie etiam diuerſis orte: prout ſunt no
lo pro iſto peccato detineri nolo pro illo ⁊c.¶Tertia propoſitio:duplex eſt beati
tudo eſſentialis videlʒ ⁊ accidentalis:ꝑma ſummũ bonũ hʒ ꝓ obiecto/ſcd̃a aũt
eſt gaudiũ ipſi beato ex alio obiecto cõſurgens.prout gaudiũ de viatoꝝ emẽda=
tione aut aliũde.iſta augeꝛ/minuiꝛ.interrumpiꝛ:non autem ꝑma: ab iſta libere
deſiſtere poteſt beatus:nõ aũt a prima.¶Duplex ẽ pariꝛ infelicitas ſeu pena.ſ.
eſſentialis ⁊ accidentalis:illa eſt pena ipſi demerito i punitionẽ determinata.al
tera aũt eſt pena aliũde accidẽtal'r conſurgẽs ꝓut demonis triſticia de nõ poſſe
iſtũ vel illũ ad peccatũ ꝑducere/iſta augeꝛ minuiꝛ vel interrũpiꝛ: nõ aũt prima:

Pena dã= ni:pena ſẽ ſus.

ab iſta ꝗs dãnatorũ deſiſtere põt:nõ aũt ab illa.¶Rurſuʒ duplex eſt dãnati pe=
na.ſ.dãni/⁊ ſenſus pena dãni eſt priuatio beatitudinis ꝓ tũc debite. Pena aũt
ſenſꝰ ẽ actꝰ vel paſſio(vt dictũ ẽ)afflictiua/hec pctõ actuali rñdet.illa ꝟo origina
li.Nõ affliguntꝛ em̃ paruuli cũ ſolo origiali mortui.ſʒ cõmodo btitudinis carẽt.

Primum dubium.

An beatificetur quis extra celum/⁊ per cõ
trarium extra infernum infeliciteꝛ.

Angelus hõis cu= ſtos non

¶Reſpondendum eſt beatum vbicunque fuerit equal'r beatificari/⁊ dãnatũ eq̃
cruciari/angelꝰ nr̃ cuſtos cõtinue ſummũ bonum intuetur/celeſtẽ videt curiam.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

nec ex noſtro peccato triſtatur. demō pariter in hominis habitaculo tentās nō gaudet ex peccatoris lapſu: nec vllum per hoc datur ei refrigerium: ſed poti⁹ afflictionis accidentalis augmentū/ dicūt aliqui/ demones quocunqꝫ ierint ignē ferre diuina virtute: qui a nobis non videt̃ deo actionem impediente. non igit̃ pro eorum commodo: ſed inuidia deprauatoqꝫ affectu tentant.

Ex eius lapſu triſtat̃ nec ex eo demō gaudet.

¶ Subdubitatur: an felices illi ſpiritus angelici vel humani mereantur: et demereantur infelices. ¶ Reſpondendum. non ſunt enim extra merendi ⁊ demerendi ſtatum. vnde hominum ſtatus merendi ⁊ demerendi eſt citra mortē. Angelorum autem fuit temporis morula quedam qua in gratia ſine clara viſione dei cum ſufficienti agendorum cognitione creati/ in eaqꝫ ſuo libero arbitrio relicti potentes erant mereri ⁊ demereri/ ea autem elapſa merendi ⁊ demerendi ſtatus euacuatus eſt. fuerunt igitur per illam morulam viatores: prout homines vita comite. ¶ Viator enim eſt rationalis creatura que ſecundum diuinas leges ordinatas eſt in ſtatu merendi ⁊ demerendi: quare chriſtus quamuis mereri poterat ſaltem nobis/ non tamē fuit viator: quia demereri non poterat ſecūdū leges dei ordinatas. Chriſti autem mater quamuis diuinitus confirmata fuerit in gratia: pariter apoſtoli/ veruntamē poſt eorum confirmationē fuerunt viatores/ nam communibus legibus ordinatis non repugnabat eos mereri atqꝫ demereri.

Viator q̃d ſit qualit̃ ve angeli viatores fuerint.

Secundum dubium. de modo quo in igne cruciātur ſpiritus. ¶ Reſpondeo fuit multiplex opinio. vna thome qđ ex apprehenſiōe diſconuenientie ignis nā ex ea cauſatur nolitio/ ⁊ ex nolitiōe/ triſticia afflictiua. Contra: non eſt ex natura rei ſpiritui diſcōuenitens. eſt igitur prius natura eum eſſe nolitū q̃ eſſe diſconuenientem.

Angeli atqꝫ aīe qualit̃ in igne crucient̃.

¶ Secūda opinio eſt Henrici de gandauo imaginātis demonem ſoluz in igne actione ignis cruciari deo infundente ſpiritui habituz quo ipſe redditur actionis: atqꝫ paſſionis ipſius ignis ſuſceptiuus. ¶ Tertia poteſt addi opinio/ id ſcilicet fieri per virtutē aliquā ſupernaturalem igni ſuperadditam que ſit diuine iuſticie inſtrumentum. Contra has duas imaginationes. nam calor eſt accidens extenſum/ ſpiritus autem ſubiectum inextenſum. igit̃ non eſt illius effectus capax. Preterea ipſa ſola ignis apprehenſio nō eſt nature ſpiritus diſconueniēs: ſed potius perficiēs. ¶ Eſſet enim ad has obiectiōes reſpōdendū actionē ignis ſic ſupernaturali virtute agentis imprimi ſpiritui non calorem aut aliam corpoream qualitatem. ſed ſpiritualem quandā qualitatē ſuo modo ſpiritui ſpiritualiter nociuā atqꝫ ledentem vt ſenſibile ſenſui ſcilicet obiectiue immutantem ſpiritum ex cuius cognitione cauſaretur naturalis fuga: ⁊ ex cognitione ⁊ fuga paſſio quedam dolori ſimilis affligens ſpiritum.

¶ Quarta fuit opinio ad ſaluādum modum cruciatus demonum aſſerens eis data corpora in quibus actiōe ignis affligantur: prout anime corporib⁹ coniuncte. Reprobat̃ per pariſienſes articulos hec aſſertio: tum etiam nequeūt corporibus vniri informatiue. quod tamen neceſſarium eſſet. quinimmo ipſa anima corpori intime preſente non ipſum informāte nō fieret per quācunqꝫ corporis leſionem dolor. Nequit demon in corpore aſſumpto operationes vegetatiuas vł ſenſitiuas exercere/ localiter autem motiuas ſic: prout ambulare/ loqui/ comedere: bibere: non autem nutriri: digerere/ ſentire/ dolere.

¶ Quinta opinio dicit abſqꝫ corporibus ſubſtantias ſpirituales pena ſpirituali puniri atqꝫ cruciari ſcilicet triſticia cauſata ex nolitione detentionis in igne pro tali vel tali pctō: pter quam quidē penam reaſſumptis corporibus cruciabuntur anime ſenſitiuo dolore actione ignis illa non conſumētis corpora/ deo ipſa conſeruante. Ex quo dolore nolito ſurget in voluntate triſticia noua: quare aliquo genere pene cruciabuntur tunc anime quo non demones has opi-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

niones in quarto amplius examinaui quarum vltima communius a doctis tenetur.

Paſſiones vndeciʒ ipſiꝰ potētie appetitiue

Numerari ſolent vndecim ipſiꝰ appetitiue potentie paſſiones: ſcilicet amoꝛ et odium: deſiderium et fuga: gaudium ⁊ triſticia. ſpes ⁊ deſperatio: timoꝛ ⁊ audacia: et ira cui nulla aſſignat᷑ opponi paſſio. Et quamuis nō careat equiuocatione vocabulum: cum quandoqꝫ pꝛo actibus: quandoqꝫ pꝛo accidentibus ipſos actus concomitantibus capiatur: verumtamen hic ſecunda vſurus ſum acceptione. ¶ Cauſantur enim paſſiones huiuſmodi ex duobus actuum generibus ſcilicet intellectus ⁊ voluntatis. ¶ Sex quidem pꝛime ad potentiam concupiſcibilem. Alie vero ad iraſcibilē pertinere dicuntur: eadem nihilominus potentia ſcilicet voluntas et concupiſcibilis ⁊ iraſcibilis nuncupatur: concupiſcibilis reſpectu obiecti ſimpliciter oſtenſi boni vł mali id eſt oſtenſi ſine rei arduitate. Appellatur autem iraſcibilis reſpectu obiecti oſtenſi boni vel mali cum arduitate ⁊ difficultate adipiſcendi vel repellendi. dicitur igitur iraſcibilis pꝛo q̄to obiectum pꝛopter arduitatem ⁊ difficultatem eleuatum eſt ſuper facilem voluntatis poteſtatem. Dogmatiſari ſolet amoꝛem eſſe boni abſolute: deſiderium boni vt abſentis: gaudium boni vt adepti: pariter odium mali abſolute: fuga mali vt abſentis licet imminentis: triſticia mali p̄ntis ſiue inexiſtētis: ſic igit᷑ ſunt tres reſpectu boni: ⁊ tres reſpectu mali. Quo autē ad iraſcibilē q̄ ſibi arduū appꝛopꝛiat dꝛ ſpes eſſe boni futuri cū cōfidentia adipiſcēdi: deſperatio boni futuri cum diffidentia: audacia mali futuri cum confidentia repellendi et oppugnandi: timoꝛ autem atqꝫ metus eſt mali futuri cum diffidentia repellendi. Ira autem eſt pꝛeterite offenſe triſticia cum appetitu vindicte. his hec duo adiungo: pꝛimum he paſſiones ſecundū ſuos vitaliter immutandi modos modis varijs coꝛpus realiter tranſmutant. Secundum: ad eas pꝛonificāt coꝛpoꝝ diſpoſitiones: ſecundum quas plurimum animabus inſitum eſt ſequi coꝛpoꝛa.

Paſſio voluntatis ex duobus actibus pꝛoducit᷑. fol. 13. co. 4. et fo. 14. co. 1. ⁊ 2.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Primum notabile. Non tenue opus ē perſcrutari a qbꝰ actibus ꝑnumerate cauſentur paſſiones/que autem ſentio dicam. ¶Imprimis de ipſa concupiſcibili quo ad primam contrarietatū combinationem: volitio boni in ſe ⁊ cognitio naturaliter paſſionē quandam producunt/que dicitur amor/aut magis proprie libido aut placentia vt nomen amoris actui deputetur. nolitio autē mali in ſe et cognitio paſſionem illam efficiunt que appellatur odium: aut magis proprie abhominatio ſeu horror. vt nomen odij pariter actui contrahatur/et dixi vtrobiqꝫ in ſe id eſt nominininibus rem adeſſe vel abeſſe non connotantibus/ſed duntaxat obiecti bonitatem vel maliciam voluntati oſtenſam. ¶Quo ad ſecundā cōbinationem dico/volitio qua voluntas vult bonum infore et cognitio ꝙ inerit paſſiōem cauſant naturaliter que a pleriſqꝫ dicitur deſiderium/aut rectius cupido vel concupiſcētia. vt deſiderij vocabulum actui aptetur/nolitio vero qua vult malum infore: ⁊ cognitio quod qua eſt nolitum malum: inerit paſſionē cauſant naturaliter nomine fugam ſie ureſilitionem.

¶Quo ad tertiam combinationem. volitio qua vult bonum ineſſe/et cognitio inexiſtentie gaudium efficiunt ſeu letitiam/nolitio mali inexiſtentis et cognitio inexiſtentie triſtitiam cauſant ſeu anguſtiam.

¶De iraſcibili vero dici ſolet nō eſſe paſſionem eius reſpectu preſentis inexiſtentis/ ⁊ huius ratio eſt. nam quod ineſt nō habet ardui rationem ad precauēdum vel ad adipiſcendum: reſpectu autē preteriti eſt ira: ⁊ reſpectu futuri ſunt relique. ¶Quo igitur ad primam combinationem dicendum. volitio boni ardui atqꝫ difficilis abſentis ⁊ adipiſcendi/ſi fuerit cum adeptionis confidentia paſſionem cauſat: que accommodato nomine dicitur ſpes: ſi autem cum diffidētia gignit paſſionem que appellatur deſperatio.

¶Quo ad ſecundam combinationem nolitio mali ardui atqꝫ difficilis noliti in fore: aut eſt cum cōfidentia repellendi/ſic cauſat audaciam paſſionem: aut cum diffidentia: ſic timorē ſeu metum producit. ſunt igitur ſpes et deſperatio reſpectu boni. audacia vero ⁊ timor reſpectu mali. ¶Quo ad tertiam ſpeciem: ira eſt paſſio mixta ex triſticia preterite offenſe ⁊ deſiderio vindicte. Sꝫ an ipſa ſit paſſiones ille due: an vna eis condiſtincta/vtrumqꝫ dici poteſt/prout enim idē volūtatis actus eſt volitio ⁊ nolitio: ſic ab illo actu tertio cauſari poteſt paſſio vna ſimul appellanda gaudium ⁊ triſticia/aut ſpes ⁊ deſperatio. et ita de alijs contrarietatum combinationibus reſpectu diuerſorum obiectorum. Nec hoc impedit quin pariter due ille paſſiones ſcilicet triſticia preterite offenſe ⁊ deſiderium vindicte valeant ſimul ira nūcupari/quinimmo ⁊ ipſa triſticia deſiderio ei aſſiſtente vocari poteſt ira/nomina ad placitum ſignificant nec deeſt vſus.

Ire ꝫ nomē accipi pōt ꝓ vna ſimplici paſſione aut pro aggregato ex duabus

¶An enim vniuerſaliter ad ſingulas prenumeratas paſſiones requirātur dicte combinationes boni ⁊ mali ſub his cōnotationibus oſtendo ſuperius ꝙ nō. dico enim obiecti nude oſtenſi hoc eſt ſine boni aut mali connotatione quod ſit volitum ⁊ cognitum ineſſe producitur gaudium. cum nolitione autem triſticiā adiungo pariter gaudij ⁊ triſticie nomen ſepe extendi/tam reſpectu futuri aut preteriti quā preſentis/de his amplior libro de libero arbitrio fiet examinatio.

Secundum notabile. ex actibus ſupra aſſignatis cauſantur huiuſmodi paſſiōes: nihilominus ex corporum varietate contrahunt anime ad paſſiōes ipſas nō modicā pronitatum varietatem. primo quidem ex appetitu ſenſitiuo/⁊ conſequēter ex parte liberi arbitrij colligati/atqꝫ immerſi ſenſui cui natū eſt cōdelectari atqꝫ cōtriſtari. ¶Ubi hoc habeas documentum: ſenſatio ipſam organi diſpoſitionem obſeruat in proſecutiōis aut fuge productione: ſicqꝫ eiuſdē obiecti ſenſatio facit in vno actū refugitiuū/⁊ altero ꝓſecutiuū propter

obiecti ad corpus ſic diſpoſitu3 cōueniētiam vel diſcōueniētiam ſimilitudinem vel diſſimilitudinem. veritatē huius oſtēdit lupi apprehēſio in oue aut lupo / quo fit (teſte Ariſtotele) aie inſequuntur corpora: neceſſario quidē quo ad appetitū ſenſitiuū. ⁊ inclinatiue quo ad liberū arbitrium: id eni3 vt amplius noſcas placuit hec ex philoſophie theſauris annectere ſcilicet.

Aie inſequunt corpora neceſſario qdez q ad appetitum ſenſitiuum et inclinatiue quo ad volūtatē.

¶ Corpori ſanguineo anima immerſa eſt naturalr̄ leta: amatiua: pia: benigna: ad riſum facilis: liberalis: potuum ⁊ ciborum delicatorū cupida: ⁊ ad res venereas prona. ¶ In corpe aūt colerico ipſa eſt naturaliter in agēdis impetuoſa: vigil: audax: animo elata: in arduorum honoꝝ ⁊ adminiſtrationum appetitu: prona ad iram: facileqꝫ placabilis: ⁊ prodiga. ¶ In corpore flegmatico pigra atqꝫ ſomnolēta. paruiloqua: arduoꝝ honoꝝ atqꝫ adminiſtrationū contemptiua: ad iram tarda: pauco cibo atqꝫ potu contenta: ad venerem rara. ¶ In corpore aūt melācolico timida: triſtis ſuſpicioſa: tacite cogitabunda (ſolitaria: auara: in opinione pertinax: ad irā tarda. ⁊ implacabilis cū irata fuerit. has ⁊ alias quā plures pronitates cōtrahunt a corporibus anime. Et qm̄ varijs alimētis variātur corpora in qualitatibus: ſpiritibus ⁊ humoribus q̄ ſunt quedā paſſionū ſeminaria atqꝫ alimenta: hinc ex eis moru3 pronitates diuerſificari oportet. Nulli enim dubium ad timiditatem vel audaciā: ſpem vel deſperationem. gaudiū vel triſticiam. ad iram atqꝫ furorē: ⁊ alias paſſiones pronificare certa ciborum genera. que aute3 ſint illa ad quaſve paſſiōes nō eſt p̄ſentis ſpeculatiōis aperire. idem de loci habitabilis conditione / idem de anni temporib⁹ hyeme: eſtate ⁊c. ¶ Cum pariter corporibus dominentur aſtra: nec parum ab eis ta3 in manifeſtis quā occultis proprietatibus diſcriminent. hinc ex ipſis ꝯtrahi poſſunt ad varios mores. actus ⁊ paſſiones: incitamenta fomentaqꝫ varia.

¶ Tradiderunt aſtrorum obſeruatores ſaturno dominante geniture animam corpori ſic qualificato coniunctam: pigram: triſtem: ſolitariā timidam: auara3: ſuſpicioſam: diu tenentem irā pertinacem. ¶ Ioue dominātē geniture anima3 in corpore ſic qualificato letam / honeſtam humilem / liberalem: arduorum atqꝫ conuerſationis maiorum appetentem.

¶ Marte ſic dn̄ante eā eē furioſa3: audacē: appetitiuā dn̄andi: vigilē / mobile3.

¶ Sole aūt / eā fidelē / alti cordis / honeſtā / piā: religiōi deditā. ¶ Uenere autē eā eſſe fidelem: letam: benignam gratam / amatiuā: piā luxurioſa3 / muſice amatricē. ¶ Mercurio aūt. eā eſſe ingenioſam: quarūcūqꝫ artiū ⁊ ſcientiarū cupidā: modeſtā facundam ſermone. religioni deditam iuſtam atqꝫ alijs fidelem.

¶ Luna aūt ſic predominante geniture aiam corpus ſic qualificatum inhabitātem atqꝫ informantem eſſe grauem: ſtabilem honeſtam parentibus affectam et potui tardam. ¶ Hec em̄ ab authoribus vicia naturalia: aut virtutes nuncupātur: non qꝫ in eis ſit plena viciȷ aut virtutis ratio: ſed ad huiuſmodi ꝓnificatio atqꝫ ſeminarium quoddā / aiam ad certos mores ꝯtinue ſollicitans / cui ſapiēs dominatur. ſtulti autem indulgent. quorum infinitus eſt numerus.

Tertiū notabile.

Paſſiões cur cordis cur mētis dicantur.

dicunt paſſiōes mētis: dicunt ⁊ cordis: ſ3 vſi hoc dico: anime paſſiōes iuxta ſuos vitaliter immutādi modos corpus realiter imutāt appellātur enim mētis paſſiōes: paſſiōeſqꝫ animi ꝓpt vitalē aie imutationē: paſſiōes v̄o cordis ꝓpter reale3 corpis trāſmutationē: q2. ſ. cor principalr̄ patit cui ſeruiūt ſpūs ⁊ ſanguis: q̄ etiam illis paſſiōibus diuerſimode mouent. ¶ In gaudio paulati cor v̄ſus pect⁹ dilatat: i triſticia mouet paulati v̄ſus dorſum. In ira v̄o ſubito v̄ſus pect⁹. in timore ſubito v̄ſus dorſu3: in verecūdia ſubito ad vtrūqꝫ / i āguſtia aūt paulatim. ¶ Gaudium itaqꝫ dilatat cor. ⁊ triſticia cōſtringit. in gaudio fit a corde ſpūum effuſio p corp⁹: in triſticia aūt retētio. Et inde i gaudio caleſiūt exteriora mēbra. ⁊ frigeſcit cor depauperatū ſpū. In triſticia autē caleſit cor in fieri frigeſcētib⁹ exterioribus. finali aūt effectu frigeſcūt oīa nimia conſtrictione tādē ſuffocato calore.

Paſſiões corpa traſmutant.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Primum dubium. Qualiter differunt refrenare paſſiones/ꝛ eas moderare. ¶Reſpondeo: refrenare eſt cohibere ne ſuo impetu paſſiones contra rectam rationem inſurgant. Moderare vero eſt vti ipſis cōformiter ad rectam rōnem vbi oportet/quādo oportet/ ſecūdum qualitatem materie/quādoqꝫ excitando eas quandoqꝫ reprimendo: licitum enim eſſet exigēte materia paſſionem furoris excitare. prout duci belli/ aut pariter paſſionem veneris procreaturo ꝓlem/ alias frigido. ꝛ ita de reliqs: quamuis enim de his que inſunt a natura nō laudemur neqꝫ vituperemur/per eorum tamē vſum liberum/vel libere permiſſum ſic.

Paſſionū refrenatio ꝛ moderatio differunt.

Secundum dubium. Qualiter aſtris dominetur prudēs ꝛ ſapiens complexioni. ¶Reſpōdeo: primo ꝛ potiſſime quo ad proprios liberi arbitrij actus: quātacūqꝫ ſit inclinatio dominatur prudēs. ¶Scdo/partim quo ad inclinationum diminutionem videlicet per cauſarum cōtrariarū applicationē corpus ad cōtraria diſpoſitiones alterātium/quinimo pōt ipſa natiua cōplexio ꝑmutari. ¶Tertio q̄ ad aīe accn̄tia inclinationes ꝯtrias facientia: prout ſunt habitus ꝑ vſuꝫ ꝛ exercitiū virtutū acqſiti. ¶Quarto quo ad fugam occaſionum hunc corporis fomitem excitātium.

Prudēs q̄liter aſtris dn̄etur atqꝫ complexioni.

¶De habitibus. Capitulum quintum.

Habitus eſt qualitas q̄dam in potentia opatiua ex actu vel actibus naturaliter genita remanens in ea trāſeūtibus actibus: inclinans habentem immediate ad conſimiles actus. ¶Volens igitur non generari in eo habitum non exerceat actus: aliter ex actibus velit nolit ꝓducetur habitus ad actus inclinatiuus.

Habitꝰ qd.

Primū notabile. q̄rūdā opīo nōꝯdiſtīgui potētie ipꝫ hitū vꝫ habitū eē potētiā trāſeūtibus actibus diſpoſitiorē ꝓniorē ve ad ſiles. Alijs ꝯtrariū aſſerentibꝰ. ſ. eē accidēs ipſi potētie ſupadditū. hic ꝓptū ē nihil nō accn̄tis ſuſceptiuū eē hituabile. cū igit deꝰ ſit ēs ſimplr ſimplex: nō ē hitꝰ hituabil.

Habitū nō lēs generari nō exerceat actꝰ.

Secundum notabile. Uarie ſunt habitꝰ acceptiōes: qbus poſtergatis ꝓut ſubiecte materie q̄drat/vtar vocabulo ſupra diffinito: vbi enumerate ſunt ipſiꝰ habitus ꝓprietates ſequentibus concluſionibus amplius explanāde.

Habitus nō accidēs ipſi potētie cōdiſtictum.

Prima cōcluſio. Habitꝰ eſt q̄litas ipſi potētie opatiue ꝯdiſticta: ꝛ huiꝰ motiuū ē experimētale rōne firmatū. ſ. qm̄ trāſeūtibus actibꝰ reperit potētia opatiua magis q̄ priꝰ iclinata/magiſqꝫ ꝓna ad ꝯſiles actꝰ/ēt omni alio circūſcripto: ꝛ nulla foret huiꝰ rō niſi trāſeūtibꝰ actibꝰ fuiſſet aliqd i ipa potētia opatiua ðrelictū poſtea ipaꝫ iclinās ad ꝯſiles actꝰ: igit ē ꝯcludēdū aliqd ðreliq: ꝛ illō qdē ē q̄litas ei iherēs/peculiari noie habitus.

Secūda cōcluſio. naturalr gn̄at: ōndo poſito aliq̄ actu ēt ivoluntate nō ē i libera eiꝰ ꝑtāte ipedire habitꝰ

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ꝓductionez ex tali actu.igiꞇ ipſa non libere cõcurrit effectiue ad eiꝰ ꝓductio-nem:ſi ergo comproducat id facit vt natura. ¶Dico tamen voluntatis habi-tuz non poſtea actum producere niſi libere coagente ei voluntate: patet igitur quod actus neceſſitat voluntatem ad habitum:habitus autẽ non eam ad actuz neceſſitat.

ADDI-TIO. An ex vno actu valde intẽſio ceu etiã remiſſo poſſit generari habitus.

Tertia poteſt ex vno actu ſaltem valde in

tenſo generari habitus:quinimmo etiam dico ex vno actu remiſſo: probo/ſub-multiplex potentia poteſt in ſubmultiplicẽ effectum.igitur ex actu remiſſo habi-tus producetur remiſſus ſecundum actus remiſſionẽ:vbi aduerte/ex eius remiſ-ſione multi enim nõ habitum ſed diſpoſitionem vocant propterea quoniaz non eſt de difficili mobilis a ſubiecto/nihilominus quãuis nomina ad placitum ſi-gnificent/dico ipſuz mereri nomẽ habitus:nam eſt eiuſdem ſpeciei cuz eo/quin immo fiet habitus intenſioris pars/non igitur requiritur illa tanta mobilitatis a ſubiecto difficultas:ſufficit permanẽtia tranſeũte actu.

Habitꝰ quõ modo creſcat atq₃ intendatur.

Quarta concluſio.

Hoc modo ex actibus generatur habitus/videlz ex vno actu vnꝰ habitꝰ/deinde ex ſe-cundo actu alius intendens primum:⁊ ex tertio actu ⁊ ſequentibus cõſimiliter/illi igitur habitus partiales ſeſe intendunt ⁊ actꝰ vnũ totalẽ habitũ conſtituũt/habitus enim qualitas eſt gradualiter infinite diuiſibilis/infinitas ſcz cõtinẽs partes proportionales quarum quelibet eſt habitus.

Habitꝰ eſt q̃litas permanẽs a-ctu trãſeũ-te.

Quinta concluſio.

Habitus eſt qualitas remanens in potẽn-tia operatiua tranſeuntibus actibus/ vbi duo tangũtur. ¶Primo potentie identitas. in eadem enim potentia eſt habitꝰ in qua ſuus actus. Exempli gratia/ex actibus voluntatis generatur habitus in voluntate.ex actibus intellectus in ipſo intellectu:nec ex vnius potentie actibus generatur habitus in alia potentia/nequeũt actus appetitus ſenſitiui:aut ipiꝰ intellectus generare voluntatis habituz aut contra. ¶Secundo tangitur ipſiꝰ habitus permanentia tranſeuntibus actibus. ¶Hinc conclude eſſe qualitatem a ſuo actu ſpecie diſtinctam. ¶Quod ſi obijcias: actus frequentatus intendit habitum.igitur eſt qualitas eiuſdem ſpeciei cum ipſo. ¶Reſpondeo. antecedẽs eſt in rigore falſum intellectum de formali intenſione/ intellectum autez accipi debet intendit effectiua idẽ actus frequentatus nouum generat habitum ex q̃ cum habitu precedente fit vnus habitus intenſior.

Habitꝰ officiũ eſt inclinare ad actum.

Sexta.ipſius

Habitus officium eſt inclinare/inclinare autem ad actum eſt partialiter producere actum/ſic non incli-nat niſi quandiu actum producit. ¶Poſſet nihilominus ſubtiliſando imagina-ri inclinationem eſſe quendam niſum atq₃ conatum ad actum quem etiam ha-bitus faciat circunſcripta ipſius actus productione/ ⁊ huic ſuffragari videtur experientia:nam poſt penitentiam reconciliati percipiunt ſe ad vicia inclina-tos/nec tamen inclinationibus conſentiunt/videntur igitur eſſe inclinationes ſine actuum productione.

ADDI. Incliatio quid ſit. An ſine actuũ ꝓductiõe ſint inclinationes.

Septima habitus

Inclinat immediate dumtaxat ad actus ſimiles/id experiẽtia docet. ¶Quare vniꝰ potentie habitus non comproducit alterius actum/prout habitus cognitiuus nõ efficit appetitiuos actꝰ:nec habitꝰ appetitiuꝰ actꝰ cognitiuos agens ꝑ modũ habitꝰ. Nec eiuſdez potentie habitus actũ ſpecie differentẽ ab illo a quo genitꝰ eſt. Exempli gratia:habitꝰ vnius articuli dũtaxat ad illius aſſenſum/habitus di-lectionis dei non niſi ⁊ ad dei amorẽ immediate inclinat.

Inclinare mediate.

Octaua concluſio.

Habitus ad proprios actus immediate ⁊ ad quoſdam alios mediate inclinat. Incli-nare immediate ad actum eſt efficientiam ipſius actus attingere ſine actu me-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

dio quem producat:mediate autem inclinare ad actum eſt mediante actu proprio coefficiente alterum actum inclinare ad eum. ¶Ex quo ſumeretur regula: ipſe habitus ad omnem actum producibilem a ſuo proprio actu mediate inclinat/prout habitus premiſſarum mediate ad concluſionis aſſenſu3.ideſt mediāte ſuo actu producente aſſenſu concluſionis habitus pariter amoris finis inclinat mediate ideſt mediante ſuo actu ad actus mediorum: hinc ſumpta eſt hec communis doctrina:omnis habitus inclinat mediate tollere impeditiuum ſui proprij actus ⁊ ponere conductiuum. ¶An autem vere efficienter habitus attingat actum ad que3 dicitur mediate inclinare:probabile eſt quod non:non eñi pater efficienter productionem prolis filij ſui attingit: cuius tamen dicit̃ cauſa mediate/eſſe itaq3 cauſam mediata3 eſt eſſe cauſam cauſe.

Nona concluſio. In ſola potentia p actuum frequentationem iclinabili ponēdus eſt habit⁹:nec niſi reſpectu actuum ad quos ipſa ſic eſt inclinabilis/oſtendo:nam ex huiuſmodi inclinatione deprehenſus eſt habitus:vt lucide ex motiuo patuit:quo ſupra probatum eſt habitum eſſe qualitatem ipſi potentie condiſtinctam. ¶Sequuntur corollaria. Primum. Non eſt in potentia mere naturali habitus:ſcilicet in agente ſine cognitione:prout in lapide vel igne:non enim lapis poſt frequentem aſcenſum vel deſcenſum:nec ignis poſt frequētem calefactionem reperit̃ inclinatio: ⁊ ita de alijs. Idē de vegetatiua potētia dico/fateo2 in talibus potētijs naturalibus poſſe exercitio quādoq3 aliq̃ auferri impedientia actum vel induci coadiuuamina:non tamen per modum habitus agentia:prout ample libro.ij. de cauſis proprietatis.xv.oſtendi. ¶Secundum corollarium: non eſt habitus in organica potentia motiua vt eſt talis:patet:non reperitur poſt motuum frequentiam inclinatio2/atq3 per modum habituationis pronio2:tum etiam tales motus eius non ſunt qualitates ei condiſtincte:igitur non ſunt habituum generatiui. Preterea actus maio2 habitum generat intenſiorem: atq3 magis diſponentem ad actum ſimilem: ſed contingit actum motiuum ſeu motionem maiorem magis potentiam motiuam indiſponere quam diſponere:igitur non gignit habitu3. Preterea habitus ille in membro eſſet qualitas motiua membri.⁊ per conſequēs non poſito impedimento ipſa continue membrum moueret: concludo igitur ex operationibus imperatis potētie motiue nullum generari habitum: ſecus ex actibus imperantibus in voluntate:aut etiam in appetitu ſenſitiuo.

Habit⁹ in ſola potentia p actuū frequentationem ponēdus.

Habit⁹ in q̄bus potētijs ſunt reperibiles ⁊ i quib⁹ nō. ADDI. Habit⁹ an ſit in organica potētia.

¶Tertiu3 corollarium:in potentia ſenſitiua exteriori ſiue cognitiua ſiue appetitiua non generatur habitus: patet precedenti motiuo. Tum etiam quo ad cognitiuam exteriorem:in ea ſunt dumtaxat noticie intuitiue. ille autem nullum generant habitum/alias produceretur ibi actus intuitiuus abſente obiecto.⁊ eadem eſt de appetitiua exteriori ratio. ¶Quartum corollarium: in ſenſu interiori tam cognitiuo quam appetitiuo eſt habitus quo ad aliquos actus/⁊ quo ad aliquos non:nō eſt quidem habitus quo ad actus intuitiuos.vt ſupra de exteriori oſtendi:quo autem ad abſtractiuos iudicatiuos ⁊ appetitiuos ſic patet: quedam bruta videmus diſcipline ⁊ eruditionis capacia.⁊ per actuum frequentationem acquirere quorundam operum conſuetudinalem quandam peritiam ſub arte vel induſtria cadentium.hec enim conſuetudinalis peritia habitus eſt cognitiuus/directiuus eorum in illis artificialibus:⁊ eadem eſt de appetitu ſenſitiuo interiore ratio. Ubi aduerte differre in ſenſu ſpecialem ⁊ habitum cognitiuū:nam ſpecies eſt obiectorum incomplexe ſenſatorum/habitus autem cognitiuus complexorum:ſpecies pariter ab obiecto ſenſato cauſatur/habitus aute3 cognitiuus a iudicijs:non igitur ſolū in intellectu aut voluntate reperitur habitus. ¶Quintū corollariū:quorūdā actuū ſunt habitus in intellectu:⁊ q̃rūdā nō p3/noticia2 intuitiua2 nō ſunt habitus:omnis eni3 intuitio ab obiecto ⁊ potētia paritur:abſtractiue pariter apprehenſiue ponuntur a ſpeciebus cauſari iu-

Habitus ⁊ ſpecies differunt.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

dicatiuarum autem ſunt habitus:nam per actuum frequētationem fit ad actꝰ ſimiles pronificatio atq; inclinatio. vt patet de cōſuetis credere aliquid a quibus vix per motiua fortia auferri poteſt credulitatis inclinatio.

❡ Sextum corollarium:in voluntate ſunt habitus/patet ex inclinatione atq; ꝓnificatione per actuum exercitium maior quam ante ipſum.

ADDI. *Habitꝰ q̄rūdam actuū ſunt ī intellectu ⁊ quorūdā non. Habitū in intellectu negāt aliq̄ reſpetu principiorū ⁊ volūtate reſpectu actuū ad quos ē dterminata.

Primum dubium.

An reſpectu quorumcunq; actuum voluntatis ſit habitus ❡ Eſt vna opinio quod non. dicens in ſola potētia eſſe ponendum habitum qui eſt ad vtrūque contrariorum indeterminata:⁊ nō in illa que neceſſario coagit poſitis omnibus requiſitis:nam in ea nō eſt opus inclinante. Cōcludunt ſic opinantes in intellectu reſpectu principiorū nō eſſe habitum/cum neceſſario coagat intellectus poſitis eorū noticijs apprehēſiuis:pariter nec in volūtate reſpectu felicitatis cum nullus poſſit nolle felicitatem:aut ſummam velle miſeriam. ❡ Videt̄ atq; dicere beatꝰ thomas nō eſſe reſpectum dilectionis dei habitu acquiſitum cum voluntas ſit ad dilectionem ita determinata cum nequeat in oppoſitum. ❡ Contra aſſenſus premiſſarum cum aſſenſu bonitatis cōſequentie neceſſitāt itellectuꝫ aſſentire cōcluſioni:prout apphēſiones principiorū ad eis aſſentiēdum:pariter ſm probabilem opinionem efficax volitio finis cū iudicio neceſſitat ad finis volitionem:nihilominus tam ex aſſenſu illius cōcluſionis q̄ ex volitione medij cauſantur habitus:igitur hec neceſſitatio ꝓductionis actus nō eſt ratio ſufficiēs negare habitus productionem. ❡ Tum etiam eorum motiuū eſt inualidum:videlicet ex q̄ potētia iam naturaliter poſitis cauſis inclinatur:igit̄ non indiget habitu inclināte. Contra:quod inclinat̄ poteſt magis inclinari:alias poſt habitꝰ primi ꝓductionem nūq; in illa potētia produceretur ſimilis habitus:cū iaꝫ potētia per habitū illū inclinet̄:poteſt enim fortius inclinari ſic ad ꝓpoſitū itellectus cū apprehenſionibꝰ terminorū naturalr̄ inclinatus pricipijs aſſentiri pōt fortius inclinari.ſ.habitu illis apprehēſionibus coagēte:pariter volūtas cum oſtenſione ſummi boni inclinata pōt plus inclinari:ſcꝫ coagēte habitu:⁊ ita in reliquis.

Secundum dubium.

Pro quo obijcit̄ potētiam operatiuā naturalē eſſe habituabilē. ❡ Nā tria ſunt dumtaxat principia ad naturalia opera videlicet complexio/compoſitio ⁊ vnitas:ſed ſine alicuius horum permutatione poteſt potentia naturalis per operum frequentationeꝫ/aut melius aut deterius in ſimilia opera: ergo per habitum:conſequentia patꝫ cum maiore:⁊ minorem probat experientia in hominibus ſimilis complexionis quorum vnus eſt comeſtioni aut potui : aut quarūdam rerum/digeſtioni aſſuefactus. Alter ſomno diurno : alter aeri atq; calori vt viticole/fornaciarū fabri/vitriarij/curſores:talibus enim aſſueti multo melius non aſſuetis ſe habent.

❡ Reſpondeo:prout libro ſecundo de cauſis proprietate.xv. negando minorem: in prenumeratis enim experientijs non fiunt illa ſine principiorum naturaliuꝫ permutatione. ❡ Primo :quidem per certi cibi vel potus aſſuefactionem acquiritur membris complexio cibo vel potui proportionalis. ❡ Secūdo : pariter ex ſomno acquiritur corporalis diſpoſitio dormitionem requirens:qua omiſſa leditur natura. ❡ Tertio/in fornaciarijs ⁊ huiuſmodi iuxta fornacem aſſiſtentium conſumitur ex frequentia humidum roridum aptum per ignem bulire quo conſumpto minus leduntur. ❡ Acquiritur etiam corporalibus calori vel frigori expoſitis quedam denſitas per quam aſſueti facilius illa tolerant:nam durum difficulter a cauſa extrinſeca patitur. ❡ In reliquis pariter laboribus partes exercitate fiunt ſolidiores:⁊ a ſuperfluitatibus puriores atq; fortiores.

Habituari nōnunq; appet potētia q̄ nō habituat̄.

❡ Et generaliter non reperitur in talibus facilitatio ex aſſuefactione abſque aliqua reali permutatione in principijs naturalibus facta/quare non per hanc facilitationem concluditur ſufficienter vllum illic generari habitum.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

¶ Ex dictis ſequitur corollariū. duplex eſt aſſuefactio: pure intētiōalis: ⁊ realis. prima quidē eſt habitus ꝓprie dictus vcȝ ſine reali permutatiōe in principijs: acqſibilis per naturā ex actu vel actibus ⁊ nō aliter atq̃ ad ſimiles actus inclinās (nō eſt hic de habitu ſupnaturali ſermo) aſſuefactio aūt realis eſt quedā habilitas que cū frequētatione: operationū acquirit per realē in principijs naturalibus permutationē factā: ⁊ talis eſt a materiali agēte factibilis nō ad aliquos actus inclinās potētiam: nec eſt qualitas ſpiritualis: ſed corporea prima vel ſecūda: aut ipſummet agēs a quo remotū eſt vel additū aliqđ impediēs aut iuuās: ſubiūgo de potētia ſenſitiua exteriori patēs exēplū: pōt vidēdi diſpoſitio abſq̃ habitu meliorari: vcȝ in oculo per pellicule vel humoris ablationē: aut per eius ſubtiliationē: aut ingreſſationē vel aliā qualitatiuā impreſſionē. Exemplū de potētia motiua. Acqri pōt cōplicabilitas quedā atq̃ cōtrahibilitas per oblationē vel cōfractionē humorum aut partiū aut alioꝝ impediētiū vel per qualitatū mollificātium aut conſolidantiū impreſſionē: qđ oleis ⁊ vnguētis fieri ſolet: quibus mēbra reddūtur agilia: ⁊ magis anime obediētia in actuū atq̃ motionū mēbroꝝ exercitio: cui iuuamē prebet in anima eſſe habitus varios cognitiuos atq̃ appetitiuos per actuū frequentiā acquiſitos: ꝓpteꝙ mēbroꝝ exteriorum directiuos. Exēpluȝ de vegetatiua: poteſt quis paulatina aſſuefactione veneno nutriri cuius ꝓbatio fuit in puella napello nutrita: ⁊ in altera iuſquiamo nō quidem habitu ſed corporea qualitate impreſſa que fuit anime inſtrumētum quo ipſa veneno dominabat ⁊ coagēte calore napellum cōuertebat: vel iuſquiamum in corporis ſubſtātiam. Exemplū habes in re inanimata ſimile que, poteſt abſq̃ habitus acquiſitione diſponi ad actionum vel paſſionum facilitatem. Reddit enim baculus plicabilior ex frequenti eius plicatione qua fit quedā ſubtilis aliquaruȝ partium contractio: aut viſcoſitatis diſſolutio. Non igitur in his omnibus cogimur habitum aſſerere.

Habit⁹ ⁊ aſſuefactio differūt duplex eſt aſſuefactio.

Attēde de puella napello nutrita.

Habitus coefficit actum: eumq̃ totum comproducit: ⁊ non niſi in ſpecie ſimilem. Nec potentia exiens in actum habituata valet ipſius habitus efficientiam impedire. Neq̃ impedire pariter certam actus intenſionem ab habitu ꝓuenientem. Nec ſufficiens eſt ipſe cum ſola potentia ſuum gignere actum.

Notabile quorūdā fuit opinio cōcurſum habit⁹ ad actū non eſſe efficiētie: quā opinionē tenēs Durādus diſtinctione.xxiij.q.ij.tertij ſic obijcit ois cā intēdēs effectū eſſet ſufficiēs per ſe inducere gradū ratiōe cuius effect⁹ ſit intēſior: ⁊ per cōſequēs habitus poſſet in aliquē actū ſaltē remiſſum ſine cōcurſu potentie. Preterea: habēs habitū opinatiuū nō aſſentit clarius q̃ ante habitū: ergo habitus nō coefficit actū. ¶ Ad primū nego antecedēs intelligēdo per ſe ideſt ſine alteri⁹ cāe cōcurſu. ¶ Ad ſcđm cōcedo antecedēs: aſſentit em̄ intēſi⁹. ¶ Replico habit⁹ eſſet īfinit⁹: pariter act⁹: vcȝ ex circulatiōe efficiētie: deduco prim⁹ actus habitū ꝓducēs ſit a: iam iſte habit⁹ ꝓductus ſuperaddet illi actui certū gradū nouum: ⁊ iſte nouus gradus actus nouum gradum habitus: ⁊ iſte nouus gradus habitus iterum nouum gradū actus equalem: et nouus gradus act⁹ nouū gradū habitus equalem: ⁊ ſic ſine ſtatu cū ſint cauſe naturales ⁊ nullus nouus

Habit⁹ nō ꝑ efficiētie circulationē gñat īfinitus.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

actus vel habitus impediet ſuperaddere gradum aliquem equalem: igitur.
¶ Ad argumētū ſatis difficile. Dico dupliciter poſſe ſaluari nō eſſe actum vel
habitū infinitū per huiuſmodi circulationē. vno modo ex finita limitatiōe po
tētie: tā in efficiētia ꝙ in vitali imutatiōe: ꝓpter quā in hmōi circulatiōe tādē
eſſet in aliquo nouo habitu vel actu ſtatus: ſcʒ nihil efficiēte: ꝓpter potētie in=
capacitatē. ¶ Secūdo modo ponēdo effectus ⁊ cauſe inequalitatē ſcʒ qꝛ actus
habitū nō ei eque intēſum producat aut habitus nō actū ei eque intēſum. nam
in tali circulatiōe etiā infinita nō ꝓduceretur actus vel habitus infinit⁹ ⁊ hoc
ꝓpter cōtinuā remiſſionē effectus ad ſuam cauſam.

Habit⁹ ad actū cāſalitaſ ē efficiētie.

Prima igitur cōcluſio ipſius habit⁹ ad

actū cōcurſus eſt vere efficiētie: ꝓbo eſt cāſitas ⁊ nō alterius generis tum etiā
quero cur gratia habitus ſit ipſius actus intenſio maior.

Secunda concluſio eſt actus totus a po

tētia tot⁹ vł ab habitu. primū patet: ſine efficientia potētie nō coefficit habitus
ſcðm pariter oſtēdo eadē eſt ratio de vna ipſius actus parte ⁊ de alia. quando
igit̄ propter habitus preſentiā atꝙ efficiētiā producit̄ actus intēſior ꝙ ꝓduce
ret̄ a potētia ſine habitu: nō eſt imaginādū illius toti⁹ act⁹ intēſioris vnā partē
eſſe ſeparatim a potētia: ⁊ alterā ab habitu quinimo a potētia ⁊ ab habitu eſt
quelibet eius pars. exēplū habes de iuuāte alteꝝ ad portādū pōdus: nā vterꝙ
totū portat idem: pariter de motiuo potētiam aut aliud motiuuʒ iuuāte ad ali
cuius aſſenſus ꝓductionē. tot⁹ effect⁹ ab vtroꝙ ꝓducit̄. fateor quandoꝙ aliter
fieri poſſe ſcilicet ſeparatim cauſis applicatis ſit enim actus precedēs habituʒ
qui per aduenientem habitū intēdatur. ipſe intēſus non eſt tot⁹ ab habitu.

Habit⁹ aliquādo an imediete actū alium a ſuo ꝓprio ꝓducere valeat.

Tertia concluſio habitus non niſi actū

ſpecie ſimilē actui ꝓducenti eū coefficit: aut ſaltē actū obiectiue cōmunicātem
cum illo patet. nam per inclinationē ad hmōi actū deprehēdit̄ habit⁹ ipſe atꝙ
habituū diſtinctio. ¶ Illā particulā aut ſaltē ⁊c. ſuperaddidi: qm̄ diceret fortaſ
ſis quiſpiā in intellectu habitū propoſitionis ſingularis affirmatiue imediate
ad aſſenſuʒ ſue ꝑticularis: ⁊ in volūtate habitū obiecti particularis: prout volo
fortiter aggredi imediate ad actum cōfuſum volo fortiter agere inclinare qui
ab illo ſpecie differt: pariter in intellectu habitū totius copulatiue immediate
vtriuſꝙ ꝑtis aſſenſum: ⁊ in volūtate habitū tertiū finis ⁊ mediū imediate vtriuſ
ꝙ proprium actum efficere. Nolens tamē hec cōcedere dicat in his omnib⁹ requi
ri proprium ipſius habitus actum: aliter nō coaget. ¶ Sed replico. habitus in
tellectiuus productus a iudicio exiſtentie rei per noticiam intuitiuam pro=
ducto: cauſat immediate in rei abſentia iudicium quo iudicatur fuiſſe:
⁊ iſtud iudicium ſpecie differt ab illo pariter in voluntate habitus amoris
cauſati per intuitiuam obiecti: poſtea in eius abſentia inclinat imme=
diate ad eiuſdem obiecti amorem: qui tamen ſpecie ab illo diſtinguitur. ¶ Hec
aliqui cōcedūt: ſed nolēs cōcedere dicat ad primū nō ab habitu: ſed a noticia ab
ſtractiua cauſari iudicium illud. ita ꝙ quēadmodum intuitiua iudicium pro=
ducit quo iudicatur obiectum eſſe: ſic ab abſtractiua cauſata a ꝓpria ſpecie rei
aliquādo intuite: cauſatur iudicium quo iudicatur illud fuiſſe: ⁊ cōcedo hoc eē
iudicium euidens non autem per ſe notum cum non ſignificat intuitiua ad ip
ſum cauſandum quo autem ad aliud obiectum de voluntate ponendo ambos
illos amores eſſe eiuſdem ſpeciei non eſſet difficultas concedendo vero amo=
rem aliquem ſuo modo intuitiuum diceretur habitum non ex eo cauſari vel
ipſum cauſatum non niſi ad amorem illius ſpeciei effectiue immediate con=
currere.

Quarta

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Quarta concluſio. Nequit potētia habituata exiſtens in actū coefficientiā illius habitꝰ impedire/nec impedire certā intenſionis latitudinē ab habitu prouenientem/ita ꝙ poſito volūtatis concurſu elicientis actū velit nolit coagit habitꝰ/ꝛ velit nolit erit actꝰ intenſior ꝙ̄ ſine habitu eſſet cum eodē volūtatis conatu. ¶ Sequit Corolarium quamuis conſentire inclinationi ſubiaceat liberi arbitrij imperio/non tñ ipſa inclinatio/ſignāter tam ad actum premiſſo volūtatis cōcurſu/nec ex hoc cōcludc ipſam abſolute ad gradū neceſſitari quem ſuperaddit habitus/nam poteſt volūtas non agere/ſic igit adeo liber eſt exceſſus ſicut totus actus ſine habitu eſſet. ¶ De habitibꝰ eni quorum actus libero ſubiacent arbitrio intelligit illud Ariſtotelis.habitibus vtimur cū volumus.

Habitꝰ ad actū coefficiētiā neq̄ ipedire voluntas eliciēs actū.

Quinta concluſio. Nequit habitus cū ſola potentia exire in actum/inductiue oſtendo/quoniā ſi fuerit potētie appetitiue/ſic ad actū requirit obiecti cognitio:ſi autem potentie cognitiue fuerit/habitus ille eſt iudicatiuus cum apprehēſiones ſint ab obiectis vel ſpeciebus:aſſenſus autē ſine apprehenſione cauſat.

Habitꝰ neq̄t cū ſola potētia efficere actū.

Dubium:an in propoſitionibus in euidētibꝰ requirat cum apprehenſiōe motiuū qualr ante habitꝰ acquiſitionem requirebat/ꝛ ad aſſenſum concluſionis iā prius per demōſtrationem notificate opus ſit demonſtratione prout ante habitum. ¶ Reſpondeo:homini habituato nō requirit motiuū quale prius ptz:trāſeuntibus demonſtrationibus cum poſtea proponunt concluſiones quibus ſumus habituati mox eis aſſentimus:ꝛ idem de propoſitionibꝰ fidei vel alijs ineuidentibus non refricādo motiua/quibus dudum moti aſſentiebamus. ¶ Dices forſitā requiri volūtatis imperium/aut motiuum neceſſitās quale ad primum aſſenſum generatiuum habitus. ¶ Hinc non videt quadrare hominum experientia mox ſine actu voluntatis credentium his quibus aſſentire habituati ſunt:tum etiam de carentibus vſu rationis/id in ſenſu interiori locum non haberet.

Habitꝰ an abſq̄ motiuo valeat aſſenſum i euidētē producere.

NOn corrumpitur habitus per ſolam actuum ceſſationem. ¶ Concludc igitur anime rationalis habitum fore naturaliter incorruptibilem qui careret contrario:prout et ſpecies intelligibilis per naturā exiſtit indelebilis:ſolet etenim poni ipſius habitus cum habitu incompoſſibilitas qualis eſt actus cum actu:non autem actus cum habitu. ¶ Sic habitus non per habitum:ſed per actum corrumperetur.

Corrumpit aliqd̄ ꝯtingit tripl'r.

PRimum notabile. Tripliciter cōtingit aliquid corrūpi:ſcʒ per ſubiecti corruptionē/per cōſeruātis ablationem:ꝛ per formalr:aut virtualr cōtrariū. Uirtualr quidem qḋ pōt producere effectū cōtrariū/cuiuſmodi eſt actꝰ reſpectu habitꝰ oppoſiti/nā pōt habitū cōtrariū producere. ¶ Primo modo corrumpit ipſius bruti habitus:ꝛ species cum quo ſimul interit anima ſpecies pariter atq̄ habitꝰ potentie ſenſitiue hominis per eiꝰ mortem vel per organi ſenſus corruptionem corrumpit/ſi res ita habeat ꝙ illa accidētia toti compoſito vel organo inhereāt. Secūdo modo noticia intuitiua atq̄ actꝰ appetitꝰ intuitiuꝰ deſinit per obiecti abſentiā. Tertio

* ADDITIO. Prio corruptiōis mō relliquiſq̄ duobus ſequētibꝰ qḋ corrūpat.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

modo ſolet poni ipſius habitus corruptio per actum oppoſiti.

Habitꝰ nõ corrũpit̃ ꝑ ſolã actuũ ceſſationē etiã ꝗtũcunq; diuturna fuerit.

Prima concluſio. non corrumpit̃ habitꝰ per ſolã actuũ ceſſationem: oſtendo poteſt per certũ immo per ſatis longũ tempus cõſeruari ſine actu ⁊ eadem eſt ꝗtūcũq; temporis ratio: cũ diuturnitas nõ ſit res aliqua poſitiua adueniēs atq; cõtraria. ¶ Obijciens: experit̃ quis ſine cõtrario actu obliuiſci concluſionum habitualr̃ preſcitarũ/ ꝙ nõ niſi defectu exercitij per habitꝰ corruptionē ſaluari poteſt/ ergo ſolã actuũ ceſſatiõe corrumpi poteſt: tum etiã cõſulit̃ repetere ſcita ne memoria decidãt: qd̃ nõ eſſet ſine habituum corruptibilitate per ſolã actuum ceſſationem. ¶ Reſpõdet Okam in quarta queſtione. xij. in reſponſione ad primum dubium inquiēs: poteſt dici ꝙ deus non conſeruat qñ deficit exercitiũ actꝰ diu. Aliter (inquit) põt dici ꝙ ex frequēti intellectione ⁊ volitione põt generari ⁊ augeri aliqua q̃litas corporalis q̃ eſt conſeruãs habitũ in itellectu ⁊ volũtate: iõ ad corruptionē illiꝰ qualitatis corporalis cõſeruãtis ſequit̃ corruptio habitꝰ in aĩa: illa aũt qualitas corporalis corrumpit̃ per actionē extrinſecoꝝ agentiũ q̃ cõtinue agũt in corpꝰ alterãdo diuerſimode cuiuſmodi ſunt elemēta: ⁊ alia corpora multa propter quorũ actionē corrũpit̃ q̃litas illa corporalis qñ nõ auget̃ per actuũ intellectꝰ ⁊ volũtatis frequētationē: ⁊ hec (inquit) videt̃ eſſe ratio quare corrũpit̃ habitus in intellectu ⁊ volũtate per ceſſationē actuũ. Iſtud puto mere ficticiũ: ſcʒ a quolibʒ actu aĩe imprimi corpori q̃litatem permanentē: nõ videt̃ cui parti corporis inhereãt hmõi qualitates/ aut qualis earũ actio cõſeruatiua habitũ. Uarij ſunt etiã aĩe actꝰ non trãſmutatiui corpis tñ habituũ ꝓductiui. Tũ etiã põt aĩa ſepata eorũ recordari que in corpore geſſit: atq; abſentibꝰ illis qualitatibꝰ retinere habitꝰ acquiſitiuos in via. Preterea non videt̃ vnde eſſet cauſarum extrinſecarũ corporaliũ cõtrarietas ad illas qualitates ab actibꝰ corpori impreſſas/ ⁊ cur potius vnꝰ ꝗ̃ alterius fuerit obliuio/ vel corruptio vnius habitus potius ꝗ̃ alterius. ¶ Dico igit̃ vt prius huiuſmodi habitus intellectus aut voluntatis non deleri ſine actuum contrariorum aduentu/ ſed hoc vnum eſt/ poſſunt ab actibꝰ ſuis tanto tempore impediri vt omnino deleti videant̃/ ⁊ modus eſt iſte/ in ſuis eñ actibus ſopiunt̃ habitus voluntatis per actuum intellectiuorum defectum/ ⁊ ſopiunt̃ habitus intellectiui carentia apprehenſionum occurrentium ex ſpeciebus producibilium. ſopiunt̃ vero ſpecies intelligibiles defectu ſuffragij fantaſmatum cum ſit neceſſe intelligentem fantaſmata ſpeculari: aut defectu aliorũ motiuorum ſpeciebus appropriatorum ad hoc quod agant. Nam non agũt niſi mote a certis rerum noticijs cum ſuis obiectis aliquam ſimilitudinem ⁊ habitudinem habentium: ſubiectũ autem fantaſmatum eſt corporeum vel ab eo in hoc dependens/ quare per eius alterationem poſſunt fantaſmata deperire.

Habitꝰ aut ſpēs ꝯtigit tandiu ſopiri atq; a ſuis actibꝰ tãdiu ipediri vt oĩo deleti eē videant̃.

Secunda cõcluſio. foret per naturam incorruptibilis habitus intellectus aut voluntatis qui careret contrario/ prout ⁊ ip̃a ſpēs intelligibilis. pʒ: nõ corrũperet̃ ex hypotheſi per ꝯtrariũ/ nec etiam ad ſubiecti corruptionē/ nec pariter ex ꝯſeruãtis abſentia/ cũ nullũ ſit eiꝰ cõſeruãs ineſſe habitꝰ vł ſpēi niſi ip̃a potētia: ſecꝰ de ſuorũ actuũ exercitio. Preterea non obſtãte magna corpis alteratiõe: trãſiēs q̃s per etatiuas trãſmutatiões recordat̃ in ſenectute alicuꝰ in pueritia cogniti: cuiꝰ vſq; nũc nũꝗ̃ recordatꝰ fuerat qd̃ eſt permanētie ſpēi intelligibilis vſq; nũc indiciũ: ⁊ eadē eſt de habitu ratio. Quare ex opinione aſſerēre nõ poſſe ꝓpoſitiõi impoſſibili ꝯtradictionē explicãti: aut oppoſitis ꝑncipiorũ ꝑ ſe notorũ aſſentiri: nec poſſe odiri ſummã beatitudinē: aut amari ſummã miſeriã: habitꝰ illoꝝ actuũ eſſent ꝑ naturã icorruptibiles.

Habitꝰ cũ habitu aut cum actu q̃lis incõpoſſibilitas.

Tertia concluſio ſolet poni habitꝰ cum habitu ſicut actus cũ actu incompoſſibilitas: non autem actus cũ

habitu:vltima pars eſt clara:nã ꝗ̃tucũq̃ i vicio habituat⁹ põt actũ ꝯtrariũ eli cere:poſt cui⁹ trãſitũ adhuc percipit ſe inclinatũ:igiꝛ ſtetit actus ille cũ habitu oppoſito. Quo aũt ad pꝛimã partẽ eſt cõis opinio ꝙ actus reperiẽs in potẽtia habitũ oppoſiti nunꝙ̃ habitũ ꝓducit quouſq̃ diuo reſecatus atq̃ corrupt⁹ fuerit habitus ille:ꝛ ita nõ per habitũ corrũperetꝛ habit⁹:ſed per actũ vel act⁹ precedẽtes. Cõtra:cauſe ſolũ virtualiter cõtrarie cuiuſmodi ſunt habit⁹ poſſunt ſe cõpati:tũ etiã maior eſt habit⁹ cũ actu cõtrarietas ꝗ̃ cũ habitu. nã habituũ cõtrarietas virtualis eſt:ꝛ ſolũ ratiõe actuũ eminẽter in eis cõtẽtoꝝ:ſed eſt cõmpoſſibilitas habitus cũ actu:igiꝛ cũ habitu p̃terea ad hoc eſt experiẽtia. nam p virtutis exercitiũ q̃s experiꝛ ſe ad illos act⁹ diſpoſitionẽ:atq̃ magis inclinatũ nõ ceſſante omnino inclinatione ad vicia: ergo in aliquibus gradib⁹ manent habitibus contrarĳ. ¶ Nõ eſt igitur improbabile prout calor ꝛ frigiditas ſe in aliquibus gradibus compatiunꝛ ſic cõtrarioꝛum actuum habitus.

Actuũ ꝯtrarioꝛ habit⁹ an poſſint ſe cõpati. Habit⁹ ſupnãlr ĩfuſi q̃lr ſint corruptibiles

Primum dubium de habituum superna

turaliter infuſoꝛũ coꝛruptibilitate. ¶ Reſpõdeo de infuſis eiuſdẽ ſpẽi cũ naturalibus dicẽdũ eſt vt de iſtis:de infuſis aũt nõ per naturã ꝓducibilibus ſecus: quales aſſerunꝛ fides:ſpes:charitas:in baptiſmate collate:que a multis ponũtur pariter a ſolo deo delebiles:quare peccatũ nõ attingit gratie formalẽ corruptionẽ cũ mortale ſit aliquãdo pura omiſſio:demeritorie aũt ſic ſcʒ per peccatum mortale demereꝛ q̃s ſubtrahi ab ipſo deo gratiã:ſic eñ per hereſim ſubtrahiꝛ a deo habitus fidei infuſus:ꝛ per deſperationẽ habitus ſpei infuſus.

Habit⁹ ĩfuſus q̃lr operetur.

Secundum dubium incidentale. quid

ꝛ qualiter operanꝛ infuſi habitus. Reſpõdent pleriq̃ eos nõ ſine habitib⁹ acq̃ſitis inclinare ad actus:ꝛ hoꝛũ quidẽ motiuũ eſt experimẽtale. puer in ſylua nutrit⁹ nõ reperiꝛ per habit⁹ illos inclinatus ad eoꝛũ actus:alias que ſunt fidei cognoſceret. Corollarie ſequiꝛ nõ efficiẽter ad pꝛimũ actũ cõcurrit ĩfuſus habit⁹.

¶ Quid igitur ſit dicendum reſpondeo

eſſe a deo infuſibiles habit⁹ ſine alĳs acq̃ſitis inclinatiuos:eſſe pariter ĩfuſibiles alios nõ ſine acq̃ſitis aut equalẽti ſuffragio ꝓductiuos actuũ: pꝛimam partem oſtendo:ſuat ab ipõ deo infuſibiles eiuſdem ſpeciei cum acq̃ſitis. ¶ Scđa pars eſt cõis dogmatizantiũ de fide:ſpe:ꝛ charitate ſupnaturalibus:q̃ ab acq̃ſitis ſpecie differũt. ¶ Dicũt nõnulli ad actũ meritoꝛiũ requiri eſſe ex gratia videlicet efficienter:alĳs aſſerentibus ſufficere fieri cũ gratia:hoc eſt aſſiſtẽte gratia non enim eſt preſentis ſpeculationis deciſio huius.

Habit⁹ dꝛ ꝗ̃ ſit inclinet ad delectabiliꝛ operãdũ.

Tertium dubium. an verum ſit vniuerſa

liter hoc cõe dogma:oĩs habit⁹ ĩclinat ad ꝓmpte expedite ꝛ delectabiliꝛ operãdũ.

¶ Reſpondeo non quãtum ad tertiam

particulam. Oſtendo:habitus intellectiuus non eſt huiuſmodi: cum non ipſi⁹ intellect⁹ ſʒ potentie appetitiue ſit delectatio. ¶ Pariter habitus penitendi nõ ĩclinat delectabiliter penitere ſeu triſtari de peccato id eñ repugnantiã ĩcludit. ¶ Apparenter enim hec poneretur regula:conditionem actus in hoc ſequitur habitus. cũ igiꝛ triſticia ſit de his que nobis nolentibus accidunt. gaudiũ aũt de his q̃ nobis volẽtib⁹ accidũt:nec ſit potẽtie cognitiue hmõi paſſio. hinc conformiter triplex diſtingueretur habitus:quidam ex nolitione atq̃ odio genit⁹ inclinãſq̃ triſtabiliter:quidã ex volitione inclinans per oppoſitum:quidã neuter vcʒ cognitiuus neutro modo inclinãs. ¶ Cõtra:volũtatis habit⁹ ex volitiõe genitus põt cũ iudicio diffoꝛmi habere ſecũ triſticiã:pariter habit⁹ ex nolitiõe

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

genitꝰ pōt cū iudicio carētie rei nolite habere gaudiū: igit̄ ⁊c. ¶ Hinc concludo oēm habitū ex actu genitū eſſe in hoc neutrū: ſecus ponēdo ex paſſiōe habituȝ generari. ¶ Fateor cōmuniter per actus reflexos accidere voluntati gaudium agētis cōformiter ad habitus. gratia exēpli: qui de peccato penitēs triſtat̄: gaudet q̄ triſtat̄: ſed id non eſt ex inclinatiōe habitus penitentie nec id indeficienter accidit: cum nec ſemper actus eliciat̄ reflexus.

¶ De libertate ad bonitatem vel maliciam requiſito. Cap. vj.

Libertas ē cōditio ad bonitatem aut maliciā neceſſaria fo. 18. et 19. ꝑ totū.

Eceſſaria bōitatis moral aut malicie conditio eſt libertas ſine qua non meretur operatio laudem aut vituperium: hinc propter id quod nobis ineſt a natura (teſte Ariſtotele) nō laudamur neq̄ vituperamur: ⁊ Auguſtinus libro de vera religione ait: uſq̄ adeo peccatum voluntariū malum eſt: vt nullo modo ſit peccatum ſi non ſit voluntarium et idem Auguſtinus libro de duabus animabus: non niſi voluntate peccatur: ⁊ ibidem nuſq̄ niſi in voluntate peccatum eſt. ¶ Sed id intellige primario: ſecundario autem in operationibus aliarum potentiarum effectiue imperatis ab ea. hinc nulla bruti operatio aut hominis vſu rationis carētis eſt moraliter bona vel mala.

Actꝰ moralit̄ bonꝰ pit et malꝰ q̄d tres q̄ cōditiōes ad moralē bonitatē req̄ſite.

PRimuȝ notabile. actus moraliter bonus eſt opatio libera cōformis recte rōni dictāti de oībꝰ circūſtātys req̄ſitis. Actꝰ aūt malꝰ eſt opatio libera difformis recte rōni dictāti de oībus circūſtātus. ¶ Trahunt̄ itaq̄ tres cōditiōes ad bonitatē actꝰ moralē req̄ſite: ſcȝ libertas: cōformitas ad rectā rationē: ⁊ omniū debitaꝝ circūſtātiaꝝ integritas. Ad moralē aūt maliciā libertas difformitas ad rectaȝ rationē: ⁊ alicuiꝰ debite circūſtātie defectus: aut alicuiꝰ male poſitio. has tres cōditioes tria ſequentia capitula declarabūt: nūc igit̄ de pma: pro qua ſit cōcluſio. Nō eſt ſine libertate in opatiōe bonitas moralis: aut malicia id auctoritatibꝰ ſupra patuit: rōne autem oſtendit̄: requirit̄ facultas in oppoſita: cum etiam per hoc a bono nature diſtinguit̄ bonum moris: ⁊ a malo malum.

Pro cuius maiori elucidatiōe multipliciter obūcio. ¶ Primo: humiliatio bouis ⁊ aſini q̄ dn̄m ſuū cognouerūt fuit moralr bona: cū fuerit honor latrie. Scdo: aſine balaā locutio: cū fuerit pphetia. ¶ Tertio baptiſmatis ſuſcepto in paruulo: cū ſit ei gratie meritoria: atq̄ peccati originalis deletiua. ¶ Quarto: innocētū violēta mortis ꝑpeſſio ꝓ chriſto: cū per hanc

aureolam martyrum meruerint.
¶Quinto:chriſti operationes; cuius anima non erat in oppoſitum flexibilis.
¶Sexto:btōꝝ atq etiā dānatoꝝ act⁹:ad quos a deo ꝑueniēte:ipſi neceſſitant.
¶Septimo:viatorum in gratia confirmatorum.
¶Octauo:actus pro primo inſtanti creatiōis angeli vel anime elicitus:eſt moraliter bonus vel malus:ꝛ pro illo inſtanti non eſt potens non elicere eum:nam omne quod eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe.
¶Nono actus tempore naturalis continuationis:cum ſint eiuſdem ſpeciei cū ſeipſiſquando eliciebantur.
¶Decimo:volitiones mediorum ad finem ad quos neceſſitatur voluntas ex efficaci volitione finis. ¶Undecimo:amor quo prim⁹ angelus inordinate ſe amauit erat naturalis qui fuit moraliter malus quoniam demeritorius. ¶Duodecimo:amor ſummi boni intuitiuus:aut odium ſumme miſerie/ponēdo eos actus neceſſario ſequentes noticiam. ¶Decimotertio/primi motus facti moroſi atq nimium continuati fiunt moraliter mali:qui per continuationē non deſinunt eſſe naturales. ¶Decimoquarto:cogitationes materie illecebroſe moroſe cum periculo conſenſus permiſſe nō repreſſe ſunt imputabiles etiā abſq voluntatis actu:ꝛ ſunt ex hypotheſi naturales.
¶Decimoquinto:poſt volitionem efficacem orandi tranſeuntē cōtinuatio orationis etiā cum inaduertētia eſt moraliter bona:quoniā eſt ſatiſfactoria:ꝛ non eſt libera. ¶Decimoſexto:omni actu voluntatis circūſcripto:omiſſio dilectionis dei pro tēpore pro quo viator tenetur eſt culpabilis:cuꝫ ſit precepti trāſgreſſiua:et illic non eſt libertatis vſus cum ſit ſine actu. ¶Decimoſeptimo: obligatus matutinas adire dormiens ex culpa:non expergefactus omittit culpabiliter matutinarum tēpore:ꝛ nō eſt ꝓ tunc omiſſio illa libera:cum tunc ligetur liberum arbitrium. ¶Decimooctauo. Carētia iuſticie in paruulo eſt culpabilis cū ſit mortalis/ꝛ non eſt libera. ¶Decimonono/ multe dementiū atq ebriorum ꝛ etiā dormiētium operationes ſunt culpabiles cum ſit de eis confitendū que tū ſine liberi arbitrij vſu fiunt. ¶Uigeſimo. martyrū paſſiones erant moraliter bone qm̄ meritorie:ꝛ non erant volūtarie:imo ab extrinſeco illate.
¶Uigeſimoprimo ceſſante malo liberi arbitrij vſu euētus ſequētes ſunt culpabiles ꝛ ſunt nō liberi.pꝫ nō effectiue a volūtate. ¶Uigeſimoſecūdo:mandāti:imputant̄ geſta mādatarū etiā carētis vſu rōnis:q̄ nec ab eo nec ab illo libere fiūt.
¶Uigeſimotertio.bruti animalis operatio qñq dño ſuo eſt culpabilis. Exodi. xxi.ſi bos cornupeta fuerit ab heri ꝛ nudiuſterti⁹ et conteſtati ſunt dñm ei⁹: nec recluſerit eum/occideritq virum aut mulierem:ꝛ bos lapidibus obruetur:ꝛ dominum eius occident:ſic igitur vterq punitur. ¶Uigeſimo quarto opatio exterior iperata eſt moralr bona vel mala vt cōcedunt oēs: ſed ꝙ nō recte appellet̄ libera ꝑ eius efficientiā a libero actu oſtēdo qm̄ illo actu libero poſito nō min⁹ naturaliter producit̄ ꝙ̄ poſito illo actu interiori producatur paſſio vel habitus: ſed nō denoiatur libera ipſa paſſio aut etiā habitus:igit̄ nec exterior opatio.
¶Ad hec obiecta reſpōdeo Ad primū nec vere cognouerunt dñm:nec vere honorem latrie ei exhibuerūt:ſed per modum cognoſcētis atq exhibētis ſe habuerūt ſꝫ miraculoſe :ab ipſo deo pulſi ſunt:atq moti genua flectere ꝛ reliqua exercere qualiter exerceret vere cognoſcens dominuꝫ:prout de⁹ dicit iraſci vel furere.i.ꝑ modum iraſcentis atq furētis ſe habere:ſcꝫ puniendo q̄liter homines illis paſſionib⁹ affecti procedere ſolent:forte certa imaginatione fantaſtica ab ipſo deo immiſſa mouebātur:nō quidē imaginatione obiectiue de deo:qm̄ ſicut viſus nō eſt ſenſatiōis ſoni capax ſic nec ſenſus aliq̄s exterior vel interior eſt capax cognitiōis ſubſtātie imaterialis:immo nec materialis:ſed dumtaxat accidentis.hinc non eſt beatificabilis anima bruti. ¶Ad ſecundū rñdeo:extenſo ꝓphetie vocabulo ſm̄ eius ethimologiam procul fari:pōt bruto communicari ꝓphetia.i.talium

Bos ꝛ aſinus nec ꝓprie deū agnouerūt: nec ei honorē latrie exhibuerūt. A D J.
* Deus furere dr̄ ꝙ in eū furor cadat: ſed q. ad modū furētꝫ ſe hz̄ videt̄ cum in aliqueꝫ aladuertit.
prophetie cui cōpere repōt ei⁹ multiplex acceptio.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

locutio procul a naturali cognitione diſtātium etiam ſine ſignificationis: vocuꝫ
aut rerum ſignificatarum cognitiōe: nec oportet huiuſmodi locutioneꝫ prophe
ticam eſſe moraliter bonam vel malam. ¶ Stricte auteꝫ ſumpto noīe prout dif
finit, Caſſiodorus in ꝓlogo libri pſalmorū: prophetia eſt diuina inſpiratio rerū

Propheta et videns differunt.

euentus immobili veritate demonſtrās: ſic nulli competit bruto. Ad plenā eī̄
prophetie rationem requirit̄ intelligentia interpretationis viſionis: aliter nō
dicēdus eſſet propheta ſed vidēs. ¶ Fuit theodorus in cōcilio Toletano cōdē-
natus: aſſerēs prophetas nō intellexiſſe viſiōes atqꝫ prophetias. ¶ Ad argumē

* Theodori cōdēnatio.

tum igitur diſtinguatur nomen: accipi poteſt prophetia pro radice ſcilicet pro
interiori lumine ſupernaturaliter infuſo: et ſic non eſt in ea bonitatis moralis
aut malicie ratio. Alio modo pro illius luminis effectu: prout eſt locutio ꝓphe-

ADDITIO. Duplex eſſe poteſt ꝓphetica locutio.

tica. Et duplex poteſt eſſe. vna deo coagente: immo ad talem locutiōem ipſo ne
ceſſitante organa vocis: qualiter obſeſſus a ſpiritu loquit̄: videlicet ſpū organa
mouente eoqꝫ formante ⁊ de articulāte verba. Balaam enim volens (requiren-
te balach) maledicere populo dei neceſſitabat̄ benedicere. Alia poteſt eſſe ꝓphe
tica locutio homine cum directione luminis prophetici libere loquēte: ſic enim
eſſe cōtingit moraliter bonaꝫ: immo etiam malam cum aliunde poſſet circūſtā-

Prophetia nō eſt gr̄a gratū faciēs nec eā reqrēs ymo actū eius contingit eſſe viciosum.

tia vicians aduenire: prout eſt finis vane glorie vel aliud: poteſt eī̄ cum pecca-
to mortali ſtare donū prophetie. ¶ Ad tertiū reſpōdeo: negādo illam paſſiuam
baptiſmatis ſuſceptionem in paruulo eſſe meritoriā. dico eī̄ nec ipe nec bapti
ſans: nec offerēs meret̄ ei ſed chriſtus: ipſe eī̄ meruit generis humani reconci-
liatiōem: ianue celeſtis apertionem: ⁊ ſacramenti efficaciam. in quolibet eī̄ ſa-
cramēto ab habēte vſum rationis rite ſuſcepto dātur due gratie. Una perſona
lis motui bono ſuſcipientis correſpondēs. Altera ſacramētalis ſacramēto cor-
reſpondens: primā ſuo bono motu meretur ſuſcipiens. Alteram autem chriſtꝰ
nobis meruit. ⁊ quamuis requiratur in baptiſante intētio baptiſandi aut agē

Meriti rō in quo cōſiſtat: an de neceſſitate reqrat̄ gr̄a q̄ ſit aīe accidens.

di quod intēdit eccleſia: nō tamē requiritur hec intentio meritoria: imo nec mo
raliter bona pꝫ. vbi circunſtantia vane glorie vel cupiditatis lucri intētionem il
lam viciaret / nec pariter in eo aut parentibus requirit̄ fides cū infidelis vere ba
ptiſet. ſufficit igitur eccleſie militātis vel triūphantis fides.
¶ Ad quartū ſupponendū Baptiſmus fluminis eſt aque abluti cū debita intē
tione. baptiſmꝰ fluminis dolor peccati. Baptiſmꝰ aūt ſanguinis eſt mortis ꝑpeſ
ſio ꝓ chriſto. Amplius aureola eſt q̇dam fulgor in ſignū excellētis victorie cōtra
mūdi / carnis / vel demonis pugnā in parte corpis in q̄ beatus victoriā exercuit.
prima eſt martyrij. ſcd̄a virginitatis. tertia p̄dicatorꝝ: q̄re pꝫ aureolā eē accidēta
le nō eſſentiale beatitudinis premiū. Supponēdū eſt inſup ꝙ meriti ratio cōſi-
ſtit in diuina actꝰ ad p̄miū acceptatione (loquor de merito apud deū) quare licet
actꝰ meritorius ſit in libera hoīs ptāte: nō eſt tn̄ immediate in eiꝰ libertate eſſe
meritoriū. Seq̇tur Corollariū. q̄uis de lege ordīata nullus actꝰ ſit eterne beati
tudinis meritorius niſi fiat i gr̄a ſua tamē abſoluta ptāte poſſet deꝰ viatorē ei
gratum habere / atqꝫ actus eius ſine tali gratia ſeu qualitate ſuperaddicta acce
ptare.
¶ Ad argumentum igitur dicunt non nulli deum ſpeciali priuilegio eis vſum
rationis acceleraſſe ſm̄ quem elicuerunt volitionem paſſionis mortis pro xp̄i fi
de formaliter imperatiuam per quē aureolam martyrij meruerūt. id quidē feciſ

Meritum an duntaxat acceptationē cōnotet.

ſe potuit deus. an aūt fecerit neſcio. ⁊ ſuppoſito nō feciſſe dicunt alij meritorium
dumtaxat diuinam acceptionem connotare: ⁊ quoniam acceptare poſſet deus
aliquod non liberum / ſcilicet cui ſol cras eluceſcet vel ſuper quem lapis cadet
beatificetur. id dicunt meritoriorum: iſtud non videtur plene vocabulo me-
riti quadrare: quod aliquam laudabilitatem ex parte merentis importare
videtur. Illi enim cui ſol eluceſceret, non proprie dicere͂ beatitudo ex ſu

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

merito cõferri:ſed ex diuina liberalitate tantum:ſic ⁊ de innocentibus dicendum:verumtamẽ id in nomine cõſiſtit:quare nec vim faciam.

¶ Ad quintum dico .in chriſti animã fuerunt actus varij ⁊ varijs temporibꝰ aliqui mere liberi:reliqui non.nec niſi in actibꝰ liberis fuit plena bonitatis moralis ratio:ſecus de merito.ipſa eñ a ſue creationis inſtãti ſemper fuit ſumme beata beatitudine ſecundum communẽ opinionẽ gratis ei collata:ſcd̃m autem alios quã pro illo eodem inſtãti meruit:videlicet per actum natura precedentem ipſam beatitudinem:aut etiam per alios actus ſequentes:videlicet priuilegiate premio precedente meritum:aut etiam ipſomet actu beatifico: ſic ſcilicet idem ſit meritum ⁊ premiũ:⁊ prius forte natura meritum ꝙ premiũ. Alia autem bona ab illo inſtanti ei collata cuiuſmodi dotes corporis ⁊ reliqua; ipſe ſibi meruit ¶ Ad ſextum dico.btõs ad actus beatitudini eſſentiales neceſſitari:⁊ dãnatos ad actus punitioni eſſentiales.veruntamen quo ad alios multos actus ſuo relinquuntur arbitrio:⁊ ab iſtis deſiſtere poſſunt eoſq; repetere. non aũt ad actus malos trãſire valent beati:nec dãnati ad plene bonos deo preordinante nõ eis coagere. ¶ An autẽ a ſolo deo ſit efficienter beatitudo eſt vna opinio tenens ad vitalem imutationem requiri;potentie immutate efficientiã ⁊ conſequenter beatitudinẽ eſſe a deo potẽtia coagente. Alia opinio ponit ad vitalem immutationẽ ſufficere inherentiam:atq; beatitudinem eſſe efficienter a deo ſolo.primam huius opinionis partem de inherentia credo veram. Secunda autem non eſt certa. Dico igitur vtrumq; poſſet deus facere: quãuis magis quadret rationi premiũ ipſum eſſe totaliter a premiãte.et idem de actibus dãnatorum ſue punitiõi eſſentialibus dicendum. ¶ Ad ſeptimũ reſpondeo.cõfirmatio:admittit aliquorum actuum videlicet cõſiliorum atq; indifferentiũ: aut etiam preceptorum affirmatiuorum non pro tunc obligantium liberam flexibilitatem ad oppoſita.quod ſi ad aliquos actus ſub precepto cadentes diuina interueniat preuentio voluntatem neceſſitans:dico in eis non eſſe plenam moralis bonitatis rationem:nec ſequitur eos non eſſe meritorios cum potior meriti ratio in diuina acceptatione conſiſtat. Confirmatio enim eſt quedã ſtabilitas in bono malum non admittens:ex ſpeciali dei ordinatione prouenĩẽs determinantis ad malum non coagere:⁊ ad bonum nõ deficere:intelligo ſecundum ſpeciem ⁊ gradũ confirmatiõis. Multiplex eſt enim cõfirmatio:aliqua maior/alia minor. ¶ Confirmatio enim ſola in gratia non admittit mortale. veniale autẽ ſic.quia non tollit gratiam prout in apoſtolis. Confirmatio ſola in bono nõ admittit actum malum:inclinationem autem ad ipſum compatitur. ¶ Confirmatio in bono ⁊ inclinatione boni/nec actum malum/nec ad ipſum inclinationẽ admittit/qualis eſt in beatis:pariter in viatrice chriſti matre in qua non ſurrexit motus turpis:vel recte rationi difformis. ¶ Ad octauũ reſpondeo. Cuꝫ hac ꝑpoſitione de ineſſe:voluntas nunc elicit actum.ſtat huius propoſitionis veritas/voluntas poteſt pro tunc non elicere actum.poſitio autẽ iſtius ineſſe erit alterius depoſitio:nec huic obuiat illa philoſophi auctoritas intelligẽda in ſenſu compoſito/ſcilicet hec eſt neceſſaria omne quod eſt ſi eſt.eſt q̃re non eſt illa ratione aſſerendum nõ potuiſſe angelum in primo ſui inſtanti mereri vel demereri:ſecus eſſet de mortali demerito:propter ſcilicet gratie aſſiſtentiam cuꝫ qua deus pro illo inſtanti angelum creauerat:ſimiliter de primo parente.

Beatorũ actus multiplices nec ad q̃ſlibet neceſſitãtur.

Beatitudo an a ſolo deo efficienter ſit.

Cõfirmatio liberoſ actus admittit.

Cõfirmatio qd ſit.

Cõfirmatio multiplex.

¶ Ad nonuꝫ. admiſſa determinati temporis naturali actus continuatiõe dico nõ eſſe ꝓ tunc in eo plenam bonitatis moralis.aut malicie rationem.

¶ Ad decimũ ſuppoſita tali neceſſitatione dicendum eſſet de illis mediorũ actibus:prout de opere exteriore comparatione ad interiorem actum efficacem.

¶ Ad vndecimum conceſſo cum doctore ſubtili primum angeli actum inordinatum fuiſſe ſui ipſius amorem amicitie. quo deinde ſibi immoderate beatitudinem concupiuit. dico illos fuiſſe actus liberos. ¶ Prima enim boni vel

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

mali radix ponitur amor. hinc (teſte Auguſtino decimoquarto de ciuitate) duo amores duas fecerunt ciuitates. Amor dei vſq; ad contemptum ſui ciuitatem dei. Amor autem ſui vſq; ad contemptum dei / ciuitatem dyaboli: quod ſi reſpectu beatitudinis oſtenſe ponať more quorundam aliquis; amor non liber / dico vt ſupra. ¶ Dicit ille doctor poſſe aliquem immoderate velle beatitudinē / aut quia intenſius debito. aut citius quam conueniat / aut non ex cauſa debita / ſcȝ ſine meritis. aut alijs modis quibus actus viciantur.

Beatitudo multipliciter inordiate appeti pōt.

¶ Ad duodecimum. dico vt ſupra.

Ad decimumtertium. dico culpabilitatem eſſe in libera continuationis complacentia / aut in libera omiſſione repreſſionis ei poſſibilis.

¶ Ad decimumquartum. idem dico.

¶ Ad decimumquintum ſolet dici huiuſmodi continuationem ſine aduertētia eſſe ſecundario liberam a volitione effectiue inchoante: ⁊ ita moraliter bonam. ¶ Sed quicquid ſit dico non ſemper ad ſatiſfactionem requiri opus moraliter bonum. quinimmo quandoq; fit per opus malum: prout eſſet horarum vel miſſarum propter inanem gloriā celebratio: ſecus de ſatiſfactione meritoria. Dico preterea valde vtilius eſſe volitionem inchoatiuam non interrumpere quā ſine ea opus continuare etiam euagatione non culpabiliter interueniente. nam volitionis continuatio aut repetitio ⁊ bonitatem ⁊ premium adauget. ¶ Quantum enim ad pretactam materiam longe refert an voluntaria ſit: an inuoluntaria mentis euagatio.

Satiſfactio nō ſp reqrit opꝰ moraliter bonum.

¶ Ad decimūſextū dico: nō ſolum in cōmiſſione eſſe libertatis vſum / ſed etiam in omiſſione actus. iſta enim eſt libertas contradictionis.

Libertas omiſſionis an cognitionem opis omiſſi requirat.

¶ An aūt ad omiſſionem liberam requiratur oſtenſiua operis omiſſi cognitio.

¶ Uidetur reſpōdere negatiue beatus Thomas prima ſecunde. querēs / an poſſit eſſe voluntaria ſine actu: cum videatur de ratione voluntarij cognitio.

¶ Reſpōdet eo mō requiri ad volūtariū actus cognitiōis: ſicut ⁊ actus volitatis vt ſcȝ ſit in ptāte alicuius cōſiderare ⁊ velle ⁊ agere: ⁊ tunc ſicut non velle et non agere cum tempus fuerit eſt voluntarium: ita etiā non conſiderare. Cōtra non eſt libero arbitrio poſſibile ſiue cognitione potentiam excitare intellectiuā ad certam obiecti cōſiderationem. igiť ſine cognitione omiſſio conſiderationis talis obiecti non eſt libera. tum etiā cuiuſcūq; obiecti omiſſio conſiderationis ſemper eſſet libera. pȝ: omni actu ſecluſo non eſt volūtati maior facultas libera ad excitādam vnius obiecti cōſiderationem quam alterius. ¶ Quare teneo oppoſitum. ¶ Obijcies: preceptū ſit ſorti credere cras certo articulo: ⁊ cras ex obliuione culpabili omittat tam credere quā velle credere: omiſſio erit cras libera qm̄ erit culpabilis: ⁊ tamen ſine cognitione. ¶ Reſpondeo: ſi cauſa obliuiōis nō fuerit culpabilis nec libera: non erit cras omiſſio culpabilis. ſi aūt fuerit voluntaria: iam in omiſſione vel commiſſiōe eius fuit culpabilitas ⁊ nō cras in omiſſione. ¶ Ad decimūſeptimum. reſpondeo cum regula generali. Que ex libera cōmiſſione vel omiſſione precedenti ſequuntur extra vſum rationis: ſunt ad liberam cōmiſſionem vel omiſſionē precedentem referenda / non quod in ſequentibus ſit bonitatis moralis vel malicie rō: ſed in libera commiſſione vel in omiſſione precedente. ¶ Alia regula. Lex aliquid precipiens cenſeť eadē obligatione impeditiuum executionis precepti prohibere: quare libere eliciens aliqd impoſſibilitatiuum peccat: ⁊ in eo pro tunc cōtrahitur totius obligationis mandati culpa. exempli gr̄a. in ꝓpoſito tota omiſſiōis precepti de eūdo ad matutinas culpa eſt in dormitionis volitione. aut in libera omiſſiōe impediendi eā cuȝ potuit: vbi tamen a cauſis naturalibus ſine culpa neceſſitantibus induceretur ſomnus non eſſet culpabilis omiſſio: cum ad impoſſibile obligetur nemo.

Omiſſionis imputabilitas pro quo tēpore contrahatur.

¶ Ad decimūoctauū ſolet reſpōderi peccatum originale paruuli eſſe voluntarium: nō quidem voluntate propria ſed aliena: ⁊ q̄uis iſtud ad actualem culpe

Originale peccatum q̄liter dicatur

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

bilitatem non ſufficiat/ſufficit tamen ad originalem.quod declarãs Durãdus
diſtinctione.xxx.ſecundũ dicit voluntatem ade poſſe dici interpretatiue volun-
tatem omnium poſterorum qui deſcenſuri erant ab eo per viam naturalis pro
pagationis mediate vel immediate.quia ipſi pro ſe ⁊ pro tota poſteritate colla
tum fuit munus iuſticie originalis. Alij aliter declarant dicentes: quod ſi tota
poſteritas tunc interfuiſſet conſenſiſſet iuſticiam dari ade ſub illa conditione:
quare nunc carentia iuſticie dicitur paruulis interpretatiue voluntaria. Sꝫ q̃-
ro qualiter ſciant iſti quod tota poſteritas in hoc cõſenſiſſet:neſcio profecto an
tanto periculo totam poſteritatem exponere voluiſſent.Aliter poſſet dici quod
conſenſiſſent vel cõſentire debuiſſent conſiderata dei ordinatione in hoc conſti-
tuentis adam totius poſteritatis caput.¶Ad decimumnonũ de operibus de-
mentium/ebriorum/ac dormientiuꝫ.¶Reſpondeo:quamuis inter illa tria ge-
nera aliqui differentiam ponant:non tamen pertinenter.nam poſſunt oĩa huic
propoſito pertinentia reperiri paria.¶Dico igitur.contingit dupl'r eos affici:
vno modo manente aliqua rationis ſcintilla/ſcilicet non plene alienato:nõ ple
ne dormiente:nec plene ebrio:⁊ tunc nõ eſt difficultas opera eorum libere impe
rata eſſe imputabilia.Alio modo omnino in eis ligato rationis vſu et hoc du-
pliciter:quoniam aut ſine cauſa culpabili:⁊ ſic opera eo durante facta non ſunt
culpabilia defectu volũtarij.Si autem ex cauſa culpabili ſit ligatio rationis in
ducta/hoc dupliciter aut ex cauſa culpabili que fuit deſiderium operum ſequẽ
tium tempore ligaminis:aut ex cauſa culpabili que non eſt tale deſiderium. Et
vtroqꝫ modo dupliciter:aut culpa fuit per condignam diſplicentiã preemenda
data habito aliquo lucido interuallo:ſcꝫ inter culpam ⁊ ligationem vſus ratio
nis: ⁊ ſic opera ſequentia non ſunt culpabilia.naꝫ radix fuit purgata a malicia.
Si vero emendata non fuerit illa cauſa culpabilis:nec fuerit operum ſequẽtiũ
deſiderium/non ſunt pariter culpabilia cum non imperatiue ex actu libero.: ſꝫ
ex aliq̃ mere naturali ſurgãt:put ex naturali motu appetit⁹ ſenſitiui aut vege-
tatiui:p mere aũt naturale nõ ſit q̃s de nõ pctõre pctõr:aut de pctõre non pctõr.
Si autẽ illa cã culpabilis fuerit deſiderium:dicunt aliqui opera ſequentia eſſe
imputabilia.gratia exempli:in dormiẽte pollutionẽ.cõtra quod precedens ra-
tio militat:tum etiam cõtingit precedentib⁹ equalibus deſiderijs ſequi in vno
pollutionem:⁊ non in alio:qui tamẽ equaliter quod in ſe fuit fecerũt.igit̃ equa-
liter culpãdi ſunt.Preterea exterior operatio nihil noue imputabilitatis addit
actui interiori:quare dico oĩa ſequẽtia eſſe ad precedentẽ commiſſionẽ vel omiſ
ſionem liberã reducẽda in qua tota reſidet malicia.¶Sed dubium oritur bonũ
de magnitudine grauitatis illius prime commiſſionis aut omiſſiõis libere: an
aggrauet̃ ſcðm ea que de facto ſequent̃/an ſcðm oĩa que ſequi poſſunt.grã exẽ-
pli:volitio inebriationis an tam grauis ſit ſolũ quot diſpẽdia ſequẽtur.an tam
grauis ꝙ diſpẽdia poſſunt ſeq̃ nõ videt̃ primum qm̃ priuſqꝫ illa diſpẽdia vel in
cõmoda fiãt talis volitio ſuã habuit maliciã.Preterea nõ ſubiacebit poteſtati
eius tpe ebrietatis ꝙ fiant vel nõ fiãt.Nec videt̃ ſcðm:aliter illa volitio infini-
te eſſet malicie cum infinita talia ſequi poſſint. ¶Reſpõdeo.igitur:ex preſenti
circũſtãtia perſone mẽſuratur grauitas illa:ſcꝫ ex preſenti futurorum commiſ-
ſorum vel omiſſorum veriſimilitudine ſumpta ex perſone ⁊ aliorum appetẽtiuꝫ
circũſtantia:quidã em̃ ſunt inebrietate mites ⁊ ſomno dediti.Alij tunc furibun
di:homicidia:incẽdia:adulteria:⁊ hmõi patrãtes.ex tali em̃ conditione perſo-
ne ſurgit vitãde ebrietatis obligatio a qua volitio ſuã propriam retinebit gra-
uitatem.ſiue talia ſequantur ſiue non propter forte impedimentuꝫ: quinimmo
ex perſone circunſtantia cõtingere poteſt omnino purgari a malicia potatio-
nem inebrietatiuam:prout ex inuincibili ignorantia fortitudinis vini aut alte
rius ebrietatem cauſantis. An autem oĩs potus inebriatiuus ſcitus eſſe talis
ſit peccatum.¶Reſpondeo non.quicquid plerioſ dicant:immo licet ex cauſa ra

tur volun-
tarium.

Actus de
mentium
ebrioꝝ ac
dormien-
tium.

ADDI
TIO.

† Duplici
ter contin
git demẽ-
tes ebrios
ac dormiẽ
tes affici.

Actus nõ
ex euentu
aggraua-
tur ſecun-
duꝫ nume
rum ſꝫ pe
nes veri-
ſimilitudi
nem.

Pot⁹ ine-
briatiu⁹ ex
quo ſuam

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ſumat cul pabilitatē

tionabili ꝓuocari:ꝓut medicoꝝ cōſilio ꝓ recuperanda ſanitate. quis enim ⁊ teneretur ad hoc ⁊ mereref:nec in oppoſitū valet eorum motiuū de mentis alienatione.nam ſine culpa poteſt mētis alienatio aut ligatio vſus ratiōis procurari ꝓut ſomno.Dico igitur potum inebriatiuū culpabilē:non quia mētis alienatiuū:ſed quia ſine rationabili cauſa ſumitur talis potus mentis alienatiuus.¶Ad vigeſimū de martyꝝ penis dicit beatus thomas prima ſecunde queſt.vi.articulo.v.duplex eſſe voluntarium:quoddā ſcd̄m actionem ſcilꝫ effectiue a volūtate.Aliud ſcd̄m paſſionem cuiuſmodi paſſiōnes martyrum:q̄ volite.

ADDITIO. † Duplex eſt voluntarium.

¶Hoc nō ſatiſfacit quoniam poteſt deus actionem aut paſſionem etiam nullo illoꝝ modorum voluntariā acceptare:⁊ ſic extenſo nomine erit meritoria: non autem moraliter bona.Diceretur forte ꝙ nō paſſio:ſed paſſiōis tolerātia equanimis eſt moraliter bona.Nec hoc ſatiſfacit:nā tolerātia nō eſt quid effectiue a voluntate condiſtinctū paſſionibus.Dico igitur moralem eorum bonitatem in voluntate fuiſſe.¶Ad vigeſimum primum reſpondeo:vt prius.Circa quod q̄ri ſolet an euentus ſequens facto precedenti addat bonitatem vel maliciam.

Euentus qualiter actui precedenti addat.

¶Reſpōdet beatus thomas prima ſecūde.q.xx.arti.v.ſi talis euentus fuerit p̄cogitatus addit bonitatem vel maliciā:ſi autem non fuerit precogitat⁹ hoc dupliciter.quoniam vel iſte euentus eſt vt plurimum ſequens tale factum:⁊ ſic addit bonitatem vel maliciam.ſi vero talis euentus ſolum de per accidens ſequitur.ſic non addit bonitatem vel maliciam.hec verba Thome ꝙuis vera : ſunt tamen cruda quoniā trāſibit actus priuſquā fient tales euentus: quādo eñ eſt ipſe actus:nondum ſunt euentus.ergo non eum aggrauāt.quādo pariter fiunt euentus nō plus eſt actus:ergo tūc nō aggrauaf actus. ¶Dico igitur in actus elicitione fieri tale bonitatis vel malicie augmentum cōſurgens ex preſenti euētuum veriſimilitudine:ſcilicet qui probabiliter exiſtimātur ſequi. ¶Ad vigeſimum ſecundū dico vt ſupra ſcilicet totam maliciam in volitione mādandi reſidere que ex preſenti veriſimilitudine ſequele diſpendiorum aggrauaf:⁊ equalem retinet maliciam hec volitio ſiue ſequentur ipſa diſpendia ſiue non.naꝫ fecit quod in ſe fuit ad hoc qđ ſequentur:fateor tamē ipſam diſpendiorum executionem in foro humano puniendā:vbi non ſemper deterius peccatum grauius punitur.⁊ hoc quoniā legis humane finis eſt humana tranquillitas. hinc in eo foro grauius puniuntur opera humane trāquillitatis magis turbatiua:⁊ quandoqꝫ ſine culpa.ex cauſa tamen in eo foro iuſte irrogatur pena.iuxta regulaꝫ iuris in ſexto:ſine culpa niſi ſubſit cā nō eſt aliquis puniēdus:pena eñ irregularitatis.pena bigamie:⁊ alie quandoqꝫ per virtutis actum contrahūtur. ¶Ad vigeſimū tertiū dico idem.ſ.oēm illius maliciā reſidere in nolitione vel omiſſione libera recludendi bouem ſuum cornupetam:huius aūt malicia ex diſpendiorū futuroꝝ veriſimilitudine aut timore probabili ſumif.que equaleꝫ retinebit maliciā ſiue ſequētur ſiue non.ſecus de irrogāda temporali pena.¶Ad vigeſimūquartum rñdeo latam eē differentiā:nam operatio exterior quamuis ad interiorem naturaliter ſequaf:ſeqtur tamen per modū imperij:nō auteꝫ habitus vel paſſio:quare rectius quā paſſio vel habitus appellanda eſt libera.

Peccata tranquilitatis policie magis turbatiua graui⁹ puniuntur.

Radicis libere et neceſſario ortorum non aliunde liberorum non eſt diuerſa bonitas moralis vel malicia:intelligo imputabiliter:in quo ſeu ſu dico operationem exteriorem non interiori addere bonitatem vel maliciam:ſcilicet propter operis exterioris ex interiori naturalem ſequelam.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Primum notabile. Ex liberis actib⁹ volũtatis naturali ſequela tria oriuntur ſiue producuntur accidentium genera: videlicȝ paſſiones/habitus/ꝛ operationes imperate: quibus varias corporis tranſmutationes ſuperaddo.

Exterior opatio naturali efficiẽtia ẽ ex interiori.

Secundum notabile. Contingere poteſt operationẽ a duplici radice libertatem habere: ꝛ ſic ꝙuis ab vna produceretur naturaľr: poſſet tamen ab alia imputabilitatẽ alteri condiſtinctã recipere: hmõi eſſet operatio exterior a duob⁹ actibus interioribus imperata/aut ab vno formaliter/ꝛ aliunde interpretatiue imperata. ꝓpter hoc ſupra dixi non aliunde liberorũ.

Exterior opatio ex duplici radice libertatẽ habere poteſt.

Prima concluſio. Non eſt vlla ipſius habitus bonitas vel malicia imputabilis/patet. deeſt libertas ꝛ manet nolentib⁹ nobis: dicitᷓ eñ bonus aut malus non formaliter/ſed effectiue ſeu inclinatiue: quia ſcilicet ad actum talem inclinat/ponẽdo pariter actui paſſionẽ condiſtinctã reſidet in actu bonitas vel malicia.

Habitus nullã hȝ imputabilitatem.

Secunda concluſio. Operatio impata/eſt formaliter bona vel mala: ſed non/diuerſa laudis aut vituperij imputabilitate. ¶Prima pars patet.

¶Secũdam oſtendo. primo ratione. Nõ ſubiacet libero arbitrio (poſito actu interiori) opatio/exterior/ſequatur vel nõ ſequatᷓ: igitᷓ eius ſequela non eſt ei ad nouam bonitatem moralem vel maliciam computãda/alias pure naturale haberet propriã atꝗ condiſtinctã laudis aut vituperij rationem. Preterea facies eq̃liter quod in ſe eſt debet in bonitate ꝛ malicia equaliter haberi: ſed efficacem eliciens volitionem ad quã propter ĩpedimentũ libero non ſubiacens arbitrio nõ ſequitᷓ exterior operatio: ipſe equaliter quod in ſe eſt facit/ac ſi ſecuta fuiſſet igitur equaliter debet ei ad bonitatẽ vel maliciã computari: cũ enim fecerit qȝ in ſe fuit vt exterior ſequeretᷓ opatio: nõ per eũ ſtetit quin fieret opatio/ipſa igitᷓ dȝ ei eq̃liter ad bonitatẽ moralẽ vel maliciã cõputari. Exẽpli grã duoꝝ in aliquẽ ſagittãtium eq̃liter eũ occidere vn⁹ volentiũ occidit/alter nõ vẽto ad lat⁹ cõpellente ſagittã: vtriꝗ debet equaliter cõputari ad maliciam.

Exterior opatio nõ addit interiori moralẽ bonitatẽ aut maliciam.

¶Secundo idem auctoritatibus pȝ: auguſtini primo de li. arbi. c. iiij. ſi cui nõ cõtingat facultas concumbẽdi cum cõiuge aliena. planũ tñ aliquomõ ſit eũ cupere ꝛ ſi poteſtas detur eum eſſe facturum non minus reus eſt ꝙ ſi in ipſo facto dep̃henderetur. Ad idem Hugo de ſacramentis libro ſecundo parte. xiiij. c. vj. differens meritum non eſt/ſi equalis voluntas habeatᷓ.

¶Ad exponẽdas aũt auctoritates que in cõtrariũ ſonare videntur/dicendũ dupliciter intelligi opationẽ exteriorẽ actu interiori bonitatẽ vel maliciã addere. ¶Uno modo ꝑ actus interioris ineq̃litatẽ. Alio mõ ſeruata inteſionis act⁹ eq̃litate. Primo modo nõ eſt dubitãda queſtio: nã quo ad ſuũ actum ſolet voluntas in operis exterioris executione intendi quandoꝗ autem remitti. intendi quidẽ in opere delectabili: ꝛ remitti in opere penali. Et ſic intelligenda eſt hec Auguſtini auctoritas dicentis: voluntate ſola quilibet miſer efficitur: miſerior tamen quãdo poteſtas peccãdi in opere completur. hoc eſt verum q̃ntam in operis executione redditur vt plurimum voluntatis actus intenſior.

Exterior ĩteriorẽ addẽ ẽ dupľr intelligibile.

ADDI. Auguſtini auctoritas q̃ter intelligi dbeat.

¶Secũdo autem modo equalitate ſeruata ſcilicet datis duobus iterioꝛib⁹ actibus eiuſdem ſpeciei eque intenſis differentibus ſolũ penes hoc quod ad vnum ſequitur operatio exterior ꝛ non ad alterum propter certum impedimentum nõ ſubiacens libero voluntatis arbitrio: vnus ſit moraliter melior cum operatione exteriori/aut plus mereatur quam alter: ꝛ in hoc ſenſu verificatur pars queſtionis negatiua/atꝗ pro ea auctoritates.

¶Contra quam ſunt obiectiones. ¶Primo diuerſis preceptis prohibentur:

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

gratia exempli circa materiam furti prohibet actus exterior: hoc precepto non furtum facies: actus autem interior hoc precepto / nō concupiſces.

Secūdo. iuſte grauius punit quis ꝑ vtroqꝫ quā ꝑ interiori tm̄ cum ſint duo peccata. Tertio. cōfitendū eſt de operationibꝰ exterioribꝰ. Quarto duoꝝ equalr̄ volētium occidere vnus occidat / ⁊ alter nō: primꝰ tenet ſatiſfacere ⁊ nō ſcdus: tū etiā primus maius quā ſecundus infert nocumētum. Quinto: populo predicās errorem / grauius peccat populo credente ꝙ ſi non crederet: quia populum ſeducit. Sexto: illa poſitio eſt error ꝑ eccleſiam dānatus patri abaylādi ſic aſſerentis nos vero dicimus quod ſola voluntas a deo eternaliter remuneret ſiue ad bonum ſiue ad malum: nec propter opera peior vel melior efficit homo: niſi fortedū operat in aliquo voluntas. Septimo volens pro chriſto martyrium ſuſtinere: ⁊ ſuſtinens meret aureolā. ⁊ non alter volens ſuſtinere non ſuſtinens: pariter volens aliqḋ ſacramentum ſuſcipere ⁊ ſuſcipiēs / gratiam acq̄rit ſacramentalem: ⁊ nō alter volens ſuſcipere ⁊ nō ſuſcipiēs. ſic ⁊ volēs clericū occidere occidēs incurrit excōmunicationem: nō aūt alter volens nō occidens. Octauo: cōtingeret oīa dei mādata ſine exteriori ope impleri. Ad primum reſpondet Okam in tertio recte duobus ꝓceptis ꝓhibentur ne ſimplicibꝰ det occaſio errādi: ſcꝫ credendo non eſſe peccatū niſi exterior operatio ſequat. Et huic non minus congruum ſupaddo reſpōſum / noīe opis exterioris volitionez prohiberi efficacē ſeu formalr̄ imꝑatiuā: noīe aūt actꝰ ꝯcupiſcētie volitionē ꝓhiberi inefficacē. Ad ſcdm rn̄dēdū negando aſſumptum de pena gratia ſolius malicie debita / ſcꝫ de pena eterna / ſecꝰ de pena debita ex cauſa. quādoqꝫ enim in hoc ſeculo minꝰ puniunt grauiorātam a deo ꝙ ab hominibus: nā plus puniuntur que magis ſunt policie ſubuerſiua. Plus punit furtum quā verbum proximi diffamatiuum / ſic igit ex cā cū culpa puniūtur grauius opera exteriora que ſunt ꝯtrāquillitatis policie turbatiua. Ad tertium dico merito eſſe de vtroqꝫ confitendū: nā vtrumqꝫ eſt peccatum / ſuntqꝫ due malicie numero diſtincte: quāuis vna ab alia dependeat: ex quo eadē pena eterna vtriqꝫ reſpondet / eademqꝫ laus aut vituperiū. Preterea per actꝰ exteriores deprehenditur interiorum grauitas. Ad quartum reſpōdeo: quādoqꝫ ex minori culpa maiorē ꝯtrahi obligationem. ſ. ex maiori cā. iuxta id. ff. ti. de penis quatuor genera puniūtur. facta / dicta / ſcripta / conſilia. que cōſiderāda ſunt ſeptem modis / cā / perſona / loco / tempore / qualitate: quātitate / euentu. iſta eſt propoſitio valde pulchra: ⁊ in iudicijs ſumma ꝯſideratione habenda. Ad confirmationē reſpōdeo: nō per alterum ſtetit quin illatuꝫ fuerit nocumentum: nā qḋ in ſe fuit ipſe fecit: quare quo ad maliciā eſt ei equalr̄ computādum: odiēs enim deum minus nocumentū exterius facit ꝙ occidēs: tn̄ grauius peccat.

Exterior oꝑatio ⁊ interior cur duobꝰ ꝓhibeant ꝓceptis.

Punit opꝰ qn̄qꝫ ex culpa qn̄qꝫ ex cā ⁊ qn̄qꝫ ex culpa maiori maior contrahit ſatiſfaciēdi obligatio.

Ad q̄ntum reſpondeo. vtroqꝫ modo facit quod in ſe eſt ad ſeducendū populū: q̄re equaliter aggrauatur malicia ꝯtrū eſt ex hoc: qḋ addo / qm̄ ſecus vbi vnꝰ predicaret exiſtimans populum crediturum: alter aūt predicaret exiſtimās populū non crediturū. Illa em̄ circunſtātia cognitionis volitionem aggrauaret: que volitio equalē retineret maliciā: ſiue ſequatur populi ſeductio / ſiue nō. Ad ſextam forte reſpondebit quiſpiā / illā poſitionem nō eſſe multū erroneā: q̄liter tn̄ intellexerit ignoratur: forte intellexit quod qualitas obiecti non aggrauat actuꝫ: ita ꝙ volens occidere duos homines nō grauius peccat / ꝙ volens occidere vnū: in quo ſenſu fuit opinio erronea. Iuxta hoc enim dico nō in rōne executionis operis exterioris illic fieri malicie augmentum: nam efficaciter duos volens occidere ⁊ non occidens propter impedimentum non libero ſubiacens arbitrio / equaliter peccaret cum occidente duos. Ad ſeptimum reſpondeo. illud premū vel pene additamentū nō eſſe ex moralis bonitatis vel malicie augmento: de hoc in ſequenti documento. Ad octauum reſpondeo: ſi intelligas pro ſemper / nego: quoniam ad implenda operum exteriorum mādata requiruntur volitiones efficaces ſeu formaliter imperatiue executionis: ad eas autem ſequuntur opera

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

exteriora niſi aſſint impedimenta non volũtati ſubiacentia: quibus quidem impedimentis poſitis concedo per interiores actus ſolos impleri dei mãdata. Hec de operis exterioris ad actum interiorem habitudine pro nunc ſufficiunt: que reſtant ample libello huic materie proprio examinaui.

Dubium ex predictis ſoluendum an in foro dei voluntas pro facto reputetur. ¶ Reſpondendum quod non habita facultate ⁊ ſe offerente oportunitate, alias autem ſic potiſſime quantum ad culpe immunitatem. ¶ Prima pars patet: nam diuinum mãdatum obligat ad opus exterius Johãnis.i. canonice ideſt diligere debemus non ſolum verbo ⁊ lingua: ſed opere ⁊ virtute ¶ Secunda pars oſtenditur. deus neminem ad impoſſibile obligat.

Voluntas an in foro dei ꝓ facto reputet.

Secundum dubium. Dicunt doctores ſi adeſt facultas: tunc ſola volũtas ſufficit ad vite eterne meritum: ſi autem aſſit facultas ⁊ ſe offert oportunitas: voluntas non poteſt ad meritum ſufficere abſque opere. An autem ſit vniuerſaliter verum/pono ꝓpoſitiones ad maiorem rei intelligentiam. ¶ Prima: quandoqꝫ habita facultate atqꝫ oportunitate ſufficiens eſt ad vite eterne meritum voluntas ſine opere: patet: in operibus conſiliorum/fateor magis meritoriam eſſe voluntatem efficacem. Secunda propoſitio: in preceptorum operibus quãdoqꝫ vbi ad eſt facultas cum oportunitate ſufficit ad meritum voluntas ſine opere: patet vbi inuincibiliter crederetur facultas deeſſe vel oportunitas. Tertia propoſitio/cognita facultate cum oportunitate in opere quod ſcitur eſſe precepti voluntas ſine opere eſt meritoria: patet vbi ſolum ſub veniali eſt operis preceptum. voluntas inefficax talis operis cuius omiſſio eſt venialis/eſt meritoria in habente gratiã.
¶ Quarta propoſitio: cognita facultate cum operis precepto ſub mortali: ſic illius operis boni voluntas complacentie eſt moraliter bona: patet: eſt operis boni nec per aliquaꝫ viciatur circũſtantiam.
¶ Quinta propoſitio in caſu quarte propoſitionis conſiſtit peccatum non in illius operis precepti volitione inefficaci cũ ſit bona: ſed in omiſſione volitionis efficacis: ad quam ſequi debet opus precepti/ad eam enim tenetur precepto.

Voluntas ſola an ad meritũ ſufficit qñ nõ adeſt facultas.

ET ſi neceſſario orta non ſupaddant ſue radici libere moralem bonitatem vel maliciam: nõnũq̃ tamen premium vel penam obligationẽ vel obligationis acquitationem ex aliqua extrinſeca conditione adijciunt: propter quaꝫ tũc nec voluntas in illis pro facto reputaretur: prout in actibus priuilegiatis: in ſacramentorum exercitijs: in ſatiſſactorijs in premio accidentali eterno vel pena: in humanarum pariter legum iuſtis retributionibus accidit.

Exterior opatio ꝗ̃uis nõ bõitatem aut maliciã interiori ſupaddat: addit tñ plerũqꝫ aliõ ĩ certis operũ gñib⁹ ĩ qb⁹ voluntas ẽt efficax nõ pro facto reputatur.

PRimum notabile. Longe refert dicere moraleꝫ addit bonitatem aut maliciam: ⁊ addit premium aliquod vel penam: nam ex cauſa aut voluntaria premiantis ordinatione (equali exiſtente morali bonitate vel malicia) poteſt premium inequale reſpondere: prout in ſupra numeratis exemplis que per ſequentes concluſiones ampli⁹ lucescent.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Prima cōcluſio. In operibus priuilegiatis voluntas etiam efficax non omnino pro facto reputatur: in eis enim operatio exterior premium aliquod ſuperaddit: patet: duobus eque efficaciter dare decem volentibus pro conſequēdis indulgentijs (que tantum valent quātū ſonāt) quorū vnus dat decem: alter autem coacte impeditur quāuis equaliter beatitudinis mereātur ambo. indulgentias tamen vnus conſequitur ⁊ nō alter: ita quod vni fiet pene purgatorij relaxatio. ⁊ non alteri / indulgētiarū beneficio atq; robore: quod addo / quoniam boni motus cauſa relaxabitur ei pene portio ⁊ tanta alteri.

Secunda concluſio. Id etiam in ſacramentorū exercitijs cōtingit. duobus enim eque efficaciter recipere volentibꝰ eucariſtie ſacramētū / quorum vnus recipit / alter inuolūtarie impeditur. q̄uis equalem gratiam pſonalē: equalemq; beatitudinē perſonalem mereantur: ſoli tñ recipienti dat̄ ſacramentalis gratia / ⁊ ordinat̄ beatitudo futura illi gr̄e correſpondens.

Tertia concluſio. Idē in ſatiſfactorijs operibꝰ accidit. pꝫ ſortes obligatus certam porrigere elemoſinā / volitionem habēs huiꝰ formaliter imperatiuam ⁊ inuoluntarie impeditur: non per hoc acquitatur adueniente tamen pro tunc oportunitate abſoluitur tamen.

Quarta concluſio. Id etiam in premio accidentali eterno aut pena accidere poteſt: oſtendo: duobꝰ eque efficacter pro chriſti fide mortem perpeti volentibus / quorū vnus morit̄ ⁊ non alter: equale reſpondebit beatitudinis eſſentialis premium: verūtamen quorūdaꝫ ſentētia vni aureola martyrij ⁊ non alteri concedit̄. hoc tenet beatꝰ Thomas dicens de martyrij rōne eſſe mortem. oppoſitum aſſerūt alij dicētes efficacē ſufficere volitionē atq; formaliter tolerātie mortis pro xp̄o imperatiuā: cuius examinationē in quarto feci ampliorem.

Quinta concluſio. Idem in legum humanarum penis vel in premijs verificat̄: patꝫ: quantūcūq; percutiēdi clericum efficax ſit volitio: non eſt excōmunicationis incurſiua ſine opere exteriore. ⁊ ita in alijs penalibus.

Affectus abſq; effectu an iura hūana puniant.

Dubium ex Apparenti autoritatū cōtrarietate. an humana iura pro affectu ſine effectu exteriore punire habeant: ſonant aliq̄ affirmatiue vt codice libro. j. de epis ⁊ clericis: lege q̄nta. Si quis nō dicā rapere ſed attentare tantum matrimonij iungēdi cā ſacratiſſimas virgines auſus fuerit / capitali ferief pena: vbi dicit ſummator / punit̄ affectus licet nō ſequatur effectus. Item codice libro. ix. ad legē iuliam maieſtatis: lege quinta. eadē em̄ ſeueritate voluntatem ſceleris qua effectum puniri iura voluerūt. vbi ſummator cōſpirās ꝯ̄ principē vel eos q̄ ſunt ad latus p̄ncipis incidit in crimē leſe maieſtatis ſola ordinatiōe ⁊ tractatu / lꝫ nō ſequat̄ euētus: vnde vltro dꝫ puniri: ⁊ oīa bona ſua efficiūtur fiſci. ¶ In oppoſitum aūt. ff. tit. de penis. cogitationis penā nemo patitur. vbi dicit gloſa / ſi eſt ſtatū in finibus cogitationis: iuxta id. ff. de verbo. ſignifi. l. fugitiuus. fugitiuum quoq; ⁊ erroneum non ſecundum propoſitionem ſolam: ſed cū aliquo actu intelligi conſtat. Et idem de penitē. diſtinc. j. vbi leges multe de hoc canoniſantur. cogitatio nō meret̄ penam lege ciuili cum ſuis terminis cōtenta.

ADDI. *Duplex pōt eē affectꝰ atq; volitio carēs effectu p̄ncipal'r intēto.

Eſt breuiter Reſpondendum duplicem poſſe eſſe affectum: atq; volitionem exteriori carentem effectu principaliter intento: quidam eſt omnino intra ſopitꝰ. ſ. ad nullū exteriorē p̄cedēs actū. ⁊ de illo intelligunt̄ iura ad partē negatiuam ſonātia / talis em̄ effectus minime ſub iudiciali foro humano cadit. vbi ſcdꝫ allegatā ⁊ p̄batā p̄cedit: q̄ nō humanitꝰ de tali ſolo affectu h̄ntur: ſolius q̄dem dei eſt ſcrutari corda ⁊ renes. ¶ Alius vero

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ēſt effectus carens effectu principaliter intēto: ad aliquē tamē exteriorē actum imperfectū ꝓcedēs ſine operis ꝑncipaliter intēti executione. talis em̄ poterit in iudiciali foro humano puniri: ⁊ de eo intelliguñt iura partē affirmatiuā robo rātia verius tamē forte diceres effectū in tali foro effect⁹ illū exteriorē imperfectū puniri. prout mortis inſidias parare in marito vel ſacramētū dare ſuper prin cipijs nece: ⁊ ſic de alijs. An aūt lex humana mere interiorē affectū ꝑcipere vel ꝓhibere alibi ampli⁹ examinaui: hec huic ſufficiāt ꝓpoſite ſubiecteqꝫ materie.

Prima boni ⁊ mali radix eſt deliberatio atqꝫ conſenſus: illa conſulens: iſta exequēs. Utra qꝫ autem quandoqꝫ formalis: quandoqꝫ inter pretatiua: aut vna formalis ⁊ reliqua interpre tatiua. Quarū tam in bono ꝙ in malo potior eſt formalis. Et differenter: nam ad bonum moraliter re quiritur formalis: ad malum autē ſufficit formalis: aut in terpretatiua.

Quantum ad deliberationē primū notabile: deliberatio ē ipſi⁹ intellect⁹: cōſenſus aūt volūtatis. ¶ Eſt quidē deliberatio agēdi aut vitādi iudiciū: cōſenſus aūt eſt huic cōformis volitio. Hm̄ōi em̄ deliberatio quādoqꝫ tp̄s reqrit: qn̄qꝫ nō. Si agēdū aut vitādū fuerit in ſe vel circūſtātijs dubitabile: ad habēdū rectū ei⁹ iudiciū qn̄qꝫ reqrit̄ tp̄s pro cōditiōis operis ac etiā circūſtan tiaꝝ inueſtigatiōe: qn̄qꝫ nō reqrit̄ tp̄s: ſed inſtātanee haberi pōt ſcꝫ iā acqſito habitu: aut etiā vbi euidēs fuerit ꝓpoſitio practica: pōt his modis intellectus inſtantanee deliberare ⁊ eodem inſtanti voluntas cōſentire. Delibera tio ⁊ ꝯſēſus differūt.

Secundum notabile. duplex eſt delibe ratio. ſ. plena ⁊ ſemiplena. ¶ Plena q̄dē dr̄ iudiciū cōplete de circūſtātijs reqſi tis dictās. Semiplena per oppoſitū. ¶ Et adhuc ſemiplena hꝫ ſp̄es ſcd̄m ma iorē vel minorē a cōplemēto receſſum. ſcꝫ de opere cū paucior ib⁹ vel plurib⁹ cō ditiōib⁹ ⁊ circūſtātijs dictādo: aut nude. Eſt iteꝝ duplex ſemiplena: q̄dā mora lis: q̄dā ſenſualis. deliberationē em̄ appello moralē. ſ. de opere ſub cōditiōe mo raliter boni vel mali dictantē: ſenſualem autem voco dictantem de opere ſub conditione commodi vel incommodi nature. Delibera tio duplex plena ⁊ ſe miplena.

Tertiū notabile. duplex eſt deliberatio ſcꝫ formalis: ⁊ īterp̄tatiua. prima eſt agēdi aut vitādi iudiciū. Deliberatio aūt īterp̄tātiua dr̄ deliberādi facultas cū tp̄e ad deliberādū ſufficiente.

Concluſio. ad actū moraliter bonū requirit̄ formalis: ptꝫ ex Arl. re quirit̄ qd̄ opet̄ ſciēs. ſ. actual r aut vtual r vt infra patebit.

Secūda ad malū ſufficit interpretatiua oſtendo. nā qui habet tempus ſufficiens ⁊ medium inquirendi an iſtud vel il lud ſit licitum: omittens inquirere cum tali ignorantia culpabili contrā dei p̄re ceptum agens: peccat: nec tamē formaliter deliberat: eſt enim illic interpretati ua deliberatio: ſcꝫ facultas cum tempore ſufficienti deliberandi: quinimo quo rūdam opinione: poteſt pura omiſſio eſſe peccatum purleate ſcilicet excludēte iā volūtatis actū ꝙ itellect⁹: ꝑut cognitiōis neceſſariorum ad ſalutem omiſſio Delibera tio differē ter reqrit̄ ad bonū et malum.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Duplr opꝰ pt dici ideli̅barū aut fieri idelibera̅te.

tempore pro quo eā poſſet habere: ⁊ teneret operari de quo infra. Pariter q̄ cōtra coſcientiā furat̄ dictātem nō eſſe furādum peccat: non tamen deliberat eſſe furādū: igit̄ cōtingit eſſe peccatū formaliter indeliberatū ſeu nō deliberate factū formali deliberatiōe. Huic adiūgo dupliciter opus poſſe dici indeliberatū aut fieri indeliberate: vno modo ſine deliberatione cui conformet̄: ꝯuis cōtradictorij habeat̄ deliberatio: alio modo indeliberate ſine alicuius partium contradictionis deliberatione. Sequit̄ corollarie omnem actum mere liberū eſſe deliberatum formaliter aut interpretatiue.

Cōſenſus duplex formal ⁊ interp̄tatiuus.

Quantum ad conſenſum ſit primum notabile:

duplex eſt cōſenſus ſcꝫ formalis ⁊ interpretatiuus. ¶ Cōſenſus formalis eſt operis volitio. Cōſenſus aūt iterpretatiuꝰ dr̄ libera illiꝰ ꝑmiſſio: qd̄ volūtas impedire poterat: volūtas eni̅ libere opus ꝑmittēs fieri qd̄ ip̄edire pōt: ipſa dr̄ interp̄tatiue velle id opus fieri: pariter libere ꝑmittēs opus nō fieri qd̄ ipſa volente fieret: dicit̄ interpretatiue nolle fieri: aut velle nō fieri. ¶ Sequit̄ cōſenſuꝫ interpretatiuū nō eſſe aliquē poſitiuū actū: ſed liberā ꝑmiſſionē ſeu ipſam volūtatē libere (etiā ſine proprio actu) permittērē aliquid fieri: vel ipſum non fieri. Nec reſtringo vt ſolet ſcꝫ addendo qn̄ tenet̄. Dico eni̅ eſſe cōſenſum interpretatiuū etiā in quibus non eſt obligatio: fateor ab obligatione ſuam cōtrahere culpalitatem: ſic tacens conſentire videt̄ potiſſime quādo loqui tenet̄.

Cōſenſus q̄r ad bonū ⁊ maluꝫ generat̄.

Concluſio prima. non eſt moraliter bonum

vel malū ſine cōſenſu formali vel iterp̄tatiuo: ꝓbo nō eſt moraliter bonum vel malū ſine libera omiſſiōe vel cōmiſſiōe: in omni aūt libera omiſſiōe vel commiſſiōe eſt cōſenſus formalis aut iterp̄tatiuꝰ vt ex diffinitiōibꝰ cōſtat igit̄ ⁊c.

Cōſenſus formalis ē interp̄tatiuo potior.

Secunda concluſio. potius eſt formale

ꝙ iterp̄tatiuū: ſcꝫ in bonis melius: ⁊ in malis deteriꝰ: ꝓbo qd̄ bonitatis aut maliciē cōtinet interpretatiuū habet formale: ⁊ aliquid vltra per actum poſitiuum in formali exiſtente qui non eſt in interpretatiuo ¶ Grauius enim delinquit fortes ſciens id eſſe malum ꝙ ignorans culpabiliter: vſq̄ deuiat proximum poſitiue odiens ꝙ omiſſiue tantum videlicet non diligens. eſtq̄ deterius occidere ꝙ occiſionem non impedire: quod eſt interpretatiuum homicidium: ſi non pauiſti: occidiſti.

Motꝰ nō liberi ſūt in triplici differētia.

Tanta eſt libertatis ad bonum ⁊ malum vis: vt ipſius ſenſus aut voluntatis motus naturalis ſurrepens laude: aut vituperio careat: factus autem libere moroſus bonitatem vel maliciā induat ⁊ pleniorem quidem vſq̄ ad conſenſuꝫ perductus. ¶ Intellige bonum aut malum extrinſece valdeq̄ remote: potius ſcilicet bonitate vel malicia in libero conſenſu vero aut interpretatiuo volūtatis accepta ꝙ ipſi motui naturali contracta. ¶ Cuius quideꝫ more non tam diuturnitas ꝙ labendi periculum culpatur: quādoq̄ mortaliter: qn̄q̄ venialiter: plus vni ꝙ alteri: ⁊ plus aut minus breuiori vel lōgiori mora ſcd̄ꝫ ꝑſone qualitatē: penes quā

ſunt hi

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ſunt hi motus primo primus:ſecundo primus:⁊ delibera tus diiudicandi.

Primum notabile. Multiplex poteſt eſſe primitatis ordo/primo potentiarum ſubordinatarum:ſecūdo bonitatis vel malicie. ¶Quo ad primum:quoniā nihil eſt in intellectu(teſte Ariſtotele) quin aliquando fuerit in ſenſu/⁊ nihil in ſenſu interiore quin in ſenſu exteriore fuerit/ſcʒ loquendo de ſenſibilibus:origo eīn ſcientie eſt a ſenſu exteriori per ſenſum interiorem ad intellectum trāſeūdo. ¶Sic appetituū iſte eſt cōmunis ordo:poſito ſenſus exterioris motu ſurgit motꝰ in ſenſu cōmuni/poſt quem ſurgit motus in voluntate ¶In quolibet eīn iſtoruʒ graduū tria ſunt:ſcʒ cognitio:deinde motus appetitiuus/poſtremo paſſio. Exempli gratia in ſenſu exteriori ſenſatio obiecti prout circa famem in ſtomachi orificio/ſenſatio tedioſa quam cupit natura remoueri:pariter in organo venereoꝝ aut alia parte tactus aliq̄ titillatio. In viſu auditu ⁊c. ꝓprij delectabilis vel offenſiui ſenſatio. ¶Deinde ſenſationem ipām ſequit̄ illic quidā proſecutionis:aut fuge motus. ¶Poſtremo hos duos actus ſequit̄ delectationis vel doloris paſſio. In ſecundo pariter gradu ſcʒ in ſenſu interiori ex obiecti delectabilis vel offenſiui imaginatione:atq̄ recordatione ſurgit naturaliter motus proſecutionis vel fuge. Deinde ex illis duobus actibꝰ ſurgit ipſa delectatiōis vel doloris paſſio. In tertio ſimiliter gradu ſcʒ ſupreme potētie ſunt obiecti intellectio. deinde ipſe ꝓſecutionis vel fuge motꝰ deinde paſſio. ¶Quid autē virtutis aut vicij in tribꝰ illis gradibꝰ ſit reperibile. Dicit Iarſon circa primū gradum volūtatem nullum habere dominium/nec completum/nec incompletū/etiam eos ſingulatim cōſiderando/ita q̄ eos/nec impedire nec reprimere poteſt/quare in talibꝰ nullum eſt peccatum/nec mortale nec veniale. Circa autem ſm̄ gradū voluntas dominium quoddam hʒ:ſcʒ incompletū ⁊ imperfectum quia q̄uis non fiant per rōnis imperium:poteſt tamen voluntas ſi voluerit impedire ⁊ reprimere/non q̄dem ne inſurgant:ſed ne vlterius vſq̄ ſcʒ ad delectationem ⁊ conſenſum procedant/⁊ in talibus ſi deordinatio contingat/rationem peccati hʒ non/quidem peccati perfecti ⁊ completi/vt eſt peccatum mortale/ſed tm̄ incompleti ⁊ imperfecti quale eſt peccatum veniale. ¶Circa autem tertium gradum volūtas completum ⁊ plenum habet dominium ⁊ in illis eſt actus virtutis ⁊ peccati mortalis/non poteſt(inquit)eſſe mortale niſi in actibus q̄ ex imperio volūtatis procedūt. Contra id obijcio/nō plus voluntati ſubiacet ſenſus interior per modum imperij q̄ exterior vt ipſe concedit/ſubiacet igit̄ ſenſus interior dupl̄r. Uno modo q̄tum ad liberum voluntatis conſenſum/⁊ conſtat etiam voluntatem poſſe non cōſentire ſuggeſtioni atq̄ motui ſenſus exterioris. Secūdo indirecte ⁊ per accidens ſcʒ potētiam a conſideratione diuertendo/⁊ pōt etiā ſic ſenſum exteriorem diuertere per obiecti ablationem/aut per potentie remotionem ab obiecto/igit̄ ita erit incōpletū dn̄iū atq̄ indirectuʒ ad ſenſuū exterioꝝ motꝰ prout interiorum/igit̄ circa primum gradū poteſt indirecte eſſe peccatum/tum etiaʒ ex vtroq̄ motuū permiſſo contingit eminere periculuʒ incidendi ⁊ in veniale ⁊ in mortale:igit̄ voluntas eum reprimere negligens/vtroq̄ modorum omittere poterit/⁊ per conſequens circa vtrunq̄ graduum poterit tam veniale q̄ mortale accidere/poſſent enim titillationes carnis ⁊ huiuſmodi motꝰ in carne certis remedijs naturalibus extingui/vt ipſemet conſulit aſperſione frigide aque ⁊ alijs hmōi/quare indirecte ſubiacet libertati moderatio.

Secundum notabile circa ſecūdū primitatis ordinē.ſ.boni vel mali in motibꝰ nō liberis circa materiā ꝓhibitā aut aliā. Triplex tēpꝰ aſſignari pōt vcʒ dū ſurgit deide dū

Motus illi tres in q̄libet triuʒ potētiarū ſunt repibiles in earū piter quali bet ſūt tria vcʒ cognitio actꝰ appetitiuꝰ ⁊ paſſio.

Motꝰ triū potētiarū q̄d bonitatis aut malicie hʒ ordinatiʒ ſcʒ circa ſenſū exteriorē ⁊ interiorem ⁊ volūtateʒ.

✳ADDITIO. Senſus interior duplicit̄ ſubiacet.

Motꝰ triplex primo primꝰ ſcdo primꝰ deliberatꝰ. fo. 23.co.1.⁊.2.

e

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

continuat non repreſſus/abſqꝫ tamen libero cõſenſu ⁊ poſtremo perductus vſqꝫ ad liberũ voluntatis cõſenſu. Ille in hoc genere naturalium dici poteſt primo primus. Alter ſecũdo primus/⁊ tertius deliberat⁹: ſcꝫ extrinſece/nec refert an in ſenſu ſit mot⁹ ille mere naturalis/an in voluntate: qꝛ qđ de vno aſſerit etiam de alio verificatur.

Quantum ad primum ipſius motus ſtatum: dicit Anthonius florẽtinus parte. ij. titulo. v. cap. j. §. iiij. occurrente cogitatione gr̃a exempli luxurie qua ſurgit mot⁹ delectationis cum diſplicentia tamen rõnis ſeu liberi arbitrij: ibi eſt peccatum veniale: ⁊ hoc eſt inquit quod ait apoſtolus ad Romanos. vij. Non em̃ quod volo: bonum hoc ago/ſed quod odio malum hoc facio: ⁊ loquit̃ (inquit) de malo cõcupiſcentie ⁊ complacentie ſenſualis/qđ frequenter patit̃ animus in cogitationib⁹ turpibus/quod quidem lꝫ odiat ſecundum rõnem/patit̃ illud in ſenſualitate. ¶ Iſtud credo erroneũ. Tum primo cum nobis nolentibus inſurgant non ſunt voluntarij/igit̃ nec peccata/tum etiam in dormiente ſomniãte ſurgunt huiuſmodi motus ⁊ nemo diceret eſſe peccata/igitur a fortiore nec in vigilante cum diſplicent.

Quo ad ſecundum de motu naturali moroſo ſeu per moram cõtinuato: dicit prenominatus doctor moroſam cogitationis delectationem (exempli gratia) circa materiã luxurie eſſe peccatum mortale. Iſtud vniuerſaliter intellectum eſt pariter erroneum/cũ poſſit eſſe moroſa ſiue diuturna nõ ſubiacens libero anime arbitrio. Preterea contingit aliquem indirecte ad eam obligari: videlicet diuturnam de peccatis carnalibus indaginem facere cum longa eorũ cogitatione/ex qua ſurgit naturalr̃ delectatio q̃ moroſa atqꝫ diuturna erit prout ipſa cogitatio. ¶ Dicit enim beatus Tho. prima ſcđe. q. lxxiiij. Carnis delectatio dicit̃ moroſa non ex mora temporis/ſed ex eo ꝙ ratio deliberans circa eam moratur/nec tamen eam repellit tenens ⁊ volens libenter/que ſtatim vt attigerunt animum reſpui debuerunt/vt dicit Auguſtinus. xij. de trini. ¶ Dicit inſuper dupliciter eſſe defectum in directione interiorum paſſionum / vno modo quando imperat illicitas paſſiones ſicut quando homo ex deliberatione prouocat ſibi motum ire vel concupiſcentie. Alio modo quando reprimit illicitum paſſionis motum: ſicut cum aliquis poſtq̃ deliberauit ꝙ motus paſſionis inſurgens eſt inordinatus/nihilominus circa ipſum immorat̃/⁊ ipſum non expellit/⁊ ſecundũ hoc dicit̃ peccatum delectatiõis moroſe eſſe in rõne/qualr̃ iſtud intelligi habeat vt verum ſit/ſtatim dicam.

Additio. Duplex defect⁹ i directiõe interiorũ paſſionum.

Quantum ad tertium: ſcilicet de motus moroſi conſummatione per liberum conſenſum concedunt omnes circa materiam mortalem eſſe mortale peccatum/circa autem materiam venialem/veniale. Ueruntamen duplex poteſt eſſe conſenſus (loquimur de materia mortali) vnus in opus: alius in cogitationis operis delectatiõe. Exempli gratia poteſt qs fornicatiõi ꝯſentire aut etiã delectatiõi cogitatiõis ꝯſentire ſeu velle delectatiõnẽ cogitatiõis fieri nolẽdo etiã ipſam fornicationẽ. Narrat em̃ beatus Thomas opiniões duas ibidẽ articlo. viij. qdã (inqt) dixerũt ꝙ ꝯſenſus i delectatiõnẽ nõ ẽ pctm̃ mortale: ſꝫ veniale tm̃. Alij vo dixerũt eſſe pctm̃ mortale/quorũ opinio (inquit) eſt cõmunior ⁊ veriſimilior. ¶ Eſt (ait) cõſiderandum ꝙ cũ omnis delectatio ſequat̃ aliquã operatiõem: ⁊ iterum cũ omnis delectatio que habet aliquod obiectum/delectatio q̃libet poteſt cõparari ad duo: ſcꝫ ad operationẽ quã conſequit̃/⁊ ad obiectum in quo quis delectat̃/ſic igit̃ aliquis de fornicatiõe cogitãs de duobus põt delectari/ſcꝫ de ipſa cogitatiõe/⁊ de fornicatiõe cogitata. Delectatio em̃ de cogitatiõe ſequit̃ inclinationem effect⁹ in cogitationem: ⁊ qꝛ

Cõſenſus i op⁹ ꝯſenſus i delectationẽ cogitationis ꝓpis. fo. 23 co. 2. ⁊. 3.

cogitatio ipſa ſm ſe nō eſt peccatū mortale imo quādoq; veniale tm̄: puta cum quis inutiliter cogitat de ea: qn̄q; aūt ſine peccato puta cū aliquis vtiliter cogitat de ea vt cū vult de ea predicare vel diſputare: ⁊ ideo cōſequēs affectio vt delectatio de cogitatiōe fornicatiōis nō eſt de genere peccati mortalis: ſed qn̄q; eſt peccatū veniale: qn̄q; nullū: vnde nec cōſenſus in talē delectationē eſt pctm̄ mortale. Et ſm hoc prima opinio hȝ veritatē. Scd̄o aūt modo ſcȝ ꝙ aliqs cogitās de fornicatione delecteť de ipſo actu cogitato hoc cōtigit ex hoc ꝙ affectio eius inclinata eſt in hunc actū: ⁊ ita ſic cōſentire in delectationē nihil aliud eſt ꝙ̄ cōſentire in hoc ꝙ affectus ſuus ſit inclinatꝰ in fornicationē: cū nullꝰ delecteť niſi in hoc qđ eſt cōforme appetitui eius: eligere aūt ꝙ affectꝰ ſuꝰ cōformeť his que ſm ſe ſunt peccata mortalia eſt peccatū mortale: quare talis ꝯſenſus in delectationē peccati mortalis eſt peccatū mortale: vt ſcd̄a opinio ponit: ⁊ ita (inquit iſte doctor) ꝯſenſus in delectationē que ꝓcedit ex cōplacētia actus homicidij cogitati eſt peccatū mortale: nō aūt ꝯſenſus in delectationē q̄ ꝓcedit ex complacentia cogitatiōis de homicidio: hec ille. Ut igiť ſuccincte ſniam colligam liber fornicationis aut homicidij ꝯſenſus eſt peccatum mortale: ꝯſenſus autē ſeu velle potentiam delectari ex fornicationis vel homicidij cogitatione: quādoq; eſt veniale: quandoq; nullum peccatum.

Dico iſtud indiſtincte et vniuerſaliter intellectū eſſe falſum. ¶ Quo enim ad primū mēbrū aliqs ꝯſenſus liber fornicādi vel occidēdi nō eſt mortalis: ptȝ qn̄q; eſt oīno indeliberatꝰ. ¶ Quo aūt ad ſecūdū mēbrū dico qn̄q; eſſe mortale peccatū hmōi delectatiōis ꝯſenſuȝ: ſcȝ ex tali ꝯſenſu piculo ruēdi in liberū ꝯſenſum deliberatū inſtāte: tūc nedū nō eſſet ꝯſentiendum fieri cogitationis delectationem: verum nitendum tam cogitationeȝ ꝙ̄ delectationem inde ſequentem reprimi aut exterminari.

Quare pro reſolutione. Dico complacētiā plene deliberatā opis ſub mortali ꝓhibiti eſſe pctm̄ mortale. Complacētia aūt cogitatiōis gratia vtilitatis ſui vel ꝓximi eſt meritoria: niſi aliđ obſtet. Cōplacētia ꝟo cogitatiōis nimis moroſe (mora piculoſa cadēdi in opis ꝯſenſum) eſt peccatum mortale aut veniale ſm magnitudinē periculi ⁊ inutilitatis huiuſmodi cogitationis: ſi autem non ſit periculum: ſed ſola inutilitas vt de verbo iocoſo non eſt peccatum mortale.

Dicit enim de tharantina diſtinctione xxiiij. ſcđi ſniaꝝ. Cōplacētia ſurgēs in ſenſualitate circa luxuriā vel aliđ qđ eſt mortale ex ſuo gn̄e: ſi ratio ſupior ex ꝯſideratiōe diuini ꝓcepti vel offenſe dei ſtatim reprimit: tūc nō eſt niſi veniale. Si aūt non ſtatim reprimit: aut igiť expſſe cōſentit: ⁊ ſic eſt mortale: aut nō cōſentit expſſe ſed repmere negligit: ⁊ hoc dupliciter: qm̄ vel manet talis cōplacentia poſt ſufficientem deliberationē ⁊ animaduerſionem periculi: ⁊ ſic eſt mortale: aut nō manet: ⁊ ſic eſt veniale.

Nō eſt illud quo ad primā partē verū, nā ad reprimēdū fecit qđ debuit ⁊ potuit igiť nō manet penes hoc i eo pctm̄. ¶ Quo aūt ad ſcđam partē: dico (vt poſtea oſtēdā) qn̄q; ꝯſenſuȝ liberū nō eſſe pctm̄ mortale: qn̄imo nō eſſe peccatum.

✱ADDITIO. Nulli motus ipſiꝰ ſēſus exterioris vel interioris ꝟe liberi ſunt.

Circa igitur hāc difficilē mām de motibꝰ nō liberis q̄ mihi dicēda videnť dicam. ¶ Premitto īprimis nullos ipſius ſenſus exterioris vel iterioris motꝰ eſſe vere liberos: ptȝ nō elicitiue vt conſtat: nō etiā libere imperatiue vt ſupra oſtendi: nō ſunt efficiēter a volūtate neqȝ enim obiecto aut ſpecie ⁊ ſenſu debite applicatis atq; diſpoſitis impedire voluntas ſolo eius imperio ſenſationē aut cogitationē produci: ⁊ ipſa producta produci proſecutiōis aut fuge motū: ⁊ iſtis ꝓductis ꝓduci delectatiōis aut doloris paſ

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Motuum treſ ille dr̄e ſunt ī tribꝰ aīe accn̄ti= bus reperi biles.

ſionē. ¶Quare in ipſis nō ꝓprie moralis bonitas aut malicia cōſiſtit: ī proprie aūt ſic .i. circa ipſos bonitate vcȝ vel malicia exiſtēte in voluntate libere aliqd circa talē motū cōmittēte vel omittēte: ſcȝ applicāte ꝓuocatiuū vel repreſſiuū omittēte. Scd̄o premitto triplicē illā motuū ꝑaſſignatā differentiam in tribus anime accidentibus naturalibus cogitatione: appetitione: ⁊ paſſione reperiri ⁊ in eoꝝ quolibet tres ſunt gradus penes fieri: moram: et conſenſum diſtincti: videlicet inſurgens: moroſus: ⁊ placens. quidam igitur in fieri vel circa quem voco inſurgentem: quidam cum temporis mora dictus moroſus: quidam cum mora conſenſus. videlicet libere placens voluntati: ⁊ ꝗ̄uis cōmuniter de delectatione locuti ſint doctores: non tamen in ea ſola id verificatur: poſſet eīm dolor ſenſualis aut timor retrahere ab agendis ⁊ ad illicitum inducere: quare culpabilis eſſe poſſet nimia mora.

His premiſſis ſint propoſitiōes. prima

Motꝰ īſurgens motꝰ moroſus ⁊ deliberatꝰ circa mām mortalē qn̄ ꝙ nō pctm̄ qn̄ꝙ veniale qn̄ꝙ mortale.

primi gradus motuum circa materiam moralem: videlicet quando inſurgūt: quidam eſt non peccatum: quidam eſt venialis: quidam mortalis. ¶Primum oſtendo: poteſt adeo ex improuiſo ſurgere: aut a cauſa adeo forti: aut tā̄ breue eſſe tempus aut tam modicum eſſe rationis lumen: vt voluntas impoſſibiliter pro tunc impedire motum talem fieri ⁊ eſſe. Secundam partem probo: contingit intellectum anteꝙ̄ ſurgat motus eſſe preuidentem: ⁊ voluntatem preueniē do potentem impedire talem motum ne inſurgat remouendo cauſam: potentem nihilominus potentia valde tenui: aut cum periculo non ſufficienter probabili ad morale ſufficiente tamen ad veniale. Igit̄ motus ille nō liber ſurgēs ſic permiſſus eſt peccatum veniale in ſenſu ſupra accepto .i. eius permiſſio libera in voluntate. Tertia pars ſimiliter patet: exiſtente periculo probabili labendi in mortale ex illius motus permiſſione ſufficiēter preuiſi quem per remotionem cauſe voluntas impedire poteſt ne ſurgat: qui enim amat periculum peribit in illo.

Secūda propoſitio. ſecūdi gradus mo

tuum videlicet moroſus non liber circa materiam moralem: quidā eſt non peccatum: quidam venialis: quidam mortalis (intelligo indiſtincte in ſenſu exteriori aut interiori aut potentia ſuperiori ſcilicet intellectu vel volūtate) he tres partes vt priores patent. Nam contingit motum valde notabili mora cōtinuari: cum forti cauſa per longam illam moram non impedibili a voluntate etiaȝ renitente poteſt pariter eſſe voluntati facultas ſed valde tenuis aut valde tenue ꝑiculū inſufficiēs ad mortale ad veniale tn̄ ſufficiens poteſt ⁊ ſubeſſe voluntati plena facultas cum notabili eius periculo labendi in mortalem conſenſuȝ igitur huiuſmodi moroſus motꝰ libere permiſſus viciabit̄ moraliter .i. eius libera voluntatis permiſſio.

Tertia ꝓpoſitio. tertij gradus ideſt mo

tus nō liber circa materiā mortalē moroſus libere placēs ſiue cōſenſu conſummatus: quidā eſt nō peccatū. q̇dā veniale. q̇dā mortale. Probo. nā q̇dā liber volūtatis cōſenſus in materiā mortalē eſt nō peccatū ſcȝ indeliberatꝰ: q̇dā eſt veniale. ⁊ q̇dā mortale imo nō oīno īprobabilr̄: idē in cōſenſu libero plene deliberate ꝟificari ꝙ vcȝ cōſenſus plene deliberatꝰ in motū moroſum mortalē ſit mortalis cōſenſus plene deliberatꝰ in motū moroſum ſolū venialē ſit ſolū venialis: q̄re deliberatꝰ in motū nō peccatū ſit nō peccatū ſecꝰ de cōſenſu deliberato operis mortalis cuiꝰ eſt ille motꝰ remoue: ꝑut fornicatiōis homicidij ⁊ hmōi.

Motuū ſex modi examināt qbꝰ

Reſtāt incidētaliter examinādi ſex modi ab illo venerado doctore Jarſono aſſignati: volūtatis ad illecebrā ſiue voluptuoſaȝ ꝺlectatio

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

nem: primo pōt ſe habere voluntas vt abijciens: ſecūdo vt preceps: tertio vt reprimens: quarto vt animaduertens: quinto vt negligēs: ſexto vt expreſſe cōſentiens. ¶ Primo igitur modo volūtas poteſt ſe habere vt abijciēs ſeu recuſans: ꝗd eſt nolēs hmōi paſſionē/ ⁊ ſic non eſt peccatū. ¶ Secūdo vt preceps vel ſubita/ ita ꝙ inſurgente paſſione voluntas non expectata deliberatiōe elicit quodam velle: licet imperfectum ⁊ ſic eſt peccatum veniale. ¶ Tertio vt reprimēs/ ſcꝫ aliquādiu permittens ⁊ tandem reprimēs/ ⁊ quo ad talem ꝑmiſſionem veniale propter aliquē conſenſum ibi deliberatum/ nō autem quo ad tempus repreſſiōis. ¶ Quarto poteſt ſe habere voluntas vt inaduertens ita ꝙ nec reprimit nec expreſſe conſentit/ ſed immoratur non bene aduertēs periculū ratiocināndo atqꝫ deliberando per leges ⁊ regulas/ ⁊ ſic eſt veniale ſolum etiam eſto ꝙ aliquis cōſenſus imperfectus.ſ. indeliberatus interueniret. ¶ Quinto vt negligens/ ſcilicet poſt debitā animaduerſionem periculi peccati atqꝫ ſufficientē deliberationem voluntas immoratur nō reprimens paſſionē/ ⁊ ſic eſt mortale peccatum. Sexto vt expreſſe atqꝫ deliberate conſentiēs ⁊ ſic eſt peccatū mortale.

voluntas ſe habet abijciēs ꝑceps repri mens inanimaduertens ⁊ negligens' et expreſſe cōſentiens.

Quid veri hec dicta contineant declarabunt ſex propoſitiones.

Prima. voluntate ſe habente ad illecebram circa materiam moralem vt recuſante/ cōtingit ibi remanere pctm̄ propter tepiditatem nolitionis nō ſufficienter efficacis prout eēt nolitio ſeu diſplicentia quedā inefficax aut nō ſufficiēter efficax. nec tamē dico illā illecebre nolitionē eſſe pctm̄ ſed omiſſionem efficacioꝛis qua potens eſt voluntas illecebram per cauſe ſubtractionem vel alio modo impedire.

Secunda propoſitio. voluntate vt ſubita ſe habente poteſt eſſe nullum peccatū: poteſt etiā eſſe mortale. ¶ Primum patet extante impoſſibilitate pro tunc deliberationis ex naturali cauſa partim abſorbente rationis lumen aut aliter.

¶ Scōm pariter oſtendo: habita deliberandi facilitate ⁊ obligatione ꝓpter eminētem peccati mortalis lapſum.

¶ Tertia ꝓpoſitio: volūtate ad illecebrā circa materiā mortalē ſe hn̄te vt repmēte pōt eſſe nullū peccatū: poteſt eſſe veniale pōt eſſe mortale. primū eſt notū reliqua oſtēdo cōtingit eā inſufficiēter reprimere atqꝫ torpēter illecebrā: hinc culpa contrahi poterit venialis aut mortalis ſecundum periculi qualitatem.

¶ Quarta ꝓpoſitio: volūtate vt dictū eſt in aiaduertēte pōt eſſe nullū peccatum pōt eſſe veniale: ⁊ etiā mortale. ¶ primū pꝫ/ vbi ꝓ tūc impoſſibilitaret aiaduertētia ſufficiēte aiaduertere. Scōm patet: exiſtēte pro tunc valde ardua difficultate ad veniale. Tertiū pꝫ: vbi cum periculo ꝓbabili ruendi in mortale eſſet ſufficiens reprimēdi facilitas: atqꝫ facultas animaduertendi ⁊ ratiocinādi de periculo ⁊ conditione illecebre.

¶ Quinta ꝓpoſitio: volūtate vt dictū eſt negligēte pōt eſſe veniale: pōt etiā eſſe mortale. patet/ contingit ſubeſſe tēporis atqꝫ facultatis ſufficientiā reprimendi motum: nonnunqꝫ tam modica ꝙ omiſſio digna erit venia: quandoqꝫ etiam tāta vt eam reddere mortalem ſufficiat.

¶ Sexta propoſitio: voluntate expreſſe atqꝫ deliberate cōſentiente dicendū vt infra ſcōm deliberatiōis cōditionē ſ. plene vel ſemiplene cū plena eſt mortale cum aliq̄ autem imperfecta poteſt eſſe veniale. ¶ Sequunt̄ ex dictis corollaria. pmū: idē motꝰ numero ſucceſſiue denoīatur primo primꝰ: ſcōo primus/ ⁊ deliberatus parit nō pctm̄ deide pctm̄ veniale deinde peccatū mortale: qn̄ em̄ inſurgit (volūtate tunc impotēte reprimere eſt nō peccatū/ deinde imꝑfecta adueniēte deliberatione cū aliquali ꝑtāte reprimēdi efficit̄ veniale. poſtremo ratiocinādo habita

Motꝰ idē ſucceſſiue erit primo primꝰ ſcōo primꝰ ⁊ deliberatus parit non pctm̄ dein de veniale deide mortale.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

perfecta illiciti aut periculi cognitiõe cum facultate reprimendi: idē motus cõtinuatus mali iam induet mortalem: extrinſece quidē, vt ſupra dixi denoiatiõe ſumpta a libera voluntatis omiſſione reprimendi ipſum.

Motus vnus alterum alleuiat.

Secundũ corollarium. vnus motus alterũ motũ alleuiat: patet: difficultas volũtatē reprimere alterum. ¶ Duobus enim motibus p horã cõtinuatis volũtate potẽte vnũ illoꝝ per vnã horã repmere: ⁊ impotẽte per illã horã reprimere ambos. Dico vterq3 illoꝝ motuũ nõ repreſſus eſt pctm̃: cum non ſit de vno potior q̃ de alio ratio: tã grauis eñi eſſet vnus eoꝝ ſolitarius non repreſſus: q̃ graues ſunt ambo ſimul exiſtẽtes nõ repreſſi: quare mutuo ſe alleuiãt: tenetur enim voluntas reprimere vnum ⁊ non reprimit: quare omittit: analogia eſt de potẽte vnicum ab extrema neceſſitate releuare ⁊ duobus occurrentibus: neutri ſubuenit: dico vtriuſq3 omiſſio eſt peccatum: he due tamen omiſſiões in grauitate ſimul equantur grauitati omiſſionis ſubueniendi vni ſoli occurrenti.

Circunſtãtia diminuens aufert a grauiori peccato maiorem maliciam.

Tertium corollarium. aliqua circunſtãtia diminuẽs maiorē a peccato grauiori aufert maliciã. exempli gratia: deliberationis imperfectio motum blaſphemie ⁊ motum fornicationis reddit veniales, ⁊ ſic maiorem a primo q̃ a ſecundo aufert maliciam. ¶ Pariter adueniens mortali ex genere ⁊ veniali ex genere maliciam aufert mortalem a primo ⁊ non a ſcdo: malicia aũt mortalis oĩ veniali eſt maior.

Quartum corollarium. qui remiſſe motui illecebroſo renititur meret ⁊ peccat. meret renitendo. i. nolendo: ſiue huiuſmodi motum reſpuendo: peccat autem omittendo efficaciter motum reſpuere quem reprimere potens eſt: non dico illã remiſſam motus nolitionem eſſe meritum et peccatum: ipſa eñ eſt meritum cum ſit obiecti debiti: ſitq3 rationi conformis dictanti eſſe nolendum huiuſmodi motũ: nec eã viciat remiſſio: verũtñ nolitionis efficacis omiſſio pctm̃ eſt.

VSq3 adeo ad moral'r bonũ vel malũ neceſſaria eſt deliberatio: vt p ei⁹ carentiã aut imperfectiõnẽ circa quãcunq3 materiã mortaliter ꝓhibitã cõtingat dari volũtatis motũ formaliter liberũ nõ pctm̃: aut dũtaxat veniale: qũ aũt ſic: ⁊ qñ nõ arduũ eſt decidere et confuſum chaos: tũ ꝓpter materie difficultatem: tum ꝓpter loquẽtiũ varietatẽ.

PRimum notabile. Eſt triplex volũtatis motus liber: quidã formaliter deliberatus: quidam interpretatiue tm̃: qdã neutro modorum. ſ. cũ impotẽtia pro tunc iudicandi de conditione operis elicitus: exempli gratia, a vehementi paſſione vel alio abſorbente atq3 impediente intellectum iudicare de opis malicia vel bonitate: põt volũtas cũ ſola opis appheſiõe volitionẽ ei⁹ libere elicere. iſte igit̃ act⁹ liber nõ eſt aliquo mõ deliberat⁹ formalit̃ vel interpretatiue: non formaliter vt conſtat non etiam interpretatiue: cum iſte ſit ꝓ tunc impotens habere huiuſmodi agendi iudicium.

motuũ liboꝝ tres differẽtie. Motus liber ĩdeliberat⁹ circa materiam pcti an ſit pctm̃ ⁊ q̃le opiniones examinãt

Secundum notabile. Quibuſdã dicere placet circa mortalẽ materiã: volitionẽ liberã ſic ĩdeliberatã eẽ pctm̃ veniale ipſã aũt formal'r vel iterptatiue deliberatã eẽ mortale. ¶ Cõtra pmũ obijcio: illo mõ eſt malicie opis ignorãtia inuincibilis: cũ ꝓ tũc ex hypotheſi ſit impotens ſcientiam ſeu iudicium malicie habere: igit̃ excuſat op⁹ a toto: omniſq3 operis malicia tollit̃. ¶ Dices forte ignorãtiã habitualiter iuin

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

cibilem a toto excuſare:nō autē vniuerſaliter ignorātiā ſolū actualr̄ inuincibilē Dicitur enim habitualiter ignorantiā mali vel alterius conditionalis. quando etiā habita conditionis operis apprehenſiōe non ſciretur hmōi cōditio:ita ꝙ querenti an ſit peccatū reſponderetur neſcio:ignorātia aūt actualiter conditionis operis eſt actualis iudicij carentia defectu apprehenſionis qua memorie occurrente querēti an hoc ſit malum:reſponderet ille ꝙ ſic. ¶Contra:ſequitur ꝙ ſine culpa impoſſibilitatus recordari iſtius vel illius precepti quod alias ſciuit:cui occurrent recordatione apprehenſiua ſciret:non ab illius impletione excuſaretur per ignorātiā inuincibileꝫ:cū nō ſit ex hypotheſi habitualiter ignorās:immo habitualiter ſciēs:illud aūt eſt erroneum alias pro tūc ad impoſſibile alligaretur etiam ſine culpa.

Ignorantia habitualr̄ mali vel alterꝰ conditionis. Ignorantia actualiter conditionis temporis.

Tertium notabile. doctor ſubtilis in tertio diſtin.xxxix.periuriū mortale ꝛ veniale diſtinguit:nō penes conſuetudinē aut frequētiā cōtra quoſdā:ſed penes deliberationē et indeliberationē:dicēs deliberatū atꝗ cū pleno cōſenſu eē mortale:indeliberate aūt factū:inquit:quātūcūꝗ frequēter fiat:cum actus meritorius reqrat ꝙ ſit plene humanus:hoc eſt ex plena deliberatiōe:ꝛ actus demeritorius nō minus requirat illud:non eſt enim deus pronior ad cōdēnandū ꝗ̄ ad parcēdum:pōt dici qḋ illud periuriū indeliberatū etiā quotienſcūꝗ iteratum nō eſt pctm̄ mortale. verum eſt tn̄ ſicut virtuoſus breuē habet deliberationeꝫ que nō videtur deliberatio:qꝛ habet prudentiā magnā qua promptus eſt ad deliberandū quaſi in tempore imperceptibili:ita poſſet aliquis ex habitu oppoſito acquirere facilitateꝫ deliberādi prōpte de oppoſito:ꝛ quaſi in tp̄e imperceptibili:ꝛ talis deliberatio eſſet ſufficiēs ad rationē peccati:ſicut ſufficiēs ad rōnem meriti. Hec ille. ꝗ ſe intelligat requiri deliberationeꝫ ad pctm̄ mortale qualē ad meritū:falſum eſt vt oſtēdi nec ſequit̄ deum eſſe proniorē ꝛc. ſed id accidit:qꝛ plus ad bonū ꝗ̄ ad malū requirit̄. Videntur igitur mihi he tres cōcluſiones ponende.

Prima:motus volūtatis liber circa materiā mortalr̄ ꝓhibitam oīno formalr̄ ꝛ interp̄tatiue indeliberatꝰ non eſt pctm̄:ſcꝫ ſine actuali malicie vel ꝓhibitiōis iudicio:ꝛ cum impotentia pro tunc ſciendi aut iudicādi ipſum eſſe malū vel prohibitū:ꝓbo. eſt pro tunc inuincibilis ignorātia vel neſciētia mali:prout fornicationis aut blaſphemie:aut periurij:aut hmōi prohibiti liber motus omnino indeliberatus.

Motuum liberorum deciſio.

Secunda concluſio. motus liber circa illā materiam formaliter aut interpretatiue deliberatione perfecta deliberatus:vcꝫ cum perfecta cognitione iudicatiua malicie vel ꝓhibitionis eſt mortalis. patet:plenam habet mali rationem ſine excuſabilitate a genere mortalium.

Tertia cōcluſio: motus liber circa illā materiā formalr̄ aut interp̄tatiue deliberatꝰ deliberatione imperfecta nō plene cōtinēte rōnem generis mortalis eſt pctm̄ veniale. ptꝫ: aliqs hmōi motus eſt liber non alicuius illorum duorū extremorū. igitur tenet medium.

Primū dubium. quo tupliciter accidere pōt deliberatiōis imp̄fectio. ¶Reſpōdeo dupliciter. vno mō ex parte formalis. Alio modo ex parte interp̄tatiui. ¶Quo ad primū dico qn̄ꝗ haberi imp̄fectū malicie vel ꝓhibitiōis iudiciū. imp̄fectū qdē aut defectu particularitatis:ſcꝫ ſolum in genere dictās eſſe malū:aut defectu firmitatis. ſ. dictās formidoloſe. aut quadā cōiectura leui atꝗ ſcrupuloſa cui nō ē inſiſtēdū dictās. nō debet enim prudens facile huiuſmodi ſcrupulis leuibus aures prebere.

Deliberationis imperfectio dupliciter accidere poteſt.

¶Poſſet igitur aliquo horum duorū modorū iudiciuꝫ eſſe adeo imperfectū:ꝗ cū impotētia habēdi aliud:quod nō ſufficeret ad mortale pctm̄: ad veniale autem ſufficiēs. ſic igitur queadmodū impoſſibilitas iudicij a toto excuſaret: ſic tāta

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

iudicij imperfecto ex dei bonitate actui veniā malicie mortalis tribueret/ actū relinquēs venialem: veruntamen a non gradu perfectiōis iudicij ad ſumme perfectionis gradum procedēdo. remoue a quo latitudinis puncto deſinat eſſe veniale ⁊ incipiat mortale nouit deus: videlicet q̄ta ſit perfectionis iudicij latitudo ſufficiens: quāta ve requiſita ad mortale: ⁊ quanta ad veniale circa materiam mortalem.

Quo autem ad imperfectionem ex parte interpretatiui accidentem. ¶Dico oīmoda impotentia iudiciarie cognitionis malicie vel prohibitionis omnino tollit maliciam. ¶Perfecta vero iudicādi vel ſciendi hmōi maliciam vel prohibitionem facultas relinquit mortale. ¶Diminuta aūt facultas valde notabiliter ab executione recedens motui voluntatis libero veniam prebet circa materiā mortalē. ¶Ita igitur (paſſiōe aut alio ratiōne abſorbente) cōtingit eſſe tam tenue rationis lumen aut tantā eius diſtractionem/ aut ad aliud fortem fictionem/ vt propter tantā habendi iudicij difficultatem dn̄s deus (ſua bonitate nō ad nimis difficile volēs obligare hominem) dat motui libero ex huiuſmodi carentia deliberationis elicito veniaꝫ. quanta autem ſit facultatis atqꝫ potentie tenuitas efficiens veniale: quāta autem reddens mortale nouit ille qui noſtrarum infirmitatum miſertus hāc impendit miſericordiam.

Motꝰ primus volū tatꝰ an ſit peccatum gratia exēpli in vxorem in cibū aut huiuſmōi fo. 25. colū. 2. et. 3.

Dubium ſecundum. an primus voluntatis motus ſit peccatum.

Reſpondet guillelmus altiſſiodorenſis in ſecūdo tractactu. xxviij. q. j. dicens indiſtincte primū voluntatis motum eſſe peccatum: ⁊ primus q̄dem motus ab eo dicitur ille quo homo mouetur volūtarie ad illicitum ante rationis iudicium ſiue deliberatiōem. primi quidem motꝰ inquit: ſunt in noſtra poteſtate in ſingulari et nō in vniuerſali. quoniaꝫ de quolibet primo motu poteſt quis vitare vt nō veniat: ſꝫ nullus poteſt vitare quin aliquis primus motꝰ aliquādo veniat: ita quod nequit diu eſſe quin inſurgat aliquis primus motus. ſicut nauta poteſt vitare quod aqua nō intret per iſtud foramē non poteſt vitare quin intret per aliud: ⁊ queſtione ſequenti cauſam ſubdit cur primus volūtatis motus qui voluntarius eſt ſit peccatum: quia ſcꝫ mouet ad illicitum. videlicet mouet animam humanā ad delectādum in re ſenſibili. ⁊ hoc facit ꝓpter fomitem qui ſemper mouet ad illicitum ſcilicet ad delectandum in re ſenſibili. cum enī debeat homo totum cor ſuum deo. non licet ei dare aliquam partem creature vt aliquo modo delectetur in illa. infert quod primꝰ motus in propriam vxorem eſt peccatum: tamē poteſt aliquis cognoſcere vxorem ſuam ſine peccato: ſcilicet quod ei diſpliceat omnibus modis carnalis delectatio. infert inſuper q̄ primus liberi arbitrij motus ad comedēdum eſt etiā eadem rōne peccatū. Motꝰ aūt ſiue in vxorem ſiue in cibū exiſtēs in vi brutali/ nō eſt pctm̄: q̄m nō eſt voluntarius. Qd̄ ſi queratur an primus volūtatis motus ad coeundū ſit mortalis in eo qui per electuaria: vt per diaſataron prouocat primos motus: cum illa prouocatio ſit mortalis. Reſpondet q̄ nō: quoniam q̄uis medicina ſit ſufficiēs inducere motum brutalem: nō tamē motum voluntariuꝫ. illi aūt primi motus. ſ. brutales nō ſunt pctā. ſed ſcd̄o primi ſunt peccata: q: ſunt volūtarij. Dicit inſuper primos liberi arbitrij motus nō eſſe in prohibitiōe: ſed bene in cohibitiōe. ⁊ ſi nō ſint cōtra legem dei ducūt tamen ad illicituꝫ. quod eſt cōtra legem. Dicit preterea aliquem primum motum eſſe in ratiōe ſeu in intellectu: ē duobꝰ modis. Primo cum quis mouetur ſubito per corruptionem rationis leuiter motu erroris in cōtrarium articulo fidei ſine deliberatione ratiōis

ADDI. † Primus volūtatis motus ad coeūdū an ſit mortalis in eo q̄ p electuaria prouocat p̄mos motus.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

precedente:⁊ quia eſt ſine deliberatione precedēte:⁊ eſt in illicituꝫ ex ſola corru=ptiōe primus motus eſt venialis:ſi aūt eſſet ex deliberatione precedente eēt peccatum mortale. ¶Secūdo modo eſt pctm̄ in ratione:cum ſubito ⁊ ex corruptio=ne ſola delectatur ratio in aliā veritatē ꝙ̄ primā ꝙ ſi eſſet ex deliberatione ⁊ delectaretur magis in veritate creata ꝙ̄ increata eēt mortale.Hec ille.Ex quibus pꝫ eū motus primo primos ponere in ſenſu: motus autem ſecūdo primos in voluntate libera ſine iudicio rationis.motus aūt deliberatos etiā liberos in vo=luntate cum iudicio rationis ſiue cum deliberatione.

Non mihi videntur illa dicta omnia veritatem cō=tinere:que vt diſtin=ctius pateant ſint propoſitiones.

Prima.poteſt voluntas ſingulos ⁊ oēs illi⁹ generismotus reſecare.oſtēdo.nā per eum ſunt liberi:poteſt aūt oēm actum ſuum liberū ſuſpēdere vt ſupra mōſtraui.ſ.nulli cauſe mouēti prebēdo cōcurſum ſuū liberū.nec tēporis diuturnitas neceſſitat eā:immo repugnat/alias nō eſſent liberi. pōt igit̄ etiā diu ſine libero actu permanere:quare inualida eſt eius de nauta quo ad liberos voluntatis actus ſimilitudo:ſecus de mere naturalibus:nā volūtate vnū motū naturalē īpediēte p potētie ꝯuerſionē ad aliud:iā illo extincto ſurget ali⁹ huius obiecti motus naturalis aut alterius cuius nāliter occurret recordatio.

Delectatiōis ſenſibiliū cōtigit vſuꝫ eſſe licitū immo ſub obligatione cadere

Secunda propoſitio. nulla eſt illa culpabilitatis primi motus cauſalitas.ſcꝫ qꝛ mouet ad delectādū in re ſenſibili:oſtendo(teſte Ariſtotele)in vſu delectationū ſenſibiliuꝫ moderato cōſiſtit virtus.in eis em̄ cōtingit ſuperabūdare ⁊ deficere.⁊ per con=ſequens medium tenere:ſcꝫ eis vti conformiter ad ratiōem rectā in cibo/potu: melodijs ⁊ hmōi. Preterea vſum ſenſibiliū ꝯceſſit dn̄s:imo ꝑcepit.cōceſſit igit̄ ꝗ̄ neceſſario eoꝝ vſum ordinatū cōcomitant̄.ſ.delectatiōes ꝗ̄ nec volūtati ſubſunt pōt igit̄ qs licite velle i vſu moderato eoꝝ delectari. ¶Immo tenet̄ in caſu vel=le delectari.ſ.delectatiōe ad ſanitatē vel ad gn̄ationē:vel ad aliud ad quod ille obligaretur neceſſaria exiſtente.

Tertia propoſitio. nō īdeficiēter oportet primū liberi arbi=trij motū in vxorē vel ad comedenduꝫ eē pctm̄.pꝫ:ꝙ̄tū ex illa ꝓmitate nō icludit aliqd rōni recte diſforme.nec delectatio=nis cōditio eſt ſufficit eum viciare vt oſtendi.

Quarta propoſitio. primus rationis mot⁹ in erroreꝫ nō eſt pctm̄ oſtēdo.nā illi⁹ doctoris aſſertiōe mot⁹ ſenſus ꝓpter ei⁹ naturalitatē nō eſt pctm̄.⁊ talis eſt ille intellect⁹ motus: ſuppono eū nō eſſe libere a volūtate igit̄ talis rōnis mot⁹ iuolūtari⁹ nō ē pctm̄. Preterea abutit̄ iſte doctor vocabulo.Clarū ē em̄ gaudiū vel delectationē nō eē ipi⁹ itellect⁹ vt intellect⁹ paſſiōes:ſꝫ potētie appetitiue.ſ.appetit⁹ ſenſitiui vel rōnalis.ipi⁹ em̄ intellect⁹ paſſiōes ſunt formido:firmitas:claritas : obſcuritas: nō aūt ipe delectat̄ vel gaudet in ꝟitate:verū poti⁹ in aliq̄ veri deciſiōe atq; in=uētione deſiderata gaudet volūtas.tū ēt vt oſtēdi licit⁹ eſt delectatiōis vel gaudij ſenſibiliū vſus.⁊ eadē eſt rō de inſenſibilib⁹:q̄re dico poſſe ſine pctō eſſe pri=mum volūtatis motum delectationis vel gaudij:veritatis deciſe atq; reperte.

Uoluntarij attenuatio.

Pctm̄ ex ignorātia ex paſſione ex propria malicia.

Conditio minuens voluntarium prout ignorātia aut alicuius impellentis iclinatio attenuat ipſius actus moralem bonitatem aut maliciaꝫ. Juxta quod hec peccatorū graduatio ex igno=rantia:ex paſſione:et ex propria malicia deriua

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

tur. Peccatum ex ignorantia dicitur: cuius ignorantia eſt cauſa ſine qua minime fieret. Ex paſſione vero: cuius deter minata eſt inclinantis (prout paſſionis aut complexionis vel tentationis vel huiuſmodi) cauſa inſtigans ſine qua nõ fieret. Peccatum autem ex propria malicia dicitur pecca- tum non aſſiſtente tali ignorantia vel inclinatione alicuiꝰ inſtigantis commiſſuꝫ: ſcilicet quod (habito rationis iudi cio de eo vitando: nec alio impellente) committitur. Ipſuꝫ quidem eſt horum trium generum: ceteris alijs paribus de terius. Nam in eo eſt plena voluntarij ratio. Eorum auteꝫ minus graue eſt ex ignorantia: quoniam ipſa plus volunta rij quam paſſio tollit.

Ignorantia triplex qualr ſe ex cuſet aut accuſet.

PRimum notabile. Triplex ponit̃ ignorãtia: inuincibilis: craſſa ⁊ affectata. ¶ Inuincibilis eſt q̃ in aliquo manet: facto quod debuit. ¶ Craſſa atq̃ ſupina q̃ in aliq̃ relinq̃tur ex negligẽtia: nõ facto qđ debuit. ¶ Affectata aũt dicitur quã quis habere affectat: vꝫ nolẽs ſcire id cuius eſt illa ignorãtia. ¶ Prima excuſat a toto: ſecũda a tãto: ter- tia ſolet dici accuſare: nõ excuſare. Prima q̃dẽ totã tollit maliciam ſecũda: par- tem malicie: ⁊ tertia auget. ¶ Nõ caret tamẽ dubio tertiũ membrũ. nã ipa igno rãtia quantuncunq̃ affectet̃ diminuit de volũtario: etiã de cõtemptu interp̃ta tiuo: ideo dicẽdũ videt̃ operationẽ ipſam ex tali ignorãtia factã eẽ minus gra- uẽ q̃ cũ plena ſciẽtia. ipſa tñ opatio ex ignorãtia ⁊ ignorãtie affectio. q̃ ſũt duo pctã reddũt illũ magis culpabilẽ. ⁊ ſic eẽt intelligẽdũ ignorãtiã affectatã accu- ſare. De hac Job. xxj. ſciam viarũ tuarũ nolumus: vꝫ vt excuſationem peccati habeamus. vel ne a peccato retrahamur.

Paſſionũ triplex g̃dus.

Secũdũ notabile. iuxta triplicẽ ignorãtie ſpẽm poſſet nõ in cõgrue triplex aſſignari paſſio. ſ. inuicibi- lis: craſſa: ⁊ affectata. noĩe paſſiõis oẽ inſtigãs atq̃ ꝑnificãs ad actũ cõprehẽdẽ do. ¶ Paſſio inuicibilis eſt q̃ in aliq̃ remanet facto qđ debuit ad reſecãdũ. Paſ- ſio craſſa que manet ex torpore non facto qđ debuit. Paſſio affectata quam q̃s ſibi ineſſe affectat.

ADDI. Paſſio inuincibilis ⁊ Paſſio craſſa. Paſſio af fectata. Voluntarij minu tio.

Cõcluſio. cõditio minuẽs volũtariũ minuit bonitatẽ pariter ⁊ mali- ciã: pꝫ ex ãtedictis: illa eſt de potioribꝫ boni vł mali ꝯditio. ¶ Verũtñ caue fallaris: bonũ bono: aut malũ malo ſine aliorũ paritate cõpa- rãs. fiat in eadẽ ſpecie comparatio: ⁊ alijs ceteris paribus. cõtingit eñ homici- diũ diminute volũtariũ (qđ per hoc alleuiat̃) eſſe aliquo modice rei furto valde voluntario grauius.

Primũ dubiũ. Circa tripartitã illã pctõꝝ graduationẽ q̃liter illo rũ graduũ pctã ponunt̃ in diuinas patrari perſo- nas. ¶ Rñdeo appropriatiue: nõ quia vnũ peccatũ ſit vnius. ⁊ non alterius per ſonarũ offenſiuũ: id aũt eſt ĩpoſſibile: ſed q̃ eſt directe ꝯ aliq̃d illi pſone ſpãliter attributũ: quãuis tñ ſit oĩm pſonarũ eq̃litas: verũtñ pr̃i attribuit̃ potẽtia: filio ſapiẽtia: ſpũiſctõ bonitas. qm̃ igit̃ paſſiõis infirmitas oppont̃ potẽtie. hic pctm̃ ex paſſiõe: ſiue ex infirmitate dictũ eſt in pr̃em ꝯmitti: pariter ignorãtia obuiat ſcientie ſiue ſapiẽtie: iõ pctm̃ ex ignorãtia dicit̃ in filiũ. ¶ Malicia ſimiliter bo- nitati opponitur: idcirco ex propria malicia peccatum appellat̃ in ſpm̃ſanctuꝫ.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Secundum dubium. Incidentale circa precedens: cur peccatum in ſpiritum ſanctum vocetur irremiſſibile. ℂReſpondeo: non appellādū eſt tale contradictorie vel priuatiue: quia ſcʒ remitti nequeat in hoc ſeculo. nullū enim eſt huiuſmodi/ſed contrarie/videlicet quī directe eſt ꝯtra remiſſionis principium in remittēte que eſt dei miſericordia: prout deſperatio qua quis de diuina diffidit clementia/aut ꝯtra diſpoſitionem remiſſionis in peccante que eſt diſplicentia de peccato: prout peccatum finalis ipenitentie qua vult nō finaliter penitere. Pctm̄ in ſpm̄ſanctū cur dicaꝛ irremiſſibile.

ℂUeruntn̄ notetur dupl'r dici pctm̄ finalis ipenitētie. ſ. circūſtātional'r. ꝛ obiectiue. ℂPrimo q̄dē modo dr peccatū/cū quo quis ſine penitētia diſcedit. ꝛ iſtud nō remittetur nunc: nec in alio ſeculo. ipſum enim dr irremiſſibile ex conditione diſceſſus: nec oportet ipſum eſſe grauiſſimum: quinimmo cōtingeret eſſe veniale. Pctm̄ finalis impenitentie.

ℂAlio modo dr peccatū finalis impenitentie obiectiue. ſ. actus pro obiecto finalem habens impenitētiā: prout ꝓpoſitum nunq̄ penitendi: aut nolle deum fore ei finaliter miſericordē: ꝛ q̄uis iſtud ſit valde graue: pōt tn̄ (ſicut quodlibet aliud) per debitam penitentiam remitti in hoc ſeculo/ex amplitudine miſericordie dei promittentis q̄cunq̄ hora ingemuerit peccato/non recordabor omnium iniquitatum ſuarum.

Tria voluntarium impediētia enumerauit ariſtoteles: violentiam: metum: et ignorantiā (ad violentiā quidem quibuſcunq̄ difficultatibꝰ reductis) hinc bene operandi difficultas ſiue ex parte obiecti ſiue ex parte perſone ꝓueniēs virtutis bonitatem adauget: et oppoſitum maliciam diminuit: nam ex parte boni auget voluntarium: ex parte autē mali attenuat ipſum: cum ad illud voluntatem quaſi trahat aut inclinet: vbi enim maior pugna: glorioſior victoria: illic q̄ maior debetur corona. Uolūtarij tria impedimenta.

Primum notabile. Accidit quandoq̄ ex parte obiecti: quandoq̄ ex parte perſone bene operandi difficultas. ℂEx parte quidem perſone/quandoq̄ ſine culpa/q̄nq̄ ex culpa. ℂPropter quā nonnullis viſum eſt huiuſmodi difficultatem nō addere bonitatis vel meriti augmentum: alias per viciorum exercitium actus boni ſequētes redderentur meliores. ꝛ per exercitiū virtutū efficerenꝛ minus boni. Nā illic difficultas: hic aūt facilitas bn̄ operandi acquiritur. ꝛ ita culpa illi patrocinabitur ex eaq̄ lucrū reportabit: iſti autem oberit virtus/atq̄ ex ea reportabit incommodum: oberit religioſo diuturna in virtute perſeuerantia. ꝛ viliſſimo peccatori ſua diuturna obſtinatio: qđ videtur dictu periculoſum. nam retractiuum a bono: ꝛ impulſiuū ad malū. Difficltas bn̄ operandi poteſt ex multis ꝓuenire et multipl'r.

ℂSed in oppoſitū obijcio. Nam ab oībus concediꝛ difficultatē ex fomite/aut diſcraſia complexionis bonitatem atq̄ meritum augere: ſicq̄ colericum ieiunātem vel ſanguineum continentem/plus flegmatico mereri. ex culpa tamen originali contracte ſunt huiuſmodi pronitates. ℂDices: perſone difficultas ex natura aut ex culpa aliena proueniens auget: non autem proueniens ex culpa propria augmentat meritum.

ℂIſtud nō mihi verū videꝛ/tū p̄mo ex falſo eiꝰ fundamēto/nā ignorātia craſſa minuit/q̄ tn̄ eſt culpabilis, dices nō in rōne culpe: ſed qꝛ aufert de volun-

culpā

tario/ſic dicam illic diſpoſitionē difficultātem culpam attenuare nō rōne culpabilitatis ex qua contracta eſt: ſed quia difficultādo minuit de voluntario. Tum etiam ex dei miſericordia ⁊ liberalitate/ex qua pene ſunt in dubio reſtringēde ⁊ fauores ampliādi: ⁊ eius potiſſimū q̄ magis gaudet ſup vno peccatore penitentiā agente: ⁊ qui pollicet̄ quacunq̄ hora ingemuerit peccator/nō recordabit̄ oim iniquitatum ſuarū. Scio hec de culpe relaxatione verificari/ſed quis nouit nō extendi ad premiū eternū difficultationi emēdate reſpondēs/cui pariter facta eſt dei voluntas nota potiꝰ de culpa ꝓpria q̄ aliena/poſſet ne de vtraq̄ idē facere deus. ¶ Preterea huiuſmodi difficultas virtutum in gradu heroico conſiſtit. igit̄ nō tollit virtutis laudabilitatē. Amplius equanimis grauiū morborū tolerātia ex culpa emēdata ꝯtractorum laudabilis eſt atq̄ meritoria ꝓpter rei difficultatē: pariter equanimis tolerātia mortis ꝓ crimine ꝓprio irrogate/igit̄ originis culpabilitas nō impedit quin laudabilitatē atq̄ bonitatem adaugeat difficultas/⁊ quāuis his rationibus non deſit euaſio: ſunt tamen rationibus ad oppoſitum magis apparentes. ¶ Nō inconuenit enim ex culpa per accidēs indirecte aliquod deportari commodū/ſic dixit ſaluator noſter eſſe neceſſe ſcādala euenire. ſic profuit magdalene peccatorū multitudo ſcdm quā aucta eſt eius penitētia/ſic deniq̄ obeſt alicui ꝓcedēs virtꝰ occaſione cuiꝰ in ſupbiā extollit̄. ⁊ in aliorū contēptū ambulat in magnis ⁊ in mirabilibus ſuper ſe.

Difficultas ex culpa proueniēs auget meritum.

Prima concluſio.

Adauget meritum difficultas etiā ex peccato contracta/nec minuitꝰ ipſum facultas exercitio virtutis acquiſita. vtriq̄ igit̄ eorum bene operāti omnia cooperātur in bonum hoc ex antedictis noteſcit.

Uirtutꝫ facilitatē inducere pōt culpa ⁊ vicij virtus.

Secūda cōcluſio.

Poteſt ex culpa diſpoſitio ad virtutem facilitās contrahiꝰ/⁊ ex virtute diſpoſitio facilitans ad vicium.

¶ Probo, primo quātum ad corpus/poteſt ex culpabili exceſſu in libidinis actu cōtrahi corporis debilitatio/qua mens magis ad caſtitatē rēperat̄ ⁊ ꝓnificabit̄/⁊ ex laudabili delectationū in cōiugio experientia acquiri in organis diſcraſia ad libidinē ſtimulās/ſic ⁊ ex moderato ciboꝝ vſu acq̄ri qualitas ad irā vel libidinē ꝓuocās. ⁊ ita de alijs. Quo pariter ad animā cōtingit certū actum ꝓ vno tpe virtutem/ipſum vel ſimilē fieri pro alio tempore viciū ⁊ ꝯtra: quare habitus in anima ex eo vno tempore acquiſitus inclinabit alio tempore ad vicium: ⁊ e cōuerſo.

ADDI. * Meriti efficacia principalr ex tribꝰ ꝓuenit.

Primum dubium.

Quis ſtatuum videlicet nature integre an lapſe ſit ad merendum potior.

¶ Reſpondet bonauentura efficaciā meriti principaliter ex tribus prouenire: videlꝫ ex difficultate operis. ex promptitudine voluntatis ⁊ ex magnitudine charitatis. Quo ad primā conditionem efficaciores ſunt virtutes nūc q̄ tunc: nunc enim magis impugnatur ⁊ impugnādo ꝓbatur/⁊ examinat̄ virtus q̄ tunc. Quantum autem ad ſecundā conditionē efficaciores fuiſſent tūc in merendo ꝓ eo quod voluntas quaſi continue fuiſſet in bonis operibus deo placentibus ſine retardatione/nūc autem ſiue ex laſſitudine ſiue ex ſurreptione frequenter ceſſat a bonis operibus: ⁊ intendit aliq̄n rebus nociuis aliquādo inutilibus. tum propter difficultatem ad bonum: tum propter ꝓnitatem ad malum. Quātum vero ad tertiam conditionem (inquit) aut fit cōparatio particularis perſone ad particularem perſonam: aut ſtatus ad ſtatum: primo modo ſe habent vt excedentia ⁊ exceſſa. Nam ſatis probabiliter credi poteſt quod aliqui huius ſtatus aliquibus illius ſtatus ſi ſtetiſſent maiorem gratiam atq̄ charitatem habent: aliqui minorem. ſi autem comparetur generaliter ſtatus ad ſtatum: non videtur vſq̄quaq̄ certum: ſed hec pars probabilior videtur: vt dicamus quod deus maiora munera gratie largitus eſt homini lapſo q̄ dediſſet homini in illo ſtat u perma

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

nenti:tum remoue ex parte hominis qui maiori adiutorio gratie indiget: tum ex parte dei:quia decet deum de malo maius bonum elicere: tū ex pte mediatoris/qm̄ nūc habemus xp̄m mediatorē atqꝫ ꝯtinue interceſſorem.

¶Uult igitur iſte doctor habere tunc fuiſſe maiorez actuum frequentiam: nunc autem maiorem difficultatem ⁊ adiutorium maius.

¶Huic addo dupliciter poſſe intelligi ſtatum ſtatu potiorem:vno modo ſecuritate meriti.alio modo magnitudine.primo quidem modo ille fuiſſet potior/nā minus impugnatius:quare ſecurior.

Statꝰ duplicit pōt dici ad merēdum potior.

¶Secundo autem modo iſte(comparato actu ad actum eque intenſum)eſt potior propter difficultatem:comparata autem vtriuſqꝫ totalitate ille magnitudine fuiſſet potior tam intenſione actuum quam numero eorum ſiue frequentia: quoniam in illo innocentie ſtatu fuiſſet cōtinue mens ſine retrahētibus deo attenta:pro iſto autem ſtatu mille ſurrepūt fere ꝯtinue retardātia/q̄ homines deo raro attētos efficiūt:quare nunc eſt operū bonoꝝ raritas:tūc aūt frequētia. An aūt actus maiori grā elicitꝰ ſit magis meritoriꝰ vt in tertio diſtinctiōis mēbro tāgere videbaṫ bonauētura.dico ꝙ nō equalitate intēſionis retēta.

Secundum dubium.

An difficultas diligendi inimicū augeat dilectionis bonitatem atqꝫ meritum ſupra amici dilectionem.¶Uidetur ꝙ non:quoniam ſemper illud eſt melius quod maiori malo opponitur/ſed amici dilectio odio amici opponiṫ:quod eſt grauiꝰ q̄ ſit odiū inimici. igitur dilectio amici eſt melior:ſed oppoſitū ex dictis.¶Reſpondeo ad dubium affirmatiue ceteris alijs paribus/iuxta gloſam Mat.v.Dilectionis cumulus eſt diligere inimicos.Alij hec duo addunt motiua/actus ille magis procedit ex charitate dei illud precipientis:cum non aliunde ſit motiuum.Tum etiam ex maiori conatu elicitur.

¶Dixi ceteris alijs paribus:videlicet ſint actus eque intenſi.ꝑ iudicium rōnis oſtēdātur circunſtantie amicitie ⁊ inimicitie:non ſit ad dilectionem inimici aliū de ꝙ fortius moueat:quā retrahat inimicitie oſtenſio:non ſit alterius circunſtātie aut precepti diſparitas.Hec nanqꝫ addidi.¶Ex quorum primo graduale intenſionis augmētū in dilectione amici poſſet ad equalem peruenire bonitatem cum dilectione inimici remiſſa eiuſdem ſpeciei cum illa.¶Ex ſcd̄o pariter dico: vbi neutra amicitie vel inimicitie circūſtantia oſtenderet voluntati contingeret dilectiones eorum tanq̄ proximorū eque intēſas eſſe equaliter bonas.

¶Ex tertio:multitudo beneficiorum ab inimico alias collatorum cū aliarum ꝑfectionum in eo amabiliū multitudine/poſſunt fortiꝰ trahere/atqꝫ magis ad dilectionē facilitare q̄ circūſtantia inimicitie oſtenſa retrahat ab amore: quare tūc non eſſet eius dilectio/dilectione alterius melior.¶Ex quarto.circunſtātia vane glorie vel alia poſſet dilectionem inimici altera non viciata viciare.¶Ex quinto.vbi ſic dilectioni inimici afficeretur vt eum preferret amico in ſubuentione/aut alio in quo teneatur amicum preferre hec impediretur eſſe altera melior multorū aliorū.diſparitas rem multipharia poſſet variare.

¶Sequuntur corollaria.Primum actus ſimplex quo quis diligeret inimicū ꝓpter amicū/eſt idem numero melior in ratione dilectionis inimici/q̄ in ratione dilectionis amici.¶Secūdum:eadē fortis dilectio qui prius fuit amicus: ⁊ nūc eſt inimicus ſcitus/talis eſt nunc melior q̄ preerat.patet.adeſt nunc difficultas que non preerat.¶Tertium corrollarium.Contingit fortis amici ⁊ platonis inimici(qui ſciantur tales)dilectiones eſſe eiuſdem ſpeciei ſaltem ineſſe dilectiōis: contingit pariter differre ſpecie.;primum patet de dilectionibus quibus ipſi vt proximi diliguntur/videlicet circunſtantiā amicitie ⁊ inimicitie pro obiecto non habentibus.

¶Secundum probo illis circunſtantijs in obiecto poſitis.Ad obiectionem igiṫ in principio dubij propoſitam/Reſpondeo negando maiorem.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

metꝰ q̄d ad virtutem operet.

VIrtutem adauget metus: maliciā〈q〉ꝫ attenuat: metus quidem ſiue ſufficiens ſiue inſufficiens hoc eſt ſiue in virum conſtantem cadens ſiue inconſtantem. Quamuis igitur nullius mali pene metus reſpectu mali culpe eligendi ſit cadens in virum conſtanteʒ: ipſe nihilominus reatum alleuiat. Idem enim metus ab eodem. reſpectu diuerſorum pariter a diuerſis reſpectu eiuſdem eminens in virum conſtantem cadit: in virumqꝫ inconſtantem.

Opꝰ ex metu factum hʒ cōiter velle efficax ⁊ nolle inefficax.

PRimum notabile. Circa operationē ex metu factā duo ſolēt aſſignari voluntatis actꝰ. ſ. velle efficax operis atqꝫ abſolutū / ⁊ nolle inefficax ſeu conditionatum. Exempli gratia: mercator merces proijciens in mare pro nauis deone ratione (inſtante tempeſtate) volitioneʒ elicit efficacem. ⁊ abſolutam proiectonis mercium / alia non proijceret / cū volitione efficaci fieri habeat̄ proiectio. huiuſmodi tñ efficax ⁊ abſolutū velle ipſe non haberet niſi adeſſet tempeſtas: quare ſurgit quoddā nolle: qđ potius poteſt nolleitas appellari. alio nomine đr nolle cōditionatum hoc mō explicari ſolitū: nolle proijcere ſi non eſſe tempeſtas: de quo ſupra.

Voluntas coacta eſt voluntas.

¶ patet igit̄ verum eſſe Auguſtini dictum / voluntas coacta eſt voluntas: coacta quidē. i. ex metu inducta. Nam efficaciter operatio ipſa ⁊ efficienter eſt libere volita: quamuis ad volitionem illam efficacem inducat metus: qui nec vere cogit: quinimmo poſſet ſua abſoluta poteſtate velle id cuiꝰ eſt metꝰ ſubire: ⁊ nolle per operationem periculo ſuccurrere. Voluntarium igitur mixtū (teſte Ariſtotele. iij. ethicorum) plus de voluntario habet quam de inuoluntario: quinimmo eſt ſimpliciter liberum atqꝫ voluntarium: cum nequeat vere cogi voluntas a cā ſcđa ad proprios eius actꝰ modo quo ſupra declaraui.

Metus duplex.

Secundum notabile. Eſt duplex metus: ſcʒ ſufficiens ⁊ inſufficiens. Metus ſufficiens eſt quo quis ſecundum rectam rationem induci debet conſentire potius quam malum imminēs incurrere: ⁊ iſte appellatur metus cadens in cōſtātem virū ſiue metus iuſtus. Cuiuſmodi eſt metus maioris mali ad quod vitandum iuſte eligeretur minus. prout ſi a potente proponeretur alicui mors / mutilatio / ſeruitus / aut ſtuprum: niſi propriam veſtem tradat / aut ſimile aliquo illorum minus / ille eſſet metus iuſte ſufficiens traditioni cōſentire. ⁊ vir conſtans traderet. Sed metus inſufficiens dicitur quo quis ſecundum rectam rationem nō debet induci rei petite conſentire. Cuiuſmodi eſt metus minoris mali ad quod vitandum eligeretur maius: aut eligeretur minus / propoſitum a viro impotente: prout in precedenti caſu eligeretur vnum illorum quatuor ad vitandum incōmodum traditionis tunice cuius timetur perditio: ſi autem ad vitandum aliquod illorum quatuor eligitur traditio tunice propoſita ab impotente eam auferre: hic metus nō caderet in conſtantem virum.

*Metus ſufficiens quid ſit.

Metus inſufficiens.

Sequuntur corollaria. Primum in propoſito conſtans ſumitur penes electionem certi mali ad vitandum aliud conformiter ad rectam rationem: et inconſtans penes electionem mali ad vitandum aliud contra rationem rectam. ¶ Secundum corollarium. eiuſdem mali ab eodē ꝓpoſiti metꝰ eſt vni cadēs in cōſtātē virū: ⁊ alteri nō. imo eiuſdem

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

mali a diuerſis ꝓpoſiti met⁹ eſt eidē hoi reſpectu vni⁹ ꝓponētis cadēs in ꝯſtātē virū ⁊ nō ei reſpectu alteri⁹ ꝓponētis. Exēplū primi. vbi vnus duobus malum proponeret: quoꝝ vnus eſt potens ei reſiſtere: ⁊ alter impotēs. Exēplū ſcdi. vbi duo proponeret mala alicui potenti reſiſtere vni illorum ⁊ non alteri.

Cōcluſio prima. Null⁹ met⁹ mali pene reſpectu mali culpe ꝓpoſiti eligēdi ē cadēs i ꝯſtātē viꝝ ptȝ. null⁹ ē mali pene met⁹ quo q̄s ſcđm rectā rōnē debeat malo culpe cōſentire: poti⁹ eñ eſſent q̄cūqȝ mala pene ſubeūda quā cōſentire culpe de qb⁹. iij. Ethi. cap. j. dicit Ariſt. q̄dā aūt fortaſſis nō eſt cogi: ſed magis moriētū patientē duriſſima eſt aūt (inquit) difficile q̄nqȝ iudicare quale pro quali eligēdū. ¶ Pro hoc hāc pono regulā. Duob⁹ malis ſub diſiūctiōe ineuitabili ꝓbabil'r iminētib⁹ eſt eligēdū minus. Et dico repiri ineuitabilitatē talē inter duo mala pene: ⁊ tūc eligat̄ min⁹. q̄nqȝ etiā inter malū culpe ⁊ malū pene: ⁊ tūc eligat̄ ſcđm. Nunqȝ aūt īter duo mala culpe ſcđm ſe mala. ſ. q̄ nequeāt bñ fieri repit̄. bñ aūt inter duo mala culpe non ſcđm ſe mala: ſȝ ꝓhibita: ⁊ tūc hec alia habeat̄ regula. Maior obligatio deobligat a minori. Exēpli grā. iſtāte neceſſitate ieuitabili: ē licita brachij abſciſio ad vitādā mortē: quaꝝ q̄libet ſeorſum ē ꝓhibita. Ad vitādā eñ extremā inopiā excuſat⁹ eſt Dauid comedēs panes ꝓpoſitionis lege ꝓhibitos: ⁊ diſcipuli die feſto euellētes ſpicas. nā maiori obligatiōi cedebat minor. Dicit tñ Iarſon Dauid habuiſſe a deo reuelationē panū. ꝓut Sanſon ꝑhēs cū alienigena: aliter vterqȝ peccaſſet. ¶ Dicūt aliq̄ metū mortis cadētē in viꝝ cōſtātē oīno excuſare culpā in ꝓhibitis iure pure humano. pariter in ꝓhibitis iure diuino pure poſitiuo (morte i minēte ab extriſeco vt ſupra de Dauid) non aūt q̄ñ mors eminet ab extrinſeco: q̄m tyrāno ꝓponēte Dauid vel alteri ebreo ſub cōditiōe mortis comedere panes ꝓpoſitionis: vel carnes ſuillas peccaſſet comedēs nō mihi plȝ in ꝓpoſito hec diſtinctio. Inſtāte eñ mortis ꝑiculo ab hoſtib⁹ nō teneor domum egredi ad audiēdum miſſam: aut ad cōfitēdum: aut ad alia multa p̄cepti diuini opa ad q̄ eſſem alias obligat⁹: ⁊ tñ ab extrinſeco iminet mors. In caſu autē illo tyrāni nō modo concurrit de eſu carnium vel panum preceptū: ſed obligatio ꝯfeſſiōis fidei iſtāte materia q̄ fides alias cēſeret̄ ꝑ talē eſum negari.

Mal' duob⁹ diſiūctiue ieuitabiliter iminētibus.

Met⁹ mortis i qb⁹ excuſet ⁊ i q̄bus non.

Scđa ꝯcluſio: vtriuſqȝ gn̄is met⁹ v̄tutē auget: ⁊ minuit maliciā ptȝ: rētrahit a v̄tute ex q̄ eminēs eſt ꝑiculū: ⁊ ad oppoſitū vicia trahit: vbi autem maior impugnatio laudabilior victoria ⁊ caſus excuſabilior.

ADDITIO. Egredi domū non teneor ad audiēdū miſſā ſi mortȝ ꝑiculū ab hoſtib⁹ mihi iminet.

¶ De actuum conformitate ad rationem rectam. Capi. vij.

Irtutis auriga eſt recta ratio ſeu prudentia: ad quam operis boni conformitas: rectitudo: ſeu bonitas appellatur: difformitas autē obliquitas: ſiue malicia. ¶ Cum igitur intellectus ſit voluntatis regula: perſpicuum erit volūtatem intellectui ſe difformantem atqȝ contra agētem ſubuertere debitum agendi ordi-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

nem periculo ſe exponere:ꝛ quod in ſe eſt facere: vt a recto recedat interpretatiue velle peccatum ſiue recta ſiue erronea fuerit conſcientia:deponatur igitur erronea:interiori mentis ſcrutinio:aut ſcripturarum inſpectione: vel prudentis viri conſilio:que ſi pro certo tempore minime deponi valeat:adducit impoſſibilitas excuſationem eius qđ vitari non poteſt.

Rōrecta qđ ꝛ q̄tuplex.

Practica ꝓpoſitio qđ cū ſuis adiacētibus.

PRimuz notabile. recta ratio eſt iudiciū intellectus verū. ¶Et duplex eſt: videlicet practicum ꝛ ſpeculatiuum. ¶Practicum eſt iudicium dictans aliquid eſſe agendum vel non agendum : cuiuſmodi eſt propoſitionis iudiciū cui participium gerundȳ inſerit̄:aut alia dictio debitum importans:prout debet obligat̄.ꝛ per oppoſitum appellat̄ ſpeculatiuū. ¶Se habent enim ordinatim hec quatuor. Propoſitio practica:iudicium practicum:habitus practicus:ꝛ intellectus practicus. Ex alia parte propoſitio ſpeculatiua:iudicium ſpeculatiuum. habitus ſpeculatiuus: intellectus ſpeculatiuus. ¶Exemplum primi:iſta propoſitio danda eſt elemoſina dr propoſitio practica:iudicium eius practicum. habitus ex iudicio genitus habitus practicus. intellectus habens eius aſſenſum vel habitum dicit̄ intellectus practicus. Exemplum ſecundi. hec propoſitio:homo eſt animal appellat̄ ſpeculatiua. iudicium eius ſpeculatiuum ꝛ ita de habitu ꝛ intellectu. ¶Ex his itaq̧ patet prudentiam ꝛ artem dictamina eſſe practica:ꝛ eorum habitus practicos. Prudentia diffinit̄ recta ratio rerum a nobis agibilium. Ars recta ratio reruz a nobis factibilium. Agibile dici ſolet operatio libera tranſiens factibile autē opus tanſeunte operatione permanens. vt domus:ſcabellum ꝛ hmōi:q̄re prudentia eſt iudicium dictans aliquam operationem liberam eſſe faciendam cū cōditionibus requiſitis ad bonitatem. Ars vero eſt iudicium dictans aliquod opus exterius eſſe faciendum cum circunſtantijs requiſitis ad ipſius rei artificialis perfectionē hec amplius libro de prudentia examinabo:pro nūc ſufficiāt.

Prudētia ꝛ ars.

Agibile qđ ſit.

Prudentie pariter artis duplex dictamen.

Secundum notabile. tam prudētie quā artis duplex eſt dictamen. Quoddam vniuerſale. quoddam particulare. ¶Uniuerſale appellat̄ generale:nō ꝙ ſit propoſitionis vniuerſalis:ſed q꞉ de materia ſine circunſtātijs particularibus dictat:prout eſt aggrediendum bellū: eſt ſubueniendum proximo. Dictamen autem particulare dicit̄ qđ de particularibus circunſtantijs dictat. prout eſt aggrediendū bellum tali cauſa:tali tempore. tali loco ꝛc. eſt ſubueniendum proximo ſic indigenti: hoc tempore : tali bono:tali modo ꝛc. In ijs debitis circunſtantijs ſtat executionis operis laudabilitas: q̄ ſi indebite fuerint viciant opus etiam alias bonum. Hic dicit Ariſtoteles ſermones vniuerſales valde certi ſunt ſed inutiles. ſermones vero particulares vtiles ſed incerti:ſcꝫ propter circunſtātiarum multitudinem inſpiciendarum quas quandoq̧ debitas ab indebitis diſcernere difficile eſt. hoc opus hic labor eſt:quanto dictamen plenius de circunſtantijs debitis dictat:tanto opus conforme eſt melius.

Tertium notabile. actuz regulari actualiter prudētia eſt ineſſe dictamē prudētiale:virtualr aūt regulari eſt fieri in virtute precedentis dictaminis, cuiuſmo[illegible] i ſunt opera multaq̄ue tranſeunte di

ctamin

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ctamine continuant eius virtute.

Quartum notabile. conſcientia eſt dictamen moraliter practicum:eſt enim tam verorũ quam falſorum. Prudentia autem tantum verorũ. Syndereſis ponit eſſe principiorum practicorum. Conſcientia autem concluſionum ex eis deductarum: frequẽtius tamen ad vtrũq₃ extendit conſcientia.

Cõſciẽtia quid.

Bonitas moralis quid.

Prima concluſio. prout veritas obiectiua eſt conformitas rei ad propoſitionem:ꝛ falſitas difformitas/ſic bonitas moralis eſt operis liberi conformitas ad rõnem rectã prudentialem/ꝛ mala difformitas. p₃:opus reddit bonum quod fit q̃liter fieri d₃/ꝛ malum qđ fit aliter ꝙ̃ fieri debet. ¶ Prout igit non ſufficienter diffinit falſitas per veritatis debite eſſe priuationem/nã propoſitio impoſſibilis eſt falſa cui non eſt debita ineſſe veritas/ſic nec moralis malicia per rectitudinis debite ſibi ineſſe carẽtiã nam actui irrectificabili(cuiuſmodi communiter ponit odiũ dei) nõ eſt debita rectitudo/nec etiam volũtati eum habẽti pro tempore quo ad nullũ tenet actũ.

Cõſcientie obuiãs.

Secunda concluſio. agens contra propriũ intellectus dictamen/inordinate agit p₃:voluntatis regula eſt intellectus igit ipſa intellectui ſe difformans debitũ ſubuertit ordinem/periculo ſe exponit/ꝛ facit quod in ſe eſt vt recedat a recto. ¶ Hinc Paulus ad Romanos. Omne quod nõ eſt ex fide/peccatũ eſt. Ex quo ſumpta eſt trita regula. Omnis agens contra conſcientiã edificat ad gehẽnam:id eſt peccat. Exempli gratia:iudicans ſub peccato non eſſe leuãdam feſtucam leuãs peccat. ¶ Videbit forte aliquibus/agens in materia precepti/ꝛ in per ſe malis contra cõſcientiam erroneam non peccet. Exempli gratia/diligens pro nũc deum conſcientia dictãte ſub peccato nõ eſſe diligendũ/aut abſtinens a furto/aut fornicatione/cõſcientia dictante pro nũc deũ offendit niſi fornicet/aut furet/nõ peccet. ¶ Iſti decipiunt. ¶ Tum primo. verbũ apoſtoli eſt vniuerſale. ¶ Tũ ſecundo. quicunq₃ credens aliquid eſſe peccatum atq₃ dei offenſiuũ/vult illud:eligit peccare atq₃ offendere deum/igit peccat/ſed conſcientia erronea etiã in materia precepti dictãte aliquid peccatũ eſſe:ſc₃ eſſe peccatum/ipſe ſic faciens eligit peccatũ licet diligere proximũ/vel orare/vel nõ furari eſſe dei offenſiuum/ꝛ facit hoc credẽs eſſe pctm̃ ipſe ſic faciens eligit peccatũ atq₃ deum offendere:igit peccat atq₃ deũ offendit/in hac em̃ formali vł interpretatiua peccãdi atq₃ offendendi deum electione iacet ratio peccati:ſiue enim conſcientia ſit recta ſiue erronea/iſte qui credens eſſe peccatum(eo non obſtãte)vult illud:ipſe eligit peccare:ſc₃ formaliter vel interpretatiue:remedium igit vitandi peccatum eſt erroneam deponere conſcientiã:quod fiet ſcripturarũ inſpectione/aut matura conſideratione materie/aut prudentis viri conſilio. ¶ Sed contra obijcio. Primo: conſcientia perſone eſt lex priuata:lex autem dei publica atq₃ fortior:igit eis cõtrarie precipientibus obediendum eſt legi diuine/atq₃ ſe difformãdum cõſcientie erronee contrariũ precipienti. ¶ Secũdo non plus obligat conſcientia ꝙ̃ ſuperior/ſed ſuperore precipiente contrariũ legis diuine eſſet ei ſe difformãdum. igit ꝛ conſcientie erronee contrariũ legis diuine precipiẽti. ¶ Tertio. alias ille eſſet perplexus:nam agens vt illa conſciẽtia dictat peccat:q: legi diuine contrauenit:non agens autem vt dictat etiam peccat:quia contra conſcientiam agit. Reſpondeo:ad primum conceſſo antecedente negando conſequentiam pro vltima conſequentis parte:fateor enim eſſe magis legi diuine obediendum:ſed nego ſe eſſe difformandum conſcientie manenti:deponat conſcientia ꝛ legi diuine obediatur:conformans enim ſe illi diuine legi contra erroneam conſciẽtiam legi recte ſe conformat:ſed non recto modo erroneam igitur deponat conſcientiam:ꝛ diuine legi obediat. Eſt enim etiam diuina lex non ſe proprie conſcientie difformare:quare qui conſcientie etiam erronee ſe difformat diuine contra-

Cõſcientie erronee in materia p̃cepti cõtra agens an peccet.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

nenit ſanctioni. Huic vnum ſubiungo pondere dignum quod recte conſideret qui populo contionant/⁊ attentius qui eos carpunt ⁊ imoleſtant. Conſcientia erronea aliquid dictante/gratia exempli/pro nunc eſſe fornicandum/plurimū refert dicere/qui illa conſcientia ſtante non fornicat peccat/⁊ dicere ipſe cōſcie͂tia ſtante tenet fornicari/dico primam propoſitionem veram/⁊ ſecundam erroneam. prima quidem vera eſt/nam ille peccat. p3/credens aliquid eſſe peccatum eligit illud ⁊ ſic vult peccare atq3 deum offendere. Secunde aute propoſitionis oſtendo falſitatem. Conſcientia eius erronea non eum abſoluit a precepto diuino obligante nō fornicari: igit ad id manet obligatus: tum etiam commune ſupereſt remedium/ſc3 deponere conſcie͂tiam/falſum eſt igit ipſum pro tunc obligari ad fornicandum. Huic propter nonnullos ſciolos concionatores aut idiſcretos inſiſto/vt noſcant quid pro quo/⁊ quid a quo ſit diſcernendum. Id non ſufficienter cōſiderauit beatus Thomas ſuper epiſtola ad Galathas. v. vbi dicit/habens conſcientiam' dictantem eum obligari ſub peccato ad obſeruantiam legalium tenet obſeruare legalia ⁊ tamen obſeruans peccat hec ſequentia ſunt eius verba reſpōdeo (inquit) dicendum quod eadem conſcientia durante tenet ſeruare legalia/puta ſi aliquis haberet conſcientiam quod niſi circuncideret peccaret mortaliter/ſic ipſe circunciſus ipſa conſcientia durāte peccaret mortaliter ſi non obſeruaret legalia: hec ille. Dico enim refert longe dicere obligat ſeruare legalia/⁊ peccat non ſeruans legalia: primum eſt falſum: ſecundum verum.

Cōſcie͂tia erronea aliqd dictāte refert dicere quenq3 obligari ſic agere aut nō ſic age͂te peccare.

✠ ADDITIO. Refert dicere obligat ſuare legalia: ⁊ peccat nou ſeruans legalia.

Primum dubium.

an omnis ſe rationi recte ſpeculatiue conformās bn̄ agat. Reſpōdeo. nō/probo quādoq3 tenet quis illi ſe difformare: cuiuſmodi eſt hoc dictamen ego pecco. Sequitur corollarium/cum voluntas dei ſit dictaminis practici/volūtas autem beneplaciti ſit dictaminis ſpeculatiui/hinc non tenet viator vniuerſaliter voluntati dei beneplaciti cognite tali ſe conformare/voluntati autem ſigni precepti ut ſic/oſtendo. videns proximum fulgure occidi non tenet velle eum occidi/īmo contrarium/hoc tamen iudicium ſpeculatiuū eſt verum proximus occidet: vult pariter deus voluntate beneplaciti illum occidi/⁊ ſcio eum id velle: quoniam ſcio nihil fieri poſſe ſine eius generali cōcurſu: qui'e a volūtate eius beneplaciti non tamen tenor illi voluntati dei me conformare/ſed difformare in volito. ¶ Voluntas em̄ dei beneplaciti eſt qua ipſe vult aliquid eſſe vel fieri (ſub eſſe vel fieri comprehenſis alijs temporum differentijs) ad hoc enim genus volendi ſequitur concurſus efficientie dei: quare non eſt poſſibile ſine huiuſmodi velle aliquid eſſe vel fieri: de quo id verificatur dixit/id eſt voluit ⁊ facta ſunt. ¶ Voluntas autem ſigni eſt qua vult aliquid eſſe a nobis agendum aut vitandum: cuiuſmodi preceptorum atq3 conſiliorum voluntas. Corollarie ſequitur: quandoq3 voluntate beneplaciti vult aliquid fieri ⁊ non ſigni/cum enim fortes ſoluens ieiunium comedit/deus vult voluntate beneplaciti ſortem comedere: aliter nō comederet/non tamen vult eum comedere volūtate ſigni: ſc3 precipientis vel conſulentis.

Volūtas dei ſigni aut bn̄placiti ⁊ q̄lis' ⁊ q̄s ſe cōformare teneat.

Secundum dubium.

an omnis mentiens conſcientie cōtraueniat. Reſpondeo non: oſte͂do mens ad iudicium tam practicum q̄3 ſpeculatiuū extendit. Cōſcientia autē quelibet eſt practicum iudicium: quare non omnis contra mentem agens agit contra conſcientiā. Omnis itaq3 mentiens it contra mentem: ſc3 contra iudicium ſpeculatiuum dictās eſſe falſum quod ipſe aſſerit verū: nō tamē omnis ille it cōtra conſcientiam. p3/ſtat ipſum iudicare illud eſſe aſſere͂dum ⁊ bonum.

Mentiens an ꝯſcie cōtraueniat.

Tertium dubiū. quo

peccati genere peccat mortaliter/an venialr ſe difformans iudicio rōnis practico? Rn̄deo agens cōtra cōſcie͂tiā ſolū ꝯſultoriā nō p hoc peccat: ſi autem de

Cōſcie͂tie ſe difformās q̄ pcti ḡnepeccet.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

obligatiõe dictet:ſic cõtrauenies peccat ſcđm obligatiõis dictãte qualitatem ꝙ̄tum eſt ex hoc:ſcʒ mortaliter ſi dictet de obligatiõe ſub mortali.ꝛ venialiter ſi dictet ſub veniali. Cõſciẽtia em̃ exiſtẽte erronea vnica eſt peccati ratio :ſcilicet q: cõtra cõſciẽtiã:ipſa aũt exiſtẽte recta eſt difformitas duplex.videlicet q: cõtra cõſciẽtiã:ꝛ q: cõtra obligationẽ debiti aliunde agendi aut vitãdi: quare duplex inuoluit malicia:contra igit dictamen dictans eſſe ſub mortali leuandã feſtucã operatio vnã habet maliciã:cõtra em̃ dictamẽ dictãs nõ eſſe furandum operatio duplici fedat malicia. ¶De agẽte aũt cõtra cõſciẽtiã dictãtẽ in gñe nõ eſſe leuãdã feſtucã ſub peccato:dic ꝓut de hoc actu. gñico volo peccare.

Quartum dubium. an habens conſcientiã erroneã ꝑcepto ꝯtrã grauiꝰ peccet agẽs ꝯtra eã ꝙ̄ ſcđm eã operans.

¶Reſpondet de Baſſolis in.ij. diſtin.

xxxix.mõ illa cõſciẽtia erronea nõ ſit inuincibilis grauiꝰ peccat agẽs ſcđm eaʒ: ꝙ̄ agẽs ꝯ eã. Nã(inqt)lex ſuꝑioris plus obligat ꝙ̄ inferioris ꝛ ꝑ ꝯñs trãſgreſſio legis diuine eſt grauior ꝙ̄ trãſgreſſio legis ꝯſcie errãtis. ¶Iſtud nõ eſt indiſtincte vex̃.ꝓbo lege diuina obligãte ad veniale(cõſciẽtia cõtrariũ dictet ſub mortali agẽdũ:cõtrauenies cõſciẽtie peccat mortaliter:ꝛ legi diuine ꝯtra agẽs delinquit venialiter.Pariter(lege diuina obligãte ſub mortali:ꝛ conſcientia dictante de contrario ſub longe grauiori culpa)precepti dei tranſgreſſionẽ exuperarẽ poſſet conſcientie contra operatio.

Cõſcia ꝑcepto ꝯtrie ſe ꝯformãſ an grauiꝰ peccet ꝙ̄ ꝯ agẽs.

Quintũ dubium. an moralis maliciare quirat cõformitatẽ dictamini erroneo interno. ¶Reſpõdeo nõ:nec difformitatẽ dictamini recto interno:ſufficit difformitas diuino iudicio in aliquo debito.ptʒ cõtingit ſine dictamine eſſe actũ moraliter malũ.Sequit plus ad bonuʒ ꝙ̄ ad malũ reqri.nã(vt dicit Diony.quarto de diuinis nominibus) bonum eſt ex integra cauſa.Ad bonum enim requiritur omnium circunſtantiarum debitaꝝ integritas:ad malũ ſufficit vnã ineſſe malã:aut vnã deeſſe debitã.ſ.,debito iuris:nõ em̃ ſolius debiti cõgruentie carẽtia ſufficit actũ vitiare.

Malicia moralis an erroneũ iudicium reqrat.

*ADDITIO.

Ad bonuʒ reqrit oim circũſtãtiarũ debitaꝝ integritas;

TRudentia que non formaliter ſed materialiter atq directiue virtus eſt.eſt virtutum regula:non neceſſaria actualis nec ſufficiens aptitudinalis aut habitualis : ſed actualiter aut virtualiter coaſſiſtens requiſita. Non pariter de neceſſitate informans virtutis obiectum ſed adiacens ſufficit ad bonitate m:ꝙ̄ ꝙ̄ ꝛ pro obiecto actus liberi arbitrij quandoq aſſumi valeat. Que quemadmoduʒ ſine virtatis opere vere prudentia eſt:ſic habentẽ denominat prudentem:prout fides credentem. Eſt igitur virtutum moralium lumen:ꝛ fides theologarum. Quemadmodum enim fides ſic prudentia ſine virtutis opere mortua eſt:cum opere autem viuit non propria:ſed operis vita . Eterna enim beatitudo eſt non prudentie in ſe:ſed operis per prudentia regulati merces preſtituta.

Prudẽtia qr adv̄tutis opus ſe habeat.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

De actuũ cõformitate ad rationẽ rectã

Volũtatis ↄſul atq3 director ē intellectus.

Virtutum theologaꝝ parit ipaꝝ moralium vna in intellectu.

PRimum notabile. doctrinã ſepe dictam repetẽs: volũtatis conſul director atq3 illuminator eſt intellectus et agẽda viãdaq3 oſtendẽs: ipſa vero opꝰ oſtenſum exequit. Hinc virtutum theologaꝝ que ſunt fides: ſpes: ⁊ charitas: vna videlicet fides in intellectu eſt illuminãs ad reliquas. Pariter virtutũ moraliũ que ſunt prudentia: tẽperantia: fortitudo: iuſticia: vna videlicet prudentia in intellectu collocat: volũtates ad reliquas dirigẽs: ſic igit prudẽtia circa eaſdẽ aliarũ virtutũ materias verſatur: hinc dicenda eſt materialiter virtus nõ autem formaliter quo ad hmõi directionis conditionem: quoniã ipſa non in hoc eſt operatio libera recte ratiõi conformis: potius ipſa eſt recta ratio cui virtutis operatio cõformat: prout enĩ cerebrum ſenſu carens aliis ſenſum tribuit: ſic prudentia non in ſe virtus dat alteri eſſe virtutem. ¶ Corollarie ſequit: non actui prudentiali ꝗ̃tum eſt ex hoc reſpondere premium: ſed operi per eam regulato: dixi ꝗ̃tum eſt ex hoc videlicet ex conditione directionis. Aliunde enim recipere poſſet virtutis formalis nomẽ: ſc3 vbi actu voluntatis reflexo effectiue imperaret ipſius prudẽtie actus: ⁊ ita de fidei actu per omnia dicas.

Prudẽtie pſentia obiectiua anad bõitatẽ req̃rat. fol. 29. col. 2. ⁊ 3. ⁊ 4.

Secundum notabile. ſic neceſſaria ad

actum voluntatis eſſe virtuoſum ponit a quibuſdam ratio recta ſiue prudentia vt ad eius bonitatem non ſufficiat ad prudentiam aptitudinalẽ aut habitualem: aut actualem aſſiſtentem conformitas: ſed duplex requirat eius habitudo: vc3 preſentie ⁊ informationis obiecti.

✱ ADDITIO. Actum aliquẽ prudẽtie aptitudinali eẽ cõformez q̃d ſit.

¶ Iſta eſt ipſius Okam in. iij. diſtin. q.

xij. ſententia. de cuius mente ſunt he quatuor propoſitiones. Prima non ſufficit ad actum moraliter bonum aptitudinalis prudentia. probat premittendo ꝙ aliquem actum eſſe prudentie aptitudinali conformez eſt elici qualiter prudentia dictaret eliciendum ſi ineſſet ꝗ̃ꝗ̃ non inſit: tunc ſic carens vſu rationis poteſt elicere actum qualiter recta ratio dictaret ſi ineſſet: ei tamen nõ eſt actꝰ ille virtuoſus: quoniam ille non operat ſciens: tum etiam poteſt voluntas contra ſcientiam elicere actum qui conformis eſſet rationi recte ſi ineſſet: ⁊ tamen malus eſt. Secunda propoſitio. Non ſufficit habitualis oſtendit: habitus prudentie non efficit actũ virtuoſum niſi quẽ regulat: ſed habitus non regulat niſi mediante actu ſuo: igit requirit prudẽtia actualis: ⁊ dicit Olkam quod prudentiam regulare actum aliquem eſt ipſam ſpeciali modo actum illum cauſare. Dicit igitur quod ſuſpenſa voluntatis aut prudentie actiuitate nullo modo eſſet actus virtuoſus: quinimmo vtranq3 actiuitatem connotat hoc nomen virtus actualis. Tertia propoſitio: non ſufficit actualis aſſiſtens. probat contingit adeſſe prudentiam actualem nihilominus ſine ea voluntas etiam ad nudam apprehenſionem obiecti actum illum eliciuiſſet ex ſua libertate: aut propter delectationem aut alia cauſa ꝗ̃ prudentia mouente: ita quod prudentia ſic aſſiſtens non ſit illius actꝰ effectiua cauſa: igit tunc ab illa prudentia non d3 bonitatẽ recipere. Quarta ꝓpõ: req̃rit actualis ꝓ obiecto. pt3 ex ꝑcedẽtibꝰ req̃rit elici actũ ꝓpter rectã rõnẽ: ſ3 oĩs volẽs aliq̃d ꝓpter alterũ vult vtrũq3: igit ipſiꝰ actus quo voluntas vult aliquid: quia dictatur a recta ratione: ipſa recta ratio eſt obiectum. ¶ Superaddit poſtea Okam (inquiens) fortior ratio ad probandum prudentiam eſſe obiectum actus virtuoſi eſt hec: nam aliter ſequerentur duo inconuenientia. Primum: nullus actus neceſſario ⁊ intrinſece eſſet virtuoſus: ſed ſolum contingenter. Secundum: de actu non virtuoſo fieret virtuoſus: ⁊ de nõ meritorio fieret meritorius per aliqđ mere naturale: quod non

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

eſt in poteſtate noſtra: videlicet poſt actum elicitũ adueniente prudentia a cau ſis naturalibus neceſſitantibus intellectum / ⁊ ita de virtuoſo fieret non virtuo ſus / et de meritorio nõ meritorius per pure naturale: ſcʒ per remotionẽ pruden tie manente actu elicito. ¶ Hec opinio virtutis atqꝫ meriti viam nimium: ſine ſufficiente ratione vel auctoritate: arcta. pauci enim virtuoſe operarentur: pau cioreſqꝫ mererentur / potiſſime ſimplices viri: qui tamen cõſideter ambulantes celos rapiunt. Non enĩ tanta vtuntur reciprocatione: ſed oſtenſo eis agendo: volũt illud ⁊ ſine actu reflexo operantur. Quid igitur ſit dicendum ſint cõcluſio nes. ¶ Prima: ad bonitatem moralem ſufficientem ad meritum non requiritur prudentia pro obiecto. probo: cõmunes ſimplicium virorũ aut aliorum actus ꝑ prudentiam regulatos ſiue oſtenſos potuit deus acceptare ſine tali reflexione atqꝫ reciprocatiõe nec ex aliquo ſacri eloquij loco conſtat de oppoſito. ¶ Preter ea a cauſalitate efficientie rõnis recte ad actum elicitũ ſumitur eiꝰ fundamen tum: ſed iudiciũ prudentiale poteſt eſſe cauſa actus efficiens non exiſtẽs obie cti pars. pʒ: frequenter obiecti noticia partialiter volũtatis actum cauſat / que nõ eſt illius actus obiectum: quo facto verificatur propoſitio hec cauſalis: quia ratio recta dictat hoc: ſortes vult hoc. Item nunqꝫ eſſet virtutis actus abſqꝫ di ctaminis prudentialis iudicio reflexo: ſcilicet quo reflexe conſideraretur ipſum eſſe rectum: ⁊ ſic per aliquod pure naturale adueniens: ſcilicet tollens dictami nis recti iudicium reflexũ deſineret eſſe virtutis actus: et fieret de merente non merens: quod ipſe negare videtur: nec plus inconuenit id per totalẽ actus abla tionem fieri ꝙ eo manente. ¶ Inſuper nec ſufficiens eſt ad quartũ mẽbrum ra tio eius: quoniam ꝙ prudentia actualis ſit efficiens ipſius actus cauſa: ſic ꝙ ve rificetur hec cauſalis: quia recta ratio dictat ſorti eẽ orãdũ: ſortes vult orare: nõ ſequit̃ prudentiã eſſe actus voluntatis obiectuʒ: prout ipſe ex illa cauſalitate in fert: ſcʒ propter hoc voluntas vult aliud. ergo vtrumqꝫ vult: quis non inualidã eſſe conſequentiam cognoſcit loquendo de efficientie / non finis cauſalitate / pro baretur ꝙ omnis cognitio que eſt alicuiꝰ libere volitionis cauſa eſſet eius obie ctum: naʒ in genere cauſe efficientis verificatur hec propoſitio / quia hoc cogno ſcit ſortes / vult hoc. Et cum adducit aliud / ſcilicet per pure naturale ⁊c. ipſe. idẽ habet concedere vt oſtendi / et ad reliquum de actu intrinſece bono ratio non militat / quoniam (datis talibus actibus) nõ ſequitur quin preter eos / ⁊ ſine eis ſint alij actus vere ⁊ plene moraliter boni atqꝫ a deo accepti. Tum etiam qḋ in conueniens nullum eſſe actum neceſſario bonum ſcilicet quin valeat per aliquã adiacentem circunſtantiam viciari / put ꝯtra aliquam ꝯſcientiam aut cum alia circunſtantia extrinſeca viciãte ꝯtinuatus.

¶ Simplices viri cõſideter ãbulãtes rapiunt celos.

Secunda concluſio. ꝙuis aſſumi poſſet prudentia pro actꝰ interioris obiecto / ⁊ per hoc actus red deretur abundãtius moralis ſufficit tamen huiuſmodi dictaminis aſſiſtentia actum regulãtis: patet ex precedente / tum etiam inſufficiens eſt eius in oppoſi tum ratio: primo quidem nã ipſius prudentie concurſus eſt naturalis: nec poteſt voluntas actum eliciens efficientiam prudentie ad illum actum impedire: tum etiam bonitas actus plus pendet ab illuminatione ſiue obiecti oſtenſione per prudentiam ꝙ actus efficientia ab illa prudentia: quinimmo vbi a deo ſubtra heret̃ prudentie concurſus (ipſa ſolũ oſtendente voluntati agendum propter cu ius oſtenſionẽ voluntas elicit actũ) nõ minus eſſet bonus huiuſmodi actus.

Tertia concluſio. Non ſufficit prudentia habitualis aut ap tudinalis: nec requiritur actualis ꝑ obiecto requiritur autem actualis aut virtualis: ⁊ ſufficit quãto tamen actualior tanto actus melior.

¶ Prima pars tripartita ſupra patuit.

¶ Secundam oſtendo partẽ ſcilicet ꝙ ſufficiat actualis aut virtualis de actuali

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

patuit. de virtuali vero quoniam ſi fuerit voluntas ſufficienter illuminata et in virtute illius luminis etiā trāſeūtis: opera continuet laudabilia non videt quin ex illa radice opera libere elicita ſint bōa ⁊ meritoria/cum ille ſit communis hominū ordo operandi: ⁊ nimis difficile ſit actualia dictamina continue retinere/quin velimus nolimus trāſeāt: nec ad nimis difficile voluerit nos arctare dominus: cuius onus leue eſt. ¶Dico igitur ſufficere prudentiam ineſſe aut infuiſſe virtute cuius tunc voluntatē illuminantis ipſa libere cōtinuata ⁊ operatur laudabilia non aliunde viciata: nec aliunde impedita a bonitate.

ADDI. Dominꝰ cuius iugum ſuaue ē ⁊ onꝰ leue ad nimis difficile noluit nos artare.

Primum dubium. an dictamen dictans

de bono vel malo ſcilicet hoc eſt bonum: hoc eſt malū/ſit ſufficiēter operis moraliter boni regulatiuum. ¶Reſpōdeo ſic: nam eſt virtualiter practicū atq; prudentiale: amor igitur quo deus oſtēſus tanq; ſummum bonū diligitur: eſt plene bonus abſq; formali dictamine deum eſſe diligendum dictante.

Dictamē virtualis practicū ſufficit ad bonū opꝰ.

¶Sequunt corollaria. Primum ad voluntatis actū moraliter bonū nō requirit dictamen de ipſo dictās. patet: cum dictamine oſtēdente eſſe propter deū pauperi ſubueniēdū: hic actus volo huic pauperi ꝑpter deū ſubuenire/eſt bonꝰ abſq; dictamine ſic eſſe volendū dictante. ¶Secūdum corollariū. ad regulandum actū nō neceſſe eſt dictamē de actu quē regulat dictare: ſufficit id de ipſiꝰ actus obiecto vt in ſequenti dubio peramplius aperiam.

Secundum dubium.

an vniuerſaliter ipſius actus virtutis ⁊ prudentie eiuſ regulātis ſit adequatum idē obiectū. ¶Reſpōdeo negatiue: oſtēdo: volūtas actum eliciens non cogit omne id ꝙ ſui actus obiecto aſſumere qđ ei oſtendit pōt etiam aliquid aſſumere qđ nō ei ꝑ illud dictamen oſtēditur. ſcꝫ per aliam noticiā oſtenſum. Exemplum primi (dictamine ſubeūda mortis pericula oſtēdēte hoc loco: hoc tpe: hoc modo: hoc fine) poteſt voluntas hunc actum vnicum elicere: volo mortis pericula ſubire. Exemplū ſecundi (circunſtantijs per apprehenſiones oſtenſis ⁊ ſtante hoc vniuerſali dictamine ſubeunda ſunt mortis pericula) hunc; habere actum poteſt voluntas: volo mortis pericula ſubire: hoc loco: hoc tēpore: hoc fine ⁊c.

Actus virtutis ⁊ ſue prudentie an ſit idē obiectū.

¶Corollarium: non requiritur ad actum bonum eſſe prudentie obiectum: patet cū operis exterioris dictamine bonus eſt actus interior. gratia exempli cum iſto dictamine/eſt loquendum: hic actus volo loqui bonus eſt: qui non eſt illius prudentie obiectum.

Tertium dubium.

An eadē prudētia ſit operis exterioris et interioris regulatiua. ¶Pro hoc premittēde ſunt propoſitiones. Prima: vtriq; ſua reſpondet prudentia eam pro obiecto habens: ⁊ ſpecie penes obiectorum totalium alietatē differūt. Exēpli grā: hec dictamina ſunt ſpecie differentia eſt loquendum/eſt volendum loqui. Secunda ꝓpoſitio: dupliciter cōtingit prudentie operationem regulare: videlicet intrinſece ⁊ extrinſece: intrinſece. i. obiectiue q̄ pro obiecto huiuſmodi operationem habet. extrinſece autem ꝑ oppoſitum: ſic hoc dictamen eſt loquendum intrinſecē locutionem regulat. nā obiectiue de ea dictat/extrinſece autē volitionē regulat: quoniam non de ea dictat: ſed de obiecto eius debito. prudentia autem illam volitionem intrinſece regulans eſt iſta/ volendum eſt loqui: ſic dilectionis dei prudentia intrinſeca eſt iſta deus eſt diligendus: extrinſeca autem deus eſt bonum.

Opis exterioris ⁊ interioris an eađ ſit prudentia. Prudētia duplr opationē regulare pōt.

¶His premiſſis ad dubium affirmatiue reſpondeo: ſed dupliciter: vno modo contingit eandem prudentiam eſſe ambarum operationum intrinſece regulatiuam: prout volendum eſt loqui: contingit autem eſſe vnius intrinſecam ⁊ alterius extrinſecam: prout eſt loquendum: ⁊ hec ad vtriuſq; bonitatem ſufficit.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Quartum dubium. an duntaxat veroꝝ ſit prudentia. ¶ Reſpondeo affirmatiue vt eſt talis: pz ex eiꝰ diffinitiõe: vcꝫ recta ratio ꝛc. hoc eſt iudiciũ verum. Et cum dicis errorem inuincibilẽ eſſe prudẽtiam/aberras: inuincibilitas em̄ practicũ dictamen verificat alias falſum. grã exẽpli: in aliquo inuincibiliter hãc eſſe eius cõiugeꝫ credẽre: verificatꝛ hoc dictamen: hec eſt a me cognoſcẽda: pariter in caſu diuitis inuincibiliter apparentis paupis verificatꝛ hoc dictamẽ/ eſt a me huic porrigẽda elemoſina. ¶ Fateor nõ nunꝙ dictamen dari mixtũ includens cum practico ſpeculatiuum: ꝛ contingit quidem ipſum ratiõe ſpeculatiui incluſi ꝛ nõ practici eſſe falſum: cuiuſmodi hec dictamina: iſta q̄ eſt mea eſt a me cognoſcẽda: huic qui eſt pauper eſt danda elemoſina. hoc enim dictamẽ eſt ſufficiens actum bonũ regulare ratione implicationis practice vere: ꝛ ꝙuis ſit ſimpliciter falſum/ morali tamen locutione dicitur practice verum.

Prudẽtia an duntaxat ſit verorum.

¶ De actuum moralium circunſtantijs. Cap.viij.

Jrcũſtãtia eſt humani actꝰ accidẽs: accidens vero dicitur quod extra ipſiꝰ actꝰ ſubſtantiam ponitur id em̄ accidere ſeu circunſtare dicitur. ¶ Et cõmuniori traditione ſex enumeranꝛ: videlicet perſone obiecti temporis: loci: modi: ꝛ finis ad quas reducuntur relique. Ipſis em̄ plurimũ in bono ꝛ malo diſcolores reddunꝛ humane opationes: eiſqꝫ de bono in malũ aut ecõuerſo facile flexibiles. ¶ Oportet igiꝛ circũſpicere opus ſeu circũcirca ſubſtantiam eius aſpicere. ¶ Hinc macrobius circũſpectionem prudentie partem conuenienter annumerauit.

Circunſtãtia quid ꝛ quotuplex ꝛ qualiter inſpicienda.

Primum notabile. Non hic phyſice capitur accidens pro re alicui ſubiecto inherente: in hoc tamen retinetur ſimilitudo: quoniam quemadmodũ ab accidẽte inherente denominatur ſubiectum tale vel tale: ſic ab his que actuꝫ circunſtant appellatur bonus vel malus in hac vel illa ſpecie. ¶ Opere precium eſt igitur laudabiliter agere cupienti eſſe oculatum vt argũ: atqꝫ circunſpicere/ ſiue que circũcirca ſunt/ an operi congruant cõſiderare. hinc (vt dixi) Macrobius partem prudentie circũſpectionem poſuit: cuius eſt negocij circunſtantias attendere: iuxta verbum Sapientis. omni negocio tempus et oportunitas. Eccleſiaſtici. viij. ꝛ pſ. cxl. Pone oſtium circunſtantie labijs meis. ¶ Non enim loquenti ſufficit verum dicere/ ſed quis/ cui/ vbi quando/ quomodo cur loquitur eſt attendendum. ¶ Cõſiderãdũ igitur quis loquitur: ſenex an iuuenis ꝛc. Eccleſiaſtici. xxxij. Adoleſcens loquere vix in cauſa tua. Cui: ſcꝫ ſo-

Accidens hic q̄liter accipiaꝛ.

Circũſpectio q̄liter ad virtutẽ requiraꝛ.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

cio an inferiori an ſuperiori:noli verboſus eſſe in multitudine preſbyterorū id eſt ſapientū. Eccleſiaſti.vij. Ubi.in eccleſia vel extra:mulieri in eccleſia loq non pmittit ad Thimotheū.j. Quādo. Eccle.iij.tēpus tacēdi ⁊ tēpus loquēdi. Quo modo. Prouerb.xv. Reſponſio mollis frangit irā:⁊ ſermo durus concitat furorem. Cur.an ad nocendum an ad iuuādū an ocioſe. Sic igitur prudens hec circunſpiciens omnia in numero pondere ⁊ menſura operabitur.

Circunſtātiarū numerus certis dictionibus deſignatus.

Secundum notabile. ſex enumerari ſolent circunſtātie: vꝫ perſone:obiecti:temporis:loci: modi:⁊ finis que his dictionibus deſignantur. quis:quid:qñ:vbi quō:cur: ſique autem alie fuerint poſſunt ad has facile reduci. Per quis:circunſtātia perſone. Per qđ:circunſtantia obiecti ſub qua comprehenditur circūſtantia ab alijs dicta circa quid. Exempli grā:percutis hominem hō eſt circa quid fit opatio.ſ. pcuſſio. Per qñ:deſignatur tēporis circunſtantia. Per vbi loci. Per quomō modi agendi:put tarde aut repente vultu hylari aut triſti ⁊c. ad quā reduci pōt circūſtātia ab alijs aſſignata:qbus auxilijs ſcꝫ inſtrumēti vel pſone iuuantis. Exempli gratia:quis occidit adiutus vel ſolus:enſe aut veneno ⁊c. Per cur deſignat circunſtantia finis preſtituti. Ex his quidem circūſtātijs(vt ſupra dixi) humanus actus bonitatē vel maliciā: atqꝫ bonitatis vel malicie crementū aut decrementum ſuſcipit:ornanturqꝫ actus aut deturpātur ſecundum quod eis ſunt debite vel indebite. Et circa has potiſſime verſatur prudentia circūſpiciens id eſt que circūſtant aſpiciens: videlicet an qualitati operis cōuenient necne. cōſiderat enim an hmōi operi cōgruat hec vel iſta perſona:hec vel illa obiecti qualitas:iſta vel illa temporis aut loci:aut modi agendi vel finis conditio.

Circunſtātie in condendis legibus conſiderāde.

Tertium notabile. Nedum in cōmuni actuū bonitate ⁊ malicia verſetiā in cōdendis legibꝰ aut abrogādis:in diſtribuendis premijs aut irrogādis penis:magna cura veniūt circunſtātie cōſiderande. Ad qđ pulchre dicit Iſidorus:⁊ recitatur capitulo ſciendū.diſt.xxix. ſciendū ꝙ pleraqꝫ capitula ex cauſa ex perſona:ex loco ex tempore conſideranda ſunt:quoꝝ modi quia medullitus nō indagātur in erroris laberynthū nōnulli intricando impinguunt:cū ante iudicāt ꝙ intelligāt āte inculpant ꝙ iterādo lecta pquirāt. Et beatus Hieronymus epiſtola ad epheſios.neceſſe eſt vt iuxta diuerſitates locoꝝ:tēpoꝝ:⁊ hoīm quibus diuerſe ſcripture facte ſunt diuerſas cauſas ⁊ argumenta ⁊ origines habeāt. Preterea.ff.titu.de penis.dicūtur puniri facta:dicta:ſcripta:conſilia:de quibus illic dicitur:hec quatuor genera conſideranda ſunt ſeptem modis.cauſa:perſona:loco:tēpore:qualitate:ꝙtitate:⁊ euētu:quoꝝ ibidē hec ſubiungunt exempla. Cauſa:vt in verberibus:que impunita ſunt a magiſtro illata vel a parente:quoniā emendationis animo non iniurie gratia videntur adhiberi:punitur cum quis per iram ab extraneo pulſatur.

Perſona dupliciter ſpectatur.

Perſona dupl'r ſpectatur eius qui fecerit et eius qui paſſus eſt aliter eñ puniunt ex eiſdem facinoribus ſerui ꝙ liberi:⁊ aliter qui in dn̄m parētemve aliquid auſus eſt:ꝙ qui in extraneum:⁊ in magiſtrum ꝙ in priuatum:in huiuſmodi conſideratione etatis quoqꝫ ratio habeatur. Locus facit vt idē vel furtum vel ſacrilegium ſit capite luendum vel minore ſupplicio. Tempus diſcernit emanſorem a furtiuo:⁊ effractorem vel furem diurnū a nocturno. Qualitate factum vel atrocius vel lenius eſt:vt furta manifeſta a nō manifeſtis diſcerni ſolent:rixa a craſſaturis/expilatiōes a furtis: petulantia a violētia. Euētus ſpectatur:vt a dementiſſimo quoqꝫ facta:ꝙꝙ lex non minus eum qui occidendi hominis cauſa cum telo fuerit inuentus:ꝙ eum qui occiderit puniat: et ideo apud grecos ⁊ exilio voluntario fortuiti caſus luebantur.

Circunſtātie bōitas aut malicia qlis.

Prima concluſio. circunſtantie bonitas aut malicia in ratione circunſtantie non eſt bonitas vel malicia entitatiua:neqꝫ

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

moris: ſed debita habitudo vel indebita ad opus: oſtendo: contingit aliquid eſſe entitatiue bonum ac etiam in ſe moraliter bonum: ⁊ ipſum certo operi non eſſe bonam circũſtantiam. Exempli gratia locus ſacer eſt qđ entitatiue bonum: ⁊ non eſt operi cõiugali circunſtantia bona aut comeſtioni: pariter cõtingit aliqđ opus moraliter bonum certo operi non eſſe finem bonum: vna igitur circunſtantia vni operi bona eſſet: alteri operi mala circunſtantia atq; vicians loci ſacri circunſtantia exornat orationem que comeſtionem viciat. Domus priuata quadrat comeſtioni que miſſe celebrationi incongruit: idem finis aliquod opꝰ viciat/ qui opus alterius generis redderet bonum.

Secunda concluſio. materiam indifferentem aut de genere bonorum circunſtantia inficit: prout et materiam indifferentem aut de genere malorum circunſtantia bonitate decorat et ornat. ¶ Primam partem probo: contingit circunſtantie ad illam materiã eſſe indebitã habitudinẽ. Secũda pars etiam pꝫ: cõtingit circunſtantias reddere opus circa talem materiam recte rationi conforme.

Tertia concluſio. circunſtantiarum maliciã aggrauantium vel adaugẽtiũ bonitatẽ: quedã non variãt ſpeciem ſed maliciam eiuſdẽ ſpeciei ſupaddũt nõ trahẽtes actũ ad aliud genus per nois mutationẽ: prout magnitudo conatus: magnitudo deliberatiõis: etas: paſſio: ⁊ huiuſmodi: quedam aũt ſpeciẽ variãt: ſcꝫ que ſub ſpeciali precepto vel prohibitione cadunt: prout in luxuria ligamen/ conſanguinitas/ affinitas/ violentia/ raptus/ que luxuriam ad diuerſa gñа trahũt: que ſunt adulterium/ inceſtus/ oppreſſio/ ſtuprum: raptus.

Addi. Circũſtantie quedã nõ variãt ſpeciẽ et qdam ſic.

Quarta concluſio. quorundam actuũ interiorꝝ circũſtãtie ſunt obiecta quorũdã nõ: cõtingit enim eas non oſtendi voluntati: ⁊ qñ oſtenduntͬ liberũ eſt voluntati ferri in eas. aut nõ: aut in aliquas ⁊ aliquas non. ¶ Hinc actuũ quidam eſt bonus vel malus intrinſece. quidã extrinſece: qđam vtroq; mõ non dico hic intrinſece/ id eſt neceſſario et eſſentialiter: ſꝫ pro intra eſſe. appello igiͬ intrinſecã bonitatẽ vel maliciã que ab aliquo intra obiectũ actus ſumitur. extrinſecam aũt que ab aliquo extra obiectũ actus contrahitur. ¶ Actus igitur interior bonus pro obiecto omnes circunſtantias bonitatem addentes habens eſt bonus intrinſece tantum. Actus vero bonus circa materiam indifferentem pro obiecto non habens circunſtantias bonitatem ei tribuentes eſt tantum extrinſece bonus. Actus autem qui aliquas pro obiecto ⁊ alias extra obiectum habet eſt intrinſece ⁊ extrinſece bonus.

Que dicatur intrinſeca bonitas.

Dubium quid bonitas vel malicia generica quidve ex circunſtantia. Reſpondenduꝫ bonitas generica eſt conformitas ex parte materie ad ius precipiens vel approbans. Malicia autem generica eſt difformitas ad ius prohibens vel reprobãs. Sic igitur omne opus ſub iure cõmuni precipiente vel approbante cadens dicitur bonum ex genere: prout orare indigenti ſubuenire. Opus vero malum ex genere eſt opus iure communi prohibitum vel reprobatum prout furtum: et per oppoſitum ad vtrumq; dicitͬ opꝰ indifferens. Malũ autem ſolũ ex circũſtantia tale dicitur: cuius materia nõ eſt iure reprobata ſed ei accidit circũſtantia ipſum viciãs prout orare cuius finis ſit vana gloria eſt malũ ex circunſtãtia tãtum. Malum autem vtroq; modo ſcilicet ex genere ⁊ circunſtãtia dicitur quod vtriuſq; illorum rationem habet ſcilicet materiã iure reprobatam ⁊ circunſtãtiã viciantẽ. Sic triplex bonũ ſcilicet ex genere tãtum: ex circũſtantia tantum ⁊ vtroq; modo.

† Quid bonitas vel malicia generica qđ ve ex circũſtantia.

Maluꝫ ex circũſtantia.

Maluꝫ ex genere et circunſtantia.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

De actuum moralium circunſtantijs.

Circunſtātia triplex aſſiſtēs incitans informāſbona aut mala qualr ad opa ſe habeāt ſo lio.3.co.2. et.3.

Non omnis circunſtantia in ſe bona auget bonitatem: vel minuit maliciam: nec omnis mala auget maliciaꝫ aut viciat opus: ſed quandoqꝫ ſic: quandoqꝫ non: iuxta conditionem eius ad opus. Triplici quideꝫ habitudine ſe habet circunſtantia ad actum: ſcilicet aſſiſtens: incitans ⁊ informās. Aſſiſtens dicitur que adeſt quando fit actus eſto ꝙ non ſit cauſa actus: aut etiam non precogitata. Incitans ſiue mouens eſt a qua prouenit actus tanꝙ a cauſa: prout conſiliū: metus ⁊c. ¶ Circunſtantia informans appellatur q̄ ipſius actus obiectum ingreditur.

Circunſtātia triplex habitudo per has ꝑpoſitiões cum ex ꝑpter explicatur.

Primum notabile. iuxta illam triplicē habitudinem triplex propoſitionū genus reperiť in moralibus: per has dictiones cum/ex/propter. Hec dictio cū/dicit habitudinem coaſſiſtētie: ex/efficientie ꝑpter finis. Sic differunt iſte propoſitiões ſortes hoc fecit cum ignorantia: fecit ex ignorātia: fecit propter ignorantiam ſortes id fecit cū vana gl̄ia: ex vana gl̄ia ꝑpter vanā gloriā fecit cuꝫ contēptu: ex cōtēptu propter contemptum ſenſus pme eſt ſortes hoc fecit illa circunſtātia aſſiſtente. ſenſus ſecūde: ſortes hoc fecit illa circunſtātia mouēte ſine qua nō feciſſet ſenſus tertic/illo fine hoc fecit. ſ. vt ignoraret aut vt gloriā hr̄et vel vt cōtemneret.

Prima concluſio. circunſtantia ſoluꝫ aſſiſtēs qn̄qꝫ viciat vel aggrauat: quādoqꝫ non etiam mala. Exēplū primi conditione perſone grauius eſt peccatum prelati vel chriſtiani/ꝙ non prelati vel nō chriſtiani. Exemplū ſecundi vane glorie aſſiſtentia nō viciat nec aggrauat op⁹ cui ipſa aſſiſtit tanꝙ ei impertinēs: nā cum vno peccato ſtant opera bona non viciata: pariter dico quādoqꝫ bonā circūſtantiā non minuere operis mali maliciam: prout eſſet act⁹ aliquis bonus in volūtate/alteri operi malo imptinens.

Secunda concluſio. circunſtantia mouēs qn̄qꝫ viciat aut aggrauat: qn̄qꝫ non etiam mala. Exemplū primi: qui altitudine dignitatis mouetur ad varia peccata que ſimplices committere timerēt: grauı⁹ peccat ille dono abutens. Exemplū ſecūdi/aliquod pctm̄ in anima volūtatē moueat ad volendum opus de genere bonoꝝ: non videť illa volitio nō habens culpam illā pro obiecto illa ſola motiōe viciari: ⁊ ſic vana gloria ſolū mouens ad volenduꝫ op⁹ de gn̄e boni/nō viciaret volitionē q̄ a ſuo obiecto vanā gloriam excludit.

Tertia concluſio. circunſtantia mala informās viciat actum quo ipſa eſt volita. Exēpli gr̄a: volitio orandi propter vanā gloriam tendens in vtrunqꝫ eſt vicioſa: quinimmo quorundam opinione finis venialis ꝗuis op⁹ veniale: aut opus de genere bonorū vel indifferēs viciet ſolum venialiter: aggrauat tamen mortale mortaliter de quo infra. ¶ Sequiť ex dictis corollarium. Circūſtātiarum quedam auget vel minuit bonitatem aut maliciam: quedam omnino bonitatem vel maliciam tollit: quedā eſt neutra: non augens vel minuens neqꝫ etiam tollens.

Peccatuꝫ vnuꝫ alleuiat aliud

Dubium, an contingat vnum peccatuꝫ aliud alleuiare. ¶ Reſpondeo ſi: non quidem in

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ratione peccati:ſed alterius.Exempli gratia:ignorãtia craſſa peccatuʒ ex ea factũ excuſat a tanto:pariter timor culpabilis excuſat a tanto opus timore patratũ:qr ſcʒ tam ignorãtia ꝙ timor minuit de voluntario.

CIrcunſtantia informans vſqꝫadeo actum ſpecificat:vt quicunqꝫ actus interiores varietatem circunſtantiaruʒ pro obiecto habentes ſint ſpecie diuerſi.Circunſtantia autem circunſtãs aut mouens et ſi entis ſpeciem non mutet:ſpeciem tamẽ moris variare poteſt.Eundemqꝫ actum varijs circunſtãtijs diuerſarum ſpecierum bonitates vel malicias induere cõtingit. Circũſtantiarꝫ diuerſitas q̃lit actuũ differẽtiã i eẽ entis aut moris faciat.fo.3.co.3.ꝛ.4.

PRimum notabile. Modorum immutandi aut totalium obiectorum diuerſitas eſt differentie ſpecifice actuũ indiciuʒ:quare actuũ exteriorꝫ nõ imutatiuorꝫ varietas circunſtãtiarũ ſpẽm nõ variat entitatiuam:primum patuit/ſecundũ oſtendo/quecunqꝫ talis operis circunſtantia eſt pure aſſiſtens vel mouens ꝛ non informans/nolũt aliqui eas q̃ ex parte obiecti ſe tenent vocare circũſtantias/qm̃ non circunſtant ſed ingrediũtur obiectum:iſtud eſt friuolum:quoniam ꝯuis non obiectũ totale actu circunſtent/circunſtant tñ ipſum actum:nam de eiꝰ eſſentia non ſunt.

Prima concluſio. Circunſtantia informans facit ipſius actꝰ differentiam ſpecificam/patet ex notabili.

¶Volitiones enim quarum vna in materiã fertur alia in materiã cũ vna circũſtantia alia in materiã cum duabus/alia cũ tribus alia cum quatuor alia cum quinqꝫ vel pluribus/ille inqꝫ ſpecie differũt entitatiue.Ut enim ſuperius declarabam quorundam actuũ interiorum circunſtantie ſunt obiecta:ꝛ quorundã nõ quorundã aũt plures/ꝛ quorũdã pauciores:ſcḋm ꝙ cõſiderãtur:vel in eas cõſideratas fertur voluntas nec neceſſitatur in eas conſideratas ferri volẽdo aut nolẽdo/ſicut nec in materiam.

Secunda concluſio. Circũſtãtia mouens ꝛ ſi nõ mutet entis ſpẽm:ſpeciẽ tñ moris variare põt informãs aũt vtrunqꝫ efficere valet ſcʒ tam entis ꝙ moris ſpeciẽ mutare: ſʒ differenter/quoniam de ſpecie moris in ſpeciẽ immo de genere in genus poſſibilis eſt trãſitus. non aũt de ſpẽ entis in ſpẽm eiuſdẽ poſſibilis eſt permutatio. Tota concluſio ꝙtum ad ſpeciem entis eſt nota.

¶De genere autem vel ſpecie moris oſtendo:ꝙtum quidem ad genus/eadem volitio cum debitis circunſtantijs elicita/ꝛ tunc bona/poteſt(aduenientibus nouis circunſtantijs extrinſecis)continuari/prout contra conſcientiam aut huiuſmodi ꝛ ita que in elicitione fuit moraliter bona/fiet mala cõtinuata. Neque valet dici eſſe volitionem nouam quoniam non neceſſitatꝰ voluntas a priore volitione deſiſtere/ꝛ nouã elicere.Quantũ aũt ad ſpeciẽ pariter volitio cuʒ certis circunſtantijs elicita poteſt cum alijs continuari aliam moralis bonitatis vel malicie ſpeciem prebentibus.Exempli gratia.volitio cognoſcendi hanc(demõſtro eam quam inuincibiliter quis credit ſuam)eſt bona que tamen continuata adueniente cognitione eam eſſe alienam oſtendente efficitur adulterium:eadeʒ pariter continuata cum cognitione eam eſſe eius conſanguineam dictante/contrahit maliciam inceſtus:ꝛ ita de alijs ſpeciebus ſub quarũ malicijs trãſire põt atqꝫ permutari eadẽ numero volitio manens.Sequitur actum aliquem bonum

Permutabilitas actꝰ de ſpe moris i ſpeciẽ ꝛ de genere in genus.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Actꝰ idez malicias hʒ ſpē diſferētes.

ꝛ actum malum pariter aliquem actum meritorium ꝛ aliquem demeritorium eſſe eiuſdem ſpeciei eſſentialis.

Tertia concluſio. Cõtingit actũ eũdē malicijs ſpē differētibꝰ a circũſtantijs labefieri atqꝫ actũ eũdē bonitatibꝰ ſpē diſtinctis ornari. Hec cõcluſio ſequētibus exēplis patebit. Illud enim tripl'r fieri cõtingit.ſ.incõiunctim/coniunctim/ꝛ habitudine finali. Exēplũ pmi: ſortes vult nũc comedere hunc cibũ ſciēs eſſe alienum:atqꝫ obligationis ieiunij ſolutiuũ:illa volitio malicijs furti ꝛ intēperãtie inficitur. Exēplũ ſcdi: vno actu vult ſortes homicidiũ ꝛ adulteriũ:ille actꝰ duabus maculat malicijs/nec īferas volitionem duoꝝ copulatim vnius boni/ꝛ alterius mali eſſe copulatim bonã ꝛ malã/eſt eñ dũtaxat mala q̃re nec duabꝰ equiualet volitionibus duoꝝ illorum operũ quarũ vna eſt bona/altera mala. Exemplũ tertij:vult ſortes vno actu furari ad fornicandũ/ille actꝰ malicias furti ꝛ fornicationis continet.

¶ Primo ꝛ ſcdo modis actus denoiatur cõcretiue malus illis malicijs/ primus eſt furtũ ꝛ intēperantia:ſcdus eſt furtum ꝛ fornicatio. Sed de tertio genere difficultãt nonnulli.

Actus an a fine ſpēz amoris ſumat.

Dubium igitur. an denominationem dumtaxat a fine ſortiatur. ¶ Reſpõdeo:q̃uis pleriqꝫ de hoc acriter certent/ ſuperuacaneo tamen iudicio meo(nã res eadem manet)nõ eſt dubium qui actus ille duas retineat malicias atqꝫ iputabilitates medij.ſ.ꝛ finis:qꝛ tñ finis videt medio ad finē pncipalior:idcirco ꝙ ab eo denoiationē recipiat cõcretiuã/ꝛ nõ a medio/ illaqꝫ volitio denoietur fornicatio interior/ꝛ nõ furtũ/tranſeat/ne in verbis fiat vis dico tñ irrationabiliter etiã denominationē habere poterit a malicia medij/cũ vtramqꝫ ꝑ obiecto habeat. Nõ eñ inconuenit ſubiectum denominationē cõcretiuã ab accidente minus pͥcipali ꝯtrahere. Dico igitur illam volitionē eſſe furtum eſſe pariter fornicationem denominãdo enim actum preciſe a fine oīs actꝰ plene virtutis.ſ.in deum relatus ad ſolã pertineret charitatem.

Circunſtãtia pſone q̃liter ꝛ quibꝰ modis fiat opi debita vel indebita.

Circunſtantia perſone efficitur operi debita vel indebita ex iure precipiente vel prohibente conſulente vel diſſuadente:excuſante vel accuſante:taz perſone operantis ꝙ illiꝰ circa quem fit opatio.

¶ Multiphariam enim contingit variari perſone circũſtãtiam:prout ex officio:voto:ſcandalo:detrimento:paſſione: ſcientia:ſtatu:beneficio:et alijs modis.

Veniale eē potuit primũ hominis peccatum.

Primum notabile. Quorũdam opinione ſic ſtatus perſone opus qualificat vt nequiuerit primũ hominis pctm̃ eſſe veniale. Quibus nõ aſſentio qm̃ potuit primũ eius pctm̃ eſſe verbũ ocioſum./cũ non impediret eiꝰ libertas:tũc ſic/nõ eſt mortale ſine diuina ꝓhibitione: ſed nõ fuerat verbũ ocioſum ei ſub mortali prohibitũ.igitur:cõſequētia pʒ cũ maiori/peccatũ eſt dictum factum vel cõcupitum contra legem:minor eſt nota videnti precepta ei data:nec enim minus erat potens tale verbũ ocioſum ſine cõtemptu proferre q̃ nunc alius:igitur potuit eſſe mere veniale.de hoc amplius in quarto.

Veniale an efficiat mortale viris pfectꝫ.

Secundum notabile. Aſſeritur communiter gratia ſtatus perfectionis mendacium in ſe veniale effici viris perfectis mortale. Qd̃ nec credo verum ex hoc ſolo.ſ.non circunſtante alio moraliter aggrauãte/ſiue ſit ſtatus perfectionis acquirēde prout religioſis:ſiue perfectionis exercēde:prout prelatis ꝛ predicatoribus. Ita igitur

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

mendacium officioſum vel iocoſum ſic ab eis prolatum: quod nec ſcandalū nec
aliud mortaliter aggrauans habeat preter ſtatum nō eſt mortale:probo rōne ꝓ=
cedente/preceptū de mēdacio ꝗ̄tum eſt ex hoc eſt equaliter ⁊ indiſtincte oibꝰ da
tum:tum etiam ſtatꝰ gratie eſt ꝑfectiſſimus huiꝰ vie ſtatus/cū quo tñ ſtat venia
le.Preterea ꝑfectior erat apoſtolorum poſt ſuſceptionem ſpiritusſancti ſtatꝰ ſta
tu iſtorum viatorum qui tñ in eis non aggrauabāt veniale mortaliter.Preterea
qua rōne de vno veniali eadē de quolibet ꝗ̄tum eſt ex conditione ſtatus ⁊ pec=
cati:⁊ per conſequens nullo alio circūſtante aggrauante quodlibet in ſe veniale
aggrauaretur in viro perfecto mortaliter/qđ diceret nemo.

¶Dixi notanter nullo alio circunſtāte ⁊c. quoniam ſecus vbi ſcandalum aut
aliud ſub mortali fugiendum ex hoc imineret:nihi autē eſt dictu:qm̄ idem con=
tingeret hoc iminente in viro imperfecto.Dico igitur(nullo tali ꝓbabiliter imi
nēte)ſiue in viro ꝑfecto ſiue imꝑfecto ſtatꝰ ī ſe nō aggrauat tale veniale mortalr
fateor aūt eminēre de ꝑ accidēs periculo ſcādali:aut alterius detrimēti ſub mor
tali fugibili aggrauaretur mortaliter.exēpli grā: ſi in doctrina ⁊ iudicio aut in
alio ad officium ꝑfectorū ſpectāte mēdaciū vtilitatē tollat/quā prebere tenet̄.il
lud nō eſt mere officioſum nec iocoſum: ſed pernicioſum q̄re poterit mortaliter
aggrauari:ꝓdicatori enim aut iudici in officio ſic mentienti retraheretur popu=
lus credere in alijs saluti aut policie neceſſarijs:ſpeciali em̄ precepto tenetur q̄ſ
ꝗ ſcandala vitare.Mat.xviij.Ve hoī per quē ſcandalum venit.ſ.puſilloꝝ.Augu
ſtinus libro de mendacio:ꝑfectis preceptū eſt oīno nō ſolum non mentiri:ſed nec
velle mētiri/q: ſcꝫ ex frequenti eoꝝ mēdacio orit̄ hmōi iactura.Hinc eminēti fi=
dei lupo ⁊ ꝑ paſtoris fugā dubitarēt oues de fide ⁊ fugerent: eoꝗ ſtāte ſtarent
tenet̄ vir ſic in ſtatu ꝑfectionis conſtitutus non fugere quinimmo mortē magna
nimit̄ ꝓ ſcādalo vitādo ſubire/idē viro ſimplici ꝯtigeret eadē de eo iminēte ia=
ctura.Qui igit̄ ad docēdū vt iudicādū ſedes vult iocoſo miſcere/ īſinuet ſufficiē
te rex mōloquendi illa non doctrine vel officij eſſe videlicet ne a credendoꝝ cre=
dulitate retrahatur populus.Nā(vt inquit Auguſtinꝰ ad Hieronymum)ſi ad
ſcripturas ſacras admiſſa fuerint vel officioſa mendacia/ quid in eis remane=
bit auctoritatis/que tādē de ſcripturis illis ſententia proferet̄ / cuius pondere
cōtētioſe faſitatis obteret̄ improbabitas.

ADDI. *Quiſꝗ ſcādala vitare tenet̄.

Predicator aut iudex iocoſa ꝑmiſcēs.

Tertium notabile.circa hanc ſtatus per

ſone circunſtantiam errauerunt dicentes viris perfectis regulam tēperantie eſ
ſe neceſſitatem.Inquit Martinus concluſione ſexta queſtionis tertie de tēperā
tia ſtrictiſſime capta/ſanctis ⁊ perfectis qui iam temperantiam virtutem ſm̄ tē
perātie gradum attigerūt/neceſſitas eſt regula/ita ꝙ citra neceſſitatēꝫ vſus gu
ſtabiliū eſt eis peccatum/probat/qm̄ ſancti ⁊ ꝑfecti viri ea ꝓ regula habent que
alij non habēt niſi pro conſilio:ſed neceſſitas eſt ipſis imꝑfectis de conſilio/ergo
perfectis eſt regula.Confirmatur auctoritate bernardi:in via moruꝫ nō progre
di:retrocedere eſt:igitur non procedendo continue ad mediū ſtrictioris latitudi
nis peccat.¶Huic ſententie non adhereo rationibꝰ ſupra adductis motus: nā
lex obligatoria non diſtinxit ab imperfectis perfectos.tum etiam cur ipſi ex eo=
rum acquiſita perfectione detrimentum deportarent.Preterea non tenetur per
fectus operari meliori modo quo poteſt.Amplius:ex morbo vel complexione re
ductus ad diſpoſitionem perfecte temperati cuius ſedate ſunt paſſiōes nō obli=
gatur ad illud. cur igitur obligaretur alter:tum etiam eadem ratione dicēdus
eſſet obligari ad alia ardua conſiliorum opera.Teneo igitur indiſtincte taꝫ per
fectis ꝗ̄ imperfectis regulam temperantie eſſe bonam corporis atꝗ anime ha=
bitudinem non exceſſa facultate:nec violata honeſtate nec perfectis eſt ſtrictior
temperantie latitudo ꝗ̄ imperfectis ꝗ̄tum eſt ex ſtatu:ſecus vbi aliunde inter=
ueniret circunſtantia vicians.exempli gratia:paucitati cibi aſſuefacto ledit̄ ſa=

Temperātie regula q̄lis viris perfectis.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

nitas per cibi copiam que ante huiuſmodi longam temperantiã non ledeba-
tur nihil eſt hoc dictu: q: vbi eadẽ cibi copia lederet imꝑfect⁹ peccaret: pꝛoꝛſus in
ualide ſunt in ↄtrariũ rõnes ille adduenimcte: quare trãſeo.

Concluſio. circunſtãtia perſone modis ſupꝛaenumeratis qualificat opus patet: illis modis redditur opi debita vel in debita.

Pꝛedicatoꝛ piguiſſim⁹ ieiuniũ p̄dicãs an peccet.

Pꝛimum dubium. an pinguiſſimus pꝛedicans ieiunium peccet ex circũſtãtia perſone: ⁊ diues vel plura habens beneficia paupertatem chꝛiſti pꝛomulgãs cum dicat beatus Hiero. an non confuſio eſt ⁊ ignominia xp̄m pauperem ⁊ mendicum fartis pꝛedicare coꝛpoꝛibus: ⁊ ieiunioꝛum doctrinam rubentes buccas tumentiaq; oꝛa pꝛoferre.

Reſpondet Altiſſiodoꝛenſis li. ij. tractatu ſecũdo. c. iiij. qui viuendo delitioſe ſe ipinguãt: peccant moꝛtaliter pꝛedicando quia ſcandaliſant: qui aũt ſunt ꝙ naturaliter pingues poſſunt pꝛedicare: niſi generent ſcandalum: ⁊ maxime vbi noti ſunt.

Illa reſponſio nõ eſt indiſtincte intelligẽda: nec vl̓r atq; indefectibil̓r interuenit cãlitas quã ipſe ſubdit: vrgẽs em̃ p̄dicãdi neceſſitas aut aliũde claritas vite ⁊ doctrine: aut aliud hm̃oi poſſet ſcãdaluz excludere.

gr̃e ſtatus an aggrauet moꝛtale auferẽs eã an pariter bonitatẽ op̄is augeat.

Secundum dubium. an ſtatus gratie aggrauet moꝛtale auferẽs eam / dico eſſe equale: tũ pꝛimo ſecundum peccatum ꝙ tum eſt ex ſe eſt gratie ablatiuum ſi reperiret: tũ etiã ſol⁹ de⁹ effectiue eã tollit.

Tertium. an gratie ſtatus bonitatem augeat moꝛalẽ. Reſpondeo non q̃nimo ſuppoſita equalitate conatus tam bonus moꝛaliter eſt extra gratiam / ꝙ bonus in gratia / ⁊ tã bonus cũ minoꝛi ꝙ bonus cum maioꝛi / patet / non per hoc variatur ad rectam rationem confoꝛmitas tum etiam gratie concurſus eſt naturalis. ¶ Dico enim / contingit actum aliquez in ſtatu peccati moꝛtalis eſſe aliquo actu in ſtatu gratie moꝛaliter melioꝛem: ſecus eſt in his omnibus loqui de vtilioꝛi.

Actus pꝛimus meritoꝛius an ſit q̃cũq; ſequẽte melioꝛ.

Dicit Olkot pꝛimum actum meritoꝛiuz eſſe q̃cũq; actu ſequẽte melioꝛẽ eo ꝙ ꝑ pꝛimũ q̃s meretur vitã eternã ⁊ ꝑ ſequentes meret̃ ſolũ vite eterne augmentũ: ſic de actu ꝑ quẽ quis a peccatis reſurgit q̃ eſt meritoꝛius gr̃e: ⁊ liberatiõis a culpa ⁊ pena eternis. Ratio hui⁹ doctoꝛis de augmẽto gloꝛie nulla ẽ. Nã gloꝛie augmẽtũ eſt gl̃ia: quinimo ꝑ actũ ſequẽtẽ põt gloꝛia maioꝛ ſupaddi ꝙ eſſet gloꝛia p̄cedẽtis act⁹. Quãtũ aũt ad pꝛimũ actũ quo q̃s reſurgit ꝯuis ſit vtilioꝛ ꝑ accñs: ⁊ ad premiũ accñtale nõ ſequit̃ ip̄m eẽ moꝛaliter melioꝛẽ actu ſibi ſequẽti exẽpli gr̃a / cib⁹ egruz curãs nõ eſt melioꝛ cibus ꝙ poſtea ipſe eidẽ ſano adminiſtrat⁹: curaret em̃ ꝙtũ eſt ex ſe: vez inuẽta materia req̃rente: põt tñ dici melioꝛ ↄparatiue ꝑ vtilioꝛi iſti vel illi. Ex dixi notãter melioꝛẽ actu ſibi ſequẽte: nã vbi eſſet diſſitis poſſent vt excedẽs ⁊ exceſſuz ſe hr̃e. Cõtigit

Actus ſatiſfactoꝛi⁹ nõ eſt per hoc min⁹ meritoꝛi⁹.

em̃ ꝙ pꝛim⁹ obiectiue habeat ſatiſfactionẽ q̃ obediẽtiã atq; ſpecialẽ miſicoꝛdie cultũ ſoli deo debitũ includat ⁊ nõ ſequẽs: ſic poſſet pꝛim⁹ eẽ ſequẽti melioꝛ: naz act⁹ ſatiſfactoꝛi⁹ nõ ẽ min⁹ meritoꝛi⁹ ꝑ hoc ꝙ ẽ ſatiſfactiõis: q̃nimo poſſet eẽ melioꝛ hñs iſtud ꝑ obiecto. Ad pꝛioꝛẽ igit̃ redeũdo materiã q̃m cũ venerabili ⁊ doctiſſimo viro incidit q̃ſtio de opere eius: q̃ maioꝛem habet charitatem.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

¶Dico poteſt de gratia infuſa eſſe ſermo ⁊ de ea ſupra locutus ſum: poteſt et ſermo fieri de charitate acquiſita: ⁊ dico pariter eam habitualem ſine actu ei⁹ nõ augere operis bonitatem: nam ipſa ſic eſt calciamentum cuius non eſt calciatio ꝗtum autum ad actualem charitatem que eſt ipſa dilectio.

Tertium dubium. an ex maiori charitate actuali opus reddatur melius.

Gr̃a maior an op⁹ reddat meli⁹

¶Reſpondeo poſſe quadriphariam ſe habere duos operãtes ex charitate actuali q̃ ſit dei dilectio. Primo poſita charitatum paritate cum paritate arduitatũ operũ. Sc̃do poſita charitatũ paritate cũ iparitate arduitatũ opeꝝ. Tertio iparitate charitatũ cum paritate arduitatũ operũ. Quarto vtrobiq; poſita iparitate. Et dupliciter ſcʒ cum maiori charitate magis arduũ opus. Alio modo cũ maiori charitate minus arduum opus. Preterea premitto poſſe fieri charitatis ad charitatẽ comparationẽ: aut operis ad opus: aut totius ad totũ. Quo ad primũ nõ eſt dubiũ maiorẽ dei dilectionẽ magnitudine conatus eſſe minore meliorẽ. Quo ad ſcõm pariter ceteris aliis paribus opus magis arduũ eſt melius: dixi ceteris aliis paribus nã finis bonus auget operis bonitatẽ in illum finẽ relati: ⁊ admiſſo qꝺ eiuſdem finis feruẽtior dilectio addit operi maiorẽ bonitatẽ: poſſet ex hoc bonitas adeo creſcere in opere minus arduo: qꝺ ipſa opus magis arduũ exuperaret ex minore dilectione finis factũ etiã intelligẽdo de ipſo opere ⁊ nõ de aggregato ex vtroq;. Quo ad tertiũ cõparãdo totũ ad totũ ſcʒ aggregatũ operis ⁊ dilectionis finis ad aggregatũ. dico vbi eſt charitatũ paritas et paritas arduitatũ ceteris aliis paribus eſt equalis bonitas: atq; meritũ equale aggregati ad aggregatum. Quãdo vero eſt paritas charitatũ ⁊ arduitatũ iparitas: illic eſt maior bõnitas atq; meritũ vbi eſt maior arduitas. ¶Si aũt ſit imparitas charitatum: ⁊ arduitatũ paritas. vbi eſt maior charitas illic eſt maior bonitas atq; meritũ. ¶Si vero ſit vtrobiq; iparitas: vbi tamẽ eſt maior charitas ſit maior arduitas. illic eſt maior bonitas atq; meritũ. Si aũt vbi eſt maior charitas: minor ſit arduitas: dico ſi charitas magis exuperet charitatẽ ꝗ arduitas arduitatem illic eſt maior bonitas. Si aũt arduitas magis exuperet arduitatẽ ꝗ charitas charitatẽ. illic eſt maior bonitas. Si aũt tm̃ adequate charitas exuperet charitatem quãtum arduitatem arduitas: equalis eſt bonitas atq; meritum intelligo continue exuperare in bonitate.

Quartũ dubiũ. an igratitudinis circunſtãtia agrauet.

Ingratitudinis circũſtantia an aggrauet.

¶Reſpõdendũ beneficiũ notũ aut debitũ noſci: aggrauat culpa: nõ aũt ſcõm beneficij ad beneficiũ ꝓportionẽ: ſed obligatiõis ad obligationẽ. Dico notũ: qm̃ inuicibiliter ignotuʒ non aggrauaret: ſic predeſtinatio que eſt futuri beneficij propoſitum non aggrauat culpaʒ in viatore inuincibiliter ignorãte: ſecus vbi ſpecialiter reuelaret. Dixi pariter vel noſci debitum. nam ipſum ignorãtia culpabili ignotum aggrauaret: ꝗuis non equaliter cuʒ ipſo cognito: illa enim ignorãtia non a toto. ſed a tãto excuſat. Dixi non ſecundum proportionem ⁊c. Alias beneficium gratie infinite plus aggrauaret ꝗ ſanitatis beneficium: cum infinite excedat ipſum: aggrauatur igitur in proportione qua dominus eum vult plus obligari: iuxta illud Gregorij in omelia: cum creſcunt dona creſcunt rationes donorum: ⁊ vnuſquiſq; magis humilis eſſe debet ꝗto ſe cognoſcit obligatiorem. ex quo innuit Gre. ex beneficio oriri obligationem: ſcõm cuius proportionem aggrauat culpa. ¶Circa qꝺ tamen non modica emergit difficultas: qualiter ſcʒ propter huiuſmodi ſuſcepta ab aliquo mere liberaliter beneficia aggrauet offenſa in eum cõmiſſa: difficultatis motiuũ eſt:

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

quoniam qui mere liberaliter munus cōfert nō intēdit ad retribuēdū obliga=
re ſuſcipiētē:alias nō mere liberaliter cōferret:nō eſt eñ gratia que nō gratis
dat̄.igit̄ alter nō quicq̄ retribuere obligat̄:⁊ per cōſequēs non ex beneficio ag=
grauat̄ offenſa in datorē cōmiſſa:cōſequētia ꝑꝫ: aggrauaret̄ ex retributionis
omiſſiōe:ſed cōtra:ad eū nō tenet̄. ¶De virtute eñ gratitudinis atq̄ igratitu
dinis vicio loquit̄ beatus Thomas quedā ponēs nō difficultate vacātia ſcili
cet oēm ingratitudinē eſſe peccatū ⁊ tamē ipſi ſuſcipiēti nō cōtrahi aliud debi
tū quā moralis honeſtatis.hoc eñ debitū nō videt̄ ſufficiēs culpā cōſtituere pa
tet ex peccati diffinitiōe:eſt dictū factū vel cōcupitū cōtra legē.Dicit ille doctor
ar.j.queſtio.cvj.re.ad.ij.retributio proportionalis pertinet ad iuſtitiā diſtribu
tiuā que attendit̄ ſcōm debitū legale:puta ſi pacto firmet̄ vt tm̄ pro tāto retri
buat̄:ſed ad virtutē gratitudinis retributio pertinet:que fit ex ſolo debito ho=
neſtatis quē ſcꝫ aliquis ſpōte facit:⁊ tali q̄dē debito debet plus q̄ accepit red=
dere(inq̄t iſte doctor ibidē ar.vj.)nā qui beneficiū accepit ad hoc obligat̄ ex de
bito honeſtatis vt ſimiliter aliquid gratis ipēdat:nō aūt videt̄ gratis aliquid
impēdere niſi excedat q̄titatē accepti beneficij:qꝛ q̄diu recōpēſat min⁹ vel eq̄=
le nō videt̄ facere gratis:ſed reddere qd̄ accepit:⁊ ideo gratie recōpenſatio ſem
per tēdit vt pro ſuo poſſe aliqd̄ maius retribuat:⁊ ſic alter iteꝝ tenebit̄ iſti:⁊ re
tribuēdo tenebit̄ iteꝝ iſte illi:nec eſt incōueniēs(inquit)obligationē gratitudi
nis eſſe interminabilē. ¶Dicit inſuper ex beneficio triplex oriri debitū:ſcꝫ co=
gnoſcere beneficiū:cū laude gratias agere:⁊ loco atq̄ tpe retribuere. Preterea
ibidē.q.cvij.ar.j.cōcludit omnē ingratitudinē eſſe peccatū: aſſignās cām ſcili=
cet quoniā debitū gratitudinis eſt quoddā debitū honeſtatis quā virtus req̄=
rit.ex hoc aūt aliquid eſt peccatū:qꝛ repugnat virtuti.vnde:inquit:manifeſtuꝫ
eſt qd̄ omnis ingratitudo eſt peccatū. ¶Sed quale ſcilicet mortale an veniale?
¶Reſpōdet illic ar.iij.ingratus dicit̄ dupliciter:vno modo per ſolā omiſſionē
puta qꝛ nō recognoſcit vel nō laudat vel nō retribuit vices pro beneficio acce=
pto:⁊ hoc nō ſemper eſt peccatū mortale.nam debitū gratitudinis eſt vt homo
etiā aliquid ſpecialiter tribuat̄ ad qd̄ nō tenet̄:⁊ ideo ſi illud ꝑtermittit nō pec
cat mortaliter:eſt tamē peccatū veniale:qꝛ hoc prouenit ex negligētia quadam
aut ex aliqua indiſpoſitiōe hominis ad virtutē. Alio modo dicit̄ aliquis ingra
tus:qꝛ nō ſolū pretermittit iplere gratitudinis debitū:ſed etiā cōtrariū agit ſe
cundū aliquē illoꝝ triū graduū:ſcꝫ beneficiū quaſi maleficiū reputet:beneficiū
vituperet:aut mala pro bonis retribuat:⁊ id quādoq̄ eſt mortale: quādoq̄ ve
niale:ſecundū cōditionē eius qd̄ agit̄. Ingratitudo aūt que prouenit ex pecca=
to mortali habet perfectā ingratitudinis rationē:illa vero que prouenit ex pec
cato veniali iperfectā habet(inquit)aliquid ingratitudinis inquātuꝫ peccatū
veniale tollit aliquē actū ꝟtutis ꝑ quē deo hō obſeq̄t: hec ille doctor q̄ nō mihi
vident̄ oīa ꝟa neq̄ ſibijnuicē coherētia iſta duo nō coherēt.ſcꝫ eē ſolū moralis
honeſtatis debitū:⁊ eē ſub pctō obligationē.nā ꝓciſe debitū moralis honeſtatis
eſt debitū cōſilij atq̄ cōgruētie:⁊ cōſtat ad ſolius cōſilij opus nō eſſe obligatio=
nē ſub peccato inualida eſt eius ratio dicētis omnē ingratitudinē peccatum:
videlicet:qꝛ repugnat virtuti:cōſtat enim cōſilij omiſſionē repugnare obſeruā
tie conſilij:que tamē nō eſt peccatū:ſic pariter qd̄ beneficij ſuſcepti retributio ſit
virtus:nō ſequit̄ omiſſionē eius eſſe viciū:non tenet̄ enim quiſquā meliori mo
do quo poteſt. Preterea nemo deberet ab alio beneficium ſuſcipere:patet:non
prodeſſet:ſed potius obeſſet:nā equiualēs aut maius retribuere obligaret̄: et
peccato ſe exponeret qd̄ deteri⁹ eſt q̄ bonū ſit beneficium. Amplius deterius
atq̄ magis oneroſum eſſet alicui ſuſcipere rem dono q̄ contractu obligatorio
prout mutuo vel huiuſmodi:nam in mutuo ſufficit equalens reddere:⁊ in do=
no ſecundum Tho. oportet maius retribuere. Inſuper ad Romanos.xj. Jam
gratia non eſt gratia,ſcilicet tribuendo cum debito reddendi equiualens:non

enim

*ADDITIO. Bn̄ficiuꝫ q̄ accepit ad hoc obligatur ex hōeſtatis debito vt ſiīr aliqd gratis ipēdat.

Ingrat⁹ dr̄ dupl'r.

enim mereret doni nomen:ſed potius mutui. Preteres in his pōt cōferēs iuri ſuo cedere:ſcꝫ nolle ei equiualēs retribuere ſaltē in vi doni qđ addo:qm̄ i nſtante caſu neceſſitatis tenet illi ſuccurrere:id tn̄ nō eſt vi doni:nā aliūde teneret charitatis p̄cepto. Preterea nūqꝫ quis vno peccato peccaret in deū quin pluribus diſtinctis:ſcilicet preter offenſam particularem ipſe peccaret ingratitudine.

Quare videntur mihi iſte propoſitiōes vere. Prima in mero dono nō obligat ſub peccato beneficiatus donātivi doni reddere equalēs aut maius:ptꝫ dato oppoſito illud nō eſſet mer̄ donum ſeu liberalis donatio. Scđa ꝓpoſitio vbi nō eſſet mer̄ donū:ſed exp̄ſſe vel tacite pactum includeret:tenet beneficiat⁹ retribuere ſcđm pacti cōditionē:prout ſi ea cōditione rē ſuā quis tribueret vt in ſimili caſu:tempore ⁊ loco ei repēderent vices:⁊ iſte hac pactiōe tacita vel expreſſa rē ſuſciperet:obligaret:nō aūt vi doni ſed pacti. Tertia ꝓpoſitio:quāuis mera ingratitudo omiſſiua nō ſit peccatum ſtat tamē peccatū aliunde ꝓhibitū aggrauari ingratitudine non em̄ omne qđ culpam aggrauat eſt peccatum. prout ſcientia eminentia ſtatus et cetera:⁊ ſic cuiuſcūqꝫ generis offenſa in benefactorem cōmiſſa appeltari pōt ingratitudinis peccatū.nā per hoc aggrauat:ſic igit quoddā eſt veniale:quoddā mortale:aliūde em̄ ſumit fundamentū malicie quā ex beneficio:eo tamē aggrauatur hinc bene dicit altiſſiodorēſis in.iiij.de penitē.queſtio.de ingratitudine.igratitudinē eſſe generale viciū. Exēpli gratia:qui patit recidiuū per fornicationē nō facit duo peccata:imo(inquit iſte doctor)ingratitudo in illo idē eſt qđ fornicatio:ſed dr̄ ingratitudo cōparatione ad circunſtātiā cauſe:nec valet iſta argumētatio:iſte ē vituperabilis qr fornicator:⁊ eſt vituperabilis qr ingratus:ergo duo ſunt pctā :ſicut nō ſequit eſt vituperabilis qr fornicator/⁊ vituperabilis qr trāſgreſſor:ergo fornicatio ⁊ trāſgreſſio duo ſunt peccata.

Bn̄factor an aliquid retribuere obligetur bn̄ficiat⁹.

Ingratitudo aliq̄ q̄ nō eſt pctm̄ aggrauat peccatū.

Circūſtātia materie ex qbus ſit debita aut indebita.

CIrcunſtātia materie ex qua generica bonitas aut malicia aut indifferentia ſumitur efficitur debita vel indebita: ſecundum quod ſub iure precipiente vel prohibente:approbante aut reprobante cadit. ¶ **Cuius q̄ritas aut alia conditio ſpeciem actus nonnunquā mutat:quandoqꝫ genus moris:quandoqꝫ auget vel minuit bonitatem vel maliciā. Non quidem proportione quantitatis ad quantitatē ſed rationis ad rationem. Eſtqꝫ triphariam conſideranda materie conditio:videlicet mouens adiacens:vel informās.**

✱ Materie cōditio trifariā ꝯſiderāda.

PRimuz notabile. Nuda materie precepte vel conſulte volitio dicitur generice bona. volitio nuda materie prohibite eſt generice mala:materie autem non precepte aut conſulte neqꝫ prohibite aut reprobate volitio nuda eſt generice indifferes.

Materie ꝗtitꝫ q̄titas ꝯtinua vl' diſcreta an ſpeciez mutet.

Prima cōcluſio. quantitas cōtinua vel diſcreta ex parte materie quandoqꝫ ſpeciem variat:quandoqꝫ genus:quandoqꝫ non egreſſa ſpeciē auget vel minuit. Prima pars patet:variat obiecti ratio-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

nem: ardue enim adminiſtrationis volitio ⁊ volitio adminiſtrationis pariter ſpecie differūt/ſic velle frequenter publicas gerere adminiſtrationes/velle raro eas gerere/⁊ ita in reliquis virtutum aut vitiorum materijs pro obiectis huiuſmodi conditiones q̄titatis continue vel diſcrete habentium. ¶ Ex hoc em̄ patet communia virtutum aut viciorum nomina non ſpecies ſpecialiſſimas eſſe ſed ſubalternas velle multum furari velle paucum furari/ſunt actus furti ſpecie differentes. Secundam concluſionis partem oſtendo de generis in genus permutatione. nam quandoq̄ omnino actum viciat/alias bonum vel efficit bonum actum/alias malum: poteſt enim creſcere cibus vſq̄ ad vſus depravationem: poteſtq̄ vſq̄ ad vicium inſenſibilitatis decreſcere. Tertiam partem iam probo/videlicet q̄ huiuſmodi q̄titas pariter augeat vel minuat/actum reddit magis vel minus rationi recte conformem vel difformem in ſe vel comparatione ad perſonam operantem/deterius eſt velle furari multum q̄ paucum ceteris alijs paribus/melius autem pauperibus velle diſtribui multum quam paucum/dixi ceteris alijs paribus/quoniam ex parte feruoris actus poteſt obiecti magnitudo recōpēſari/ex parte p̄t proportionis perſone operantis tantum enim proportionaliter eſt paruum furari a paupere/quantum a diuite multum/tantum proportionaliter pauperi eſt dare in pios vſus paucum: quantum diuiti multum. quare contingere poteſt tam grauiter delinquere furantem paucum a paupere: quam grauiter a diuite ſurripientem multum: ⁊ tā laudabile pauperi paucum in pios vſus diſtribuere: q̄ laudabile diuiti multū.

Virtutum atq̄ vicio rū cōſueta noia nō ſūt ſpēs ſpāliſſime.

ADDITIO. Dn̄s laudauit vetulā q̄ mnam i gazophylaciū obtulit: inſpicit em̄ potius volūtatē q̄ munus.

Materie magnitudo nō addit ſcd̄m proportionem q̄titatꝫ ad q̄titatem.

Secunda concluſio. non fit augmentū

ſecundum q̄titatum proportionem: etiam ceteris alijs ex parte perſonarum paribus. patet. quoniam q̄uis dupletur obiectum: non tamen duplantur omnia ex quibus oritur malicia/ex conatu enim prouenit malicia/ex obligatione/et alijs que non duplantur/eſtq̄ actus diſtinctior vnius q̄ plurium/⁊ paucorum q̄ multorum ⁊ nō duplat̄ huiuſmodi particularizatio que tamen aggrauat/immo minuitur/nam q̄to actus eſt multorum eſt indiſtinctior atq̄ cōfuſior: ſi em̄ volēs furari duos nūmos i duplo grauꝰ peccaret: q̄ volēs furari vnū: ⁊ volēs furari q̄tuor in duplo grauiꝰ q̄ volens furari duos/⁊ ſic ſine ſtatu aſcēdendo/volēs infinitos furari nummos infinite grauiter delinqueret/quod nō eſt dicendum. ¶ Sequunt̄ corollaria. Primuꝫ. volitio furādi duos nō equat̄ i malicia duabꝰ particularibus volitionibus furandi hunc ⁊ furandi iſtum/nec volitio ieiunādi duobus diebus equatur volitionibus huius diei ⁊ illius ſic nec volitio in capite quadrageſime ieiunandi totam quadrageſimam particularibus dierum ieiunabilium volitionibus equatur. ¶ Secundum corollarium/quamuis obiecti offenſi bonitas atq̄ perfectio aggrauet/non tamen in proportione bonitatis ad bonitatem/eſt enim graue aliquem offendere/⁊ offendere in duplo meliorem grauius/⁊ in triplo meliorem grauius/et ſic ſine ſtatu/non autem proportione perfectionis ad perfectionem/aliter infinite malicie eſſet offenſa in deum qui infinite bonitatis atque perfectionis eſt/non enim omnia ex quibus contrahitur malicia ibi duplantur. ¶ Tertium corollarium: ordine diligendorum propinquitas bonitatem auget vel minuit atq̄ maliciam/nō tamē oportet proportione propinquitatuꝫ eam creſcere vel decreſcere/benefactoris odiū eſt graue/non tamen dupli benefactoris odium oportet eſſe duplo grauius/nec odium conſanguinei in duplo propinquioris, duplum odio ſubdupli conſanguinei/grauius delinquit omittens indigenti ſubuenire meliori/non auteꝫ proportione bonitatis ad bonitatem: intellige cetera paria: vbi enim ſciret malus cum mortali diſceſſurus/⁊ bonus cum gratia eſſet preferendꝰ malus/nam mali magis diligēda eſt anima q̄ corpus boni/⁊ vitāda eius mors eterna quā boni mors corporalis. ¶ Quartum corollarium/difficultas ex parte obiecti an

Circūſtātia nūeralis aut bonitas obiecti offenſi aut ꝓpinq̄tatꝫ eiꝰ aut difficultatis et huiuſmodi duplata nō duplat grauitatē.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

get.bonitatem/non autem proportione difficultatis ad difficultatem/ſcʒ quod operis in duplo difficilioris ſit per hoc actus in duplo melior:idem difficultāte ex parte operantis paſſione:aut tentatione a bono retrahente opus reddit melius:ſed nō duple bonitatis per duplatā paſſionē vel tentationē.

mā eadē diuerſis rōnibꝰ ɔſiderata ē diuerſaꝝ virtutū atqꝫ viciorꝝ.

Dubium.an contingat idem eſſe diuerſarum virtutum aut viciorum materiam.

Reſpōdeo qꝺ ſic: ſecūdum varias cōditiões q̄ mouere vl' circūſtare vl' iformare pñt. queadmodū eẜdē ſcōʒ varias ɔditiões eiꝰ cōſideratū ad ſcias ſpectat diuerſas ⁊ artes:ſic ⁊ ad diuerſas virtutes aut vicia. Exēpli gratia.poteſt bertha cōſiderari vt vxor:aut indigens aut delinquens:aut venalis:⁊ ſic de innumeris conditionibus ad varias virtutes ſpectātibus:vt vxor eſt ipſius actus cōiugalis materia:vt indigēs:eſt materia actus miſericordie vt delinquens:actus iuſticie coercitiue: vt venalis actus iuſticie cōmutatiue ⁊c. Et dupliciter actus poteſt ꝓpter hmōi conditionez eſſe certe ſpeciei virtutis aut vicij:ſcʒ intrinſece ⁊ extrinſece (intelligēdo obiectiue) intrinſece quidem:qui pro obiecto hmōi cōditionem hʒ:a qua ſumitur ſpecies: prout volo cognoſcere bertham meam.volo ſubuenire berthe indigenti volo corrigere berthā delinquentē ⁊c.Extrinſece autē qui talē cōditionē non hʒ pro obiecto in quo tamen eſt huiuſmodi conditio:ſed actui extrinſeca.Exēpli gratia conſideratis illis cōditionibus:volo bertham cognoſcere. volo ſubuenire berthe ⁊c.non neceſſitatur voluntas illas cōditiones oſtenſas pro ſuoꝝ actuū obiectis aſſumere:in ſorte enim ſciente berthā eſſe ſuā. hic actus non eſt vicioſus volo cognoſcere berthā nō habēs aliud pro obiecto qui ante coniugiū vicioſus erat.fateor(ſorte ſic libidine inuoluto volente cognoſcere bertham iāqꝫ non ſuam ſciente tamen eſſe ſuam)actus ille viciaretur propter repugnantem conditionem in obiecto clauſam.

Circunſtātia loci ex qbꝰ fiat debita vel indebita.

Circunſtantia loci ex ſpeciali precepto aut ꝓhibitione:edificatione vel ſcandalo: commodo vel detrimento efficitur debita vel indebitaqꝫ que non modo informans verumetiam adiacens actū modificare poteſt in bonitate vel malicia:omnino immutando:vel augēdo:aut minuēdo.

Primum notabile.quedā ꝓ pacerto loco fieri ꝑcipiūtur:qdā certo loco fieri ꝓhibent: certo loco quedā facta edificāt:que alibi nō edificarēt:quedā certo loco ſcādaliʒāt q̄ alio nō:certo loco dormire aut habitare aut aliud exercere ſanitatem vel aliam commoditatem affert:alibi autem obeſt.

Secundū notabile.quibuſdā dicere placet circunſtantiam loci adiacentem non immutare ipſiꝰ actꝰ bonitatē vel maliciam/informantem ſic.Exempli gratia:volitio furti elicita a ſorte exiſtente in eccleſia/non eſt grauior quam ab eo extra eccleſiam elicita/iſta autem volitio volo furari in eccleſia habens pro obiecto eccleſiā eſt altera grauior/ꝛ eque grauis in eccleſia vt extra eccleſiā elicita:dico poſitionem illā(q̄cquid ſit de hoc exēplo)falſam:vt ſtatim patebit,

Circūſtantia loci adiacēs anali qꝺ ɔferat.

Pria ɔclo:circūſtātia loci adiacēs nō iformās qñqꝫ viciat actū vl' aggrauat oſtēdo:ſorte i eccl'ia fornicāte elicīēre hūc actū volo fornicari nō hñtē

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ADDITIO. Viciũ i eccleſia patratũ grauiꝰ eſt ꝙ ſi extra eccleſiã fiat.

locum pꝛo obiecto vicium eſt grauius quam extra eccleſiam patratũ/cum fiat
maioꝛ deo irreuerentia pꝛopter loci dedicationem ad ſacroꝛum ⁊ virtutũ ope-
ra/idem dico de illic occidente vel illic furante/conſiderante locum eſſe ſacruꝫ:
non tamen eum pꝛo obiecto actus voluntatis aſſumente/tum etiam locꝰ ope-
ri pure adiacens poteſt eſſe ſcandalizatiuus/aut aliter detrimentoſus/pꝛout
viro eccleſiaſtico in lupanari comedere vel bibere/aut alio loco ſuſpecto quid
aliud exercere/illic enim ex conditione loci non obiectum actus ingrediente vi-
ciatur actus.

Secunda concluſio. quemadmodum actus in loco elici-
tus locum pꝛo obiecto nõ habens vi-
ciat vel aggrauat loci circunſtantia/ſic actus extra locum elicitus locum illuꝫ
pꝛo obiecto habens viciat vel aggrauat ab eo. ¶Pꝛima pars patuit:ſecundaꝫ
partem oſtendo/quandoqꝫ certo operi determinatus locus pꝛohibet/ſoꝛte eñi
extra eccleſiam exiſtente volente ducere in eccleſia choꝛeam/aut illic cognoſce-
re ſuam viciat actꝰ:⁊ eodem volente furari in eccleſia aggrauat volitio furari.
¶An autem iſta volitio volo furari ſit eque grauis elicita in eccleſia ⁊ extra pa-
riter hec/volo furari in eccleſia ſit eque grauis elicita in eccleſia ⁊ extra:earum
enim vtrãqꝫ pono ſine operis exterioꝛis executione. Eadẽ eſt de quocunqꝫ alio
actu inexterioꝛi malo.queſtio/an per circũſtantiam loci ſacri pure adiacentem
aggrauet. Non eſt enim dubium poſſe eum aliũde aggrauari.exempli grã:vbi
eſſet impeditiuus operis ad quod pꝛo tũc illic eſſet obligatio/quinimmo ⁊ opꝰ

Pctm̃ interiꝰ i eccl'ia cõmiſſum aggrauat ex loci circũſtãtia.

indifferens illo modo viciari contingeret. Reſpondeo:peccatum etiam interiꝰ
in eccleſia commiſſum aggrauari poſſe illius loci circũſtantia:tum pꝛimo/ha-
bet retractiui a malo conditionem atqꝫ conuerſiui ad deum ⁊ pꝛout a circũſtã-
tia impellente ad malum alleuiat malicia/ſic a circunſtãtia retrahente aggra-
uat/tum etiam/pꝛopter ſpecialem loci dedicationem ad ſacra ⁊ virtutum ope-
ra fit deo maioꝛ irreuerentia/nõ enim talis fit deo irreuerentia per reatũ/qua-
lis per noui peccati commiſſionem/ſic igit ad queſtionem quãdam de peccato-
re hoſtiam ſacram reſpiciente non aggrauatur peccati alias commiſſi reatus/
tũc autem interiꝰ commiſſi malicia aggrauari poſſet pꝛopter retractiuum pre-
ſens aut ſpecialem irreuerentiam.

Pꝛimum dubium:an per loci circũſtãtiam pariter auge-
tur operis illic debiti bonitas:dico
illic debiti:ſecꝰ de alijs:habet eñi in eccleſijs bñdicite deo Pſal.lxvij.⁊.j.ad Thi-
mo.ij.volo in eccleſia orõnes fieri.⁊ Eza.lvj.quod Johãnis.ij.habet. Domus
mea domꝰ orõnis vocabit. Videt igit affirmatiue reſpondendum/tam etiam
maioꝛ operis decentia bonitatẽ adauget/electio aũt loci ſcdm̃ dei inſtitutionẽ

Locꝰ eligitur ad adorãdũ ꝙ vtilitas.

auget decentiã igit ⁊ bonitatem ceteris alijs partibꝰ.ꝙ addo/qm̃(inſtãte cauſa
pꝛout neceſſitate vel grãdi vtilitate)poſſet opus alibi factum eſſe eque vel ma-
gis laudabile/eſt itaqꝫ deus vbiqꝫ ⁊ cuicunqꝫ reliter pꝛeſens. Dicit enim btũs
Thomas.ij.ij.q.lxxxiiij.ar.iij.determinatꝰ locus eligit ad adoꝛãdum nõ ꝓpter
deum qui adoꝛat ꝗſi loco concludat/ſed pꝛopter ipſos adoꝛãtes. Et hoc triplici
rõne.pꝛimo q̃dẽ pꝛopter loci ꝯſecrationẽ ex q̃ ſpiritualem deuotionem ꝯcipiunt
adoꝛãtes vt magis exaudiãtur vt pꝫ de adoꝛatione Salomonis.iij.Regum.viij.
Secundo pꝛopter ſacra myſteria ⁊ alia ſanctitatis ſigna que ibi continentur.
Tertio pꝛopter concurſum multoꝛum adoꝛantium ex quo fit adoꝛatio magis

Adoꝛatio i teſtamẽto veteri fiebat verſus occidẽtem.

exaudibilis ſecundum illud Mathei.xviij. vbi ſunt duo vel tres cõgregati in
nomine meo ibi ſum ego in medio eoꝛum. De decentia autem adoꝛationis ad
locũ determinatũ fiebat in veteri teſtamẽto adoꝛatio verſus occidẽtẽ/nã oſtiũ
tabernaculi reſpiciebat ad oꝛiẽtẽ. Exodi.xxvj.ſed nũc(inquit beatꝰ Thomas)
ſcdm̃ quãdã decentiã adoꝛamus verſus oꝛientem. Pꝛimo quidem pꝛopter diui-
ne maieſtatis iudicium/quod nobis manifeſtat ex motu celi qui eſt ab oꝛien-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

te.Secũdo propter paradiſum in oriẽte cõſtitutam:vt legit Gen.ij. ſcðm litterã ſeptuaginta interpretum/quaſi gramus ad paradiſum redire. Tertio propter chriſtum qui eſt lux mũdi ⁊ oriẽs nominat Zacharie.vj.etiã ab oriente venturꝰ expectatur.Matth.xxiiij.Sicut fulgur exit ab oriente ⁊ paret vſqꝫ ad occidentẽ ita erit ⁊ aduentus filij hominis.Hec ille.

Secundum dubium.an cõtingat operationem de genere bonorum circunſtantia boni loci viciari.

Circunſtã tia boni loci an qñqꝫ viciet opꝰ.

¶Reſpondeo qð ſic.Multa enim vt ſupra dixi de genere bonorũ opera nõ illic debite veniũt exercenda:prout debiti cõiugalis redditio/⁊ alia multa quorum immunitate.i.libertate gaudet eccl'ia. Extra eñ certos caſus nõ iuſte extrahit malefactor ad eccleſiã confugiens.Que pariter in eccleſia ſunt poſita:non ſunt vi vel furto auferẽda/alias ſacrilegiũ committit.Nec placita ſecularia marie in caſu ſanguinis ſunt in ea facienda.Nec parlamenta.Aut negociationes potiſſime nũdinarum/nec ſtrepitus iudiciorum ſecularium.Nec theatrales ludi cum laruis ⁊ hmõi inhoneſtis/ſecus de repreſentationibus ad deuotionẽ inducentibus prout eſſet xpi natiuitas ⁊ huiuſmodi.illa igit fieri in eccleſia iure prohibent.Quorũdã eñ generũ actibus in eccleſia patratis violat eccleſia/⁊ recõciliatione opus eſt:prout homicidio/adulterio/ſepultura excõicati:⁊ cõſecratiõe eius ab epo publice excõicato.Ex homicidio quidẽ vel enormi ſanguinis effuſione facta illic mala voluntate:ſecus de leui ex naribus vel vnguibus:aut ſine mala volũtate caſu lapidis occiditur hõ:aut a demente:aut extra eccleſiam accipiens vulnus:in eccleſia moriat.Adulterio pariter aut alia ſeminis deciſione voluntarie procurata:ſiue pollutione/ſiue cũ altera perſona aliena vel ſua : ita ꝙ per coniugalem actum polluitur eccleſia.Hec inqꝫ ob dei ⁊ ſacrorũ reuerẽtiã inſtituit eccleſia.Locus eñ ille potiſſime ad ſacramentorũ exercitiũ ad adorandum/ad orãdum ⁊ ad euãgelizãdum deputatur:qui aũt alijs vſibus eam applicant reprehendũtur.Lu.xix.Domus mea domus orationis vocabit.vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum:⁊ pſalmus.v.Ego autem in multitudine miſericordie tue itroibo in domũ tuã adorabo ad templũ ſctm̃ in timore tuo:⁊ pſ.xcij.Domũ tuã decet ſctitudo dñe in longitudine dierũ.Ex quo Vbo Grego.x. in gñali cõcilio Lugdunenſi:vt habetur de imunitate eccleſiarũ libro.vj.c.decet:inquit:decet domũ dñi ſctitudo:decet vt cuius in pace factus eſt locus eiꝰ cultꝰ ſit cũ debita veneratione pacificꝰ/ſit itaqꝫ ad eccleſias humilis ⁊ deuotꝰ ingreſſus ſit in eis quieta ꝯuerſatio/deo grata/inſpicientibꝰ placita:que ꝯſiderãtes non ſolum inſtruat/ſed ⁊ reficiat.Cõueniẽtes ibidem nomẽ illud qð eſt ſuper omne nomen/a quo aliud ſub celo nõ eſt datum hoibus in quo ſaluos fieri credentes oporteat/nomẽ.ſ.Jeſu chriſti:qui ſaluũ faciet populum ſuũ a peccatis eorũ exhibitione reuerentie ſpecialis attollãt.⁊ quod generaliter ſcribit vt in nomine Jeſu omne genu flectatur ſinguli ſingulariter in ſeipſis implentes precipue dũ agunt miſſarum ſacra myſteria:glorioſum illud nomẽ quãdocũqꝫ recolitur flectãt genua cordis quod vel capitis inclinatione teſtentur:/ attendãtur in locis eiſdẽ intentis ꝓcordijs ſacra ſolẽnia:deuotis orõnibus inſiſtat.Nullus in locis eiſdem qbus cum pace ac quiete vota cõuenit celebrari ſeditionem excitet/conclamationem moueat:impetũ ve cõmittat.Ceſſent in locis illis vniuerſitatum ⁊ ſocietatum quarumlibet conſilia contiones ⁊ publica parlamenta/ceſſent vana ⁊ multo fortius feda ⁊ prophana colloquia:ceſſent confabulationes quelibet ſint poſtremo quecunqꝫ alia que diuinum poſſunt turbare officium/aut oculos diuine maieſtatis offendere ab ipſis prorſus extranea.ne vbi peccatorum eſt venia poſtulanda:ibi peccandi detur occaſio aut deprehendantur peccata committi:ceſſent in eccleſijs earumqꝫ cimiterijs negociationes : et precipue nundinarũ ac fori cuiuſcunqꝫ tumultus omnis in eis ſecularium iudiciorum ſtrepitꝰ

Eccleſia gaudet multorum immunitate.

Eccleſia ad que deputet opera.

conquieſcat. Nulla inibi per laicos cauſa criminalis agitetur: ſint loca eadeꝫ a laicorum cognitionibus aliena. Ordinarij locorum hoc faciant obſeruari: ſuadenda ſuadeāt:interdicta huius canonis auctoritate compeſcant:ad hoc alios etiam in eccleſijs ipſis magis aſſiduos:ꝛ ad premiſſa idoneos deputando:ꝛ nihilominus proceſſus iudicum ſecularium ac ſpecialiter prolate ſententie in eiſdem locis omni careant robore firmitatis:qui vero inhibitiones premiſſas animo petulanti contempſerint:preter proceſſum ordinariorum ꝛ deputandorum ab ipſis diuine vltionis:ꝛ noſtre poterunt acrimoniam formidare donec ſuum confeſſi reatum a ſimilibus firmato propoſito deliberauerint abſtinere. hec ibi profecto pulchra et diligenti cura obſeruanda:vbi dicit quedam gloſa illam de proceſſibus iudicum ſecularium nullitatem non extendi ad alios actus cuꝫ ſit penalis:ita/inquit/alij contractus ibi facti tenent:ſed contrahētes peccāt mortaliter/alia vero gloſe additio illic habet contrahentes peccare.tamen an mortaliter peccent non determinat.

Circunſtā ſtātia temporis.

Duplici habitudīe circunſtantia temporis conſiderari poteſt ad actum:videlicet menſurationis ꝛ rerum menſuratarum. ¶Prima quidem eſt continuationis actus. Secūda autem eſt certe conditionis reruꝫ in tempore exiſtentium habitudo. ¶Ad primum itaqꝫ genus ſpectant :continuatio :mora :atqꝫ frequentia: quibus tam adiacentibus quam informantibus bonitas accreſcit vel malicia.

Duo erunt hic articuli iuxta duplicē illā circunſtātie tp̄is habitudinem. ¶Quātū ad primum de cōtinuatione tria intēdo examinare pūcta. ¶Primum de actus alias boni vel mali continuatione. ¶Scōm de continuatione atqꝫ mora actus vel motus/non alias boni vel mali:ſcꝫ nō boni vel mali circūſcripta mora.

Cōtinuationis actꝰ opiniōes varie .fo. 35. ꝛ.f. 36.

¶Tertium de frequentia aut ꝯſuetudine:an ſola augeat maliciā vel bonitatē.

Quo ad primum punctum. circa actus cōtinuationem/grādis eſt difficultas ad vitandā meriti vel demeriti infinitateꝫ ſi ponatur actus ꝑ certum tēpus libere continuari:nā pro aliquo inſtanti intrinſeco actus libere tūc ꝯſeruatus eſt certi meriti aut demeriti/infinita aūt ſunt inſtātia intrinſeca ꝑ quorū quolibet actus erit equalis meriti cū inſtāti illo ſignato.igitur tota collectiue cōtinuatio aut libera ꝯſeruatio per oīa illa inſtātia ifiniti erit meriti aut demeriti.tum etiam libera actus ꝯſeruatio inſtantanea eſt certi meriti vel demeriti/ꝛ q̄libꝫ cōtinuatio ꝑ aliquam ꝑtium proportionalium illiꝰ tp̄is(que ſunt īfinite)eſt maioris meriti vel demeriti quā iſtantanea ꝯſeruatio:igitur tota continuatio libera per omnes partes illas proportionales ſeu ꝑ totum illud tempus infiniti erit meriti vel demeriti.

ADDJ. *Uarij dicēdi modi de actus uoluntatꝫ continuatione.

Ad euacuandum hanc difficultatem varij fuerūt modi dicendi de actꝰ volūtatis cōtinuatione. ¶Unus ꝙ nullus voluntatis actꝰ inſtātanee elicitꝰ ꝯtinuat̄ libere per tp̄s aliq̄d ſed ꝑ certa inſtātia interſcalariter libere ꝯſeruat̄.ita igit̄ actꝰ iſtātanee elicitꝰ ꝯtinuabit̄ nāl'r ꝑ certuꝫ tp̄s:q̄ elapſo poterit volūtas ī iſtāti termināte libere deſiſtere/ a quo ſi ꝑ tūc nō

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

deſiſtat/iterum poſt hoc iſtās naturaliter per tantum temporis vt prius conti nuabitur in cuius inſtanti terminatiuo iterum eius cōſeruatio erit libera: a q̄ ſi pro tunc non deſiſtatur iterum poſt illud inſtans naturaliter vt prius conti-nuabitur/hic modus non videt̃ experientie aut rationi inniti/ſed potius ad euadendam meriti vel demeriti infinitatem cōfictus: non enim habet̃ illius in-terſcalaritatis experientia/nec ad hanc ratio. qua. ſ. poſt debitam eius cōſerua tionē naturalem/ſi aliquā talem: reqrat/cur iterū factus liber ad naturalez re diret contingationē. ꝙ enim poſt elicitionē duret hoc ex natura rei permanen-tis accidit que non fit vt raptum trāſeat. ⁊ ad iſtud non requiritur ille interſca-laris ad naturalem continuationem redditus.

Alius eſt dicendi modus quod actus in ſtantanee elicitus neceſſario ꝯtinuatur totus per tempus. per nullum tñ tēpus neceſſario cōtinuat̃: ita quod pro quocūq; inſtāti futuro poterit a toto illo actu deſiſtere: immediate igit̃ poſt hoc poterit totū actum reſecare/⁊ non poterit eū immediate poſt hoc reſecare. ¶ Hic modus non videt̃ infinitū meriti aut deme riti euadere: nā actus per certum tēpus cōtinuatus erit pro quolibet illius tem poris inſtāti intrinſeco liber: cū pro quolibet illius temporis inſtāti poterit vo-luntas totū illum actum reſecare. per oīa igitur illa inſtātia erit infiniti meri-ti vel demeriti. pariter ⁊ per omnes partes ꝓportionales vt ſupra deducebat̃.

Alius eſt modus dicēdi aſſumēs ꝓ fundamēto rem ꝑmanentē poſſe inſtātanee ꝓduci: nō tñ inſtātānee cor-rūpi: qm̄. ſ. ſue corruptiōi reſiſtit ⁊ nō ſue productioni: q̄re opȝ eaȝ ſucceſſiue cor rumpi: ſic igit̃ nulla actus conſeruatio inſtātanea poſt inſtātaneam elicitionez erit meritoria aut demeritoria cū nequeat voluntas inſtātanee ab actu deſiſte re q̄ ſucceſſiue habet corrūpi: poterit quidē immediate poſt ſuam elicitionem in ſtātaneā ſucceſſiue corrūpi: ſic ꝙ immediate poſt hoc aliquid corruptū erit ⁊ ali quid corrūpendū. q̄diu tñ erit gradus corrūpendus erit tunc liber. Hic modus pariter non euacuat oīno dubium ⁊ argumēti vigorem quo ad partes tp̄is pro portionales: nā alicuius actꝰ per certū tp̄s libere continuati in qualibet partiū ꝓportionaliū illiꝰ tp̄is eſt cōtinuatio magis meritoria vel demeritoria q̄ libe-ra elicitio inſtātanea ſaltē nō minꝰ cū maior ſit tp̄is q̄ inſtātis duratio. igit̃ ⁊c. ille autez partes proportionales ſunt infinite: igit̃ tota continuatio infiniti erit meriti vel demeriti.

Alius poteſt ſuperaddi modus. ſ. ꝙ nec in inſtāti nec in q̄tulocūq; tp̄e pōt volūtas actū reſecare: ſȝ certū tp̄s reqrit̃. ⁊ ad actū itēſiorē maiꝰ tp̄s ꝓ ſucceſſiua corruptiōe: ⁊ queadmodū inſtātanea ꝯſerua-tio (q̄ neqt ꝓ tūc deſiſtere) nō ad nouū meritū vel demeritū ordiat̃: ſic nec ꝯſerua tio ꝓ tp̄e maiori q̄ ad ſucceſſiuā eiꝰ corruptiōez reqrat̃: ita igit̃ ꝙ totiꝰ actꝰ cō-ſeruatio nō eſt meritoria aut demeritoria niſi ꝓ menſura ꝓ qua pōt a toto illo actu vſq; ad nō gradū deſiſtere vel q̄tū illius pōt reſecare: ⁊ cōſtat nō eſſe infini ta hmōi tp̄a remoue eq̄lia illi minimo qđ ſic: vel maximo qđ nō equalia: q̄re nec infiniti meriti vel demeriti erit totiꝰ actus cōtinuatio: dixit vel q̄tū illius actꝰ volūtas pōt reſecare: q̄ q̄uis det̃ minimū qđ ſic vel maximuȝ qđ nō ad totalem actꝰ remiſſionē vſq; ad nō gradū remiſſiōis: pōt tñ in quātocūq; puo tp̄e minue re actū ⁊ aliquē gradū actꝰ auferre: q̄re q̄cūq; actꝰ integri mali eliciti ꝯtinuatio ēt q̄tulocūq; tp̄e ē aliqualr̄ demeritoria. ſ. ſm mēſurā gradus quē ꝓ illo tp̄e volū tas libere auferre poterat: ⁊ ita de merito. Dico igit̃ pōt volūtas dupl'r poſt in-ſtās elicitiōis ſe hr̄e: vno mō ꝯtinuās actū itegrū: alio mō libere remittēs eū ſuc ceſſiue. Prio mō dupl'r: vno mō actū ꝯtinuās integrū ꝑ tēpus minimū ſufficiens ad oīmodā corruptionē: ⁊ ſic equat̃ eliciti ōi inſtātanee. Alio mō ꝑ tp̄s minus il-lo: ⁊ minꝰ bona ē ꝓportionalr̄ q̄ inſtātanea elicitio. Scđo autē mō etiam dupli

ADD J. Dupl'r po teſt volun tas ſe ha-bere poſt inſtās eli-citionis.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

citer:vno modo remittens ꝙtum ꝓ illo tpe remittere pōt/⁊ ſic nō cōputaꝭ ad meritū vel demeritum gradus remanens/alio mō remittens minus ꝙ pōt / et iſto modo cōputaꝭ ad meritū vel demeritū portio derelicta:quā libere reſecare poterat. Pono enim actum aliquē cōtinuari per tēpus minimum ſufficiens et per dimidium tēporis. Forte reſpōdebis cum per illud dimidiū tpis potuerit auferre ſucceſſiue dimidiū actus:⁊ nō abſtulit cōputabitur ad dimidium meriti vel demeriti continuatiōis tēporis minimi. Cōtra/ſi ſubduplus actus libere per ſubduplum tēpus cōtinuatus eſſet ſubdupli meriti vel demeriti / ſequiꝭ qđ ſubduplus actus ꝑ tēpus totum minimum cōtinuatus eſſet meriti vel demeriti:equalis toti actui per idem tempus cōtinuato/⁊ ita non plus mereretꝭ actum intenſum cōtinuās per horā ꝙ ſolū actum ſubduplum per eandē horam continuās. Dico igiꝭ ſubduplū actum per tempus equale toti continuatum eſſe ſubdupli meriti:quare ⁊ actū eundē.ſ.ſubduplū per ſubduplū tēporis cōtinuatum eſſe ſubquadrupli meriti:⁊ cum totus actus vltra ſuū tempus cōtinuatus per dimidium tēporis ſit vt ſubduplus actus per illud dimidiū cōtinuatus: igiꝭ totius:continuatio per illud dimidiū erit ſubquadrupli meriti ad meritū totius ꝑ ſuū tempus equatū continuati. Dices pro illo dimidio tpis vterqꝫ graduum dimidioꝝ totius eſt liber:pꝫ vtrūqꝫ potēs eſt volūtas reſecare cū nō ſit ratio de vno potior ꝙ de alio:ſed continuatio vniꝰ graduum:ꝓ illo dimidio tēporis eſt ſubquadrupla ad meritum totius per tēpus ei equatū:igiꝭ amborū graduū continuatio per illud dimidium tēporis erit ſubdupli meriti ad totius cōtinuationē ꝑ ſuū tempus adequatū. Rñdeo ꝓ illo dimidio tpis ad auferendos illos duos gradus dimidios eſt libertas ſolū diſiunctionis ⁊ nō copulationis hoc eſt pōt per illud tēpus reſecare vnum dimidioꝝ graduū ⁊ nō ambos copulatim: q̄re reputādum eſt prout de vno dimidio ſolitario ꝑ illud dimidiū tēporis continuatio:vtriqꝫ igiꝭ illoꝝ dimidioꝝ graduū ꝓ dimidio tēporis cōtinuatoꝝ cōdiſtinguēdo ſuā bonitatē vel maliciā vterqꝫ erit ſuboctupli meriti ad meritū totius ꝑ ſuū integrū tēpus cōtinuati:⁊ ambo ſe habentes vt vnꝰ dimidiꝰ ſolitariꝰ ſunt ſimul meriti ſubdupli ad meritū totius per tēpus ſuum integrum cōtinuati:cōtinuatio libera addit maliciā eiuſdē ſpeciei cum malicia elicitionis ꝙtum eſt ex hoc: q̄re actꝰ eliciti grauioris cōtinuatio ē grauior ceteris alijs paribus. phyſicas calculatiōes hic applicare poſſem:de q̄bꝰ lib.ij. de cauſis ſermonē feci.

Sequuntur ex dictis corollaria. ¶ Primū differt libera corruptio vel remiſſio actꝰ liberi a nō libera:nā iſta nō ſic determinaꝭ tpe q̄liter illa:actꝰ eñ liber pōt corrumpi vel remitti nō libere.pꝫ:ꝑ naturalē cognitiōis obiecti ablationē aufert voluntatis actꝰ:nec in hac corruptiōe obſeruaꝭ precedēs determiāti tpis ſucceſſio:ſic ponēdo ab habitu gr̄e actū augeri:eliciaꝭ nūc actꝰ bonꝰ:⁊ imediate poſt hoc ſucceſſiue eliciaꝭ volitio furti dico illiꝰ actus gradus quē ſuperaddebat gr̄a durat ſolū inſtātanee/nec immediate poſt hoc erit aliq̄d eius q̄re illo mō in eiꝰ corruptiōe nō erit ſucceſſio:⁊ hoc accidit:qm̄ corrumpiꝭ ꝑ inſtantaneā alicuius ſubtractionem ad eius conſeruationem requiſiti.

Secundū corollariū appellādo actū pro certo tpe liberum illum quē volūtas pōt pro illo tpe oino vſqꝫ ad nō gradū reſecare:aliqs actus eſt ꝓ certo tpe nō liber cuiꝰ vterqꝫ dimidius gradus eſt pro illo tpe liber.pꝫ.actus pro minimo tpe ad eius liberā reſecationē ſufficiēte liber eſt:nō liber pro illius tpis medietate pro q̄ vterqꝫ gradus eius dimidius eſt liber:ſic ille pro aliquo tpe eſt liber:⁊ pro nulla illius temporis parte eſt liber hoc modo de libertate loquendo.

Tertium corollarium penes ſupradictū modū de actus cōtinuatione cōtingit aliquē per certū tps ex ſua culpa eſſe extra ſtatū ſalutis ei poſſibilē etiā cū pleno rōnis vſu

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

patet vbi inſtātanee elicit odiū dei ꝛ velle peccaſſe: ſic poſt hoc inſtās ꝑ certū tē-pus fiet impotēs penitere ꝓpter deum: nā per certū tēpus erit impotēs dilige-re deum ꝛ impotens nolle peccaſſe: pꝫ: neq̄t impedire qn imediate poſt hoc erit aliq̄s gradus odij dei ꝛ volitiōis pctī intelligēdo etiā de gradu libero: gradui aūt libero odij dei aut volitiōis pctī eſt incōpoſſibilis act⁹ ꝯtrius liber: q̄ eīm cuꝫ culpa mortali dormit aut in demētiā vel ebrietatē cadit reddit̄ pro tūc impotēs ad ſalutem. Poſſet eīm dici eē illi ſalutis remediū. ſ. dolēdo nō poſſe ſubito illos actus reſecare: ſed pone elicuiſſe in inſtāti actū ꝯtrium. ſ. nolo ſubito illos actus reſecare. Rūdeo quotquot act⁹ ponas in illo iſtāti elicitos poteſt voluntas poſt illud inſtans elicere actum reflexum ſuper eos: quo ſcꝫ velit atq̄ deſideret poſ-ſe ſubito illos reſecare: et iſte ſufficit ad peccatorū remiſſionem: cū libere faciat quod in ſe eſt. ſic enim eſſet concedendum ſortē eſſe in grā: ꝛ libere odire deū: li-bere quidē libertate diſiunctionis q̄ iſtū vel illum gradū odij potens eſt ꝑ tunc reſecare ꝛ nō ambos. verificabile tñ aliūde videret̄ corollarium: ſcꝫ vbi per cau-ſe naturalis impedimentū impoſſibilitaretur ꝑ tūc quis habere cognitionē at-q̄ aduertentiā ad hmōi actus voluntatis reflexos requiſitam: profecto qui fa-cit peccatum ſeruus eſt pctī. ab huiuſmodi ſeruitute ꝛ periculis nos liberet mi-ſericors dominus. hec igit̄ de primo puncto ſufficiant: ſcilicet de continuatione actus alias boni vel mali.

Quo ad ſecūdum punctum: ſcꝫ de mora.

Dico ſolam morā omni alio circūſcripto non vitiare actum alias non malum: pꝫ: per hoc ſolum nō acquirit̄ difformitas actus in ſe ad rectam rationē. ¶ Di-xi per ſolā moram: nā vbi ſpecialis interueniret obligatio noua precepti: aut oc-caſio ſcandali: aut alterius detrimenti periculum: aut hmōi qꝺ ſine tanta mora nō interueniſſet / poſſet mora huic adiuncta viciare actum / alias non malum. ¶ Exemplum primi: actus pro certo tempore non prohibitus ꝛ pro ſequenti tē-pore prohibitus continuatus per ambo tēpora viciat̄ in ſcꝺo tempore: ſic et act⁹ diu: cōtinuatus ꝛ tandē retentus contra ſupuenientē conſcientiā. ¶ Exemplum ſecundi: actus indifferens moroſus qui nō obſtāte puſilloꝝ ſcādalo occurrētiuꝫ cōtinuatur viciabit̄. prius autem non eminēte ſcādalo / non erat vicioſus. Exē-plum tertij: tam in detrimento anime q̄ extra animā: anime quidē: ponat̄ mo-tus illecebroſus q̄ non cito periculū faciat labendi in liberum cōſenſum diutius tamē continuatus faciat periculū: ille motus non repreſſus (quē pono volūtatē poſſe reprimere) tādē viciabitur diutius cōtinuatus / q̄ paululū continuat⁹ non viciabat̄: in hoc ꝓbet ſeipm hō: nam ſm maiorē vel minorem eius fragilitatem atq̄ infirmitatē maius vel min⁹ imminet ei labēdi periculū: quare plus vel mi-nus tenebit̄ motum reprimere: atq̄ citius vel tardius reſecare. Pariter quo ad detrimentū extra aiam: certa actio diutius continuata ledit corpus notabiliter que paululū durās non ledit: ſic enim actus contēplatiōis diuinoꝝ: aut etiā dei zelus atq̄ amor vel proximi: aut alterius generis bonoꝝ actus immoderate cō-tra debitā corporis armoniā continuatus: ꝛ ſanitatis notabiliter leſiu⁹ (potiſſi-me ad quē protunc non obligatur voluntas) tandē viciaret̄ per talē immodera-tam moram viriū anime vel corporis notabiliter leſiuam.

Mora ſola an viciet actum alias non vicioſum.

Quo ad tertium punctum: ſcilicet de cō-

ſuetudine ſeu frequentia: an aggrauet malū ꝛ augeat bonū. Placet quibuſdam dicere eā poſſe ducere veniale vſq̄ ad mortalē maliciam ita q̄ mēdaciū veniale aut ebrietas venialis poteſt per cōſuetudinem maliciam inducere mortalem. ¶ Videtur mihi dicēdū: ſolā cōſuetudinem ſeu frequētiam nō poſſe de veniali efficere mortale: nec mortali grauius mortale. oſtendo: omni alio circunſcripto actus ſcꝺs vel tertius vel quartus nō eſt per hoc rōni recte magis difformis q̄

Conſuetudo ſeu aſſuefactio an actū viciet nō alias maluꝫ aut aggrauet.

ſi fuiſſet elicitus pꝛimus: igitur per ſolā ꝯſuetudinē ſeu frequētiam (id eſt ratione ſolius talis oꝛdinis veniale non fiet moꝛtale: nec moꝛtale fiet grauiꝰ. Fateoꝛ poſſe aliūde aggrauari ꝓut gr̄a ſpecialis obligationis aut ſcādali eminentis: aut detrimenti: aut alterius. Exēplū pꝛimi / die ieiunabili: pꝛima refectio eſt virtus: ſcd̄a autem viciū: ſic poſſet a pꝛelato ꝯcedi quolibet die quinquies ingreſſus in hoꝛtū ⁊ ꝓhiberi pluries: ſic ſextꝰ ingreſſus viciaret atq̄ ſeptimꝰ: poſſet ⁊ ecōuerſo cōtingere actū pꝛimū eſſe pctm̄: ⁊ nō ſequentes. ſ. ſuperioꝛi nolente alium actū a pꝛimo deacceptare: idē de voto pꝛiuato: ſic cōtingit ꝑ actus malos cōſuetudinē introduci obligantem: nā ſtat humanam legē poſt actuū frequētiā in cōtrariū reuocari foꝛmalr̄ vel interpꝛetatiue a ſuperioꝛe: ⁊ ita actus qui (lege nondum abꝛogata) erāt mali deſierūt ꝑ frequētiā atq̄ cōſuetudinem eſſe mali abꝛogata lege. Exemplū ſecūdi vbi ꝑ pctm̄ raro ipſi pꝛelato ꝯtingens non ſcandalizaret pꝛoximꝰ: ſcādalizaret tamē ꝑ frequentationē ⁊ aſſiduitatez exiſtimās foꝛte licere: ex quo tā frequens ⁊ aſſiduus eſt p̄latus in illo: ſic frequētia rōne ſcādali aggrauaret: ⁊ veniale in moꝛtale cōmutare poſſet. ¶ Exēpluz tertij: tā quo ad detrimentū aīe q̄ extra animā: anime quidem cōtingit ꝑ mendacij venialis frequentiā acq̄ri pꝛōptitudinē faciētē periculū ꝓbabile labēdi in moꝛtale / ⁊ ita de alijs venialibꝰ. extra aūt aīam detrimento eminente: ꝯtingit virum in ſtatu perfectiōis / aut aliū per frequentiā ⁊ aſſiduitatem mendacij iocoſi aut alteriꝰ pcti venialis ꝯtemni atq̄ diffamari etiā diffamatione moꝛtalr̄ fugibili: contingit ꝑ tertiū furtū eminere furi ſuſpendiū / ex cuius periculo tertiū furtū ſuꝑ pꝛimum aggrauari poterit / cōtingit pꝛimā crapulā vel ſecundam / virtute exiſtente foꝛti / nō notabiliter ſanitatem ledere / tertiam aūt vel quartā ſic / virtute iam debilitata / quare ex hoc cognito actus frequētatus aggrauabitur ſuꝑ pꝛioꝛes. Dicit altiſſiodoꝛenſis lib. ij. tracta. iij. q. iiij. pꝛima foꝛnicatio eſt pctm̄ maius q̄ ſecūda: nā / inquit / neceſſe eſt ꝙ hō in ſecūda ſit magis ignoꝛās ⁊ infirmꝰ q̄ in pꝛima / que duo diminuunt peccatū in ſecunda foꝛnicatione. Et cum obijcitur ſecūda magis accedit ad pctm̄ conſuetudinis: quod eſt grauiſſimū pctm̄. Preterea decima ebꝛietas eſt pctm̄ moꝛtale / quia iam eſt in cōſuetudine / ſed ſcd̄a magis accedit ad eam q̄ pꝛima. igitur eſt grauioꝛ / ergo etiā ſecunda foꝛnicatio. ¶ Reſpondet nō eſſe verū / ꝙ peccatū conſuetudinis ſit maius q̄ ſimplex: ſed appellatur maius qꝛ tūc eſt in peioꝛi ſtatu pꝛopter cumulū peccatoꝝ: ⁊ etiā ꝓpter maioꝛem infirmitatem ⁊ cecitatē citius cadit in pctm̄ deſperationis ⁊ pꝛeſumptionis. Ad ſcd̄m reſpōdet eſſe falſum decimā ebꝛietatem eſſe pctm̄ moꝛtale: niſi in illa p̄ponat homo amoꝛem vini amoꝛi dei: qḋ ſimiliter pōt dici de pꝛia. ¶ Replico per illud extra de cōſuetu. c. vlti. tāto ſunt grauioꝛa peccata q̄to animā infelicē diutius detinēt alligatā: tum etiā iura grauius puniunt crimen cui quis diutius atq̄ frequentiꝰ inſeruiuit: ⁊ ꝯtumacia eſt deterioꝛ q̄to diuturnioꝛ: vt ex Auguſtino habet. xxiij. qō. j. c. ſciſma. Reſpondeo infelicioꝛ atq̄ deterioꝛ eſt aīa peccatis pluries iteratis aut diutiꝰ cōtinuatis irretita: ſed non ſeq̄tur eoꝝ vltimū pꝛopter p̄cedentia eſſe pꝛimo deterius ceteris alijs paribus. fateoꝛ cōtingere vltimum ex maioꝛi libidine ⁊ feruoꝛe fieri ꝓpter habitū: ⁊ inde aggrauari. Ad aliud dico multa furta eſſe vno eoꝛum grauius punienda: immo etiam vltimum poſt multa pꝛopter recidiuatiōis pꝛeſumptionem maioꝛē. vel p̄ſumptionem lapſus in deterius / eſſet grauius puniendum.

ADDJ. †Altiſſiodoꝛēſis opinio dicētis pꝛimā foꝛnicationez eē maius peccatum q̄ ſit ſcd̄a.

Ultimum furtū poſt multa an ſit grauiꝰ puniendū

Conſuetudo qualiter altera natura qualiť vel altera lex.

Manet dubiuz circa hoc Ariſtotelis dictum conſuetudo eſt altera natura.

¶ Reſpondeo: quemadmodum qualitas natiua ponificat: ſic et conſuetudinalis: et pꝛout allicitur voluntas ſequi natiuā: ſic conſuetudinalem ipſa etiam conſuetudo alterat naturam ſcʒ pꝛonitatem alteram atq̄ contrariam pꝛonitati naturali inducens.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Aliud dubium. an pariter ipſa ſit altera lex/aut legẽ alterãs. Reſpõdendũ ꝙ ſic: queadmodũ em̃ vni⁹ pſone ꝯſuetudo eſt ei/altera natura: ⁊ qñꝙ alterãs nãm/ſic vni⁹ multitudinis cõſuetudo ẽ ei tãꝙ altera lex: ⁊ qñꝙ hũanã legẽ alterãs qñ em̃ lex hũana efficit bono publico detrimẽtoſa: conſuetudo aũt vtilis: aut vtraꝙ exiſtẽte vtili notabiliter/vtilioꝛ eſt. ꝯſuetudo: tũc merito legi humane preualere debet ꝯſuetudo: econuerſo aũt ſcꝫ ꝯſuetudine pnicioſa ⁊ lege vtili: aut vtraꝙ vtili: ſꝫ lege notabilr̃ vtilioꝛi: tũc legi hũane cedere dꝫ ꝯſuetudo: q̃ pariter nunꝙ iuri diuino vel nãli pualet: ipm̃ tñ interptari vel limitare poteſt etiã interpretatione vel limitatione cui ſtandum erit.
¶ Veteris em̃ legis cerimonialia ⁊ legalia ceſſauerũt q̃re eis preualet ꝯſuetudo prout ⁊ lex humana: non autem moralibus illius legis q̃ viua ſemp mãſerunt. Pariter apoſtoli quedam pmulgando: q̃dam inſtituendo tradiderunt: hoc eſt q̃dam a chriſto iſtituta promulgauerũt: quedam ipſi vt hoies inſtituerunt q̃bus lex humana atꝙ cõſuetudo preualere põt: nõ aũt illis. Primi em̃ generis eſt doctrina Pauli vt multiplici ei⁹ auctoritate patet: hoc diſcrimẽ non ſufficiẽter animaduertẽtes errãt: primo q̃dẽ qui veterẽ legẽ ⁊ nouam nõ ꝯdiſtinguũt: tũ etiaꝫ veteris varios gradus pariter ⁊ noue legis conſilia a preceptis.

Conſuetudinis ꝯditiones per q̃s ipſa preualet legibus vel quibus pualere poſſit ⁊ quib⁹ non.

Ex dictis patet que dicẽda ſit laudabilis cõſuetudo: eſt que non obuiãs iuri diuino aut naturali eſt reipublice vtilioꝛ contrario: ꝯſuetudo autem pernicioſa/que diuino obuiat iuri aut naturali: vel detrimentoſa; eſt: aut notabiliter reipublice minus vtilis ꝙ ꝯtraria. Patet igitur ꝯſuetudinem tãtum rationabilitatis ꝯtinere ꝙtũ de fine iuris ꝯtinet: iuris diuini finis eſt bonum aĩe: iuris autem humani bonũ cõmune: q̃re q̃ bono anime vel bono communi obuiat eſt irrationabilis.
¶ De his duab⁹ ſunt iura atꝙ authoꝝ dicta ꝯtrarie ſonãtia: de prima quidem hec intelligũtur: ius ꝯſuetudine firmatur: ꝯſuetudo p lege ſuſcipit̃ qñ deficit lex. ꝯſuetudo eſt optima legum interpres ipſa iuri derogat ⁊ ius abrogat derogare enim dicitur in parte vt quo ad aliquos. abrogare autem dicitur in toto vt quo ad oẽs obligationem tollere. Preterea de altera ꝯſuetudine verificant̃ hec veritati ⁊ rationi cedat conſuetudo: ꝯtra fidem vel bonos mores non valet ꝯſuetudo pnicioſa eſt conſuetudo ſacris canonib⁹ obuiãs: de qua Nicolaus papa: mala conſuetudo non minus ꝙ pnicioſa coꝛruptela vitanda eſt q̃ niſi citius euellatur radicitus in: priuilegioꝝ ius ab impijs aſſumitur: ⁊ incipiũt preuaricationes et varie preſumptiones celerrime nõ cõpreſſe pro legibus venerari ⁊ priuilegioꝛuꝫ more perpetuo celebrari. c. mala. diſtin. viij.

Epiſtolarum pauli doctrina a deo eſt: q̃re nec a puro hoie diſpẽſabilis.
Conſuetudo laudabilis.
Abrogare ⁊ derogare.
A D D J.
* Mala cõſuetudo ocyſſime deb ꝫ extirpari.

Quadruplex eſt cõſuetudo. Quedã legi inſtitute confoꝛmis (q̃ ſeoꝛſum obligante) fiet maioꝛ operationis legibus obligatio deterioꝛꝙ trãſgreſſio quare ceteris alijs parib⁹ recentis legis trãſgreſſio leuioꝛ ẽ eiuſdẽ tranſgreſſione longa; conſuetudine firmate.
¶ Quedã eſt nõ legi ꝯformis nec ei obuiãs: ⁊ hmõi p lege ſuſcipit̃ qñ deficit lex. de hac em̃ dr̃. xij. diſt. c. illa q̃ neꝙ contra fidẽ neꝙ ꝯtra bonos mores eſſe conuincit̃ indifferẽter ẽ habẽdũ: ⁊ p eoꝝ inter quos viuit̃ ſocietate ſeruãdũ. vbi rñſum Amb. ad Auguſtinũ dicẽtis: cũ fuero rome ieiuno: ſabbatũ: cũ mediolani ſum nõ ieiuno: ſic ⁊ tu ad quã eccleſiã veneris ei⁹ morẽ ſerua: ſi cuiꝙ nõ vis ſcãdalo eſſe nec queꝙ tibi. Dico igit̃ puſꝙ vi obligatiõis ꝯſuetudo ſuſcepit/ẽ ad vitãdũ ſcãdalũ eminẽs obſeruãda poſtꝙ robur obligatiõis iduerit eſt ſecluſo ſcãdalo ſeruãda: intelligo ab his ad q̃s ſe extẽdit. ¶ Quedã legi humane obuiat: nõ tñ humana lege expreſſo cõſuetudinis nomine reprobat̃: ⁊ talis ꝯſuetudo rõnabilis legitime preſcripta derogat legi: vel eam abrogat. Exempli gratia: de cõſe. diſtin.

Conſuetudo q̃druplex.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

iij.cap.nunciandum:mādatur diebus rogationū ieiunium atq; ceſſatio ab operibus qđ conſuetudine ɔtraria eſt abrogatum:q̄ eſt pſcripta ⁊ etiam rationabilis:nā ob feſtorū multitudinem vix pauperes viuere poſſunt minuſq; deuote feſta obſeruāt atq; ieiunia:ibidē mādabat hebdomada ſctā ab operib⁹ ceſſare/qđ pariter conſuetudine ɔtraria abrogatum eſt diſt.iij.c.ſtatuimus:mādatur quadrageſimale ieiuniū a clericis prima die poſt q̄nquageſimā inchoandum qđ pariter cōſuetudine contraria non habet vigorem.

¶Quedā vero eſt conſuetudo legi humane obuiās ⁊ lege humana nomine conſuetudinis expreſſe reprobata.Exempli grā:extra de conſue.c.ex parte.reprobatur quorundam locoꝝ ɔſuetudo qua maritus prodigaliter vel aliter bonis ſuis conſumptis alienabat vxoris tam mobilia q̄ immobilia bona/vel qua vxor poſt adulterium medietatem apprehendebat omniū bonoꝝ que maritus adeptus fuerat:alie varie cōſuetudines expreſſe reprobātur prout ɔſuetudo:qua neruus eccleſiaſtice diſcipline diſrūpit.i.cēſure eccleſiaſtice pariter ⁊ ɔſuetudo ɔtra eccleſie libertatem aut exigēdi pedagia vel gabellas a clericis ⁊ religioſis:aut paſcendi temporale p ſpirituali ⁊c.Uocant eñ iuriſte conſuetudinem rationabilē quā non reprobāt iura:de verbo.ſigni.c.abbatem.⁊ alijs pleriſq; locis.⁊ per oppoſitum dicitur irrationabilis potiſſimū preſumptiue.i.que nō reprobatur preſumit rōnabilis.ſ.niſi manifeſte pernicioſa fuerit mutata rerum ɔditione:parit illa q̄ expreſſe reprobat pſumitur irrationabilis niſi manifeſte fieret neceſſaria vel vtilis rerum variata ɔditione quā mutationem ſi ſupior nouiſſet illam approbaſſet ⁊ reprobaſſet iſtā.Quādo enim ɔſuetudo iuri aut quando ius ɔſuetuni cedat.Archidiaconus opiniones recitat varias ſuper capitulo conſuetudinis.diſtin.xj.dicit enim q̄ ɔſuetudo obuians iuri a nullo alio iure tolleratur/tūc indiſtincte ſuccumbit ɔſuetudo:aliter ſecus:id nō videtur vniuerſaliter verū cū ante iuris de hoc lati inſtitutionem potuerit ɔſuetudine ius abrogari.Dico igitur eqtas ⁊ potiſſime pſcripta facit abrogationis vł derogationis debitū prout bene inuit extra de ɔſue.c.vlt.vbi dicit cum tāto ſint grauiora pctā q̄to diutius infelicem aīam detinēt obligatā:nemo ſane mētis itelligit naturali iuri (cuius tranſgreſſio piculum ſalutis iducit)quacūq; ɔſuetudine(q̄ dicēda eſt virtus in hac parte corruptela)poſſe aliquatenus derogari:lȝ etiā lōgeue ɔſuetudinis nō ſit vilis auctoritas:non tñ eſt vſq; adeo valitura vt vel iuri poſitiuo debeat preiudiciū generare niſi fuerit rōnabilis ⁊ legitime ſit pſcripta.Dicit itaq; Barto. brix.has duas ɔditiones ſufficere:quod venit ſane intelligendū:nā lege rationabiliori aut ecōuerſo:vel vtraq; eq̄ rōnabili/⁊ ſuperiori legem ſubditis imponere potēte:ſi placeret legem non ɔſuetudinem auctoriſare:non cederet ɔſuetudini ius:dices forte ſufficere ɔditiōes illas duas nō diſſentiente ſupiore.An igit requiratur ſuperioris ɔſenſus an ſufficiat nō diſſenſus ad hoc q; ɔſuetudo ius tollat.Reſpondent varie varij iuriſte.Dicit autem beatus Thomas ſuperior tollerādo qđ fit ɔtra legem ſuā videt approbare q; ɔſuetudo induxit.

ADDI. *Que dicat ɔſuetudo rōnabilis.

ADDI. Archidiaconi opinio nō vlr vera.

Dubium aliud.

An conſuetudo obliget etiam ad peccatum.

¶Reſpondeo:non omnis ɔſuetudo rōnabilis legitime pſcripta obligat:aliqua eſt ɔſilij:aliqua precepti ſub pena tātum:aliqua precepti ſub culpa:q̄ enim obligat vim accipit obligatoriā ex ɔſenſu ſuperioris aut populi potētis ſibi legem indicere aut etiam vigore alicuius iuris iā poſiti cui⁹ imitatrix eſt ɔſuetudo:cū igit a potēte cōſuetudinē authoriſare authoriſat:ſuſcipit obligationis gradū ſub pena aut ſub culpa veniali vel mortali ſcđm rectā voluntatem potentis ſic eam authoriſare.Hinc ſolent nonnulli iuriſte dicere ſolam illā conſuetudinem obligare ad mortale que introducta eſt ea mente vt ſit prohibitiua vel preceptiua ſub mortali quod perpendi poteſt(inquiunt) quādo communiter tenetur ab omnibus q; cōtra faciens peccat mortaliter.Dico igitur prout q̄dā feſta:quedam ieiunia ⁊ huiuſmodi pōt ɔſuetudo abolere:ſic

Conſuetudo an ad pctm̄ obliget.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

noua introducere:celebraturo em̄ miſſam predicere matutinas eſt ꝯſuetudinis vniuerſalis eccleſie:⁊ in cathalonia die ſabbati comedere carnes:⁊ lugduni vſqꝫ ad primam quadrageſime dominicam:hec de temporis circunſtantia habitudine menſure ſeu diurnitatis.

¶Quantum autem ad ſecundum articulum principalem.ſ.de temporis circunſtantia/habitudine ad res ipſas ſeu operationes certis temporibus licitas aut illicitas.

Primum notabile. quemadmoduꝫ iura certis operibus determinata deputarūt loca:ſic ⁊ determinata tpa:certis enim diebus ꝓhibita ſunt opera ſeruilia:opera aūt ſpiritualia illis dieb⁹ precepta:hi appellati ſunt dies feſti.Feſtum dicitur ſolenniter letū ⁊ feriatū:inde dies feſti in quibus ſacrificia dijs offerebantur:aut in eis epulationes celebrabantur aut ludi in deorum honorem fiebant:aut ferie obſeruabantur.

Circunſtātia tpis ex debito ſpecialis iuris.
Feſtū qđ.

¶Ferie autem a feriendis victimis dicti ſunt dies ceſſationum ab opere:vel dicunt ferie ab epulis ferendis:nā in his fiebant epule:varia em̄ fuerunt antiq̄t⁹ apud gentiles feriarum genera/que etiaꝫ pollui dicebātur ſi in eis aliquod op⁹ fieret.Apud etiā Hebreos primo ſeptem fuerunt feſta. videlicet ſabbatū quacꝫ ſeptimana/in memoriā requiei die ſeptima poſt mūdi creationē:deinde neomenia in cuiuſlibet mēſis principio:deīde paſcha.xiiij.luna aprilis in liberationis ab egypto memoriā:pēthecoſtes quinq̄geſima die poſt paſcha in memoriā legis date:deinde feſtū tubarū in memoriā liberationis iſrael prima die ſeptēbris:deinde feſtū propiciationis vel afflictionis decima ſeptēbris die:deinde ſcenophegie feſtū/id eſt fixionis tabernaculoꝝ.xv.ſeptēbris.Poſt hec autem ſuperaddita ſunt feſtū encenioꝝ.i.dedicationis templi:deinde tempore Heſter feſtū furim/id eſt ſortium.

ADDI.
Ferie vnde dicte.
Septem apud Hebreos fuerūt primo feſta.

Secundum notabile. Reperitur tripliciter accipi ſabbatū:primo pro quocūqꝫ feſto:ſecūdo ꝓ tota hebdomada:ſic dicebat phariſeus Luce.xviij. ieiuno bis in ſabbato. tertio ꝓ ſeptimo die hebdomade:de q̄ dr̄ Exod.xx.Memēto vt diē ſabbati ſanctifices:ſex dieb⁹ operaberis ⁊ facies omnia opa tua:ſeptimo autem die ſabbatum dn̄i dei tui eſt:nō facies omne opus tuū/⁊ filius tuus/⁊ filia tua/⁊ ſeruus tuus/⁊ ancilla tua/⁊ iumentum tuū/⁊ aduena qui eſt intra portas tuas.Illic duo tāguntur operū genera:quoꝝ vnū precipit:⁊ alterū prohibet.Primū ſpiritualiū ꝑ ſanctifices:⁊ ſecundum ſeruilium ꝑ nō facies omne opus tuum.

Sabbatū tripl̄r accipitur.
Sabbati ſanctificādi p̄ceptū duo includit.

¶Primum horū eſt finis ſecundi:ita q̄ operū ſeruiliū prohibitio fit ꝓpter liberiorē vacationē deo.Quo igitur ad primū notetur q̄ ſanctū(vt vult Origines)dicitur ſeparatum a cōmuni vſu ad dei cultum:⁊ ita huiuſmodi ſanctificatio eſt relictis ſupfluis curis cultui diuino ſpecialiter mancipari.ſ.ſpecialiter oblatione/oratione meditatiō e deū colendo.Quo auteꝫ ad ſcdm̄:exprimitur Leuitici.xxiij.a quo opere ſit ceſſandū:omne opus ſeruile non facies in eo.ſ.ſeruitute culpe vł corporis:ꝓhibentur igił peccatum ⁊ opus corporale:nam hec duo maxime a ſpeciali cultu quo debet quis illo die mancipari deo/retrahunt.

Quid dicitur ſctm̄.

Sequuntur corollaria. Primum principalius obuiat illi precepto ſeruitus peccati q̄ȝ operis corporalis alias liciti.probo:magis prohibitionis rationē participat opus ſeruile ſeruitute peccati q̄ȝ ſeruitute corporis:cum magis primarie intentioni ꝯtrarieł ſcilicet ſanctificationi atqꝫ mācipationi deo hinc aggrauatur peccatum tali die patratū nec ſolum grauius peccat:quinimmo abundātius tranſgreditur hoc preceptum qui aliquo genere peccati peccat die feſto/ q̄ȝ qui opus corporale alias licitum facit:vnde Augu.libro de decem chordis inquit:melius faceret iudeus in agro ſuo aliqđ

Sabbato obuiat p̄ncipał͞r op⁹ ſeruile aīe ſcꝫ pctm̄.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

vtile ꝙ̃ ſi in theatro ſeditioſus exiſteret/⁊ melius femine eorũ die ſabbati lanã facerent/ ꝙ̃ ꝙ tota die in neomenijs ſuis impudice ſaltarẽt. Et ꝙ̃uis dicat btũs Thomas.ij.ij.queſt.cxxij.art.iiij. qui venialiter peccat in ſabbato nõ ꝯtra hoc p̃ceptum facit:quoniam peccatum veniale non excludit ſanctitatẽ/cum ſcʒ grãm nõ auferat:id non mihi videtur verũ:primo quidem:nã ꝯtingit per aliquod opꝰ ſeruile alias licitũ peccare venialiter ꝯtra preceptum illud de ſabbati ſanctificatione:tum etiam nõ quelibet illius precepti ſanctificatio eſt per gratiam: quare dico quẽadmodum peccãs peccato alias moꝛtali peccat duobus peccatis:ſcʒ illo/⁊ violatione ſabbati/ſic aggrauatur veniale venialiter/ita ꝙ per ip̃m alias veniale quis venialiter violat ſabbatum:patet igitur toties violari ſabbatum quoties quis peccat.cõmittens igitur duo alia peccata quater peccat/cõmittẽs tria alias peccata ſexies peccat peccãs vno igit̃ alias pctõ/ peccat pluribus peccatis:continue intelligo eum non per ignoꝛãtiam inuincibilem excuſari : peccans tamen opere non alias peccato poſſet vnico peccare peccato :non facio in partibus peccati vim.

Sãctificationi ſabbati an obuiet veniale.

Sabbatũ nõ violat̃ ꝑ actuum pure ſpiritualiũ exercitium.

Secundum coꝛollariũ. Nullius actus

ſpiritualis exercitiũ ꝙ̃tum eſt ex hoc violat ſabbatum:prout in moꝛibus vel ſciẽtijs verbo aut ſcripto docere:pʒ:non eſt de genere operũ ſeruiliũ:pono non aliunde impedire cultum debitum:qui eñ de artium mechanicarum peritia ſillogiſant aut inter ſe cõſultant/q̃bus tempoꝛibus vel modis ſit ſeminãdum/aut inſerendum/aut colligẽdũ illi ſabbatum nõ violãt/ſed bene q̃ ſine cã rationabili coꝛpoꝛaliter has artes exercerent ſeminãdo ⁊c. Dicit glo. Numeri.xxviij.fabri ⁊ huiuſmodi artifices ociant ĩ die ſabbati. Lectoꝛ aũt diuine legis vel doctoꝛ ab opere ſuo non deſiſtit/nec tamen contaminacur ſabbatum . Diſtinguit tamen Richar.in.iiij.diſt.xxxvij.q.ij.ar.iiij.dicens opus habet iudicari ſeruile ex proximo ⁊ pꝛimo fine:non quidem accidentali quẽ agens preſtituit:ſed eſſentiali quẽ pꝛincipalius reſpicit ꝙ̃tum eſt ex parte ſua:illa igitur opera que tanꝙ̃ finem ꝓpꝛium atꝙ̃ pꝛoximum reſpiciunt tempoꝛale bonũ coꝛpoꝛis ipſius operantis/ ſũt ſeruilia etiã ſi materialiter eſſent ſpiritualia:quare ſi quis in coꝛde ſuo meditet̃ aliq̃d ſcientiale:⁊ hoc oꝛdinat vt ad pꝛoximum ⁊ pꝛopꝛium finem ad tempoꝛale lucrũ:illud opus eſt magis ſeruile ꝙ̃ liberale.⁊ ita ſi quis aliquod opus materialiter ſeruile faciat oꝛdinetꝙ̃ illud vt ad finem pꝛoximum ⁊ pꝛopꝛiuʒ ad bonũ ſpirituale ipſius anime/magis eſt liberale ꝙ̃ ſeruile ſaltẽ ꝑ reſpectũ ad agentẽ vt ſcribere aliquid non pꝛopter tempoꝛale lucrum/ſed pꝛopter edificationeʒ animaꝝ ⁊ ꝓpter diuinũ cultũ hec ille doctoꝛ. Sic igit̃ q̃druplex eſt opꝰ/q̃dã:mãr et ⁊ formaľr ſuile q̃ddã mãľr ⁊ formaľr libeꝝ/q̃ddam materialiter ſeruile ⁊ formaliter liberum/quoddam foꝛmaliter ſeruile ⁊ materialiter liberum non pꝛohibẽtur opa tã materialiter ꝙ̃ foꝛmaliter libera/foꝛmaliter.i.ex pꝛimo fine talia/ſʒ maxime pꝛohibẽtur ea que materialiter ⁊ foꝛmaľr ſunt libera ſeruilia ſimplicit̃: ⁊ per reſpectum ad agẽtem. Ab operibꝰ autẽ que ſunt materialiter libera ⁊ foꝛmaliter ſeruilia(inquit ille doctoꝛ)vt cũ aduocatus ſtudet ⁊ cogitat de his que vult cras pꝛoponere ꝓpter lucrum tempoꝛale:⁊ ruſticus de aratiõe terre ſue ꝙ̃ in craſtino vult arare:non ita aſtringitur homo in diebus p̃dictis abſtinere ab eis ſicut ab operibus materialiter ⁊ foꝛmaliter ſeruilibus:nã facilius eſt abſtinere ab iſtis ꝙ̃ ab illis:vnde per tales actus hõ non peccat moꝛtaliter niſi per hoc excluderetur vacatio illa quam neceſſario debet cultui diuino. Ab operibus autem que ſunt materialiter ſeruilia:⁊ non foꝛmaliter per reſpectum ad agentem non tenetur homo neceſſario ceſſare in diebus dominicis.hec ille.

Sabbati p̃ceptũ nõ p̃ualet ſubuentionis

Pꝛima concluſio.

Sanctificationis dominice preceptum / precepto ſubuentionis ſibi vel pꝛoximo non

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ꝑualet.in his que morã commode.non patiunť:quare opera ſeruilia huic ſer=
uientia minime ſabbato ſanctificationẽ violãt:patet iſtud eſt naturale ⁊ diuinũ
illud aũt poſitiuũ ⁊ iuris humani:nõ [obligamur] enim ad veteris legis feſta:
nec aliquid in nouo precipiť:eſt igiť humani iuris:hãc diſpenſationẽ recipere
põt ab homine:tam quo ad dei ꝙ operꝫ determinationẽ. vnde Joã.vij. Mihi
indignamini: qꝛ totũ hoiem ſaluũ feci in ſabbato:⁊ Matt.xij. Quis erit ex vo=
bis homo qui habet vnã ouem ⁊ ceciderit in ſabbato in foueã: nõne tenebit et
leuabit eã:hinc em̃ Machabei nõ ſabbatum contaminauerunt illo die pro ſui
defenſione pugnãtes.j.machabeoꝝ:nec Helyas a facie iezabel die ſabbati fu=
giens:nec diſcipuli die ſabbati colligẽtes ſpicas ad ſubueniendum neceſſitati:
ſic nec per alia corporalia opera ad ſui vel proximi ſubuentionem que cõmode
differri nequeunt ordinata:hoc enim eſt iuris ſtrictioris lege hmõi opera pro=
hibente. Prouerbioꝝ.xxiiij. Erue eos qui ducunť ad morte:⁊ Deu.xxij. Nõ vi=
debis bouẽ fratris tui:aut ouem errantem ⁊ preteribis:ſed reduces fratri tuo:
preualet igiť ſubuẽtionis ius:maxime de ea que morã non patiť: que nec com
mode differri nec preuenire poteſt:nõ enim ſemper requiriť extrema neceſſitas
modo ſit irrecuperabilis vtilitas gratia exempli(inſtãte repentina pluuia:vel
tempeſtate:vel hoſtibus)adduci poſſunt in horreum frumẽtum agrorum:fenũ
pratorum:hortorum fructus:⁊ alia quoꝝ imminet perditio vel notabilis dete
rioratio. Poſſunt fabri equis ferra iungere cum id cõmode differri nequeat nõ
nullis locis dominica mane agunť cauſe ⁊ iudicia:quibus pauperes alijs die
bus cõmode intereſſe nequirent:⁊ permittunť vendi in templorum cimiterijs
minuta:prout zone:gladij:fructus ⁊ alia hmõi que a pauperibus emunť nõ po
tentibus cõmode alio die vacare:veſtẽ a puluere aut luto mundare: paruũ fo=
ramẽ.claudere:vel clauſuꝫ aperire:⁊ huiuſmodi modica ſabbati ſanctificationẽ
non violãt. In arduis tamen prout in muroꝝ ciuitatis vel pontiũ reparatiõe
expedit prelati licentiã petere ſi mora hoc patiať ne ſcandalum oriať: quaten⁹
etiã examinať cauſe rationabilitas:non em̃ plus itineratio per campos ꝙ per
domum ſolitaria prohibeť modo cetera non omittãtur agenda.

ꝑcepto in hiſq̃ morã nõ patiũť.

ADDITIO.

Sic etiã leges apd ſũmũ latinoꝝ poetãꝝ Georꝫ. Sepe ẽt feſtis q̃dã exercere diebus Fas et iura ſinũt ſegeti ꝑtedere ſepẽ ⁊c.

Sequitur corollarium. Strictiori prece=

pto tenebãtur iudei ſanctificare ſabbatũ ꝙ xpiani dominicã vel aliud feſtũ:pa
tet ꝓhibebať eis in ſabbato cibũ coquere:colligere ligna:vltra mille paſſ⁹ itine
rare:⁊ hmõi que nõ ſic in lege gratie prohibenť:fuit em̃ ſabbatũ in diẽ domini
cum ab eccleſia cõmutatũ:ne per illius obſeruãtiã iudaizare videamur: adiun
cta quorũdã arduoꝝ illo die geſtoꝝ cõgruitate.diſti.em̃.lxxv.ca.qꝺ die dr dies
dñica tãtis diuinaꝝ diſpẽſationũ myſterijs cõſecrata eſt vt qcq̃d a dño eſt inſi=
gne cõſtitutũ:in hui⁹ diei dignitate ſit geſtũ:in hac die mund⁹ ſumpſit exordiũ:
in hac per reſurrectionẽ ⁊ mors interitũ ⁊ vita accepit principiũ. hec de primo
ſanctificatiõis ſabbati mẽbro:ꝓ nũc ſufficiãt:ſcꝫ de negatiuo ſeu ꝓhibito. Quã
tũ aũt ad affirmatiuũ ſcꝫ ad q̃d agẽdũ qs die dñico teneatur.

Sabbatũ erat iudeiſ ſub ſtrictiori iure quã dominica xpianis.

Dñica die res ꝑclare facte ſunt.

Secunda cõcluſio. habita vnius dei co

gnitione:creatoris:gubernatoris:ſumme benefactoris:ac infinite potẽtis:infi=
nite ſapientis:infiniteq; boni eſt iure naturali colendus:non autem obligatur
viator ad hoc quandocunq; occurrit dei recordatio:ſed iure poſitiuo prefixum
eſt colendi tempus:quibuſdam enim dicere placet hominem(omni lege poſiti
ua ſemota)teneri colere deum ſemel in ſeptem diebus:non profecto video cur
iure naturali fieret hec ad ſeptenarium potius ꝙ ſenarium aut denarium ta=
xatio.introductum eſt enim poſitiuo iure veteri ⁊ nouo ꝑpter certã rei decẽtiã
⁊ nõ debiti iuſticie neceſſitate diei em̃ prefixo.ſ.ſabbati iudeis ſub diuino ꝑce=
pto poſitiuo cadebat:diei aũt dominice determinatio chriſtianis ſub precepto

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Miſſe an-diēde obligatio cedit iuri ſubuē-tiōis ſibivł primo.

habētē hūano cadit:pcipuꝰ em̄ ad deū cultus eſt:ī eū cōuerti ipſum cōfitēdo eē deū omnipotētē ⁊c. atqꝫ eū ſuper omnia amādo:preter hoc tñ nōnulla exterio-ra inſtituit eccleſia prout eſt miſſaꝝ celebratio:⁊ populi ad eas audiēdas con-curſus. de cōſe. di. j. c. miſſas:miſſas dñicaꝝ die ſecularibꝰ totas audire ſpeciali ordine pcipimꝰ:ita vt ante benedictionē ſacerdotis egredi populus nō preſu mat:quare ⁊ a fortiori obligant̄ ad hoc clerici. ¶ Ut em̄ ſupra dicebā:hec miſſe audiēde obligatio:obligatiōi cedit ſubuenīēdi ſibi:vel primo iudigēti in cor-poris vel fortune bonis:ſic eminēte in via hoſte:aut alio morbi timore:aut no tabili bonoꝝ fortune ab hoſtibꝰ aut furibꝰ pditiōe:aut inſtāte raptꝰ vxoris vel filie:aut mortis periculo:aut aggrauatiōe egrotātis cuiꝰ cōmiſſa eſt cuſtodia:

ADDI-TIO. Cōſtitutꝰ iter duo pce-pta ad illđ qđ maioris ē obligatio nis trāſire debet.

in ſimilibꝰ em̄ caſibꝰ viator die dñica a miſſe auditiōe excuſaret̄:teneret̄ nihilo minus in domo manēs deū interius colere. nō em̄ cuilibet eſt neceſſitatis ho-ras aut hmōi ſolitas oratiōes fundere. cū igit̄ qs inter duo pcepta ꝯſtituit̄ trā ſeūdū eſt ad illđ qđ maioris obligatiōis eſſe dinoſcit̄: qđ ſi equalis obligatiōis fuerint:expedit ad illđ trāſire:qđ maioris frugis eſſe apparet:circa qđ moueo.

Miſſe aut pdicatiōis auditio q̄ p-ſtet.

Dubium primum. an preſtet miſſe vaca

re:an pdicatiōi. Reſpōderi ſolet ad pdicationē fructiferā (miſſa ptermiſſa) trā-ſeūdum:vbi nequit vtriqꝫ intēdere. Sed amplius dico cōtingit ex pdicātis vel audiētis cōditiōe miſſam eſſe precepti:⁊ pdicationē cōſilij:aut ecōuerſo pdica-tionē pcepti ⁊ miſſam cōſilij. cōtingit em̄ viꝝ eſſe peritū atqꝫ perfectū nō copiā frugis ex pdicatiōe reportaturꝝ. cōtingit aūt eū eſſe indoctū iperfectū multum cōmodi:⁊ purgatiōis ab erroribus ex pdicatiōe accepturꝝ ⁊ ſcđm hoc ad id qđ eſt pcepti tranſeat relicto conſilio (vtroqꝫ aūt exiſtente precepti) tunc inſtāte in compoſſibilitate tranſeat ad id qđ maioris eſt obligationis:qđ ſi equalis expe dit ad id qđ maioris eſt frugis tranſire.

Circūſtan-tia tpis p-ciſe adia-cēs an ꝯfe-rat.

Secundum dubium. an temporis circū

ſtātia pciſe adiacēs imutet ipſiꝰ actꝰ bonitatē vel maliciam.

Reſpondeo placet quibuſdā pars nega

tiua:prout de loco aſſerētibꝰ hūc actū volo fornicari nō grauiorē die dñica elici tū quā alia die:iſte aūt actꝰ volo fornicari die dñica eſt pcedēte grauior:⁊ eq̄ gra uis alia die ⁊ die dñica elicitꝰ. ¶ Dico vt prius tpis circūſtātiā etiā nō iformā-tem. ſcꝫ nō ingrediētē ipſius actus obiectū vere actū aggrauare:oſtēdo: ſpecia li phibitiōe phibet̄ illa die omne opus ſeruile. maxime aūt ſeruile eſt peccatū mortale:⁊ a fine auertēs:ppter quem eſt feſtiuitas inſtituta. ſcꝫ deo mācipari: hinc cōcludo:q̄ cognoſcēs diei ſolēnitatē tūc fornicat̄ nō pro volūtatis actu aſ-ſumēs tpis circūſtātiā grauiꝰ peccat q̄ſ ſimili actu die nō feſto eſto etiā q̄ p ali-qua illius diei parte fornicet̄ pro qua ad nullū virtutis actū obliget̄. vbi em̄ for nicatio eſſet actuū ad quos pro tunc obligaret̄ ip editiua:plus aggrauaret̄.

Circūſtan-tia modi a gēdi ex qbꝰ ſit đbitaāt indebita.

Cuicꝫ virtuti ſuus proprius competit modꝰ q̄ ſpāli ī re aut cōmodo vł detrimēto ⁊ huiuſmo di redditur ei debitus vel indebitus:augens aut minuens. Quandoqꝫ informans quando qꝫ adiacens ſecundum intellectus aduertētiā aut inaduertentiam:vel ſecundum voluntatis beneplaci-tum.

Primum

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Primū notabile.modus dicitur proprie rationem atq₃ menſuram:vel formā ſignificare a quo moderari/modum ponere:modulus diminutiuum cātui attribuit modis debitis dearticulato/ꝛ modicus a quo modeſtus qui modum operibus imponit.Uarro. non eos optime vixiſſe qui diutiſſime vixerunt/ſed qui modeſtiſſime quandoq₃ tamen modeſtie nomen reſtringit ꝛ ſpeciali appropriatur virtuti circa exteriorē hoīs apparatum ponenti decentem modum/prout in locutione riſu corporis atq₃ membrorum motu:ſitu eorum/atq₃ habitu.In locutione quidem ſit non nimiū preceps/nec nimiū tarda/plus quidem in perſona prelature indecens eſt locutionis leuitas atq₃ precipitatio/aut facilitas nimia/plus autē in ſubditis ſermo nimium grauis aut tardus/nam quodammodo authoritatem indicat. Riſui pariter modum imponit.Riſus(inquit Seneca) ſi pueriliter effuſus/ſi muliebriter factus odibilem facit/riſus ſit ſine cachino/vox ſine clamore/inceſſus ſine tumultu.Eccleſiaſtici enim.xix.amict⁹ corporis ꝛ riſus dentium ꝛ greſſus hominis enunciant de eo.Adhibet itaq₃ corporis atq₃ membrorum motib⁹ modum/nimiam ſcilicet eorum tarditatem aut velocitatem / indecentem geſticulationem vel torſionem deuitans.vnde Seneca. ſi continens es/ꝛ animi tui ꝛ corporis motus obſerua ne indecori ſint/prout enim tradunt phiſionomiſte huiuſmodi corporis ꝛ membrorum motus pariter animorum motus ꝛ mores indicant.¶Imponit ſitui corporis ꝛ membrorum decentiam/indecoram excludens erectionem vel incuruationem aut alium ſitum mēbroꝝ ineptū. Eſa.iij. pro eo quod eleuate ſunt filie ſyon extēſo collo/habitui pariter debitū honeſtatis modum conſtituit.

Mod⁹ q̄dē q̄ pulchra ſit virtutis circūſtātia

* Modeſtia in locutione.

*ADDITIO. Corporis ꝛ mēbrorū motus ſm phyſionomiſtaꝝ traditionē īteriorum mot⁹ ꝛ mores īdicāt.

Concluſio prima.modus eſt circunſtantia vt ſupra dicebat ad ipſius actus bonitatem aut maliciam cōferens.probo/ contingit eam actum modificatum reddere recte rationi conformem vel difformem aut magis vel minus.¶Precipit obligato dicere horas attente pariter ꝛ deuote.Prohibet iudici precipitanter ſententiam ferre. peccatores ſunt fraternaliter monendi/quidam in ſpiritu lenitatis/quidam auſteritatis/prout edificationi atq₃ emendationi magis conducet modus iſte vel ille.¶Aliquid ironice dictum ſcandalizat ꝛ non ſerio vel econuerſo. Uoracitas ſanitati obeſt aut proli modus coniugum indebitus/modus autem oppoſitus prodeſt.Omnib⁹ igit̄ adde modum/modus eſt pulcherrima virtutis circunſtātia.

Secunda concluſio.contingit huiuſmodi circūſtātiā eſſe q̄nq₃ adiacētē q̄nq₃ informātē/id ꝯſtat cū poſſit volūtas libere eā ꝑ obiecto ſui act⁹ aſſumere aut nō aſſumere/ꝯtingit em̄ orōnē eſſe attentā ꝛ deuotā attētiōe ac deuotiōe nō reflexe ꝯſiderata vel ſi ꝯſideraī nō ſit volita cōtingit pariter eā eſſe reflexe volitā:prout volo attēte ꝛ deuote orare.

Modū ponere an ad ſpecialem ſpectet virtutem.

Dubium.an ad ſpālē virtutē ſpectet mod⁹. Rn̄deo:ad cuiuſq₃ virtut₃ prudētiā ſpectāt modū decētem ponere:put ꝛ alias circūſtātias circūſpicere q̄re eſt ſpālis virtut₃ moderatio.ſeu modi poſitio.¶Nec oīm virtutū ē mod⁹ vn⁹:ſ₃ tot diuerſi q̄t virtutes ſcōm materie ꝛ pſone varietatē.Ad hāc em̄ reducibilis ē mediū vel inſtrm̄ circūſtātia.ſ.quo ad opis virtut₃ executionē ꝑuenit:q̄nq₃ em̄ opib⁹ virtutū ſunt impedimēta variiſq₃ mediis remouibilia:ꝛ medio quidem indecenti opus virtutis factum viciatur/que iuſta ſunt iuſte exequerere/medium decentius circunſpicit prudentia prout minore labore fiat.paucioribus expenſis/et aliis huiuſmodi ſi res expoſtulet.

Circūſtātia mediū aut inſtrumēti ad circūſtātiam modi reducitur.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Finis qliť medioꝝ obligationeʒ ponit.

Finis non ex entis bonitate vel malicia: ſed pꝛopoꝛtionata vel diſpꝛopoꝛtionata eius ad opus atq; operis ad ipſum conuenientia redditur ei debitus vel indebitus: decoꝛans aut vicians: augens vel minuens. Quandoq; infoꝛmans quandoq; adiacens. Sicq; vni operi finis debitus eſt alteri indebitus varia rerum habitudine: contingit itaq; fine bono op⁹ viciari. Ex fine naſcit̃ medioꝝ obligatio niſi eoꝝ ſit maioꝛ: obligatiõi finis repugnãs: id addo: qm̃ nõ cuicunq; licet finis: lʒ oẽ mediũ etiam ⁊ neceſſariũ: nec cuicunq; pꝛecipitur finis: pꝛecipitur omne mediuʒ illi neceſſarium: nec cuicunq; interdicitur finis omne mediuʒ ad eum conducibile interdicitur: ⁊ hoc quoniam contingit medij ⁊ finis vnuʒ pꝛecipi altero pꝛohibito: vbi maioꝛi obligationi cedit minoꝛ.

Intẽtio et electio diſferũt.

Primuʒ notabile. vt ſolet dici in

tentio eſt finis: electio autẽ medij ad finẽ. ¶ Quibuſdam tamen dicere placet intentionem eſſe qua aliquid ꝓpter ſe ⁊ electionem qua aliquid pꝛopter aliud diligitur: acceptio pꝛima eſt aptioꝛ. Dico actum eundum ſcilicet qui eſt finis: ⁊ medij ad finem) eſſe intentionem et electionem: ille aũt qui eſt medij eſt electio tantum: ⁊ qui ſolius finis eſt: eſt duntaxat intentio. In finibus pariter ſuboꝛdinatis volitio vnius finium medioꝛum eſt reſpectu finis ſequentis electio ⁊ intentio reſpectu pꝛecedentis.

Finis qđ ⁊ cui ꝯpetit.

Secũdum notabile. ſolet diffiniri finis

eſſe pꝛopter quẽ aliquid fit: ⁊ dico cuilibet appetitui cõpetere. tã naturali: ſenſitiuo q̃ rationali finis deſcenſus coꝛpoꝛis grauis eſt quies in medio mundi. finis bruti aĩalis cibũ vel potũ querẽtis eſt ſui cõſeruatio finis opis liberi ẽ quẽ volũtas pſtituit: ⁊ de hoc tertio genere pꝛeſens eſt conſideratio.

Finis duplex vn⁹ ſb pcepto alť ſb arbitrio Intẽtio cõdẽtis legẽ an ſub pcepto cadat.

Tertiũ notabile.

duplex eſt hui⁹ gñis finis: vn⁹ iuris: alter pua te volũtatis. Ille dicitur quẽ opi pſtituẽduʒ oꝛdinauit ius ſeu volũt.. s ipʒ cõdẽtis. Et duplex eſt: qđã iſoꝛmãs ius: qđã adiacẽs. Appello iſoꝛmãtẽ. ſ. ſub obligatiõe cadẽtẽ. ita qđ iure caueať de hmõi fine pſtituẽdo adiacẽtẽ aũt ſeu explicitũ quẽ itẽdebat apđ ſe legiſlatoꝛ: ñ tñ ſub expſſa iurʒ obligatiõe hmõi finẽ vł itẽtionẽ poſuit. Sʒ qꝛ ius nõ ſemp ad ei⁹ obſeruãtiã obligat ſcđʒ oẽʒ legiſlatoꝛis rectã itẽtionẽ. potuit eñ multiplex rect⁹ finis tacit⁹ a legiſlatoꝛe pſtitui legẽ ꝯdẽte. legi tñ ſatiſfacit q̃s: eſto q̃ nõ eo fine vel intẽtiõe legẽ obſeruet quo vel qua fuit cõdita: dei eñ pcepta ferẽtis finis atq; intẽtio fuit viatoꝛẽ mereri: nihilominus nõ ad cuiuſcunq; pcepti diuini obſeruantiã requiritur mereri cum extra gratiam acquiratiue: ⁊ iuſte pcepta multa q̃s iplere valeat. Alius eſt finis priuata volũtate pꝛeſtitutus ⁊ tãte libertatis eſt volũtas: vtcuicũq; operi quẽcũq; finẽ pſtituere valeat: põt eñ opi aliũ pſtituere finẽ q̃ natura: aut q̃ appetit⁹ ſenſitiu⁹ aut q̃ ius pꝛeſtituat.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Quartum notabile: cauſe finalis a volūtate pſtitute cauſalitas conſiſtit in cauſalitate efficientie volitionis vniꝰ ex volitiōe alteriꝰ (nomine volitionis comprehēſa nolitione) ex hoc em̄ dicit̄ finis mouere agēs ad media fini cōducētia. Sequunt̄ corollaria. Primū mouere nō eſt finē agere/cū frequēter nō ſit in rerū natura finis ille/eſt igit̄ amorē finis volūtati coagere ad mediȷ acceptionē ſeu volitionē tāq̄ cōducibilis ad finē. Secūdū: finē mouere in ꝓpoſito actū aīe interiorē importat. Pariter hec dictio ꝓpter ꝑut hoc v̄bū volo/alit̄ (fine nō in rerū natura exiſtēte) ſal ſe eſſent he ꝓpoſitiones/opus iſtō ꝓpter iſtū finem fit: hic finis mouet agēs ꝛc. ¶Tertiū corollariū certi operis finis pōt preſtitui tā volitꝰ q̄ nolitꝰ/ſanitatis em̄ volitio volitionē potionis amare cōcauſat pariter odiū mortis eādem comproducere poteſt/ſic verificant̄ he propoſitiones/propter ſanitatem ſumit ſortes potionem amaram/propter mortem ſumit ipſe potionem amaram: ſcȝ propter ſanitatem volitā ꝛ propter mortem nolitam potionis/igit̄ amare finis poteſt eſſe ſanitas volita/pariter ꝛ mors nolita.

Finalis cāe cālitas i q̄ cōſiſtat.

Quintum notabile: duplex eſt medium. ¶Quoddam ad finem nullo modo; conducibile ad quem ordinat̄/ꝛ dupliciter quoddam prohibet̄ in illum finem ordinari/quoddam nō. Leuare feſtucam/ pariter certos ferre caracteres/neutrum eſt medium ad ſanitatē conducens. p̄mū non prohibet̄: ſecundū ſic tanquam ſuperſtitioſum: illud quidem eſt vanū: iſtud autē pernicioſum. ¶Aliud autem eſt mediū conducibile in finē/ꝛ ē duplex/quoddam prohibitū/quoddā non: eſto em̄ proximi innocētis mors ad ſaluandam vitā propriam conduceret/interdicit̄ tamen mediū illud/reubarbari autem moderata ſumptio eſt conducibilis nec interdicit̄. Preterea huiꝰ generis mediorū ad finem cōducibilium quoddā precipit̄ ordinari/quoddā nō/ſed ſub ꝯſilio aut bn̄placito manet/potiſſime quādo cōſiliȷ aut īdifferētis eſt ipſius finis adeptio.

Finis mediū pōt eē duplex.

*ADDITIO. Mediū cōducibile in finē eſt duplex.

Prima concluſio. finis non ex entis bonitate vel malicia: ſed proportionata vel diſproportionata cōueniētia ad opꝰ reddit̄ debitꝰ vel indebitꝰ ꝓbo/certū mediū in ſe licitū contingit certo fine licito eſſe illicitū mediū/pariter certū mediū in ſe illicitū effici neceſſitate finis licitū. ¶Primū pȝ ꝯtingit opꝰ in ſe licitū nō eſſe ad illū finē ꝯducibile immo illi fini licito obeſſe/vel ſi ꝓſit ꝯtingit interdici illi fini preſtituēdū dare em̄ vel mutuare ꝑimo pecuniā eſt bonū obtinere pariter beneficiū eſt in ſe bonū: illud tn̄ nō eſt huic fini licitū mediū ſic igit̄ finis in ſe bonꝰ viciat opꝰ in ſe bonū/fateor tamen hic finis nō illi medio eſt bonus finis/nec illud mediū eſt iſti fini bonū mediū/ſic in multis exēplificari poſſet. ¶Secūdā partem probo (fine ſub precepto cadente ſtrictiori q̄ prohibeat̄ medium) ſic ipſius finis neceſſitate medium fiet licitum alias illicitum/minorem enim obligationem tollit maior. Exempli gratia: brachiȷ amputatio inſtante neceſſitate vite non alias ſaluande) efficit̄ laudabilis que foret aliter iniqua. ¶Corellarie ſequit̄. Duorum in ſe licitorum vnū eſſe vni fini licitum medium/ꝛ alterū illicitū/pariter duorū finium in ſe licitorum vnū eſſe vni medio illicitū finem ꝛ alterum licitum: pȝ. contingit illic eſſe habitudinem a ratione recta diſcrepantem ꝛ hic conſonam. ¶Non igit̄ ex extremorū bonitate/ſȝ ex eoꝝ recta habitudine ꝯſurgit ratio bonitatis relatiue mediȷ ad finē vel finis ad medium.

Finis vn̄ opi fiat debitꝰ aut indebitꝰ.

Finis in ſe bonꝰ q̄nq̄ opꝰ viciat.

Finis obligatonē cōtingit eſſe obligatione mediȷ maiorē q̄n̄ q̄ aūt minorē.

Secunda concluſio. nō ſemp ex fine orit̄ quorūcūq̄ mediorū obligatio probo. cōtingit mediorū maiorem prefuiſſe obligationem contrariam/ſcilicet mediȷ aut finis vno prohibito ꝛ altero precepto. ¶Dico ergo/finium quidam ſub precepto eſt/quidam ſub cōſilio/quidā ſub indifferenti/finiū primi generis/quidā pro tunc non habet mediū poſſibile: ꝛ hinc in eum cadit excuſatio: quidā mediū hȝ pro tūc poſ-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ſibile:ꝛ dupliciter. nā quidā hꝫ licitū:ſic nō eſt difficultas:qdā aūt hꝫ non tñ liſe licitū:ꝛ dupliciter:qm̄ aut eſt executionis finis maior obligatio ꝙ ꝓhibitio illius medij:ꝛ ſic neceſſitate ſeu maiori vinculo finis fit mediū licitū:ſi aūt maior ſit obligatio ꝓhibitiua medij ꝙ obligatio ꝓceptiua finis cedendum eſt fini eiuſꝙ ceſſat obligatio ꝓpter medij impoſſibilitatē facto vel iure.

¶ Sequuntur corollaria. primū nō eſt

vniuerſaliter ꝛ indiſtincte verū hoc cōmune bipartitū dogma. ¶ Precepto aliquo fine precipi eadē obligatiōe oīa media ad eū neceſſaria:ꝓhiberiꝙ omnia illi fini incōpoſſibilia. ¶ Pariter fine aliquo prohibito omnia conducentia ad illum finem prohiberi ꝛ precipi impedientia eum. ¶ Venit itaꝙ limitandum primum:modo medium fini pro tunc neceſſariū non maiori interdicat obligatione quā precipiatur ipſius finis adeptio:aut medium illi incōpoſſibile non maiori vinculo precipiatur ꝙ finis ille. ¶ Secundum pariter venit intelligendum modo medium neceſſario ad finem illum conducens non arctius aliunde precipiatur ꝙ prohibeatur finis:aut mediū impediens non ſtrictius imperet aliunde ꝙ prohibeatur finis. his em̄ modis maior medij obligatio a minori finis obligatione abſoluit ꝛ deobligat.

¶ Secundū corollariū. nec digeſtū fuit

Finis neceſſitate fit qñꝙ aliqđ licitū alias illicitū:qñꝙ non.

ſufficienter ad varia obiecta proponentia nos ad aliquid obligari reſponſum que dicunt eſſe verum quando medio licito exequi poteſt:alias ſecꝰ. Dico em̄ quandoꝙ neceſſitate finis medium aliqđ fieri licitum qđ alias illicitum eſſet: videlicet quando ad finem adipiſcendum maior eſt obligatio quam ad vitandum medium illi fini neceſſarium. Non igitur quecunꝙ neceſſitas facit licituꝫ indifferenter:quod alias eſſet illicitum:ſcilicet quādo ad tali neceſſitati obuiādum maior extat obligatio quam ad vitandum alterum qđ alias erat illicitū. ¶ Exempli gratia. ſtrictius prohibetur adulterium quam ſanitatis conſeruatio:quare nō fieret licitum neceſſitate conſeruande vite que ſine adulterio conſeruari nō poſſet quinimo neceſſitate vitādi adulterij fit licita ſanitatis leſio: que alias illicita foret:qualiter mutilationis membri electio neceſſitate ſaluāde vite fit licita:alias tamen illicita.

Finis malus ꝛ bonꝰ differenter opera ꝗlificant.

Intētio iudicat oēs differenter ī bōis ꝛ malis.

SIc electionem menſurat intentio: vt finis bonus bonū opus reddat:malus aūt malū ꝛ differenter:nam malus ſufficienter:bonus auteꝫ non. ¶ Dicitur intentio iudicare oēs:in malis quidem ſemper:non ſic autem in bonis:nā ex integra cauſa bonum:malum autem ex defectu conſurgit. ¶ Sicꝙ ſubordinatorum finium vltimus malus omnes ſubordinatos viciat:bonus autem exornat capaces:ꝛ viciatoꝝ minuit turpitudinē:quaꝫ malus adauget. ¶ A bono em̄ fine opꝰ indifferēs nō aliūde viciatū bonitatē induit:opꝰ in ſe bonū bonitatis augmētū. opꝰ aūt in ſe malū malicie decremētū recipit:ꝓut malo fine opꝰ ī ſe īdifferēs aut ī ſe bonū viciatur:opꝰ aūt malū ſuſcipit malicie īcremētū.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Primum notabile. iuxta precedentia/ plus ad bonum quam ad maluꝫ requirit. nam ad bonum neceſſaria eſt omniū circunſtantiarū debitaruꝫ integritas: ad malum auteꝫ ſufficit vna mala aut vnius debite ineſſe carentia: debite quidem obligationis debito. hinc ad opus malum ſufficit finis malus: non aūt ad bonum ſufficit bonus/ ſic non ſufficienter excuſatur qui dicit bono fine hoc egi. ¶ Nam requirit cum reliquis circunſtantijs debita operis materia/ quibus obſeruatis/ cuiꝰ finis bonꝰ eſt ipſum q̄ꝫ bonū ē.

Bonū plura requirit q̄ malum.

A D D J. † Ad opꝰ malū ſufficit finis malus: nō autem ad bonum ſufficit bonus.

Secundum notabile. quibuſdam dicere placuit nunquā finem bonū opus malū alleuiare. ¶ His contrariatur Auguſtinus aſſerens mendacium fine bono alleuiari: ip̄m enim fine officioſo vel iocoſo efficit veniale/ cui applaudit magiſter ſententiarum. ij. diſtin: xl. inquiens/ peior eſt qui cōcupiſcendo quā qui miſerando furat: ita igitur fine ſubuentionis alleuiatur furtum. ¶ Sed obijciunt/ fine bono certam malicie portionem auferente/ tandem finis in bonitate creſcēs totā auferret maliciam. pꝫ. finis bonus dimidium malicie auferat. ſic finis duple bonitatis in duplo plus auferet/ ⁊ per conſequēs totam. ¶ Ad hanc obiectionem dico. non ſecūdum proportionē equalitatis/ ſed ſecundum rationis menſuraꝫ fit minutio. ¶ Dico preterea nō eſſe inconueniēs certum finem oēm auferre maliciam: quo ſecluſo ꝛre maneret opus vicioſum. Exempli gratia. inſtante mortis periculo cui ſine pedis amputatiōe ſubueniri nequit: mutilatio hoc fine ſalutis facta purgatur a malicia: immo bona ⁊ laudabilis redditur. que alias (nō p̄ſtituto illo fine) cū rerum conditione eſſet vicioſa. dico cum rerū conditione: quoniam/ non exiſtente in re h̄mōi neceſſitate/ illius finis preſtitutio nō purgaret a malicia opus. Replico finis bonus a certo opere certam malicie portionē tollat/ que ſit dimidium: ſic ille finis operi adueniens illam ſolam malicie portionē h̄nti totā auferret/ ⁊ ꝑ cōſequēs ip̄m opꝰ purgabit a malicia. R̄ndeo nō totaꝫ auferret: maiorē em̄ malicie portionē a peiori actu quā a minꝰ malo ſubtrahit: q̄m nō ſcd̄ꝫ q̄titatis ſꝫ ꝓportiōis aut rōnis eq̄litatē fit decrementum.

Finis bonus opus malū alleuiat nō ſecūdum ꝓportioneꝫ equalitatis ſed rationis.

A D D J. Certum finem maliciam oēm auferrenō eſt inconueniens.

Prima concluſio. Opus indifferēs finē ſeqtur: bonum aūt ꝗa bono fine auget. ⁊ a malo fine maculatur: malū vero malo fine deteriorat: ⁊ fine bono alleuiatur. ¶ Primū pꝫ/ opus indifferens nō aliūde maliciā vel bonitatē hꝫ vt ſuppono. Corollariū: i his q̄ ex ſuo gn̄e bn̄ ⁊ male fieri poſſunt/ eſt potiſſime iſpiciēdus finis: dixi potiſſime: q2 aliūde (prout eminente ſcandalo aut alio huiuſmodi vitando) poſſent talia opera indifferentia etiam bonoꝝ fine facta viciari.

Finis q̄r ad opꝰ bonū aut malū aut idifferēs ſe habeat.

¶ Reliquā ꝓpoſitionis partē oſtēdo: nā fine bono auget ad rectā rōnē ꝯformitas. ſ. plenius de circunſtātijs dictantē: tū etiā cū det opi indifferēti bonitatē: dabit eā pariter opi alias bono. ⁊ ꝑ ꝯſequens eius augebit bonitas. Operis alias mali finis bonus difformitatē ad rectā rōnem minuit. pꝫ. aliquid hꝫ excuſabilitatis ab illius finis boni allectione q̄ ad opus illud mouet agens. Quod aūt fine malo vicietur opus alias bonū: claret: nā per hoc recte rōni difformatur dictāti non malo fine eſſe operandum.

¶ Conclude inſuper opus alias malum aggrauabit: nam difformitas difformitati addita difformitatem auget.

Secunda concluſio. Finis malus omnes ſubordinatos ad eū fines viciat aut aggrauat: bonꝰ autem finis eos nō aliūde viciatos format bonos: aut preexiſtentes bonos meliorat: aut alleuiat malos (noīe finium/ eorum actus ſubordinatos intellige) patet ex precedente hec concluſio: ſint quatuor actus ſic ſubordinati: quartus tertium viciat ordinatum in eum vt patuit: ⁊ eadē rōne hic tertius vicioſus ſcd̄m viciabit ordinatum in eum: ⁊ ſeundus primum ordinatum in ipſum.

Finis fines ſubordinatos p̄cedētes viciat. i. eoꝝ actus.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Finis mali preſtitutio q̈ periculoſa.

¶Ex quo pʒ quã periculoſum ſit finem aliquem malũ in operabilib' ſibi preſtituere: ⁊ illi pertinaciter adherere. ¶Frequenter eñ ſunt huiuſmodi pernicioſe radices viciorũ ſentine ex quibus quandoq̈ valde remote per continuã ſuboꝛdinationem varia oꝛiunt̃ opera ⁊ nonnũquam latenter: q̃ oĩa etiam de gñe bonorum exiſtentia a radice illa venenoſa inficiuntur ad quã oꝛdinatim vt media retoꝛquentur: de his radicibus eſſet inoꝛdinatus ſuĩpſius amoꝛ/ aut proximi odium/ aut inuidia/ aut gloꝛie vane appetitus/ aut huiuſmodi: quibus periculoſum eſt aſſuefieri ne ſic latenter per longã operũ ſuboꝛdinationem vicientur opera. ¶Conſulte igitur eligendi ſunt/ tanq̈ virtutũ ſeminaria/ honeſti quidã fines: quibus aſſueſcat hõ/ inhoneſtos a ſe reijciens: quibus quidem aſſuefactus radicibus quaſi modo nature etiam latenter que honeſta ſunt operabitur ad illos fines cõducentia quoꝛuʒ ſummus/ precipuuſq̈ infinite bonitatis preſtituatur deus.

ADDI. † Conſulte ſunt eligẽdi fines honeſti q̇bus aſſueſcat hõ.

Finis non ſcdm̃ equalitatis proportioneʒ qualificat opus cui' cauſa habetur duplex.

Etſi finis qualificet moꝛaliter opus: non tamẽ ſecũdum equalitatis propoꝛtionem: ſed iuxta rationis menſuram. Non igitur finis bonus aut malus de neceſſitate operi capaci prebet equalem ſibi bonitatem vel maliciam: nec pariter bonus a malo equalem ſue bonitati maliciaʒ aufert: neq̈ malus a bono ſolum equalẽ ſue malicie tollit bonitatem Quo fit notum fines non penes eoꝛum propoꝛtioneʒ ſua modificare opera: non enim finis duplo melioꝛ aut deterioꝛ duplam dat operi capaci bonitatem aut maliciam: nec duplo plus alleuiat: aut agggrauat. ¶Et hoc duplici ratione: primo quoniam finis non ſola entis nec ſola moꝛis bonitate vel malicia: ſed congrua vel incongrua ipſius finis ad opus habitudine redditur operi debitus vel indebitus: plus vel minus: non autem ſemper vbi eſt maioꝛ entis perfectio aut maioꝛ moꝛis bonitas eſt cõgruentioꝛ finis ad medium finalis habitudo: hinc non opoꝛtet (creſcente tali ipſius finis bonitate vel malicia) creſcere equaliter operi moꝛalem bonitatem vel maliciam. Secunda non ex ſola finis habitudine ad opus prouenit operi moꝛalis bonitas aut malicia: ſed ex alijs multis: que ſepe nõ omnia (vno aucto) augentur prout ſunt gradualis intenſio conatus obligatio pariter alia materie vel loci vel tempoꝛis vel aliaruʒ circunſtantiarum conditio.

Finis bonꝰ opi bono addere bõitatẽ eſt triplicĩter

PRimum notabile.

Triphariam imaginabile eſt finẽ bonũ opi bono p̄ſtitutũ bonitatem ei addere: videlicet an in ſpecie operis: an finis/ an in ſpecie vtriuſq̈ condiſtincta gratia exempli: operi foꝛtitudinis finis temperantie preſtitutus: an ei foꝛtitudinis/ an temperantie bonitatem

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

tribuat:an vtriqꝫ condiſtinctam.idem in malis:furto homicidium pro fine in-
tentum:an ei furti:an homicidij:an vtriqꝫ condiſtinctā adijciat maliciā. ¶Sua
deo ſecundum ⁊ intellige quo ad bonitatem aut maliciaꝫ gratia bonitatis aut
malicie finis ſuperadditā.tum primo:nam opere indifferenti finis bon⁹ſue ſpe
ciei bonitatem adijcit/⁊ malus maliciā:igitur ⁊ bonus bono:atqꝫ malus malo.
cōſequentia patet:nil obſtat.tum etiam prohibitiōe finis prohibetꝛ operis in ip
ſum relatio:igitꝛ maliciam finis induit opus relatum:idem de bonitate: morta
le igitꝛ venialem maliciā ex veniali fine cōtrahit:veniale mortalem ex mortali.
ſicqꝫ duabus inuoluitꝛ malicijs:idem in bonis conclude/fortitudinis/temperā
tie/aut iuſticie opus cui charitatis finis preſtituitꝛ duabus illarum ſpecierū bo
nitatibus ornatur.dixi ſupra/⁊ intellige quo ad bonitatē aut maliciam ⁊ cete-
ra.nam ſecus de alia que ex alterius originis habitudine conſurgeret.de quo
futurus eſt ſermo. ¶Tertium pariter non abſqꝫ apparentia eſt tum primo: fi-
nis ⁊ medij dictamina ſunt ſpecie diſtincta:igitur ⁊ conformitates ſeu bonita-
tes.tum ſecundo:relatio eſt quid tertium vtriqꝫ ſuperueniens extremorum: igi
tur ⁊ bonitas ex ea conſurgens:ſic ⁊ diceretur eſſe condiſtinctum premium.Cui
hec placet imaginatio dicat duplicem alicuius generis eſſe bonitatem aut ma
liciam:vnam relatiuam alterā abſolutam:eaſqꝫ ſpecie ſpecialiſſima differre.

Secundum notabile. nonnullis indiſtincte aſſerere pla-
cuit fine veniali mortale mortaliter
aggrauari:alijs non niſi venialiter. ¶Dico autem duo. Primum venialis finis
quandoqꝫ mortaliter aggrauat/quādoqꝫ venialiter.quādoqꝫ vtroqꝫ modo/nō
nunquam alleuiat.id concluſiones patefacient. ¶Secundū.nulla aliunde poſi
ta eius ad opus quod finit diſcrepantia.ſed ſola veniali cōſiderata malicia ag
grauatur opus dūtaxat venialiter.probo/quātum eſt ex hoc nō niſi prohibitio
ne finis prohibetꝛ operis in deum relatio:nō igitur a tali fine aliam induit ma-
liciam.tū etiam operi indifferenti non aliam prebet maliciam. dixi non aliun-
de ⁊c.non enim ſola finis in ſe bonitas moralis aut malicia addit operi qđ finit
rectitudinē vel obliquitatem:ſed congrua vel incongrua medij ad eum habitu
do:hinc cōtingit eūdem diuerſorū operū finem opus vnum mortaliter viciare/
aliud venialꝛ/aliud relinquet indifferēs/aliud vero reddet bonuꝫ vel melius.
Nomine finis intentionem que eſt voluntatis actus intellige.

Finis venialis an mortaliter aggrauet mortaliter.

Prima cōcluſio. Finis in ſe bonus operi:qđ finit bonitatē adij-
cit:quādoqꝫ minorē quam habeat: aliquando
nullā:nōnunqꝫ viciat.hec tria oſtēdo/cōtingit aliūde quā ex parte bonitatis eē
illoꝝ triū modoꝝ finibilitatis habitudineꝫ. ¶Exēplum primi.amor dei ꝓpter
quē fit opus bonū ei bonitatē prebet ſua minorē.oſtendo/maiori debito eſt di-
ligendus de⁹ qꝫ aliud ꝓpter ipſum.pꝫ:ꝓpter qđ vnūqđqꝫ taleꝛ ⁊ illud magis. Eſt
igitꝛ plus rōni cōſentaneū deū diligi quā aliud ꝓpter ipſum. Tū etiam a fonte
bonitatis finis plus diſtat mediū. Preterea minus de voluntario habere videtꝛ.
Ampli⁹.alias proximi dilectio qua ſolus ipſe diligitꝛ:in deū tñ relata/eſſet dile-
ctiōe dei preſtātior.⁊ gñaliter ōis operatio bona in deum dilectuꝫ ordinata. pa
tet:cum ſua propria bonitate aliam bonitati dilectiōis dei eqlem indueret/nō
loquor hic de actu tertio.q̄ ſimul eſt mediū et finis:ille em̄ vtriuſqꝫ bonitatis ex-
tremoꝝ ē particeps ⁊ vtroqꝫ actu extremoꝝ ceteris alijs parib⁹ melior. ¶Exē-
plū ſcđi.certa liqris potatio q̄ nil ad morbi curationē ꝯferre noſcitꝛ: ipa ꝓpꝛ hūc
finē bonū volita nō ab eo bonitatē ſuſcipit.⁊ idē vbi eēt op⁹ in ſe bonū.nihil tñ
habēs cōducibilitatis ad huius finis adeptionē. Exēplū tertij. pōt bonus eē fi-
nis pecuniari⁹ atqꝫ lucroſus/pariter licita bñficij collatio aūt mutuatio quarū
vtraqꝫ illo fine facta viciatꝛ.quāqꝫ em̄ in ſe bon⁹ ſit hic finis:⁊ mediū in ſe licitū:
nō tñ ipm̄ eſt illi fini debitū:imo iure prohibitū tali medio hūc finem aſſequen-
dum.beneficij enim collationem efficit ſymoniacam ⁊ mutuum vſurarium.

Finis in ſe bonus operi bonitatē adijcit quandoqꝫ minorem qꝫ habeat aliquādo nullaꝫ quandoqꝫ viciat.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Finis malus operi dat maliciam quandoqꝫ maiorē ꝙ habeat quandoqꝫ miorē aliquando alleuiat.

Secunda concluſio. Finis malus operi dat maliciam: quandoqꝫ maiorem quā habeat. quandoqꝫ minorē/qn̄qꝫ alleuiat. ¶ Exemplum primi. finis lucroſus atqꝫ pecuniarius in ſe venialis poteſt mortaliter beneficij collationē vel mutuum viciare/cum hm̄oi medium ſymoniaca labe vel vſuraria commaculet. ¶ Exemplū ſecundi. aliqua iactātia in ſe venialiter vana fiat: propter adulterium ipſa eſt eo leuior. Nam ab origine malicie fornicarie remotior: preterea minus habet de voluntario. tum etiam propter quod vnunquodqꝫ tale ⁊ illud magis. Eſt igit̄ in ipſo adulterio maior difformitatis ratio. Amplius. aliud ꝙtulūcunqꝫ opus in ſe malū cuius finis ſit dei odium eſſet hoc odio deterius. nā grauitatē grauitati odū det equalē/⁊ aliā ſibi ꝓpriā haberet. ¶ Exemplū tertij. cōtingit finem venialē vehementer ad mortale opus allicere. ſic igitur illo fine veniali alliciente attenuabit̄ mortalis malicia ꝙuis venialē cōtrahat maculam opus alleuiatum: huiuſmodi em̄ eſt ſenſualis motus fortiter voluntatē alliciens ſenſui obtēperare ꝑ mortale opus.

Finis venialis vnū opꝰ venialiter aggrauans aggrauat aliud mortaliter.

Sequuntur corollaria. primum: idēꝫ finis venialis vnū opus mortaliter aggrauās aliud venialiter maculat: pariter idem opus vno fine veniali venialiter aggrauatū alio fine veniali mortaliter viciat̄: ſic quandoqꝫ finis aliam malicie ſpeciē quaꝫ ipſe in ſe habeat operi tribuit. ¶ Secundū corollariū: opus idem malicia mortali ⁊ malicia veniali pariter ⁊ malicijs mortalibus diuerſarum ſpecierū ex diuerſis finibus inficit̄. ¶ Tertium corollariū. finis bonus diuerſis operibus malis preſtitutus non equaliter alleuiat: pꝫ contingit malicias ſpecie differre. ⁊ ſic vnius ꝙtulumcunqꝫ gradū ꝙtocūqꝫ gradu alterius deteriorem eſſe/et per cōſequens a peiori maiorē aufert maliciam. circa qđ

ADDI. Idem finis bonuſ qualr̄ peccata inequalia alleuiet.

Primum dubium. qualiter idē finis bonus peccata inequalia alleuiet. ¶ Reſpōderi ſolet qđ proportionaliter ſcꝫ vnuꝫ peccatum ad ſubduplū alleuians quodcūqꝫ aliud ad ſubduplū alleuiabit: ⁊ ita alleuians vnum ad ſubtriplū aut alia proportione attenuabit quodcūqꝫ aliud eadem proportione. ¶ Gratia exēpli. malicie medietatē ab vno auferens: tollet pariter cuiuſcūqꝫ alterius peccati medietatē malicie. ¶ Id vniuerſale documētum patet ex dictis eſſe erroneuꝫ: non em̄ ſola finis bonitas aut malicia: ſꝫ alia eius ad medium habitudo alleuiat aut aggrauat: quo fit fine in ſe bono opꝰ aliquod alleuiari ⁊ aliud aggrauari. quare ipſe duo alleuians poterit nō eque ꝓportionaliter ea alleuiare: ſed plus vnum altero.

Secundum dubium. an contingat finez bonitati ſue equalem aut maiorē operi bono tribuere: an voluntatis feruor circa finem operi prebeat bonitatis aut malicie augmentum vel decrementum et qualiter: tibi pro nunc contemplandum relinquo.

Finiū principalitas vnius in quo conſiſtat.

Diuerſorum finium tam diſparatorum quam ſubordinatorum: tam appreciatiuorum quam allectiuorum vnius principalitas non in hoc conſiſtere putetur quod intenſius moueat ſed appreciatiꝰ. ¶ Contingit itaque eorum minus principalem intenſius mouere intenſiuſqꝫ adamari. Ac eſſe operis cauſam ſine qua non. ¶ Et quemadmodum amore nullus determinate precipitur gradus aut prohibetur: ſic nec ſola amoris ob

iecti perfectioris remiſſio nec ſola amoris obiecti imperfectioris intenſio actum viciat. Quare amoris ſuper amorez exceſſus gradualis neutrum maculabit: appreciationis autem exceſſus ſic: penes quem non penes illum: attendit diligendorum charitatiue ordo.

Diligēdorum ordo nō penes amorū intēſionez ſʒ auctorum appreciatione.

Primū notabile. operis fines diſparati ſunt in quos opus refertur: ⁊ eorum nullus in alterum.

Fines diſparati: fines ſubordinati.

¶ Subordinati autem ſunt quorū ordinatim vnus in alterū refertur. Et dupliciter: vno modo recta ſubordinatione prout princeps pecuniam colligit ad manutenendum exercitum. exercitum congerit ad propellendos hoſtes/ hoſtes propellit ad quiete poſſidendum regnū: regnum quiete poſſidere cupit ad regendā recte policiam: regere eaʒ deſiderat pro ſubditorū bono corporis ⁊ anime: hec bona eis optat propter deum cui grata eſt hec equitas. Alio mō reciproca ſubordinatione: ſcʒ (gratia exempli) ametur a propter b/ ⁊ b propter a. Hoc nō abſq; dubitabilitate eſt. q̄ enim ſit impoſſibile: nam ſic amor a eſſet amoris b cauſa efficiēs: ⁊ amor b/ cauſa efficiēs amoris a/ cum iſtud ſit amare a propter b/ ⁊ amare b propter a: ⁊ ita vides q̄ difficile captu ſit qualiter deus propter mercedem diligatur: ⁊ rurſus merces vltimate propter deum: nam ſic mercedis amor eſſet amoris dei efficiēs cauſa: ⁊ amor dei cauſa amoris mercedis. ¶ Sed iā in oppoſitum: nā eum cuius venter de⁹ eſt contingit velle viuere vt edat/ velle pariter edere vt viuat. ¶ Dico igitur ad obiectionem multipliciter. Primo effectus poteſt eſſe ſue cauſe cauſa efficiens conſeruatiua. Secūdo poteſt eſſe eius cā efficiens augmentatiua. Tertio poſſibilis eſt mutua atq; reciproca cauſalitas in ſpecie: ⁊ ſi nō in indiuiduo: ſic q̄ aliqs amor ipſius a aliquē amorem ipſius b producat: ⁊ aliquis amor b aliquē ipſi⁹ a gignat amorem. Quarto in indiuiduo eſt reciproca cauſalitas aptitudine. ſcʒ hic amor ſit iſtius amoris cauſatiuus: ⁊ iſte idem illius. Quinto dico ⁊ id notandum veʒ meram finalem relationem eſſe ab efficiētie cauſalitate extremi ab extremo ſeparabilē: poteſt enim deus actum tertiū medij ⁊ finis cum duobus actibus extremorū (neutro actuū coagēte) infundere anime: quo facto diliget a propter b (gratia exempli primus propter deum) nō tamē amor proximi a dilectione dei cauſabitur.

Effectus multipliciter poteſt eſſe cauſa ſue cauſe.

Secūdum notabile. graduale actus volūtatis augmētū ex duplici cā puenire pōt.

¶ Primo ex conatus volūtatis magnitudine: ⁊ forti cā volūtati coagente: ſic enī voluntate ad mercedis eterni ad amorē feruētius conāte q̄ ad dei dilectionē ceteris alijs parib⁹/ pducetur mercedis amor amore dei intenſior. Scdo voluntate ad vtrunq; equaliter conante: ipſi tñ volūtati coagēte cā fortiori ad mercedis amorē q̄ dei (gratia exempli ſit amoris mercedis intēſior habitus q̄ habit⁹ dilectiōis dei) ſic mercedis amor dilectine dei intenſior naſcetur.

Augmentum graduale act⁹ volūtatis ex duplici cauſa eſſe poteſt.

Tertium notabile.

Certa obiecti conditio eſt plerūq; maioris appreciatiōis etiam in actu remiſſiori cā cōtingit ſociū actu valde intenſo diligi ⁊ fratrē actu valde remiſſo: ipm tamen fratrē ex hac obiecti cōditiōe plus appreciatiue diligi: cuius experiētia eſt q̄ in arduo nocumēto vel grādi bono trāſiret (poſtpoſito ſocio) ad fratrem.
¶ Sic ꝯtingit creaturā deo itēſi⁹ diligi: deū tñ plus appciatiue ex obiecti ꝯditione q̄ eſt diuinitas aut infinita bonitas: ſic q̄ potius (data electione) a creature

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Charitatis ordo nõ ſubuertitur ſolo graduali exceſſu amoris ſup amorẽ ſed appreciationis.

amore ꝙ dei deſiſteretur ſeu potius maluz creature ꝙ dei eligeret: ſi foret poſſibile deo male eſſe.

Prima concluſio.

Non actum viciat ſolus intenſiõis gradualis exceſſus amoris ad amorem. Exempli gratia: amans mercedem celeſtẽ actu intenſo vt ſex: et deum actu intenſo vt quatuor intenſius diligit mercedem ꝙ deum: nec peccat. pꝫ/ precepto dilectiõis dei ſatiſfacit illo actu cũ non ad gradũ intenſiorem obliget: immo per remiſſiorem ſatiſfaceret: ſatiſfacit pariter precepto dilectiõis mercedis promiſſe: nec alterius precepti includit illic transgreſſio: igitur nõ peccat: modo plus appreciatiue deũ diligat ſcꝫ dilectioni mercedis amorem dei preferens/ aut rectius obiectum obiecto: ſic ꝙ citius non eſſe aut ſimile ipſi mercedi eligat ꝙ deo. Notuz eſt igit communiter charitatis preceptũ non abſ opere cõſilijs impleri. ſ. deũ vel proximum gradu intẽſiori diligendo ꝙ qs determinate obligetur. Obijcies deũ toto corde/ tota anima/ tota mẽte tenemur diligere. Mathei. xxij. ⁊ Luc. tũ etiam Aug. in de perfectione iuſticie. Preceptum de dilectione dei ſuper omnia hac in via non penitus: ſed ex parte impletur: qꝛ ex parte diligimus ſicut ex parte cognoſcimus. Hec aũt non vera eſſent ſufficiẽte dilectiõis gradu remiſſo ad precepti obſeruãtiã. ¶ Reſpondeo negãdo minorẽ: prime em̃ auctoritatis cõis expoſitio eſt illis tribus vocabulis toto corde ⁊c. ordinatim intelligẽdo volũtatẽ/ intellectũ/ ⁊ vim ſenſitiuã: ⁊ per totũ intelligẽdo ꝑfectũ: ſit ſenſus: perfecte tres illas vires deo applicando: ⁊ id poſſumus etiã in via implere. perfecte quidẽ perfectione debite obligatiõis ſcꝫ ꝗ̃tum obligamur: nõ aũt ꝑfecte ꝑfectione oĩmode poſſibilitatis: perfectius em̃ in patria ꝙ hic implebit: nã ſine interruptiõe/ ſine retardatiuo cũ maiori auxilio/ tã cognitiõis intuitiue ꝙ obiecti preſentis: ad hm̃õi tñ conſummatã ꝑfectionẽ nõ hic in via arctamur. põt igit impleri in via ꝗ̃tũ ad id ad qd̃ tenemur: ſed nõ ꝗ̃tũ ad oẽm poſſibilitatis moduz.

Caritatis preceptuz non abſ actu conſilijobſeruatur.

Dilectionis dei ſuper omnia preceptuz qualiter i via impleri poſſit.

Secunda concluſio.

Maiorẽ amoris rõnem arguit appreciatio ꝙ gradualis intẽſio. pꝫ: ꝑ hoc maioris reputatiõis habet at alteri prefertur vt rõ iubet: citiuſ altero ꝙ illo carere vellet amãs. ¶ Dei igit dilectio remiſſa cũ appreciatione maiori magis rõnem amoris participat/ ꝙ valde intẽſus mercedis amor ſine tãta rei appreciatiõe: ſicut minor auri portio maiore argẽti portiõe maioris ẽ appciatiõis.

Finiſimultorum pricipalitas vnius in q̃ conſiſtat.

Tertia concluſio.

Viatore mandata tam propter deum ꝙ propter mercedem obſeruante horũ finiuz ille eſt principalis cenſendus qui magis appreciatiue diligit: ſi enim plus appreciatiue diligat merces: ſic merces eſt principalis finis ⁊ eius eſt amor inordinatus eſto ꝙ ſit dilectiõe dei remiſſior: hoc ſine inordinate amato viciatur mandatorum obſeruantia. ſi aũt magis appreciatiue deus amet: eſt finis principalis: eiuſ amor/ pariter ⁊ alter ordinatus eſt ⁊ mandatorũ obſeruantia meritoria: etiam intenſiore exiſtẽte mercedis amore: eo circunſcripto viator non allect᷒ mercede mandata non obſeruaſſet. nã/ vt ſupra dixi/ cõtingit cãm minus ꝑncipalẽ eſſe ipſius effectus cãm ſine qua hoc eſt qua circũſcripta nõ fieret effectus.

Preceptũ ꝑpter deũ ⁊ aliũ finẽ dupliciter obſeruari cõtingit.

Quarta cõcluſio.

Viatore mãdata ꝑpter deũ ⁊ finez aliũ honeſtũ obſeruãte põt duplr̃ id cõtingere. ¶ Uno mõ ſubordiatis illis finib᷒. ⁊ ſic deo ꝓ fine appciatiue ꝑncipaliori ꝓſtituto eſt debit᷒ ordo/ fine aũt creato appciatiue ꝑncipaliore ꝓſtituto ẽ idebit᷒ ordo at ſubuerſus. ¶ Alio mõ ꝯtingere põt finib᷒ illis nõ actualr̃ ſubordinatis/ et ſic nullo ſpãli ꝑcepto viatore obligato ꝓ tũc actualr̃ deũ diligere: aut fini creato finẽ actualr̃ ꝓſtituere icreatũ: qd̃ frequẽter accidit: cũ nec ꝓ ſp dei reminiſci teneat viator: ſic abſ vicio ẽ hec nõ ſubordinatio. ſi aũt ſpãli aliq̃ ꝑcepto obligaret ꝓ tũc deũ diligere: ⁊ illi creato fini finẽ increatũ actualiter ꝓſtituere: ſic viciaret hm̃õi actualis ſubordinatiõis omiſſio: hec omnia ſatis ex antedictis patent.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Primum dubium incidentale de diligē

dorum ordine penes quid ſumatur.

Reſpondeo. principaliter penes appre

tiatiōis modū. Eſt eīn quadruplr vnū plus alio diligi.ſ.naturalius/inteſius cō modius/⁊ appciatius. Primo qdē mō plus.ſ.nālius/nō tenet qs aliū a ſe plꝰ ſe= ipſo diligere:cū nec eiꝰ ſubdit ptāti. Scdo pariter mō.i.itenſius/nō tenet vt ſu= pra oſtendi. Quo aūt ad tertiū vcȝ plꝰ magnitudine cōmodi:ſummū deꝰ obtinet gradū:⁊ ſup oīa eū diligere tenemur: vcȝ maius bonū ꝙ cuicūꝗ alteri obliga= mur ei velle:prout cōgratulando ipm eē deū:⁊ ſic ipm eē infinite oīpotētē/infini te ſapientē/ifinite bonū ⁊c. Quo aūt ad quartū:hoc eſt plus appreciatiue eſt idē dicēdū:ex his eīn duobꝰ extremis modis fit authoritatum concordia:diliges p= ximū ſicut teipſum:ordine aūt et charitatis primo teipſum:primū verificat ha= bitudine boni eterni:ſcdm aūt appreciationis cōparatione:dȝ igit viator proxi= mū vt ſeipſum diligere.ſ.ad equale bonū eternum:plus tñ appreciatiue ſeipſum diligere tenetur:⁊ potius nolle ſeipm carere deo/aut damnari(data electione) ꝙ proximū. ¶ An aūt aliquas creaturas debeat viator aut aliꝰ ſupra ſeipm ma gnitudine boni diligere. Reſpondeo ſic.ſ.cōgratulari atꝗ velle maius bonū ꝙ ſi bi ineſſe:prout ſunt creature quas quis fideli aut ſufficiētī teſtimonio nouit eē a dño ad maiorē beatitudinē ꝙ ipſe ſit ordinatus.

Caritatis ordo pe= nes qd at tēdatur.

Diligi vnuȝ plus alio eſt q̄= druplicit.

A D D I.

* Viator dȝ primū vt ſeipſuȝ diligere.

Secundum dubium. an in finis preſtitu

tione ſit habēda formaliter ſummi vel nō ſummi rō. ¶ Rñdeo nō:triplr eīn finis aliqs aut obiectū aliqd acceptari pōt:vno mō tāꝗ ſūmū bonū. Alio mō tāꝗ nō ſūmū.tertio neutralr. Prio mō amor creature ē inordinatꝰ:⁊ amor dei ordinatꝰ. Scdo mō ecōuerſo amor dei iordinatꝰ ⁊ amor creature ſic. Tertio aūt mō amor creature pōt eē ordinatꝰ:de deo aūt idē mihi vr̄:mō nō aliud obſtet:qm non per ſemper quis hanc ſummitatis conditionem conſiderare tenetur:igitur nec ſub ratione ſummi eum pro ſemper diligere.

Finem tri pliciter ac ceptari cō tingit.

SEcundum.aut preter:vel contra naturam finis:poteſt ratio atꝗ appetitus certam fi= ni conditionē prebere:hoc eſt euȝ ſub hmōi conditione.oſtendere atꝗ acceptare: pari= ter ⁊ mediū. ¶ Iuxtaꝗ finiū mltiplicitateȝ hec dictio ꝓpter mltiplices pōt finis rōnes dnotare:quoꝝ modi(vt vbis Iſidori ad aliō tñ ꝓpoſitū lo quētis vtar) qr medullitꝰ nō īdagātur:ī erroris laberynthū nōnulli ītrincādo.ipingūtur:cū añ iudicāt ꝙ ītelligant: añ culpāt ꝙ iterando lecta ꝑquirāt. ¶ Et ꝗuis finis ſit in in tētiōe primus ⁊ vltimus in executione:atꝗ ꝑ mediorum exe cutionem in finem ordinatorum fiat finis executio:non ta mē omne quod ex huiuſmodi medijs deſideratur vel timet euenire eſt illoꝝ medioꝝ finis exñs aūt finis nō ſemp omi

finis habi tudinē mlt tiplicē de= notare pt hec dictio propter.

Finis nō pſtituit oē id qd deſi derat vel timetur.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

bus preſtituitur modis: quibus euenire deſideratur aut timetur. ¶ Quod in vicijs aut virtutibus formalem ſuā; rationem a fine accipientibus (prout vſura ſymonia ꝛ huiuſmodi) diligenti perſcruteris indagine: ne iudicij leuitate temere aberres: ſola enim intentio formalem gignit vſurā atq; ſymoniam: omnemq; huiuſmodi in ſuis materijs cauere poteſt doloſa mens atq; fraudulenta: nō autem quālibet in eis euadere iniquitatem aut penam.

Finis mediū oſtenſu; triplex

Primum notabile. Triplici conditionis habitudine poteſt in finē; oſtendi medium: videlicet cōducēs/ impertinens/ repugnans. Exemplum primi: ſanitas recuperāda preſtituatur finis potionis naturam habentis curandi morbum. Exemplum ſecundi: pro fine preſtituatur leuationi feſtuce ſanitas: vbi neq; eſt cōducens habitudo neq; repugnans. Exemplum tertij: potioni venenoſe intendatur ꝑ fine ſanitas que ea deſtruitur: vel augmentū gratie finis operis vicioſi: quod potius ipſam exterminat gratiam.

Sperari ꝯtingit aliqō ex opeqō nō pſtituit illi finis.

Secundum notabile. Contingit aliquē credere opus ſuum eſſe ad certum finem perductiuum: illumq; finem ſperare atque deſiderare: nec tamen tali operi illum preſtituere finem: patet: contingit eum non illo fine: ſed alio ad opus moueri. Exempli gratia: qui nullo pacto ſanitatis amore corpus exerceret: eminente tamen pecuniario lucro vel amici gratificatione aut ſuperioris precepto ipſe corporaliter operatur preuidens ex hmōi exercitio obuenturam (quam deſiderat) ſanitatem: ſic ex hypotheſi ipſe ſcit: ꝛ deſiderat opus illud perducturū eum ad ſanitatem: non tamen iſto fine operatur: idem circa vſure/ ſymonie/ aut alterius vicij materiam.

Euentꝰ pꝟiſus opꝰ qn̄q; nō viciat q̄ deſideratꝰ viciaret.

Prima concluſio. quandoq; euentus ex opere preuiſus opus nō viciat qui deſideratus ipm̄ macularet. pꝫ q̄ indigens petit ad vſuram ei mutuari ſciens tradētem inde peccaturum non peccat ſic accipiens: q̄ tn̄ illu; effectum deſiderans aut eum pro fine preſtituens peccaret: pariter qui cum infideli pro alicuius ꝯtractus robore iuramentum per idola ſuſcipit ſciens eum per hoc peccaturum nō peccat qui hoc deſiderans aut pro fine preſtituens delinqueret neutrobiq; enim intenditur proximi culpa: ſed illic neceſſitati ſubuentio: ꝛ hic ipſius ꝯtractus ſtabilitas atq; roboratio.

Euentꝰ deſideratus qn̄q; opus non inficit q̄ ꝑ fine pſtiturꝰ ſordidaret ipſum.

Secunda concluſio. Nonnunq̄ aliquis euentꝰ operi ꝑ fine preſtitutus opꝰ ſordidat: q̄ ipſum nō viciaret dūtaxat ſperatus atq; deſideratus: patet: contingit ꝓhiberi illo fine opus fieri ꝛ concedi ſperari atq; deſiderari illum euentū opus concomitātem: poſſet em̄ ſupior certā opi ordinare mercedē prohibendo fieri illo fine opus: quo facto ſperare liceret atq; deſiderare ex tali ope mercedē: opꝰ tn̄ fine illo mercenario facere nō liceret. ¶ Dico em̄ alicui mutuās eu; cognoſcēs liberalē ꝛ gratuite aliq̄d repenſu;/ ſperās q; atq; deſiderās: non tn̄ hoc fine mutuās: imo alias mutuaturus nō per hoc peccat: qui tamen illo fine atq; vi illius mutuans peccaret tanq̄ vſurarius. ¶ Sic in alicuiꝰ ſpiritualis collatione ex qua qs ſibi tpale puidet cōmodū: atq; ſperat ꝛ deſiderat nō peccat per hoc: qui tn̄ labe ſymonie macularetur hoc fine vſ

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ꝙ huius temporalis lucri ſpirituale cōferēs: hoc ex diffinitionibus vſure/ꝛ ſymonie euadet manifeſtū: ꝛ ſequentibus dubijs eluceſcet.

Primum dubium. an omne lucruꝫ ex mutuo obueniens ſit vſurarium.

Uſure diffinitio.

℄ Reſpondeo non: ſolet enim diffiniri vſura/eſt vi mutui ſperatum lucrum: aut ſic: eſt lucrū ex mutuo principaliter intentū: iſtud eſt vſurarie volitionis obiectū q.ſ. eſt volitio lucri vi mutui intenti aut interior actꝰ illi equiualēs: prout volo ꝓpter lucrū mutuare: aut nolo niſi ꝓpter lucrū mutuare/prohibetur enim diuino iure vſura prout ibi mutuuꝫ date nihil inde ſperantes: inde id eſt vi mutui: nā aliūde lucrum obueniens ſperari licite poteſt.

℄ His ſcꝫ qnqꝫ modis: occaſione gratitudinis mutuatarij peſtimate: gratia vexationis redimende: cauſa intereſſe reparandi/vt alicuius iuſte recompenſandi/gratia pene iure interiecte.

℄ Exēplum primi/ipſiꝰ mutuatarij liberalitatis vices repēſuri precognoſcit beniuolentia/non tñ huius retributiōis vi mutuat/nec ſperat vi mutui refuſio ſuſcipiēda: imo hoc circūſcripto mutuaretur: dico ſic mutuās lucrumqꝫ ſperans futurum non prauitate vſure inficitur/vt ex diffinitione ꝛ precepto patet: mutuat enim nihil inde: id eſt nihil vi mutui ſperans: ꝛ ita ex mutuo ſperat lucrum: ꝛ non mutuat propter lucrum

Uſure radix ex q̄ pꝫ qnqꝫ modis abſqꝫ vſura ſpari poſſe lucrum.

℄ Exemplū ſecundi: mutuāti debitor eſt mutuatarius in decē q̄ ſoluere recuſat ei mutuat/ille cū ſpe lucri (noīe vſure) ſummā alias debitā reſarciētis/illic non eſt vſura: qm̄ non ex vi mutui/ſed vt alias debitū recuperandi ſperatur.

℄ Exemplum tertij: probus mercator iuſte ꝛ vtiliter pecuniam mercantijs exponere paratus ꝛ malens id ꝙ mutuare: requiſitus tamen mutuat proximo indigenti cui intereſſe quod pati nollet patefacit: iſti licitum eſt vſqꝫ ad ipſius intereſſe refuſionem incrementum vltra ſortem recipere.

℄ Exemplū quarti/mercator vel operarius hac ſpe vel intentiōe mutuat vt alter iuſto precio ſuas emat merces: aut conducat operas vnde lucrum obueniat: etiam non alias mutuaturus: ꝑut apothecarius vel molitor alicui vt ad ſuam apothecam aut ad ſuuꝫ molendinum ille applicet: ꝛ ſit maior populi concurſus aut operarius vt conducantur opere ſue: quicquid optinentur alij dico licite fieri poſſe: quoniam non vi mutui recompenſandi intenditur lucrum: ſed vi mercium vel operarum iuſto precio traditarum: ſic igitur lucrum eſt finis mutui alliciens ad mutuandū: ſed nō finis appreciās mutuationi lucrū: differūt em̄ he ꝓpoſitiones: hic ſperat ex mutuo lucrū: hic ſperat vi mutui lucrum.

℄ Exemplum quinti: a iudice ſub pecuniaria pena indicitur mutuatario ſolutionis mutui terminus ipſi mutuanti applicanda: ſic in illius punitionem illo termino ſoluere negligentis pōt mutuans licite crementū hoc penale preter ſortem recipere: nullo em̄ illorum modorum crementum vi mutui recipitur ſed alicuius iuſte cauſe occaſione/dico iuſte cauſe/qm̄ vbi idebita occaſione crementū recipet nō vi mutui/ꝛ ſi non formalis ſit vſura eſt tū iniqtas atqꝫ iniuſticia q̄ (creſcēte dolo aut proximi detrimento) certam vſurā in malicia exuperare valeret. Corollarie ſequitur intentionē vſurā facere hinc in vſurarū fraudē ipſa voluntatis libertas atqꝫ doloſa intentio omnem poteſt vſuram formalem cauere: videlicet aliquem predictorū finium preſtituens/nō tñ omnem euadet penam aut maliciam. Ex dictis patet ꝙ equiuocā ſit hec propoſitio. hic mutuat propter lucrū: hec dictio ꝓpter pōt finē dicere appreciati is lucri ad mutuationem/aut finem allectiuum ad mutuandum: ꝛ dupliciter: aut finem ſine q̄ fieret mutuatio aut finem ſine quo non fieret: ſolus enim modus allectionis non ſufficit vſuram parere: nec magis allicere arguit ꝑncipalitatē finis vſurā facietis: in quo decipiunt multi ꝯcludētes ex q̄ alias.ſ. nō eminēte lucro iſte nō mutuaret eū eſſe vſurariuꝫ quāqꝫ enim cā minus ꝑncipalis eſt ſine q̄ non fieret effectus: de his amplius atqꝫ

Uſurā excuſat qꝫ iniqtas in fraudē vſurarum cōmiſſa.

Intentio vſurā facit: eāqꝫ vitare poteſt mens doloſa.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

particularius in libello de vſuris ſermonem feci: hec hic ſufficiant.

Symonie diffinitio.

Secundum dubium. an omne tempoꝛale ex ſpirituali ſperatum ſit ſymoniacum.

Reſpondendũ eſt ꝙ non. diffinitur eniꝫ Symonia cõmuniter: ſtudioſa voluntas emẽdi aut vẽdẽdi ſpũale aut annexuꝫ ſpũali. Ipſa iuri obuiat naturali ex cõtractꝰ, cõditione: cũ in eo nõ ſit debita ꝓcij ad mercẽ ꝓpoꝛtio: immo cunctis opibus precioſioꝛ eſt res ſpiritualis. prouer. iij. quare Actuũ. viij. petrus ſymoni mago: pecunia tua tecum ſit in perditioneꝫ quoniam donum dei exiſtimaſti pecunia poſſideri. Iure pariter diuino tam veteris ꝙ̃ noui teſtamenti pꝛohibetur. In veteri enim lege giezi ſeruus heliſei vẽdere tentauit miraculi donuꝫ ſeu miraculũ curationis quod fecerat heliſeꝰ. In noua autem lege ſymon magus voluit a petro donũ faciendi miraculũ emere: inde vendens gieziticus appellatur: emẽs vero ſymoniacus cõmuniter tamen ad vtrũqꝫ extenditur ſymonie vocabulum: nomine enim ſtudioſe voluntatis/ id eſt deliberate volitionis equiualens compꝛehenditur nolitio: prout iſta nolo niſi pro tempoꝛali ſpirituale conferre.

Symonia mũere triplici committitur.

¶ Triplici enim munere ſecundum Gregoꝛium committitur: ſcꝫ a manu/ ab obſeq̃o ⁊ a lingua: quibus aliqui munus ſanguinis adũciunt: quodlibet enim iſtoꝛũ eſt precio appꝛeciabile: quare in ſpiritualis collatiõe aliquod hoꝛũ per modũ foꝛmalis aut interpꝛetatiue appꝛeciatiõis interueniens gignit vtriqꝫ ꝯtrahentium ſymoniã: differt in hoc ab vſura qua ſolũ mutuanti labes cõtrahit vſuraria. Dixi per modũ appꝛeciationis ⁊c. Nam aliunde cõmodum tempoꝛale obueniens multipliciter nõ inducit ſymoniam: prout his q̃nqꝫ modis vcꝫ ſolis gratuite beniuolentie occaſione: gratia vexationis redimende: cã tempoꝛalis intereſſe reparandi: ratione certi laboꝛis recompenſandi: aut gratia mercedis mercenario debite. ¶ Exemplũ pꝛimi: alicui beneficiũ collaturus futuram ipſius ꝓuidet liberalitatem: eamqꝫ ſperat atqꝫ deſiderat cui confert: alias etiam intuitu ydoneitatis impenſurus/ dico non maculatur labe ſymonie volũtas huiꝰ. Exemplum ſcdi: alicui iniuſte detinẽti ſoꝛtis beneficiũ iã iure acquiſitũ: dat ſoꝛtes pecuniã non ꝓ beneficio (cũ iã ex hypotheſi ſit ſuũ) ſed quatenꝰ iniuſta vexatio imq̃ ꝙ ſui bñficij detẽtio impediat: ſic nõ eſt ſymonia. Exẽplũ tertij: aliũde detrimẽtũ tpale ĩgerit collatio: put in coꝛpe/ i bonis foꝛtune/ vel alio hmõi ꝓcio appciabili iuſteqꝫ refuſibili: licitũ eſt nõ mõ ſperari ſꝫ dari atqꝫ accipi huiꝰ tpalis refuſionẽ nõ vi ſpiritualis cui fiat huiꝰ appꝛeciatio: ſꝫ vi illiꝰ tpalis nõ ãnexi ſpũali. Exẽplũ q̃rti: in ꝓceptoꝛe iuuenes erudiẽte pͥter doctrinã ẽ coꝛpalis laboꝛ atqꝫ vexatio: tã in libroꝝ reuolutiõe eoꝝũqꝫ inſpectiõe ꝙ̃ in documẽtoꝝ ꝓlatiõe: ⁊ eoꝝ clara applicatiõe ꝓ faciliori rei itelligẽtia: ꝓ hoc itaqꝫ laboꝛe (q̃ ẽ res tpalis ꝓcio appciabilis) dari põt atqꝫ accipi tpale. Exẽplũ quinti: iure mercenariatꝰ dignus eſt mercenariꝰ mercede ſua: q̃re ſeminans ſpiritualia digne tpalia metere põt: nõ quidẽ vi ipſius ſpũalis tanqꝫ ꝓcio tpali appꝛeciabilis ſed vi iuris mercenariatꝰ (iuris q̃dẽ diuini) hinc prout q ſpiritualia ſuſciptũt tenent tpalia ſeminãti reſſidere: ſic licite põt quis illa ſpe ſpiritualia ſeminare etiã ſpe ꝓbente cãlitatẽ ſine qua nõ/ id eſt ſpe ſine qua alias (ſaltem non exiſtente aliũde ſeminandi vinculo) nõ ſeminaret/ in hoc turpiſſime aberrãt plurimi q̃ ſañ iudicãt ꝙ̃ itelligãt. Paulũ intelligãt ꝓme Coꝛin. ix. Debet in ſpe q̃ arat arare: ⁊ q̃ triturat in ſpe fructus percipiendi ſi nos vobis ſpiritualia ſeminamus: magnũ eſt ſi nos carnalia veſtra meramꝰ/ vbi pauloante allegãs illõ Deut. xxv. ait: ſcriptũ eſt i lege moyſi: nõ alligabis os boui triturãti: illic igit expꝛeſſe tãꝙ̃ licitũ ꝯcedit paulꝰ arare atqꝫ ſeminare ſpirituale tpaliũ ſpe. Verũtamẽ ſcdm Altiſſiodoꝛenſem differũt in ſpe ⁊ pro ſpe: licitum quidem eſt ſpe: ſed non pro ſpe. Dicit enim libro. ij. tract. xxix. c.

Symonie radix ex q̃ pꝫ multis modis abſqꝫ ſymõia poſſe commode ſpari tpale in ſpiritualium collatione.

ADDI. * Preceptoꝛ ꝓ laboꝛe põt accipe tempoꝛale.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

liǭ.indiſtincte quēadmodū qui prebendā daret vt habeat pecuniā qua ſubſtē=
tetur peccat mortaliter:q꞉ ſymoniacus:ſic predicans vt ſuſtentetur peccat mor
taliter.nam ponit iappreciabile ſub precio:⁊ ꝙuis ſubſtentatio ſit res predica
tiōi debita:nō eſt tamē finis ei debitus:vnde apoſtolus qui arat in ſpe debet
arare.i.qui predicat debet predicare in ſpe habendi neceſſaria: nō tamē ꝑ ſpe
habendi illa:nec ſequit(inquit)poteſt quis elemoſinam dare cauſa adipiſcen
di bonum temporale non peccando:ergo ⁊ predicare.nam elemoſinam dare eſt
res corporalis ⁊ actio corporalis.Hec theorica eſt voluntaria.conceditur enim
deus ꝑ operibus noſtris beatitudinē retribuere:vbi nulla eſt appreciabilitas
quare dico etiam hanc veram pro ſeminatione ſpiritualium dandum eſſe tē=
porale ⁊ pro ſpe temporalium licitum eſt ſpiritualia ſeminare:atq predicare vt
ſubſtentetur ſcilicet(vt ſupra dixi)iure mercenariatus non iure appreciationis
valoris vnius ad alterius valorē:⁊ cum dicit ille doctor eſſe rem debitam ⁊ nō
finem:hoc aliquid continet ſubtilitatis ſed nimia ſubtilitas iure reprobat̃. In
quā ſic obijcio omnis effectus alliciens ad medium iuſte conducibile ad ipſuʒ
imo quod iure conceditur eſſe medium conducibile poteſt licite preſtitui finis
ſub ratione qua iure conceditur:ſed merces temporalis eſt huiuſmodi reſpectu
ſpūalium vt ſacri eloqj teſtimōio ſupra oſtēdi:igit̃ ⁊c.aſſūptū ꝓbo:nullā diffòrmi=
tatē icludet ſola referibilitas ꝓbo:ex hypotheſi iur̃ ordiatū ē hūc effectū illo me
dio iuſte obtinēdū tū ēt rō cālitatis finis ē mouere agēs ad mediū tanꝗ condu
cibile:ſed hic finis poteſt in ratione mercedis licite mouere agens ad medium
ſpirituale iure conducibile ad illum:igitur licite poterit tali ſub ratione conſti
tui finis:dico ſub iſta ratione quoniam ſecus ſub ratione appreciabilitatis ſic
igitur propoſitionis in qua ponitur hec nota propter eſt diligenter equiuoca=
tio examinanda:prout eſt hec:ſpirituale propter temporale aut temporale pro
pter ſpirituale confertur:nam dictione habitudinem appreciationis notante
ſic eſt habitudo ſymoniaca aliter:prout in aliquo quinq membrorū ſupra enu
meratorꝫ excludit ſymonia:dico excludit̃ ſymonia:q꞉ his oīb9 modis aliūde pōt
iniqtas interuenire ſymoniā aliquā excedēs. Exēpli grā ſi exigeretur merces
pre magnitudine populo onerosa aut longe maior ꝙ ſtatui perſone pro hoc de
beatur:aut ſi illorum modorum occaſione in perniciem rei eccleſiaſtice pallia=
rentur ſymonie:et ſymoniacis illo pretextu conſtrueretur ſpelunca eos in ſua
fouens iniquitate:⁊ a pluuijs penaꝝ eoſdem protegens:quis dubitat his emi
nentibus licere atq expedire contractus pleroſq non in ſe vſurarios nec ſy=
moniacos prohiberi ſub vſurarum aut ſymoniarum ſtatutis penis: ſic ſi non
ex culpa vſuraria vel ſymoniaca:ex cauſa tamen vſure vel ſymonie vitāde pro=
hiberent̃. ¶ Non minus enim iudicibus aut ſacramentū baptiſmi miniſtran=
tibus deberet̃ merces ꝙ miſſam celebranti.veruntamen iure cauſa rationabi=
li tam dari ꝙ accipi prohiberi poteſt:non ſolum gratia precij ſed etiam merce
dis.Tum primo:quia forte aliunde eſt miniſtro ſufficiens aſſignata merces:
tum etiam quia mercedis datio vel receptio alias foueret iniquitates hac em̄
rationabili cauſa in multis contractibus iuſte interdici poteſt quod alias extra
ret licitum. ¶ In quorundam enim ſpiritualium miniſtratione merces conce=
ditur dari ⁊ accipi:in quibuſdam autem minus ſpiritualibus prohibetur:deci
peretur igitur qui ex hoc concluderet ſymoniacaʒ eſſe huiuſmodi temporalis
receptionem etiam ſub pena ſymoniarum prohibitam. Formalem igitur ſy=
moniam gignit intētio:⁊ prout in vſura doloſa voluntas omnem formalē vſu
ram:ſic omnem formalem ſymoniam cauere poteſt:ſcilicet finem appreciatio=
nis temporalis in aliquo temporali non in ſpirituali preſtituens non aūt om=
nem maliciam per hoc vitaret: ſicq cadens ⁊ in ſcillam cupiens vitare carib=
dim incideret i foueam quam fecit.

¶ Cū em̄ tāte ſit libertatis voluntas vt etiam impoſſibiliū eſſe cenſeat̃ nō mi=

Symoniā excedere ꝑt alia iiqtas i fraudē ſymonie, cōmiſſa.

Iniuſticie aliq̄ nō vſurarꝫ aut ſymōiace puniūt̃ iuſte penis illaꝝ ex cauſa.

✳ Iudicib9 aut ſacrꝫ baptiſmi miſtrātib9 nō min9 debet̃ merces ꝙ miſſaꝫ celebrāti.

Symonia formalē gignit itētōeꝫ eāꝗ vitare pōt doloſa mens

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

*ADDI TIO. Uolūtas cē ſet eē ipoſſibilium.

rūt eſt beneficium vel aliud ſpirituale collaturus quātūcūqꝫ tempoꝛale preſti tuere valeat appꝛeciationis finem ad aliquod quātulūcūqꝫ tempoꝛale nō ſpirituali annexū. pꝛout eſt perſone modicus laboꝛ: parue expenſe: aut huiuſmodi. ꝑ quo ſolo tacite interius intēdit aliud magni valoꝛis tempoꝛale recipere: an ne fraudulētus vel iniquus mercatoꝛ pꝛo lapillo vel alia parui valoꝛis merce magnum auri pondus recipiat: cuius venditionem ⁊ ſi iniquam: non tamen vſurariam aut ſymoniacam quiſqꝫ dicet. Sequitur nonnunqꝫ preſumi ſymoniam vel vſuram vbi nulla eſt: eſt tamen iniquitas quandoqꝫ illa deterioꝛ aut nō minus qꝫ vſura vel ſymonia punibilis.

De⁹ ꝑmuz oiꝫ pꝛincipiū efficiēs ⁊ vltim⁹ oim finis illud ex oi. potētia aſtō ex finita eē aut infinita.

Dei duplex bōitas ⁊ qdruplex dilectiōis ſpēs.

A Deo tanqꝫ ab immenſo fonte cuncte ſcatent creature ⁊ ad eum tanqꝫ ad mare cuncti fluuij reduci debent atqꝫ referri: ipſe igitur eſt alpha ⁊ o. pꝛimum ſcilicet rerum pꝛincipium efficiēs ⁊ vltimus omnium finis. ¶ Pꝛimitatis efficientie ratio eſt independens eius potentia infinita a qua queqꝫ alia pendet. Pꝛimitatis autem vltimi finis ratio: videlicet diligibilitatis eius pꝛopter ſe ⁊ omniuꝫ pꝛopter eum eſt bonitas eius: ſumma atqꝫ īfinita: quare tam appꝛeciatiue qꝫ etiam allectiue cunctis alijs finibus in re preeminet: ſummumqꝫ obtinet faſtigium. ¶ Et quia nedum in ſe ſumme bonus eſt verum ⁊ creaturis bonus: hinc duplici hac bonitatis habitudine vltimum finem diligendum cōſtat: amoꝛe amicitie vt in ſe bonus amatur: amoꝛe commodi diligitur vt ipſi creature bon⁹. Dato enim ad imaginationem aut per impoſſibile ꝙ nulli creature eſſet bonus nihilominus quia infinite in ſe bonus foꝛet a creatura diligendus. Quamuis igitur finis increatus abſqꝫ expreſſa ſummi pꝛofeſſione licite amari valeat ⁊ creatus abſqꝫ nō ſummi: finium tamen oꝛdinem ſubuerteret qui in alio citra illum ſummum appꝛeciationis gradum reponeret.

Finis ꝑfectio duplr ꝯſiderat.

PRimum notabile. dupliciter cōſiderari pōt finis ꝑfectio: vno mō vt in re exiſtens: alio modo vt apparens. Et contingit quidem maioꝛem aut etiam minoꝛem qꝫ ſit in re apparere. ¶ Nequit eñ a viatoꝛe compꝛehendi tota ⁊ totaliter dei perfectio pꝛe eius magnitudine ⁊ capacitatis viatoꝛis finitate.

Finis ꝑfectiotā vera qꝫ appꝫens allicitur.

Scdm notabile. ad amādū nō mō allicit vera rei ꝑfectio atqꝫ bonitas: ſꝫ ēt falſe apparēs: ⁊ maioꝛ appꝫens pl⁹ allicit qꝫ minoꝛ apparēs eſto ꝙ iſta i re ſit maioꝛ. ¶ Quare ꝯtigeret obiecti increati bōitatē atqꝫ ꝑfectionē obſcure: atqꝫ enigmatice ⁊ tenuiter apparētē minus qꝫtū ē ex hoc allicere: qꝫ certi obiecti creati apparētē falſe maioꝛē.

Tertium

Miniſterio de Educación, Cultura y Deporte

Tertiuꝫ notabile. differūt apparere ma
iorem ⁊ magis apparere: apparere minorem: ⁊ minus apparere ſtat pedale ⁊
bipedale apparere ꝗ̄ta ſunt: ſed pedale clarius: bipedale obſcure: ſic hec res mi
nus apparet ꝗ̄ illa: ⁊ non apparet minor: immo maior.

Dei bonitas itutitiue apparēſ allicit plꝰ ꝗ̄ creata.

Quartū notabile. dei bonitas intuitiue
vere apparēs ꝗ̄cūꝗ̄ bonitate obiecti creati vere ītuitiue apparēte plꝰ allicitat
ꝗ̄ mouet (pono eq̄lē vtriuſꝗ̄ ītuitiōis claritatē) ptꝫ: illa ē bōitas maior alteriuſ
ꝗ̄ gn̄is plꝰ rōnalē appetitū alliciētis ꝗ̄ iſta: quinimo quorūdā opiniōe allicien
tis vſꝗ̄adeo vt creatā voluntatē neceſſitet amare huiuſmodi increati obiecti
bonitas atꝗ̄ perfectio.

Quintū notabile. ad cōpletā op̄is boni
tatē nō reqrit̄ ipſum ꝑ oēs fines medios perfectiōe entis ſubordinatos trāſire
ad ſummū: nec maior rei bonitas aut entis ꝑfectio citra gradū ſummū arguit
debitum maius relationis operum in ipſum: viator enim non tenetur opa ſua
in angelum tanꝗ̄ in finem referre pluſꝗ̄ in aliud citra eum imperfectius.

Amor dei multiplex.

Sextū notabile. multiplex eſt amor pa
riter ⁊ timor (nole timoris actū ītelligā ad quē ſequit̄ paſſio) dei em̄ amor filia
lis eſt quo diligit̄ vt in ſe bonꝰ. Amor initialis quo deus amat̄ vt nobis bonus
ſcꝫ allectiōe doni vel mercedis. Amor mūdanꝰ quo diligit̄ tpale cōmodū gratia
cuius deſerit̄ deꝰ. Amor ſeruilis quo creatura diligit cū electiōe offendēdi deū
potiꝰ ꝗ̄ deſiſtēdi: iſte actꝰ ꝑ obiecto difformitatē hꝫ: quare itriſece malꝰ. ¶ Ali
ter diſtingui poſſet ⁊ ſola eſt nominū equiuocatio: ſcꝫ (quolibet eoꝝ deū ꝑ obie
cto habente) amor filialis ⁊ initialis vt dictū eſt: mūdanꝰ aūt dei amor gr̄a tē
poralis habiti vel habendi ſub quo comprehendi poſſet mercenarius: ſcilicet
amor dei gratia beatitudinis vel alterius mercedis habēde. Amor aūt ſerui
lis: amor dei gratia ſeruitutis pene future vitande.

Timor multiplex.

Septimū notabile. eſt multiplex timor
quidā filialis. ſ. quo ad dei offenſio ꝑciſe: q2 in ſe boni timet̄ etiā oī circūſcripto
alio nocumēto inde obueniēte. Timor initialis quo quis offendere deū timet
partim cauſa offenſe in deū q2 in ſe bonū vitāde. partim gr̄a vitāde pene. Ti
mor mūdanꝰ eſt icōmodi i huiꝰ ſeculi: ꝑut mutilatiōis vel mortis vel perditio
nis bonoꝝ vel ꝑuationis delectationū aut hmōi. Timor aūt ſeruilis eſt ſerui
tutis pene future metꝰ: gratia cuiꝰ vitāde culpa declinat̄. ¶ Utrūꝗ̄ hoꝝ duoꝝ
generꝝ biphariā eſſe poteſt: vno modo ſine difformitate: ⁊ ſic ſtare poteſt cū gra
tia. Alio modo cum difformitate: ⁊ duplr: vno mō difformitate actū informante
id eſt ea in obiecto actꝰ īuoluta: ſic timor mūdanꝰ eſſet icōmodi huiꝰ ſeculi me
tus icludēs offenſe dei volitionē gratia hmōi icōmodi vitādi. Timor aūt ſer
uilis eſſet future pene metꝰ īuoluēs pariter peccādi electionē: ſecluſa pena futu
ra. ſic em̄ vtriuſꝗ̄ illoꝝ generꝝ timor eſſet intrinſece malus. Alio modo accipi
pōt nō īuoluta ꝑ obiecto actꝰ difformitate volita: quāuis ad hmōi timorē ſeq
tur qn̄ꝗ̄ in aliquo difformitas: ⁊ hoc mō nō niſi ab extrinſeco viciaret̄: quo ab
lato: icōmodi timor remanēs mūdari poſſet atꝗ̄ purgari a malicia. ¶ Timor
enim mercenariꝰ quandoꝗ̄ dicitur mercedis perdende tanꝗ̄ proprij commo
di metus: ⁊ ſic ad initialem vel ad ſeruilem pertinet. quandoꝗ̄ tamen ꝑ metu
ſeparationis a deo: non gratia proprij commodi: ſed gratia bonitatis dei in ſe.
⁊ propter ſe dilecti ſumitur: ⁊ ſic ad timorem ſpectat filialem: nec ꝓprie merce
narius eſt appellandus nomina tamen ad placitum ſignificant.

Timor culpabilis duplex ꝗ̄dam obiectiue īuoluēs malicia ꝗ̄dā n

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Finis oīm vltimꝰ eſt deus.

Prima cōcluſio. deū eſſe oīm opeꝝ humanoꝝ finē vltimum in quē ſcʒ ſint oīa referēda nō eſt luminis naturalis efficaci ratiōe demōſtrabile: ꝓbo: qm̄ ⁊ ſi cōmuni ſnīa ſit tali lumine demōſtrabile vnū eſſe deū: nō tamē eſſe pluſq̄ ſeipſum amabilē.

Secūda concluſio. infallibili auctoꝛitate ⁊ ꝓbabili rōne illud eſt certitudinaliter credēdū: ptʒ ē ad id dei teſtimoniū atq̄ etiā ꝑmitatis dei rō naturalis. ¶ Sicut igiṫ ſolꝰ deꝰ vere creatū appetitū finit q̄etādo ipſum: ſic ipſe ſolꝰ vere eū finit cōpletā opibus tribuēdo bonitatē. hec em̄ duplex finiēdi rō cōſummate in celeſti patria habebiṫ: vbi plena q̄etatio ⁊ actualis oīum in deū indeficiēter amatū relatio nō em̄ interrumpetur beatifica fruitio: neq̄ appetitus quietatio interpollabitur.

Timoꝛ aliq̄s an manebit i celeſti patria.

Primū dubiū. an illic aliq̄s timoꝛ erit. Solet dici manere in patria timoꝛē caſtū: id eſt filialē: q̄ eſt falſa aut valde īpꝛopria locutio. oſtēdo nullū illic manebit mali vel incōmodi ꝑiculū ergo nullus timoꝛ: cū ipſe ſit reſpectu mali iminētis fateoꝛ tn̄ illic aliq̄d in filiali ſiue caſto timoꝛe incluſuʒ: aut adiacēs manere: ſcʒ dei vt in ſe boni dilectionē cū nolitiōe eū offendēdi: qm̄ in ſe bonꝰ eſt: ⁊ hic diceret timēs. i. ꝑ modū timētis ſe habēs ꝓpter magnā ad deū obediētiā ⁊ humiliatiōnē: de quo verificareṫ illō pſ. xviij. Timoꝛ dn̄i caſtꝰ ꝑmanet in ſeculū ſeculi: quātū em̄ ad hmōi poꝛtionē manet in patria: nō aūt quo ad plenā paſſiōis timoꝛis rationē.

Timoꝛ mūdanꝰ aut ſeruilis cōpatibilis an ſit grē cōpoſſibilis.

Secūdū dubiū. an cū gratia ſtare poſſit in via mūdanꝰ vel ſeruilis timoꝛ difformitatē volitā habēs. ¶ Solet dogmatizari negatiue: qḋ nō vr̄ veꝝ cēſeo: nā cōtingit vtriuſq̄ hoꝝ geneꝝ aliquē timoꝛē eſſe venialē. vcʒ q̄ dūtaxat venialem includit difformitatē: ꝓut duʒ ad incōmodi tꝑalis fugā eligiṫ peccatū veniale: aut futura timeṫ pena peccato veniali debita cū operis venialis electiōe hmōi pena ſecluſa. dico igiṫ gratie cōpoſſibilē eſſe timoꝛē filialē atq̄ etiā initialē: nō aūt mūdanū aut ſeruilem qui moꝛtalē includat difformitatē. Eſt ꝓterea ſciēdū nōnunq̄ timoꝛē ſeruilem iuxta vocabuli ſonātiā ſumi pro quocūq̄ ſeruitutis timoꝛe: ſeruitutis quidem ſiue pene ſiue culpe: ⁊ hmōi quādoq̄ eſt moꝛaliter bonꝰ atq̄ meritoꝛiꝰ: nō tamē manet huius gn̄is timoꝛ in patria vbi imunitatis a ꝑiculo culpe vel pene plena ſecuritas eſt: manet tn̄ in via cū gratia. de huiꝰ gn̄is timoꝛe dicit beatus Auguſtinꝰ: ꝑfecta charitas foꝛas mittit timoꝛē. ergo incipiat timoꝛ q2 initium

Timoꝛ ſeruilis acceptiones.

ſapientie timoꝛ dn̄i: timoꝛ em̄ quaſi locū ꝓparat charitati: cū aūt ceperit charitas habitare pelliṫ timoꝛ q̄ ei preparauit locū q̄tū em̄ illa creſcit: ille decreſcit: ⁊ q̄tū illa interioꝛ: timoꝛ pelliṫ foꝛas. maioꝛ charitas: minoꝛ timoꝛ: minoꝛ charitas. maioꝛ timoꝛ. ſi aūt nullus eſt timoꝛ: nō eſt quo intrat charitas: ſicut videmus per ſetā introduci linū quādo ſuiṫ ſeta prius intrat: niſi exeat nō intrat linū: ſic timoꝛ primo occupat mētē: nō aūt ibi remanet timoꝛ: q2 ideo intrauit vt introduceret charitatē. hec ille cuiꝰ verboꝝ varietas pugnātiā claudere vr̄: ſcʒ q̄ huius gn̄is timoꝛ de quo ꝑſens agiṫ ſermo nō ſtet cū charitate: q2 (inq̄t) cum charitas occupat mentē: nō ibi remanet timoꝛ in oppoſituʒ aūt pauloāte dicit creſcēte charitate minui timoꝛē. igiṫ cum charitate manet remiſſa timoꝛis poꝛtio. Hec em̄ verboꝝ diuerſitas ad diuerſos ſtatꝰ ſcʒ patrie ⁊ vie relata verificari pōt: ſed nō videṫ hoc fuiſſe Auguſtini fundamentū: quare dico ſermonē totū

Charitas ꝑfecta q̄lr foꝛas mittit timoꝛē.

de ſtatu vie verificari ſane intellectū: ſcʒ nō q2 huius gn̄is timoꝛ ſtare poſſit cū charitate: ſed creſcēte charitate atq̄ virtute mētē in bono firmāte atq̄ roboꝛāte decreſcit periculū labēdi in peccatū: ⁊ per cōſequēs rationabiliter decreſcere debet eterne ſeruitutis timoꝛ: iuxta apoſtolū ad Romanos. viij. Quis nos ſeparabit a charitate chꝛiſti certus ſum (inquit) neq̄ moꝛs neq̄ vita neq̄ angeli: neq̄ creatura aliqua poterit nos ſeparare a charitate dei q̄ eſt in chꝛiſto Jeſu. clarum enim nullam creaturam poſſe charitatem impedire qua Chꝛiſtus hu-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

manū genus diligit: nec pariter charitatē qua viator chriſtū diligit: ſaltē ſine ꝓprio voluntatis conſenſu vero aut interpretatiuo: verūtamē qm̄ neſcit viator an finali amore vel odio dignus ſit: videtur in via ſemper ſeruitutis eterne periculū: ꝛ per conſequens timoris ſeruilis occaſio: ꝗuis minoris vbi eſt maior virtutū cumulus cōſuetudine roboratus. Dico igitˀ per charitatis creſcētiā cōiter ſeruilē timorē decreſcere: ſed qꝛ nō creſcit charitas in via vſqꝫ ad ꝯfirmatiōis gradū: hinc nec ipſa timorē vſqꝫ ad nō gradū remittit. Scd̄o dico remittere pōt vſqꝫ ad nō gradū timorē ſeruilē allicietē declinare culpā: ita ꝙ charitas inclināſ deū diligere vt i ſe bonū ſic mētē in diuinū amorē vt nullo alio allectiuo: nec ꝓprio ſui cōmodo aſſequendo aut icōmodo vitādo: ſed ſolius bonitatis dei contemplatiōe deū diligat: ſcꝫ preciſe vt in ſe bonū. hec intellige ꝗtū ad habitudinē allectiuā: ꝛ charitati coagente volūtate: quēadmodū eniꝫ voluntati ꝗtūcūqꝫ peccatis inuolute ſubeſt cum iudicio rationis temerario omnem ſeruitutis future timorem excludere: ſiccū ꝗtacūqꝫ charitate vie poſſet oculū ad ſeruitutem vitandā tanqꝫ ad cauſam motiuā dirigere.

*Per charitatē creſcētia cōitˀ ſeruilis timor decreſcit.

Omnium agendorum finis vltimus eſt deus actualiter: virtualiter aut (vt nonnulli volunt) habitualiter preſtitutˀ. Actui enim completā dat bonitatem: maiorem quidem actuali relatione intentus: deinde virtuali: ꝛ poſtremo habituali. Cuius carentia debito obligationis pro tunc debiti actum viciat: alias autem non. ipſa incompletam nihilominus relinquit operi bonitatem.

Relatiō multiplex operū i aliquē finem.

Primum notabile. nō vacat hec mā difficultate ardua: circa quā diſcordātiū opiniōes fuere. ¶ Unam ſecutus eſt Greg. ariminēſis cuiˀ due ſuntˀ ꝓpoſitiōes. ¶ Prima nullˀ actˀ humanˀ eſt moraliter bonus niſi in deū actu vel habitu referatur: ita (inquit) ꝙ nunqꝫ ſit aliquid ab homine bene moraliter: niſi fiat ex dilectiōe dei actuali vel habituali infuſa vel acquiſita: ita quod ad huiuſmodi actum concurrat effectiue dilectio dei vel habitus eius. ¶ Secunda cum omnis actˀ humanus ſit moraliter malus: atqꝫ peccatum qui non actu vel habitu refertur in deum: hinc nullus eſt actus liber indifferens inter moraliter bonum ꝛ malum: naꝫ aut refertur actu vel habitu in deum: ꝛ ſic eſt bonus: aut non refertur: ꝛ ſic eſt malus. Infert nullum actum hominum ſimpliciter infidelium eſſe moraliter bonū: ſꝫ atqꝫ culpabilē malū cum in eis non ſit actus vel habitus dilectionis dei: dicitur ſimpliciter infidelium ad excludendos ſciſmaticos: hereticos: catholicos: ꝛ reliquos: qui aliquali fide noſcunt deum. ¶ Hec dura opinio nō mihi videtur vera. Primo peccatum eſt dictum factum vel concupitum contra legem dei: ſed nulla a domino deo data fuit lex viatoribus tam oneroſa arctans in omnibus actibus liberis etiam extra preceptorum materias indifferentibus talem obſeruare in deum relationem: igitur ex ſola illius carentia non ſunt dicendi quicunqꝫ actus liberi culpabiles. prout deambulatio: fricatio barbe: ꝛ huiuſmodi. Alias turpiſſime erraſſet vſqꝫ nunc eccleſia huiuſmodi legem populo potiſſime viris ſimplicibˀ nō promulgās: ſi ita cōtinue apud

Relatiōis i deū actuali habitu carētia ſꝫ Gre. viciat actū

Actˀ aliqs liber an ſit idifferēs et anˀ aliq infideliuꝫ actˀ ſunt nō culpabiles.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

omnes ⁊ in quibuſdam actibus liberis requireretur illius obſeruantia. Secū do omnis actus liber abſq; dei amore actuali elicitus eſſet culpabilis: patet nullum talem actū coefficit habitus ſine ſuo actu. ¶ Preterea nullus actus vo luntatem neceſſitat cunctos ſuos actus in obiectum illius referre: igit̄ nec ha bitus. ⁊ per conſequens ad quoſdam actus non concurrit: cum non ſit potior habitus quam actus: ⁊ nullum eſt ibi limitans habitum ad concurrendum po tius ad aliquos quā ad alios. igitur ad nullos concurret ſine actu ſuo: oporte ret igitur hoc incidere ſcilicet omnem actum liberū eſſe malum ceſſante actua li dei dilectione: qđ abſurdiſſimū eſt: nō tenemur enim pro ſemper de ipſo deo cogitare: igitur nec pro ſemper quando libere operamur eum actualiter dilige re. Tertio pure infidelis adultus faciat qđ in ſe eſt ad cognoſcenda virtuti ne ceſſaria querens inſtrui: cui illuminationē immittat deus: actus illuminationē precedentes non fuerunt actu vel habitu in deum relati cum nulla preceſſerit in eo dei cognitio: ⁊ quis dicere audeat actus illos fuiſſe culpabiles? tum quo niam ad eos obligabatur: tum etiā non erat pro tunc illi poſſibile eos in deum actu vl' habitu referre. Preterea per eos illuminationē meruit a domino ex hy potheſi: igitur non fuerunt culpabiles: ſic opinionem illā pro ſecunda eiꝰ parte relinquo falſam. ¶ Et dico circunſtantie vltimi finis carentiā non viciare: niſi quando eſt actui debita ineſſe obligationis debito. Eſt enim lex noſtra certis preceptis contenta inter que nullum eſt: ſic viatorem ſub peccato arctās omni bus actibus liberis huiuſmodi circunſtātiam preſtituere: quare dico qđ pure infideles ſolo pietatis motu parentibus ſubuenientes: ⁊ ita de alijs actibꝰ iuri naturali conformibꝰ nō peccant per actus huiuſmodi: quinimmo ſunt morali ter boni incomplete tamen.

Circūſtantie vltimi finis carentia quā actū viciet.

Secundū notabile. ponit Bonauentu

Relatio i fi nem multi plex.

✱ Actual' relationis diffinitio. Quid ſit re latio ↄ̄tua lis.

ra in ſcđo diſt. xli. triplicem relationē ſcʒ actualē: virtualem: ⁊ habitudinalem. ¶ Actualis eſt quādo quis de fine aliquo cogitās amat eū: ⁊ ꝓpter ipſuʒ ama tum vult aliquid. ¶ Relationem autem virtualē (quā alio nomine habitualeʒ appellat) voco (inquit) nō qua quis in generali refert ad deum omnia opa diei vel anni ſed qua quis refert aliquod opus in deum: ita quod opus ſequēs di rectam habet ad opus primum ordinationem ⁊ conſequentiam: prout ſi quis intendit dare pro deo centum marchas: ⁊ incipit dare: ⁊ cogitat de deo in pri ma marcha: ⁊ in alijs nō cogitat: nihilominus tamen omnes dationes ille ſūt ei meritorie ⁊ fructuoſe. Si autem opus alterius generis inciperet: oporteret quod intentio renouaretur ad hoc quod opus eſſet meritorium. Per hunc (in quit) modum intelligitur eſſe in viris religioſis: qui in principio ex charitate deuouerunt portare religionis pondus: quicquid enim faciunt quod ad ſue re ligionis obſeruantiam ſpectat ex prima intentione eſt eis meritorium ad ſalu tem niſi forte (quod abſit) contraria intentio ſuperueniat in alijs aūt que ad re ligionem non ſpectant: ſecus eſt: quia illa intentio non ſe extēdit ad alia. ¶ Ha bitudinalem autem intentionem ſiue relationem: voco quando non precogita to fine vltimo ſiue deo) ex ſola boni operis conſideratione ipſa charitas prom pta: vel aliqua alia virtus charitate informata: ad ipſum bonum opus incli nat ſicut vir obediens meretur obediendo prelato ſibi precipienti etiam ſi ni hil de deo cogitet: ſed ſolum conſideret ꝙ bonuʒ eſt obedire. hec Bonauētura.

✱ Que di cat ītētio ſi ue relatio habitudia lis.

Tertium notabile. Doctor ſubtilis ea

dem diſtinctione de bono meritorie loquens dicit. meritum videtur eſſe ex cha ritate inexiſtēte: pōt aūt actꝰ referri ex charitate in finē vltimum tripl'r. ¶ Uno modo actualiter ſicut cogitans actualiter de fine diligit illum: ⁊ vult aliqđ ꝓ pter ipſum. ¶ Alio modo virtualiter: ſicut ex cognitione et dilectione finis de

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

uentum eſt ad volitionem huius entis ad finē. ¶Tertio mō habitualiter: puta ſi omnis actus referibilis ad finem manens cum charitate que eſt principiū referendi dicatur referri habitualiter. Hec ille. Satis cum Bonauentura in re conuenit: relationem tamē quam iſte virtualem appellat: ille vocat habitualē: ⁊ quam iſte habitualem/ ille habitudinalem noiat: ⁊ iudicio meo rectius. Naꝫ iſta tertia relatio non eſt aliud quā habitudo referibilitatis operis in deum ex quadam gñica eius bonitate. ¶Et de hac (inquit doctor ſubtilis) actus cū charitate exiſtēs qui nec actualiter nec virtualiter ex charitate refertur in deū/ nō eſt meritorius nec demeritorius: alias homo in gratia exiſtens continue mereretur vel demererek. nā in eo ſunt cōtinue illius generis actus: nō enī habēt ſufficientem bonitatē ad meritū: nec etiam ſufficientē rōnē mortalis aut venialis: quia deꝰ non obligauit nos ad hoc. ¶Iſta opinio nunc tenet cōiter: ſcꝫ requiri ad meritū relationem actualem aut virtualē: ⁊ non ſufficere habitualem.

Quartum notabile. Alium modum dicendi ex ſcdo ⁊ tertio mixtū tangit Bonauētura/ vcꝫ quod ſufficit relatio in habitu ⁊ in vniuerſali. hoc eſt ſufficit operū referibilitas quam aliquādo pceſſerit actus relatiuus: ſiue fiant poſtea opa in virtute illius primi actus ſiue non: qñ (inquit) ꝓpoſuiſſet aliquis in corde ſuo ſeruire deo in principio anni/ vel mēſis vel ſeptimane/ vel diei: oīa opera: ſcilicet referibilia in deum: que ipe faceret: nihil cogitās de deo eſſent ſibi meritoria. ¶Hūc modum ſequūtur aliqui moderni dicentes ad actum eſſe moraliter bonū ⁊ meritorie: ſufficere relationē vnicaꝫ in pncipio vite qua homo intendit oīa opera bona dirigere in deū: ⁊ poſtea aliȷ̄ actus ſint in deum referibiles. ¶Sed inquit Bonauentura: ex hoc valde ampliatur ⁊ largatur via ſalutis: ⁊ auctoritatibus ſanctorum obuiatur: qui dicunt eam valde arctam. modus enim dicens requiri relationem actualem nimis arctat/ modus dicēs ſufficere habitualem nimis ampliat: hic igitur doctor quem aliȷ̄ cōiter ſequuntur/ ponit requiri ⁊ ſufficere actualē aut virtualem.

Relatiōis in finē opiniones q̄tuor.

Quintum notabile. Colligi poſſunt quatuor modi. ¶Primꝰ dicens requiri actualē. Secūdus aſſerēs ſufficere habitualem. Tertius ponit nec illū requiri: nec iſtum ſufficere: ſed req̄ri ⁊ ſufficere actualem aut virtualē. Quartus ex primo ⁊ ſcdo mixtus dicēs ſufficere operū referibilitatē quā aliqñ pceſſerit actualis relatio ſeu intentio actualis referēdi ſiue efficiēter ſiue imptinēter illā primā intentionē opera ſequitur. ¶Ad hunc quartum modum non ratio nec authoritas: ſed potius volūtaria diuinatio. Que porro eſſet habitudo ꝓpter q̄ actꝰ ſequētes: qui nullo modo mediate vel immediate effectiue ab illa intētione precedēte fiunt: immo qui ſine ea facti fuiſſent: aliquam ſumant bonitatē ab ea? Preterea actus iſti ſequētes facti cum gratia aut ſunt effectiue a gratia aut nō: ſi primū ſunt meritoriȷ̄. ſi ſecūdum ex communi ſententia non ſunt meritoriȷ̄/ ſiue preceſſerit huiuſmodi intentio ſiue non. Non eſt igitur ab illa radice querenda meriti ratio. Recurrere ad habitum ex tali intentione genitum/ nihil eſt dictu: quoniam habitus ſine ſuo actu/ non ad alia conducit opera. Amplius: pone chriſtianum gratia baptiſmali inſignitum: qui circa vſus rationis initium anteq̄ eruditionem de vno deo habuerit ſequatur naturalis equitatis lumen: ⁊ quantum in ſe eſt querat in agendis ⁊ credendis erudiri: propter quod dominus eum illuminet/ actus illi ſunt boni: non mali: cum per eos illuminationem mereatur: ⁊ tamen non preceſſit huiuſmodi vniuerſalis intentio vel particularis: immo nec video cur in eo gratiam habente baptiſmalem non ſint eterne vite meritoriȷ̄.

¶De duobus igitur bonitatum generibus moralis videlicet ⁊ meritorie quid ſit dicendum.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Bonitate prouenięte ex fine vltimo circũſcripta reſidet in actib⁹ bonitas moꝛalis.

Quo ad pꝛimum genus ſit pꝛima concluſio: preter genericam bonitatem/ſcilicet ex materie congruẽtia cõſurgentẽ eſt in actu repertibilis vera moꝛalis bonitas citra bonitatẽ ex fine vltimo oꝛtã in rõne finis ꝓuenietem/pꝛobo. actus cũ vltimo fine aliũ habẽs finẽ honeſtũ ab vtro ꝙ bonitatẽ recipit: ſed nõ viciat per vltimi finis carentiã tpe quo nõ tenet quis illum finem ei pſtituere/videlicet tpe quo nõ tenet de eo cogitare: igitur quam a fine creato honeſto bonitatẽ habebat/retinet. Preterea eſt ad rectã rationez conformitas nõ aliunde viciata: igitur moꝛalis bonitas: alr in ſolo noie vim faciES. Dico igitur opus de genere bonoꝝ ex honeſto fine cũ alijs circũſtãtijs creatis factum eſt vere moꝛaliter bonum.

Finẽ creatum cõtingit opi eſſe preſtituendo ſtrictioꝛ obligatiõe ꝙ increatũ.

Secunda concluſio. ſtat aliquo caſu viatoꝛẽ magis obligari alicui opi finẽ creatũ pſtituere quã increatũ pꝫ/ contingit obligari preſtituere finẽ creatũ: ⁊ nõ ꝓ tũc ad increatũ teneri. patet: inſtãte moꝛbo graui medicus tenet exhibere medicinã fine ſanitatis: et ita de multis alijs operibus quibus nõ pro tũc aſtringit increatũ finem prefigere.

Tertia concluſio. ex fine melioꝛi maioꝛ actui ſurgit bonitas moꝛalis adiectis alijs debitis circũſtãtijs: quare cõſummatã bonitatẽ addit finis increatus. id de ſe patet.

Actus moraliter boni abſ ꝙ dei cognitione.

Quarta. in eũdẽ finem perfectioꝛ relatio maioꝛ addit moꝛalẽ bonitatem: id pariter ex ſe claret: quare actualis relatio magis quã virtualis auget bonitatẽ. ⁊ virtualis pluſ ꝙ habitualis ꝙ nõ ꝓpꝛie relatioꝛ ſed potius referibilitas venit nũcupanda. Sequit: in carentibus vltimi finis cognitione ſunt actus vere moꝛaliter boni/laude at ꝙ premio digni: ꝙuis nõ conſummate bonitatis moꝛalis ꝓut reperitur vere calidũ nõ ꝯſummate calidum.

Act⁹ an cõtingat eſſe meritorios abſque dei cognitione.

Quo ad ſecundum ſit pꝛima concluſio. bonitatem moꝛalem non actualiter vel ꝟtualiter vltimo fine oꝛnatã: cui coaſſiſtit gratia/potuiſſet deus ad eternum acceptare premium. qd aũt inſtituerit nõ eſt viatoꝛibus expreſſe ⁊ euidenter notum. ¶ Pꝛima pars patet ex dei immenſa potentia: ipſius enim eſt quid ⁊ pro quo conferat.

¶ Secunda pars innotuit ex opinionuz multitudine defectu ſufficientis authoritatis vel rationis expreſſe oꝛta.

R D D J.

* Odia i dubijs reſtringẽda ⁊ fauores ampliãdi.

Secunda concluſio. pie credendum eſt huiuſmodi moꝛalem bonitatem ex fine honeſto creato ſcatentẽ at ꝙ gratie coaſſiſtentẽ acceptari a dño: oſtẽdo/odia (ſaltẽ in dubijs) ſunt reſtrigenda: ⁊ fauores ampliãdi: eſt ꝙ poti⁹ ad miſericoꝛdiã quã ad ſeueritatis rigoꝛẽ iclinãdũ: nec hic fauoꝛ fouet: ſed poti⁹ aĩos ad honeſta cõcitat opa. Preterea: nõ niſi qd in ſe eſt vt ad qd tenet requirit deus ab hoie: ſed cõtingit talia opera honeſta ⁊ iuri naturali cõfoꝛma eſſe alicuius faciẽtis qd in ſe eſt vt agẽda ⁊ agendi modos noſcat: igitur pie credẽdũ eſt illa eẽ meritoꝛia. Mirũ ꝑfecto eſſet ſimplices ⁊ fere totã hoĩm turbã pmio fruſtrari: ꝙ honeſta pceptoꝝ opa ſine actuali dei ꝯſideratione: nec in virtute precedẽtis operantur fine honeſto illis preſtituto.

Bonitas moꝛalis maioꝛ maius facit meritum.

Tertia. vbi eſt maioꝛ bonitas moꝛalis Illic aſſiſtente gratia: eſt maius meritum: id notum eſt/ quare conſultiſſimum foꝛet in operum bonoꝛum exercitio deum actualiter pro eoꝛum fine preſtituere: ⁊ huiuſmodi dilectionem non interrũpere/aut minus quã poſſet: viris eñ doctis meritoꝛium valde cenſeo iſtud genti ſimplici diligenter indicare.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Quarta. datur actus liber medius inter moralr bonū et morali-
ter malum:inter meritorium:et demeritorium pa
tet/dat actus liber cui⁹ nec ex obiecto/nec ex circūſtātia eſt aliqua laudabili-
tatis aut vituperabilitatis rō:put libera leuatio feſtuce. nulla laudabili aut vi
tuperabili circunſtantia circum amicta.

Actus dat indifferēs

Dubium ad quod pro quorūdā opinione dicētiū nihil homi-
nem facere cum deliberatiōe/qd non com-
putet deus ad meritum vel demeritum:arguit̄ his authoritatib⁹. j. ad Corith.
j. Oia in gloriam dei facite. et ad Collocenſes. iij. Omnia quecunq; facitis ſiue in
verbo ſiue in opere oia in noie domini noſtri Jeſu xpi facite. ¶ Preterea eſt di-
ctū ſaluatoris:omne verbū ocioſum qd locuti fuerint hoies de eo reddēt ratio-
nem in die iudicij. Matth. xij. Et Bernardus/pariter Anſelmus/exigetur a no
bis omne tempus impenſum qualiter fuerit impenſum:ita qd nō peribit capil
lus de capite. nec momentum/id eſt minimū de opere. ¶ Reſpondendum: ver-
bū apoſtoli illic eſt cōſilij non precepti:foret tn̄ precepti expoſitū negatiue/id eſt
nihil cōtra gloriā dei facite. Et ad alia dicendū accipi ocioſum pro eo qd vtili-
tate caret debita/ad quā videlicet pro tunc tenetur operans.

Non profecto ſubuertitur debitus agēdi or
do:ſed obſeruatur:cū pro finis cōceſſi ade-
ptione ab operante propria ordinant̄ me-
dia:quibus huiuſmodi finem eſſe adipiſcē
dum iura voluerunt. Cum itaq; dei pcepta
ſint eterne beatitudinis conſequende atq;
perpetue pene vitande media:hiſq; obſeruatis tradiderit
dominus aſſequendam eſſe celeſtem felicitatē et perpetuā
gehennam vitandam:hinc turpiter aberrant indiſtincte aſ
ſerentes preceptorum obſeruantiā illo fine viciari. Id fal-
ſum putauerim etiam huiuſmodi fine ipſi mandatorū ob-
ſeruantie cauſalitatem ſine qua non tribuente:modo(vt di
xi)non preſtituatur appreciatiue vltimus nec operi deſit
alius ei pro tunc debitus. huic ſuffragatur ps. cxviij. Incli
naui cor meum ad faciēdas iuſtificationes tuas ineternum
propter retributionem:finis igitur iſte mercenarius:opus
non inficit:et per conſequēs nec perditiōis eius timor:iux-
ta id Prouer. xv. In timore domini declinat omnis a ma-
lo. et Eſa. xxvj. A timore tuo domine concepimus et parturi
uimus ſpiritum ſalutis. hinc ſalutari conſilio peccatorib⁹
ad penitentiam euocandis duo hec proponuntur nouiſſi-
ma(ſcilicet beatitudinis atq; gehenne eternitas)tanquā
allicientia ſequi bonum:et a malo declinare:quod ſane nō
fieret ſi alicui⁹ eorum fine viciaretur opus:quinimmo recte

Fine beatitudinis cōſequende aut pene vitāde an viciet preceptorum obſeruantia.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Inter ſpiritusſancti dona venit huiuſmodi ſeruitutis eterne timoꝛ (qui eſt initium ſapientie) enumerandus: dicēte Hieremia pꝛopheta. Induraſti coꝛ noſtrum vt non timeremus te: ſecus ſi aliunde diſſoꝛmitatē inuolueret timoꝛ pꝛout peccandi pꝛopoſitum non eminente pena. ¶ Bernardum igitur libꝛo de diligendo deo dicentem (quamuis ſeruire deo ſine pꝛemio non poſſet: non tamen eſt ei intuitu pꝛemij ſeruiendum) intellige: pꝛemio pꝛeſtituto pꝛo fine appreciatiue pꝛincipali. ¶ Concludo igitur triphariam triplicique fine contingit pꝛeceptoꝛum obſeruantiam fieri: ſolo ſcilicet pꝛecipientis amoꝛe: ſolo mercedis amoꝛe vel timoꝛe aut mixtim ex his. ¶ His quidem tribus modis et moꝛaliter laudabilis ⁊ meritoꝛie bona poteſt eſſe mandatoꝛum obſeruantia. ¶ Quolibet pariter trium modoꝛum accidit viciari: tum ex finis carentia pꝛo tunc ineſſe debiti: tuꝫ etiā ex inoꝛdiata finis mercenarij pꝛeſtitutione: videlicet eo appꝛeciatiue tanquam vltimo fine pꝛeſtituto.

Fine triplici contingit pꝛeceptoꝛum obſeruantiā fieri.

Circa materiam hanc de pꝛeceptoꝛū obſeruantia timoꝛe pene vel mercedis amoꝛe: erronea aſſerunt quidā ad pauca reſpiciētes. dubium ita iuxta triplicem pꝛeenumeratum obſeruantie pꝛeceptoꝛum modum tribus explanabo punctis.

Pꝛeceptoꝛum obſeruantia ſolo pꝛecipientiſ amoꝛe an ſit magis ſincera.

Quantum ad pꝛimum dici ſolet magis ſincerā pꝛecepti obſeruantiaꝫ eſſe q̄ ſolo dei amoꝛe fit tum q2 ex maioꝛi pꝛocedit charitate in deum: tum etiam ipſe deus magis illic rationem finis participat. hinc dicit̃ amoꝛ atq; timoꝛ filialis eſſe perfectoꝛū / quo ſcꝫ amat̃ deus vel timet̃ dei offenſa non commodi pꝛoprij vel incōmodi gratia / ſꝫ dei. q2 in ſe boni. Amoꝛ aūt mercenarius aut timoꝛ initialis duos ſcꝫ habēs oculos. vnū ad deū / alterū ad mercedē iſtud eſt imperfectoꝝ atq; initiātiū ſeu incipiētiū venire ad deū. ¶ Vterq; hoꝝ ſcꝫ amoꝛ ⁊ timoꝛ recte appellari pōt initialis etiam mercēnarius. Pena enim merces eſt peccati. pꝛout beatitudo virtutis retributio. ¶ Quid autem illud contineat veritatis: pono concluſiones.

Pꝛeceptoꝛum obſeruantia viciari pōt per hoc ꝙ ſolo dei amoꝛe fit.

Pꝛima: viciari poteſt certi pꝛecepti obſeruātia per hoc qđ ſolo dei amoꝛe nō alio fine pꝛeſtituto fit. oſtendo: cōtingit viatoꝛem ſub pꝛecepto obligari finem aliquem creatū operi eius pꝛeſtituere. igitur huius creati finis carētia erit peccatū: qui enim reubarbarū in potu fine curationis a moꝛbo miniſtrare tenet̃. aut qui fine vtilitatis eccleſiaſtice certū beneficiū alicui cōferre obligat̃. aut fine tuitionis patrie periculū moꝛtis in bello ſubire / vel hmōi: ⁊ tale qđ ſolo increato fine ſoloq; dei amoꝛe faceret: ipſe irrationabiliter atq; temerarie operaret̃. ⁊ culpabiliter omitteret / ſcꝫ finem creatū (ad quem ex hypotheſi aſtringitur) non pꝛeſtituens.

Finis creatus cū increato au

Secunda concluſio quandoq; finis creatus operi cuꝫ fine increato pꝛeſtitutus bonitatē auget. patet / contingit finē creatum ſub obligatiōe vel magne vtilitatis conſilio cade

Miniſterio de Educación, Cultura y Deporte

re.igitur operi certã bonitatis menſurã adijciet: quod igitur ſine huiuſmodi fi ne creato non fieret opus nõ minuit bonitatem nec minorem charitatis aut di lectionis dei feruorem arguit: quinimmo nõnunquã eſt augmenti argumentũ: quãdo ſcʒ ſub dei precepto hmõi finis creatus cadit preſtituendus. *get bonitatem.*

Tertia concluſio corrollaria: quanto operi bono plures preſti tuũtur fines ei debiti tanto maiorem accu mulat bonitatẽ.pʒ: quiſqꝫ illorũ finium certã bonitatis portionem ei prebet. ¶ Hinc amor proximi propter deũ: quo vterqꝫ cõparatiue diligitur eſt morali ter ac meritorie melior ceteris alijs paribus amore dei propter ſe quo ſolus ipe diligitur. ¶ Nã vtriuſqꝫ bonitatẽ retinet: dixi ceteris alijs paribus: qꝛ ſecꝰ vbi iſto actu ſimplici intenſius diligeret deus quã illo relatiuo: quinimmo (qđ cre ditu difficilius apparebit) videt ſolius primi amor in deũ tñ dilectum relatus: eſſe dilectiõe iſta dei moraliter atqꝫ meritorie melior (ſaltẽ conceſſo ꝙ ſupra ne gauimus actũ finis bonũ prebere operi bonitatẽ ſue equalez) nam ille proximi amor ꝓpriã habet bonitatem.ꝛ ab extr inſeco aliam bonitati illius dilectionis dei equalem contrahit. *Finiũ debitoꝝ mĺtitudo bonitatẽ auget.*

Quantum ad ſecundum punctum de ꝓceptorum obſer uantia ſolo pene timore / aut ſolo mercedis amore: ſcʒ an vniuerſaliter operis mali omiſſio.vel cõmiſſio boni preciſe timore pene facta ſit vicioſa. ¶ Pleriſqꝫ videtur ꝙ ſic.ſed differẽter: nã vbi timor pene tollit efficax velle operis mali: aut nolle efficax boni. ꝛ admittit actũ inefficacẽ eſt pctm̃ mortale.vbi aũt vtrũqꝫ tollit tã efficacẽ ꝙ̃ inefficacez eſt pctm̃ veniale. Exẽplum primi.vbi preciſe timore pene eterne qs efficaciter vult orare quãdo tenet ꝛ orat.habẽs tamen orandi nolle inefficax ſcʒ diſplicẽtiam. aut pariter ſolo timore pene efficaciter vult fornicari habẽs fornicatiõis velle inefficax: ſeu eiuſdem cõplacẽtiã.tã ille ꝙ̃ iſte peccat mortalr.pʒ ratiõe/ nã odit penã ꝛ nõ culpã. Idẽ Auguſtini auctoritate in epiſtola ad Anaſtaſiũ.ꝛ ſup pſal. xxxiij Qui timẽdo nõ faciat mala/ ꝛ mallet facere ſi liceret. itaqꝫ ſi facultas nõ detur voluntas rea tenet. Exemplũ ſcdi.ſolo timore pene qs efficaciter recuſat orare ſine orãdi diſplicẽtia.aut efficaciter vult fornicari abſqꝫ cõplacẽtia forni catiõis: ipſe venialiter peccat: naʒ deliberate timet qualiter non debet teſte ibi Aug. Amicus iuſticie eſt qui amore nõ peccat: tunc enim vere timet peccare qui amat iuſticiam quam nollet amittere. Nã qui gehennam metuit/ non metuit peccare: ſed ardere/ ille autẽ peccatum metuit qui pctm̃ plus metuit quã gehẽ nã: hec ille. Cõtingit tamẽ ſic ſe habentem pene eterne euadere debitũ.nã alias orare omitteret vel fornicaret/ aut cupere ꝛc.iuxta Chriſoſtomuʒ in homilia.q̃ timore pene deo ſeruit/ penã quidez euadit (ſcʒ eternam) ſed mercedem iuſticie non habet. Sentẽtia illa quo ad vtrunqꝫ eius membrũ videt mihi falſa: ꝛ duas pono concluſiones. *Precepto rum obſeruantia ſolo pene timore aut ſolo mercedis amore.*

Prima eſt ſecũdo membro obuia non quelibet operis prohibi ti omiſſio vel cõmiſſio operis precepti preci ſe timore pene facta maculat venialiter. Probo/ quandoqꝫ licitum eſt.immo qñ ꝙ tenemur aliquod de ſe indifferens omittere vel committere: nec aſtringimur pro ſemper actualiter vltimi finis amorem preſtituere: cũ nec pro ſemp de ipſo cogitare teneamur.igit tunc omiſſio vel cõmiſſio talis opis de ſe indifferentis ſolo timore pene (gratia exẽpli ad vitãdũ corporis incõmodũ) nõ eſt peccatum. igit a fortiori omiſſio operis in ſe mali vel operis in ſe boni cõmiſſio ſolo timo re pene/ ſcʒ ad vitãdam penam eternam minime viciat non aliunde poſito de turpante.conſequẽtia patet: culpabilitas prouenire ex circũſtantie finis caren tia. Contra nõ pro ſemp arctamur cuilibet operi amorem finis vltimi actuali ter preſtituere.cum nec de ipſo pro ſemper cogitare teneamur.tum etiã ad im plendum preceptũ pure negatiuum non requiritur actus (ſecus ſi mereri veli *Preceptũ non quecũqꝫ obſeruãtia ſolo timore pene eſt peccatum.*

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

mus)igitur per aduenientē actū non de ſe malū: immo in ſe bonum ⁊ ad quē tenemur:prout eſt pene eterne timor non viciabitur illa fornicationis vel furti omiſſio: homini enim de deo non actu cogitanti non eſſet vicioſa fornicatiōis omiſſio timore infirmitatis.aut alterius incommodi corporis:cur ergo viciabitur timore incommodi maioris ſcilicet eterni/ſecus vbi cū illo timore executionem fornicationis impediēte eſſet ipſius complacētia:aut aliud vicians.

Precepti obſeruantia timore pene cum efficaci cō placentia oppoſiti non p hoc vitiatur.

Secunda concluſio. Primo aduerſa mēbro:commiſſio operis boni cū diſplicentia inefficaci: vt mali omiſſio cum eius cōplacentia preciſe timore pene facta non eſt vitioſa:ipſa aūt diſplicentia vel complacētia ſic. ¶Id pro ſecunda parte notum eſt:cū huiuſmodi diſplicentia vel cōplacentia precepto diſſormetur. ¶Primā partē oſtēdo:nulla eſt operis ad diſplicentiā eius/vel omiſſionis ad operis cōplacētiam habitudo gratia cuius viciet.pȝ:eſt potius cōtrarietas aliqualis:operis eīm de genere boni nec executio nec efficax velle eſt a nolitiōe que eſt diſplicentia:eius igitur non ab ea maliciā ſumit:nō pariter(vt ſupra oſtēdi)a timore pene:igitur nō eſt vicioſa:idem de operis mali omiſſione. ¶Hanc igitur elice regulam.niſi ſpeciali precepto in certa mor materia caueat de vltimi finis actualiter amati circūſtantia nō tenemur illam actualiter preſtituere aliter quecūꝙ libera hominis operatio nō actualiter de deo cogitantis eſſet peccatū:qd nemo diceret: cū pleruꝙ non ſubdit libero eius arbitrio ad eū aduertere:ſeu de eo cogitare.eſto igitur ꝙ ad actū plene moraliter bonum requireretur vltimi finis amati circunſtantia actualis:nō per hoc ſequitur vniuerſaliter eius carentiam actū viciare: quinimmo tunc erit indifferens:⁊ ita alicuius circunſtantie carentia actū reddit non bonum qui eum non efficit malum.

Precepti obſeruantia mixtȝ dei amore ⁊ pene timore.

Quantum ad tertium punctum de preceptorum obſeruantia mixtȝ amore finis vltimi:⁊ timore pene vel mercedis amore. ¶Premitto primam omniū volūtatis affectionū radicem atꝙ originē cōiter eſſe amorē:nō enim regulariter aliquid odio habetur vel timetur vel deſideratur:niſi propter aliquod amatum cui illud eſſe cōueniens vel diſconueniens apprehēditur. Premitto inſuper omnem amorem propter qd ad aliquem amorem non propter quid eſſe reducibilem:ſiue omnē amorem concupiſcētie ad aliquem amicitie amorē. His premiſſis viam vnā cum apparentijs hic aperio. In cauſalitate efficientie ⁊ finis poſſunt ſe habere hi tres actus timor pene/ timor culpe/amor precipientis:vno mō ſit amor pria radix:ſcdo modo timor pene:nomine timoris compreheñſo odio.

Primo quidem modo multiphariam aut enim ex amore dei effectiue:⁊ per modum habitudinis finis oriat timor culpe/⁊ ex vno illorum vel ex ambobꝰ timor pene naſcatur:⁊ ſic efficiētie atꝙ habitudinis finalis videt ordo debitus: qm̄ ꝑpter qd vnunqdꝙ tale ⁊ illud magis: illo aūt ordine plus diligitur deus ꝙ odiat culpa ⁊ plus culpa ꝙ pena odit. ¶Alio autē mō ꝙ ex timore pene oriat timor culpe: ⁊ ex vno eorum vel ex ambobꝰ amor dei naſcat:⁊ iſte apparet ordo idebitus ⁊ reducibilis ad aliquē inordinatū amorē ex quo duplex illud odiū.ſ. culpe ⁊ pene exurgat:ille videt inordinatus ſuſpſius amor:cōiter enim odium non eſt ſine amore:imo ſm cōem doctrinā nūꝙ:in pria qdē cōbinatiōe.ſ.timoris culpe ex timore pene vbi qs minime vitaret culpam:immo offendere deū vellet niſi immineret pena:plus odit penā ꝙ culpam:qd eſt odiū inordinatū. Pariter in altera cōbinatione amoris dei ex timore pene orti:plꝰ odit penā ꝙ diligat deū:qd ē inordinatū. In cōbinatione pariter amoris dei orti ex tiore culpe: ſic qd non niſi imminente culpa deū amaret:plꝰ odit culpā ꝙ diligat deū:qd adhuc duplr pōt eſſe:vel plus odiat culpam propter penā inde ſequētē ꝙ diligat deū:aut plus

ADDI. *In cauſalitate efficientie ⁊ finis poſſunt ſe habere timor pene / timor culpe / amor precipientis.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

odiat culpã ꝓpter ipſiꝰ culpe turpitudinẽ atqꝫ deformitatẽ q̃ recuſat maculari/ q̃ diligat deũ:ꝛ vtroqꝫ modo id videt̃ ex inordinato ſuiꝑſius amore ꝓcedere.

Secũdo modo amore beatitudinis aut timore pene exñre radice ex q̃ oriat̃ amor ꝟtutis:ꝛ ex aliq̃ eoꝝ vl' ex ãbobꝰ ꝓcedat dei amor:iſto mõ plus diligeret̃ btitudo pluſqꝫ pena timeret̃ qꝫ ꝟtus amaret̃: et plus btitudo aut virtꝰ diligeret̃ qꝫ deꝰ. Et ſm hoc ꝯñter rñdendo videret̃ ad dubium dicẽdum ꝙ ex radice ſcõi mẽbri prime cõbinationis vel ſcõe ſcꝫ ex timore pene vel amore beatitudinis impletio preceptorum orta viciaretur.

Quid aũt veritatis hec cõtinẽt ſint cõcluſiones. P^a ſola dilectiõis dei origo ex amore mercedis vel odio pene nullũ illorũ actuũ viciare ſufficit. Probo:nã ꝙ ad dilectionẽ dei eliciẽdã volũtati coagat mercedis dilectio:vel odiũ pene nulla ex hoc diſſormitas ad rectã rõnẽ ꝯſurgit: ergo nõ viciat̃ hoc ſolo mercedis amor vl' odiũ pene aut dei dilectio:añcedẽs pꝫ cũ nãlis eſt efficiẽtia illa nec i libera volũtatis ꝑtãte actũ eliciẽtis ẽ nõ ei cãm nãlẽ applicatã coagere:q̃ eñ deo nõ ꝑcogitãs mercedẽ ꝑpetuã deſiderabat vel eternã timebat penã/ꝛ occurrẽte dei ꝯſideratione porẽtis mercedẽ dare ꝛ a pena liberare dei amorẽ elicit tũc nõ ei libeꝝ ẽ mercedis amorẽ/aut odiũ pene ĩpedire qn volũtati coagãt. ¶ Qñqꝫ eñ prioritas exñtie eſt cãlitatis efficientie occaſio cõtingit amorẽ ipſius a/ꝓcedẽtem coagere ad ipſius b/dilectionem ſequentẽ/q̃ precedens coeffeciſſet eum.

Amoris ex amore origo efficientia an amorez viciet gr̃a exẽpli amoris dei ex amor mercedis.

Secunda concluſio. Amoris mercedis vel odij pene ſuper dei dilectionẽ exceſſus ſolus gradualis intẽſionis nõ eſt ſufficiẽs aliquẽ illoꝝ actuũ viciare.ꝑbo:ad nullũ certũ intẽſionis gradũ deteriate obligat̃ viator diligere deũ:igit̃(eo moderate diligente mercedẽ ꝛ actu remiſſiori diligẽte deũ)nõ ꝑ hoc aliqs horũ actuũ culpandus eſt.

Amoris ſuper amorẽ exceſſus gradualis an ipm q̃n que viciet gr̃a exẽpli amor/mercedis ſup dei amorẽ

Tertia concluſio. Penes exceſſum appreciationis creature ſuper ipm deũ hic ſumẽda eſt culpa:pꝫ/dꝫ plꝰ qꝫ aliud appreciatiue diligi. ¶ Sed q: ex mõ loquendi cõditionali crudo atqꝫ indiſticto i hac materia frequẽs ꝛ multiplex orit̃ abuſus : cũ dr̃ ſi nõ eſſet mercedis amor vel timor ſeu odium pene/plato nõ deum amaret:aut non alia dei precepta obſeruaret.

Amoris ſuper amorem exceſſꝰ appciatiõis id ebite viciat eum.

Quarta ſit concluſio pro dogmate diligẽter aduertenda. Preciſſa inexiſtentie actus liberi conditio nõ ſufficit ad bonitatem moralem vel maliciã:nec ſola hominẽ merentẽ vel demerẽtem efficit:ſecus actu inexiſtẽte:pꝫ per actum poſſibilẽ aut futurũ nõdum inexñtẽ nõ denoiatur q̃s ex nũc bonus vel malus. Exẽpli gr̃a:ponat̃ ſi ſortes cognoſceret platonẽ amaret eũ charitatiue per hoc nõ dr̃ nunc eũ charitatiue amare nec mereri : ſit piter ita/ſi ſorte cognoſceret robertũ eũ odiret nõ per hoc dicẽdus nũc eũ odire nec demereris. ¶ Quare abſqꝫ merito vel demerito verificantur in ſorte he propoſitiones:diligerem platonem ſi eum cognoſcerem:odirem robertum ſi eum viderẽ. ¶ In hoc enim aberrant communiter nõ aduertentes ꝙ propoſitio hypothetica pure conditionalis non actum inexiſtentẽ ſed conditionem inexiſtentie ſignificat/id eſt conditionem qua ineſſe poſita inexiſteret actus. Donatur itaqꝫ bona inſpiratio cauſa eſſe cur nulla ſit in me furti volitio q̃ alias ineſſet: dico hanc propoſitionẽ in me verã ſine culpa vellem furari niſi eẽt inſpiratio qua nõ actus tanqꝫ inexñs ſed conditio inexiſtentie denotatur:ſcꝫ ꝙ nõ inſpiratiõe poſita ineſſet mihi furti volitio. Hinc ꝛ indocte de timore ſeruili loquuntur dicentes eũ peccare qui timore pene vult peccatũ vitare: id tñ nollet ſi nõ imineret pena. Cõtra

Amoris aut alteriꝰ actus cõditio ſola in exiſtẽtie nõ ponit bonitatẽ vel maliciam.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

non hic denotaꝛ ineſſe nolle vitandi pctm̄:ſed ꝙ ineſſet vbi nō imineret pena di
co hanc ſolam inexiſtentie actus conditionem non iſtum reddere culpabilem ſe
cus aliquo complacentie actu.

Dubium ex dictis decidenduꝫ circa com
mune dogma dicentiū in omni virtutis aut vicij genere elicibilis eſt quedam
cōditionalis virtus aut vicium. Exēplū primi vellē ꝑpetuā ſeruare cōtinētiam
ſi eſſeꝫ ſoluta:vellē moꝛtē pro fide ſubire ſi mihi a tyrāno offerretur toleranda.
Exemplū ſecūdi:vellem foꝛnicari ſi occurreret materia:vellē fidē negare ſi moꝛs
hac conditione ꝓ poneretur:⁊ ita in alijs materijs ꝓut in ſymonia ⁊ vſura in qbus
tales ſolēt conditionales iterponi:vellē pro tpali emere ſpirituale : aut ecōuerſo
ſi offerretur:vellē mutuare grā lucri ꝑter ſortem ſperati ſi ꝓponeretur.

Dico propoſitiōes huiuſmodi poſſe ſine
virtute aut vicio verificari immo nullo poſito voluntatis actu : ſed dūtaxat ſit
inexiſtentie cōditio/id eſt illa conditione poſita poneretur actus:verificātur he
ꝓpoſitiōes ſoꝛtes vellet foꝛnicari ſi ei occurreret meretrix:vellet pro tpali emere
ſpirituale ſi ei offerretur ⁊c.nec tamen quis ſani iudicij diceret ſoꝛtē ad huiuſmo
di materias non aduertētem peccare:ſic enim continue peccaret tñ etiā nullius
ꝑcepti eſt in eo trāſgreſſio cū nec commiſſio nec omiſſio.

Cōditiōalis ⁊ ſi abſqꝫ actu verificet ꝯtingit tñ volūta= ſuo arbi= trio elice= re actū vbi differunt vult ⁊ vel= let.

Dico inſuper pro amplioꝛi rei intelligen
tia poſſe aliquē dupłr ſe habere. ¶ Uno modo cum actu aliq̄ poſitiuo . ſcilicet cū
volitione quadā complacētie operis:ſeu cum quodā ꝓpoſito explēdi illud ſi oc=
curreret facultas. ¶ Alio modo ſine actu aliquo poſitiuo:ſed cū ꝯditiōe inexiſtē=
tie que eſt ipſa volūtas ſic ſe habens ꝙ actum eliceret occurrente operis faculta
te. Et cōmuniter mō loquendi abutūtur authoꝛes:qm̄ primū ꝓprie dꝫ per verbū in
dicatiui explicari: nā actū poſitiuū cōnotat:ſcđm aūt ꝑ verbū cōiūctiui:ſic ꝓprie
differūt iſte ꝓpoſitiones:ſoꝛtes vult emere ſpūale ꝓ tpali ſi offeratur:ſoꝛtes vellet
emere ſpūale pro tpali ſi offerretur:ꝑma notat actū inexñtē:ſcđa aūt ꝯditionē inexi
ſtentie actus.i.ineſſet ſi poneretur cōditio:quare ſine actu volūtatis ſoꝛtis nō veri=
ficatur pꝛima:ſcđa aūt ſic. Idem in pꝛima ꝑſona dicatur:differūt volo emere ſpūale ꝓ
tpali ſi offeratur vellē emere ſi offerretur. ¶ Quia tñ pro actu inoleuit modus loquē=
di impropꝛi⁹ cōiūctiui vellē ⁊c.iccirco diſtingui poſſet ꝓpoſitio hm̄oi:⁊ dicas poſ
ſe actū iā inexiſtētē denotare:aut cōditionē inexiſtētie actus:nō aūt venit penes
hoc ꝓpoſitio indicatiui diſtinguēda.ſ.volo aut propono emere ſpūale pro tpali
ſi offeratur:nā actū poſitiuū ineſſe impoꝛtet. Fateoꝛ nihilomin⁹ hāc ꝓpoſitionē
volo emere ſi offeratur eē penes cathegoꝛicū ⁊ hypotheticū diſtinguēdam.

Actus du= plex cōdi= tionatus ⁊ abſolutus

Dico pꝛeterea duplicem voluntate poſſe
elici opis actū:vnū obiectiue abſolutū:aliū obiectiue cōditionatū penes duplex
iudiciū pꝛacticū:vnū cathegoꝛicū/alterū ꝯditionale. Exēplū ꝑmi/hoc op⁹ ē agē
dū cui ꝯfoꝛmatur iſte actus volo hoc opus agere. Exemplū ſcđi/hoc eſt agēdū ſi oc
currat facultas cui cōfoꝛmatur iſte act⁹ volo hoc agere ſi occurrat facultas(hac di
ctiōe volo lata i hoc totū agere ſi occurrat facultas)ſic ipſa eſt ꝓpoſitio cathego
rica poſſet aūt i ſenſu hypothetico accipi(hac dictiōe volo lata dūtaxat i hoc cō
plexū op⁹ agere(⁊ equalet iſti.ſ.oꝛdine ꝓpoſitionū tranſpoſito)ſi occurrat facul
tas volo hoc agere: in qua denotatur volitio ſeu propoſitum abſolutum agēdi
hoc ſeu quedam huius operis complacentia.

Ubi pro vtili documento memoꝛandum
eſt cōiter cū īpoſſibilitate executionis opis/aut nimia difficultate/aut volūtate

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

toꝛpente: tales actus haberi ꝯditionatos/aut abſolutos ꝯplacentie inefficaces: ⁊ queadmodū: vt ſupiꝰ dixi: ſtat cū actu inefficace actꝰ noīe ꝯtrarius efficax: ſic cū actu conditionato. Exēpli grā: cū ꝯplacētia inefficace fornicatiōis abſoluta: pariter cū volitione eiꝰ cōditionata: ſtat eiꝰ efficax nolle: ⁊ ecōuerſo cū inefficace opis nolitione ſeu diſplicētia abſoluta pariter cū nolitione eiuſdē opis ꝯditionata: ſtat efficax eiuſdē opis nolitio. Per hmōi igit̄ actꝰ abſolutos inefficaces: aut cōditionatos cōtingit inſtāte ipoſſibili opis executione aut nimia difficultate: aut volūtatis toꝛpoꝛe demereri in gn̄e maloꝝ: aut in genere bonoꝛum mereri.

Sequuntur coꝛollaria. Primum. nulli ad operis executionē impoſſibilitate vſum rōnis hn̄ti/ſecluditur circa opus illō via merendi. ſ. p velle inefficax/ſeu p opis ꝯplacentiā: aut per velle cōditionatū. Pꝫ inſup qd veritati ⁊ cōe dogma ꝯtineat aſſerentiū poſſe āgelo cuiuſlibet gn̄is virtutū aliquā ineſſe: in materijs em̄ quarū executio nō eſt gn̄is eoꝝ/ipſi ꝯditionatos actus poſſunt elicere. ſ. vellē ꝑpetuā ſeruare virginitatē ſi mihi eſſet ſeruandi vel perdendi facultas. Dico vt ſupra ꝓpter illic nō poni actū: ſed bene ſic. ſ. volo perpetuam ſeruare virginitatē ſi mihi aſſit facultas.

Angelo ſi virginitatis virtus ꝯpeteꝛ valeat idē in reliqs materijs.

Secundum coꝛollarium. contingit conditionatos volūtatis actus nō in ſe malos eſſe vitādos: pꝫ: cōtingit p accidēs tales incendiū mali pbere: prout iſte ⁊ ſimiles/ vellē aut volo huic mulieri cōmiſceri: aut iſtū occidere ſi nō eſſet prohibitū/hmōi actus q̄tū eſt ex ſe ſunt rōni recte conformes nihilominꝰ ex humane ꝯditionis infirmitate poſſent executiōis operis incendium miniſtrare/⁊ hinc ꝓpter huius periculum viciari.

Actꝰ ꝯditionati nō in ſe mali quoqꝫ vicē incendiū pbent.

De actuum accidentibus moꝛaliter immutantibus eos. Capitulum. ix.

Moꝛalem actus bonitatē atqꝫ maliciam minuit confuſio: quoniā q̄to confuſioꝛ actus: tanto imperfectioꝛ: tantoqꝫ ab efficacia ⁊ ab executione remotioꝛ: quare non ſemper q̄to certioꝛ eſt prudentia melioꝛ eſt actus ei confoꝛmis: nec cuicunqꝫ prudentie infallibili confoꝛmis actus eſt quocunqꝫ actu cōfoꝛmi prudētie fallibili melioꝛ

Actuū ꝯfuſio minuit boni ⁊ mali ratione.

Primuꝫ notabile. q̄to aliqs actꝰ eſt pluriū/tanto ē cuiuſlibet eoꝝ magis indiſtinctꝰ: talis aūt indiſtinctio ꝯfuſio appellat̄. Exēpli grā: noticia hoīs eſt indiſtincte oīm hoīm repſentatiua: ⁊ ita eſt eoꝝ ꝯfuſa: eorūdē aūt hoīm magis ꝯfuſa eſt aīalis cognitio gn̄ica: ꝯfuſioꝛ ſubē: cōfuſioꝛ entis: ſic ⁊ volūtatis actꝰ illis noticijs corrn̄dētes hoc mō explicabiles: volo aut diligo hoīeꝫ aīal/ſubāꝫ ens. Idē em̄ ex pte collectionis ꝯtingit. Exēpli grā diligo iſtos: diligo iſtos ⁊c. demonſtrentur duo: deinde quatuoꝛ: ⁊ ſic vltra. dico vbi maioꝛ demonſtratur pluralitas: eſt maioꝛ indiſtinctio atqꝫ confuſio.

Confuſus actus ē indiſtinctus

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Actiones ſunt ſingularium.

Secundum notabile. Dicit cōiter actiōes eſſe ſingularium/ atq; liberas operum executiones eſſe ab actib⁹ volūtatis ſingularib⁹/ hic ſermōes vniuerſales q̄ valde certi ſunt/ ſūt dicti inutiles/ q2 nō executiui. Exēpli grā/ iſte actus nō eſt executiuus volo aliquē occidere. Iſte aūt ſic/ volo occidere iſtū/ pariter volo dare elemoſynā alicui/ ſed bn̄ volo dare iſti. ¶ Uerūtn̄ iſtud ſane intelligēdū eſt ⁊ nō indiſtincte accipiēdū aliq̄ eīm teſtāte volo bona mea aliquibus dari paupibus fieret dnūj tranſlatio/ fateor hāc non eſſe per modū effectiue imperātis efficientia proprie dicta/ q̄liter dicimus operationes corporis exteriores efficienter eſſe a voluntate.

Cōfuſio actus moraliū minuit bonitatē atq; maliciam.

Prima concluſio. Moralem actus bonitatē ſiue maliciā minuit cōfuſio actus. p3 ex dictis: minus diſticte h3 boni vel mali rationē. Sequunť corollaria. Primū: melior moraľr eſt iſte actus: volo iſti dare elemoſinā hoc actu/ volo dare elemoſynā alicui: ⁊ iſte volo occidere iſtū hominē: deterior/ hoc actu: volo occidere aliquē hoiem. Scdm̄ corollarium ſortes in capite q̄drageſime hunc habeat actū/ nolo ieiunare in q̄drageſima: ⁊ alter nolitiones dierū ſingulorum pticulares neuter ieiunet: ceteris alijs paribus graui⁹ peccat ſcd̄s diſtinctis illis nolitionibus q̄ primus illo actu cōfuſo/ ſic vnus quatuor diſtinctis volitionibus volens quatuor hoies necare grauius peccat q̄ alter vnico volūtatis actu illos q̄tuor occidere volens.

Act⁹ pōt eſſe cōfuſ⁹ multipľr.

Secunda concluſio. Actus confuſus in coniunctim vel diſiunctim eſt ceteris alijs paribus i bonitate vel malicia minor actu bono eorūdem obiectorum copulatim vel copulatiue aſſumptorum: p3 q̄tum eſt ex ſuo mō eſt indiſtinctior atq; ab executiōe remotior. Exēpli grā: iſte actus volo vtrūq; iſtorum occidere eſt deterior iſto volo aliquē iſtorū occidere: ⁊ ita i alijs p ariter volo iſti indigēti ⁊ iſti dare eſt melior iſto/ volo iſti vel iſti. Fateor ipſum facilius poſſe viciari iſte pariter actus eſt danda elemoſina alicui: eſt iſto minus bonus: eſt danda iſti qui tamen eſt difficilius obliquabilis.

Act⁹ boni vl mali diſiūctus an ſit malus.

Primum dubium. An iſte actus volo bene vel male agere ſit malus. ¶ Reſpondeo negatiue q̄tuz eſt ex ſe: oſtendo: iſte actus genericus nō eſt mal⁹ volo aliqd agere: q̄ tn̄ ſub diſiunctiōe illa illa duo mēbra icludit: nā agere: cōe eſt ad bene agere ⁊ male agere: dixi q̄tū eſt ex ſe: qm̄ cū illo actu poſſet eſſe alius indifferentie actus. ſ. propoſitum ſiue fuerit opus bonū ſiue malū operādi illud: ⁊ iſte act⁹ foret culpabilis nō pmus. ¶ Quēadmodū igiť ad diſiūctiue veritatē ſufficit vni⁹ ptis veritas: ſic ad licite eē volitā ſufficit vni⁹ ptis retitudo: ad copulatiuā pariť eē obliquā ſufficit vni⁹ ptis obliq̄tas: vtraq; aūt diſiūctiue pte exn̄te obliq̄vr̄ act⁹ nō eē difformitatis ptis deterioris: ipſi⁹: aūt copulatiue vtraq; pte exn̄te obliq̄: volitio toti⁹ ē deteriori pte deterior ceteris alijs parib⁹: qd̄ addo: qm̄ poſſet aliūde ſurgere aggrauatio.

Actus tertius medū ⁊ finis.

Secundum dubium. Actus tertius qui eſt medū ⁊ finis eſſet minus bonus q̄ aliquis actus extremorum: cū ſit ꝯfuſior: pariter actus p obiecto hn̄s materiā cū circunſtātijs min⁹ bon⁹ q̄ hn̄s p obiecto materiā tm̄. ¶ Rn̄deo negatiue: ⁊ ad obiectionē dico plus bonitatis affert hmōi additamētum/ q̄ auferat ꝯfuſio ſeu indiſtinctio.

Actuū pluralitas obiectiua bonitatē aut maliciā ed augerī q̄

Moralis bonitatis atq; malicie augmentum pbet pluralitas obiectiua: non quidē geometrica proportionalitate: nec proprie arithmetica vt falſe dogmatiſari ſolet: ſed potius iproportionalitre: cum actuum interiorum differentiam ſpecificaz

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

faciat pluralitatē inequalitas. ¶Sic de alia obiecti ma gnitudine aut reliquorum circunſta utionaliter actum re ſpicientium. lib.fo.49. co.3.⁊.4.

PRimum notabile: intenſum remiſſum/magnũ paruũ/multũ paucum ſub his rōnibus faciũt actuũ interiorũ drām ſpecificā/vt alias oſtēdi. Hi em̄ act⁹ ſpē differũt/diligo ſortē bonũ:diligo ſortē meliorē appeto honorē puũ/appeto honorē magnũ/volo ſemel ieiunare/volo bis ieiunare hmōi autē cōditiones nō obiectiue/ſꝫ circũſtātes atq̄ cognite circũſtare/⁊ ſi nō ſpeciē nature ſpeciē tñ moris immutare poſſunt.

Secundum notabile. proportio eſt duorũ cōparabiliũ habitudo/ꝓportionalitas aũt eſt ipſarũ ꝓportionũ habitudo. ¶Proportionalitas quidē geometrica eſt portionũ equalitas/prout inter.iij. viij.xvj. eſt geometrica proportionalitas/nā vbiq̄ proportio dupla. ¶Proportionalitas aũt arithmetica eſt exceſſum īter comparata equalitas/prout īter. j.ij.iij.iiij.nam exceſſus eſt.j.pariter inter.ij.iiij.vj.viij.vbi exceſſus eſt.ij.Sequitur perfectiones rerũ eſſentiales nō eſſe ꝓportionales ſed improportiōales:ſeu improportionaliter vna aliā excedit. Exempli gratia/improportionaliter homo eſt equo perfectior/iſti pariter act⁹ volo occidere vnũ/volo occidere duos/ volo occidere q̄ttuor ſunt improportionales:ſilr iſti volo occidere vnũ/volo occidere duos /volo occidere tres/nā ſpecie differũt.

Proportio q̄d proportionalitas ⁊ q̄tuplex.

Perfectionis rerũ eſſentiales non ſunt ꝓportionales.

Prima concluſio. Moralem bonitatem atq̄ maliciā auget pluralitas obiectia aut magnitudo ceteris alijs paribꝰ.pꝫ: ſimile additũ ſimili auges ipm/hinc volens occidere duos grauius peccat volente occidere vnum/aut volens bis furari/volente ſemel furari aut volens furari multum/volente furari paucũ idem ex parte boni in his actibus volo ſubuenire vni:volo duobus ſubuenire/volo ſemel deo ſeruire/volo bis ei ſuire ⁊c. Ex pte ſilr obiecti offenſi q̄ui⁹ delinq̄t maiorē offendēs aut offēdēs magis bñfactorē/⁊ intelligo vt dixi/ceteris alijs partibus/quoniam aliūdē circunſtantiarum diſparitas conditionem rei immutare poſſet. Exempli gratia:ex certa circunſtātia poſſet vnitas vel paucitas vel paruitas eſſe alicui licita/⁊ nō pluralitas vel magnitudo:prout ꝯtingit alicui debili eē licitũ ſemel ieiunare⁊ nō bis: aut pauperi licitũ eſt denariũ vnũ alijs pauperibus porrigere/⁊ non duos/aut paruũ appetere honorē/⁊ nō maiorē. Alie quidē circũſtātie poſſent etiā diſparitatem addere quare intelligēdũ eſt infra latitudinē ſui generis:ſcꝫ boni in bonis/⁊ mali in malis/⁊ alijs ceteris paribus.

Secũda cōcluſio. Pluralitas obiectiua nō proportionaliter geometrice/aut arithmetice ꝓportionalitate ꝓprie dicta auget/ſꝫ poti⁹ iproportionaliter:oñdo primo act⁹ hmōi differũt ſpecie tñ etiā/ act⁹ ꝓ obiecto īfinitatē habēs eſſet īfinite bonitatis. ꝓbo:īfinita ꝓportiōe melior eſſet actu habēte ꝓ obiecto vnitatē de ꝓportionalitate em̄ geometrica eſt clarũ vcꝫ ſi velle occidere vnũ ⁊ velle occidere duos ⁊ velle occidere q̄ttuor:⁊ velle occidere octo ⁊c. ſe haberēt vt illi numeri ſic velle īfinitos occidere infinita ꝓportione eſſet actu primo deterior/immo quocunq̄ citra ⁊ idem de arithmetica proportionalitate oſtendo/nam certi exceſſus etiam q̄ntulicunq̄ equalitate retenta aſcendendo ab vnitate non eſſet ſtatus coordinationis talium actuũ/ quorum īferior eſſet ſubduplus ad aliquem ſuperiorē/⁊ iſte ſubdupl⁹ ad aliquē

Miniſterio de Educación, Cultura y Deporte

eo ſuperioꝛē.⁊ ſic in infinitū/vt pꝫ in hac numeroꝛū arithmetice ꝓpoꝛtionaliuꝫ coordinatiōe.1.2.3.4.5.6.7.8.⁊c.in īfinitum ꝓcedēdo/vbi vnitas eſt ſubdupla ad aliquē eoꝛū ſcꝫ ad.2.et.2.eſt ſubduplꝰ ad aliquē ſcꝫ ad.iiij.⁊.iiij.ad aliquem ſcꝫ ad.viij.⁊ ſic ſine ſtatu/q̄re actibꝰ ita ſe habētibꝰ ꝯſtat/ꝙ infinite malicie eſſet iſte/volo occidere īfinitos.¶Dixi ꝓpoꝛtionalitate ꝓprie dicta vcꝫ ipſoꝛum comparabiliū/nam imaginabilis eſt quedam proportionalitas differentiarū ſeu exceſſuuꝫ ipſoꝛum compabiliū aut additamentoꝝ.Ponaꝛ igiꝛ volitio īfinitatis mala vt duo ⁊ volitio vnitatis mala vt vnū/ſic oēs actꝰ mediātes eſſent mali ſupra vnum ⁊ intra duo/gratia exempli/volitio duoꝛum eſſet mala vt vnum cum dimidio/⁊ volitio triū mala vt vnū cū dimidio/⁊ cū quarta parte/⁊ volitio quattuoꝛ mala vt vnū cū dimidio/⁊ quarta/⁊ octaua/⁊ volitio quinqꝫ mala vt vnū cū dimidio/⁊ quarta/⁊ octaua/⁊ decia ſexta:⁊ ſic in infinitū vſqꝫ ad volitionem infinitatis q̄ mala eſſet vt duo hmōi em̄ proportionalitas verꝰ eſſet in actibꝰ eiuſdē ſpēi intēſe moꝛis creſcētibus/a circunſtantijs circunſtantibus non permutantibus ſpeciem.¶Sequunꝛ coꝛrollaria. Primum ſolutio ieiunij ſymonis ⁊ iude vna nolitiōe eſt trāſgreſſione vniꝰ ſoliꝰ apoſtoloꝛū ceteris alijs paribus grauioꝛ:non autem in duplo.¶Pariter ſolutio ieiunij profeſti omniū ſanctoꝛū eſt grauioꝛ hoc anno ꝙ elapſo ceterꝫ alijs paribꝰ:ꝓpter maioꝛē ſanctorū pluralitatē/nō aūt in ꝓpoſitiōe pluralitatꝫ ad pluralitatē:dixi ceteris alijs paribus nō em̄ illa trāſgreſſio eſt trāſgreſſiōe ieiunij natalis domini/aut veneris ſancte deterioꝛ/qm̄ eſt illic maioꝛ confuſio atqꝫ indiſtinctio/vni pariter ſpecialius vnus dies ꝙ alius attribuiꝛ/tum etiā maiꝰ eſſet hic ſcādalū/atqꝫ cōtēptus verꝰ vel interpꝛetatiuꝰ/quare grauitas maioꝛ.¶Secundum coꝛollarium immediata ⁊ directa cauſa infinite durationis pene dānatoꝛū non eſt(vt quidā dogmatiſant)foꝛmaliter īfinita bonitas obiecti offenſi: tū qꝛ per ventale offendiꝛ ⁊ contra eius legem agiꝛ vt alibi oſtendo/tum etiam ſic actus dei offenſiuus eadem rōne foret infinite malicie dicendus.Fateoꝛ igiꝛ magnitudinem obiecti offenſi aggrauare/quiqꝫ dignū offendit peccat/⁊ qui digniorē grauiꝰ peccat:ſꝫ nō magnitudinis ad magnitudinem proportione.¶Dico igiꝛ directā atqꝫ immediatam infinite durationis pene damnatoꝛū cauſam eſſe diuinam volūtatē ſic inſtituentē/in cuiꝰ mera poteſtate obedientiali ſunt cūcte creature/nō dico huic cōgruentias deeſſe.

Perpetuitatis pene dānatoꝛuꝫ cauſa.

Pctm̄ q̄ deū qꝫ directe ī deuꝫ an ſit q̄cūqꝫ alio grauiꝰ.

Primum dubium.

an omne peccatū quo directe ⁊ immediate deus offendiꝛ/ſit quocunqꝫ alio peccato in pꝛoximum patrato grauius:gratia exempli periurium homicidio?Reſpōdeo ad dubiuꝫ negatiue/quinimo:nō incōuenit directe in deum eſſe ventale pariter aliquod moꝛtale aliquo moꝛtali directe cōtra pꝛoximū leuiꝰ. Ad exemplū aūt adductū ſunt opiniones.Una ꝙ ſic ꝓpter iniuriam atqꝫ ꝯtumeliam in deū directam/qua ſcꝫ quis vocans deū in teſtem falſi deo attribuit eſſe mendacem cum nequeat eſſe falſus teſtis niſi mendax ſit hec ratio non vñiter cōcludit vt dixi.Eſt alia opinio cōtraria cuius motiuum eſt iſtud per homicidiū tolliꝛ eſſe offenſi nō per periuriū/hec ſuaſio pariter nō cōcludit/quoniam quandoqꝫ ipſiꝰ directe offenſi dignitas cū parua vel nulla eiꝰ incōmoditate plus aggrauat ꝙ maioꝛ iactura alterius offenſi minꝰ digni.¶Dico igiꝛ pro rei cōcoꝛdia/dupliciter poteſt quis in periurio ſe habere/pꝛimo de eterna bonitate ⁊ veritate male ſentiēs ei foꝛmaliter attribuēdo eſſe mēdacē/⁊ poterit hoc modo periuriū eſſe homicidio grauiꝰ.Alio modo nō ſic foꝛmaliter id deo attribuēdo/ſꝫ quodaꝫ motu deū in teſtē inuocādo quatenꝰ ei credaꝛ/⁊ hoc piurio poterit homicidiū eſſe grauius.

* Dupꝛr pōt q̄s ſe hr̄e in piurio.

Pctm̄ ī digniorē patratū an ſēper ſit grauius.

Secundum dubium.

an circa deū q̄cūqꝫ offenſa dignioris ſit q̄cūqꝫ offenſa minꝰ digni grauioꝛ ¶Reſpōdeo non:oſtendo:contigit aliquē voto aut alio ſpeciali vinculo obligari in aliquibus

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

rl in aliquibus alicui obedire:⁊ nõ alteri digniori:aut minus obligari iſti ꝙ il
li:⁊ ſic grauior erit offenſa atqꝫ inobedientia in minus dignũ patrata: niſi hic
digniorem appelles cõparatiue vcꝫ cui quis magis aſtringitur, obedire: hinc
in ſuperioribus deciſionibus poſui,ceterorum paritate ſeruata.

Moralem bonitatem atqꝫ maliciam augent ꝓ
portionaliter geometrice ceteris aliȷs parib⁹
gradualis intenſio continuatio:atqꝫ repeti-
tio. ¶ Poſita autem indiſparitate nedũ non
augere:veruꝫ de genere in genus videlicet bo
num in malum:aut malum in bonum mutare contingeret.

Actuũ intẽ ſio ꝯtinua tio ⁊ repeti tio augẽt ꝓ portiõalit' geometri ce.

Primũ notabile.cõtingit actus

liberi creſcẽtiã eſſe a naturali cã quã neqꝫ voluntas ipedire eli
ciẽs actũ:prout eſt habit⁹. ¶ Pariter cõtingit gradũ poſterio
rẽ aduenire paſſo aliter ꝙ prius diſpoſito aut certã hr̃e obli-
gationẽ quã nõ prior actus:cõtingit eñ certũ deuotiõis feruo
rem nõ turbare corpus aut aiam notabiliter aũt inteſiorẽ ſic:
aut cõtra cõſciẽtiã eſſe cõtra quã nõ erit actus remiſſior: ſic per oĩa de ꝯtinua-
tione: aut de eiuſdem actus in ſpecie repetitione.

Act⁹ liberi creſcẽtiã qñ qꝫ ẽ a nãli cauſa.

Secũdum notabile.quidã ordine ſcõm

prius ⁊ poſterius diſcriminãt. Primo qdẽ in malis:dicit Godefredis in quoli-
betis:grauı⁹ peccat qui primo tãgit nõ ſuã ꝙ q̃ ſcõo eã tãgit. ¶ Cõtra eodem
precepto omnis talis actus prohibet:nec ꝯtrũ ex hoc eſt circunſtãtia alleuians
ſcõm actũ potius ꝙ primũ ꝙ ſi aliqua fuerit nõ eſt de per ſe:quinimo aliq̃ etiã
interuenire poteſt aggrauans ſcõm actũ ſuper primũ. In bonis aũt dicit Ro-
bertus olkot:primũ actũ meritoriũ eſſe meliorẽ ꝙ ſit aliqs ſequens ſimilis illi:
nam ille nedum eſt glorie meritorius ſed culpe remiſſiuus atqꝫ eterne pene in
tẽporalẽ cõmutatiuus. ¶ Hec eſt inefficax ratio:tũ primo:actus ſequẽs primuꝫ
ꝯtum eſt ex ſe eſſet eque meritorius illoꝝ vbi materiã inueniret: tum etiã illa
ſunt bonitate actus poſteriora ꝙ enim ab aqua forti aliquid iã mũdũ nõ mũ-
detur:qꝛ ſcꝫ nulla ſupereſt ſordities nõ arguit minorẽ aque virtutẽ: igit ⁊c. Pre
terea premȷ accidentalis additio nõ maiorẽ arguit moralẽ bonitatẽ:quare ꝯ-
tum eſt ex hoc ſolo:dico nõ eſſe actuũ diſcrepãtiã ſecus vbi eſſent act⁹ ſpẽ diffe
rẽtes illa pro obiecto aut pro circũſtãtȷs circũſtãtibus a volũtate ꝯſtitutis ha
bentes.contingit enim hunc actum:volo hec pro reparatiõe offenſe in deũ atqꝫ
cõmutatiõe eterne pene in tẽporalẽ eſſe meliorẽ hoc actu volo hoc nõ illis cau
ſis:iſti enim actus ſpecie differunt.

Actuũ ordo ſm prius ⁊ poſterius qd operet.

Tertiũ notabile.prioritas aut poſterio

ritas etiã ceteris aliȷs parib⁹ põt ꝯtrũ ad aliqd accidẽtale extra bonitatem vel
maliciã cõferre. Ad qd elucidãdũ pmittat ꝙ irremediabilis ipotentia copule
carnalis pcedẽs ipedit matrimoniũ cõtrahẽdũ:ſequẽs aũt nõ dirimit cõtractũ
ſimiliter affinitas ipedit ꝯtrahẽdũ q̃ ſequẽs nõ dirimit cõtractũ. Idẽ de religio
nis voto. In his eñ caſib⁹ act⁹ volũtatis pcedẽs aliqd roboris hꝫ qd nõ ſeqns
quinimo(vt i pmo notabili dixi)etiã in bonitate vel malicia ꝓpter alioꝝ diſpa
ritatẽ poſt votum eñ:ſimplex cõtrahẽs prima vice ſue vxori debitũ reddẽs pec
cat nõ aũt ſequentibus vicibus:vtriqꝫ eñ cõiugũ ante copulã liberũ eſt religio-
nem:ingredi ſic neuter ad primam abſolute obligatur: ⁊ per conſequens voto

✱ In aliqui b⁹ caſib⁹ ac t⁹ volũtatis pcedẽs ali qd roboris hꝫ qd nõ ſe quens.

k

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

preaſtrictus peccat primo reddendo. hoc autem facto obligat̃ reddere petenti/ non tamen licet ei petere/ dico igitur in precedẽtibꝰ ⁊ aliȷ̃s hmõi caſibꝰ aliquid roboris habet volũtatis actus poſterioꝛ/ quod non habuit prioꝛ.

Prima concluſio. moꝛalem bonitatem

atq̧ maliciã augent proportionaliter geometrice (ceteris aliȷ̃s paribꝰ) gradualis intenſio/ cõtinuatio/ atq̧ repetitio probo: nõ minus prohibent duo actꝰ odiȷ̃ proximi cõſtituẽtes vnum ꝙ ipſi diſparati atq̧ interruptiue repetiti nec minꝰ ſtricte cõtinuatio pro determinato tempore ꝙ pro tempore equali ꝓcedẽte: neq̧ minus iterruptiue ſcdo repetitꝰ ꝙ ſimilis precedẽs. Sequit̃ corollariũ cõtingit aliquẽ vnius homicidã eque grauiter peccare cum occidẽte deos aut tres quorũ quilibet eſt eq̃lis primo. Et id multicipliter. Primo penes gradualẽ volitionis homicidiȷ̃ feruoꝛẽ equiualẽtem plurium volitionibꝰ remiſſis/ ſic enim actu feruenter itenſo occidẽs vnicũ eque grauiter vel grauius peccaret ꝙ alius actibus remiſſis prures occidens. Secũdo penes cõtinuationem qua cõtingere põt per actum efficacem cõtinuatum grauius peccare/ eo qui actibus remiſſis cito trãſeũtibus plures occideret. Tertio penes repetitionem qua quis frequenter actum efficacem occidẽdi ſoꝛtem repetẽs/ grauiꝰ peccaret ꝙ paucioꝛibus actibus occidẽs plures. Nedum igit̃ conſiderãda eſt operum exterioꝛum pluralitas/ ſed ad idem opus exterius feruoꝛ actus interioꝛis/ aut diuturna eius continuatio/ aut frequens repetitio. Et idem reſpectu operis boni dicẽdum.

Occidens vnicũ cum actu iteriori itẽſo aut actibꝰ repetitiꝫ eq̃ grauiter peccat cũ. occidẽte longe plures; nõ taliter.

Secũda concluſio. poſita diſparitate cõ

tigit piõtate ⁊ poſterioꝛitate fieri nedum in eodem genere ſm magis ⁊ minus: verumetiã de genere in genꝰ mutationem/ pꝫ in caſibus primi notabilis vbi eẽ eſſet mentis vel coꝛpoꝛis diſpoſitio actum remiſſum ſine nocumẽtis ferre/ ⁊ nõ notabil'r intenſum aut nõ diu cõtinuatum/ aut nõ frequenter repetitũ/ ſic itenſionis aut cõtinuationis aut repetitionis exuperãtia viciaret actuꝫ remiſſo vel mox trãſeunte aut nõ repetito preexiſtẽte bono/ preterea ſit cõſcientia experãtiam illã dictãs eſſe reſecãdam/ ⁊ non reſecet̃ viciat̃ altero citra creſcentiam illam preexiſtente bono/ qnimmo a ſuperioꝛi dari poſſet preceptũ cõcedẽs actũ primum/ prohibens aũt ipſum iterãdum vel diutiꝰ libere cõtinuãdum.

Exterioꝛuꝫ opum nec pluralitas eſt ↄſiderãda ſꝫ iterioꝛum itẽſio aut ↄtinuatio aut repetitio.

Dubium. an peccatum ſit aliqua plurali

tas: cuiꝰ nulla vnitas pctm̃ eſt? videt̃ qꝺ ſic/ in his quoꝛũ nullũ ſeoꝛſum eſſet peccatum nihilominꝰ ex additione vniꝰ alteri efficit̃ quis peccatoꝛ/ aut quodlibet ſeoꝛſum eſſet veniale/ ⁊ ex additione efficit̃ qs moꝛtaliter peccatoꝛ: ſic apparet cõcedendum totam collectionem eſſe peccatum/ vel eſſe pctm̃ moꝛtale/ ⁊ nullum ipſius collectionis eſſe tale. ¶ Reſpondeo id dupliciter accidere poteſt: vno modo cum ſucceſſione/ alio modo ſimul. ¶ Primo quidem modo: vꝫ quod primo trãſeunti aduenerit ſecũdum/ ⁊ ſic propter diſpoſitionem quã fecit primum cõtingit ſcd̃m eſſe peccatũ/ aut eẽ moꝛtale primo nõ ꝑexiſtẽte tali. ¶ Secũdo autẽ modo propter mutuum auxiliũ contingit aliq̃d induci culpabile quale a nullo ſeoꝛſum induceret̃/ quare vtrunq̧ viciabit̃. Exempluꝫ promptum eſt de duobꝰ vulneribus quoꝛum neutrum ſeoꝛſum notabiliter lederet ſcilicet neutro ſuccedente alteri vel coaſſiſtente/ ratione autem ſuccedentie vel coaſſiſtentie fit notabilis leſio. Dico enim contingit per ſuccedentiam ſecundum fieri peccatum: vel fieri moꝛtale primo non preexiſtente tali/ per coaſſiſtentiam autem vtrunq̧ eſt tale/ non igitur in hoc caſu verificatur ſophiſma iſtud/ hec duoꝛum collectio eſt peccatum/ ⁊ neutrum eoꝛum eſt peccatum.

¶ Patet igit̃ quid ſit dicendum ad caſum iter theoꝛicos cõmuniter ꝓclamatuꝫ de quatuoꝛ racemis ablatis dãnũ notabile cõſtituẽtibus ⁊ nõ citra. ¶ Reſpon

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ſeo vt ſupra dupliciter cū quatuoꝛ volitionibꝰ executio fieri pōt. Uno mō ſucceſſiue:ꝛ ſic q̄rta volitio alijs tribus trāſeūtibus manet peccatū moꝛtale:q꞉ efficit notabilitatē dānī:q̄ ſi elicita fuiſſet pꝛima ipſa nō fuiſſet talis. ¶ Scđo autē mō eis ſimul elicitis:ꝛ ſic eaꝝ q̄libet eſt peccatū moꝛtale ꝑpter reliquaꝝ trium aſſiſtētiā ꝑpter quā coefficit dāni notabilitatē:dicere igiť eaꝝ collectionē eſſe peccatū moꝛtale:ꝛ nullā collectiōis partē eſſe talē abuſus eſt. Fateoꝛ hunc non grauiꝰ peccare altero ꝓ q̄rtā:nec icōuenit vnū moꝛtale eſſe pluribꝰ moꝛtalibꝰ eq̄ graue. Ex his ptꝫ ad ſi̇les caſus reſponſio:eius em̄ qui ſucceſſiue aio maliuolo eruit a pꝛimo duos oculos deterioꝛ eſt volitio eradicatiōis ſcđi ꝙ pmi:q꞉ maioris dānoſitatis re nūc ſic ſe habēte:vbi aūt ſimul eruerenť eſſent equalis malicie volitiones ceteris alijs paribus pono oculos eque bonos ꝛc.

Dānū notabile ex multitudine q̄ modis eſſe poteſt.

Culpa poſterioꝛ non nūq̄ eſt ſiti priori deterioꝛ.

Secundum dubium de actoꝛibus quale precedens de actibus.

¶ Reſpōdeo ꝓpoꝛtiōaliter exēpli gratia poſt pꝛimū vulnꝰ ab vno illatū aut poſt tres racemos ab vno ablatos:ſcđs illud ſciēs dat ſcđm vulnꝰ illi ſi̇le:aut aufert quartū racemū.iſte peccat moꝛtaliter qualiter nō pꝛimus qui damnum notabile inferre non intēdebat:quare q̄ paruꝫ quātitate furať grauius peccat altero triplum furante.nam plus ledit cōparatione ad facultates eius a quo furať. Si aūt ſimul de ſe inuicē nouerit: ſic eoꝛum quilibet moꝛtaliter peccat. ¶ Quantum autem ad reparationē atq̄ reſtitutionem,dicendū (gratia exempli quatuoꝛ hominibus quatuoꝛ racemos ab eodē rapientibus)aut hoc fit nullo eoꝝ de altero ſciēte:nec etiā dānum notabile facere volente:ſic nullus moꝛtali furto peccat. Quolibet aūt de alijs ſciēte.nec tamē alteri ſuadente vnuſquiſq̄ peccat moꝛtaliter.nā ſcienter dāni notabilitatem coefficit:nō tamen quilibet obligatur reſtituere in ſolidū, ſed dūtaxat ablatū. Quolibet aūt de alijs ſciente ꝛ eis ſuadente:quiſq̄ moꝛtaliter peccat:ꝛ quilibet tenetur in ſolidum alijs non ſatiſfacientibus procuret igiť q̄ſq̄ integrā fieri reparationem:vno tamen ſatiſfaciente quilibet ergo pꝛimum ab ſoluitur. Poſſet imutari caſus:vcꝫ aliquo eodē hec pluribus ſubtrahente q̄ ab vno ſolo ſubtracta dānum cōflarent notabile:pone nullū ablatoꝝ ſeoꝛſum eſſe peccatū:ſi dicas eū nō peccare per hoc ꝙ nemo imputabiliter dānificať:ſequiť poſſe ex hmōi ablatis aliquē opulenter ſine peccato ditari:cum ex multis taliū minimoꝛum poſſit vnum multum conſurgere:dico hoc illatum non eſſe inconueniens nō aliunde extante intentione mala:aut alia circūſtātia viciante.

* An poſſit aliq̄s opulēter ſine pctō ditari ex ablatis.

Multiplicatis obligationibus augetur bonitas atq̄ malicia ſiue directe ſiue indirecte:ꝛ per accidens operi interueniat obligationis augmentum:potiſſime in bonis quando innoteſcente obligatiōe fit opus ſecundum quod huiuſmodi:in malis autē ea cognita aut cognoſci debita:hinc operatio ſub iure diuino cadens reddiť per ius ciuile:deinde ꝑ ius canōicū repetita melioꝛ aut deterioꝛ:idē de alioꝝ generꝝ legibꝰ a legiſlatoꝛibus obligare potentibus repetitis.

Obligationis augmētū bōitatē auget atq̄ maliciam.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Obligat o dupl'r opi accidere pt

Precepti op⁹ dupl'r fieri p̄t vno mō vt p̄ce- pti alio mō nō vt huius modi.

PRimum notabile. dupliciter pōt

operi accidere obligatio: vno mō directe: vꝫ per expreſſam ſupio ris intētionē ad opus obligare volētis. Alio modo idirecte ⁊ per accidens: vꝫ quando non eſt expreſſa ad opus illud ītētio obli gātis: ſed ex circunſtātia naſcitur obligatio. gratia exēpli: in ope de ſe indifferēti qḋ efficeretᷣ mediū neceſſariū ad precepti obſeruātiā: taliter ēt operis ad qḋ preerat directe obligatio pōt indirecte augeri oꝛiēte ſcādalo: aut graui detrimēto ex hmōi operis omiſſione ſub precepto precadentis.

Secūdum notabile. dupliciter fieri pōt

opus ſub p̄cepto cadēs. Uno mō vt hmōi vꝫ ꝑ modū obediētie atꝗ ſatiſfactio nis p̄cepto. Alio mō nō vt hmōi. grā exēpli. qn̄ nō inoteſcit obligatio aut ea inoteſcente nō fit opus per modū obediētie: ſꝫ ex bn̄placito: aut qꝛ eſt recte rōni moꝛali cōfoꝛme. ¶ Preterea. ea nō inoteſcente duplex poteſt eſſe ignoꝛantia: videlicet inuincibilis: ⁊ vincibilis.

Op⁹ idē ꝯti git a diuer ſis p̄cipi.

✠ Moſaice legis p̄ce ptū moꝛa le forti⁹ li- gari euāge lio repertiū ꝙ antea.

Tertiū notabile a multiplici legiſlatoꝛe

pōt ius robur aſſumere obligādi: pn̄t em̄ multi idē opus idē p̄cipere. Exempli gratia idē ius diuinū aſſumitᷣ in lege ciuili cū roboꝛe obligādi: ⁊ iterꝫ canoniza tur tale ius ciuile cū alio obligādi roboꝛe: ſic eꝗ foꝛtius ligat ꝙ vnico illoꝛum modo. Hic moſaice legis p̄ceptū moꝛale forti⁹ ligat i euāgelio repertū quā an tea: pariter ad op⁹ diuini p̄cepti iterꝫ voto firmatū eſt maius vinculum.

Pꝛīa concluſio multiplicatis obligatio

nibus augetᷣ opis vt hmōi facti bonitas atꝗ malicia: ſiue directe ſiue idirecte iteruenīat hmōi obligatiōis cremētū: ꝓbo qꝛ ꝑ hoc eſt maioꝛ ad rōnē rectā con foꝛmitas aut diffoꝛmitas. tū etiā malicia: qm̄ obligatiōis cremētum opera tionē ducit ad peccati moꝛtalis maliciā: aut de minoꝛi moꝛtali ad moꝛtale gra uius. De bonitate aūt: qm̄ circūſtātiā obediētie ſupaddit q̄ maioꝛ eſt ꝙ victima Dico igitᷣ ceteris aliis parib⁹ idē op⁹ ex obligatiōe factū meli⁹ eſt ꝙ ipm ex ar bitrio grā honeſtatis ei⁹ foret: ⁊ ita in malis in qb⁹ etiā obligatio inoteſcēs ad dit in obediētie circūſtātiā. Sic igitᷣ diligere deū ex obediētia tpe ꝓ quo eſt obli gatio: eſt ceteris alys parib⁹ meli⁹ ꝙ eū diligere nō ex obligatiōe vꝫ tpe ꝓ quo nō eſt ad hoc obligatio. Cōſideret igitᷣ religioſus ꝙtū meriti cremētū ex ꝓpꝛie volūtatis abdicatiōe aſſequatᷣ: lōge plus meretᷣ ꝑ op⁹ ex obediētia ſui p̄lati: aut vinculo voti factū ꝙ per illud volūtarie ſine obligatione meruiſſet.

Op⁹ ſub vo to cadēs fa ctū vt ſic eſt melius.

Bonitas q̄ cūꝗ p̄cepti anꝗcūꝗ cō ſilÿ bonita tē exuperet.

Secunda concluſio. quāuis eidem ope

ri obligatio adueniens bonitatem augeat non tamen eſt quoꝛūdam infallibi liter certa ſententia aſſerentium huiuſmodi bonitatem tranſcendere cuiuſli bet alterius operis non ſub obligatione cadentis bonitate. Pꝛima pars fuit oſtenſa. Secundā autem ſuadeo: quoniam obligationis circunſtantia non infinite auget: videtur igitur poſſe bonitatem per alias circunſtantias ſupꝛa cer tam obligationis bonitatem augeri. ¶ In oppoſitum eſt quoꝛundam opinio dicentium quātulūcūꝗ opus ex obedientia obligationis factum: eſſe ꝙtocunꝗ opere ſupererogationis melius atꝗ magis meritoꝛiū. exēplificant dicētes religioſum a pꝛelato vocatum ad ſolatium plus mereri ſequētē eū ꝙ per integrū pſalteriū in clauſtro: aut aliud op⁹ ſupererogatiōis ab eo factū: ⁊ ꝯñr eſſet dicendū ꝙtulūcunꝗ diuini pꝛecepti opus eſſe magis meritoꝛiū quā oīa bona ſua pauperib⁹ ſuperogare: quā religionē īgredi: quā martyꝛiū de cōſilio tolerare: ſi aliqḋ fuerit tale. ſcḋm hoc pariter diceretᷣ hmōi obedientie circūſtantiam

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

variare bonitatis ſpeciem cui nequit bonitatis conſilij ſpecies coequari ꝙ̄tum cūꝗ in gn̄e conſilij creſcat:prout in alijs rebus ſpecie differētibus accidit.

Sequuntur ex dictis corollaria. Primū. ieiunij ſolutio per eſuz carniū deterioꝛ eſt ea ꝑ panis aut piſcium eſum. pꝫ:ieiunij preceptū eſt pregnās multas pariēs obligatiōes/vnā qua prohibetᷣ refectionū pluralitas:alterā qua vſus carniuz interdicitur. Quāuis em̄ iuxta quorūdā opinionē poſt ſolutū ieiuniū tertia vel quarta refectio non ſit culpabilis non alia interueniēte intēperantia:eſus tn̄ carnium quoties fit die ieiunabili eſt culpabilis:quinimmo multi caſus excuſant a ieiunio per refectionū pluralitatem q̇ ab obligatione eſus carnium non excuſant / quare ſunt obligationes condiſtincte.

Ieiunij ſolutio per eſum carniuz eſt ſolutiōe per eſuz piſciū deterioꝛ.

Secundum corollarium. tenens plura bn̄ficia horas omittens grauius delinq̇t ex eorum pluralitate:⁊ plus meretᷣ dicens eas pꝫ:illic multiplicantᷣ obligatiōes quamuis enim nō obligetur dicere pluries horas/pluries tamē obligatᷣ ad eaſdem:id eſt pluribus obligatiōibus.ſic eodem die duplici ieiunandi cā occurrente:prout in quadrageſima(interueniēte ꝑ feſto aliquo ieiunabili)grauioꝛ eſt ieiunij ſolutio.⁊ pariter ieiunium ex tali obligatione obſeruatum melius.

Beneficia plura iuſte tenens plus meretur dicēs horas grauius ꝙ̄ omittit.

Tertium corollarium. vtilioꝛ eſt penitētia a ſacerdote iniuncta penitēti:⁊ ſuſcepta quā ſimilis voluntarie facta:⁊ tranſgreſſio deterioꝛ.patet:eſt illic obligationis atꝗ obediētie vel inobediētie circūſtantia. hinc non ſine prudentia fiat eius iniunctio atꝗ ſuſceptio.

Satiſfactoriū non eſt per hoc min⁹ meritorium.

Quartum corollarium. opus ſatiſfactoriuz non eſt per hoc minus meritoriuz: quinimmo potius plus.ſcꝫ ex obligatione ⁊ obedientia factum.

Primum dubium. An religionis ſtatus addat opibus bonitatem atꝗ maliciā. ¶Rn̄deo opa precepto rū ſub voto replicata eſſe meliora ꝙ̄ in ſecularibus ſīlia:trāſgreſſioneꝗ deteriorē idē de ꝯſilioꝝ opibus ſub voto eoꝝ cadētib⁹:opa aūt eis nō ſub voto cadentia ſe habentvt in ſeculari ſtatu.Hec oīa intelligo alioꝝ paritate reſētā:hoc eſt ſol⁹ ſtatus nō reddit op⁹ meli⁹ vel deteri⁹:ſecus vbi in bōis eſſet feruoꝛ maioꝛ aut edificatio aut hmōi:⁊ in malis ſcandalū vel igratitudo ⁊c. His ſupaddo diuini precepti trāſgreſſionē eē puri voti trāſgreſſione deteriorē: pꝫ:illius eſt obligatio maioꝛ:quinimo ꝓbabili quorūdam opinione fortioꝛ eſt vīs eccleſie obligatio vinculo voti.Exēpli gratia.grauius delinquit ieiunij ab vniuerſali eccleſie inſtituti obligationē violans.ꝙ̄ ieiunij ſub puro voto cadentis.

ADDI. * Diuini ꝑcepti trāſgreſſio puri voti trāſgreſſione deterioꝛ ē.

¶De omiſſionis malicia vel bonitate. Capitulum.x.

Est pura omiſſio nō modo moraliter verum demeritorie mala:non omnis:ſed libera operis pro tunc precepti:non ſecunduz bonitatis actus omiſſi menſuraz:ſed penes quantitatez obligatiōis precepti ſuam ſumens maliciam:quandoꝗ mortalez:quandoꝗ venialem: aggrauandam quidez:vel alleuiādā circunſtantijs quibus et com-

Omiſſio pura q̄ dicatᷣ moraliter ꝗ̄rve reqratur libertas.fo: 53.co.1.⁊.2

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

miſſio aggrauari vel alleuiari ſolet: non informantibus ſed adiacentibus: quam ⁊ commiſſionem ſic ſeparabiles reperies: vt omiſſiue tantum: aut cōmiſſiue tantum: aut ſimul duobus illis modis delinqui cōtingat.

Omiſſionis deſcriptio.

PRimum notabile. proprie omiſſio eſt alicuius ſubiacentis facultati negatio ſeu priuatio. Quare nemo dicendus eſt proprie id omittere qđ operari nō poterat. Nō igitur proprie omittit quis cibum digerere: aut videre: vel audire ad hec naturali impedimento impotens factus. ipſe autē aliqua dici poteſt omiſiſſe illis requiſita facultati eius ſubiacentia.

ADDI. Nemo ꝓprie dicendus eſt omittere qđ opari non poteſt.

Omiſſio ꝗ ⁊ quot modis pura.

Secundum notabile. ſolet omiſſio appellari pura per actus coaſſiſtentis priuationem. ¶ Et dupliciter iuxta duplicē potētiā: intellectū vʒ ⁊ volūtatē. Pōt em̄ dici pura excludēdo volūtatis actū ⁊ pōt pura appellari vtriuſqʒ potentiarū actum excludēdo. ¶ Et quāuis ſtricte omiſſio ſit operū ſub ꝑcepto cadētiū: ad cōſilia tamen: ad indifferētia. ⁊ ad opera mala extendit. quorū abiectio atqʒ priuatio vere omiſſio nuncupari pōt: modo nihilominus in vocabulo vim facere.

Prima cōcluſio. eſt aliqua pura omiſſio moraliter atqʒ demeritorie mala. pure quidem. i. ſine volūtatis actu formali. oſtēdo: viator pro hoc inſtāti vel tpe diligere deū obligatus non eliciat ꝓ tunc actū ſciens ſe obligari ipſe peccat/ cum deū pro tunc diligere teneatur ⁊ non diligat. non autem aliquo actu peccat. igitur omiſſione pura.

Secunda concluſio. Ad maliciā requiritur omiſſionis libertas. vt ample ſuperi⁹ innotuit/ q̄re nullius impoſſibilis negatio eſt īputabilis/ qm̄ non libera: pͥter nullius poſſibilis nō ſubiacentis ꝓ tūc libero volūtatis īperio/ eſt pariter culpanda.

¶ An aūt ad omiſſionē eē liberā reqͥratur opis omiſſi cognitio/ alibi ſupra explanaui. ¶ Queadmodū em̄ priuatio/ ſeu carētia eſt alicui⁹ negatio cū aptitudine ad actū: defectu cuius aptitudinis nō cōcedimus deum priuari vel carere pctō/ aut lapidē virtute: ſic omiſſio eſt operis negatio cū eiuſdē poſſibilitate: non igiẗ reqͥriẗ (vt falſe aſſerunt nōnulli) obligatio cū nec hoc cōnotat vocabulū. ¶ Cuiuſcūqʒ igiẗ opis nō poſitio eſt ipſi operāti omiſſio potēti in opus illđ: fateor eā nō eſſe ſine obligatione culpabilem.

Tertia concluſio. Non oīs libera operis boni omiſſio/ nec q̄libet libera operis boni ꝑcepti: ſed ſola operis ꝑcepti pro tunc obligantis eſt culpabilis cenſenda. Primū pʒ de operis pure conſilij omiſſione. Scđm pariter de omiſſione opis ꝑcepti non ꝓ tunc obligantis: q̄lis eſſet dilectionis dei omiſſio pro tempore pro quo minime quis deuʒ diligere tenetur. Tertium eſt ex his perſpicuum.

Omiſſiōis grauitas non penes act⁹ omiſſe bonitatis attēdiẗ ſed penes obligationem.

Quarta concluſio. Nō ſm̄ mēſuram bonitatis actus omiſſi attenditur omiſſionis grauitas: pʒ/ cōtingit eiuſdem actus omiſſi ad diuerſos eſſe obligationis inequalitatē. Exempli gratia: ſtat ad idem opus duos inequaliter obligari: ſic igitur eſt idem opus omiſſum ⁊ non equaliter vtriqʒ eſt grauis omiſſio: tum etiam quandoqʒ ſub diſiunctione ad multa inequalia eſt obligatio: tūc q̄ro reſpectu cuius omiſſorū attenderetur omiſſionis malicia: verbi grā duorum indigentium/ vnico potens eſt fortes ſubuenire ⁊ omitti: quero penes quā ſubuentionem omiſſam menſuraret huius pctm̄. Idem in ſimilibus ad nullū em̄ gradū intenſionalē dilectio-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

nis dei determinate obligat viatoꝛ:igit penes nulli⁹ illoꝝ omiſſoꝝ mēſurā bōtatis attēdit omiſſiōis diligendi deū malicia:pña ptȝ.ſi penes determiatū gradū ſumeret:hoc ideo eſſet:qꝛ ad illū gradū determinata eēt obligatio: alias q̄ro cur poti⁹ penes illā dilectionē intēſam ꝙ penes dilectionē intēſioꝛem vel remiſſioꝛem attenderetur menſura.

Quinta concluſio. Penes obligatiōis ꝑcepti menſurā attendit grauitas.ptȝ:ex contrarietate ad obligationē eſt imputabilitas:tū etiam ex diffinitiōe pcti.eſt dictū factū vel concupitum cōtra legē.lex aūt a ligādo ſeu obligādo appellat.cōtingit eñ ad actum gradualiter remiſſioꝛē vitandū maioꝛē eē obligationē.Exēpli gratia ad remiſſum dei odium vitandū maioꝛ eſt obligatio/obligatione vitandi odium proximi intenſius.Quinimmo in eadē ſpecie ab aliquo poteſtatem obligandi habēte prohiberi poſſet certi obiecti dilectio intēſa:vt quattuoꝛ maioꝛe obligatione ꝙ dilectio eiuſdē obiecti intēſa vt ſex.quo ſtāte grauius peccaret iſte dilectione intenſa vt quatuoꝛ ſolitaria(quam dilectione intenſa vt ſex: dixi ſolitaria propter dilectionem vt quatuoꝛ in dilectione vt ſex contentam.

Sexta concluſio. Omiſſio circunſtātijs aggrauat quib⁹ commiſſio.patet.illis auget operis obligatio: igit eis aggrauat eiuſdem omiſſio.Exēpli gr̄a.ex perſone/materie/tempoꝛis/vel loci/vel modi omittēdi circūſtātia redditur omiſſio deterioꝛ.de circunſtantia autem finis/difficultas maioꝛ eſt.

Omiſſio circunſtātijs aggrauat qbus ꝯmiſſio.

Primum dubium. an pura omiſſio pure omiſſiue in finē referri valeat/addo pure omiſſiue:qm̄ nullus ſane dubitabit omiſſionem operis volitā in finē referri poſſe.Exempli gratia. volo ꝓpter iſtū finem non facere hoc. ¶Reſpōdeo affirmatiue:poteſt eñ certus finis voluntatem mouere atqꝫ allicere ad deſerēdā operationē aliqꝫ.ſcȝ nec operando exterius:nec volitionem operādi eliciēdo:ꝛ ſic illo fine erit operis omiſſio.

Omiſſio pura an poſſit pure omiſſiue in finē referri.

Secundum dubium. an commiſſio ꝛ omiſſio ſint adinuicem quo ad culpā ſeparabiles. ¶Reſpōdeo ſic:delinqui enim contingit pure omiſſiue tm̄.pure cōmiſſiue tantū:ꝛ illis duob⁹ modis ſimul.patet:ſtat aliquē ad actū obligari qui ꝓ tūc nullū elicit:cōtingit pariter aliquē ad nullū teneri actū:qui actum malum elicit:pōt aūt q̄s ad actum aliquē aſtringi q̄ actū cōtrariū elicit. Exemplū pͥmi. ꝓ tempoꝛe quo ſoꝛtes deū tenetur diligere nullū eliciat actū ſciens ſe obligari pure omittit nō committendo.Exēplū ſcd̄i.plato qñ non arctatur deum diligere elicit odiū ipſe commiſſiue non autem omiſſiue peccat:cum ad nullum pro tūc obliget actum. Exemplum tertiū:ticius quādo deū diligere tenetur odiat:tūc omiſſiue peccat Nonnullis tamen aſſerere libet in odio totam reſidere omiſſionis maliciam: nam ipſa neceſſario ſequitur odio poſito. Et ſecundum hoc dei odium aut alius actus grauioꝛ eſſet tempoꝛe quo ad actum contrarium obligatur viatoꝛ quam tempoꝛe quo non obligatur:nam eſt duplici inuolutum malicia.ſ.ꝓpͥa: deinde alia quam ſeoꝛſum haberet ipſa dilectiōis omiſſio. Sequit ipſam omiſſionē eſſe ſeoꝛſum culpabilem que poſito odio non eſt culpabilis.Sequit inſuper talem tam commiſſiue ꝙ omiſſiue peccare:vtraqꝫ tamen malicia exiſtente in commiſſione.Iuxta hoc non valet hec ſequela:mala eſſet huiuſmodi omiſſio circunſcripto odio:ergo eſt mala cum odio cui tamen opinari placeret omiſſionem illam cum actu contrario eſſe pꝛopꝛia malicia malam:dicat eam tam liberam ꝙ liber eſt cōtrarius actus.nec eſt habitudo qualis actus interioꝛis ad exterioꝛem:cum ſine interioꝛi nequeat exterioꝛ maliciam habere: ipſa autē omiſſio abſqꝫ illo actu contrario maliciam habere poteſt.

Omiſſionis et commiſſionis ſeparabilitas.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Omiſſio-nis reatuſ quādo cō trahatur. fo.52.c.4. & fo.53.c.1.

Difficilis eſt nonnunꝗ̄ temporis vel inſtan-tis aſſignatio: pro quo omiſſiōis reatus cō-trahitur: quoniam plerumqꝫ non eo tempo-re naſcitur quo ſonat preceptum. Dico igit̄ contrahi qn̄qꝫ pro precepti menſura ſi ꝑ tūc poſſibilis ſit impletio: nōnunꝗ̄ autem pro menſura liberi incurſus impoſſibilitationis. Quandoqꝫ igitur in inſtanti: quandoqꝫ in tempore contrahit̄: quandoqꝫ in tempore contrahitur ⁊ eodem tempore contractus eſt: quandoqꝫ in tempore contrahitur et pro inſtanti terminante eſt contractus.

Addi. ✝ Precep-tū quod-dam tem-pus ad ei⁹ impletio-nem req̄-rit: ad q̄d-dam autē ſufficit in-ſtans.

PRimum notabile. actuum ſub precepto cadentiū quidaꝫ inſtantanee eſt a volūtate creata producibilis prout ꝓprius eius actus. quidam ſolum ſucceſſiue vt exterior potētie motiue operatio. ¶ Et harū quedam maius tēpus requirit / quedā minus. Quoddā igitur preceptū tēpus ad ei⁹ impletionē poſtulat: ad qđdā autē ſufficit inſtās ſaltem ad actus elicitionē: ꝙ addo / qm̄ de continuatione ſecus.

Secundum notabile. qn̄qꝫ ꝑ menſura pro qua ſonat p̄ceptū q̄s potēs eſt ipſum implere nō nunꝗ̄ impoſſibilitatur / ⁊ dupl'r. vno mō ſine culpa / alio modo ex culpa veniali aut mortali. Cōtingit quidē grauiorē eē hm̄ōi culpaꝫ impoſſibilitatiuā / ꝙ fuiſſet p̄cepti trāſgreſſio ipſo potēte implere. cōtingit pariter eē leuiorē: obligatus eīm ad finē ad media aſtringit̄ neceſſaria: ⁊ vitare impoſſibilitantia iuxta ſuperius expoſitum modum.

Precepti obſeruantia quādo ꝯtempus req̄rit: nō-nunꝗ̄ ſuf-ficit iſtās.

Prima cōcluſio. impoſſibilitatiōe nō culpabiliter adueniēte nō imputat̄ omiſſio. ipſa autē accidente ex culpa: vcꝫ ex libera alicui⁹ impoſſibilitatiui electiōe / ꝯhit̄ tunc reatus. Prima ꝑs ꝑꝫ. nemo ad impoſſibile obligat̄. igit̄ dūtaxat id ex quo cōtrahit̄ impoſſibilitas reſtat imputādū. Exēpli grā. ſi q̄s certo tēpore deum teneat̄ diligere: ⁊ ſine culpa in demētiam cadat / vel ebrietatē / vel ſomnū / vel aliud hm̄ōi ſic excuſat̄: ſi autē culpabiliter aliqđ hm̄ōi impoſſibilitatiuū incurrat. ſ. hm̄ōi impoſſibilitationeꝫ sciēs potēſqꝫ impedire. gratia exempli / obligatus dicere horas eligit breuiario carere. aut matutinas audire aſtrictus / ſomnū eligit quē eſſe impoſſibilitatiuū credit / vel credere tenetur: in talib⁹ enim libera hm̄ōi impoſſibilitatiui electio i̅putat̄ imputabilitate omiſſionis actus ad quem alias erat obligatio: nō tm̄ (ꝓprie loquendo) dico tunc omiſſiōis propriū actus reatum contrahi / cum pro tūc non ſit ad actum illum obligatio.

Secunda concluſio. exiſtente determinata impletiōis precepti mēſura: ⁊ viatore ꝑ tunc potente preceptū implere: dico ſi inſtās fuerit ⁊ ꝑ tūc nō impleat. contrahit̄ ꝑ tūc reatus per primum inſtans eſſe: ſi aūt impletio tempus requirat ⁊ det̄ maximū tēpus non ſufficiēs opus p̄cepti implere / ⁊ nō implebit. dico in inſtanti illius temporis terminatiuo incipit cōtrahi reatus per vltimū non eſſe: ſcꝫ nunc non eſt tranſgreſſionis reatus ⁊ immediate poſt hoc erit: ſi autem det̄ tēpus minimuꝫ ſufficiens: ſic in inſtanti illius tp̄is initiatiuo incipit eſſe reatus per primū eſſe: ſcꝫ nunc eſt reatus: ⁊ non immediate ante hoc erat reatus. cōcluſio cognitis ter

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

minis innoteſcit.

Tertia concluſio. ſi obſeruantie ꝑcepti indeterminata ſit tēporis menſura. Hoc dupl'r:aut ſub diſiunctione ſunt tēpora finita(exēpli gratia:ꝑcipitur oratio aut aliud opus temporarium ꝑcipitur hora prima vel ſecunda vel tertia fieri ⁊ non fiat)dico in vltimo diſiunctiōis tpe cōtrahi reatum ſi opus requirat tēpus:⁊ dic vt prius de minimo ꝙ ſic:vel maximo qđ non.ſi em̄ inſtātanee impleri poſſit ad inſtātiū vltimū recurre:nam in eo naſcit omiſſionis reatus. ¶Si aūt diſiunctionis tēpora ſint infinita/exempli gratia/alicui implere potenti ꝑcipiatur deū diligere ante inſtās hore future terminatiuū in aliqua parte eius ꝓportionali: minoribus verſus finem ſignatis:⁊ non diligat:ſic in nulla parte ꝓportionali cōtrat⁹ eſt omiſſionis reat⁹:cū poſt earū quālibet infinite ſint in ꝗbus ꝑceptū implere poterat. Dico igit cōtrahi reatū ante inſtās termināſ horam:omittit em̄ ante illud inſtās atꝙ trāſgreditur ꝑceptū:ſcilicet in tota illa hora.eſt aūt primo cōtract⁹ reatus primoꝙ omiſſum atꝙ primo tranſgreſſum preceptū in inſtāti hore terminatiuo.Primū p3.immediate āte illud inſtās iſte diligere deū tenebat ⁊ nō diligebat.igit omittebat atꝙ trāſgrediebat ꝑceptū:⁊ per ꝯñs reatu3 contrahebat. Scđm oſtēdo.ante hoc inſtās terminatiuū fuit cōtinue potēs ꝑceptū in aliqua parte ꝓportionali implere:igit non fuit plene omiſſum neꝙ plene reatus contractus ante iſtud inſtās.ſi negaueris ꝗro ꝗñ.Cōclude igit in hoc inſtanti hore terminatiuo perdit gr̄a ꝑ primū inſtās nō eſſe.conclude inſup immediate ante hoc inſtās iſte mortaliter omittebat:⁊ in gr̄a erat:non aūt erat mortal'r omiſſu3 Uerūtñ ſi cū partibus hore ꝓportionalibus incluſum fuiſſet in ꝑcepto inſtās eā terminans:dico in eo per vltimum eſſe gr̄am perdi:tuncꝙ ſimul omitti et eſſe omiſſum.contrahi culpam ⁊ eſſe contractam.

ADDI. †Quādoꝙ in vltimo diſiunctionis tē pore reat⁹ contrahitur ſi op⁹ reqrat tēpus.

Dubium.an rationabile valeat eſſe preceptū cum preciſa tpis menſura.aut inſtās terminatiuum excludens latu3. Uidetur qđ non:qm̄ minime ſub humana cognitione cadit talis mēſure preciſio:igit nec rationabilis eſt obligatio.Rñdeo preceptū eſſe intelligendum dari ei cui foret cōicata cognitio atꝙ ei poſſibilis obſeruantia.Uerūtñ non impoſſibile puto vere ab aliquo preceptū impletum ignorante preciſam temporis menſurā.

Omiſſio pura an moraliter bona an ve meritoria.

Dogmatizari ſolet nullā puram operis prohibiti omiſſionem eſſe moraliter bonā. Quod non verū cenſeo:ſed voluntarie aſſertum non inſpecta ſufficienter malicie vel bonitatis moralis rōne. Cū enim omiſſionis difformitatem ad recta3 rationē appelles maliciam:cur pariter omiſſionis libere conformitatē ad rectam rationem cum omnibus circunſtantijs dictantem bonitatem moralē nominare recuſas:integrabitur profecto ex omnibus ſuis cauſis prout ipſius actus conformitas:digna pariter eſt laude qua ſcilicet laudatur qui potuit tranſgredi ⁊ non eſt tranſgreſſus:facere malū ⁊ non fecit. ¶Si enim non niſi in actu conformitatem nuncupes bonitatem nec pariter niſi ī actu difformitatē maliciā appellabit alter. ¶An autem eterni premij ſit meritoria nouit bonorum re

muneratoꝛ deus:potuiſſet quidem legem ſic condere qua li
beram operis pꝛohibiti omiſſionem laudabilem recto fine
circunſtantionatam acceptaret ad gloꝛiam:potuit ⁊ cōtra
rium ex arbitrio ſancire.

Omiſſio pura pōt omnibus debitꝭ circunſtātijs circunſtātionari. ADDI.

Primū notabile. pura operis pꝛo-

hibiti omiſſio poteſt oībus debitis circunſtantijs circūſtationari:
de circūſtantijs enim perſone/loci/tempoꝛis/modi omittēdi cuiqꝫ
conſtat:de finis aūt circūſtantia preoſtendi.poteſt qs a dei charita
te moueri omittenda omittere:ſeu aliqua non operari recta rōne ei oſtenden
te illa non eſſe operanda que alias operaretur.

†Ad actū ſeu meritoꝛie bonum non requirit ꝓ eius obiecto oēs habere circūſtātias cū prudētia.

Secundum notabile:ad actum moꝛali-

ter vel meritoꝛie bonū nō requirit pro eius obiecto oēs habere circūſtātias cū
pꝛudentia:alias ſimplicium pauci ⁊ raro mererent cuꝫ ad huiuſmodi reflexio-
nem nō aduertāt:nec cōſtat dominum eis legem adeo arctam poſuiſſe qui alte
rius generis acceptare potuit ſcꝫ recte circūſtātionatos nō habentes circūſtan
tias oēs pro obiecto. ¶Sequūtur coꝛollaria:bonitati omiſſiōis aut meritoꝛie
nō obſtabit habitudo obiectiua circūſtātiarum.patet:ad hmōi bonitatem non
requirit haberi circunſtantias pro obiecto:quamuis ad actuꝫ eſſe intrinſece bo
num id requiratur.

Omiſſio aliqua libera ē moraliter bona:an autem meritoꝛia non ſic certuꝫ.

Pꝛima concluſio pꝛobabilis: aliqua pu

ra omiſſio libera eſt vere moꝛaliter bona.ꝓbo/dictamine recto oſtēdente volū
tati opus ꝓhibitū eſſe omittēdum propter deum pꝛohibentem:⁊ ea omittet li
bere volūtas ꝓpter deum dilectū:hic eſt vere cōfoꝛmitas dictamini recto ⁊ om-
nibus debitis circūſtātijs:nec aliquid obſtat quin hmōi cōfoꝛmitas ſit nominā
da bonitas.oſtendo nō defectus habitudinis obiectiue circūſtā tiarum vt ſupꝛa
oſtēdi:non etiam defectus libertatis:nā eſt libera omiſſio:nō defectus poſiti-
ui.tū pꝛimo:volūtas eſt quid poſitiuū ſufficiēter huiꝰ cōfoꝛmitatis capax:⁊ ſuf-
ficienter denominabilis bona tali cōfoꝛmitate ad rectam rōnem.tum etiā pure
omiſſionis diffoꝛmitas non requirit aliud poſitiuū denoiabile ꝑter voluntatē:
quinimmo moꝛe quoꝛūdā antiquoꝝ ponēdo actus aīe eſſe ipſam aīam ſic ſe ha
bentē:clarū eſt bonitati ⁊ malicie ſufficere ꝓ poſitiuo aīam ipſam ſic ſe habēteꝫ.
quare cōcludo/queādmoduꝫ dicitur voluntas moꝛaliter mala omittens libere
agenda:ſic dicenda eſt volūtas moꝛaliter bona omittēs libere propter deū opꝰ
ꝓhibitum. Nec huic obeſt Dionyſij authoꝛitas dicentis bonuꝫ eſſe ex integra
cauſa:voluntati em̄ ſic libere propter deū opera mala omittenti ineſt omniū cir
cunſtantiarum debitarum integritas.

†Voluntas moraliter bōa. Voluntas moraliter mala.

Secunda concluſio. potuiſſet deus hu-

iuſmodi omiſſionem puram habere meritoꝛiam.an autem ita inſtituerit non
eſt vſqꝫquaqꝫ certum:nec ad id contradictio vel repugnātia ſequitur.patet/me
riti ratio in diuina acceptatione conſiſtit/quo non minus potens eſt pro libe-
ra omiſſione qꝫ pro actu premiū cōcedere nec minus beatitudinē qꝫ penam. ſed
obijcio. ¶Pꝛimo.cuiuſqꝫ viatoris ꝓ quocunqꝫ inſtāti vel tpe īfinite bōa eēt volū
tas cū īfinita opa mala omittat.reſpōdendum nō infinita mala libere omittit;
nec quicūqꝫ libere omittit/omittit rōne recta dictāte de oībus circunſtātijs re-
qꝫitis.alias eēnt ſil' infinita dictamina recta actualr aut ꝟtualr. Replico diffici
lius.dictamē rectū nō odiēdi deū ꝯtinuet ꝑ hoꝛā:⁊ ſic libere non odiat deꝰ:q: rō

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

dictat/ſic ꝑ quolibet inſtāti libera omiſſio odij dei erit moralr bona etiā ꝓpria bōitate:ergo volūtas iſinite bona:ergo iſiniti meriti. Rn̄deo.nō ſequit̄ volūtatē ſimul eſſe infinite bonā:ſ; poti⁹ iſinite ſucceſſiue ſeu extenſiue:ꝑut de pariete ꝑ‑petuando ꝙ quotidie albedinē nouā haberet/infinitas habebit albedines/nec erit iſinite alb⁹:ſic de aīa ꝑpetuanda ꝙ quotidie actuꝫ nouū eliceret bonū : ipſa iſinitos act⁹ bonos hēbit/⁊ non erit iſinite bona:qm̄ nō ſimul erūt hmōi denoīatiua. Dico ſcdo purā omiſſionē nō eē in bonū ꝯputanꝺ.niſi.ꝑ.ijs mēſuris ꝑ qbus actus ꝯrarius ꝯtinuat⁹ fuiſſet liberatqꝫ iputabilis. Qꝫtū aūt ad aliā obiectionis ꝑtē/ſcꝫ de merito iſinito/pꝫ rn̄ſio:nā meriti rō i dei acceptatione conſiſtit puraꝫ omiſſione liberā acceptare potēris aut etiā nō acceptare/ꝙ ſi acceptare ordiauerit.nō habet̄ vt patuit iſiniti meriti omiſſio:ſicut neqꝫ infiniti demeriti ꝯmiſſio per contrarium actum continuatum.

Primum dubium.

An cōmiſſio ſit in malis omiſſiōe deterior/⁊ in bonis ꝑſtātior. ¶ Rn̄dēdū affirmatiue ceteris alijs parib⁹ reſpectu euſdē:pꝫ:formali⁹ ꝯuertit̄ volūtas in bonū ꝑ actuꝫ qꝫ ꝑ mali purā omiſſionē.⁊ ꝑ arit̄ formali⁹ in malū:tū etiā pl⁹ de ſuo ponit volūtas in actu qꝫ i omiſſione.ſ.conatū ⁊ efficientiā. Uerū duplex ē act⁹ ꝯtr⁹ qdā formalr ꝯtr⁹.ſ.eiuſdē obiecti:qdā v̄tualr/prout eſt act⁹ ſuꝑ ꝯtriū reflex⁹.⁊ devtroqꝫ v̄ificat̄ aſſertio. Exēpli grā:dilectio dei pīter nolle odire deū/ē act⁹ omiſſiōe pura odij melior:pīt odiū dei/aut nolle diligere deū/ē act⁹ pernicioſior omiſſiōe pura dilectionis dei. Dixi ceteris alijs paribus ⁊ reſpectu eiuſdem.alias ſecus/omiſſio em̄ mortalis eſt ꝯmiſſione ventali deterior . ⁊ aliqua mortalis quadam mortali in diuerſis mate rijs/aut cum aliorum imparitate peior.

Omiſſione an deterior ſit cōmiſſio. A D D J. Duplex ē actus contrarius.

Secundum dubium.

An diuerſis prudentijs regulentur cōmiſſio ⁊ omiſſio. ¶ Reſpondēdum ſic:contingit tn̄ ſub eodem precepto pregnante cadere ambas. Quodlibet enim affirmatiuū aliquid negationis importat/⁊ ecōuerſo.precepto quidē alicu⁹ act⁹ affirmatiuo prohibetur pro tunc act⁹ cōtrarius:⁊ precepto alicuius negatiuo ꝑcipitur contrarius actus inſtāte obligatiōe impediēdi actum prohibitū oſtendo:nā qui finē aſſequi tenetur:obligat̄ ꝓ tunc impeditiuū vitare:⁊ qui finē obijcere tenetur.obligatur ad actum ſine quo vitaretur . Exempli gratia: iure quo diligi deū precipitur prohibetur eum odiri:pariter iure quo iterdicitur homicidiū/precipit̄ nolle ipm̄ in caſu quo ſine huiuſmodi nolitiōe nōvitaretur:⁊ ita de alio actu ad id vitandum requiſito : non 'entꝫ omnis cauſa ad omicidium: aut ad aliud opus prohibitum impulſiua/poteſt per ſolā volitionis operis ꝓhibiti omiſſionem impediri:ſed nonnunqꝫ requiritur poſitiua alicuius operis volitio aut nolitio.

Poſſibile cenſeo preter commiſſionē atque omiſſionē:in voluntatē moralem bonitatem vel maliciā reperiri:quinimmo meritoriā aut demeritoriam:videlicet conatum. ¶ Qui et ſi cōmuniter ſine voluntatis actu eū concomitante nō ſtet:id tameu fieri eumqꝫ ab omni actu ſeparari non repugnat. Jdentificatur quidē voluntati:que ſola eſſentialiter inuariata:nec aucto adiutorio pōt plus minuſve conari et ſuum augere vel minuere effectum.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Conatus quid. ADDJ.

PRimum notabile. volũtatis conatus eſt queda nitẽtia qua nitit voluntas ad actum elicendũ vel augendũ. Quiſquis huiuſmodi modũ agẽdi experit in ſemetipſo: ſcilʒ ad itenſiorẽ actũ magis niti: hic tñ niſus ſiue conatus nõ eſt act⁹: ſʒ agendi modus agẽti identificatus: nõ eñ abſq; neceſſitate ſunt res plurificãde: eſt igit conatus ipſa volũtas in effectũ conans atq; nitens: quare cum dicitur conatus vt duo vel tria ⁊c. non eſt hec intenſionis gradualis atq; qualitatiue: ſed modi agendi menſura: ſcilicet fortius aut debilius ad effectũ conari.

* Citra neceſſita= tẽ nõ ſunt res plurifi cande.

Liberi a= gẽtis ⁊ na turalis dif ferẽtia.

Secunduʒ notabile. differt agens naturale a libero / per hoc ꝙ indeficienter agit ſcḋm extremũ ſui poſſe: reb⁹ ſic ſtãtib⁹ nõ aũt liberꝫ arbitriũ: nã ſue libere ſubeſt facultati pl⁹ vel minus conari: aliiſq; oĩbus inuariatis actũ intenſiorẽ vel remiſiorẽ elicere.

conari an contingat voluntatẽ abſq; actu.

Tertiuʒ notabile. ꝙuis non ſit vſqʒquaque certum an contigat voluntatem remiſſe conanteʒ impediri per cauſaʒ creatam a ſui actus interioris productione: id tamen ſupernaturali virtute eſſe poſſibile / eſt certo tenendum.

¶ Primũ oſtendo: ꝓbabile eſt liberũ arbitrium nullam a cauſa creata pati reſiſtentiam proprij actus impeditiuam vel diminutiuam: ꝙuis ab executione operis exterioris reſiſtentiam impeditiuam habere valeat.

¶ Quibuſdã dicere placet / queãdmodũ volũtas conãs cuʒ habitu aut alio adiutorio actũ intẽſiorẽ elicit / ꝙ equalr ſine hmõi auxilio conãs: ſic cũ habitu ꝯtrario conãs actum elicit remiſſiorẽ ꝙ equaliter conans ſine hmõi habitu ꝯtrario. Juxta hoc enim contingeret adeo remiſſe volũtatem conari / ꝙ propter cauſam reſiſtentem non eliceret actum: ex quo hoc videtur ſequi incõueniens. vcʒ habitum aut cauſam aliã creatam reſiſtentem adeo poſſe creſcere / vt impoſſibilit ad actũ voluntas quamtuncunq; ad eum vehementer conans.

¶ Aliter igitur forte dices: ſcʒ non ꝗtulũcunq; conatus gradũ ſufficere ad actũ ſed aliquẽ ſic / ⁊ aliquẽ nõ: ⁊ grã exẽpli detur maximus nõ ſufficiẽs: ſic eo gradu ⁊ quocũq; minori volũtas conãs nõ eliceret actum: q̄cq̇d tñ de hac ſit.

¶ Probo ſcḋm: vcʒ ſupnaturali virtute id eſſe poſſibile: voluntati conanti de⁹ nõ coagat ad actũ / cũ coagere nõ cogat / ſic nõ producetur actus ⁊ conat voluntas. Cõtingit enim aliquẽ conari modicũ pondus ferre: ⁊ nõ ferri deo nõ coagente: ſic nec cõtradictionem video liberũ arbitrium conari: ⁊ deum nõ coagere. Puerile eſt repondere: conari ad actum ſit actum producere: nã ad lationẽ lapidis conari non eſt lapidem ferre.

Prima concluſio. voluntatis ad actũ bonũ vel malũ conãte ⁊ nõ eũ eliciẽte: ſiue ex ipſi⁹ conat⁹ iſufficiẽtia: ſiue ex reſiſtẽtia cauſe create / aut ex nõ coefficiẽtia cauſe ꝓme q̄modocunq; ꝓcedat conatus abſq; actu poſſibilis: dico hmõi conatũ eſſe moraliter bonum vel malũ: ptʒ: plus ponit voluntas de ſuo ꝙ in pura omiſſione: tũ etiã põt cõformiter vel difformiter ad rectã rõnem conari. ſ. dictãtẽ eſſe ſic vel ſic conãdum: eſto ꝙ nõ ſeqtur act⁹. Preterea libere quod in ſe eſt ad bonum vel malum ipſa facit: igitur debet ei ad bonum vel malum computari.

Secunda concluſio. Dabile eſt pctm̃ nõ cõmiſſionis neq; omiſſionis: pariter merituʒ: vcʒ conatus ille: fateor tamen ipſum naturam commiſſionis redolere.

Dubium. pro quo obijcitur. per naturaʒ

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

neceſſario ad volũtatis conatũ ſequit̃ actus:nõ reſidet ĩ actu:ſed dũtaxat igit̃ nõ reſidet in conatu ꝓpria bonitas vel malicia. ¶ Nego ſeqlã:idẽ eñ de ipſa volũtate inferres:nã neceſſario neceſſitate ſeqle volũtate agente naſcit̃ act⁹: nec ſeq̃tur in ſola volũtate nõ in actu ꝓpriã reſidere bõitatẽ. ¶ Ipſe eñ conat⁹ (vt dixi) eſt voluntas conans: q̃re volũtatis act⁹ nõ oĩno ad conatũ ſe h3/vt ad iteriorez actũ exterior. Act⁹ eñ iterior ſe h3 p modũ iperãtis ad exteriorẽ in quẽ obiectiue fert̃/non autẽ ſic conatus ad actũ interiorẽ/fateor tamen hãc eſſe cõuenientiaz ſc3 ambobus/conatui ꝛ eius actui eandem deberi mercedem.

ADDI. * Volũtatis act⁹ ad conatũ nõ oĩno ſe h3 et ad interiorem actum.

Preter ipſius actus latitudinẽ conatui coequatam crementum ab habitu aut alio proueniens ꝓbabili opinione non addit bonitatis vel malicie meriti vel demeriti augmentum:quo fit ex conatus magnitudine plus q̃ ex gradualis intẽſionis cremẽto ſurgit bonitatis vel malicie augmentum:pariter meriti atq₃ demeriti plus q̃ ex gratie q̃titate. ¶ Equali enim conatu bonus actus cum gratia maiori vel cum maiori habitu eſt intenſior:quare reliquis paribus vniuerſaliter actus bonus equaliter intenſus eſt cum maiori gratia minus meritorius:cã minori:magis:ꝛ cum eq̃li:eq̃lr: ſic quãdoq₃ act⁹ remiſſior cũ gr̃a minori ẽ itẽſiore actu cũ gr̃a minori magis meritori⁹. ¶ Alijs aũt opinari placet: hm̃oi crementũ ab habitu vel alio bonis vel malis actib⁹ acq̃ſito obueniẽs: bonitatis vel malicie meriti vel demeriti augmentum addere:non autem ſi ipſum aliquo aliunde acquiſito naſcat̃.

Actuũ volũtatꝭ cremẽtũ aliũde q̃ ex conatu ꝓueniẽs an bonitatẽ augeat vel maliciam.

Notabile. Minime libero ſubeſt arbitrio quin ipm̃ cũ certo conatu actũ eliciens intẽſiorẽ eliciat adiutuz q̃ minus adiutũ. Exẽpli gratia: cũ habitu aquiſito vel infuſo q̃ ſine eo:aut cũ intenſiori habitu q̃ cũ remiſſiori:cum habitu igit̃ infinito q̃libet actus foret infinitus:hinc eſt in toto actu latitudinẽ ſignare conatui coequatã ꝛ crementũ a iuuante ꝓueniens:ſic tñ indeterminate:q̃ꝛ ꝓpterea agunt vt tot⁹ actus libere ſit a voluntate: totuſq₃ naturalr̃ a cã iuuante:ſic igit̃ differenter/q̃ ſubtracto voluntatis conatu nihil ipſius remaneret ab habitu vel alio creato iuuante:ſubtracto autem huiuſmodi iuuante maneret certa ipſius actus portio/ſcil3 conatui coequata.

Libertati nõ ſubiacet cauſe coadiuuãtis efficiẽtia aut crementũ act⁹ ab ea.

Prima concluſio. nõ ſolo conatui cõmenſuratur meritũ actus aut demeritum.p3 contingit cum eodẽ conatu angeri ex circunſtantijs bonitatem atq₃ maliciam.

Secunda concluſio. An graduale crementum intenſionis actus aliunde q̃ a libero volũtatis conatu obueniens/ſit meritoriũ aut demeritoriũ:nõ eſt ꝓ hoc vie ſtatu nobis euidenter notũ:p3:in ſola dei acceptatione conſiſtit huius rõ. vt eñ predicabam pleriſq₃ aſſerere placet tale incrementuz actus aliunde q̃ ex conatu prouenientẽs/ non augeret meriti vel demeriti rationem:tum primo:non eſt mere liberum: tũ etiã voluntas non plus ponit ibi de ſuo q̃ ſi cum eodẽ conatu actum remiſſiorẽ

ADDI. Cũ eodez conatu ꝯtĩgit angeri ex circũſtãtijs bõitate atq₃ maliciam.

Bonitas aut malicia aliũde q̃ ex conatu naſci ꝓ-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

eliceret non adiuta: hic viator certo conatu actū eliciens intenſiorē: habitu grē aut alio naturali adiutus ſuffragio / nō plus mereret ꝙ viator eodē conatu actū eliciēs remiſſiorē minus adiutꝰ. Opinātur aūt alij hmōi augmētum a cā bonis actibus acquiſita ortū computari in meritum: ex demeritis aūt proueniēs computari in demeritum: qualiter operandi facilitas ex meritis contracta non minuit meritum: neqꝫ difficultas ex demeritis derelicta adauget meritū: ipm aūt aliūde ꝙ ex bonis aut malis actibꝰ pueniēs foret merito atqꝫ demerito impertinēs. Euidēs huius litigij patebit deciſio cū videbitur deus deorum in ſyon.

Dubium. an diſparitas eſſentie in equalitatem actuū gradualem cū eodem conatu gignens faciat meritorū aut demeritoꝝ inequalitatē grā exēpli: ſupponatur āgelica natura cū certo conatu ceteris alijs eqlibꝰ intēſiorē elicere actū ꝙ aīa: ⁊ angelus ſuperior ꝙ inferior.

Reſpondendum vt ſupra id eſſe facti. videlicet dei hoc vel illud acceptare potentis.

¶ De virtutibus in ſpeciali: ⁊ earum medietatibus atqꝫ extremis. Cap. xi.

Prudētia qd: q̄ eius extrema ⁊ q̄ ſpecies.

Rudētia eſt recta ratio agibilium: ideſt practicū iudiciū rectū de moraliter agēdo vel non agendo dictās. Eius extrema ſunt praue diſpoſitiōis imprudētia: ⁊ īprudentia pure negatiōis. Cuiꝰ ſpēs multiplr̄ aſſignari poſſūt. Uno modo iuxta virtutum diuiſionem: et he ſunt prudētia fortitudinis: temperantie et iuſticie. Secundo: penes iuris ſpecies: prout ſunt iuris naturalis prudentia: diuini: humani: ciuilis vel canonici. Tertio: in ethicam: politicam: economicā: ⁊ monoſticā diuidi ſolet. Quarto: illam diuiſionem ampliando adduntur illis iuriſcōſultiua et militaris. Alias autem prudentie diuiſiōes ⁊ partes ad aliū reſeruo locum.

ADDI. * Multiplicter aſſignari pñt prudētie ſpēs.

¶ Fortitudo cardinalis (que moderare dicitur timores et audaciam) eſt virtus circa arduas laborioſas: atqꝫ periculoſas materias. Cuius extrema ſunt vnū in ſupabundando: alterum in deficiendo nominibus fortitudinis bellice non reſtrictis ad bellicam materiaꝫ nominabilia. Cuius ſpecies ſunt fortitudo bellica: magnan i

Fortitudo qd q̄ eiꝰ extrema ⁊ q̄ ſpecies.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

mitas: magnificentia patientia: humanitas: fiducia: mar-
tyrium. Magnanimitatis autem tres aſſignari ſolēt ſpe-
cies nominibus ſimplicibus innominate: quarum extre-
ma in ſuperabundando preſumptio: ambitio vanagloria
deſignantur. ¶ Temperantia cardinalis ponitur virtus
circa delectationes ⁊ triſticias mediocres multis commu
nes earum moderatiua. Cuius extrema ſunt intemperan-
tia ⁊ inſenſibilitas. Eius ſpecies: temperantia ſtricte ca-
pta circa paſſiōes guſtus: ⁊ tactus: clementia manſuetudo
modeſtia: eutrapelia: affabilitas: ꝟitas: ſtudioſitas: libera
litas. Ipſius autem temperantie ſtricte capte genera ſunt
temperantia guſtabilium: et temperantia venereorum.
Primi generis ſpecies: ſunt temperantia regularis: abſti
nentia ieiunium. Secundi autem generis: caſtitas virgina
lis: vidualis ⁊ coniugalis. ¶ Juſticia eſt virtus ad alterū
aut tanꝙ ad alterum ſub ratione debiti. Cuius precipu⁹
actus ponitur vnicuiqꝫ quod ſuum eſt tribuere. Eius ex-
trema ſūt iuſticia priuatiue: iniuſticia cōtrarie. Spēs aūt
ei⁹ ſūt iuſticia legalis: iuſticia pticlarꝭ. Juſticie ꝟo pticlarꝭ
ſpēs ſunt iuſticia diſtributiua: ⁊ iuſticia commutatiua. Co
mutatiue ſunt tot ſpecies quot contractuū. ¶ Fortitudo
igitur ⁊ temperantia hominem ordinat ad ſeipſum ſecun-
dum rationem moderationis paſſionum. Juſticia ad alte
rum aut ad ſe tanꝙ ad alterum ſub ratione debiti. Prudē
tia autem circa has tres tanꝙ earum regula verſatur.

Tēperātia ad q̄ extrēa ⁊ q̄ ſpēs ei⁹

Juſticia q̄ e q̄ extrēa ⁊ q̄ ſpēs.

Prudētia differt ab alijs.

PRimū notabile. Inter ꝟtutes morales vnaveꝫ pru
dētia ad itellectū ſpectat alie aū
tē tres ad volūtatē. ¶ Hinc ptꝫ prudētiā nō eſſe formal'r virtuteꝫ
ſed mālitur: ſcꝫ virtutū regulā circa eaſdē mās: de rōne aūt regu
le ē ꝟitas: q̄re vt ex diffinitiōe patuit eſt dūtaxat veroꝝ prudētia
q̄nqꝫ ꝑ ſe notaꝝ: q̄nqꝫ euidētiū: q̄nqꝫ ineuidētiū. ¶ Hinc aliquā pru
dētiā eſſe ſcientiā ꝯtigit: veꝫ ꝯcluſionis dubitabilis q̄ nata ē fieri euidēs ꝑ pre-
miſſas euidētes i demōſtratiōe applicatas. Quedā igit̄ ē vtiū: q̄dā ſingulariū:
illa certior: iſta vtilior: cui plurimū ſuffragat̄ experiētia: cū ipa pticulares circū
ſtātias agēdoꝝ aut vitādoꝝ ꝯſiderare habeat: hic iuuenes ſūt mathematici
nō ſic aūt prudētes teſte (Ari.vj.Ethi.⁊.ij.metaphy.) ſpeculatiue finis ē ꝟitas:
practice ꝟo op⁹: prudētie igit̄ finis ē oꝑari: ⁊ nedū oꝑari: ſꝫ recte. ¶ Cōit̄ fert̄ lex
i vtl: iudiciū aūt atqꝫ ſnia i pticulari: ⁊ circūſtātias ꝯſiderat: q̄re legiſlatoꝝ ma-
ior eſt certitudo: minorqꝫ labor: minuſve periculū iudicis aūt ſecus.

*Prudentia nō formal'r ē ꝟt⁹ ſꝫ mālr.

Prudētia aliq̄ ē ſcia.

Fortitudo ⁊ ſpēs eius diffiniunt.

Scdꝫ notabile: ſpēꝝ fortitudis cardial' ꝑnumerataꝝ fortitudo ſpāl'r ca
pta ē ꝟt⁹ circa ꝑicula nō oia: ſed mortis in belloꝝ. ¶ Cuius ſex ſunt

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

actꝰ aggredi: fugere: expectare: cunctari: inferre ictus: eos ſuſtinere gratia ꝓpulſande iniurie. ¶ Eius extrema circa terribilia ſunt: intimiditas: ⁊ timiditas: crica vero auſibilia audacia/⁊ coardia.

¶ Magnanimitas eſt circa arduū ⁊ magnū/ſecundū quod talia/etiā in cuiuſcūq virtutis materia fuerit. Eius extrema ſunt caymotes puſillanimitas/eiꝰ ſequunt tres ſpecies. Magnificentia eſt circa magnos ſumptꝰ gratis factos ſecundū qđ tales. Cuius extrema ſunt banoſia/⁊ paruificētia. Patientia eſt circa res aduerſas in equanimi earū tolerantia. Cuius extrema ſunt impatiētia ⁊ inſenſibilitas. ¶ Humilitas eſt circa res proſperas/in ſui vel alteriꝰ dignificatione vel indignificatiōe. Cuiꝰ extrema ſunt ſuperbia/⁊ puſillanimitas/circa eñ graues adminiſtrationes/honores magnos/⁊ gloriam ſunt tres magnanimitatis ſpecies proprijs nominibꝰ ſimplicibꝰ innominate: quarū extrema ſunt pre

* Martyrū diffinitio.

ſumptio/ambitio/⁊ vna gloria/⁊ cuilibet horum ſua opponit puſillanimitas. ¶ Fiducia eſt virtus circa futurum arduū poſſibile adipiſci ſecūdum quod tale/id eſt tres illas habens cōnotationes. Cuiꝰ extrema ſunt temeritas: ⁊ diffidētia. Martyrium generali acceptione eſt violente mortis perpeſſio/ne virtutis opus deſerat/vel turpe perpetret. Speciali aūt acceptione eſt violente mortis pro fide perpeſſio/ne virtutis opus deſerat vel turpe perpetret. Patēt igit ſpecierum fortitudinis obiecta/⁊ extrema ex quibus earum actus proprios facile quiſq aſſignare poterit.

Tēperātie regula.

Tertium notabile.

ſpecierum temperātie cardinalis ꝑnumeratarum temperātie ſtricta capta eſt paſſionum guſtus/⁊ tactus moderatiua. Cuius extrema ſunt intemperātia/⁊ inſenſibilitas. Temperātie eñ circa guſtabilium vſum regula atq mediū eſt bona habitudo corporis vel anime nō impedita/honeſtas nō violata/⁊ facultas nō exceſſa. Primū rōne qualitatis vel quātitatis vel modi ſumēdi infrigit. Secūdum autem/vꝫ fit cibꝰ vel potus ſupra facultatem rōne inopie vel ſtatꝰ perſone. Tertium aūt ſoluit ratione prohibitionis vel horroris cibi atq potꝰ. Temperāte guſtabilium ſpecies ſunt temperātia regularis/abſtinentia/⁊ ſobrietas. Prima generice inclina/videlicet ſtare itra mediū temperātie latitudinē. Abſtinētia: aūt ab eadem latitudine eſt cibi ſubtractiua/ſobrietas aūt potꝰ.

Jeiunium quid.

Poteſt quidem ab illa latitudine fieri ſubtractio ſecūdum guſtabiliū ꝗtitatē/

* Uirginitas quid.

aut qualitatē aut frequentiā. Gula ⁊ ebrietas ſunt tēperātie regularis extrema in ſuperabūdāo/⁊ iſenſibilitas in deficiendo. Jeiuniū (vt nūc loquimur) eſt parſimonia victꝰ abſtinētiaq ciborū ſecūdū eccleſie inſtitutionē/⁊ loci cōſuetudinē propter mētis puritatē. ¶ Specierū tēperātie venereorū. Uirginitas eſt carnis immunitas ab opere libidinoſo notabiliter ſenſibili. i. qđ in muliere claustra ꝟginalia ſoluere ſufficeret/⁊ in viro nō impedito ſufficeret ſemen reſoluere/vbi igit aliter ſoluerent claſtra vel reſolueret ſemē nō perderet per hoc virginitas. Caſtitas vidualis eſt corrupte nō ligate cōtinētia. Caſtitas cōiugalis eſt perſone ligate. Caſtitatis extrema ſunt luxuria/⁊ iſenſibilitas. Luxurie ſpecies fornicatio/adulterium/ſtuprum/inceſtus raptus/et peccatum contra naturam.

* Modeſtia quid.

¶ Clemētia ⁊ māſuetudo ſunt circa iras ⁊ punitiones. Clemētia quidem circa eas pene debite remiſſiua a ſuperiore poteſtate habente/ſecundū ꝙ eſt legum auctor vel equi cōſeruator. Māſuetudo autem circa eas pene debite remiſſiua a perſona particulari. Jllarum enim virtutū extrema ſunt iraſcibilitas ⁊ iracūdia/ſub iracundia continent, vidicta ſeuitia feritas. ¶ Modeſtia (nomine hic appropriato) eſt virtus circa honores mediocres/cuiꝰ extrema ſunt philotimia ⁊ aphilotimia quorum primū eſt ſuperabūdātie. A quibuſdam magis extendit modeſtia ad alias res mediocres/prout ſermones/geſta/apparatus exteriores/⁊ huiuſmodi. Eutrapelia virtus eſt circa ludos i dictis aut factis animorū recreatiuis a qua nominat eutrapelus. Cuius extrema ſunt agrikia ⁊ bomolochia/

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

lochia/primum in deficiendo a quo agreſtis/hāc virtutem habent hyſtriones
honeſti. ¶ Affabilitas eſt circa ſermones ad delectādum notos vel ignotos cu-
ius extrema ſunt adulatio/⁊ litigium. ¶ Ueritas(nomine appropriato)eſt vir-
tus circa proprie perfectiōis vel imperfectiōis manifeſtationem/cuiꝰ extrema
ſunt ironia/⁊ iactātia/primū ī deficiēdo. Contra igitͬ hāc virtutem eſt perfe-
ctiones ⁊ iperfectiōes proprias tacēdas dicere/vel dicēdas tacere/aut falſe ſi
bi attribuere. ¶ Honeſtas virtꝰ eſt circa ornatū atqȝ debitū ⁊ veſtiū motuū exte
riorū formam/ſecundū ꝙ ſtatus requirit ⁊ icūbunt negocia. Cuius ſunt duo ex-
trema nominibus proprijs ſimplicibꝰ innominata. ¶ Studioſitas(appropria-
tō vocabulo)eſt circa applicationē potentiarū cognitiuarum ad ſciētie acquiſi
tionem. Cuius extrema ſunt curioſitas/⁊ torpedo/primū in ſuperabūdādo:ſcȝ
inordinate appetere ſcire/prout prohibitas ſciētias/aut eas que capacitatē trā
ſcēdunt/aut ab eo a quo non licet/⁊ huiuſmodi. In deficiēdo autē: vcȝ eas pre
termittendo diſciplinas quibꝰ recta ratio eſſe incūbendū dictat. ¶ Liberalitas
eſt virtus circa pecuniā gratis eā dādo vel accipiendo: cōſumendo vel cuſtodiē
do/⁊ nomine pecunie qcūqȝ itellige qđ numiſmate mēſurari pōt ī valore. Cuiꝰ
extrema ſunt prodigalitas/⁊ liberalitas.

Quartum notabile.

Dicit beatus Tho. cū iuſticia ſit ad al terū/nō eſt circa paſſiōes/ſed circa res Juſticia ⁊ ſpēs eiꝰ deſcribunt.
exteriores que in vſum hominū veniūt. ſcōm enim interiores hominis paſſio-
nes cōſiderat rectificatio hominis in ſeipſo/ſecundū autem actiones ⁊ res ex-
teriores in qbus ſibi inuicem homines communicare pñt. Attenditͬ ordinatio
vnius hominis ad alterum ſunt enim ſeparabiles/contingit ꝙ aliquis ſurri-
piat rem alterius non paſſione cupiditatis habendi:ſed volūtate nocēdi:cōtin
git econuerſo. Rectificatio operationū ſm ꝙ ad exteriora terminantͬ pertinent
ad iuſticiā/rectificatio autē earum ſm ꝙ a paſſionibꝰ oriuntͬ:pertinet ad alias
morales virtutes que ſunt circa paſſiones/hec ille. Inferens iuſticiam non eſſe
circa totam materiam virtutis moralis dicit eam circa tria eſſe/vcȝ circa res/
perſonas/⁊ opera/nō fiet pro nunc alia horum perſcrutatio:ſed quo ad iuſticie
ſpecies dico. ¶ Juſticia legalis ⁊ particularis conueniunt per eſſe ad alterum:
differunt autem/quoniam legalis commune bonum intendit vt proprium ob
iectū particularis aūt priuatū/⁊ ita circa eaſdem materias verſari poſſunt:ſed
rationibus diuerſis. ¶ Juſticia enim legalis dicta eſt a phyloſopho.v.Ethico.
eadem omni virtuti ſeu tota virtus:ſcȝ materialiter/quoniam aliarum virtu-
tum materias ⁊ actus ſecundum quod expedit ordinat in commune bonū:hinc
iuſticia legalis(ſicut charitas/appellata eſt virtus generalis/nā prout chari-
tas(inqͭ beatꝰ Tho.)ordinat actꝰ omniū ꝟtutū ad bonū diuinū/ita iuſticia le-
galis ordinat omniū virtutū actꝰ ī bonū commune/⁊ ſicut charitas reſpicit bo
nū diuinū vt proprium obiectū/ita iuſticia legalis bonū cōmune vt ꝓpriū obie
ctū eſt in ꝑncipe ꝑncipaliter ⁊ quaſi architectonice/ī ſubditꝭ autem ſecunda-
rio ⁊ quaſi adminiſtratiue. Temperātia igitͬ ⁊ fortitudo ordināt hominem ī ſe
ipſo:iuſticia legalis ordinat hoiem ad alterū ꝗ̄tum ad cōmune bonum imedia
te/ꝗ̄tum autē ad bonū vniꝰ ſingularꝭ perſone mediate. Juſticia vero particula
ris imediate ordinat hoiem ad bonū alteriꝰ ſingularꝭ pſone/hec ille. ¶ Duas ✱ ADDI
iuſticie particularis ſpecies ponit ariſto.v.Ethico.vcȝ diſtributiuā ⁊ cōmutati TIO·
uā/illam ī bonorū cōmunitatꝭ diſtributionibꝰ iuxta pſonarū merita ⁊ dignita Due iuſti-
tes/iſtā aūt ī cōmutationibus rerū iter priuatas pſonas. Dicit em btūs Tho, cie ꝑticula
pōt alicuius totius fieri comparatio partꝭ ad partem/⁊ ita perſone ꝑuate ad ris ſpecies
priuatā/⁊ hunc ordinē dirigit iuſticia diſtributiua que conſiſtit ī his que mu-
tuo ſunt iter duas perſonas. Alia pōt eſſe cōparatio totius ad partē ſeu cōmu-
nitatē ad pſonā priuatā ⁊ hūc ordinē dirigit iuſticia diſtributiua/ad iuſticiā q̄
dē legalē ꝑtinet ordinare ea q̄ ſunt priuatarum pſonarū ī bonū cōe/ſȝ ordinare

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Juſticia diſtributiua pariter cõmutatiua ⁊ q̃b⁹ ꝯſiſtāt.

econuerſo bonũ cõmune ad perſonas particulares per diſtributionem (inq̃t) eſt
iuſticie particularis. Dico igit̃ iuſticiam diſtributiuā i officioꝝ atq͡ʒ bñficioꝝ col
latione i adminiſtratione ſacroꝝ ac bonoꝝ terrenoꝝ i exhibitione honoꝝ atq͡ʒ
reuerentiarũ/⁊ i iudicioꝝ executione cõſiſtere i quoꝝ quolibet perſonaꝝ acce-
ptio interuenire põt cõmutatiua aũt in cõmutationũ generib⁹ verſat̃ quarum
quedā voluntarie nũcupant̃ vbi ſcʒ q̇s rem ſuā ſponte i alterum trāſfert prout
in cõtractibus/q̃ ſunt emptio/venditio/permutatio/mutuum/accommoda-
tum/depoſitio/pignoratio/locatio/conductio/fideiuſſio ⁊c. Quedā autem vo
cant̃ inuolũtarie vbi q̇s re alterius aut perſona vel opera eo inuito vtit̃/in his
eñ conſiſtit iniuſticia/cuius ſpecies ſunt furtum/rapina/homicidium/venefi
ciũ/falſa accuſatio/detractio/deriſio/ꝯtumelia/ſuſurratio/maledictio/adul-

Dānificatio i q̃tuor rerũ generibus.

terium/⁊ hmõi/in quorum oppoſitis cõſiſtit iuſticia/pariter ⁊ in eorum ſatiſfa
ctionibus atq͡ʒ reparationibus. Poſſunt eñ his quattuor generibus cõprehē
di damna quorum reparatio eſt debito iuſticie facienda: vcʒ i bonis anime/in
bonis corporis/i bonis fame/i bonis fortune. ¶ Preter enumeratas illas ſpe-
cies/ſolent ipſius iuſticie partes ſuperaddi varie: prout a Tullio. ij. rethori. ſex
ꝑtes potentiales. religio/pietas/gratia vĩdicta/obſeruantia/veritas. Religio
eñ cerimoniam atq͡ʒ cultũ deo ĩpendit. Pietas parẽtib⁹ atq͡ʒ patrie debitũ red-
dit. Obſeruãtia q̃ q̇s virtuoſis perſonis i dignitate ſupra eũ cõſtitutis exhibet
debitũ. Ueritas qua q̇s ſe ꝓ primo oſtendit i dictis aut factis talem q̃lis ipſe eſt.
Gratia bñficia alicui recõpenſat ſꝫm ꝙ ab eo accepit. Uindicatio qua defendē
do vel vlciſcẽdo propulſat̃ moderate violẽtia ⁊ iiuria. Aliqui liberalitatē ⁊ ami
citiā adijciũt nõ ꝙ ſint iuſticie ſpecies/ſed aliquā habent ſimilitudinē propter

Epykeia quid.

cuiuſdā honeſtatis debitũ/obediẽtiā addunt/q̃ ſub obſeruãtia intelligi pote-
rat. Ponit ariſto. Ethi. v. eſſe iuſticie adiũctā epykeiā: qua ꝑtermiſſo verboꝝ le-
gis rigore/ꝑfert̃ qḋ recta ratio poſcit/⁊ qḋ legiſlator i tali caſu preelegiſſe debuiſ
ſet. De his eñ q̃ vt plurimũ accidũt ferunt̃ leges pro cõmuni bono: quarũ obſer
uãtia in q̇buſdā caſib⁹ ⁊ circũſtãtijs manifeſte bono cõmuni/vel equitati perni
cioſa foret/qḋ eñ pro certo fine introductũ eſt nõ dʒ contra illũ finē militare/q̃p
re ĩpm ſalubriori ꝯſilio eſt pro tũc relinquẽdũ alias poti⁹ legis preuaricator q̃
obſeruator eſſet cẽſendus iuxta regulā iuris. Js cõmittit i legem q̇ verba legis
amplectẽs cõtra legis nitit̃ volũtatē/hmõi eñ virt⁹ epykeia appellat̃ ſeu iuris
eq̃tas/de qua intelligit̃. Cupiunt leges vt iure regant̃. Exẽpli gratia/ſi lege vel
iudicis ſñia cautũ eſſet gladiũ depoſitũ reſtitui hoc vel illo tempore ⁊ q̇s eum in
furia aut ad patrie ĩpugnationem repetere:/tũc locum habet epykeia. eſtq͡ʒ ea
in legis vel ſentẽtie executiõe vtẽdũ. Ad quemlibet eñ in manifeſtis ⁊ notorijs
id ſpect t ſecus autem in dubijs.

Cardinales ꝟtutes cur appellent̃ tales.

Prima concluſio.

Merito quattuor ille virtutes ſunt cardina
les nuncupate. pʒ/tum a cardine tum a pri-
cipatu. ¶ Primo quidem ab oſtij vel orbis cardine nam quemadmodum circa
cardines voluit̃ oſtiũ vel orbis/ſic moralis ꝑfectio circa eas eiſq͡ʒ cõtra prauos
impulſus tanq͡ʒ cardini oſtiũ initit̃. Scḋo autem a ꝑncipatu ſeu precellentia/
quoniā ille ſunt omniuʒ virtutũ potiores/⁊ ad quas cetere reducunt̃/ a virtu-
tis eñ ꝑfectione dimoueri ſolẽt homines his/ſcʒ agendorum ignorãtia aut de
lectationibus retrahentibus aut triſticijs atq͡ʒ terroribus/aut amore ad ſeipʒ
iordinato. contra primum/eſt prudentia oſtendẽs agenda. cõtra ſcḋʒ tẽperãtia
q̃ eſt delectationũ moderatiua/cõtra tertiũ/fortitudo mĩ:ẽs ne q̇s terrorib⁹ ſuc-
cũbat/cõtra q̃rtũ iuſticia iclinãs recte ad alterũ ſe habere/priuſq͡ʒ eñ fuerit car
dinalis inſtituta dignitas/ſortite ſunt he virtutes nomē illud/quare non a car
dinalium cetu ſumpſerunt nominis originem/eiuſdē tñ corroborationē ex hoc
recipere poſſunt/nā ꝑut põtifici ſummo aſſiſtũt cardinales tāq͡ʒ agẽdoꝝ dire-
ctores: ſic mẽti aſſunt q̃ttuor ille ꝟtutes agẽdorũ directrices atq͡ʒ moderatrices.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

¶Dicit Guillelmus pariſienſis inter has tres ſimilitudines magis a principa tu ꝛ precellentia eas appellatas tales:quē quidē principatū dicit Martinꝰ magiſtri in tribus cōſiſtere.¶Primo q: ſunt in regimine mētis potiores.Secūdo inclinātur in actus aliarum virtutum ꝛ facilitant eos.¶Tertio limitāt aliaruꝫ virtutū actus ꝛ opera:ꝛ ita(inquit)cardinales dicte ſunt:q: circa eas tanꝗ circa cardines ſic voluit moralis honeſtas ꝙ habēs eas hꝫ potiſſimos virtutum habitus:ꝛ cum hoc habet habitusꝫ inclinātes ad actus omniū aliaꝝ virtutum moraliū ꝛ eos limitātes:ita ꝙ per hmōi quatuoꝛ habitus faciliter exit in omnium aliaꝝ virtutū actus ꝛ eos moderaꝛ hinc cōtra Tho.aſſerit ipſas nō dici tales:q: circa eas velut circa cardines ſic voluatur tota humana cōuerſatio ꝙ habens eas eſt ſimpliciter bonus ꝛ nō malus:aliqua vero deficiēte:qbuſcunꝗ alijs habitis nō dꝛ ſimpliciter bonus.Nolo ꝑ nūc hunc diutius inſiſtere.

Prudentia minꝰ reliqꝫ hꝫ ꝟtuꝫ rōnem.

*Actui ꝑ prudētiaꝫ relato reſpōdet premiū nō actui prudētie.

Secunda concluſio.Prudentia minus

virtutis rationē obtinet.pbo relique ſunt formaliter virtutes:prudētia autem ſolū materialiter:reliquarū virtutū actus ſunt pꝛimario liberi:nō aūt actꝰ prudentie:nā illi in volūtate:iſti in intellectu:illi ſunt operū virtutū iperatiui: iſti directiui:primaria bonitatis moralis ſedes eſt voluntas directionis autē ipſe intellectus.Circa quarūcunꝗ virtutū materias directiue verſaꝛ prudētia: q̄re ipſa vt talis ſolū materialiter eſt virtus cēſenda.¶Nō igiꝛ actui prudētie:ſed actui per prudentiā regulato reſpondet premiū.¶Dixi vt talis ſecus extrinſece imperatiue:prudentie enim actus bonitatem recipere pōt ſcdariā a volūtatis actu eum imperante:prout ꝛ ceteri extra volūtatem ab ea imperabiles id tamen non eſt de prudentie ratione nec pariter libertas: quinimmo iudicium ex premiſſis euidentibus intellectum neceſſitātibus demonſtratiue productū non minus eſt prudentia dicendum ꝙ cum motiuo non neceſſitante(coagente voluntate) libere genitum:patet non minus eſt agibiliū recta ratio.

Uirtutū ordo iter ꝗs iuſticia eſt ꝑclariſſia.

Tertia concluſio.virtutū cardinalium

preclariſſima eſt iuſticia:deinde fortitudo:deinde tēperātia:prudētia aūt ē earum iſima:huic toti multitudini tota cōparaꝛ multitudo:aut optimū vniꝰ indiuiduū optimo alteriꝰ:qs em̄ dubitabit aliquā temperantiā eſſe aliqua iuſcia preſtātiorē.Prima igiꝛ concluſionis pars eſt Ari.v.Ethi.i.cauſam aſſignātis:vcꝫ difficultatē maiorē eſſe ad alteꝝ ꝙ ad ſe cōplures(inquit)in proprijs quidem vti poſſunt:ſed in his que ſunt ad alium vti nequeūt:ꝛ paulo poſt ſubdit. Peſſimꝰ eſt qui ad ſeipſum ꝛ ad amicos vtitur prauitate: optimus aūt nō q̄ ad ſeipſum ſed q̄ ad alium vtiꝛ ipa virtute:ꝛ neꝗ heſperꝰ:neꝗ Lucifer ita admirabilis.Scda cōcluſiōis pars etiā pꝫ ex maiori obiecti difficultate ipſiꝰ fortitudinis ꝙ tēperātie:eſt em̄ circa laborioſa ardua picul oſa ꝛc.Tertia pars ex prima innoteſcit cōcluſione qm̄ prudētia vt talis nō eſt formaliter virtꝰ:reliq̄ aūt ſic non hꝫ formalē liberā cōditionē:ꝛ alie ſic eſt igiꝛ virtutū infima.

Uirtutum cardinaliū ꝺria.

Quarta cōcluſio.aliter a tribus alijs di

ſtinguitur prudentia:aliter ipſe tres inuicem: oſtendo : prudentia penes immutandi modum a reliquis eſſentialiter differt: nam cognitiue immutat: ꝯlie autem appetitiue:cum (vt dixi ipſa ad intellectum ſpectet ad voluntatem autem relique que penes totaliū obiectorum alteratem differentiā ſuſcipiunt ſpecificam addo totalium vcꝫ incluſis cū materia conationibus:ſub quibꝰ in ſua obiecta feruntꝛ actus.¶Cōtingit em̄ actuū eiuſdeꝫ potentie ſpecie differentiū eodē modo imutantiū eſſe idē adequatū obiectū materialiter:differens autē formaliter:id eſt varijs cōnotationibus ſiue diuerſis modis ſe ha-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

bendi conſideratū. Exempli gratia: delectationū venereaꝶ cōiugalis vſus (nō exceſſo ratiōis limite) eſt tēperantia per modū aūt debiti reddēdi vxori eiſdē vii eſt iuſticie: ⁊ ita in alijs. Dico itaq₃ actus interiores ꝓ ſuis obiectis cōnotatiue tales modos habentes eſſentiali ſpecie differunt actus aūt interiores qui illos ſe habendi modos non pro obiectis: ſed pro circunſtantijs circunſtantibꝰ oſtenſos habent non ſpecie eſſentiali per hoc variantur: ſed in eſſe moris differentiam contrahere poſſunt.

Cardial' ꝟ t' an ꝓ actu an ꝓ noie accipiat.

Primū dubiū. an pro nomine an ꝓ actu

ſupponat hoc nomē virtus cardinalis. ſi pro actu dubiū ꝓ quo ⁊ ſit gratia exēpli temperantie actus: videlicet caſtitatis virginalis: aut vidualis: vel cōiugalis: quicunq₃ detur non circa eum tanq₃ cardinem tota moralis verſatur honeſtas ⁊c. igitur ipſe nō eſt virtus cardinalis.

* Drā iſtarū ꝓpōnū₃. tēperātia ē ꝟt⁹ cardiāl' tēperātia ē ꝟtutis cardial' ſpēs.

Reſpondeo iſta eſt potius vocalis quā

realis difficultas. ¶ Ad quā dico primo: queadmodū differūt he due ꝓpoſitiones homo eſt animal: homo eſt animalis ſpecies ſic iſte: tēperantia eſt virtus cardinalis temperantia eſt virtutis cardinalis ſpecies vtrobiq₃ em̄ in ſcd'a cōbinationis parte ſubiectū pariter genitiuus materialiter ſupponit: in prima autem ſtant extrema perſonaliter. non pro nunc ſimplici realiſantiū ſuppoſitioni iniſto. ¶ Dico ſcd'o: prout in predicamentoꝶ coordinatione ſub tranſcēdente ſunt generaliſſima genera: ſub quibus alie cōtinentur ſpecies ſic in virtutibus preter nominum coordinationē eſt actuū interioꝶ voluntatis ſuo modo coordinatio. Exēpli gratia penes rationē virtutis trāſcendentalem elici poteſt hic actus: volo conformiter rationi recte agere: ſub quo iſti actus: volo temperate volo fortiter: volo iuſte agere: ⁊ ſub quolibet iſtoꝶ ſpecies quibus oībus appropriate ſunt prudentie. ¶ Dico tertio poſſe in dubium cadere: an illi q̄tuor actꝰ vel habitus generici ſint virtutes cardinales appellandi: id de inferiorībꝰ actibus negando: an pariter collectiones ſpēꝶ ꝑncipaliū ſub illis cōtētaꝶ: an q̄libet alicuius eaꝶ ſpēs. ¶ Reſpōdeo verbalis eſt difficultas: cuilibet em̄ illoꝶ triū geneꝶ admitto virtutis cardinalis nomen: ita igit' quo ad tertiū genus: qd' magis eſt dubitabile cōcedo quālibet tēperātie ſpēm virtutē eſſe cardinalē ⁊ ſic de reliquis: ⁊ ita centū: ⁊ vltra ſunt virtutes cardinales ſpē ſubalterna vel ſpāliſſima differētes: reducibiles tn̄ ad q̄tuor gn̄ales virtutū rōnes. Et cū obijcit': qm̄ circa iſtū caſtitatis vel ſobrietatis actū non ꝑcipue verſat' moralis pfectio. Rn̄deo ē de ꝑcipuaꝶ collectiōe circa quā verſat' moralis pfectio ē qt' ſub illis genericis actibus atq₃ habitibus contentus: ⁊ hec ſufficiunt.

Iuſticia an circa opatiōes reliq̄ aūt ꝟtutes circa paſſiones.

Secūdū dubiū. Circa triū virtutū appetitiuaꝶ obiecta

an differāt ꝑ hoc q' circa opatiōes ſit iuſticia: alie aūt due circa paſſiōes? Videt' qd' ſic ex Ari. ⁊ cōiter moraliſantiū mō loquēdi tēperātiā circa paſſiōes guſt⁹: ⁊ tact⁹ ponētiū circa timores ⁊ audacias fortitudinē iuſticiā autē ad alteꝶ cōicatio aūt ad alteꝶ ē i opatiōībꝰ. Sȝ i oppoſitū: virt⁹ ē q̄ hn̄tē pficit: ⁊ op⁹ ei⁹ bonū reddit: igit' nō ſolū iuſticia: ſȝ reliq̄ i operatiōībꝰ ꝯſiſtūt. ¶ Ad hoc dubiū ꝑmitto quorūdā eē rn̄ſionē affirmatiuā: ⁊ iſta ē bti Tho. opinio dogmatizātiū iuſticiā ꝓ obiecto opatiōes hr̄e: fortitudinē aūt ⁊ tēperātiā paſſiōes nā hō recte ad ſeipm̄ ſe hȝ cū appetit⁹ rōni ſubijcit' qd' fit ꝑ paſſionū moderationē: bn̄ aūt ſe hȝ ad alteꝶ ꝑ eoꝶ rectificationē i qbꝰ ē cōicatio: cuiuſmodi ē vſus circa res: ꝑſonas ⁊ opa. Hāc opinionē (vt iacet) nō credo verā. Tū ꝑmo. poſ'is ē morula i q̄ nulla penit⁹ iſurgat paſſio: ſȝ velle cōedere: bibe: aggredi: expectare ꝯformit' rōni recte erūt ꝟi tēperātie ⁊ fortitudis act⁹: neq₃ obiect' ſuis paſſiōes

Miniſterio de Educación, Cultura y Deporte

habent.igitur ⁊c.cõſequentia patet cum minore. ⁊ maiorem probo. tum poteſt pro certa morula omnis auferri apprehenſio:ex qua ꝓuenit paſſio.tum etiã cõtingit de paſſione impellente ad paſſionẽ tranſire contrariã retrahentem.igit̃ poterit eſſe medium in quo neutra inſit.Secũdo.in ſtatu innocentie vere temperate comedere vel cognoſcere ſuam potuiſſet viator/nõ inexiſtente huiuſmodi moderabili paſſione.Tertio.cõtingit eſſe paſſiões ⁊ non cõſideratas:qm̃ nõ neceſſario potentia ſuper eas ſe reflectit.quo facto volũtatis actus eliciti/quaes ſupra dixi ſunt vere temperantie ⁊ fortitudinis.Quarto cõtingit paſſiones inexiſtẽtes etiã conſideratas non aſſumi a volũtate pro ſuorum actuũ obiectis patet:eſt in ſuis actibus libera.prout de circũſtantijs oſtendi.conſideratis eniȝ loco:tp̃e:paſſionibus:⁊ alijs adiacentibus põt volũtas hos elicere actus.volo comedere:vel bibere vel meam cognoſcere ꝓpter honeſtũ finem:nõ alios actus eliciens in paſſiões aut alias circũſtãtias latos.Cõcludo igitur cuiuſlibet illorum trium generum virtutem poſſe tam circa operationẽ q̃ paſſionẽ obiectiue verſari:⁊ circa ambas ſimul.aliqs enim fortitudinis aut temperãtie act⁹ ꝓ obiecto operationẽ habet.aliquis paſſionẽ:aliquis ambas.Exemplũ primi.volo aggredi:aut volo comedere.Exẽplũ ſcdi. volo paſſionem timoris vel audacie refrenare.volo paſſioneȝ guſtus vel tactus moderare.Exemplũ tertũ. volo non obſtãte paſſiõe cõtranitente abſtinere:vel comedere/aut aggredi.vel expectare.In gñe aũt iuſticie.volo nõ obſtante hac vel iſta paſſiõe.iſti vel illi qḋ ſuũ eſt reddere.ꝯſtat enim poſſe ineſſe paſſionẽ que retrahat alteri qḋ ſuum eſt reddere.prout eẽ pecunie amor vel alia paſſio. Pro ſaluandis igitur authoritatibus dicendum.quãuis non ſit de formali fortitudinis:aut temperãtie ratione ad eſſe paſſiones.aut eas pro obiecto habere:vt plurimum tamẽ accidunt atq̃ reſpõdent ipſius appetitus ſenſitiui paſſiones:non ſic autem frequenter de iuſticia. ¶Falſum quidem eſt qḋ dicit beatus Tho.ſcilicet non in voluntate:ſed in appetitu ſenſitiuo eſſe temperantiam ⁊ fortitudinem: iuſticiam autem ꝯtra Dico em̃ quo ad act⁹ elicitos atq̃ habit⁹ eas tres in volũtate ſedem habere.

Tertium dubium. An omnis virtus ſit circa difficile.

Virt⁹ ois an ſit circa difficile.

Reſpõdeo.p̃mittẽdo difficile dici comparatiue ad potentiã.Et dupliciter:vno modo difficile;alio modo quoad operis modum ſeruandum.

Difficile dr̃ aliquid dupl'r.

¶Quo ad opus q̃dẽ:vç aliquã habẽs reſiſtentiam reſpectu potentie limitate: quãuis em̃ res naturaliter ſue reſiſtat corruptioni:deo tñ(cuius eſt illimitata atq̃ infinita virtus ⁊ potentia)nõ eſt difficile quicquã corrũpere.Iterum duplex eſt reſiſtentia:q̃dã intrinſeca:quedã extrinſeca:graue in pleno moueri difficile ẽ ob extrinſecã reſiſtentiã:in vacuo aũt eſſet difficile ob intrinſecã/ꝓpter quã ꝓbabile opinionẽ motui prouenirer ſucceſſio:ſic cuncte hoīs opationes libere exteriores localiter progreſſiue eſſent difficiles/qꝛ ꝯtra quandã grauitatis renitẽtiã corpus deorſum mouere nitẽtis:ita de alijs opationibus q̃bus coaſſiſtunt cõtrarie cauſe.Scḋo:difficile dr̃ aliquid quo admodũ/qualiter vbi requiritur pluriũ obſeruãtia:ſic em̃(ad actus boni elicitionẽ cã forti coadiuuante ⁊ nulla retrahente:exiſtente tñ magna circunſtãtiaꝝ multitudine ad bõitatẽ requiſita)diceretur eẽ opus difficile quo ad eſſe tale.ſ.moraliter bonũ.appellatur etiam quãdoq̃ difficile ꝯparatiue ad oppoſitũ ſuũ.His p̃miſſis ſint ꝓpoſitiones.

A D D J. Duplex ẽ reſiſtẽtia.

¶Prima:quãuis circa difficile cõparatiue ad viciũ oppoſitũ ſit cõiter virtus:nõ tñ ſemper:prima pars eſt plana:crebrius ſunt impugnãtia atq̃ a virtutis actu retrahẽtia:ſcḋaȝ partem oſtẽdo:ꝯtingit ad virtutis opus potiorem eſſe ſenſualitatis ⁊ aliorum inclinationem fortiuſq̃ q̃ ad oppoſitũ viciuȝ coadiuuantem

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

non enim in quolibet actu ſenſualitas rõni aduerſat: quinimmo ipſa obligationis tempore comedere inſtigat. aut vxori commiſceri. aut alteri indigentie proprie ſuffragari. in his ⁊ ſimilibus nõ eſt difficilius opus illud (quod eſt virtutis) quam contrarium exercere. ¶ Secūda propoſitio. vniuerſaliter virtus eſt circa difficile quo ad modum. i. plura ad virtutem quā ad oppoſitū vicium requiruntur obſeruanda. nā ad eſſe virtutem requiritur oīm circunſtantiarū debitarum obſeruantia. ad vicium aūt ſufficit vnius debite defectus. Patet igitur in ſtatu vie frequentius vtranq; adeſſe difficultatem: in fortitudine enim ⁊ temperātia communiter ob paſſiones retrahentes eſt opus difficile: in iuſticia autem propter mediꝫ rationis inuentionem: in iuſticia enim diſtributiua difficile eſt perſonarum merita ⁊ dignitates: in commutatiua autem latitudinem iuſti precij agnoſcere.

Vniuerſaliter virtus eſt circa difficile ad modum.

Quartum dubium. an locum habuiſſent in ſtatu innocentie virtutes cardinales quales nūc. An pariter in patria manebunt. ¶ Quantum ad primum reſpondeo: non quecunq; et qualeſcūq;. in illo em̄ ſtatu paſſiones fuiſſent alique. ſ. perfectiue/ prout in cibo in venereis. ⁊ alijs ſenſuum obiectis delectationes: non quidē rationi inobediētes ſed ſubiecte. has potuiſſent actus pro obiectis habere: pariter et nunc quoniā cōtingit eas ad idem cuꝫ rõne recta citare voluntatem. accidit ⁊ eas petulātes diſcrepare circa quas actus elicitur qualis non innocētie ſtatu. videlicet pro obiecto ipſam paſſionis effrenis mitigationem habens.

Virtutes cardiales an in ſtatu innocētie locum habuiſſēt an in patria p̄manebunt.

¶ Quantum aūt ad alteram dubij partem. loquendo de virtutum exercitio ſeu de ipſarum actib⁹ varij earū actus ceſſabunt vcꝫ deficientibus his que nūc pro ſuis obiectis habent tanquā inexiſtentia. cuiuſmodi fames/ ſitis/ ipſa a calore frigore/ vel alio nociuo leſio/ paſſionum appetitus ſenſitiui/ ⁊ tentationū inſultus atq; pugna/ educatio familie/ indigentie proximi releuatio: ⁊ alia huiuſmodi circa pſonā propriā vel ꝯiunctā q̄ non illic aderunt: ſed prorſus euacuabunt: poterūt nihilominus eſſe hoꝝ oīm actus q̄dam ꝯditionales. Dico pariter alios quā hic virtutū actus illic futuros: vcꝫ p obiectis ſupnaturalia dona hn̄tes atq; paſſiōes pfectiuas q̄ tā in ſuperiorib⁹ q̄ in inferiorib⁹ potētijs: corporibus reſūptis: pmanenter extabunt. Sed de virtutum habitibus quid? ¶ Reſpondeo. primo de acquirēdis cōſtat nō illic habitus gigni quorum ceſſabunt actus. de acquiſitis aūt in hoc ſeculo quoꝝ illic euacuabunt actus quibuſdā aſſerere placet eos illic manere: cum nulla adueniat contraria cauſa eorum corruptiua. ¶ Rationabilius mihi dicendū videtur: quēadmodum illic euacuabuntur intellectiui habitus: quorum actus abſtractus mutationū eſſent falſi: ſic reſecabūtur habitus appetitiui: quoꝝ actus p tunc eliciti forent obliqui: q̄ in huius ſeculi ſtatu recti fuiſſent atq; laudabiles: ſicut enim idem habitus veridicus falſidicus effici valet: ſic ſtudioſus in vicioſum tranſire pōt: huiuſmodi ſuperfluorum habituū fiet ab ipſo ſaluatore ad maiorē ſtatus decorem reſecatio/ ⁊ immunis pulchritudo.

Virt⁹ q̄libet in medio ꝯſiſtit. Medium virtutis q̄d.

Omnis virtus in medio conſiſtit: in medio quidē rationis ſeu quo ad nos: non autem ſemper ī medio rei. Eſt enim huiuſmodi mediū quod recta ratio inter ſuperabundantiam ⁊ defectū conſtituit. Inter virtutes id ponitur diſcriminis: videlicet in iuſticia dici ſolet rationis medium eſſe medium rei. non auteꝫ in reliquis virtutibus. Ex his euadit perſpicuum: vbicū q; ſunt ſuperabundantia ⁊ defectus eſt reperire medium: ⁊ ecōuer-

Miniſterio de Educación, Cultura y Deporte

fo. Triplicem preterea circa vnamquāqꝫ virtutem verſari prudentiam cuiqꝫ conſtabit duas ſcilicet negatiuas de extremis dictantes:et alteram de medio affirmatiuā. Inſup corollarie habes:non eſſe idem apud omnes virtutis mediū:quinimo apud eūdē diuerſis tpib' atqꝫ circunſtātijs variatur:qđ em̄ vni eſt virtutis mediū eſt alteri defectus:et alteri ſuperabūdātia. Qđ pariter vni eſt virtutis mediū:erit eidem cum alijs circunſtantijs defect':ꝛ eidē cū circūſtātijs variatis ſuperabūdātia. Quare ab ariſtotele Ethi.ij.recte diffinitum eſt virtus eſt habitus electiuus immediate cōſiſtens:prout determinat ſpecies ideſt ſapientis ratio recta.

A D D J. † Vbicūqꝫ ſunt ſuperabundantia ꝛ defectus eſt reperire mediuꝫ ꝛ ecōuerſo.

Medium ꝟtutis nō ideꝫ apud omnes.

PRimum notabile. comparatione duorum extremorū excedentis et excessi dicitur mediū. Contingit em̄ dupliciter a menſura diſcordare:ſeu eſſe inequalitatē. vno mō per exceſſum:alio mō per defectū: videlicet illud eſt menſura maius/ꝛ iſtud minus. cū igitur appetibiliuꝫ mēſura atqꝫ regula ſit ratio recta/dupliciter poterit aliquid ei diſcordare ſeu difformari. vno mō per exceſſum alio mō per defectū:hinc equalitas ſeu conformitas rationi recte/merito eſt appellata medium ſiue medietas ¶ Queres q̄nam res ſit virtutis medium:an ſit ipſa recta ratio:an opus ei cōforme. an cōformitas. ¶ Reſpōdeo. appelles quomodo volueris: aptius tamē ipſum actum ratiōi cōformem aut ipſam cōformitatem. que a multis non ponitur cōdiſtingui actui. ſi autem vocare placeat virtutis medium ipſaꝫ mēſuram:ſic ipſum eſſet ratio recta:non in vocabulo vim facto.

Medium dicitur duorum comparatiōe.

A D D J. † Dupliciter contingit a menſura diſcordare ſeu eē inequalitatē.

Secundum notabile. duplex eſt mediū videlicet rationis:ꝛ rei. ¶ Medium rationis conſurgit inter ſuperabundantiam et defectum per comparationem ad rectam rationem dictantem nō plus debito:nec minus debito. ¶ Medium autem rei proportionale eſt quod eque proportionaliter ad extrema ſe habet :proportionalitas igitur eſt equalitas. Differunt proprie proportio ꝛ proportionalitas:nam illa eſt duorum comparabilium:iſta autem ad minus trium. proportionalitas geometrica eſt proportionum equalitas arithmetica autem differentiarum.

¶ Exemplum primi inter. 4. 2. 1. nam vtrobiqꝫ proportio dupla.

¶ Exemplū ſecundi. 4. 3. 2. nam vtrobiqꝫ exceſſus eſt id eſt vtraqꝫ eſt duplex. videlicet continua/ꝛ diſcontinua. Sequitur quod equalitas in propoſito non eſt mediJ cum aliquo extremorum:ſed eſt quedam proportionalitatis equalitas; medium enim eſt extremis inequale:veruntamen quandoqꝫ accipitur medietas pro ipſa proportionalitate. quandoqꝫ pro ipſo medio proportionali. quando igitur diffinitur virtus aut medietas per equalitatem: iſta non eſt equalitas quantitatiua medij cum aliquo extremorum:ſed eſt rationis aut proportionalitatis equalitas.

Medium duplex vt pote rationis ꝛ rei.

A D D J. † Proportionis ꝛ proportionalitatis diſcrepātia.

Tertium notabile. dogmatizari ſolet ipſius iuſticie eſſe medium rei:aliarum autem virtutū eſſe medium rationis. ¶ Qđ declarans beatus Thomas prima ſecūde. q. lxiiij. dicit. Juſticia eſt circa

Juſticie mediū eſt rei.

operatiões que cõſiſtunt in rebus exterioꝛibus/in quibus rectuꝫ inſtitui debet ſimpliciter ꝛ ſecundum ſe: ideo medium rationis hic eſt mediũ rei/inꝙtum ſcilicet iuſticia dat vnicuiqꝫ quod debet/ꝛ nõ plus: nec minus. Alie vero virtutes moꝛales conſiſtunt circa paſſiones interioꝛes: in quibus non poteſt rectum conſtitui eodẽ modo: propter hoc ꝙ hoies diuerſimode ſe habẽt ad paſſiones: ꝛ iõ opoꝛtet ꝙ rectitudo ratiõis in paſſionibus inſtituat̃ per reſpectum ad nos: qui afficimur ſcđm paſſiões. Et amplius ipſe. ij. ij. q. lxviij. dicit. alie virtutes moꝛales principaliter conſiſtũt circa paſſiones: earumqꝫ rectificatio non attendit̃ niſi ſcđm comparationẽ ad ipm hoiem: cuius ſunt paſſiones penes diuerſas circũſtantias: ꝛ ideo medium taliũ virtutũ nõ accipitur ſcđm ꝓpoꝛtionem vnius rei ad alterã rem: ſed ſolum ſcđm comparationem ad ipſum virtuoſum. et ideo in ipſis eſt medium ſolum ſecũdum rationem quo ad nos. ſed materia iuſticie eſt exterioꝛ operatio ſcđm ꝙ ipſa vel res cuius eſt vſus debitam propoꝛtionem hꝫ ad aliam perſonam. ꝛ ideo medium iuſticie conſiſtit in quadam equalitate rei exterioꝛis ad perſonam exterioꝛem. equale autem eſt realiter mediũ inter maius minus. x. methaphiſice: quare iuſticia habet medium rei. Et cum obĳcitur. non eadem pena punitur qui percutit principem/ꝛ qui perſonam priuataꝫ percutit. igitur iuſticie non eſt medium rei. Reſpondet. iniuria illata aliam propoꝛtionem habet ad principem/ꝛ aliam ad perſonam priuatam. et ideo opꝫ aliter adequare vtranqꝫ iniuriam per vindictam: quod pertinet ad diuerſitatem rei. ꝛ non ſolum ad diuerſitatem rationis.

Iuſticie diſtributiue ꝛ ipſiꝰ cõmutatiue differẽtia mediorũ.

Quartum notabile. dogmatizari ſolet poſt Ariſtotelem. v. Ethi. iuſticie diſtributiue mediũ accipi ſcđm propoꝛtionalitatem geometricã. cõmutatiue autem ſcđm arithmeticam: qđ declarãs beatus Tho. ij. ij. q. lxi. arti. ij. inquit/in iuſticia diſtributiua datur aliqđ alicui priuate perſone inꙃtũ id eſt ꝙ totius eſt debitum ei: quod qđeꝫ tanto maius eſt quanto ipſa pars maioꝛẽ habet principalitatẽ in toto: ꝛ ideo in diſtributiua iuſticia tãto plus alicui de bonis cõitatis datur: quãto illa perſona maioꝛẽ habet principalitatem in cõitate. que quidẽ principalitas in ariſtocratia cõitate attenditur ſcđm virtutẽ: in olycratia ſcđm diuitias. in democratia ſꝫm liberalitatẽ. ꝛ in alĳs aliter/ꝛ ideo in iuſticia diſtributiua non accipitur medium ſcđm equalitatem rei ad rem: ſed ſꝫm propoꝛtionem rerũ ad perſonas. vt ſcꝫ ſicut vna perſona excedit aliam: ita etiam res que datur vni perſone excedat rem que dat̃ alĳ. ꝛ ideo dicit philoſophus. tale medium eſſe ſcđm geometricã propoꝛtionalitatem: in qua attendit̃ equale non ſcđm quãtitatem/ſed ſcđm propoꝛtionem: prout ſi dicamus. ſicut ſe habent ſex ad quatuoꝛ. ita tria ad duo: quia vtrobiqꝫ eſt ſeſqui altera propoꝛtio nõ autem eſt equalis exceſſus ſcđm quãtitatem. qꝛ ſex excedunt quattuoꝛ in duobus. tria vero excedunt duo in vno. Sed in iuſticia commutatiua aliter. nam in commutationibus redditur aliqđ alicui ſingulari perſone propter rem eius que accepta eſt: vt maxime patet in emptione ꝛ vendicatione/in quibus primo inuenitur ratio cõmutationis ꝛ ideo opoꝛtet adequare rem rei/vt quanto iſte plus habet quam ſuum ſit de eo quod eſt alterius: tantundem reſtituat ei cuius eſt: ꝛ ſic fit equalitas ſecundum arithmeticam medietatem que attenditur ſecundum parem quãtitatis exceſſuꝫ. ſicut quinqꝫ eſt medium inter ſex ꝛ quattuoꝛ. nam in vnitate excedit ꝛ exceditur: ſi ergo a principio vterqꝫ habebat quinqꝫ/ꝛ vnus eoꝛum accepit vnum ab altero ipſe habebit ſex/ꝛ alter quattuoꝛ. erit ergo iuſticia ſi vterqꝫ reducatur ad medium/vꝫ accipiat vnum ab eo qui habet ſex. nam ſic vterqꝫ habebit quinqꝫ qđ eſt mediũ. Hec ille.

Supabundãtia ꝛ defectus du

Quintum notabile. dupliciter accidere poſſunt ſuperabundantia/ꝛ defectus: vꝫ ſcđm quantum/ꝛ ſcđm quale. Penes

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

quidem quãtuꝫ/id eſt penes menſuram materie ſcḋm plus vel minus ꝙ ratio dictet. prout plus minusve cibi/vel potus accipere ꝙ cõgruat. Penes aũt quale/id eſt penes circunſtantiam aliquam ſuperfluentem indebitam:aut deficientem debitam. Exempli gratia. contingit ſumi cibũ non plus vel minus ꝙ ratio recta dictet:ſed ſumitur loco/vel tempoꝛe/vel modo/vel fine indebito. aut deficiente fine debito. aut pluries quam debeat comprehendẽdo quotũ ſub quali.

pliciter accidere poſſunt.

Prima concluſio. quãuis omnis moralis virtus in medio inter extrema vicioſa conſiſtat:non tamen cuiuſlibet extrema proxima ſunt vicioſa:⁊ ſi alterum a medio minuatur in bonitate. Prima ps ex notabilibus patet. Scḋam autem probo:cõtingit alicuius virtutis vt huiuſmodi extremum primũ eſſe infra totam rõnis latitudinem. Exempli gratia:abſtinente vt hmõi a latitudine temperantie ꝙ ſcḋm rectam rationem ſumi poterat ſubtrahit. igitur tale abſtinentie extremũ proximum non eſt vicioſum. Habet enim temperantia regularis medium medio abſtinentie latius. pone igit alicui inter nutrimenti libram vnam/⁊ quattuoꝛ libras eſſe temperantie regularis medium. videlicet ſumere vltra quattuoꝛ ſit intemperantia/⁊ citra vnam libram inſenſibilitas:ſic ille ab vna libra ad quinꝙ excluſiue tranſiens cõtinue temperatus permanet. nec virtutis egreditur limites:vbi aũt alicuiꝰ finis honeſti gratia aliquid ſubtrahere vellet. nolens ſcꝫ tantum ſumere ꝙtum virtutis temperantie latitudo patitur. ſed minus. verbi cauſa preciſe vnam librã cũ media vel preciſe duas:ſic diceretur abſtinens. clarũ eſt autem huiuſmodi abſtinentie qua eſt velle duntaxat duas ſumere libras vnum extremum proximũ eſt velle vltra duas ſumere qḋ nequaꝙ eſt vicioſum ꝙuis altero minus bonuꝫ fateoꝛ extremum eius diſtans eſſe vicioſum. ſcilicet velle vltra totam temperãtie regularis latitudinem ſumere.

Extrema virtutis ꝓxima non ſemper vicioſa.

A D D J. † Temperantia regularis habet mediũ medio abſtinẽtie latius.

Secunda cõcluſio. medij virtutis eſt diuiſibilis latitudo:⁊ in vna quidem virtute latioꝛ:in altera ſtrictioꝛ. pariter vni perſone ꝙ alteri. atꝙ etiam eidem diuerſa diuerſis tempus tẽpoꝛibus aut modis. Primam probo partem. virtus non requirit cognitu impoſſibile/vel nimis difficile/ſed pꝛo ſtatu vie cognoſcere determinate vſꝙ ad indiuiſibile eſt impoſſibile/ aut nimis difficile:igitur circa id non ſumitur virtutis mediũ. tñ etiam: qḋ parum diſtat nihil diſtare videtur. igit latitudinem habet virtutis mediuꝫ. ꝑ quã diſcurrens nõ egreditur rationis terminos. ſiue in materia temperãtie/ vel foꝛtitudinis. ſiue in materia iuſticie fuerit/pꝛout in bonoꝝ cõmunitatis diſtributione/aut in cõmutationibus. nimis enim hoc vie ſtatu foꝛet difficile aut meritoꝛũ atꝙ dignitatũ adequatam noſcere menſurã/aut rei cognite adequatum diſtribuere pꝛemiũ. pariter certe rei adequatum valoꝛem et illi valoꝛi adequatuꝫ pꝛecium indiuiſibiliter taxare. nemo viatoꝛum pꝛofecto has menſurarum rationes adequatas noſcit:cum per inſenſibile aut per ſenſibile modicum non curandum inequalitas interuenire valeat. Scḋa concluſiõis pars ſatis patet:qm̃ qḋ vni vel vno tp̃e eſt intra ratiõis terminos eſt alteri vel eidẽ alio tempoꝛe extra limites rõnis recte. certa em̃ cibi menſura rõne quãtitatis:aut qualitatis:aut facultatum. eſt vni intemperantia. alteri temperãtia. nã vni eſt cõtra bonam coꝛpoꝛis vel anime habitudinem:aut ſupra facultatem. vel contra honeſtatem ⁊ non alteri. aut vni vno tempoꝛe:⁊ altero tempoꝛe non.

Mediũ virtutis ẽ diuiſibilis latitudo et vni latioꝛ ꝙ alteri.

Tertia concluſio. iuſticie mediuꝫ hominum vſu nõ eſt medium rei ꝑm adequationem vere pꝛopoꝛtionalitatis:ſed ꝑm ꝙdam ſimilitudinem ⁊ ꝓpinquitatem. primã partẽ oſtẽdo. cõſiſtit in indiuiſibili vera pꝛopoꝛtionalitas:cuiuſlibet enim pꝛopoꝛtionalitatis ſiue geometrice

Juſticie mediũ an ſit ꝑm pꝛopoꝛtionalitatem.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ſiue arithmetice. quãtulacũqꝫ vnius extremoꝝ variatio alijs inuariatis ꝓportionalitatẽ ſeu proportiõalitatis equalitatẽ impedit ⁊ tollit: non ſic aũt in ipſa iuſticia. non q̃tulacũqꝫ eñ rei ad rez inadequatio (exempli gratia. mercedis ad ꝓmiũ: aut preciȷ ad valorem re:) iniuſticiam facit. duoꝝ eque merẽtiũ in hoc ſeculo plus vni q̃ alteri de bonis cõicatis iuſte diſtribui poteſt. plus pariter idez vni q̃ alteri abſqꝫ iniquitate venditur. Scd̃a aũt pars patet. q̃m eſt a nimis notabili exceſſu cauendũ. in rebus eñ corporalibus reputãtur aliqua proportiõalia quãdo non eſt a proportionalitate / notabilis ⁊ valde ſenſibilis diſtantia.

Virtutis medũ an q̃tulũcunqꝫ egrediens ſit viciosum.

Primum dubium. an omnis egreſſus a

virtutis medio ſit vicioſus. Videtur quod nõ. quãdo ſcilicet inſenſibilis aut nõ notabilis eſt egreſſus: aut inuincibiliter ignoratur. In oppoſituz. ſi egrediatur iam rationi recte difformatur: cum medium extendatur quantum recta ratio.

ADDI. †Medũ ꝟtutis latitudo dupliciter cõſiderari poteſt.

¶ Reſpondeo: dupliciter conſiderari poteſt medũ virtutis latitudo. ¶ Uno mõ vt in ſe perfecte atqꝫ preciſe cognita. ¶ Alio modo imperfecte cognita atqꝫ confuſe: ⁊ iſta quandoqꝫ eſt latior quam pria. Quare cõtingit a pria egreſſum eſſe in viatore ſecũdi generis nõ vicioſum: qui in primi gñis viatore vicioſus eẽt. verũ tñ proprie loquẽdo: iſte nõ egredit̃ ſui medũ virtutis latitudinẽ: imo quẽ inſenſibilem aut nõ notabilẽ ponis egreſſum eſt ei infra ſui medũ virtutis latitudinẽ cõſtitutus: quare non eſt ei egreſſus.

Virtus theologica an i medio conſiſtat.

Secundum dubium. an in medio conſi

ſtat theologica virtus. videlicet ſpes / fides: ⁊ charitas. ¶ Rñdetur cõiter negatiue. quod amplius declarans beatus Thomas prima ſecunde. q. lxiiȷ. art. iiȷ. dicit non per ſe: ſed quodãmodo per accidẽs poſſe in virtute theologica cõſiderari medium: ⁊ extrema. Iſta ſunt eius verba. virtutis theologice duplex põt accipi menſura. ¶ Una quidẽ ſecundũ ipſam rationẽ virtutis: ⁊ ſic menſura ⁊ regula virtutis theologice eſt ipſe deus. Fides enim noſtra regulat̃ ſcd̃m varietatem diuinã: charitas ſecũdum bonitatem eius. ſpes aũt ſcd̃m magnitudinez omnipotentie ⁊ pietatis eius: ⁊ iſta eſt menſura excellens oẽm humanam facultatez: vnde nunq̃ poteſt homo tantũ diligere deum: q̃tum diligi debet: nec tantum credere aut ſperare in ipſum q̃tum debet. vnde multo minus poteſt ibi eſſe exceſſus. ⁊ ſic bonum talis virtutis nõ conſiſtit in medio: ſed tanto eſt melius quãto magis acceditur ad ſummuz. ¶ Alia vero regula vel menſura virtutis theologice eſt ex parte noſtra. q: ⁊ ſi non poſſumus ferri in deum quãtum debemus debemus tamẽ ferri in ipſum credendo: ſperãdo: ⁊ amãdo ſecũdum mẽſurã noſtre conditionis. vnde per accidẽs poteſt in virtute theologica conſiderari medium: ⁊ extrema. ex parte noſtra. Hec ille. Cũ igit̃ obijcit̃. ſpes eſt medium inter deſperationem ⁊ preſumptionẽ. ſimiliter fides incedit media inter contrarias hereſes. Reſpõdet: ſpes eſt media inter preſumptionẽ / ⁊ deſperationem ex parte noſtra: inquãtũ ſcilicet aliquis preſumere dicitur ex eo qd̃ ſperat a deo bonũ quod excedit ſuam conditionẽ / vel nõ ſperat qd̃ ſecundũ ſuam conditionẽ ſperare poſſet: nõ autem poteſt eſſe ſuperabũdantia ſpei ex parte dei cuiꝰ bonitas eſt infinita. ſimiliter etiam fides eſt media inter contrarias hereſes: nõ per comparationem ad obiectum / quod eſt deus: cui nõ põt aliq̃s nimis credere: ſꝫ inquãtum ipſa opinio humana eſt media inter contrarias opiniones.

ADDI. †Virtutis theologice duplex poteſt accipi menſura.

Diligere deũ an valeat viator q̃tũ dꝫ aut plusq̃ debet.

¶ Quid igitur ſit dicendum he oſtẽdẽt propoſitiões. Prima: poteſt viator diligere deũ / aut ſperare / aut credere quãtũ dꝫ obligationis debito. ꝓbo: põt legez ei dataz implere cum non ad impoſſibile obliget. igit̃ diligere põt / ſperare vel credere quantum debet obligationis debito. Scd̃a propoſitio. ꝯtingit diligere ſperare vel credere plus quã dꝫ obligatiõis debito. pꝫ: cõtingit non ꝓ tunc obligari: aut non tam intenſe. Tertia ꝓpoſitio: ꝯtigit ꝑ accidẽs diligere ſperare vel

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

credere plus inteſiue quā dȝ debito liciti·ꝓbo cōtingit ex corpis facile diſcraſia=
bilis debilitate mētē vel ſanitatē notabiliter turbari ⁊ ledi perferuoris dilectio=
nis/aut ſpei/aut fidei magnitudinem:ad hūc autem feruoris exceſſum gradua
lem atq₃ inteſiuū nō obligat viator:obligatur potiꝰ talē mentis aut corporis no
tabilem vitare leſionem:igit in hoc caſu vituperabilis eſſet atq₃ culpabilis tāta
feruoris vehementia. ¶Hinc quibuſdā deuotis pſonis cerebro debilibus ſalu=
briter a prudentibus conſulitur tantā mētis vehementiam/tantā ve operis cō
tinuationē temperare. Quarta propoſitio:contingit alicuiꝰ illarū virtutū actū
ſpāli ꝓhibitione/aut alia circunſtātia viciari. patet:contingit pro certo tempo=
re viatorem non obligari ad actū:igitur nō repugnat pro eo tempore (ſaltem a
deo) ei actū ꝓhiberi:pariter contingit talem actū ꝯtra conſcientiam/aut circun
ſtantia alia mala inuolui. Quinta ꝓpoſitio. Quis non ſit virtus theologica in
ter duo extrema/in quāto quo ad eiꝰ obiectū ꝑncipale qd̄ eſt deus:poteſt tamen
in quali habere extrema:primā partem ꝓbo:non diuiſibile eſt obiectū illud nec
crementum aut decrementum accipit:ſecunda pars ex dictis patet:taȝ gradua
lis intenſionis q̄ꝫ prohibitiōis ſpecialis:aut alterius circūſtantie occaſione.

¶De virtutum gradibus. Capitulū.xij.

Grad⁹ virtutū tres.

Irca difficile eſt virtꝰ:quo
fit militiam eſſe vitaȝ homi
nis ſuper terram:nec coro=
nabitur: niſi q̄ legitime cer
tauerit. Sunt itaq₃ in vno=
quoq₃ virtutū gn̄e tres gra
dus penes difficultatis mē
ſuras deſignati:temperātia
continentia herois tēperan
tia atq₃ intēperantia locum
hn̄t ſedatis paſſionibus re=
trahentibus:cōtinētia atq₃
incontinentia vehementibus paſſionibus retrahentibus.
Heroica (quaȝ Ariſtoteles diuinam vocat) eſt virtus ſu=
pra communem hominum facultatem ex ardua operis vel
circunſtantie difficultate. Cuius vicium contra communē
hominum vſum:beſtialitas appellatur. ¶Heroica igitur
ſupra communem hominum vſum hominem deo aſſimilat:
beſtie autem vicium contra communem hominum cōſuetu=
dinem. ¶Hos tres gradus non plene habuiſſet aurea in=
nocentie etas:⁊ minus beata illa ac immortalis vita (om=
ni hoſte deuicto regnoq₃ hominis conſummate quieto) in=
fallibili lege regulata:preſens vero ſors noſtra calamito=
ſa vndiq₃ hoſtibus circuncincta continentiā habet frequē

Gradꝰ virtutū in diuerſis hoībus ſtatibus qualr̄ ſe habeāt.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

tiuꝰ:ꝛ fere ſemper ea opus eſt que ad arcem ꝛ ad menia ciuitatum vacet:rara autem (ſicuti pax) temperātia ꝛ rarioꝛ heroica. ¶ Sic igitur continentia agoniſat: ipſaq; hoſtem vincendo quodammodo ſemetipſam necat.

Equiuocatio noium moralium loquentes turbat,

PRimuȝ notabile. ſunt equiuoca illa tria noia/ꝓut in moralibus reliq̄. Turbat em̄ loquētes diuerſoꝝ ſanctoꝝ ꝛ doctoꝝ doctrinis ibutos multa noium equocatio q̄ vnꝰ vna ſignificātia loquēs /alt alta/mox ſolis ꝟbis diſcordes facti longas protrahūt diſreptationes ꝯtradictorias tp̄s inanit cōterentes:doctoꝛ doctorē carpit aut dānat authoꝝ opiniōes eſſe diuerſas p̄dicat/vbi nullus proꝛſus eſt ꝯtradictionis locus: ſed ſola equoci diſtinctiōe opus qua authores ad ꝯcordiā reduces. Ad ꝓpoſitū igit dicamus multiptr illa vocabula capi. Qn̄q; tēperantia eſt ſpālis ꝟtutis nomē.ſ. paſſionū guſtus ꝛ tactus moderatricis:piter ꝯtinentia circa paſſiones venereas verſat. Nōnūq; aūt illorū nominū vtrūq; pro quodā virtutis gradu ſumit:prout ſupra fuit diffinitum. Pariter de heroico. nam qn̄q; quecunq; hominis excellentia cōmunē hominum facultatē trāſcendens appellat heroica:ꝛ hoc mō tam difficultas virtutis quaȝ

Heroicum quid.

eiuſdeȝ facilitas cōmunem hoim facultatē trāſcendens diceretur heroica: qliter q̄dam virtutē appellarunt heroicā (longo virtutū exercitio ſic refrenatis paſſionibus) quod eaꝝ ſedatio ſupra cōmunem hoim exiſtit facultatē:verūtamen reſtrigi ſolet nomen (ꝛ ſic nūc loq̄mur) ad virtutē q̄ ob difficultatē tranſcendit cōmunē hoim facultatem: diſtingue igit nomē qn̄ ſe offeret diſcordia. Juno em̄ gētilium dea dicta eſt hera:ꝛ q̄dā eius filius herus:hec nuncupat terra:herus terre dn̄s/hera terra dn̄a vxoꝛ heri:heritudo vel herilitas dn̄ium: herilis habens dominium:heros herois vir potēs/ꝑfectꝰ ſapiens:herois heroidis femina talis:in plurali aūt heroes:heroidea:heroia eſt heroum vel heroidum magnitudo:a qua quidem heroica magnitudine atq; excellentia quid heroicū appellat.

A D D J. Herus Junōis filiꝰ a q̄ heros ſunt tn̄ q̄ aliūde deduci vocē hanc putent.

Secundum notabile. non ideo dicti ſūt virtutū gradus/qm̄ nō ad ſpecies determiatas ꝑtineāt:ſed q: in diuerſis ꝟtutū gn̄ibꝰ repiuntur illoꝝ modoꝝ actꝰ. Exēpli grā:circa tēperātie guſtꝰ vel tactꝰ materiā cōtingit ſedatas eē paſſiōes nullo mō/aut nō notabilr inſurgētes:ſic enim virtutis actus ſiue ſobrietatis i cibo vel potu/ſiue caſtitatis ꝟginalis/aut ꝯiugalis fuerit dr̄ i gradu:tēperātie ꝯſtitutꝰ piter circa fortitudis materiā/ꝯtingit timoris ꝛ audacie paſſiōes eſſe ſedatas nō vehemēter in ſurgētes:ꝛ ſic actꝰ ſit belli:aut martyrij/aut alterius ſpeciei fortitudinis ipſe in tēperantie gradu reponit:ſic circa materiā iuſticie (paſſionibꝰ amoris vel odij/vel terroris/aut alijs ſolitis iuſticie executionē impedire ipis ſedatis) actꝰ iuſticie eſt in gradu temperātie poſitꝰ:in illis aūt eiſdē virtutū gn̄ibꝰ (vehemētibus exn̄tibus paſſionibus ipedire nitētibꝰ) actꝰ dicunt in gradu cōtinētie exiſtere:actus vero i eiſdē materijs difficultatē habētes q̄ cōem hoim trāſcendit facultatē/ſunt in gradu heroico collocati. pȝ igit iſtoꝝ graduū actus eſſe ꝑnominatorū gn̄rū fortitudinis temperātie/iuſticie/ꝛ ſpecierum eorūdem.

Gradus ꝟtutū cur ſic appellēt ur.

Tertium notabile. Dupliciter poteſt accidere triū illorū graduum ratio atq; habitudo:vno modo ex perſone conditione:alio modo ex conditione obiecti:ex conditione q̄dem perſone/cuius remiſſe ſint paſſiones:aut vehementes:aut cōem hominū facultatem trāſcendētes. ex cōditione vero obiecti in ſe difficultatē remiſſam:aut vehementem:aut q̄ eſt ſupra

Graduum virtutū rō mltiplr accipi pōt.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

cōem hominū facultatem ꝯtinētis. Exēplū primi: naſcūtur aliq̄ nō ad libidinem prouocati: q̄dā vehe menter paſſionib⁹ infeſtati īfra cōem hoim facultatē: aliq̄ aūt ſupra cōem hoim facultatem. Exemplū ſecundi. mortis tolerantia ſua cōditione eſt ſupra cōem hominum facultatē: aliq̄ aūt eſt corporis leſio vehemens infra cōem hoim facultatem: aliqua aūt modica. Seq̄tur idē opus ꝯparatione ad diuerſos eſſe vni in gradu cōtinentie ex modica difficultate: alteri in tēperantie gradu' ex vehementi paſſionum pugna: altera autem in gradu heroico: accidit itaq̄ leue ieiuniū ipſi gaſtrimargo: aut tenuē laborē ipſi debilitato eſſe quid heroicū: nō aūt alteri. Dicitur eñ opus cōem hoim trāſcendere facultatem: q: pre difficultate ꝯmuniter hoies ſic diſpoſiti id nō ferrēt: ita ꝯtrarius eſſet ſic diſpoſitus qui illud operaret virtꝰ: ḡ heroicus rara auis.

Grad⁹ virtutis ī gradū ꝯmutatio.

Prima concluſio. Poteſt (inuariato actu atq̄ habitu) fieri de gradu in gradū aſcenſus: atq̄ poteſt aſcenſum deſcenſus: patet: poteſt (inuariatio volūtatis actu) paſſio vel difficultas preaucta minui: ⁊ poſt minutionem atq̄ ſedationem iterum reſurgere.

Gradum virtutꝫ pōt q̄s inuit⁹ perdere.

Secunda concluſio. Poteſt q̄s inuit⁹ gradū ꝯtinentie ꝑdere: aut inuitus acq̄rere pꝫ: pōt eo inuitō perire aut reſurgere paſſiōis aut difficultatis vehemētia. q̄ (eo inuito) pereūte: deſinit eſſe continētia ⁊ reſurgente incipit eſſe continentia.

Tertia concluſio. Cōtinentia ſemetipſā ꝫ vt talē necat: pꝫ: ipſa ſedādo paſſionū vehementiā deſinit eē ꝯtinentia: q̄uis non per hoc deſinat eſſe: ideꝫ enim actus vel habitus remanere poterit deſinens nominari continentia.

Primum dubium. An ſit idē oppoſitionis genus trium graduum virtutis ad tres vicij gradus. ¶ Reſpondēdū negatiue: qm̄ virtus heroica ad beſtialitatē non ſe habet vt virt⁹ ad ſuū extremū: ſed vt excellentia vnius generis ad alterius gn̄is excellētiam: ipſa eñ eſt virtutis excellētia: beſtialitas aūt vicij. Eſt itaq̄ ſpeciei humane naturaliter ad certos cibos/ludos/coit⁹/ ⁊ alia huiuſmodi determinatus vſus: q̄re cōtra qui ꝫ cōem hominum legem ad naturam cibum/ludum/coitum/ ⁊ huiuſmodi deſcendit/beſtialis appellatur.

Perſeuerantia an ſit ꝟtutis gradus.

Secundum dubium. An perſeuerantia ſit virtutis grad⁹. ¶ Reſpondēdū eſt nomē eſſe equiuocum q̄n q̄ eñ reſtringit̄ ad virtutis cōtinuationē cōtra vehementes paſſiōes deſiſtere impellētes: ⁊ ſic eſt ſpēs continentie gradus. Alio modo generalius ſic eſt commune virtutis nomen cōtinuate q̄ diu recta ratio dictat: aut propoſiti continuādi q̄diu dictat rō: hanc adiectō diſiunctionē: quoniam quedā eſt extrinſece pſeuerantia: q̄dam intrinſece: actus eñ pro obiecto hmōi' cōtinuationem q̄diu recta rō dictat habēs/eſt itrinſece pſeuerātia: ipſe aūt actus q̄diu recta ratio dictat ꝯtinuatus: nō tñ ꝑ obiecto continuationē habens eſt extrinſece pſeuerātia.

B D D I. Perſeuerātie nomen equocum.

IN voluntate ſuam tenent ſedē tres illi virtutum gradus: quorum cuiq̄ impertinens eſt in appetitu ſenſitiuo correſpondēs habitus. Impertinēs pariter ipſius habitus liberi arbitrij intenſio vel remiſſio: nam et prorſus īuariatis liberi arbitrij actu atq̄ habitu: eoq̄ inuito poſſibilis eſt per tres illos gradus trāſitus. Nedum animam ſed corpus diligenter adaptet q̄ de loci faciliq̄ aſcenſu ad tranquillum temperantie gradu ꝫ ꝑ

Gradus tres ꝟtutū ſuā ſedem in volūtate habent.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

uenire cupit nō irreuertibiliter enim occiduntꝰ paſſiones in hac mortali vita: quimmo vehementiores prioribus contingit reſurgere: nobiſqꝫ inuitis temperantie gradum auferre.

Tēperantia an ſ appetitu ſenſitiuo naſcatur.

PRimum notabile. quorundā fuit opinio tēperantie gradū eſſe in appetitu ſenſitiuo: i volūtate aūt cōtinentiā. ¶ Contra: ſiue parua ſiue vehemēti exiſtente paſſione pōt volūtas actum elicere: nec actus habitū pducere ipedit in volūtate: igit vtriuſqꝫ horꝫ graduū ē in libero arbitrio virtꝰ: tū etiā idē voluntatis actus vel habitus q eſt cōtinētia/erit q̄nqꝫ cū paſſione forti: ipſe igitur tunc tēperātie nomen ſortietur ꝛ ita ſedem in volūtate habebit temperantia.

Virtus q̄liter in appetitu ſenſitiuo.

Secundum notabile. nōnullorū eſt opinio: quā ſequitꝰ Buridanꝰ: ꝙ in agoniſantē cōtra appetitū ſenſitiuū rebellāte fit mutua actuū corrn̄dētia: ſic ꝙ appetitꝰ ſenſitiuus i illecebrā tēdens imittet volūtati motum ſimilē/volūtas pariter illecebrā refugiens ſenſui motū quendā imittit illecebre refugitiuū: ſic igitꝰ i volūtate duo ſunt illius illecebre motꝰ/vnus pſecutiuus ex ſenſualibꝰ refugitiuus ex ſe: pariter i ſenſu duo motꝰ vnus ex ſe pſecutiuus illecebre alius a volūtate refugitiuꝰ eiuſdē nec ſunt cōtrarij. Videtur mihi iſtud ficticiū nullo ſufficiēti motiuo fulcitum ꝛ veritati diſſonū: primo nō pducitur in appetitu ſenſitiuo fuga abſqꝫ obiecti diſcōuententis ſenſatiōe/ꝛ nulla eſt tūc ex hypotheſi alias ſimul eſſent eiuſdē obiecti ſenſatio tāqꝫ cōueniētis/ꝛ ſenſatio tanqꝫ diſcōueniētis: tum etiā volūtas nullā imittit ſenſui ſenſationē igitꝰ nec appetitionē. Preterea ſimul eſſent eiuſdē dolor ꝛ delectatio in ſenſu ex illis actibus pſecutionis ꝛ fuge geniti. Item docet experiētia/voluntatem non poſſe ad nutum facere ſenſum obiectum ei doloroſum pſeqꝫ ꝛ refugere ei delectabile. Amplius: voluntas non niſi p modum imperij extra ſe agit: ſed ſtat agoniſantis voluntatem continentem minime ſenſui imperare: igitꝰ tunc nec huiuſmodi fiet reciprocatio: vnde eſſe ficticium illis rationibus concludo.

Paſſionū pacādarū modus.

* Agens dupliciter impeditꝰ agere.

Tertium notabile. non modicum fuit viris doctis dubium de modo pacationis paſſionum p virtutum exercitium. Pro cuius intelligentia venit p̄mittēdum/agens dupliciter impediri agere: vno modo p realem q̄ agebat corruptionē: alio modo p productionē forme actionem illius impedientis: ſic igitꝰ cum aliquis: pacata ſenſualitate ad gradum tranſit temperantie: non abſqꝫ dubio eſt/an id fiat per alicuius forme appetitus ſenſitiui corruptionem: an p noue forme in eo productionem: vnum enim horum dicendum videtur: nam prorſus inuariato appetitu ſenſitiuo non reſtabit cur non oriatur vt prius inſultus atqꝫ paſſionis vehementia. Ad hoc fuerunt opiniones: quibuſdam aſſerentibus per actuum voluntatis ſenſui contrapugnantis exercitium per quos in voluntate producuntur habitus: comproduci pariter habitus in ſenſu illis proportionatos: quibus ſenſus impeditus redditur tranquillus. Alijs id fieri opinantibus non per habitum ſenſui derelictum: ſed per ſolum voluntatis habitum aſſiſtentem: quo potentior redditur voluntas ad impediendum ne inſurgat paſſio: aut ne vehementer. Harum opinionum neutra ſatiſfacit. ¶ Contra primam quidem: quoniam inanis eſt ipſius habitus actio id eſt nullius potentie actus habitum extra ſeam producit: ſic igitur nullus voluntatis actus habitum producit in ſenſu: tum etiam nullus liberi ar-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

utrũ actus actum producit in ſenſu illic productiuum habitus: nam quicunq; actus ipſius ſenſus ab obiecto vel ſpecie: aut cogintione eiuſdẽ ſenſus cauſat nequit enim voluntas aliquid refugiens facere ſuo imperio ſenſum id idẽ pariter refugere quod prius ipſe proſequebatur: quomodo. igitur in ſenſu aliqd proſequente cauſaret tunc habitus refugitiuus eius qd voluntas refugit. Preterea habitus ſic in ſenſu genitus non ſufficeret hmõi trãquillã efficere policiã cũ nõ ſine actu agat: nec actũ abſq; ſue potẽtie cõcurſu habeat. Contra pariter opinionẽ ſcdam: in ſolo libero arbitrio (etiã cũ intellectu) facta mutatione per habituũ generationẽ nõ ipediret paſſionũ vehemẽs iſultus: tũ primo: ſenſus eſt agens naturale: ꝛ omnia ad agendum forent et eque vt prius applicata: tũ etiam habitus non agit ſine actu: igitur non eliciens actum voluntas: non obſtantibus quibuſcunq; habitibus: equales ꝛ eque fortes paſſionum pateret inſultus. Sint reſponſiue concluſiones.

*Habit⁹ nõ agit ſine actu.

Vtru cuilibet volũtatis an rñdeat i ſẽſu habitus.

Prima cõcluſio. Nõ cuilibet habitui liberi arbitrij reſpõdere põt habit⁹ ſilis in ſenſu. pbo: circa obiecta inſenſibilia põt liberꝝ arbitriũ habere actus: ꝛ ex his habit⁹ qb⁹ ſimiles in ſenſu reperire impoſſibile eſt cum illorum obiectoꝝ minime capax ſit ſenſus.

Scda concluſio. Circa obiecta ſenſibilia ex liberi arbitrij actibus producto habitu in eo: impertinẽs eſt habitũ in ſenſu generari oſtendo: nec eſt repugnãs nec neceſſario cõcomitãs: nõ enim a libe ri arbitrij actu producitur in ſenſu actus: vel habitus imutatiuus ſcꝫ cognitiuus vel appetitiuus ſed omnis hmõi actus ipſius ſenſus ab obiecto vel ſpecie vel ſenſatione cauſat: ꝛ ita quicunq; actus in libero arbitrio eliciat aut igit tũc ſenſui eſt cauſa applicata eũ cõformiter imutãs: ſic in eo cauſabitur act⁹ actui liberi arbitrij cõformis ꝛ ex illo actu habitus ſi autem ſenſui applicata ſit cauſa difformiter ad liberũ arbitriũ imutatiua actum pducit actui liberi arbitrij difformẽ: ꝛ ex eo habitus naſceẽ ſi ꝟo nulla ſit ſenſui applicata ſufficiẽs ad actũ cauſa nõ pducet in eo actus vel habitus ꝛ ſi in voluntate cauſantur.

Appetitus ſẽſitiue diuerſitas in clinationũ

Tertia concluſio. Contingit indirecte actiõe liberi arbitrij ſenſum quo ad actũ vel habitũ imutari: patet eius imperio pcipue p motũ localẽ põt obiectoꝝ ꝛ cauſaꝝ ſenſum imutatiũ fieri applicatio p quã obiectoꝝ ſenſitiua apprehẽſio: ex quo pſecutio vł fuga ex qua habit⁹.

Quarta concluſio potiſſima iclnationũ appetit⁹ ſenſitiui diuerſitas: eſt ex parte realis diſpoſitiõis corporis in horum triũ vcꝫ mẽbroꝝ humoꝝ ꝛ ſpirituũ qualitate ꝛ qͣtitate: ptꝫ quidã ad vicia petulantiores quidã pacatiores naſcunt: ꝛ nõ per habitus aiabus congenitos cum ſint tanq; tabule raſe: igitur ex parte corporis id accidit. ¶ Primo quidẽ penes qͣlitatẽ quãdoq; occultã e celo aut aliunde cõtractam: nõnunq; manifeſtã qualis eſt ſanguinea colerica ꝛc. cõplexio: ex qua diuerſa ad paſſiones naſcitur pnitas. Scdo penes qͣtitatẽ figurã aut ſitum: vnde cordis paruitas aut magnitudo atq; figura ꝛ ſituatio ad varios cõducunt mores: paſſioneſq; excitãt diſcolores: hinc natiua conditione dari aliquẽ cõtingit quẽ minus infeſtãt paſſiones qͣ alterum longo virtutum exercitio conſuetum.

Quinta cõcluſio. Animã i hoc curare cupiẽs primũ corp⁹ curet: ipſiꝫ primis qͣlitatib⁹ ꝛ reliqs diligẽter ſpoliet: pariter obiecta ſenſibilia a ſenſib⁹: vł ſenſus ab obiectꝭ paſſiões pcitare potẽtib⁹ diuertat: liberũq; arbitriũ ad ꝟtutũ exercitiũ ꝯuertat. Hac triũ dieꝝ via fiet ad gradũ dignitatꝭ

temperantie tranſitus Prima quidē: videꝰ cōtra ſatiriaſim (que eſt inſatiabilis venereoꝝ appetitꝰ) cōtra amorē heroos: cōtra boliſmū appetitūqꝫ caninū aut vaccinū (quos corporis morbos eſſe conſtat) medici naturalia exhibēt remedia corpꝰ ꝑmutātia: ⁊ ſic paſſiōes ab ſqꝫ habituū poſitiōe ſedātia: ſine quorū etiā ḡnatiōe cōfert aſſuefactio ſc̄m quā vis corporis regitiua opat. In eo em̄ ꝗ paucū cibū aut multū vel certis horis ſumere eſt ſolitus: vis corporis regitiua ordinatiua agit iuxta cōſuetā mēſurā: vel determinatis tꝑibꝰ ſumptā: nā ad hoc aptant corporis organa: moderant virtutes actiue: fiūt meatus ſtrictiores aut ampliores: vires plus vel minus attractiue: aut aliter agētes: ſic in venereis (ſine etiā habitꝰ noui acq̄ſitiōe) ex lactatiōis em̄ omiſſiōe (natura materiaꝫ diuertēte: ſiccātur vbera: ex eiuſdē aūt frequētia conſeruat lactei fontis fluxꝰ: ſicut in vaſis generationis ad venerem ſtimulans humor.

Paſſiōes ꝗ līt v̄tutū exercitio attenuēt aut extiguant.

Sexta concluſio. Cū virtutis habitu in

hac mortali vita ꝗ̄tūcūqꝫ ꝑfecto ⁊ ꝗ̄tūcūqꝫ lōga aſſuefactiōe cōſummato: ſtat vehemētiorē eſſe paſſionū inſultū ꝙ̄ cū certo habitu remiſſo atqꝫ iꝑfecto ⁊ recēter ichoato. ptꝫ ꝗ̄tūcūqꝫ ſedatis paſſiōibꝰ atqꝫ q̄etis: ⁊ ꝗ̄tocūqꝫ v̄tutis habitu lōga cōſuetudine acq̄ſito pōt ꝑ naturales cās corpꝰ alteratiōibꝰ magnā paſſionū vehemētiā ꝓuocātibus alterari: vt optime nouit phīe gnarus.

Septima cōcluſio. et ſi ſenſualitatis habitꝰ

patrociniū aliqđ ferre valeat: nihilominꝰ virtutū exercitio pacant tādem paſſiōes ꝑ realē corporis trāſmutationē: ⁊ per voluntatis atqꝫ itellectꝰ habitū paſſiōes vincere coadiuuātē potius ꝙ̄ per habitū in ſenſitiuo appetitu derelictum: ptꝫ ex dictis. libero em̄ arbitrio habituato minus graue eſt minuſqꝫ tediosum eas vincere: ⁊ cōparatione ad habitus magnitudinē minores cēſent.

Appetitꝰ ſēſitiuus an plene ſit rōni recōcilia bilis.

Primū dubiū. an rōni (que ſemꝑ depreca

tur ad optima) ſit plene recōciliabilis appetitꝰ ſenſitiuꝰ q̄ ei aduerſatur.

Reſpōdeo ſic. non nature dono. ſed ſu-

pernaturali bñficio. ¶ Primā partē oſtēdo: natura vno mō agit ⁊ indeficienter appetitꝰ ſenſitiuꝰ ſibi derelictꝰ ſuū ꝓſequit cōmodū: qđ ſepiꝰ a rōne deuiat: et ſi nūqꝫ ei cōformet. ¶ Scđa ps i nōnullis ꝓuilegiatꝭ ꝑſonis inotuit: ꝗ̄ ēt obediūt ꝑmo mouēti ſcđe cāe ꝗ nec agūt nō eo coagēte: pōt aūt ꝑma cā appetitui ſenſitiuo nō coagere ad iclinationē vel opationē rōni ꝯtrariā: igit ⁊c. ¶ Dico enim poſſe dupliciter hm̄ōi fieri recōciliationē ſupernaturalē. Uno mō ſine dono poſitiuo ipſi nature ſuꝑaddito. Alio mō per poſitiuū donū nature ſuperaduenies quale in primis parentibus erat originalis iuſticia.

*Dupl'r fit recōciliatio ſupn̄āl.

Gaſtrimargia atqꝫ ſatiriaſis an in hac vita extigui poſſint.

Secūdum dubiū. an poſſit in hac morta

li vita totaliter extingui gaſtrimargia atqꝫ ſatiriaſis: illa guſtabiliū: iſta venereoꝝ: illa ſcꝫ cōcupiſcentia gule iſta libidinis ardor.

Reſpondet conformiter ad Caſſiodorū

Martinꝰ magiſtri. q. ij. de caſtitate (inq̄ens) ⁊ ſi a gaſtrimargie ſtimulis oīno liberari nō poſſumꝰ: ardor tn̄ libidinis pōt in nobis totalr̄ extigui. ¶ Primā ptē oſtēdit: qm̄ ꝗ̄diu durat i nobis effectꝰ cibi ⁊ potꝰ: tādiu durat: ſtimulꝰ gaſtrimargie: ſꝫ ſemper i nobis durat affectꝰ cibi ⁊ potꝰ: ergo ⁊ ſtimulꝰ gaſtrimargie. Tū etiā ꝗ̄tūcūqꝫ nos diuinis mediatiōibꝰ itēdamꝰ: neceſſe tn̄ ē vt ad alēdū corpus ipſa nature neceſſitate redeamꝰ. ¶ Scđam ptē ꝑiter rōnibꝰ Caſſiodori ꝓbat deſideriū pecuniaꝝ ⁊ honoꝝ pōt totalr̄ de cordibus euelli: igit ⁊ ardor fornicationis.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

tiõis. Tũ ẽt fornicatio excludit a regno dei: igiť põt ei⁹ ardoꝛ a nobis extigui.

Hec reſpõſio nõ vbiqȝ ſui vera eſt nec eſficaciter itẽrũ ꝓbat: nec ſufficiẽter diſcrimẽ euacuat: vt ſequẽtes ꝓpoſitiões elucidabũt. ¶ Pꝛima vtraqꝫ ꝓ hac moꝛtali vita põt ad tp̃s quo ad actũ extingui oſtẽdo: moꝛbo vel coꝛpoꝛis maleficio põt vtriuſqꝫ cõtrahi hoꝛroꝛ: in q̃buſdã em̃ moꝛbis eſt oĩs cib⁹ vel potus in nauſeã ⁊ tediũ: nõnullis pariter caſtratis ⁊ ſoꝛtilegio aut naturali maleficio ĩpeditis ſunt in abhominationẽ venerea: q̃nimmo ad hec oĩa ſunt naturalia antidota. ¶ Scða ꝓpoſitio in natura nõ maleficiata facilius quo ad actũ repꝛimiť vel extinguiť ſatiriaſis q̃ gaſtrimargia: patet: prouidioꝛ eſt natura ſibi q̃ alijs: eſus em̃ oꝛdinať ad indiuidui ꝯſeruationẽ: coitus aũt ad ſpeciei cõtinuationẽ per generationẽ indiuiduoꝝ ſimiliũ: igitur ⁊c. tum etiã nõ ſimpliciter neceſſaria ad longã vitã eſt ſupflua vltime digeſtionis euacuatio eſt aũt neceſſaria ꝑ cibũ reſtauratio igitur.

*Eſus et coit⁹ ad q̃d oꝛdinent.

Quemadmodum in infinitum partibilis eſt tota difficultas latitudo: ſic in infinitum virtutum atqꝫ vicioꝝ gradus ſubdiuidi poſſunt. Inter em̃ nõ gradum difficultatis ⁊ medium inter mediũ ⁊ ſũmũ ĩfiniti ſũt ĩtermedij arduitatis grad⁹ quos cognitos voluntas pꝛo ſuoꝛum actuum obiectis aſſumere valet: aut pariter eos ſuis actibus adiacentes relinquere. Hinc de graduum virtutum ſpecifica differentia ſuperuacanee quidam certantes diſcoꝛdant: quibuſdam affirmatiue: alijs negatiue opinantibus. Dico igitur cuiuſlibet trium illoꝛum graduum due ſunt ſpecies: vna extrinſece talis: altera extrinſece. Intrinſece quidem pꝛo obiecto habens difficultatis menſuram: ⁊ huiuſmodi gradus ſpecie differũt. Extrinſece vero eam non pꝛo obiecto ſed adiacentem habens: ⁊ huius ſpeciei actum eundem per tres illos gradus tranſire abſqꝫ ſue eſſentie mutatione erit perſpicuum rem conſideranti. Circa enim eandem materiam tres illi grad⁹ ſimul ſtant in habitu: ⁊ circa diuerſas in actu.

Grad⁹ ꝟtutũ ĩ ĩfinitũ ſubdiuidi poſſunt.

Pꝛimũ notabile. intẽſum vel remiſſum ſeu magis aut min⁹ actuũ ſpẽm variãt: quoꝝ ſunt obiecta: ꝑtȝ obiectoꝝ totaliũ faciũt alietatẽ. Exẽpli gratia: paruit honoꝛis ⁊ magni honoꝛis eiuſdẽ ſpẽi volitiões: paruitatem ⁊ magnitudinẽ ꝓ obiectis habẽtes: ſpẽ eſſentiali diſtinguũtur: ſic ⁊ volitiões q̃ in paſſiões modicã ⁊ vehemẽtẽ ſub illis rõnibus ferunť: pariter vehemẽtẽ paſſionẽ ⁊ paſſionẽ vehemẽtioꝛẽ obiectiue habẽtes: q̃nimo q̃tuluſcũqꝫ ſit obiectoꝝ eiuſdẽ ſpẽi exceſſus (mõ ꝓ obiecto habeať) arguit ſpecificã actuũ differẽtiã: nã totaliũ obiectoꝝ alietatẽ cõſtituit.

Act⁹ ẽ dupl̃r alicui⁹ ꝟtut(vcȝ intriſece ⁊ extrinſece.

Scðm notabile. queãdmodũ dupliciter actus eſt alicui⁹ virtutis: vcȝ intrinſece ⁊ extrinſece: ſic ⁊ habitus

m

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ex tali vel tali actu genitus.

Pri̅a concluſio. Cõtingit (exiſtẽte vehemẽti paſſiõe) habitũ nõ eã ꝓ obiecto hr̃e: ⁊ ꝯtra accidit (nõ exiſtẽte vehementi paſſiõe) habitũ eã habere pro obiecto: ptꝫ: cõtingit habitũ fuiſſe añ paſſionem genitũ: pariter cõtingit eũ ſine paſſione nunc exiſtẽtẽ fuiſſẽ paſſiõis vehementis tẽpore genitũ ex actu eam pro obiecto habente.

Secunda concluſio. Cõtingit (exiſtẽte vehemẽti paſſiõe) actũ eã ꝓ obiecto nõ habere: ⁊ cõtra (non exiſtente vehementi paſſione) actum paſſionẽ vehementẽ pro obiecto inuoluere: oſtẽdo quãdo paſſio adeſt nõ neceſſitat voluntas eliciẽs actũ eã ꝓ obiecto aſſumere: qñ aũt deeſt: nõ ipedit eã ꝓ obiecto recipere: cũ in rẽ abſentẽ ferri valeat. ¶ Sic actuũ continẽtie q̇dã eſt tñ intrinſece talis: quidam extrinſece tamen quidã aũt intrinſece ⁊ extrinſece: ſcilicet paſſionẽ vnã vehemẽtẽ ꝓ obiecto habens: ⁊ paſſionem alteram adiacentem.

Habitũ pit ⁊ dictũ eundẽ ꝯtigit eẽ diuerſoꝝ gͣduũ ꝟtutis

Primũ dubiũ. an cõtingat eũdẽ habitũ ſimul eſſe cõtinẽtie ⁊ tẽperãtie. ¶ Reſpõdeo ſic ad denominationẽ habit⁹ ſufficiat aptitudo: q eñ cũ vehemẽti paſſiõe genit⁹ eſt: remanẽs abſq̃ ea natus eſt iterum eſſe atq̃ inclinare forti occurrente paſſione: ⁊ ita aptitudine eſt cõtinentie ⁊ temperantie: actu autem ſtatim dicam.

* Eũdẽ actũ ſimul cõtinẽtie ⁊ tẽperãtie an ꝯtingat eẽ.

Secũdũ dubiũ. an eũdẽ actũ ſimul continẽtie ⁊ tẽperãtie eſſe cõtingat. ¶ Reſpõdeo ſic. Et multipliciter: Primo ſcilicet vni⁹ intrinſece. ⁊ alteri⁹ extrinſece. act⁹ eñ cũ vehemẽti paſſiõe pel'cit⁹: eã ꝓ obiecto habẽs: ⁊ deinde ſine ea ꝯtinuatus eſt in hac cõtinuatiõe itrinſece i gradu cõtinẽtie cõſtitut⁹ extrinſece in tẽperãtie gradu. Alio aũt mõ põt idẽ actus eſſe mediũ ⁊ finis: ad cui⁹ vnũ ſit vehemẽs paſſio retrahẽs: ⁊ nõ ad alteꝝ: hic in quã actus eſt duoꝝ graduũ: vcꝫ continẽtie reſpectu vnius: ⁊ temperantie reſpectu alterius: idem de actu obiectiue copulato duorum obiectorum ⁊ non mediĩ ⁊ finis habitudine.

TRibus illis virtutum gradibus bipharĩam accidit comparationem videlicet penes actuũ bonitatem: ⁊ ſtatuum pulchritudinem: ceteris enim paribus: vbi maior pugna glorioſior victoria precioſiorq̃ corona: quare eorum ſupeminet in bonitate heroicus: poſt quem continentia: poſt quem temperantia: ſtatus autem pulchritudine temperantie gradus gradum continentie precellit. ¶ Hunc pariter ordinem immutare poſſet aliunde imparitas (etiam obiecto ⁊ reliquis preter perſone cõditionẽ inuariatis: ex qua multiphariam operandi difficultas: aut facilitas oriri poteſt. Ex culpa quidem difficultas: aut ex virtute facilitas: aut vtraq̃ ex natura poteſt contingere. Et amplius ex culpa ad aliquam culpam difficultatem ⁊ ad aliquam virtutẽ facilitatem: pariter ex virtute ad aliquau virtutem difficul

Difficultas aut facilitas operis multipl'r accidere ptꝫ q̃lr ve auge geat aut minuat bonũ vel malũ.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

tatem: ⁊ aliquod vicium facilitatem naſci poſſe credideriꝫ tam per corporis tranſmutationem: ꝙ per aliquorum habituum de ſe indifferentium: aut ad certam aliam ſpeciem appropinquantium generationeꝫ. ¶ Difficultas boni ex natura contracta bonum auget: ⁊ minuit malum cōtrariū boni autem facilitas per oppoſitum decreſcere facit bonū ⁊ malum adauget contrariū. ¶ Difficultate boni per culpam contracta (quorundam opinione) non creſcit bonum nec malum minuitur ei contrarium facilitate autem boni per culpam contracta decreſcit bonum: ⁊ augetur malum contrarium. Difficultas boni ex virtute contracta bonum creſcere: ⁊ malum decreſcere facit: facilitas auteꝫ boni per virtutem contracta non attenuat bonum: augmentat autem contrarium malum. ¶ Hanc igitur diſparitatem circa graduum virtutum: aut viciorum comparationē aduertere debet rectus iudex.

Habitꝰ permutabiles ꝺ bono i malum.

Primum notabile. prout ꝑmu-

tabiles ſunt nōnulli actꝰ ſic ⁊ habitꝰ de bono in malū: ⁊ ꝯtra nō em̄ oīs actꝰ vno tp̄e bonꝰ eſt ꝓ ſemꝑ bonꝰ: ſic nec habitꝰ: ⁊ id ꝓpter circūſtātiaꝝ varietatē: ſic em̄ habitꝰ q̇ aliqn̄ ex virtutū actibus gn̄abit̄ ad actꝰ iclinabit ꝓ nūc ꝑniciosos: ⁊ ꝑ ꝯn̄s habitꝰ q̇ ad bonū facilitabat oberit bono ad ipſūqꝫ difficultabit. Exēpli grā: in vxorato: aut pluries in die comedēte cū actibꝰ bonis plene circūſtātiōatis ſunt ipſiꝰ māe carnalis: aut pluralitatis refectionū actꝰ gn̄ici ex q̇bꝰ habitus naſcunt̄: q̇ diebꝰ q̇bꝰ ꝯtinēdū ē: vel abſtinēdū: manētes ad actꝰ facilitās genericos: q̇ tūc eliciti pctā forēt: ⁊ ſic ad bonū difficultāt: qnimo p̄ter hos habitꝰ tp̄e bonitatis actuū genitos trāſmutabat̄ corpꝰ: cuiꝰ diſpoſitio tēpore malicie actuū ꝑdurās ad actꝰ ꝑnificat malos: ⁊ difficultat ad bonos ꝯrios: hinc fit ꝑſpicuū ex ꝟtute poſſe difficultatē ad bonū ꝓpagari. ⁊ facilitatē ad malum: ⁊ ita ex vicio facilitatem ad bonū: ⁊ ad malū difficultatem tam habituum genericoꝝ ꝙ corporalium tranſmutationum actione: contingit enim ex crapula vel coitu exuperante vires ledi naturales: atqꝫ diſcraſiari vſqꝫ ad appetitus illoꝝ extinctionem: qua facilis erit continētia facilisqꝫ abſtinentia.

Uirtꝰ nōnūꝙ diſpōnē ad viciū inducit ꝯtra

Difficltas ex appetitui ſēſitiuo aut ex culpa q̇d opet̄

Scd̄m notabile.

eſt quorūdā (quā ſequit̄ Buridanꝰ) opinio aſſerētiū difficultatē ex inobediētia appetitus ſenſitiui: aut ex debilitate rationis: aut voluntatis prouenientem attenuare meritum. ¶ Non eſt huius apparentia cum nulla militet ratio: cur difficultas ex obiecto ꝓueniēs potiꝰ ꝙ illa meritū adaugeat: nec eloquij ſacri aut alteriꝰ ſufficiēti autoritate id habeat̄. Eſt pariter opinio vna difficultatē ex culpa ortā ponēs nō adijcere meritū: cui ꝯria ē alioꝝ ſnīa quā ſeq̄nſ Altiſſiodorēſis tꝫ ex difficultate etiā per culpā contracta bonitatem atqꝫ meritum accreſcere: ita ꝙ agens cōtra viciorum habitū ex malis actibus genericū plus meret̄/ id ſuaderi poſſet/ aliter ex fomite difficultas nullius operis augereṯ bonitatem: cū ex cul-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

pa contractus ſit fomes. Reſpondet nō ex culpa pſonali cōtrahi. Nō plene ſatiſ facit hec reſponſio/qm̄ vtrāqȝ potuiſſet de⁹ acceptandā ſtatuere/ꝛ q̄s queſo nouit an iſtā poti⁹ q̄ȝ illā. Tū etiā hm̄ōi difficultas ex culpa ꝓueniēs opus efficere pōt heroicū/nā cōtingit eam cōmunē hominū trāſcēdere facultatem. Preterea: poſt penitentiā dn̄s nō recordat iniquitatū quas q̄s opatus eſt/ſcȝ ei imputādo/igit hm̄ōi difficultas per condignam diſplicentiam emendata/tanq̄ȝ nō ex reatu orta reputabitur.

*ADDITIO. Quotieſcū qȝ igemuerit pctōr nō recordatur dn̄s iquitatū q̄s opatus eſt.

Prima concluſio. quātum ad ſtatus pulchritudinē/ꝛ maiorē eius ſecuritatē ipſe temperātie gradus gradui cōtinentie preſtat: q̄tū autē ad actū ipſi⁹ ſtatus bonitatē atqȝ meritū ecōuerſo ceteris alijs parib⁹. Primam partē oſtendo: ſtat⁹ tēperantie eſt aureo inocentie ſtatui/atqȝ ſtatui beatifico propiquior: eſtqȝ a periculo labēdi remotior propter hoſtiū/vcȝ paſſionum tūc ſedatarum abſentiā: qua quietior atqȝ tranquillior reddit temperātie ſtatus: ꝛ diuinorum cōtemplationi aptior. Secūdā autem partem probo: difficultas operis ſaltē nō ex culpa prouenīēs/bonitatē act⁹ auget atqȝ meritū ꝛ dixi ceteris alijs parib⁹ preter graduū differentiā/vcȝ vtraqȝ cōditio gradus ſit ex natura/aut vtraqȝ ex demone/aut vtraqȝ ex alio ſimili. Et cum obijcis cōtinētia gradus iſultus paſſionum admittit: temperātia autem grad⁹ eos ſeparauit atqȝ extinxit nō admittens ſedes q̄s illa admittit. Tum etiā meliori virtuti pei⁹ viciū opponit: ſed (teſte Ariſtotele) itemperantia deterior eſt q̄ȝ incōtinentia/igit temperātia melior ea. ¶ Reſpōdeo ad p̄mū dico hm̄ōi ſordes ſiue īfirmitates nō minuūt meritū actus/quinimo augēt. Uirtus em̄ ī īfirmitate perficit. ¶ Ad ſcōm: dico aſſumptū nō vniuerſaliter verū: inimici em̄ dilectio amici dilectione ceteris alijs paribus eſt melior non tamen odium inimici peius eſt amici odio.

*Uirt⁹ in in īfirmitate perficit.

Secunda concluſio. diſparitas aliunde videlicet preter graduū formalem differentiā prouenīens reddere pōt graduū genera ī ſuis actibus vt excedens ꝛ exceſſum/aut equalia. pȝ: q̄tum vni gradui ex parte vnius conditionis bonitatem ad augentis adit/tantum vel plus vel eq̄le alteri gradui addi poteſt ex parte alteri⁹ conditionis actum meliorantis: q̄tum enim vni actui addit difficultas/tantum vel plus vel equaliter alteri ſine difficultate addere poteſt gradualis intēſio: aut aliqua obediētie/aut finis aut alterius circunſtātia bonitatem in eadem ſpecie augmentātis. In diuerſis autem ſpeciebus nō eſt dubitādum. ¶ Exemplū primi/duorum actuū eiuſdem ſpeciei qui circunſtātiarum adiacentiū habent diſparitatem/vnus ſine paſſione vel cū modica exiſtens valde itenſus/poteſt alio valde remiſſo cū vehementi paſſione eſſe melior vbi ſcȝ plus excedit intenſio intenſionem/q̄ȝ difficultas difficultatem/ꝛ ita in reliquis facile exemplificabis. Exemplum ſecundi dei dilectio ſine retrahente paſſione: melior eſt dilectione proximi cum paſſione retrahere nitente.

Primum dubium. an quicunqȝ actus heroicus quocūqȝ actu nō heroico ſit melior. Dicēdū negatiue: vbi eſt obiectorum diſparitas: aut aliō adiacēs tm̄ vel pl⁹ adiacens q̄tū difficultas: heroica ei inimici dilectio ī ſe ſumpta nō ē melior dei dilectiōe: dico in ſe ſumpta: ſecus de aggregato ex eo ꝛ dilectione dei propter quem inimicus diligit: aut de actu tertio amborum. In his enim operibus in finem relatis tria ſunt videlicet ipſius finis act⁹ ſimplex. Ex act⁹ ſimplex mediј/ꝛ actus amborum tertius: ſimplex enim martyrij volitio etiam in deum relata (quanuis ſit heroica) non eſt dilectione dei melior. Dices forte talem dei dilectionem eſſe heroicam ex circunſtantia:

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

nihil eſt dictu ⁊ conſiſtit in nomine:ſic enim quilibet volūtatis act⁹ immo quelibet virtutis operatio eſſet heroica:nā eſt in libera voluntatis poteſtate/nolle a tali actu non obſtante morte deſiſtere.

Secundum dubium.an quis abſqʒ voluntatis actu vel habitu valeat in virtutis gradu cōſtitui.

Gradum virtut⁹ an conſtituat omiſſio.

¶Reſpondeo:pura omiſſio libera mali poteſt illorū trium graduum denominationes habere videlicet heroica cōtra difficultatem trāſcendentem communem hominū facultatem:in gradu continētie cōtra venietem paſſionem:in gradu aūt tēperantie cōtra modicam ad malum allicientē:an aūt ſit virtus dicenda ſupra diſcuſſimus.

Tertium dubiuʒ.an gradus acquiſitus ⁊ gradus innatus/ceteris alijs paribus equiualeant.

Uirtutis grad⁹ duplicit̃ accipi poteſt.

¶Reſpōdeo:dupl'r accipi poteſt virtutis gradus.Uno modo pro ipſo virtutis actu vel habitu:cui tanta vel tanta adiacet difficultas:⁊ ſic nullus eſt cōmuniter innatus gradus:nam creatur communiter anima tanꝙ tabula raſa:excludo priuilegium qd̄ aliquibus animabus facere pōt earum creator deus. Alio modo accipi pōt gradus pro diſpoſitione a qua ipſe actus vel habitus ſuam gradualem accipit denoīationē:que eſt quedā pronitas vel tarditas ad bonū vel malū(que virtus naturalis aut vicium naturale appellari ſolet) iuxta quam dicuntur bene vel male nati:quidam in gradu temperātie:quidā in cōtinentie gradu:id eſt paſſionati.

Gradus acquiſit⁹ ⁊ innatus ADDJ.

Diſcrimē inter gradum innatuʒ/et gradū acquiſitū ⁊ piter inter eorum actus.

Inter enim gradū innatum ⁊ gradū acquiſitum/pariter inter eorū actus id diſcriminis eſt:nam actus in gradu temperātie innato eſt minus bon⁹ : minuſqʒ meritorius ſimili actu in gradu temperātie per virtutē acquiſito:ab eo videlicet qui natus vehemēter paſſionatus prudēti virtutū exercitio naturam ſubiugauit propriam:⁊ ad gradū temperantie reduxit:quoniam non minus nunc meretur iſte:ꝙ per ſimilem actum in gradu continentie conſtitutus merebatur.

¶De virtutum connexione. Cap.xiiij.

Irtutes morales ſorores indiuidue connexe ſunt inter ſe:non formaliter:ſed trib⁹ his modis:principiatiue:inclinatiue et denominatiue.

Connexio virtutum multiplex.

¶Non eniʒ formaliter:nā cuiuſcūqʒ ſpeciei actū abſqʒ alterius ſpeciei actu voluntas elicere pōt:videlicʒ aut quia non ſe offert alterius materia:aut ſe offerente ſuſpendit voluntas libere circa eam actum. ¶Primo igitur principiatiue connectuntur:videlicet origine ſeu omnium particularium virtutum moralium communicatione:in quibuſdam generalib⁹ principijs ſub quibus tanꝙ ſub genere ſpecies continent̃.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

¶Secundo inclinatiue ſeu effectiue:naꝫ cuiuſlibet ſpeciei virtus ad cuiuſlibet alterius actum nata eſt effectiue coagere:cum vnaqueqꝫ cuiuſlibet alterius medium conductiuuꝫ in caſu eſſe valeat:⁊ quelibet cuiuſlibet alterius ſuffragio nata ſit indigere. Tertio denominatiue connectūtur:videlicet denominatione ſimpliciter dicta ipſius virtutem habentis:qui non quocunqꝫ virtutis actu vel habitu :ſed potiorum maiori parte denominatur(vt ita dicam)virtuoſus

Gradum virtutis multiplicatio.

PRimum notabile.

ab aliquibus multiplicātur actuum virturum gradus. Primus eſt actus gratia finis honeſti elicitus. Secundus eſt cum intentiōe non dimittendi pro quocunqꝫ contra rectā ratione etiā eminente morte ſi recta ratio dictet. Tertius illi addit:pro obiecto prudentiam:ſcꝫ quia dictatum a recta rōne. Quartus iſti precedenti adijcit finem:vcꝫ propter deum precise. Quintus huic adiūgit difficultatē que cōem hominum facultatem tranſcendit ex natura operis vel ex circūſtantia. ¶Dico eñ differre ſpecie illos quinqꝫ actus videlicet propter totaliū obiectorum alietatem.

Connexionis cōparatio multiplex. Morales virtutes q̄tuor: theologice vero tres:

Secundum notabile.

multiplex pōt fieri cōnexiōis cōparatio:vcꝫ cōnexionis virtutuꝫ moraliū inter ſe:aut moraliū cum prudentia:aut theologarum inter ſe:aut moralium cum theologalibus.aut moralium cū virtutibus inferiorū potentiaꝝ. ¶Morales q̄dē virtutes ſunt q̄tuor prudētia/tēperātia/fortitudo:iuſticia. ¶Theologice vero tres:ſpes/fides:⁊ charitas : inferiorū aūt potentiarū ſunt dumtaxat extrinſece prenominatis correſpondentes.

ADDI. Pricipiatiue cōnecti quid ſit. Connexio virtutum moralium qualis.

Tertium notabile.

Prout ſupra enumeraui pōt q̄drifariam intelligi cōnexio:ſcꝫ formaliter: principiatiue:inclinatiue/⁊ denoīatiue. ¶Formalr̄ q̄dē/id eſt depēdēter:ſic ꝙ neq̄at vna ſine alia haberi/ſeu neceſſario vna habita habeat alia. Pricipiatiue ꝯnecti eſt in aliq̄ cōi pncipio ꝟtualiter ꝯtineri:put in aliq̄ gñe ꝯtinent ſue ſpecies atqꝫ indiuidua. Inclinatiue aūt ꝯnecti:eſt vnā ad alterā eſſe iclinatiuā. Denominatiue aūt ꝙ habens vnam nō ꝑfecte ſine alia ſtudioſus denominatur.

Prima concluſio.

morales virtutes ſunt nō formalr̄ ſed pnciplatiue/iclinatiue/⁊ denoīatiue ꝯnexe. Pria pars pꝫ.pōt vnius materia mēti occurrere nō occurrēte alteri⁹ mā:aut vtriuſqꝫ materia occurrēte potens eſt liberū arbitriū circa vnius actū elicere:ſuſpēdens circa alteri⁹ materiā actū. Igit̄ poterit vnius act⁹ ſine alteri⁹ actu eſſe: ⁊ ita habitus ſine habitu. Scđam ꝑtē oſtēdo:q̄dā ſunt vr̄ia pncipia oībus particularib⁹ virtutib⁹ cōia:in q̄bus oēs morales ꝟtutes q̄liter in gñe ſue ſpēs ꝯtinent:q̄nimmo ad cuiuſlibet particularis virtutis actū occurrēte materia ꝑ intellectū oſtēſa iclinare pñt:cuiuſmodi ſūt hec pncipia aut habitus eis ꝯformes.eſt recte agēdū eſt ꝯformiter rōni recte ⁊c. Tertiā ꝑtem ꝓbo. ad cuiuſcūqꝫ virtutis moralis actū pōt quecunqꝫ alia moralis virtus in aliquo caſu ſuffragari. Exēpli gr̄a:efficaciter volens ſeruare caſtitatem/cui ꝓponitur mors niſi fornicet̄ ipſe ex caſtitatis habitu mortē eq̄nimiter tolerale elicit potius q̄ꝫ fornicationi cōſentire.ſic caſtitas ad actū fortitudinis inclinat. Ecōuerſo aūt volēs efficacit̄ eſſe fortis vel magnanim⁹ iudicās nō poſſe abſqꝫ caſtitate/elicit ex fortitudinis habitu ipſaꝫ caſtitatis volitionē:⁊ ita in alijs accidere pōt. Quarta pars eſt nota:q̄m in cōib⁹

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

animę accidētibus ad pfectā denoiationē genericā in cōcreto/reqrunt illi⁹ generis oēs ſpēs potiores. Exēpli grā. quis ſit pfecte vidēs ſine auditu. aut perfecte geometer ſine medicina/aut pfecte tēperatus ſine fortitudine: nō tñ plene ꝛ pfecte ſentiēs: aut ſciēs: aut moralis. Sequit̄ corollariū. dupl'r qs dicēdus ē virtutē aliquā aut viciū ſcđm preparationē animi habere. vno mō pncipiatiue. id eſt, ꝙ aliqs cōe habeat principiū: ſub quo illa virtus aut viciū cōtinet̄. cuiuſmodi agendū eſt ꝯformiter rōni recte: non agendū eſt cōformiter recte rōni. tempe rate viuēdū eſt: nō eſt viuendū temperate. Alio mō inclinatiue: ꝛ ſic efficaciter vnā habēs virtutem hꝫ in animi preparatiōe quālibet aliam. nā occurrente caſu quo operatio illius aliā requireret: ipſa ad actū ei⁹ inclinaret. pariter vnum habēs viciū ipſe in animi preparatiōe quodlibet aliud hꝫ: occurrēte enim caſu quo fur furtū efficaciter volituꝫ nō poſſet ſine homicidio explere/inclinaret ad homicidiū. ſic igit̄ haberet in preparatione animi homicidium.) Uirtutem aut viciuꝫ habere ſecundū animi prepa rationeꝫ.

Secunda concluſio. ipſi prudentie connexe ſunt alie morales ꝟtutes actual'r aut virtual'r. nō ecōuerſo. ¶ Prima pars ex ariſtotele pꝫ Ethi. ij. ad virtutis actū reqrit̄ eligentem eſſe ſcientē. ſaltē actualiter aut virtualiter. ꝛ id etiā de habitu ad habitū verificat̄: qm̄ nō eſt act⁹ prudētie qn generet̄ habitus. ꝛ ſic nō gñat̄ virtutis habit⁹ qn etiam prudētie. Secūdā partē. oſtendo ipſo prudētie actu poſito in intellectu. nō neceſſitat̄ voluntas actū virtutis elicere. igit̄ pōt prudentia ſine alterius virtutis moralis actu eſſe ꝛ per ꝯñs habitus abſꝙ habitu. Forte ariſtotelē citabis. vj. ethicoꝝ. c. x. dicēteꝫ. impoſſibile eſt prudētē eſſe nō entem bonū Rñdeo. capit̄ illic ſtricte prudētie nomē p ſapiētia. ſcđm ethimologiā ſapide ſcietie. ꝛ ſic cōformitateꝫ appetitus ad intellectum connotat. Connexio aliarū virtutum moralium cū prudētia.

Tertia concluſio. quāuis theologice ꝟtutes cōiter ſit a deo infundant̄: nō tñ ſunt formal'r cōnexe ſed ſeparabiles atꝙ ſeparatim infuſibiles. Pria pars eſt a ſctis doctorib⁹ credita/eas in baptiſmate infundi aſſerentibus. Scđa pars ē ſacris authoritatibus roborata. euacuant̄ in patria fides ꝛ ſpes. manet aūt charitas In via aūt per mortale perdit̄ charitas manētibus ſpe ꝛ fide: q ſimiliter a ſeinuicē ſeparari pñt. perdit̄ em̄ fides infuſa per infidelitatis pctm̄/ſpes p deſperatione. per qđcunꝙ aūt mortale charitas. q per pniam reparat̄: fides p infidelitatis purgatione. ꝛ ſpes per emendationem deſperationis. Connexio virtutum theologarum inter ſe. ADDI. † Charitas ſpes ꝛ fides p qđ perdatur invia: et p qđ reſtaurentur.

Quarta concluſio. Inter morales theologicas virtutes non eſt cōnexio: patet: ſunt a ſeinuicem ſeparabiles. Theologales qđē a moralib⁹: put i paruulo baptiſato. Morales pariter ab illis put in gentili vere moralib⁹ virtutib⁹ ſine theologicis inſignito/fateor nō in gradu pfectiōis viatoꝝ fide illuminatoꝝ. nā in iſtis moralis reperit̄ virtus charitatē ſaltem acqſitā preſupponens. ſcꝫ operationē in deū actual'r dilectum referens. vbi eſt pfectus virtutis moralis actus ſimul vere charitas. vcꝫ actus tertius/operis moralis ꝛ ipſius vltimi finis dilecti relatiuus. Connexio inter morales ꝛ theologicas nulla.

Quinta concluſio. aliarum potentiarū a voluntate virtutes virtutibus voluntatis ſunt cōnexe/ nō cōtra. ꝛ ita de vicijs. patet: non eſt in viribus inferioribus virtus/aut vicium niſi dependenter a voluntatis virtute/aut vicio. econuerſo autē ſic. de habituū autem generatione in viribus ſenſitiuis: aut motiuis reſpondentibus illis q ſunt in voluntate/ſupra diſcuſſa eſt materia.

Primum dubium. an aliqua virtus virtuti: atꝙ vicium vicio repugnet.

¶ Uidetur quod non, cum ſit cōnexio. ¶ In oppoſitū. Primo. paupertas euāge

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Uirtus an virtuti nō nunq̄ repugnet aut viciuz vicio.

lica.ꝛ proprietas politica ſunt ꝟtutes/quarū vna alteri repugnat:cū vna ſit abdicatio.alia aūt nō abdicatio.pariter humilitas ꝛ magnanimitas:cū illa ſe indignificet honoribus:iſta autē eiſdem ſe dignificat.ſic caſtitas virginalis ꝛ piugium.ꝛ alie hmōi. ¶Scðo.cuiuſlibet virtutis duo ſunt extrema vicioſa et ſunt cōtraria.cum eoꝝ vnū ſit in deficiendo:alteru m aūt in ſuperabundando.

¶Ad primā dubij partem eſt quorūdam reſponſio:nullā ꝟvirtutem moralē alteri virtuti repugnare:cum quelibet ſit alterius principiū ꝛ cauſa efficiens.Et ad obiectiones.ad vnā quidē pro oībus de caſtitate reſpōdet.virginitatis act⁹ eſt abſtinere a concubitu ꝓpter deum:hoc eſt illo modo quo deus vult illum abſtinere:actus aūt caſtitatis coniugalis eſt velle vti actu matrimoniali eo modo q̄ deus vult eum vti.illi aūt actus non repugnant:nam ſi habens volūtatem abſtinendi a cōcubitu eo modo quo deus vult/cognoſcat per reuelationē vel ſcripturam deum velle eū contrahere.atq; actui coniugali operam dare.tunc velle iſtud propter deum manente nihilominus caſtitate virginali.ſcilʒ manente velle abſtinere ab omni cōcubitu ſi ita deo placeret:vbi autē actus non contrariant:multominus habitus.Inſufficiens eſt hec reſpōſio:ꝛ vniuerſaliter intellecta falſa:nā(vt ſupra oſtēdi)id ē actus ſucceſſiue de bonitate in maliciā ꝑmutari poteſt.pariter duoꝝ actuū vere cōtrarioꝝ pōt vnus vno tpe eſſe rōni recte cōformis:ꝛ alter alio tēpore.ſic vterq; pōt eſſe virtutis actus:ſumātur grā exēpli iſti duo actus vere cōtrarij.volo mihi proprietatē/nolo mihi ꝓprietatē.quorum vterq; ſine vltimo circunſtātionet:vnus ante votū alter poſt votū eſt virtus.

ADDI. ✝Circa vnāquāq; virtut;materiaʒ poteſt eē duplex act⁹.

Dico igit circa vnāquāq; virtutis materiā poſſe eſſe duplicē actū. Quendam aliquo modo cōditionatū:ꝛ in hoc gnē/circa materias ſuo modo contrarias ꝛ repugnātes(prout comedere carnes:non comedere carnes.actū exercere venereū:non exercere eū ꝛc.)poſſunt eſſe virtutū actus non repugnantes. gratia exempli.volo ſi deus iubeat comedere/aut actū carnis exercere. volo ſi de⁹ iubeat non comedere aut nō actum carnis exercere. ¶Alij ſunt virtutum actus abſoluti:quis eīm tante dementie eſt credēs quemcunq; virtutis actū eſſe conditionatum. Circunſtantia enim finis non eſt circūſtātia reddens actum volūtatis conditionatum:ꝛ in hoc virtutum gradu concedo(vt ſupra oſtendi)quandoq; virtutem formaliter virtuti repugnare.

¶Ad ſecūdam dubij partem eſt ſatis communis reſponſio/vicia quedā eſſe cōtraria habēs tamen vnū habet ſecundū cordis preparationem viciū illi cōtrarium.qr habet diſpoſitionem malā ad illud inclinantem. Exempli gratia. crapule deditus inclinatur vſq; ad inſenſibilitatem certis dieb⁹ viuere/vt vno die crapuloſius edat:pariter tenax deſiderat acquirere.qui conſiderans poſſe per prodigalitatis actū multa acquirere ex tenacitatis atq; acquirēdi deſiderio eliciet prodigalitatis actū.hoc mō enim vicioſus virtutem habet ſcðm cordis preparationē.prout mendax vt ſibi credatur loquit̄ quandoq; veritatem. ꝛ ambitioſus honores quoſdam quandoq; ſpernit:vt maiores conſequatur.

Secundum dubium. circa virtutuʒ moraliū connexionē principiatiue:

Uirtutum principia cōia non requiruntur ad particulares virtutes.

an earum vniuerſalia principia preſupponantur atq; requirant̄ ad virtutum particularium acquiſitionem. ¶Reſpōdeo negatiue:vt ex virtutis diffinitione pʒ:ſufficit recte rationi particulari conformitas. ¶Fatendum eſt nihilominus quēdam eſſe virtutū gradū qui rationeʒ rectam tanq̄ inexiſtētem cauſaliter pro obiecto habet. Exempli gratia. volo hoc vel illud.quia ratio dictat:ꝛ dicit Okam:ad huiuſmodi graduʒ requiri vniuerſalia virtutū principia.dico tamen ea non formaliter in intellectu reqri: oſtendo(poſita particulari operis prudentia ſine alio vniuerſali principio / poteſt voluntas hunc elicere actum.volo hoc vel illud.quia dictatum a ratione recta. Fateor tñ cauſalitatē hanc ex parte obiecti actus volūtatis virtualiter hoc vni

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

uerſale principium includere.oē dictatū a ratione recta eſt volendū: nam cauſa lis vniuerſalē infert ſic igitur concedendū eſt ꝙ qui in illo cauſalitatis gradu vnā habet ꝟtutē:oēm ꝟtutē in ꝑparatione animi poſſidet:id eſt principium ha bet inclinatiuū.hoc aūt eſt aliqd ſm animi preparationē habere.habitus em̄ vel actus rōne hmōi cāulitatis vniuerſalitatē includētis/natus eſt inclinare ad oē contentū ſub hmōi vniuerſalitate:vē ad oēm actū recte rōni cōformē oſten ſum eſſe talē ꝑ minorē ſubſumptā. Ualde em̄ perfectus eſt ille virtutis gradus qui hominem cōformiter rationi recte agere aſſuefacit.nedum in ſua particu ri materia:ſed in aliarum virtutū materijs oſtenſis tanq̄ recte rōni ꝯformib⁹.

Quis ſit valde per fectus vir tutis gra dus.

Tertium dubium.an cum illo tertio vir tutum gradu ꝛ cum recto dictamine alicui⁹ vicij vitādi ſtet illud vicium.

Uirtutis actus vni uerſal an compatia tur viciū.

¶Quibuſdam videtur quod non:id ita ſuadēt.nā actu illius gradus eſt obie cum volitū:qꝛ rōni recte cōforme.ꝛ q̄ncunq̄ aliquid eſt volitū preciſe qꝛ tale: tūc nihil ſcitū eſſe tale poteſt eē nolitū. Exempli gratia.ſi diligitur ſortes qꝛ homo: vel katherina qꝛ pulchra.impoſſibile eſt ſtāte reduplicatiōe qꝺ odiam aliquem quē ſcio eſſe hominē/vel aliquā quā ſcio eſſe pulchram.quia illa reduplicatiua iſtam infert vlem diligo oēm hoiem:cum q̄ non ſtat me odire aliquē quē ſcio eſ ſe hoiem. In illo aūt tertio virtutū gradu volo facere opera iuſticie: preciſe qꝛ conformia recte rōni/ea ſic fieri debere dictanti.ergo impoſſibile eſt qꝺ ſciā ali qd ſic eſſe dictatū a recta rōne ꝛ nolim ipſum:et ſimiliter impoſſibile/ me aliqd contra dictamen recte rōnis velle.ōis vero actus vicioſus eſt cōtra dictamē re cte rationis.ergo nullus talis ſtat cū virtute tertij gradus. Non mihi videť ve ra hec ſentētia. ¶Tū primo.illa cauſalitas nō formaliter nec euidēter talē vni uerſalitatē diſtributiuā hꝫ:ſed virtualiter ꝛ implicite:vbi igiť ignoraret ꝓpoſi tionis vniuerſalis ſequela ex cauſali.ſic volitio ꝓ obiecto talē cāulitatem habēs cum minore ſubſumpta/nō eſſet ſufficiēs neceſſitare voluntatē ad minoris ſub ſumpte actū/aut actū impedire contrariū. ¶Tum etiā diligere ſortem preciſe quia eſt diues.non impoſſibilitat diligere aliū non diuitē ſcitū eſſe talē. igitur velle hoc:vel illud:ꝑciſe qꝛ rationi recte conforme:non impoſſibilitat velle aliud indifferēs aut rōni recte difforme ſcitū eſſe tale.pꝫ:non eſt actuū illorum forma lis repugnātia. Apparentior enim eſſet iſtorum repugnantia volo quicqd rōni recte cōforme eſt/ꝛ ſcio hoc conformare rationi recte.ꝛ nolo hoc. ¶Reſpondeo igitur ad dubium affirmatiue.

Quartum dubium:an cum virtute quarti gradus q̄ tertio gradui deum ꝑ fi ne addit ſtet vicium.

Uirtuti ꝑ fine deum habēti an compoſſi bile ſit vi cium.

¶Uiſum eſt his prioris opinionis qꝺ non. quinimmo re pugnat omni vicio ꝛ errori culpabili:ſuadēt/qm̄ virt⁹ quarti gradus annexam habet charitatē/ſuumq̄ actū elicit finaliter ꝛ preciſe ꝓpter deū ſup oia dilectū. charitati aūt repugnat quicquid eſt culpabile ſiue ſit actus voluntatis:ſiue er ror intellectus culpabilis:igiť ꝛc.ſtat tū cum errore inuincibili:prout in illo q̄ de non ſua crederet inuincibiler eſſe ſuam/ꝛ eam cognoſceret.qm̄ non eſt ibi culpa. Non mihi videtur hec deciſio vera. Primo.ꝯſtat cum gratia ꝛ charitate infuſa ſtare viciū veniale:ꝛ ita a fortiori cū habitu acquiſito. De vicio aūt mortali qꝺ nō ſtet cū gr̄a infuſa nō dubitatur. ¶Sed q̄ ad charitatis actū dico (quatenus non remaneat in equoco diſceptatio). In hac ꝓpoſitione ſuper oia diligiť de⁹: illa determinatio dicere pōt extrinſecū modū diligentis:aut modum ipſi⁹ dile ctionis. ¶Primo quidē modo ſup omnia/id eſt in nullo deuieť ab ipſo deo ſeu nihil ei diſplicēs fiat q̄ñ diligitur:ꝛ hoc ſiue in virtute dilectiōis/ſiue alterius/ ſiue caſualiter illud accidat:ſic em̄ repugnat ſuper oia diligere deum ꝛ peccare: iſta tamen non eſt peccati cum actu dilectionis repugnantia:ſed verificationis propoſitionum propter excluſionem quā illa determinatio ex hypotheſi in pro

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

poſitione facit. ¶ Alio mō illa determinatio denotare pōt dilectionis modum ſcʒ eius cōnotatione obiectum actus ingrediētē. ¶ Et duplex pōt eſſe talis dilectio: vna dilectione magnitudinē boni cōnotāte/ vcʒ qua ſummum bonū deo optat. prout ipſum eſſe deum/ aut eſſe omnipotētem ⁊c. ⁊ dico, cū hmōi ſtare poſſe viciū nedum veniale ſed mortale. pbo: non eſt ex natura actus repugnātia videlicet velle ipſum eſſe deū: omnipotētē: infinitū ⁊c. ⁊ velle furari vel alienaʒ cognoſcere. ¶ Alia pōt eſſe dei dilectio ſup omnia. dictiōe magnitudinē appreciatiōis cōnotante p obiecto act⁹. ⁊ iſte eſſet actus quo q̄s deū diligeret volēs omne ei diſplicēs abijcere: vbi duo vident̄ eſſe act⁹. vnus dei/ alter aliorū citra deū abijciendorūʒ. veruntn̄ admittat̄ vnus act⁹ q̄ formalr̄ aut virtualr̄ ſit obiectiue ambo⁊: ille act⁹ quodā mō eſt vniuerſalis aut vniuerſalitatē quādaʒ obiectiue includēs. Quātū aūt ad iſtū actū contra pmiſſam deciſionē obijcio. naʒ conſtat philoſophiā ſufficiēter intelligēti actū volūtatis vlem nō per ſe ad actus particulares ptentos neceſſitare: ⁊ ita nec p ſe actibus particularib⁹ ꝯrijs illis repugnare. reqrit̄ minoris ſubſumpte cognitio: ſʒ pōt nō aduenire intellectui iſtius vel illi⁹ pctī minor ſubſumpta. igit̄ cū illius minoris ignorātia ſalteʒ culpabili poterit volūtas (illa dilectiōe dei ſtāte) hūc vel illū vicij actū elicere. ꝙ culpabiliter eē viciū ignorat̄. Itē ſit ſortes cū craſſa ignorātia ignorās hoc eſſe vicium: et ex ignorātia velit illud. q̄ro a quo ipſe hoc ſtāte impoſſibilitet̄ priorē dilectiōis dei actū elicere. Tū etiā vbi a diuina volūtate (ipſo neſciēte) tā illud ꝙ ignorantia deſineret eſſe ei pctm̄/ nō impoſſibilitaret̄ elicere illū dilectiōis actū: nec per hoc fieret aliq̄ volūtatis aut alio⁊ effectiue coadiuuātiū mutatio: igit̄ pri⁹ erat volūtas potēs eūdē dilectiōis actū elicere. appelles eū quō volueris. Preterea/ habeat ſortes illū dilectiōis actū. obligat⁹ hinc ad horā diligere primū quē diligere omitteret: in hoc caſu nihil adueniet poſitiuū volūtatē impoſſibilitās cōtinuare illū priorē dilectiōis dei actum: igit̄ eundē ex ſua libertate cōtinuare poterit: ⁊ tn̄ illa dilectiōis primi omiſſio erit peccatum mortale. igitur cum mortali ſtare pōt. ¶ Orit̄ dubitatiūcula de peccati trāſeuntis reatu/ qui per penitētiā trāſeūte actuali pctō deleri ſolet. ¶ Reſpōdendū poſſe in caſu tm̄ eſſe dilectionis dei feruorē quod omnes viciorū tranſeuntium deleret reatus: non exiſtente aliunde obijce p noui pctī actualis poſitionē. ¶ Cōtingit eī aliquem virtutis actū oēm anime reatum non poſito aliūde obijce delere: ⁊ eūdeʒ cum obijce. vcʒ cū mortali peccato actuali formaliter vel interpretatiue placente ſtare.

Dei dilectio duplex.

¶ De actuū permutabilitate ex bono in malū aut cōtra. ¶ Cap. xiiij.

Actuū permutabilitas de bono in malum ⁊ contra fo. 64 ⁊ co. 3. ⁊. 4.

Ullus actus eſt omnino imutabiliter bonus: aut immutabiliter mal⁹. ¶ Quī imo actū omnē in eſſe entis manentem prorſus morali bonitate atq3 malicia denudari poſſe non dubitabit: qui ſufficienter rerum naturas capit. In eſſe auteʒ moris ex circunſtantiarum variabilitate actum eundem continuatum nedum impe

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ratum ſed elicitum:eſſe ſucceſſiue moraliter bonum et ma-
lum:immo ſimul extrinſecis denominationibus eſſe talem
ambigere debet nemo:quare et virtutis habitum ad viciū
eſſe immediate inclinaturum:pariter vicij habitum ad vir-
tutem conſtabit conſideranti. ¶ Corrollarie igitur habes
duos virtutis et vicij actꝰ nō ſpecie differre:pariter et duos
illorum generum habitus ſpecie eſſentiali cōuenire. Et nō
modo de genere moris in genus:ſed de ſpecie in ſpeciem eſt
tam actui quam habitui poſſibilis tranſitus.

PRimum notabile. Ad eſſe potentie cognitiue vel
appetitiue actū ſeu cognitionē
vel appetitionē reqrit vitalis imutatio ſiue tēdētia i obiectū:quare
hmōi q̄litas extra ꝓpriū ſubiectū ſupnaturalr ꝯſeruata deſinēs vi-
taliter imutare/deſineret eſſe cognitio/ vel appetitio :ſiue volitio
vel nolitio.⁊ ꝑ ꝯſequēs ceſſaret eſſe moralr bona vel mala q̄litas igi
tur illa q̄ eſt odiū dei extra ſubiectū ꝓpriū deſineret eſſe odium/ ⁊ deſineret re-
cte rationi eſſe difformis/ atq̄ moraliter mala.

Secundum notabile. Accidentiū anime/ quedā ab alijs
dependent in eſſe vitalis imutatio
nis:ꝑut actus appetitiuꝰ ab actibus cognitiuis:paſſiones ab actibus q̄bus nō
repugnat in ꝓprio ſubiecto in eſſe entis(illis ablatis)cōſeruari: ſed deſinēt eſſe
tales/ſcʒ vitaliter imutantes.Exempli grā:illa qualitas q̄ eſt volitio conſerua-
ta tñ anima ſine cognitione deſineret eſſe volitio:qualitas que eſt triſticia illic
ſine voluntatis actu cōſeruata deſineret eſſe triſticia.

Vitalis imutatio.

Tertium notabile. Volūtas potēs eſt actū eundē continua-
re diuerſis ſuccedentibꝰ circūſtātijs adia
centibus:ꝑʒ:ꝓpter ſolas adiacētes circūſtantias non cognit volūtas ab actu de
ſiſtere manēte ſufficiēs obiecti cognitiōe:cū in eē actus nō depēdeat ab eis.

Accidētiū aie varietas.

Prima concluſio. Omnis actꝰ in eſſe entis manēs pōt prorſus
morali bonitate atq̄ malicia denudari:ꝑʒ ex
primo notabili quare ſicut nullus actus eſt eſſentialiter actus:ſic nec eſſentiali-
ter bonus vel malus.

Actꝰ idem pōt variatis rerū circunſtantijs continuari.

Secunda concluſio. Idē actus cōtinuatus nedum impa-
tus verū ⁊ elicitus pōt ſucceſſiue eſſe
moraliter bonus ⁊ malus:ſicq̄ moraliter de gn̄e in genus tranſire :oſtendo : pōt
idem actus imperatus aut etiā elicitus continuari libere per tp̄s/ in cuius vna
parte adiacebit conſcientia cōformis:deinde ſuccedet cōſcientia difformis: aut
vna tēporis pte adiacebit obligatio ꝑcipiēs.⁊ i alia pte ſuccedit obligatio ꝓhi-
bens:aut in vna pte bonus finis/in alia malus:aut vna pte debita tpis vel loci
circūſtātia:in alia pte īdebita:nec cogit volūtas per ſolā taliū circūſtantiarum
adiacētiū mutabilitateʒ deſiſtere ab actu:igitur idem actus de bonitatē in mali
ciā vel econuerſo tranſibit.

Tertia concluſio. Contingit eūdē actū nedū impa-
tū verū ⁊ elicitū ſit cē
extrinſece bonum ⁊ malum:oſtendo de imperato.nam eadem exterior operatio
poteſt effectiue a duobus interioribus diſparatis iperari:quoꝝ vnꝰ ſit bonꝰ ⁊ al
ter malus:ſicq̄ ex vno bonitatem/ex altero maliciā ꝯtrahet:prout eadē vocalis

Actū eūdē ꝯtingit ſit eſſe bonuʒ ⁊ malum.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

vel ſcripta ꝓpoſitio equoca duab⁹ ſubordinata mētalib⁹ ab vna ꝟitatē/ab alia aūt falſitatē ſuſcipit: ⁊ qꝛ actus volūtatis elicit⁹ pōt ab alio volūtatis actu refle xo eſſe iperat⁹/idē de eo ꝯtingere pōt. ſ. impato a duob⁹ diſparatis actib⁹: q̄rū vn⁹ ſit bon⁹/⁊ ali⁹ mal⁹: q̄lr de mētali ꝓpoſitiōe nō vltiata p̄rib⁹ mētalib⁹ vltiatis ſubordiata. Quinimo forteſ alicui nō iꝓbabilr ꝯcedēdū videbit op⁹ duob⁹ finib⁹ diſparatis factū: vno fine bono: ⁊ altero malo: ſiḣ eſſe moralr bonū ⁊ malū ſuadeṫ ꝯtingit vtrāqꜫ finiū volitionē eſſe efficacē talis opis/iperatiuā tanqꜫ mediū in ſi nē. Nec conclude ex hoc actū tertiū q̄ eſt mediū mali ⁊ finis boni eſſe ſimul mora liter bonū ⁊ malū prout velle furari ad ſubueniendū ꝓximo (quē actū quibuſdā dicere placuit eſſe ſimul bonum ⁊ bonum) id morali peritie nō q̄drat: cum huius tertij act⁹ obiectum tale nō ſit rationi cōforme/ſed difforme: non em̄ ſufficit ob iecti partē rōni recte ꝯformari: alias ois actus de genere bonoꝝ aliq̄ circunſtā tia bona ⁊ aliqua mala circunſtantionatus eſſet ſimul bonus ⁊ malus.

¶ Prout enim conceſſum eſt actū eundem extrinſece ſimul eſſe bonum ⁊ malum ſic eū cum gratia ſimul bonum ⁊ venialiter malum fatendum eſt eſſe extrinſece meritorium ⁊ demeritorium.

Actus idē diuerſarū ſpecierum moris.

Quarta concluſio. poteſt idē actus conti

nuatus eſſe malicijs ſpecierum diuerſorum ſucceſſiue malus: pariter idē actus diuerſarum ſpecierum bonitatibus bonus.

¶ Primā partē oſtendo: volitio cognoſcēdi carnaliter berthā diuerſis tꝑib⁹ ꝯti nuata/quoꝝ vno tꝑe erat ſoluta: ⁊ alio eſt ligata/habuit fornicationis maliciā: deinde adulterij prauitatē/potiſſime hoc ſciēte: cū ſola enim credulitatis varie tate volitio cōtinuata ſucceſſiue/in eſſe moris diuerſificari pōt: exēpli grā cre dat fur inuincibiliter rē non eſſe ſacrā: ⁊ poſtea ſciat eſſe ſacrā: volitio eadem de ſimplicis furti malicia/in ſacrilegij maliciam tranſibit. idem in genere bonoꝝ facile oſtendes.

Quinta concluſio. idē actus poteſt in ge

nere maloꝝ eſſe ſimul malus diuerſis maliciarum ſpeciebus: ⁊ idem de bono.

ADDI. ✱ Idem actus pōt i gñe maloꝝ eſſe ſit malus diuerſis maliciaꝝ ſpeciebus.

¶ Primū ſupra patuit de actu q̄ malicia mortali ⁊ malicia viciaṫ: aut alio actu ꝓ priā h̄ñte maliciam preterqꜫ a fine pōt alterius ſpēi iniquitatē ꝯhere. In gñe pa riter bonoꝝ actus p̄ter ꝓpriam bonitatem pōt a fine vel alia circūſtātia bonita tē alteri⁹ ſpēi ꝯtrahere: idē em̄ actus mediū finis vtriuſqꜫ ſpēi bonitatē ꝯhit.

¶ Sequuntur corollaria. Primum. idē habitus ſucceſſiue erit virtutis ⁊ vicij: pꝫ: denoiatur ab actu ad quē ꝓ tūc inclinat. ſed ex dictis actus idē ꝓ certo tꝑe bon⁹ erit alio tꝑe malus. igitur ⁊ habitus. Ipſe enim tēpore bonitatis actus denoia bitur virtutis habitus/pro tꝑe autē malicie actus erit viciū habitus.

¶ Scdm corollariū: bonū moraliter ⁊ moralr malū: nō neceſſario differentiā entiꝫ ſpecificā arguūt: pꝫ ex dictis: idem actus ſucceſſiue ſub illis denominationibus trāſit de vna in aliam ſine ſui corruptione permutabilis.

¶ Tertiū corollariū: actus ſimul extrinſece bonus ⁊ malus diuerſis habitudini bus precipiṫ ⁊ ꝓhibeṫ: eſt rōni recte conformis ⁊ eidē difformis: de eo penitēdū ⁊ de eodē gaudendū: non aūt ꝯcedo negatiuas: ꝓcipiṫ/nō ꝓcipitur: ꝯformis rōni ⁊ eidē nō ꝯformis: penitendum de eo ⁊ de eo non penitendum.

Act⁹ idem ꝑmūs ſpē diſtinctis ꝑmiabiṫ.

Primum dubium. an actus diuerſis ſpe

ciebus bonus: ꝑmūs ſpē differētib⁹ ꝑmiabiṫ: ⁊ ꝑiter de actu varijs ſpēb⁹ malo.

ADDI. An ſit dabilis act⁹ oib⁹ ſpēb⁹

¶ Reſpondeo ſic: niſi r̄ñdenter merces aut pena eminenter diuerſarum ſpecieꝝ ponatur poſſibilis.

Secunduꝫ dubium. an dabilis ſit actus

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

omnib⁹ ſpēbus mali poſſibilibus inuolutus: ⁊ parit̃ de bono in ſuo genere. ¶ Re- malis poſ
ſpondeo q̄d non formaliter. Nã infinite ſunt multiplicabiles ſpecies: cum infini- ſibilibus i
te variari poſſit obiecti rō tã penes magnitudinẽq̄ multitudinẽ: nõ em̃ vnica ē uolutus.
circũſtãtie pſone ſpecies: pariter nec loci/nec tpis/nec modi agẽdi/nec finis: i-
mo cuiuſlibet horum generum infinite variabiles ſunt ſpecies ſufficientes in a-
ctibus differentiã ponere ſpecificã: nequit aũt pro ſtatu vie ad infinita ſpecie di-
uerſa ſcdm q̄ diuerſa eſſe formalis vel interpretatiua aduertẽtia: quare nec act⁹
idem poteſt formaliter hoc ſtatu vie illis omnibus labe fieri vel iſtis decorari di-
ci formaliter: nam iſte actus volo omnibus maliciarum ſpeciebus irretiri: cõti-
net obiectiue (confuſe tamen) omnes ⁊c. Non autem formaliter eis omnibus in-
ficitur/intelligo formaliter: ſic q̄ infinitis diſtinctis actibus illarum ſpecierum
malis equiualeat: ſic eſſet infinite malus: ⁊ idem dico de iſto volo omnibus ſpe-
ciebus bonitatis mihi licitis ornari.

ET ſi actuum de genere boni quidam ſint extrin-
ſece tales: quidam intrinſece: nullus tamen nõ
immutationis intuitiue particeps eſt immuta-
biliter ſeu neceſſario bonus: etiã in ſenſu com-
poſito propoſitiõe accepta: videlicet remanẽs
act⁹ pariter ⁊ liber. Non modo enim huiuſmodi quilibet
poteſt effici non bonus: quinimmo malus ex circunſtantia
eum viciante: prout ex conſciẽtia contra dictã te: ex obliga-
tione prohibente: ex aliquo fine qui tali actui p̄ſtituit̃: aut Actus in-
ex alia quauis circunſtantia pro tunc diſcrepante qua ipſi⁹ trinſecebo
actus ad rationem rectam ſurgat pro tunc difformitas. ni dupli-
¶ Actuum nihilominus intrinſece bonorũ forte quoſdã ces.
intuitiuos: nonnullos abſtractiuos reperire eſt. Et intuiti-
uorum quoſdã non integre rectitudinis: ſed partis ſeu nõ
omnium ad eam requiſitorum: quoſdam integre rectitudi-
nis intuitiuos ſeu omnium ad eam requiſitorum: ⁊ potiſſi-
me intuitiuos rectitudinis dictaminis prudentialis obie-
ctum actus informantis: huius generis enim actus (in ſen-
ſu compoſito) eſſentialiter ſeu neceſſario bonos fateri non
pigebit: nec viciabuntur vnq̄: quinimmo potius per corru-
ptionẽ mox eſſe deſinerent: nam ſic falſificaretur dictamen:
et per conſequẽs voluntatis actus per modum intuitiõis
pro obiecto habens dictaminis rectitudinem ſeu habens
dictamen vt tale (iam deſinente dictaminis rectitudine) de-
ſinet eſſe: hec enim eſt intuitiui actus conditio. Ille igit̃ vo-
luntatis actus (defectu ſcilicet exiſtentie) non viciabitur:

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ſed alius retento eodem voluntatis conatu alteri ſuccedēs abſtractiuus poterit ex aliqua preadductarū circunſtātia viciari: non inconuenit quidem actum actui imperceptibiliter ſuccedere. ¶ Rurſus actuum quidam ſunt humāi: alij ſupernaturales. ¶ Et iſti duplices: quidam immediate ſupernaturales: ſcilicet a ſolo deo producibiles: alij mediate ſcilicet generabiles ab habitu a ſolo deo ꝑducibili. Et duplices: quidam naturaliter ab habitus preſentia independentes: alij autem dependentes. ¶ Qui enim ab habitu incompoſſibili malicie mortali dependerent: nequeunt mortaliter viciari: quamuis eos aliqua ſupra adductarum circunſtantiarum venialiter fedari non repugnet. Ab habitu autem ſupernaturali cuicūq; generi malicie incōpoſſibili dependentes (ſi huius conditionis habitus poſſibilis cōcedatur) ſic huiuſmodi actus nequaq; vlla malicia deturpari valerent. prius enim corrumperētur corrupto habitu ipſi malicie incompoſſibili.

Act⁹ q̇da₃ intrinſece bonus q̇dā extrinſece.

PRimuȝ notabile. Actuum voluntis etiā recte circunſtantionatorū q̇da₃ circunſtantias ipſas h₃ circunſtātes: ⁊ talem ab eis appello extrinſece bonū: quidam circunſtantias omnes debitas ꝑ eis obiecto includit/cum dictamine prudentiali ⁊ ab eis obiectum ſic informātibus actum voco intrinſece bonum. ¶ Sic igit̄ in propoſito differt ab eſſentialiter tali: nā dicendus eſt in ſenſu cōpoſito atq; morali eſſentialiter actus bonus: q̇ neq̇t deſinere eē bonus. ſ. manēs actus. Et vt ſit ſenſus ꝯpoſitior: itelligat̄ manēs actus ⁊ liber. qḋ addo propter cōtinuatiōis naturalitatē: ſic em̄ acceptis terminis nō repugnat eſſe actū intrinſece bonū: ⁊ nō eſſentialiter bonū: vt ſtatim patebit.

Actus itui tiui an ſint ivoluntate repibiles.

Secundum notabile. queādmodū ſunt in intellectu act⁹ aliq̇ ītuitiui: ſic in volūtate aliq̇s hui⁹ gn̄is eē ponēdos: nec experiētie nec rōni repugnat. Tū ꝑmo appetitui ſēſitiuo īſūt hmōi act⁹ q̇ ſenſatiōes ītuitiuas ꝯcomitant̄: tū etiā hui⁹ gn̄is vr̄ eē btifica fruitio. Prout em̄ ꝑ obiecti abſentiā deſinit eē intuitiua noticia: ſic ⁊ ītuitiua volitio aut nolitio: ⁊ nedū ꝑ obiecti materialis ſ₃ certe ꝯditiōis vel diſpoſitiōis abſentiā/aut modi ſe hn̄di: grā cui⁹ formalr̄ erat obiecti intuitio id eſt obiecti vt talis ſeu vt taliter ſe hn̄tis erat intuitio: cū em̄ ſit de rotundo q̄dratū/mutat̄ intuitiua cognitio ex modi ſe habendi mutatione. Diuerſimode enim ille intuitiones connotāt. illa rem rotū de ſe habere: iſta quadrate.

ADDI. Actus abſtractiuus tā cognitiuus q̄ʒ appetitiuus nō requirit ſui obiecti preſentiā. cuius eſt abſtractiuus.

Tertium notabile. actus abſtractiuus tā cognitiu⁹ q̄ʒ appetitiu⁹ nō req̇rit ſui obiecti p̄ſentiā cui⁹ ē abſtractiu⁹: p₃: differt ꝑ hoc ab ītuitiuo. ¶ Sequunt̄ corollaria. Primū: queādmodū pōt obiecti abſentis eſſe cognitio ſic volitio aut nolitio.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

¶Secūdū nō pigre notādū:ꝯtingere pōt oēs alicuꝰ actꝰ cū prudentia circūſtā tias eſſe abſentes ⁊ i eas obiectiue ferri volūtatis actū:ſint igit̄ i, recordatione ſeu i abſtractiua cognitiōe materia/circūſtātie/loci/tp̄is/finis/modi agendi/ pariter prudentia. Dico prout i eas abſentes ferri pōt itellectꝰ:ſic ⁊ volūtas vo lendo ſcȝ aliq̄d tali tp̄e:tali loco/tali modo/tali fine:ꝯformiter ad taleꝫ prudētiā q̄ oīa ſint abſentia. ¶Terciū corollariū. Eſto q̄ꝺ p̄ſentia eſſent hec oīa:non opȝ nihilominꝰ volūtatis actū abſtractiuū deſinere eſſe ꝑ alicuiꝰ eorū remotionē: aut ꝑ variationē modi ſe habēdi alicuꝰ eorū. ¶Exēpli grā:locꝰ deſinat eſſe de bitꝰ aut icipiat eſſe talis:aut alia circūſtātia. pariter dictamē deſinat eſſe rectū nō ꝓpter hoc actꝰ abſtractiuꝰ deſinet eſſe. ¶In hoc em̄ errāt plurimi credētes volūtatis actū(deſinēte eſſe prudētia/aut ea deſinēte eſſe recta)deſinere eſſe:qr ferebat̄ i prudētiā vt inexiſtētē:⁊ vt exiſtētē rectā. ¶Cōtra. iudiciū quo iudicas ſortē eſſe albū(pono eū te ignorāte eſſe mortuū)fert̄ i ſortē vt exiſtētē albū:nō tn̄ actus ille iudicatiuꝰ deſinit eſſe ꝑ hoc ꝙ ſortes deſinit eſſe albꝰ/igit̄ nec actus volūtatis abſtractiuꝰ deſinet eſſe ꝑ hoc ꝙ deſinit eſſe prudētia:aut ꝑ hoc ꝙ deſi nit eſſe recta/q̄ eſt obiecti eiꝰ ꝑs ꝯn̄a pȝ ex āndictis/actꝰ abſtractiuꝰ nō deſinit eſſe per ſui obiecti abſentiam.

Prima cōcluſio. quilibet volūtatis actꝰ

hūanꝰ nō ituitiuꝰ pōt eſſe nō bonꝰ/immo malꝰ. pȝ eū ꝯtingit(cōſciētia aduenie te ꝯtraria/vel obligatiōe/vel malo ei p̄ſtituto fine:aut difformi alia aſſiſtēte cir cūſtātia)ꝯtinuari. ꝓbo:iſtorū nullū iteruenīēs volūtatē cogit ab hm̄ōi actu deſi ſtere/nec cōtrarietatē hȝ vllā q̄ actū deſinere faciat:cū actꝰ abſtractiuus nec ab obiecti nec a certe cōditionis eiꝰ preſentia depēdeat.

Secunda cōcluſio. duplici habitudine

oriri poſſet ipſiꝰ actꝰ inauferibilis bonitas. ¶Uno modo grā intuitiōis/qn̄ ſcȝ actꝰ eſt cōditiōis neceſſario ad bonitatē req̄ſite(q̄lis eſt rōnis rectitudo(intui tiuꝰ/nā illa ꝯditiōe obiecti ceſſante deſineret eſſe actꝰ ille. ¶Secūdo grā depē tie a cauſa q̄ malicie morali ſit incōpoſſibilis:q̄lis eſſet actꝰ ab habitu ſuperna turali nullā cōpatiēte malicie genitꝰ/per talis em̄ malicie aduētū deſineret eſ ſe habitꝰ ille quo deſinēte ceſſaret pariter actꝰ:⁊ per ꝯn̄s nō viciaret.

Primum dubium. an viatori a deo preci

pi poſſit ꝓ determinato tp̄e nō elicere actū. Rn̄deo ꝙ ſic:oſtēdo. Eſt illō viatori licitū cū nō ꝓ ſemꝑ ad actū teneat̄:igit̄ pōt precipi. Tū etiā pōt eſſe expediens: ſcilicet quādo opus eſſet animi quiete pro reſtaurandis viribus:igitur precipi poteſt. ¶Precepto enim ſtante/concedendum eſt viatorem a deo preceptum habere/nec ei licitum eſt velle deo precipienti obedire/nec velle dei preceptum implere/nec licitum velle mereri. Item poteſt iſte preceptum hoc implere nec valet per actum implendo mereri/nec licite propter deum dilectum illud ob ſeruare.

Precipi po teſt ꝓ cer to tp̄e non elici actuȝ.

Secundum dubium. an dei dilectio ſu

per omnia ſit culpe mortali compoſſibilis. Videt̄ ꝙ non/nam ſic non diligeret deus ſuper oīa/cū per huiuſmodi culpam deo preferretur creatura/tum etiam illa dilectio eſt virtualis penitentia(qua ſcilicet magdalene remiſſa ſunt pec cata multa/quia multum dilexit). omnis igit̄ culpa per illam deletur/⁊ per con ſequens non eſt culpe ſaltem mortali compoſſibilis. Reſpondeo contra quoſ dam affirmatiue. probo:quis ſolo temporis lapſu omiſſiue peccare poteſt mor taliter neſciens tunc ſic nihil aduenit voluntati nouum illi pecedenti actui cō trarium/igitur non per hoc ſolum corrumpitur. Tum etiam nihil illic vo

Dilectio dei ſupoīa an ſit cul pe morali compoſſi bilis.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

luntatē cogit:vel neceſſitat ab illo actu prelicito deſiſtere patet:nihil nouum ei ſuperadditur. Preterea conet voluntas vt ſupra ad actū illū:qro cur nō eliceret nouus:vel iam elicitus cōtinuaret. ¶Et ad obiectionē dico nō per oē mortale

*Nō ꝑ oē mortale ꝑfert creatura deo.

ꝑfertur formaliter creatura deo:oſtēdo:cōtingit determinato tpe viatorē culpam incurrere mortalē:nō pro tūc dei:aut nō pro tūc creature memorē. ¶Obijcio:poſſibilis eſt dei dilectio ſuper omnia formaliter imperatiua executionis omniū que ſunt deo grata:ꝛ formaliter imperatiua fuge quorūcūq; deo diſplicentium. Hec aūt cuicunq; repugnat peccator alias nō oium predictoꝝ eēt formaliter imperatiua. ¶Reſpōdeo:human⁹ actus qui eſt indifferēter multorum cōmunis atq; gnālis:nō eſt abſq; alio particulariter ſubſumpto formaliter eorum imperatiuus que confuſe ſub ipſo continent:alias ipſe pene innumeros act⁹ ſemꝑ ſecū hrēt:cū innumeri ꝑticulares ſub eo cōtineant nec ē rō cur potius vno tꝑe q̄ alio ad iſtū vl illū actū ꝑticularē determiaret nl'lo aduēiēte nouo ipz determināte:quare dico illō determinās eē ꝑticulare qōdā iudiciū:cuiuſmodi hoc eſt deo gratum iſtud eſt deo acceptum ꝛc. ¶Cōtingit aūt abſq; tali iudicio particulari eſſe in volūtate actū dilectiōis dei ſuper oia factis hmōi particularibus ſumptionibus:igit tunc nō ab actu illo alij prodeunt particulares cōtentorum ſub eo ſcȝ volo hoc facere:nolo iſtud agere ꝛ per conſequens cum culpabili commiſſione vel omiſſione ſaltem quam pro tunc eſſe culpabilem neſcit viator ſtare poterit prenominatus dilectionis actus.

Actus immutabiliter mal⁹. Malū ꝓhibitū:ꝓhibitū q: malū

QUoniam dumtaxat vno modo eſt rectū infinitis autem medijs obliquum ex integroq; bonum:ex defectu vero integri malum:hinc ꝛ ſi nullus humanus actus abſtractiuus ſit immutabiliter bonus: vt ſupra lucide monſtratum eſt: actum tamen reperire eſt immutabiliter maluȝ in huius compoſitionis ſenſu:videlicet manentem actum pariter ꝛ liberum. Hinc fit actuum malorum quendam eſſe malum:quia prohibitum: quendam

*Lex dei bina.

prohibitum:quia malum:ꝛ q̄uis in genere boni locum habeat hec actuum diuiſio ratione tamen diuerſa:ſic enim inuolutam habent maliciam actus nonnulli:vt omni circunſcripta lege diuina extrinſecus viatori promulgata forent mali atq; diuino diffor mes dictamini:quidam pariter boni atq; diuine rationi conformes. Alij vero non: ſcilicet q̄ non ſic prohibiti manerent indifferentes: prout ligni vite aut ſcientie eſus:ſacrificij hircorum vſus aut vitulorū ꝛc. ¶Juxta hoc cuiq; conſtabit dei legem binam eſſe:ſcilicet iudicatiuam ꝛ indicatiuam:primam ieternum dei dictamē appello:quo ipſe actum iudicat(etiam omni lege circunſcripta extrinſecus viatori promulgata)eſſe malum:indi-

catiuam

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

catiuam autem ſiue imperatiuam voco: qua viatori indicatur atq; ſignificatur dei voluntas volentis ipſū ad hoc vel illud ſic vel ſic obligari. Ex quibus pariter lucidū fiet (omni circunſcripta pene infligende vel mercedis concedende inſtitutione diuina) eſſent actuum quidam moraliter boni: quidam moraliter mali. Nō autem moraliter aut venialiter tales nominibus penam infligendam importatibus.

Actuū q̄dā explicāt bonitatē aut maliciā q̄dā iplicāt.

*In oi virtutis aut vicij gn̄e duplices ſunt actus.

Primū notabile. In omni virtutis aut vicij genere duplices ſunt act⁹. Quidā bonitatē vel maliciā explicāt vʒ formaliter expſſam illius cōnotationē ꝑ obiecto habētes. Exēpli gratia velle inique occidere iniuſte alienū detinere: neqter iudicare ⁊c. ⁊ ita i gn̄e boni exēplificare poteris. ¶Quidā aūt iplicāt eā ſcʒ nō ſic formaliter expreſſaq; cōnotatiōe ꝑ obiecto ipſam bonitatē vel maliciā iuoluētes. Et hmōi ſunt duplices aliqui ex gn̄e tales nōnulli ex circūſtātia. Ex circūſtātia aūt duplices q̄dā ex ea informāte aliȷ ex ipſa adiacente.

Act⁹ mal⁹ q: ꝓhibit⁹ at ꝓhibit⁹ q: malus.

Scdm notabile. quidam actus boni vel mali ſola legis exteri⁹ ꝓmulgate poſitiōe efficiunt tales: q̄ ante eam indifferentes erāt: quare merito denoiant tales q: ꝓhibiti. Quidā aūt ſunt hmōi ante cuiuſcūq; talis legis poſitionē: quos diuini iudicij rectitudo dictat eſſe tales: qn imo q: ſunt i ſe tales: iō eos poſitiuo mādato ꝓcipit vel ꝓhibet: vnde merito dicti ſunt precepti aut ꝓhibiti: q: tales. Hmōi em̄ act⁹ oi lege dei poſitiua circunſcripta cōformant in hoib⁹ vel difformant recto iuris naturalis dictamini: eos Ariſt. Ethi. ij. dixit iuolutā hr̄e maliciā: ⁊ idē beat⁹ Augu. pmo de libero arbitrio. c. iij. iudens adulteriū nō ideo malū: q: vetat lege: ſed iō vetari q: malū: et ipſe ſup Leuiti. xix. ca. Nō facias furtū: nō mētiaris, q: iniuſtū erat mēdacium iō ē ꝓhibitū: ⁊ nō iō iniuſtū q: ꝓhibitū: qd itellige in gn̄e: ſec⁹ aūt quo ad cremētū: reddit em̄ deterius: q: lege dei poſitiua prohibitum.

Prima cōcluſio. Act⁹ mal⁹ maliciā obiectiue explicās ē irrectificabilis ⁊ imutabil'r talis ptʒ: directe ⁊ immediate dictamini practico neceſſario difformat: cuiuſmodi ſunt iſta iudicia: non eſt inique occidēdū: nō eſt iniuſte iudicādū ⁊c. quib⁹ obuiāt iſti actus: volo inique occidere: volo iniuſte iudicare ⁊c. cōtradictionē enim claudit propter explicitā ⁊ formalem maliciam obiectiuam eos rectificari.

Odiū dei an ſit rectificabile an ve precipi poſſit,

Scda cōcluſio. quidā act⁹ non explicātes ſed dūtaxat iplicātes maliciā: ſunt irrectificabiles ⁊ imutabil'r mali: ptʒ aliq tales directe ⁊ imediate neceſſarijs difformant dictaminib⁹: cuiuſmodi ex articulo pariſieſi ponit eſſe dei odiū huic dictamini neceſſario difforme: de⁹ nō eſt odied⁹: ⁊ huic impoſſibili cōforme: de⁹ ē odied⁹ ⁊ hmōi forte ſūt iteriores volūtatis act⁹ decalogo ꝓhibiti plene ꝑ obiecto habētes oēm tā materie q̄ circūſtātiaꝝ ratione: q talis ſpēi parit maliciā: nō tn̄ eā formaliter expſſaq; cōnotatiōe explicātes. Jd adiicio: qm̄ dātur act⁹ plerīq; ꝑ decalogū noie illoꝝ ꝓhibiti rectificabiles: nō tamē plene ꝑ obiecto omnem difformitatis illius generis rationem habent implicitam.

Primū dubiū. circa hāc actuū maloꝝ maliciā nō explicātiū materiā: ⁊ gratia exēpli: pro oibus vnū ſumat odium

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

dei/dixerūt nōnulli ipſum eſſe ḋ malo in nō malum/ſed non in bonum permu-tabile aliqui de malo in bonum, de potentia dei abſoluta/imo poſſe precipi. ¶ Pro his motiua adduco. Primo: poteſt odium illud ꝓduci a deo ſolo: ſic non male fiet. Tū etiam/odiū a creatura cōproductū poteſt deus ſe ſolo cōſeruare. ¶ Secundo/a ſomniante elici poteſt ⁊ ſic erit non malum. ¶ Tertio: contingit ipſum eſſe primū liberi arbitrij motum qui ꝙ primū ꝑpōt repreſſus nō erit cul-pabilis. ¶ Quarto accidit per circunſtātiam alleuiari/ergo per eam creſcentē poterit omnino malicia ſpoliari/ſequela ptꝫ: vna circunſtantia maliciam ſub duplet: iam dupla circūſtātia duplā auferet maliciā/igiẗ totam. ¶ Quinto: cō-tingenter odiētē punit deꝰ: non igiẗ puniat ſic odium non mortale eſſet. nec ve-niale/nā vtrūqꝫ penam conſignificat: igiẗ nō peccatum a ſufficiēti diuiſiōe/igiẗ nec culpa/igiẗ nec malum. ¶ Sexto: cōtingenter legē viatoribꝰ dedit dn̄s/igiẗ cōtingenter eis ſui odiū prohibuit: ipſum autem nō prohibituꝫ non eēt peccatū igiẗ nec culpa: ergo nec maluꝫ. ¶ Septimo: ſub inuincibili ignorātia cadere pōt ꝓut idiutiaꝝ tpe/aut ēt qn̄ ipotēs deliberare ꝯſtitueret itellectꝰ altūde diſtractꝰ Ad primum cōmunis eſt reſponſio poſſe ipſum i eſſe qualitatis a ſolo deo pro duci: nō autem in eſſe odij id tamē dicere noncompellit argumentū/qm̄ odium ſic involūtate ꝓductum/aut a ſolo deo continuatum nō illi voluntati eſſet (de fectu libere coefficiēte) moraliter malū. ¶ Ad ſecūdū: forte cōcedes in ſomniāte dei odiū poſſibile/non eſt tamen liberum/erronea eſt hec reſponſio nec partes coherēt: nā aut in ſomniāte ligaẗ ratio. i. itellectꝰ/ſic nō operaẗ volūtas ꝙ ſi itel lectū illic oparı dixeris ꝗs dubitabit ⁊ voluntatem (poſito rōnis vſu liberos ha bere actus. Dicaẗ igiẗ intellectu ligato ligari ⁊ volūtatem ⁊ ſic nec dei odiū quo uiſmodi elici ſub nullo em̄ cadit ſenſu ſicut nec vlla dei cognitio. ¶ Ad tertium: vbi eſſet actus non liber dicendum foret prout de naturalis cōtinuationis tpe: de actu autem libero atqꝫ indeliberato copioſa ſuperius facta eſt deciſio. ¶ Ad quartū/dico circūſtātiam a grauiori peccato maiorem auferre maliciā/nec du pla circūſtātia duplā maliciā ab eodē actu tollit. ¶ Ad quintuꝫ dico hmōi odiū (nominibus penā infligendam cōnotantibus) minime mortale foret aut venia le/eſſet tamē actus moraliter malus. ¶ Ad ſextum dicendū: lege dei iudicatiua atqꝫ interna neceſſario prohibeẗ/pariter humano iurꝫ naturalis dictamine qđ illi diuine legi iudicatiue eſt cōforme. ¶ Ad ſeptim/hāc partē tuētes negāt ſub ignorātia iuincibili cadere poſſe ab vtēte rōne fateor/hāc rn̄ſionē replica diffi-cili non carere.

Secundum dubium. an omnis actus a

Actꝰ q̄libet ꝓhibitꝰ q̄ malꝰ an ſit imutabiliter malus.

deo exterius prohibitus quia malus/ſit immutabiliter malus. Reſpondeo ne-gatiue: qm̄ nō quodcūqꝫ iuris naturalis dictamē negatiuū eſt neceſſariū diui-nus em̄ itellectꝰ (omni lege dei circūſcripta viatoribus exterius poſita) aliquos actus ꝯtingēter dictat eſſe malos nec tā iuolute tales/quin eos valeat ſua rela xatione prorſus a malicia purgare.

Tertium dubiū. Cum quicunqꝫ volens

Peccare an poſſit ꝗs ꝙtum vult.

inique agere/inique agat: an quiſqꝫ tantum peccet ꝙtum vult/⁊ tantum ꝙtum vult demereatur. Reſpondeo non/quoniam non ex hominis arbitrio ſurgit dif formitatis menſura/ſed penes operis ⁊ circunſtantiarum ad rationem rectam habitudinē/ſic nec pene ꝙtitas/ſed iuxta diuinuꝫ taxationem exoritur; nō em̄ ifinite grauiter peccare volēs infinite grauiter peccaret. Nec infinitā itēſiue pe nam volens demereri demeretur tantam. Aliud ſuperaddo/contingit ꝙ vo-lens alicuius ſuperioris preceptum tranſgredi nō tranſgreditur ipſum. patet: ſtat nullum eſſe illius ſuperioris preceptum/quare contingit pariter illa voli-tione eum non peccare.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

EX actuum cõ ditione naſcitur legum diſpenſa bilitas aut indiſpenſabilitas. Quicquid em̄ affirmationis in affirmatiuo precepto vel ne gatiuo continetur diſpenſabile eſt: negatio nis autem non quodlibet:ſed aliquod quidē ſic et aliquid quidem non iuxta duas actuum differen tias:in quorum mutabiliter malos ⁊ in iura eos prohibē tia:cadit diſpenſabilitas:non autem in reliquos immuta biliter tales neqꝫ in leges eos interdicētes ꝙ ſi has duas actuum ſpecies idem preceptum prohibere contingat:ip ſum partim diſpenſabile:partimve indiſpenſabile protinus euadet. Multiuoca ſunt enim preceptorum dei:ſimili ter virtutum ac viciorum nomina:nã vno modo vnde ope ra:alio modo eorum conformitatem vel difformitatem for maliter ſeu connotatiue ſignificant: quomodo negatiua decalogi precepta minime diſpenſationem recipiunt. pri mo autem modo ſic. ¶ Innoteſcit itaqꝫ ex dictis quodcū qꝫ dictamen verum practicum affirmatiuum cathegoricū ꝙtum ad id quod affirmationis eſt pro determinato tem pore dictans eſſe contingens negatiuorum autem ꝙtū ad id quod eſt negationis iuxta duos actuum malorum pre nominatos modos:quoddam contingens: quoddam ne ceſſarium reperitur.

Diſpēſabi litas:atqꝫ i diſpēſabili tas.

*Precep torꝫ dei ⁊ virtutū ſiīr ac viciorꝫ no mina ſunt mītiuoca.

PRimū notabile. differūt diſpēſatio: interptatio:limitatio:declaratio. Pro prie em̄ diſpēſatio eſt iuris alias obligãtis relaxatio ab auto ritatē habēte. Que ſi ꝓ ſemꝑ fiat nūcupatꝰ abrogatio: ſi nõ dr̄ derogatio:dixi alias obligãtis:ꝑ qḋ ab iterꝑtatiõe ſeiūgitꝰ: le gū em̄ ꝯditores certis emergētibꝰ cauſis leges ſuas ꝓ tūc obli gare nõ itēdūt:qbuſqdē caſibꝰ q̄ legē hāc vel illā idicāt nõ obli gare nõ ꝑ hoc diſpēſant:potiꝰ legē iterꝑtant:diſpēſat igitꝰ qs qñ legis alias ꝓ tūc obligãtis obligationē tollit:qḋ triphariā eē pōt vcꝫ quo ad culpaꝫ tm̄ q̄ad penā tm̄:⁊ quo ad vtrāqꝫ. Interꝑtatio itaqꝫ eſt caſuū i qbꝰ lex nõ obligat ⁊ i qbꝰ obligat:aut eorꝫ ad q̄ extēditꝰ:⁊ illorꝫ ad q̄ nõ:diſcretio. ¶ Exēplū ꝑmi:idicare ie iunij.preceptum aut votum non in extreme neceſſitatis caſu ligare. Exempli ſe cundi:docere nomine furti reliquas in bonis fortune prohiberi damnificatio nes:nomine autem homicidij alias in bono corporis leſiones.⁊ ita in reliquis decalogi preceptis. Limitatio autem eſt obſeruantie legis iam date pro tem pore:loco:modo:aut alia circunſtantia determinatio ſiue inſtitutio:dei eniꝫ pa riter ⁊ iuris naturalis precepta affirmatiua ſunt in gñe tradita:⁊ plerūqꝫ abſqꝫ ſpeciali temporis:vel loci:vel modi determinatione:hinc ne obſeruatoribꝰ ſu pereſſet confuſio:ius humanū tempora:loca:modos ⁊ alias ꝑfixit circūſtātias

Diſpenſa tio iterꝑta tio limita tio declara tio differūt

*ADDI TIO. Ius diuinũ atq; naturale põt ab hoie interpretationẽ limitationẽ ꝛ declarationẽ recipere.

quarũ iſtitutio atq; ſanctio ꝓprie iurȝ limitatio dicēda ē. ¶ Declaratio aũt eſt iuris obſcuri elucidatio ſeu obſcuritatȝ ei⁹ enodatio ,clarã rei ꝑbēs itelligētiã. ¶ Patet igit̃ ius diuinũ atq; naturale poſſe ab hoie interpretationẽ limitationẽ ꝛ declarationẽ recipere: nõ aũt diſpēſationẽ. Et queadmodum i diuino/aut alio iure vn⁹ paſſus eſt alteri⁹ declaratio/ſic vnus eſt alteri⁹ iterpretatio: ꝛ eſt quidem paſſum quem non declarat paſſus: ratio naturalis/aut ſuſcepta reuelatio declarabit.

Secundum notabile. nulla eſt operatio

Exterioꝛ opatio nulla eſt ipermutabilis bona aut mala.

exterioꝛ ſiue extra volũtatē impermutabilr̃ bona vel mala pȝ/nullã intrinſecã hȝ bonitatem vel maliciã: ſed eã ab interioꝛi volũtatis actu cõtrahit/quo manente manet/ꝛ mutato mutat̃/quecũq; eñ exterioꝛ imperatiue effectiue a bono volũtis actu exoꝛta põt effectiue iperatiue ab actu volũtatis malo exoꝛiri: ꝛ cõtra. Exempli gr̃a in mēdacij ꝓhibitiõe exterioꝛ actio eſt falſi aſſertio ſeu aſſertoꝛia locutio/q̃ eſt potētie motiue operatio/eã poſſe bene fieri cõſtat/ſcȝ nõ cõtra mentē ꝛ ſine fallēdi itentione. In ꝓhibitione pariter periurij: exterioꝛ opatio ē diuini nois iuocatio que ſilr̃(ſecluſis circunſtãtijs piuriũ faciētib⁹)licite fieri põt. Ampli⁹: i homicidij culpa exterioꝛ act⁹ ē hois occiſio q̃ rectificabilis ē/quinimo precipi põt. In furto: exterioꝛ operatio eſt hui⁹ vel illius boni ablatio vel detētio/quã fieri nõ inique cõtigit/immo precipi amotis extriſecis circũſtãtijs: ſcȝ nõ ſit dñs inuit⁹: aut nõ ſit rõnabiliter talis aut iuincibiliter ignoꝛet̃ eſſe talis/aut a dño ſuperioꝛe res efficiat̃ capientis vel detinētis. Itē fornicationis vel adulterij operatio exterioꝛ eſt potētie motiue actio/que(q̃buſdaȝ mutatis circũſtãtijs poſſibilib⁹ mutari)eſt recificabilis/vcȝ vbi partes efficerent̃ cõiuges aut inuicibiliter crederent̃ tales. Et idē in reliq̃s vicioꝛũ materijs verũ conſpicies ſi operationē exterioꝛē a q̃buſcũq; alijs extrinſecis poſſibilib⁹ denudari denudaueris retēta etiã eius efficientia libera.

Diſpēſabilitas mltiplex ad idē ꝓceptum.

Tertium notabile. legis diſpenſatio di-

citur comparatiue ad ea q̃ ſub lege precipiēte vel ꝓhibēte cadũt ſiue ſint act⁹ ſiue pene ſiue alia debita/quoꝛũ diligenter iſpiciendũ eſt diſcrimen: nã cõtingit legem quo ad aliq̃d eſſe diſpēſabilē/ꝛ quo ad aliud idiſpēſabilem aut ab vnoꝛ ꝛ nõ ab alio. In ſymonia eñ vel alijs hmõi diuino iure prohibitis homo purus quo ad penas hũano iure iſtitutas diſpēſare põt: nõ aũt quo ad culpe: diuineq; offenſe immunitatem.

Prima cõcluſio. quecũq; dei lex eſt quo

ad penas iſligēdas ab eo diſpēſabilis. pȝ: ꝯtingēter eñ irrogat nõ eñ ſue bonitati ex imenſa ei⁹ miſericoꝛdia repugnat/nolle penas vllas pctõꝛi iſligere: ſufficiēte ꝛ punitiõe ꝯtracta/q̃ eſt ipſi⁹ culpe diffoꝛmitas qua male eſt pctõꝛi. ¶ Sic eñ nullũ eſſet moꝛtale aut veniale pctm̃ his noib⁹ penã iſligendã cõnotãtibus: nã deficiente connotatiõe deficit ſuppoſitio/nõ deeſſet tñ moꝛalis malicia atq; offenſa/ꝛ culpa etiã quocũq; malo pene fugibilioꝛ.

Precepta decalogi an diſpēſabilia.

Secunda concluſio. quecũq; dei lex ali-

quid affirmationis continens agendum ꝯtrum ad illud eſt a deo diſpenſabilis. patet/ipſe viatoꝛibus licitum cõceſſit pro certo tempoꝛe nullum actum elicere/igitur eadem ratione pro tempoꝛe quoad actũ obligauit potuiſſet et poſſet non obligare/atq; obligationem pro tunc tollere/quinimmo precipere ex ſue voluntatis beneplacito pro tunc ab omni actu libero ceſſare. Sui enim dominij amplitudine(in cuius obedientiali poteſtate ſunt cuncte creature conſtitute)poſſet(volens hominem quemcunq; pati/aut quocunq; honoꝛe vel

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

extrinſeco ſuffragio priuari(prohibere ſubueniri idigēti)honorē parētibꝰ aut alijs exhiberi:⁊ deniqꝫ quecūqꝫ aliū legis actū circa creaturā vel deū exerceri.

Sed an pro ſemper atqꝫ qualitercunqꝫ

rebꝰ ſe habētibꝰ id fieri pmittat debitꝰ rerū ordo ſm diuīe rōnis rectitudinē cōſtitutus:opinant̄ aliqui affirmatiue dicētes equaliter paruo tēpore ⁊ magno/id diuine ſubiacere poteſtati. ¶Cōfirmo:ipſe cōtingenter creaturis ad effectū coagit:nec repugnās eſt ordinaſſe nulli creature vnqꝫ ad effectuꝫ cooperari ita ꝙ ſe ſolo quas res vellet pduceret. Alij contrariū aſſerentes inquiūt/nature legē/cuius ſunt decem ipſius decalogi precepta/eſſe ⁊ per creaturā/⁊ per creatorem indiſpēſabilem:cū ſit quedā legis eterne participatio. Lex autē eterna ſm Auguſti.xxij.libro cōtra fauſtū/eſt rō aut volūtas diuina ordinē naturalem cōſeruari iubens ⁊ perturbari phibens:que/inquit.lxxxiij.queſtionum.q.liiij./eſt tranſcripta in animā rationalē ex ineffabili atqꝫ ſublimi rerū adminiſtratiōe/que fit per diuinā puidentiam. ¶De hoc Richar.lib.iij.diſt.xxxvij.dicit eo.ipo ꝙ deus eſt vltimus finis debet hō ordinari ad deū:⁊ eo ipo ꝙ primus eſt ordiabilis ad eūdem finē/dꝫ ordinari ad primū:nō pōt em̄ deus ſeipſum negare ſecūda Thimo.ij. Fidelis em̄ deus:⁊ ſeipſum negare nō poteſt: hinc ſicut nequit negare ſeipſuꝫ eſſe vltimū finem:ita negare non pōt hoiem ordinari debere ad ipſum:⁊ per cōſequens nec ad proximū:quare ipſe neqt legem nature infringere inquātū hunc ordinem cōtinet. Hec ille. ¶Quare ad alterius opinionis rōnes eſſet reſpōdendū. Ad primā negaretur eādē eſſe de paruo ⁊ de quantocunqꝫ tpe rōnem: nā ex reruꝫ habitudine p certo tpe omiſſio redditiōis debiti non tollit equū rerū ordinem/que pro maiori tpe aut pro ſemper tolleret. Ad aliud diceretur:ꝗuis abſolute deus extra contingenter agat/⁊ ipſi creature contingenter coagat:ſecus tñ conditionaliter ſeu rebus certis modis ſe habentibus: cōtingit em̄ ſortē cito mori/aut ſine rōnis vſu diu viuere:⁊ ita nō ei ad actum liberū deum coagere:ipſo autē diu cū rōnis vſu viuente/ac ipſo deū ſumme bonū ſummeqꝫ benefactorē atqꝫ oim vltimum finē cognoſcēte:ſic inqꝫ rebus ſe habentibus abſoluere p ſemp cū mentis ⁊ voluntatis eleuatiōe i deū tanqꝫ in ſuum finē inſtituere pariter ad hmōi actus/tali viatori nō coagere eſſe debitum rerū ordinē ſubuertere:⁊ queadmodū nequit efficere deus quin ipſe ſit oim finis vltimus:ſic nec quin ille ſit ordo debitꝰ. de ordine aūt erga proximū ꝗtū ad actū poſitiuū exercendū:idem diceretur exigente rei conditione ⁊ debito illius primi ordinis nō repugnāte:permittit enim ſecūdi ordinis ſcꝫ ad proximum aliquā diſſonātiam/ꝗtenus ordo pmus integer permaneat non infrigitur iuris naturalis debitum:ſed potius fouet:nā dictat principaliori intendendū: prout ad totiꝰ hominis ſalutē ordinate particulare eius mēbrū ledi pmittitur: ſic pariter deo prohibēte proximo indigēti ſubueniri id, obſeruare ne creature ad deū perturbet ordo:non eſt legem naturam infringere ꝗ alias infringeretur.

Diſpenſatio pro certo tempore licito an ſit pro ſemper licite factibilis.

A D D I. Neqt efficere deus quin ipſe ſit oim finis vltimꝰ.

¶Harū opinionum probabiliorē puto primā/abſoluta dei potentia.

Tertia concluſio. quecūqꝫ dei lex ad id quod eſt negatōis

eſt quo ad aliqs actus diſpenſabilis: ⁊ ꝗ ad alios nō:piter quo ad actꝰ ꝗſdā aliqualiter factos ſic ⁊ ad eoſdem aliter factos non. ¶Prima pars patet de cunctis operationibus exterioribꝰ:nā abſtrahi poſſunt(vt ſupra oſtendi)ab omnibus eas viciātibus:idem de actibus nōnullis interioribus etiam precepto decalogi prohibitis/nō pro obiecto plene omnia habentibus que difformitatem cauſant. Exempli gratia:volitio aſſertionis alicuius quod eſſe falſum credatur : et poſtea cognoſcetur verum:erat prius mala(⁊ hoc prohibitionis mendacij vinculo)que tñ continuata rectificabitur. Pariter volitio occiſionis ſortis nihil aliud pro obiecto habens eſt per homicidij prohibitionem viciosa : que tamen

*Quecūqꝫ dei lex an ſit diſpenſabilis.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

aduenięte dei vel iudicis precepto continuata fiet bona. Similiter detentiōis
huius pecunie volitio non aliud obiectiue includens quam iſte ſcit alienam in
uito domino detentam/per furti prohibitionem viciatur/que domino poſtea
volente rem illam detineri purgabitur. Sic hic actus volo Bertham carnaliter
cognoſcere/hoc duntaxat obiectiue inuoluens in ſciente eam eſſe alienam/ inſi
citur diuini iuris robore: qui rebus mutatis dum Bertha ſi ⁊ ſua continuatus
erit laudabilis.

¶ Secundam concluſionis partem nūc oſtendo: aliqui actus lege dei prohibiti
ſunt irrectificabiles: cuiuſmodi volūtatis actus maliciam pro obiecto explicā-
tes: ⁊ alij pariter eā implicātes/qui plenam rationē omnium que viciāt habēt
obiectiue: gratia exempli: interior actus plene omnia pro obiecto cōtinens que
hominis occiſionem/ant rei detentionē/aut carnalem cōcubitum aut alicuius
aſſertionem/aut nominis dei atteſtationē ⁊c. inficiūt atq; commaculāt.

¶ Tertiā autem partem probo: aliquis actus ſiue exterior ſiue interior a certis
habitudinibus vel circūſtātijs cum quibus male fit abſtrahi atq; ſeparari po-
teſt: ⁊ ita rectificari: qui tñ neq̄ (illis oībus manētibus etiā extrinſecis) eē rect⁹.
Exempli gr̄a: aſſertiōi/vel detētioni/vel occiſiōi/vel cōcubitui adiacētibus cū-
ctis plenā maliciā mendacij/vel furti/vel homicidij/vel adulterij parturiētib⁹
nō valēt actus illi exteriores vel interiores liberi nō fieri ſic ſe habētes: ⁊ ita ne
quaq̄ eſt decalogi p̄ceptū quo ad eos ſic faciendos diſpenſabile.

Actus quilibet muta-bil'r malus an ſit diſpenſa-bilis.

*Act⁹ dupliciter dici pōt mutabilit' malus.

Primū dubiū.

An oīs actus mutabiliter malus ſit rectificabilis.
¶ Rn̄deo nō: verūtamen āpli⁹ dico/dupl'r pōt di-
ci actus mutabil'r malus. ¶ Uno mō cōtrarie/id eſt de malo in bonū permuta-
bilis: ⁊ ſic nō eſt dubitatiōi locus. ¶ Alio modo cōtradictorie: hoc eſt de malo in
nō malū trāſire valeat: ⁊ id q̄dē multipl'r effici pōt: vz ipſe manens in eſſe entis
deſinat eē actus: aut ipē exiſtēs actus deſinat eē liber/prout naturalis cōtinua-
tiōis tp̄e. aut deſinat eſſe deliberat⁹: illis em̄ modis aliquē actū malū contingit
in nō malū p̄mutari/neceſſe rectificabilē. Cōtra hoc eſt perterrēs obiectio de in
duciarꝫ tempore: quod alicui dicitur tale/q2 ei nulla pro tūc eſt obligatio: ſic igit̄
quicunq; actus poſſet pro tunc per ignorantiā inuincibilem effici non malus/
ſaltem imputabiliter: ſed quēlibet actū liberꝫ non malum finis bonus rectificat.
Omnis aūt actus liber nō malus pōt bono fine fieri: igit̄ ⁊ rectificari. Rn̄deo ne
gando primam minoris partem: inſtātia eſt in actu libero indeliberato.

Actus q̄libet rectifi-cabilis an ſit diſpen-ſabilis.

Secundum dubium. an omnis actus re-
ctificabilis ſit diſpenſabilis.

Reſpōdeo non vniuerſaliter ipſi plene
illuminato: eſt tñ quodāmodo diſpēſabilis. ſ. eo mō q̄ rectificabilis. Aliq̄s enim
actus eſt p̄ ignorātiā inuincibilē rectificabilis/q̄ nō eſt diſpēſabilis fieri cū plena
iuris ⁊ facti cognitiōe: qm̄ nec cū tali p̄fecta cognitiōe excuſabilis foret a reatu.

Actus q̄libet diſpē-ſabilis an ſit p̄cepti-bilis.

Tertium dubium. an omnis actus diſpē
ſabilis ſit p̄ceptibilis. ¶ Reſpōdeo nō. Sed amplius ſint due propoſitiones.
¶ Prima ſumpto diſpenſabili pro excuſabili/ aliquis actus eſt per ignorātiam
inuīcibilē diſpēſabilis id. ē excuſabilis ab aliq̄ ſuperiore/quē ipſe illi excuſato p̄ci
pere nō poſſet. Exēpli gr̄a: q̄s ſciēs forte per ignorantiā inuincibilē carnal'r mi-
ſceri berthe nō ſue/aut innocentē p̄pria autoritate occidere/aut rē detinere alie
nā inuito ⁊c. neq̄ ei licite precipere illud: imo nec ꝯſulere. Scd̄a propoſitio nullā
claudere video repugnātiā aliquē actū liberū eſſe adeo diſpēſabilē nō ab eo p̄
ceptibilē: admiſſo em̄ (vt multi ꝯcedūt) odiū dei liberꝫ poſſe p̄ ignorantiā inuinci
bilē fieri a reatu excuſabile (gr̄a exēpli tp̄e induciarū) nō ſequit̄ hmōi. odium poſſe

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

a deo precipi: diceret enim apparēter id ſumme eius bonitati atcꝫ debito rerū ordini repugnare. Uerūtamen aliter premiſſaꝫ verifico ꝓpoſitionē: poſſibile eſt aliquem nullū exterius hr̄e preceptū/ aut ſaltem ꝑ certo tp̄e ad nullum obligari actum: ſic enim pro tūc erit licitus iſte actus/ nolo precepiū obſeruare: quē tamen neqꝫ deꝰ precipere: qꝛ nō poſſet iſte obediēdo ꝑceptū implere quin iniq̄ ageret: immo ad illius precepti obſeruātiā ſequit̄ eius tranſgreſſio.

Quartum dubium. an aliqua opera/ deo nō innoteſcēte hominibus) fuiſſent moraliter mala. ¶Reſpondeo affirmatiue. eſto em̄ (etiā ſine hominū culpa) noluiſſet deus a viatoribus cognoſci: eis nihilominus inditum eſt naturalis rationis lumen oſtendēs honeſte viuendū/ neminem ledendum/ ius ſuum cuicꝫ tribuēdum/ ꝛ reliqua ex his ortum habentia. quibus contrauenietes male moraliter egiſſent ſue ſe difformātes regule. dico amplius eos nō a diuina lege imunes: ſed obligatos fuiſſe: non quidē indicatiua atcꝫ exteriori/ ſed indicatiua atcꝫ interna. Et cuꝫ obijcis: leges firmantur cuꝫ promulgant̄/ ſed ex hypotheſi nō innotuit deus hominibus ſine quo non fit ſue iudicatiue legis promulgatio/ igitur nec ea lege arctarentur viatores. ¶Reſpōdeo: ꝛ ſi illius interne legis deeēt promulgatio nomine iuris a deo procedētis facto/ adeſſet nihilominus ſufficiēter nomine equitatis intimata/ videlicet per naturale rōnis lumen promulgans hominibꝰ aliqua eſſe agenda aliquacꝫ vitāda ſub vinculo deuiatiōis a recto ad reatum ſufficientis: illa enim iudicatiua atcꝫ interna dei lex eſt vultus dei atcꝫ deus naturale autem in viatoribus iudicium eſt illius vultus lumē quoddam ſicꝫ ſuper nos ſignatū eſt lumen vultus tui dn̄e. Ad culpā igitur viatori cōtrahendā ſufficit illius interni eternicꝫ vultus lumē ipſum q̄dem: eſt illius interne legis promulgatio noīe equi ꝛ iuſti: hinc qui ſine lege (ſcꝫ ſigno ſenſibili data) peccaſſent ſine lege tali periſſent: vcꝫ cum alia lege trāſgreſſa: quā internā eternamcꝫ dixi iudicatiuā appello: eiuſcꝫ promulgationē lumē naturale ſuper nos ſignatuꝫ: hoc em̄ naturale lumen hunc per os Ariſtotelis trāſfudit radiū: quedā aūt fortaſſis non eſt cogi: ſed magis moriendum patientem duriſſima.

Lumīe ſolo naturali ſcilꝫ deo ignoto an opera fuiſſent moraliter mala

Quintum dubium. an luminis naturalis trāſgreſſor ſit iuſte pena torquēdus. ¶Reſpōdeo ſic: nec ſemper de neceſſitate eſt pene promulgatio: ſufficit quādocꝫ operis prohibitio: poſt cuius trāſgreſſionem pōt arbitrarie (vt iuſtū eſt) ſuperior dn̄s irrogandas penas taxare: ſic igit̄ in premoti dubij hypotheſi (nulla viatoribus pene ꝓmulgatiōe facta) nō inique omnipotens dn̄s ipſis iuris naturalis tranſgreſſoribus penas poſt mortem irrogaret eternas.

Luminis nālis trāſgreſſor an ſit iuſte pena torquendus.

¶De ſpeciali virtutis impedimento ſpecialicꝫ auxilio. ¶Cap. xv.

Tantam nature humane ab adoleſcentia ad malum pronitatē ꝛ ad bonum pigriciam (qua fere vniuerſa caro in maligno poſita paſſim corrūpit vias ſuas) admirati ſancti doctores: preter ſenſitiuuꝫ appetitum qui ſuum ſolum commodum continue ſequens voluntatem ſurrepētibus motibus ad ſe allicit: ꝛ preter ſpiritualem bo-

Pronitas ad malū.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ADD J. † Spiritualis hoſtiſ mille decipiēdi modis inuiſis nos impugnat. Originalis iuſticia.

ſtem: qui mille decipiendi/modis inuiſis quotidie nos im-
pugnat: preter mundum pariter in quo continue verſamur
cuiuſve preſenti ope inceſſanter egemus: qui innumeris tū
delicijs: tum terroribus miſeros mouet et afficit: preter in-
quam hec: ipſi ſpeciale quoddam virtutis impedimētuz ad
malum pronificans ex primi parētis delicto cōtractū affir
marunt: quod morbidam qualitatem: aut fomitem: aut mē
brorum legem: ſimilibuſqꝫ alijs nominibus appellant: qui-
dam in anima: quidam in corpore: quidam in vtriſqꝫ id eſſe
aſſerentes: dicentibus alijs (non irrationabiliter) huiuſ-
modi fomitem: aut membrorum legem eſſe non qualita-
tem ſic nature ſuperaduenientem: ſed ipſam naturam de-
preſſam: diſcraſiatam: quaſi ve brutalem factam per iuſticie
originalis abſentiam: q̄ erat totius humane nature tā ani-
me quam corporis rectum et indenuim gubernaculum.

Adam cū tribus donis excellentibꝰ formatus.

Primuz notabile ſuccincte ꝑ ma-
iore rei intelligentia premittet ac elucidabit a quanā perfectione
per primi parētis delictuz ceciderit poſteritas. ¶ Traditur enim
vtriuſqꝫ parentū anima a ſummo rerū conditore fuiſſe cū tribus
preclaris muneribus corpori diuinitus infuſa. ¶ Primo ſcientie
dono quo ad intellectū: nam fuit oīm ſcientiarum practicarū ⁊ ſpeculatiuarum
habitibus inſignita ad pollicie gubernationē: ⁊ ad beatitudinis eterne cōſecu-
tionem req̄ſitarū. Non aūt ſic de filijs: quinimmo eas ſtudio atqꝫ exercitio acq̄-
ſiuiſſent. Non eñ nati fuiſſent corporibus robuſti: nec anime dotibus comple-
ti: ſed quantitate parui/membriſqꝫ impotētes temporis decurſu per aptā nu-
tritionē magnitudine atqꝫ robore augmētabiles: pariter in aīa ſtudio aut ma-
iorum eruditione perficiendi. Sequunꝭ corollaria. primū. Filiorū fuiſſet cōple-
xionum naturalium penes quattuor qualitates primas diſparitas: ex quibus
ſpirituum atqꝫ humorum ⁊ mēbrorum orta fuiſſet diſſimilitudo. fuiſſent q̄dam
alijs vegetiores atqꝫ formoſiores. ⁊ intellectu vinaciores: ſicqꝫ ad vnā ſcientiaz
quam ad aliam aliqui aptiores. ¶ Secundū corollarium. Fuiſſet ſcientiarū at-
qꝫ virtutum inequalitas: nam quantū ad ea que preter obligationis debitū cō-
tingebant vnus plus alio atqꝫ feruentius ſcientijs/⁊ virtutibus incumbere po-
tuiſſet. ¶ Tertium corollariam. Aliqui quodāmodo alijs dominati fuiſſent: nō
quidem ſeruitutis dñio/ſed doctrine ⁊ directionis in agibilibꝰ ꝓ regimine pol
licie: ⁊ pro eterne beatitudinis conſequende ſperato fine. ¶ Quartum corolla-
rium. Nō equaliter meruiſſent oēs: ⁊ ſic nec in patria eque beati. ¶ Fuit ade co
gnitio dei inter beatificam ⁊ noſtram enigmaticaz media ſcilꝫ imperfectior illa
⁊ perfectior iſta: non quidem intuitiua: ſed per infuſam ſpeciem propriā abſtra
ctiua. noſtra autem a creaturarum ſpectebus abſtrahitur/per quas inuiſibilia
dei per ea que facta ſunt intellecta conſpiciuntur.

Innocentie ſtatus cōplexionuz virtutum ⁊ ſciētiarum diſparitatez admittebat.

A D'D J. † Ade cognitio inter beatificā ⁊ nr̄am enigmaticā media:

¶ Secundo. gratie munere quo ad voluntatem: cui charitas infuſa eſt etiā for
te cum reliquarum virtutum habitibus.

Ade grā.

¶ Tertio. preter illa duo anime contreata dona ſuperadditum eſt tertium: ori

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ginalis ſcilicet iuſticia:que ponitur quoddam anime diuinū munus:aureā trā
quillam q̄ꝫ in microcoſmo id eſt paruo mūdo/vcȝ homine efficiens policiam.
¶Has enim tres leges hec ve tria operabant̄. Nullum quidem errorem in ani
ma admittebat.plenā virium ſenſitiuarū ad rectam rōnem obedientiam pone
bat ꝛ in toto hoīe impoſſibilitatem. ¶Gratia primi/permanente inuiolato ſta
tu illo/non fuiſſent hoīum contrarie in agibilibus vel ſpeculatiuis opiniones:
non erronea in ſomniantibus iudicia:nec in ceteris ſenſibus deceptiones vlle:
he ſunt deſlende peccati pene.parentū igitur fuit ad peccādum aliquo falſo ꝓ-
motus iudicio aliter culpa pena preceſſiſſet.per ſolam em̄ illorum agibiliū ap-
prehenſionem eua demonis ſuaſione diuine ſciētie equalitatem per pomi eſuȝ
appetijt ꝓut lucifer diuine potētie paritatem.Adā autem non diuinitatis ap
petijt equalitatem:ſed vxoris incitamento pomi eſum elegit vt ei complaceret:
timens ſcȝ eam/que data erat ei ſocia/contriſtare.Quare conſideranti pȝ eue
pctm̄ p eccato ade extitiſſe grauius.nā illud directe contra prime tabule prece-
ptum:ꝛ iſtud ſecunde.Obijcies/ex ade delicto ſolo poſteritati ſecuta eſt plaga:
atq̄ꝫ iuſticie originalis ablatio:ꝛ originalis culpe incurſus.igitur fuit grauius
Reſpōdeo.non valent hec oīa ſubſequentia incōmoda reatū ade vſq̄ꝫ ad pecca
ti eue menſuram aggrauare.Nam propter ſpecificā eorū differentiam vnū infi
nite alterū exuperat.Ade igitur/qui caput erat mulieris/data erat cū iure alie
nandi originalis iuſticia/non aūt ſic eue:quare ipſam / ea ſola peccante / non
amiſiſſet poſteritas:nec originale contraxiſſet delictuȝ.Cui adijcio/vtroq̄ꝫ etiā
parentū ſtāte ꝛ duoꝝ filioꝝ vno peccante/ꝛ altero nō:ſola poſteritas ex illo de-
linquente ꝓpagata hmōi lamentabūdā contraxiſſet iacturam.Non enīȝ latus
lateris iniquitatē portaſſet/qualiter ex ſtipite propago.Gratia ſecūdi: origina
li permanente iuſticia/nec vlla quidem virium ſenſitiuaruȝ ſurrexiſſet rebellio
nec vllus contra rationē motus.Ratiōi enim obedijſſet ſenſus q̄ꝺdiu ratio deo
obediēs preſtitiſſet.Gratia tertij.Nemo ex frigore vel calore/aut hmōi nocen-
tibus/etiā flāmis expoſitus:aut veneno potatus/paſſus fuiſſet leſionem.Quin
immo vſq̄ꝫ adeo extollūt nonnulli illud excellens anime donū:vt aſſerāt nutri-
tiuā vim ipſo in vniuerſum corpus redūdante adiuta radicale humidū deper-
dito equipurū reparare/quo immortalitatis beneficium accepiſſet homo.Opi
nantur alij contrarium ex actiōe caloris humidum radicale cōtinue exſiccātis
nec eque bonum deperdito reſtaurantis:tandē q̄ꝫ ſenio ad mortē naturaleȝ per
ducentis.Cōueniūt tamen in hoc opiniōes ambe/q̄ nō morituri erāt:nā a deo
preuenti poſt certū tp̄is eis ad merendū dati tractū/fuiſſent viui in celeſteȝ pa
triā per angelos trāſlati.Pro nūc/huic loco poſtergata illi⁹ problematis diſcuſ
ſiōe/ſat eſt noſſe originalē iuſticiā/q̄ erat anime qualitas atq̄ꝫ donū deitus na
ture additū/triplicē illā in hoīe operabat̄ harmoniā atq̄ꝫ ſuperhumanā cōcor-
diā.Ea aūt prothdolor ſubtracta deſolatū hominis regnum diuiſuȝ eſt atq̄ꝫ di
ſcordijs plenum:inobediētes rationi facte ſunt ſenſitiue vires per rōnis ad deū
inobediētiā:bruta hoī rebellarūt:que ei q̄ꝺdiu homo deo perſtitiſſet obediēs pa
rebāt. ¶Concludo per iuſticie originalis abſentiam preclara illa tria in hoīs
regno facientis he tres iniquitatū ſemite aperte ſunt crebro ad interitū ducen-
tes:ſcȝ in iudicijs deceptibilitas.in ſenſualitate iugis ad rationē rebellio: ꝛ va-
ria corporū paſſibilitas cui natura cōmodi prouida ſuccurrere nitens/ſepi⁹ fu-
turū eius negligit imarceſſibilem fructū: erumnam ſine fine duraturam miſe-
rabiliter incurſura.

Secundum notabile. Idem varijs nun

cupatur nominibus:ſcilicet morbida qualitas/ fomes peccati/carnis concupi-
ſcentia/infirmitas/languor/lex membrorum/tyrannus.Hmōi qualitatem aſſe
runt nonnulli duntaxat in corpore eſſe,alij in corpore vnam/alterā aūt in aīa ex

Ade iuſticia originalis.
Originalis iuſticia tria operabat̄ egregia.

Ade ꝛ eue differētia peccatoꝝ.
AMDI.
†Eue peccatuȝ ade pctō grauius extitit.

AMDI.
†Originalis iuſtitia triplicē in hoīe operabat̄ harmoniā atq̄ꝫ ſuphumanā concordiam.
Originalis iuſticie abſentia ē multorum cauſa.
Fomitis peccati nomina varia.

illa contractam. Preterea qualiter in adā tranſfuſa ſit: qualiter ve paruulis cō
trahatur eſt in ancipiti deciſio.

Quantum ad primam partem opinati ſunt aliqui: ex ci-
bo vetito quem comederūt paren
tes derelictam eis fuiſſe morbidā illā qualitatem: eumq; cibum ipſorum carnē
miro mō alteraſſe ꝛ quaſi intoxicaſſe. Hāc reprobat opinionem Greg. arimineñ-
ſis Auguſtinum citans libro. iiij. contra iulianum. c. xxxvij. dicentē. Abſit vt de⁹
de ligno bono cuicunq; etati illorum hominum quocunq; tēpore beneficium ta
le conferret: vt hererent in mēbris aduerſariam q̄ cōtra pudicitiam dimicaret.
¶ Aliter igitur rn̄det doctor ille inquiens ſm ſententiā eiuſdem Auguſtini hy
ponēſis reſpoſione quarta: ex flatu illius veneno ſi ſerpētis: in quo diabolus il
los tentauit caro illoꝝ / deo eos nō preſeruāte / tali mala qualitate infecta eſt:
nec / inquit / mirū: cū etiā ex ſibilo quorūdā ſerpentū: vt ibi dicit Aug. aliquando
hoies afflati ſubito intereant: aliq̄ ad interitum grauiter vrgeantur.

ADD3. * Ex cibo vetito quē comederunt parētes an eis derelicta fuerit morbida qualitas.

Quantum autem ad partem ſecundā dicit ipſe Gre-
go. a parentib⁹ infectis
ſimilem morbidā qualitatē contrahi ſemini: atq; corpori paruuli: ꝛ ex iſta cōtra
hitur anime illi carni vnite. Quod ſi arguat tam de qualitate in ſe q̄ de mō pro
ductionis eius. ¶ De qualitate quidē qḋ non ſit in aīa per apoſtolum ad Ro.
vij. dicentē. video aliā legē in mēbris meis ꝛc. Secūdo. oēm effectū quem experi
mur in nos poſſumus abſq; qualitate illa ſaluare. pꝫ: pnitatē atq; inclinationē
ad deſideria carnalia videmus eſſe in brutis. Item quo ad rebellionē clarū eſt
ſine tali qualitate appetit⁹ ſenſitiu⁹ appetitui rōnali rebellaret. Itē nullus phi
loſophorū hominē cū tali qualitate naſci poſuit. Tertio. illa ſaluari pn̄t per ſo-
lā iuſticie originalis abſentiam. Quarto. nulla forma immediate exiſtēs in ani
ma pōt naturaliter augeri vel minui ſine vitali actu aīe: ſed fomes augeẗ vł mi
nuiẗ ex alimētis ꝛ medicinis. Quinto: fomes nō eſt ipſa potētia / nec paſſio / nec
habitus: nec ſecūdum philoſophū. ij. Ethic. eſt aliud in aīa: igitur. ¶ Sexto: oīs
talis pronitas p ſolā carnis qualitatē ſaluari pōt. quod exemplo pꝫ. Nā ſi ani-
ma carni preuulnerate vniret / mox doleret: vel ſi vniret corpori diſpoſito vt in
freneticis ꝛ furioſis diſponiẗ: quāuis non freneſis vel furia prefuiſſet in anima
ſtatim fureret. ¶ Reſpōdet Greg. Ad primū: apoſtolus illic intelligit carnalem
animā. ¶ Ad ſecūdum dicit. per hoc probaretur nō generari habitus vicioſos
in aīa: carnalis etiā pronitas cōgenita nō cōuenit homini p naturā / ſed p viciū:
brutis aūt p naturā: ꝛ quo ad rebellionē appetituū ; inq̄t: abſq; qualitate ſuper-
addita non eſſet rebellio qualem experimur. videlicet cū pronitate ad delecta-
bile ſm ſenſum / ꝛ difficultate ad oppoſitū. ꝛ q̄tū ad philoſophos reſpōdet. hu-
iuſmodi pronitatem experiebantur eſſe nobis cōgenitā: ſed cām ignorabāt. Ad
tertiū dicit. q̄uis hō carens gratia ꝛ originali iuſticia abſq; alia qualitate labe
retur in mala deſideria: veriſimile tn̄ eſt ꝙ non omnes ſic vniuerſaliter determi
nate ad paſſiones concupiſcentie ex origine inclinarentur ſine vicio congenito
mouente deſideria. Ad quartum reſpondet / illud eſſe non quia intendatur fo-
mes: ſed intenduntur corporales qualitates coadiuuantes. Ad quintū inquit
auctoritatem philoſophi in hac parte non eſſe ponderandam. Ad ſextum diciẗ
exemplum illud non ſufficienter cōcludere. ¶ Quo ad ſecūdum. de modo. ſ. pro-
ductionis / cum arguitur. Primo corpus non poteſt agere in ſpiritū niſi coagen
te ſenſu / vel ſaltem nō formā ſpūalē aliā ab actu cognoſcēdi vel appetēdi: talis
aūt nō eſt fomes. ¶ Secūdo: ſi cauſareẗ in aīa ex forma exiſtente in carne: iſta au
cta augeretur / ꝛ minuta minuereẗ: ꝛ ſic totalr̄ tolli poſſet naturalr̄ vel p medici-
ne artē. Tertio: nō vr̄ a quo cauſata fuiſſet in primo parente. Quarto: eſto ꝙ ſemi

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ni ex parentū carne cōtraherer̄:tot trāſmutatiōibus trāſmutar̄ anq̄ ſit corp⁹ ꝓlis formatū:vt nulla talis q̄litas poſſet ꝓlis corpe remanere videat̄. Rn̄det: ad p̄mū negat aſſūptū:ꝫ q̄uis ſit difficile ꝛforte/pt dare iſtātiā:nō tn̄ ē negādū:cū ſcti id aſſerāt/ꝛoppoſitū nō poſſit ſufficiēter ꝓbari. Ad ſcd̄ʒ āt dicit ſine temeraria aſſertiōe:fomes nō auger̄ nec minuit̄ eſſentialr̄ in hoīe:q꞉ ſicut nō eſt gn̄abilis ex aliq̄bus q̄litatibus corpalibus niſi ex his q̄ in ſemine ex feruore coitus ꝛ ardēti libidine cauſant̄:ſic nec eſt etiā ex alijs augmētabilis/nec ex eaꝝ ꝯrijs minuibilis:tn̄ q̄cquid ſit de illa:fomes q̄ eſt in aīa nō minuit̄ actiōe quarūcunq̄ q̄litatuʒ corporaliū. ¶Ad tertiū dicit vt ſupra. ¶Ad q̄rtū rn̄det/p nullā trāſmutationeʒ naturalē illa q̄litas tollit̄. Poſt hec ſupaddit hic doctor dicēs/quo ad eſſentiā talis qualitas nō manet integra:quinimo ei⁹ eſſentia aliqualr̄ diminuit̄ in baptiſmo/vt ꝓbat magiſter ſentētiaꝝ di. xxxij. ſcd̄i auctoritate Aug. lib de baptiſmo paruuloꝝ.

ADDI. *Fomes q̄ eſt i aīa nō minuit̄ actiōe q̄rūcunq̄ qualitatū corporalium.

Huic opinioni nulla de homine ſuffraga

tur rō vel expientia poti⁹ quā de bruto. nec auctoritas ſufficiēs expſſe hoc aſſerit. Et q̄cquid tergiuerſādo ipſe dicat pōt in hoīe ꝓut in bruto oīs talis ꝓnitas p ſolū freni/ſcʒ iuſticie originalis abſentiā cū q̄litatū corpaliū diſcraſia ſaluari: ꝛ iſta eſt Anſelmi mēs idubitāda:de conc. vir. ca. v. de fera indomita exēplificantis q̄ fractis viculis ſeuit:ablatoq̄ gubernaculo ruit q̄cunq̄. Ad idē ex mō gn̄ationis argumentoꝛ. Illa q̄litas eſſet eiuſdē ſpēi in oībus:cū nec vlla q̄dā ſit alietatis rō. ſed ꝯ alicui eſt ad vnū viciū ꝯgenita ꝓnitas/ꝛ alteri ad ſcel⁹ ꝯriū. quinimo diuerſis tpibus hō idē ſola corpis ꝑmutatiōe ē ad ꝯtraria ꝓnus. Itē vitari nō poſſet (qḋ tn̄ negat) quin diuinitus ſupernali actione ſpāliter eſſet pn̄is parentib⁹ impſſa:cū hanc mirā virtutē nullū naturale venenū habeat:vcʒ ex ſe corporee qualitatis aīam inficiētis ꝓductiuā:vt pʒ elemētoꝝ ꝛ elemētatoꝝ naturas intelligēti. Preterea illa carnis parētū qualitas eſſet agens naturale: forti⁹ igit̄ in ꝓpinquū ageret/ꝛ p ꝯn̄s ſuperficiales corporis paruuli partes magis q̄ cētrales eſſent infecte:minorq̄ ſemp in filio q̄ in patre eſſet hmōi q̄litas/ꝛ ſic cōtinuo decremēto tādē alicui ꝓli:nulla ꝯtraheret̄ vel modica valde. ¶Ampli⁹ (vt dixi) eſt cā naturalis:q̄re nō vltra gradū ꝓpriū agēs:q̄nq̄ aūt puuli ad malū ꝓnitas eā parentum exuperat:eſtq̄ nōnunq̄ minor:igit̄ nō ab illa qualitate: q̄ ſi diſparitatem per aliqua iuuantia ſalues:pariter pronitatis totalitatem per eadem ſaluare poteris.

Fomes an ſit q̄litas ſpecialis.

Prima concluſio. nō eſt vlli viatori certū

talem corpori vel anime contrahi qualitatem complexioni corporis condiſtinctam:patet ex dictis. ¶Et ad autoritates vno verbo dicerem q̄ ipſa cōplexio adiunctis alijs corporis diſcraſiati diſpoſitionib⁹ p iuſticie originalis abſentiaʒ/merito peccati fomes venit appellāda:atq̄ tyrān⁹/lex mēbroꝛū concupiſcentia ꝛc. Nam eius ſunt horum cōditiones. ¶Ipſa pariter ſenſualitas ſuper hūano deſtituta gubernaculo carenſq̄ iuſticie originalis freno:ꝛ inde facta eq̄tatis regulā infringere preceps pōt nō immerito illas recipere nuncupationes: cū ipſa iugiter ad hmōi ipſum liberum arbitrium prouocet ꝛ citet.

Secunda concluſio. Originale peccatū

non eſt huiuſmodi morbida qualitas:ſed iuxta beati Anſelmi ſn̄iam eſt iuſticie originalis cum debito eaʒ habendi carētia:probo:omni tali q̄litate circūſcripta nō minus poſteritas irreconciliata fuiſſet deo deaccepta:atq̄ beatitudinis dono indigna. Iuſteq̄ dominus ad filios eterna priuaſſet hereditate.

Originale pct̄m non eſt poſitiua q̄litas.

¶Cum etiā nil diffoꝛmitatis ad rationē rectā habet illa qualitas pluſq̄ alia venenoſa a deo ſupnaturalr̄ immiſſa. ¶Itē fuit ſecundum eos in adam illa qua-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ſitas/q̄ minime fuit pctō originali irretitus. Eſt igit̄ Anſelmi ꝓbabilioꝛ aſſertio cui adiunxi cū debito ꝛc. Fuit em̄ in dei matre iuſticie originalis carētia/ſꝫ non debitū: excepta em̄ fuit a cōi alioꝝ lege: pꝫ poſt baptiſmū manet hmōi iuſticie carētia/ꝛ nō pctm̄ originale: nā iuſticie hn̄de debitū ꝑ baptiſma remittitur.

Primum dubiū. an originalis fomes ad malos liberi arbitriȷ actus coagat/ſeu eos comproducat.

Reſpōdeo non. cum nihil extra animam

creatū actuū voluntatis efficiētiā attingat: mediate aūt ad eos inſtigat ꝛ mouet: nā allectiuas obiectoꝝ cognitiones miniſtrat: ꝑ q̄s motus ꝓuocātur ſenſuales: ex q̄bus intellectiui ſurrepūt ꝯformia iudicia volūtatē ad actus illis motib⁹ cōſonos inſtigātia/eoſqꝫ ꝯproducentia. ¶ Aliam nihilominus ſequēdo opinionē rn̄debit fortaſſis quiſpiā affirmatiue ſaltē de q̄litate morbida in aīa: vcꝫ ꝑ modū habitus vicioſi agēdo: ſꝫ ꝑfecto ſic eſſet vere habitus: ꝛ ita nō a corpis q̄litate nec abſqꝫ actuū exercitio per naturā ꝓduceretur: corpus em̄ nō niſi ꝑ modū obiecti ſpiritū agit: alterā vero q̄litatē q̄ corpori herere aſſerit̄ (aiunt) ſenſitiuū inſtigare appetitū: nihilominus dicere ſupereſſet quē nā ſenſuū immutat: quamve ſenſationē: videlicet an intuitiuā: an abſtractiuā comproducat.

Fomes bono coopari pōt: alia de fomite pulchra.

Secundum dubiū. an originalis fomes bono cooperari valeat.

Reſpondeo ſic: oſtendo. cōtingit actum

pri⁹ malū ad quē ꝓuocabat fomes effici bonū ꝯtinuatū: ſed ꝑ hmōi extrinſecā ꝑmutationē nō ceſſat fomes ad eundē inſtigare actū: cū ſit naturale agēs: nec vlla fiat eius/aut alterius actionē ipediētis variatio: igit̄ ad actū eundē nūc bonū inſtigat atqꝫ ꝓuocat qualiter prius. ¶ Et id dico veꝝ ſiue diſcraſiata cōplexio/aut ſenſualitas ponat̄ fomes: ſiue et in corpe vel in aīa ſit ſuperaddita morbida q̄litas: fomes em̄ aliquē ante ꝯiugiū carnaliter miſceri inſtigans/ad idem poſt coniugium prouocare poterit: pariter ad cibum hora prohibita ꝛ hora precepta/tunc ad malum nunc ad bonum concitat ꝛ mouet.

Sequūtur corollaria. Primū non eſſentialiter

aut itrinſece fomes i malū tēdit/aut ſub iniq̄tatis rōne liberū arbitrium ad opus ꝓuocat/ſed ei ꝑ accidēs id euenit: ei⁹ em̄ formalis rō eſt ſenſualitatis legē ſeq̄: ꝛ ipſi⁹ pn̄s ꝓcurare cōmodū: qꝛ q̄m frequētius diuine obuiat legi eterno ꝙ ꝯriat̄ bono: hic ſepi⁹ qᵭ ad malū ſolicitat volūtatē fomes: cui⁹ q̄dē frequētia hoc indiſticte genuit adagiū: vcꝫ originalē fomitē efficere ad malū ꝓnā nāꝫ: rōniqꝫ aduerſari q̄ ſemꝑ deꝑcat̄ ad optima. ¶ Scōm corollariū. Fomes in eodē nō eq̄liter ad oīa ſtimulat vicia: nec ad idē ſcel⁹ eq̄r in diuerſis ſuppoſitis ꝓuocat/nec in eodē ad idē eq̄r etatibus ꝯditionibuſqꝫ variȷs: pꝫ: nō ē ſenſualitatis in oībus ꝛ ſemꝑ idē cōmodi vel incōmodi modus: ꝛ ſic nec eius lex cunctis eadem.

Hominis vulnus ex pctō.

Homo latrones īcidens (qui eum expoliauerunt: plagiſqꝫ multis impoſitis abierunt ſemiuiuo relicto) ſic in omnibus virib⁹ vulneratus eſt: atqꝫ in ſupremis potentiȷs itellectu ꝛ voluntate a ſtatu nature cōdite vſqꝫ adeo minutus: vt (quorundā opinione) niſi

Miniſterio de Educación, Cultura y Deporte

ſpeciali dei ope adiutus nequeat aliquid recte agendum cognoſcere:nec cognitum recte velle: neque in malo tentationem ſuis naturalibus vincere. ¶ Ita igitur vt huiuſmodi vulneris eū debilitantis pernicioſitate nō valeat ſine ſpeciali dei auxilio intellectus de agendis rectū habere iudicium:aut voluntas actum moraliter bonum illi conformem elicere:quinimmo nec peccatum contra tentationē vitare. Alij contrarium ſentiunt:quorum opinio plus rationi quadrat:auctoritatibus autem conformior eſt illa.

PRimum notabile. auxilium dei generale ſeu gn̄alis eiꝰ īfluētia dr̄ dei ꝯcurſus:quo gn̄ali mō ſc̄dis coagit cauſis:vcꝫ effectū cōproducendo. In nullū eīn potēs eſt effectum abſqꝫ tali auxilo cā ſc̄da nec q̄cquā niſi ei coagēte deo atqꝫ effectum cōproducente efficere. ¶ Auxiliū aūt ſpeciale(dicit Greg. ariminenſis in ſc̄do)eſt q̄dam ſpecialis modus agēdi:vcꝫ(inq̄t)nō ſolū coefficiēdo effectū: ſed faciendo volūtatē partialiter cōcauſare. Ita q̄ ipſa volūtas partialr̄ cōcauſat applicata/⁊ quaſi inſtrumētalr̄ mota adeo ad ſic partialr̄ cauſandū:i qua tñ motiōe ipa nō neceſſitat:ſꝫ inſtr̄m liberꝫ exn̄s(in cuiꝰ ptāte eſt ſeq̄ motionē p̄ri agētis)iuuat ita vt agat q̄ nō ſic adiuta nequaq̄ agere potuiſſet:vcꝫ ad actū moralr̄ bonū. Ad ꝓductionē vero actus mali ſolū p̄mo mō deꝰ cōcurrit:nō eīn facit volūtatē agere actū malū ſicut facit eam agere actū bonū:⁊ hoc eſt illud auxiliū dei ſpeciale ſine quo dico nihil nos bene velle vel facere. hec ille. ¶ Verūtñ nō mihi videtur hec ſufficiens auxilij ſpālis a gn̄ali differētia:nā a gente naturali effectū producente deꝰ nedū effectū cōproducit eundē:ſed ipm̄ agens agere facit atqꝫ ꝓducere effectū:nō tñ ſpāliter ei auxiliat:ſic quo ad cuiuſcunqꝫ actus tā boni q̄ mali ſubām/nō mō entitatē illam deus ꝓducit:ſed agere facit voluntatem.

¶ Concludo. igit ſpāliter auxiliari vt eſt ſermo nō ſolū ē effectū ꝯproducere ⁊ facere agens producere eundem:ſed eſt ſpecialiori modo coagere.

¶ Corollariū auxiliū hoc mō eſt ipſe deus ſic vel ſic agens:quare res eadem vcꝫ deus eſt auxiliū gn̄ale:eſt auxiliū ſpāle/⁊ inde concedēdū eſt auxiliū dei ſpāle ad actū indifferentē/aut ad actū malū ꝯcurrere:nec ſeq̄tur/auxilio ſpāli ad actum malū coagit deus:ergo ſpecialiter. Verūtñ ſc̄dm ſubiectā materiā loquētes vnā pro reliqua accipiūt:necꝑ nūc eſt vis faciēda. ¶ Notet alio modo poſſe deū auxiliari:vcꝫ p̱ doni iuuantis imiſſionē q̄ſit accidēs aīe in herens:de quo dicit Grego. arimi. homo hn̄s gratiā et gratū faciētē aut aliud quodcūqꝫ donū dei habituale adhuc ad bn̄ operādū indiget alio ſpāli dei auxilio. iuxta Aug. de natura ⁊ grā. ca. xxvi. ſicut oculus corpis etiā pleniſſime ſanus niſi candore lucis adiutꝰ nō pōt cernere:ſic ⁊ hō etiā pleniſſime iuſtificatꝰ(niſi eterna luce iuſtice diuinitꝰ adiuuet)recte nō pōt viuere:huic q̄rtū auxilij genus adduci pōt: vcꝫ ſpālis modꝰ quo deus voluntatē ad actū bonum neceſſitat: q̄ appellari pōt ſpecialiſſimum ſpeciale autem non neceſſitat.

Auxilium gn̄ale p̄ie ⁊ ſpeciale quid.

A D D I. Auxiliari (vt eſt ſermo)q̄d ſit. Eadē res eſt auxiliū gn̄ale ⁊ auxiliū ſpāle.

Auxiliū ſpālis opiniones fo. 71. ⁊. 72.

Secundum notabile. Circa hanc materiam fuerunt opiniones. Una(quam ſecuti ſunt Okam/adam ⁊ pleriqꝫ)negās animam ex pctō primi parentis ſic atrociter fuiſſe ſauciatam:quinimmo ipſam cum generali dei influentia valere rectum de agendis ferre iudicium: pariter

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

actum moraliter bonū elicere: ⁊ ꝯtra tentationē peccatū vitare: ſic tñ corrupta
fuit natura/ ⁊ ad malū prona: vt frequēter niſi ſpeciali dei auxilio adiuta nō ope
raretur bonū nec vitaret malū: aut non ita faciliter. Alia eſt opinio contraria
quā ſecuti ſunt Tho. alex. ⁊ alij poſt quos Greg. arimi. cuius he ſunt ꝓpoſitiōes
Prima nullus homo in ſtatu preſenti/ ſtante generali dei influentia poteſt abſcꝫ
ſpeciali auxilio ſufficienter cognoſcere quid volendū/ aut nolendum: quid agen
dum: aut vitandū. Scōm: nullus (etiā habita ſufficienti noticia) pōt ſine ſpecia-
li auxilio agere aliquē actū moraliter bonū. Tertia ꝙ pro ſuppoſitione ponit.
Nullus tētatus ad aliqđ vicium ſeu ad actū moraliter malū: pōt hmōi tentatio
nē abſcꝫ dei auxilio ſuperare. ¶ Alia fuit opinio quodāmodo media vꝫ ꝙ neqt
anima ſine diuina ope ſpeciali in actum dilectionis dei ſuper omnia cum ſit ſu
per naturam: in ceteros tamen actus potēs eſt. Huius opinionis tertie pōdus
ſatis ex aliarū duarū examinationibus patebit: quarum vtriuſcꝫ motiua cū opi
nionis oppoſite reſponſionibus adducam.

Tertium notabile. prime opinionis mo

*Seruare virginitatem eſt in hominis poteſtate.

tiua ſunt. ¶ Primo ſacri eloquij auctoritas. prout. j. ad Corinth. vij. Qui ſtatuit
in corde ſuo firmꝰ nō hñs neceſſitatē ptātē hñs ſue volūtatis. ⁊ hoc decreuit in
corde ſuo ſeruare ꝟginitatem ſuā benefacit: ⁊ ꝑ conſequēs ſeruare virginitatē
eſt in hominis ptāte. Item Eccl. xv. Appoſuit tibi aquā ⁊ ignem: ad qđ volueris
porrige manū. ante hominem vita ⁊ mors bonum ⁊ malū: quod placuerit ei da-
bitur illi. Et ad Ro. ij. gentes q̄ legem nō habent naturaliter q̄ legis ſunt faciūt.
Aug. de duabus aīabus circa finē: propterea eñ corpora diligendo peccamus:
quia ſpiritualia diligere/ ⁊ iuſticia iubemur/ ⁊ natura poſſumus: ⁊ ipſe contra
fortunatum ꝓpria volūtate recta facimus: ⁊ cōtra felicē Manicheū lib. ij. habet
vnuſqſcꝫ in voluntate aut eligere que bona ſunt/ ⁊ eſſe arbor bona: aut eligere q̄
mala ſunt: ⁊ eſſe arbor mala: ⁊ idē alijs pleriſcꝫ locis. preterea magiſter ſniarū
lib. ij. diſt. xxvj. nō negamꝰ multa aū hāc gratiā: ⁊ ꝑter hāc gratiā fieri bona ꝑ li-
berum arbitrium.

¶ Secundo ſuadetur doctoris ſubtilis ratione li. iiij. diſtinc. xiiij. qō. ij. pctōr ex
iſtens in peccato pōt ex puris naturalibus habere attritionē de peccato oībus
circunſtantijs debitis circunſtantionatā ac ꝑ hoc moraliter bonā: alias pctōr
iuſtificaretur abſcꝫ aliq̄ diſpoſitione preuia ſufficiente de congruo ex parte eius
ad iuſtificationem: ⁊ ſic difficile eſſet ſaluare deum non eſſe acceptorē perſonaꝝ
cum vnum iuſtificet per infuſionem gratie/ ⁊ alium non. vel oporteret dicere ali
quam attritionem non moraliter bonam eſſe ſufficientem de congruo ad iuſti-
ficationem: quod non videtur verum.

¶ Tertio ipſius Okam ſuaſione lib. j. diſtin. j. queſtio. ij. Homo ex puris natu-
ralibꝰ poteſt habere rectū dictamen de aliquo diligendo (verbi gratia de diligē
do deum ſuper omnia) ⁊ tali dictamini poteſt ſe conformare: igitur ex puris na
turalibus poteſt deum diligere ſuper omnia.

¶ Item omnis potentia libera poteſt habere aliquem actum circa obiectum ſi-
bi oſtenſum: ſed non neceſſario deordinatum: igitur poteſt ex puris naturalibus
habere ordinatum. Item non eſt maior repugnantia actus moraliter boni ad
voluntatem ꝙ demeritorij. ¶ Quarto ratione ipſius ade libr. j. diſtinctio. pma.
Idem actus ſecundum ſpeciem poteſt elici a voluntate habituata/ et a volun-
tate non habituata: ſed poteſt voluntas cum gratia elicere actum bonum: ergo
etiā ex puris nālibus pōt in actū eiuſdē ſpēi. Itē ex frequentia actuū elicitorum
mediante charitate pōt generari habitꝰ naturalr inclinatiuus ad actꝰ ſiles: ⁊
ita ſi ſubtraheret charitas īfuſa poterit volūtas cū habitu acq̄ſito elicere actꝰ ſi
miles prioribus. Quinto arguit: in puris naturalibꝰ hō pōt ſtante dei influen-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

la generali) parẽtes honorare: indigenti ſubuenire: pro patria fortiter ꝛ con-
ſtãter pugnare: ꝛ alia hmõi prout de infidelibus plurimis legit̃ in q̃bus nullꝰ
diceret eos peccaſſe. Itẽ põt quis ex puris naturalibꝰ actũ agere remuneratio
re ſeu premio dignũ: ꝛ ſi nõ eterno ſaltẽ tẽporali: vt ptʒ Exodi.j. de obſtetricibꝰ
egyptijs que deũ timẽtes pueros ſeruabãt hebreoꝝ cõtra pharaonis p̃ceptũ:
quas remunerauit deus. Nõ aũt eſt dicendũ deũ pro actu malo premiare: igi-
tur. Idem ptʒ de antiquis moralibꝰ romanis: qui ſuis ſtrenuis actibus gloriã
meruerũt iperij. Itẽ alias quilibet infidelis: imo fidelis in peccato mortali exi
ſtens quocũq; ſuo actu deliberate facto peccaret: cũ nõ habeat gratiã ꝑ quam
actũ bonũ operet̃. Itẽ hõ nõ poſſet ſua volũtate ꝛ libero arbitrio vti niſi male:
cõtra Augu.ij. lib. de lib. arbitrio. c. xxxv. ¶ Sexto nihil eſſet homini imputabi
le: cũ nõ ſubiaceat facultati eius bonũ moraliter agere ꝛ malũ vitare: ꝛ potiſſi
me deo huiuſmodi auxilium ſpeciale homini non prebente.

* Põt q̃s ex purꝭ nã- libꝰ actũ a- gere remu- neratione ceu p̃mio di- gnũ: nõ tñ ſine ſpãli auxilio.

¶ Ad hec motiua reſpondet Greg. ari.

¶ Ad primum: talis vtiq; hʒ poteſtatẽ volũtatis ſue: nõ quidẽ taliter ꝙ poſſit
ex ſe ſic velle ſine adiutorio illius qui dicit: ſine me nihil poteſtis facere: ſed eo
iuuante: ꝛ ad hunc ſenſum intelligende ſunt cetere auctoritates: q̃ð ſi infidelibꝰ
aliqui fuerint actus moraliter boni: nõ id ſine auxilio dei ſpãli fuit. ¶ Ad ſecũ
dum reſpõdet Greg. talem attritionẽ perfecte circũſtãtionatã nõ eſſe abſq; ſpe
ciali dei auxilio: iuxta Aug. de fi. ad pe. c. xxxj. Firmiſſime tene ꝛ nullatenus du
bites neminem poſſe penitẽtiã agere: niſi quẽ deus illuminauerit: ꝛ gratuita
miſeratione cõuerterit: ꝛ ita cõcedit ꝙ abſq; preuia diſpoſitiõe ex parte peccato
ris (ex parte inquã eiꝰ tantũ: ita ꝙ nõ ſit a deo preueniẽte) iuſtificatur peccator
vnde gratis iuſtificatur ſicut dicit apoſtolus: cuius enim vult miſeretur: ꝛ quẽ
vult indurat: nec eſt in deo perſonarũ acceptio: q2 nõ eſt in his q̃ liberal'r ꝛ gra-
tis dantur. Ad tertiũ negat prima antecedẽtis pars. Negat̃ etiam ꝙ recto iu
dicio habito poſſet non adiuta ſe cõformare: ꝛ ad aliud pariter dicit̃ ſi aliquẽ
habeat actũ nõ adiuta diuinitus: ille erit deordinatus propter alicuiꝰ debite
circunſtantie carentiam. ¶ Ad quartũ negatur minor: nõ ſufficit enim gr̃a ſine
alio ſpeciali dei auxilio: ꝛ ad aliud dicẽdũ pariter nõ ſufficere habitũ acq̃ſituʒ.
Ad quintũ reſpõdetur q̃uis multa talia de genere bonoꝝ ex puris naturalibꝰ
agere quis poſſit nõ tamẽ ſine auxilio ſpeciali erũt moraliter bona: ꝛ ita timo
rem dei pro quo obſtetricibꝰ deus edificauit domos nõ habuerunt ex ſe tantũ:
ſed ex deo miſericorditer inſpirante: ſic de romanis ꝛ ſimilibus gentilibꝰ ſi ali-
quos actus habuerint bonos: nõ ſine ſpeciali dei auxilio habuerũt eos. Freq̃n
ter etiã ab hominibus tũc credebãtur virtutes q̃ nõ erãt: ꝛ ita ab eis premiabã
tur. Et ad aliud de infidelibus ꝛ alijs extra gratiã põt eis auxiliũ ſpeciali com
municari: quare nõ ſequit̃ quẽcunq; eorũ actũ eſſe culpabilẽ. Ad ſextum dicit
Grego. pro nullo ſtatu quis tenetur ad aliquid pro tunc ei impoſſibile: pro iſto
autem ſtatu non eſt homini impoſſibile bene agere: nam poteſt cum adiutorio
bene agere: ſed bene eſt ſibi impoſſibile ex ſe tantum bene agere: immo ſimile
argumentum fieri poſſet de influentia generali. Et cum ponitur ꝙ deus non
auxilietur homini ſpecialiter ad bene agendum. Reſpondet non omnis impo-
tentia bene agendi excuſat hominem a peccato: ſi non benet agat: quia nõ illa
que eſt pena peccati: ſicut nec ignorantia que eſt pena peccati excuſat a pecca-
to: ſi non agat ꝙ debet: aut agat ꝙ non debet: ſm preſentem enim ſtatum om-
nis homo impotẽs ẽ ad bene agendum ex ſe propter culpam originalem ſine
qua cuilibet fuiſſet collatum auxilium quo bene ageret ſine alio auxilio ſpecia
li: ſicut poterat primus homo ante peccatum: ꝛ ideo ſi deus nunc nõ auxiliet̃ ali
cui auxilio ſpeciali: nõ propter ea excuſatur a peccato: ſecus ſi primo homini an
te peccatum tale auxilium defuiſſet.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Quartū notabile. ſcðe opiniōis quoad

ſuprapoſitas tres cōcluſiōes motiua ſunt hec. ¶Quātū ad ꝓmā em̄ cōcluſionē
que eſt hec. Null⁹ hō in ſtatu ꝑſenti: ſtāti gn̄ali dei īfluētia pōt abſꝗꝫ ſpāli auxi
lio ſufficiēter cognoſcere q̄d volēdū: aut nolēdū: q̄d agēdū: aut vitādū. Primo
per apoſtolū. ij. ad corīthios. iij. Nō ſumus potētes ex nobis: quaſi ex nobis ali
quid cogitare: ſed ſufficiētia noſtra ex deo eſt. Itē p Aug. ꝓmo retrac. ca. ix. dicē
tē ad miſeriā iuſte dānatiōis ꝑtinet ignorātia: ⁊ difficultas q̄s patit̄ hō omnis
ab exordio natiuitatis ſue: nec ab iſto malo quiſꝗꝫ niſi gratia dei liberaret̄. Et
lib. vj. cōtra Julianū. c. xxvj. vbi allegat iſtud apoſtoli. j. Corin. ij. Nō em̄ ſpiritū
huius mūdi accepim⁹: ſed ſpiritū q̄ ex deo eſt vt ſciam⁹ q̄ a deo donata ſunt no
bis: ⁊ alijs pleriſꝗꝫ locis idē aſſerere videt̄. Itē Hugo lib. j. de ſacramētis par.
vij. ca. xv. aīa rōnalis corpori humano īfuſa (niſi p gratiā adiuuet̄) neꝗꝫ cogni
tionē veritatis ꝑcipere: neꝗꝫ cōcupiſcētie carnis reſiſtere pōt vbi de cognitiōe
ꝑtinētiū ad ſalutē loquit̄. ¶Itē ad hoc eſt expſſa mileuitani cōcilij determina
tio. c. v. Si quis dixerit gratiā dei per Jeſum chriſtū dn̄z noſtrū: ꝓpter hoc nos
tm̄ adiuuare ad nō peccādū: q2 per ipſam nobis reuelat̄ intelligētia mādatoꝝ
vt ſciam⁹ q̄d vitare debeam⁹: nō aūt p illā nobis ꝑſtari vt q̄d faciēdū cognoue
rimus: etiā facere diligam⁹ atꝗꝫ valeam⁹: anathema ſit. Et ſubdit̄: vtrūꝗꝫ eſt do
num dei: ⁊ ſcire q̄d facere debeam⁹: ⁊ diligere vt faciam⁹. ¶Itē ſancti p hmōi
noticia habēda orabāt: igit̄ ex ſe nō poterāt eā hr̄e. ¶Scða cōcluſio. Null⁹ etiā

✱ An ſine
ſpāli dei au
xilio null⁹
poſſit ali-
quē actum
moralr̄ bo
nū agere.

(habita ſufficiēti agēdoꝝ aut vitādoꝝ noticia) pōt ſine ſpāli dei auxilio aliquē
actū moraliter bonū agere. Primo per illud apoſtoli nō eſt volētis neꝗꝫ curren
tis ſed miſerētis dei ad Romanos. ix. ⁊ ad Philippē. ij. Deus operat̄ in nobis
velle ⁊ ꝑficere ſeu opari. Et. j. Corin. iiij. Quid em̄ habes q̄d nō accepiſti. ¶Itez
Aug. in de correc. et gratia. ca. xlvij. liberū arbitriū ad malū ſufficit: ad bonum
aūt paꝝ eſt niſi adiuuet̄ ab oīpotente bono. Et in epiſtola ad hylariū ſyracuſa
num circa principiū dicit. Ualet itaꝗꝫ liberꝝ arbitrium ad bona opera ſi diuini
tus adiuuetur: deſertum vero diuino adiutorio (qualibet ſciētia legis excellat)
nullo modo habebit iuſticie ſoliditatē: ſed inflationem impie ſuperbie ⁊ exitio
ſum tumorē. Et de verbis apoſtoli ſer. xij. prorſus ſi adiutoriū dei defuerit: ni-
hil boni agere poteris. ¶Itē rōne: homo non pōt ſine ſpeciali dei opeꝛ diligere
deum ꝓpter ſe: ſed omnis actus nō relatus in deū ſic dilectū eſt culpabilis: igi
tur ⁊c. Aſſumptū pꝫ per Aug. in epiſtola ad vitalē liberū arbitriū ad diligēdū
deum primi peccati grāditate perdidim⁹. Et anſel. de cōcor. ca. antepenul. vo-
luntas poſt deſertā iuſticiā facta eſt ancilla ſue affectiōis que ad cōmodū eſt.
Infert ex his Grego. arimi. ꝙ homo in preſenti ſtatu nō pōt ex ſe tm̄ aliq̄d vel-
le vel diligere niſi in relatione ad ſeipſum: ⁊ per cōſequēs nō pōt diligere deū
propter deū: neꝗꝫ primā gratiā mereri pōt: nec de cōdigno: nec de cōgruo: p gra
tiam intelligēdo q̄dcūꝗꝫ dei ſpeciale auxilium ad bene operandū ſiue adiuuet
deus donū infundēdo: ſiue per ſeipſum mouēdo volūtatem: ſiue quocūꝗꝫ alio
modo iuuet: qm̄ nō pōt habere ante primā gratiā actū liberi arbitrij nō culpa
bilem. ¶Itē alia ratione. homo ſtulte ⁊ ſuperflue imploraret adiutorium dei

✱ Pelagij
error dam-
natus.

ad bene agendum vel malo reſiſtendum teſte Augu. contra pela. in de natura
⁊ gratia. ca. viij. Quid (inquit) ſtultius ꝗ̄ orare vt facias: quod in poteſtate ha-
beas. ¶Preterea huius ſententie ſunt Ambro. Hiero. Grego. Anſel. Joan. da-
ma. Iſido. Magiſter ſententiarum: ⁊ alij multi quorum autoritates in ſenten-
tia: prout ille beati Augu. ſonant. In oppoſitum fuit vnus de erroꝛib⁹ pelagij
damnatis: quoniam pelagius poſuit ꝙ homo habita ſufficienti noticia p do-
ctrinam: aut reuelationem dei de his que volenda vel agenda ſunt poteſt
abſꝗꝫ alio auxilio velle ⁊ agere que volenda: ⁊ agenda eſſe cognoſcit. ¶Ter-
tia concluſio. Nullus temptatus ad aliquod vicium ſeu ad actum moraliter

malum

Miniſterio de Educación, Cultura y Deporte

malum poteſt huiuſmodi tētationem abſq̄ dei auxilio ſuperare probatur per illud Sapientie.viij. Non poſſum eſſe continens niſi deus det. ¶Item per Auguſtinum in epiſtola ad paulinum nolanum epiſcopum: quando contra tentationes concupiſcentiaſq̄ illicitas dimicamus q̄uis ꝛ illic habeamus propriā volūtatē: non tamen ex illa: ſed ex adiutorio dei noſtram preuenire victoriam. ¶Item Innocentius papa ſcribens epiſcopis qui carthaginenſi concilio affuerant (inquit) pares nos ad reſiſtendum tentationibus nō liberum arbitriū ſed dei ſolius auxilium poteſt facere.

Auxilium ſpāle tribꝰ modis concurrere pōt ad bonuꝫ.

¶Ad prenumeratas obiectiones cunctas trimembrem pono reſponſionem: non quidem dei auxilium ſpeciale negando: nam id oſtendunt auctoritates quibus innuitur aliter ad bonum q̄ ad malum hominem iuuari: huiuſmodi autem auxilium eſt meriti: aut facilitatis: aut facti: id eſt ad meritum concurrit auxiliū dei ſpeciale: aut ad boni operis facilitatem: aut de facto ad operandum aliquid qd̄ alias non operaretur: q̄uis ipſum operari potuiſſet. Primum eſt neceſſitatis. Secundum aut tertiū nō ſemp: nōnūq̄ eīn ipoſſibile p valde difficili ſumitur. ¶Fateor igitur non omnes ſanctorum autoritates de bono meritorio eſſe intelligendas: vt expreſſe patet ex Augu. contra iulianum lib. iiij. ca. vij. vſq̄ ad. xvij. vbi de infideliū actibus agit: quibus ſpeciale auxilium requiri dicit: quos conſtat eſſe non meritorios dicere pariter non niſi pro operis facilitate concurrere tale dei auxilium: iſtud (ſaltem vniuerſaliter intellectum) reprobari videtur per milletanū concilium tempore innocentij primi celebratum: vbi ca. vj. dicitur quicunq̄ dixerit: ideo nobis gratiam iuſtificationis dari vt quod facere per liberum iubemur arbitrium facilius poſſumus implere per gratiam: tanquam ſi gratia non daretur non quidem facile: ſed tamen poſſumus etiam ſine illa implere mandata diuina anathema ſit: diceretur in q̄ iſtud eſſe verum: ſcilicet nō vniuerſaliter ad ſolam facilitatem ſpeciale tribui auxilium: ſed quandoq̄ ad agēdū etiā aliquid qd̄ alias fieri poſſet: quis enim dubitat multa ab homine fieri poſſe q̄ abſq̄ dei ſpeciali ope nō fierent. Argumentū q̄ fruſtra oraret nō militat q nōnūq̄ orat vt res fiat q̄ non fieret lꝫ fieri poſſet: aut vt facilꝰ fiat: aut vt fiat illo medio q̄ fieri a deo preuiſuꝫ eſt. ¶Ex dictis patent vtriuſq̄ opinionis motiua: quid autem dicendum mihi videatur ſint concluſiones.

*Impoſſibile p valde difficili nō nūq̄ ſumit.

Auxiliū ſpālis reſolō.

Prima cōcluſio. potuit iuſtꝰ deꝰ in peccati penā ſic humanū genus atrociter ſauciare: atq̄ animā quo ad intellectū ꝛ volūtatē tali lāguore efficere: vt nec itellectꝰ cū ſola dei gn̄ali iſlueētia vllū moralr ve᷑ cernere valeret nec volūtas actū moralr bonū operari: ptꝫ ois creatura eſt in mera poteſtate eius obedientiali: tum etiam illud fieri contradictionem non includit.

* Omnis creatura ē i mera ptāte eiꝰ obediētiali.

Secūda cōcluſio. ex nulla intra nos experientia aut ratione cōcludi poteſt ſpeciale dei auxiliū ad actū moraliter bonum potius q̄ ad actum malū requiri: pbo omnis pnitas ad malū ꝛ difficultas ad bonum que in nobis experimento percipitur poteſt per appetitum ſenſitiuum qui rationi aduerſatur ſufficienter ſaluari: ꝛ per alia ad malum prouocantia: et retrahentia a bono. Tum etiam: idem actus poteſt ſucceſſiue eſſe bonus ꝛ malus: nec ad talem actum his temporibus diuerſos operādi modos in anima experimur.

Tertia cōcluſio. an deus ſic atrociter humanā nām vulnerauerit: tacēt expiētie atq̄ rōnes nāles: auctoritatibꝰ xp̄ſtiꝰ q̄ ſic ſonātibꝰ illis igit tacētibꝰ tutiꝰ eſt iſtas exaudire ꝛ iſequi: hec cōcluſio ex ſu

pra enumeratis motiuis relinqtur pſpicua. ¶ Sequunt̄ corollaria. Primū: alicuius ꝯſequentie antecedēte exñte ipoſſibili ex quo ꝯcludat̄ verꝫ practicū: pōt q̄s ſine auxilio ſpāli aſſentire antecedēti ⁊ bonitati ꝯſequētie: ⁊ nō cōſequēti niſi ſpāliter adiutus. ¶ Scōm corollariū: vbi falſum crederet̄ inuincibilr eſſe verꝫ: cui⁹ aſſenſus ab actu bono iteriori effectiue iperaret̄: ꝯcedēdū eſt ꝙ ad errorē ſpālr cōcurrit deus: pariter dato actu exteriori a duob⁹ interiorib⁹ iperato: quoꝝ vnus ſit bonus: ⁊ alter malus: ſic deus ad actū malū ſpālr concurrit. ſ. ea rōne q̄ bonus eſt. ¶ Tertiū: pōt liberū hoīs arbitriū abſqꝫ ſpāli ope actū cum duabus vel tribus circunſtantijs elicere: ſed non plene cum omnibus.

AD DJ.
*Auxiliū ſpeciale a deo obtinere nō eſt difficilius q̄ generale.

Quarta concluſio probabilis. Nō eſt difficilius

a deo auxiliū ſuū ſpāle q̄ gñale obtinere: pꝫ. nullū reqritur preuiū ad obtinendū illud potius q̄ iſtud: ſemp em̄ pſto eſt ⁊ paratus dñs ⁊ bonis ⁊ malis/ fidelibus ⁊ infidelibus hm̄oi ſuffragiū ipartiri: put ⁊ gñale: quare ad malū pronitas ⁊ tarditas ad bonū aliūde q̄ ex difficultate habēdi opē dei ſpālē exorit̄: put ex peccati fomite ⁊ alijs ſupra ꝯnumeratis. Durū profecto eſſe nec dictu tutū/ ſpāli dei inſtitutione: ⁊ q̄tū eſt ex pte nō cuilibet nec q̄libet tpe ſpāle illud auxilium (vt nōnulli ſentire videntur) offerri: hui⁹ veritatē certitudine nouit dñs: nihilominus pie credo qđ dicit Bonau. li. ij. tale adiutoriū homini pſto ē ſi vellet ſuſcipe.

Quinta cōcluſio contra Greg. vbi deus

ſpeciali ſua ſanctione (etiā in peccati penā) ab aliquo ſpeciale ſubtraheret auxiliū: omiſſio boni defectu illius prouenriens minime imputabiliter culpabilis foret. pꝫ: impoſſibilitas prō tūc obligationē deleret: cū (teſte beato Hiero. in explanatione fidei ad Damaſum papā) anathema ſit dicere deū ad impoſſibile obligare. Nec valet Grego. reſponſio de impoſſibilitate in penam peccati cōtracta: nā in fatuis cōſtat vſus rōnis carentiā eſſe peccati primi parentis penā: que tñ ꝓ tunc obligationem dirimit/ ⁊ a peccato prorſus excuſat: ſic vbi in ꝓpriū peccati aut alterī punitionem deus iuſtiſſimus vindex ſpecialiter a ſorte rationis vſum auferret: aut omnino ſpeciale denegaret auxiliū tolleretur pro tūc ad op⁹ bonum obligatio: nec vllus ſubſiſteret culpabilitatis incurſus.

Sexta cōcluſio cōtra eundē. pōt liberuꝫ

viatoris arbitrium ſine ſpeciali dei ope in actum moralem non culpabilē: vcꝫ indifferētem/ aut de genere bonoꝝ prout agros colere/ reuereri parentes ⁊c. id ſupra de actu medio inter moraliter bonū ⁊ malū elucidaui: ⁊ videt̄ de Auguſtini mēte in hyponeſti. reſpōſione tertia dicentis. Fatemur liberꝝ arbitriū oībus hominibus qdem iudiciū rōnis: non per quod ſit idoneū que ad dñm ptinent/ aut inchoare ⁊ certe pagere: ſed tm̄ in operibus vite pſentis tā bonis q̄ malis: bōis dico/ q̄ de bonis nature oriunt̄. i. velle laborare in agro/ velle bibere/ velle manducare/ vel quicqđ bonū ad preſentē pertinet vitā. Quod aūt ſubdit Aug. q̄ oīa non ſine gubernaculo diuino ſubſiſtunt: non impedit ꝓpoſitū: nā dei gubernaculū nomē eſt nō ſpecialis auxilij proprium: ſed ad cūctas creaturas (cū oēs ſua prouidētia gubernet: eiſqꝫ omnibus cooperetur) extenditur.

Septima cōcluſio contra eundē: tentationem

aliquā (ſcꝫ peccati cōmiſſionis) pōt voluntas ſine dei ſpeciali ope vincere: ⁊ aliquā quidē non (videlicet omiſſionis.

¶ Primā partē probo: nequit q̄tumcunqꝫ vehemens tentatio liberꝝ arbitriū ad vllū peccati actum neceſſitare: cū ſemper libera ſit voluntas ſuū prebere vel non prebere concurſum: ſine quo non ꝓducit̄ peccati actus: quinimmo nō eſſet actus cum tali neceſſitate peccatū. ¶ Scđa pars ex dictis eluceſcit: vcꝫ tpe quo ad actū

Miniſterio de Educación, Cultura y Deporte

obligatur voluntas quē nō elicere tentatur: nam tentationem vincere eſſet actū elicere bonū. ¶ Id aūt ex hypotheſi nequit ſine ſpeciali dei patrocinio: igitur tē tationem aliquam abſq̄ auxilio dei ſpeciali ſuperare non poteſt.

Primū dubiū. an propter duplex auxiliū

ad actū bonum cōcurrens ſit voluntati creature facilius actū bonum q̄ malum elicere.

Reſpondeo q̄uis poſſit affirmatiue dici

nō tñ ad hoc eſt experiētia vel ſufficiēs rō/ nec piter auctoritas: q̄re ptē negatiuã tenēs diceret: queadmodū q̄s duplici auxilio adiut' nō facilius fert pōdus valde graue q̄ cum vnico auxilio ferret ſubduplū vel ſubtriplū: ſic nec facilius cū duplici auxilio elicit volūtas actū bonum/ q̄ cū vno auxilio malum.

Peccata vitare oia ⁊ diu an poſſit viator.

IN hoc corrupte nature ſtatu q̄diu a quib' ⁊ a quot peccatis valeat homo ratione vtens ſe i̅munē preſeruare: trita eſt doctorum penes breue tempus et longum: penes mortalia et venialia: penes multitudinem collectiue ⁊ diſtributiue diſtinctio. ¶ Ubi meliori ſaluo iudicio mihi dicēdū videtur (etiã et ſi hoc nuſq̄ accideret) nulla ex rei natura aut diuine ordinationis conditione implicat repugnantia viatorē abſq̄ extraordinario dei ſuffragio poſſe ſua libertate vitare omnia collectiue peccata: ⁊ q̄tocunq̄ tempore quorum quodlibet ſeorſum: ſic cauere poteſt.

PRimum notabile. Solent circa vitãda pctã doctores inter venialia ⁊ mortalia diſtinguere: inter multitudinem diſtributiue ⁊ collectiue: pariter inter breue tempus aut longum. ¶ Dicit enim beatus Tho. prima ſecunde. q. cix. arti. viij. vbi querit an hō ſine gratia poſſit nō peccare. Reſpondet in ſtatu nature corrupte indiget homo gratia habituali ſanante naturam ad hoc q̄ homo omnino a peccato abſtineat: ⁊ ſit in preſenti vita hec ſanatio ſecundum mentem/ nondum appetitu carnali totaliter reparato. hinc in hoc ſtatu poteſt homo abſtinere ab omni peccato mortali: nam in ratione conſiſtit: non autem poteſt homo abſtinere ab omni peccato veniali propter corruptionem inferioris appetitus ſenſualitatis: cuius mot' ſingulos quidem ratio reprimere poteſt: ⁊ ex hoc habent rationem peccati ⁊ voluntarij: nō autem omnes: quia dū vni ratio reſiſtere nititur/ fortaſſis ali' iſurgit: ⁊ etiã quia ratio non ſemp poteſt eſſe peruigil ad huiuſmodi motus vitãdos. ſimiliter etiã anteq̄ hominis ratio in qua eſt pctm̄ mortale reparetur per gratiam iuſtificantem poteſt ſingula peccata mortalia vitare/ ⁊ ſecundum aliquod tempus: q2 non eſt neceſſe q̄ continuo peccet in actu: ſed q̄ diu maneat abſq̄ peccato mortali eſſe non pōt: vnde ⁊ Gregorius ſuper Ezechi. dicit: pctm̄ quod mox per penitentiam nō deletur ſuo pondere ad aliud trahit. Cū enim homo non habet cor ſuum firmatū in deo: vt pro nullo bono conſequēdo vel malo vitando ab eo ſeparari vellet: occurrūt multa pp̄ter q̄ ɔſequenda aut vitanda homo recedit a deo contēnendo pre-

ADDI. * In hoc ſtatu pōt homo abſtinere ab omni peccato mortali.

cepta ipſius: ⁊ ita peccat mortalr̄ precipue/ qꝛ in repētinis homo operat̄ ſcđm fi nē precōceptū/ ⁊ ſcđm habitū preexiſtētē/ vt dicit Phs. iij. Ethi. Quis ex ꝑmedi- tatione rōnis homo poſſit aliqđ agere preter ordinē finis ꝓcōcepti ⁊ preter incli natiōnē habitꝰ quia tñ homo pōt ſemper eſſe in tali premeditatiōe/ nō pōt cō- tingere vt diu permaneat/ quin operet̄ ſcđm ꝯñaꝫ volūtatis deordinate/ niſi ci to per gr̄am ad debitū finē reparet̄: tñ qꝛ ex hoīs defectu eſt ꝙ ſe ad gratiā ha- bendam nō preparet: ꝓpter hoc a peccato nō excuſat̄ ꝙ ſine gr̄a pctm̄ vitare nō poteſt. An aūt homo cōſecutꝰ gratiam poſſit per ſeipſum operari bonū ⁊ vitare peccatū. Reſpondet nō indiget alio auxilio gratie ſecūdū aliū modum/ vt ſcꝫ a deo moue r̄ ad recte agēdum/ quare donū habitualis gratie nō ad hoc dat̄ no bis vt per ipſum nō īdigeamꝰ vlteriꝰ diuino auxilio/ hec ille. Cuiꝰ dicta aliqua exactius examinarē (prout nō eſſe veniale in rōne ⁊c.) ſed huic nō cōgruit loco: Quātum autē ad ſubiectā materiā ꝯcluſiones reꝫ patefacient.

ADDITIO. Homo ꝯſecutꝰ gr̄am an poſſet ꝑ ſeipm̄ opari bonum ⁊ vitare peccatum.

Secūdum notabile. preter ſpeciale auxi

liū cōmuniter viatoribꝰ a dño impēſum eſt aliud excellētiꝰ/ quo certe ꝑſone ab omni culpa/ aut a qualibet mortali ꝑſeruate inſignite fuerūt. Hoc em̄ ſpecialiſ- ſimū ſiue extraordinariū appello ſuffragiū: ⁊ de iſto eſt in preſentia ſ̄mo: an vcꝫ ad diu oīa collectiue pctā vitāda ipm̄ requirat̄: prout plericꝫ aſſerere vident̄ an ſufficiat cū libero arbitrio ſpeciale.

Pctm̄ vitare q̄lit̄ poſſit viator. fo. 73. co. 3. ⁊. 4.

Prima concluſio. nequit ex ſolis natura

libus viator nec diu nec modico tp̄e omiſſionis pctm̄ vitare/ poſita obligatiōis pro illo tp̄e cōſtātia. quodcūcꝫ autēꝫ cōmiſſiōis pctm̄ vitare poteſt/ nā (vt ſupra deduxi) vitare ſic omiſſiōis culpā eſſet accū precepti plene moralr̄ bonū elicere: ⁊ nequit abſcꝫ ſpeciali dei auxilio. Ad peccatum autem cōmiſſionis vitandum ſufficit non elicere actum ad non eliciendum autem non requirit̄ auxilium dei ſpeciale/ ſat eſt/ ꝙ cauſe inſtiganti non prebeat volūtas liberū eius cōcurſum: ſi enim abſcꝫ eius libero concurſu vero vel interpretatiuo produceret̄/ deeſſet: cul pabilitatis ratio.

Secūda cōcluſio. nulla clauditur in hoc

repugnantia/ videlicet abſcꝫ extraordinario dei auxilio oīa collectiue peccata: etiam quātocuncꝫ tempore vitari/ quorum vnumquodcꝫ ſeorſum caueri poteſt. probo: pro modico tempore conceditur ab omnibus poſſibile/ temporis autem diuturnitas non vllam adijcit contradictionem/ cum non ſit quid aliquid ha- bens contrarietatis/ tuꝫ etiam ſolius temporis fluxus nihil alietatis in libero arbitrio operatur/ igitur quātum eſt ex hoc eque potens eſt magno ⁊ paruo tem pore peccata vitare/ in vtrocꝫ enim eque potens eſt cauſe inſtiganti concurſuꝫ: atcꝫ efficientiam non prebere. ꝙ enim ita accidat/ non eſt ratio ſufficienter re- pugnantiam concludens/ nam poſſibiles ſunt effectꝰ plericꝫ nuncꝫ futuri: quia forte non omnia applicabuntur agentia/ aut non ſingule materie/ quas tamē applicari non repugnat/ non eſt igitur indiſtincte verum Bona. dictum lib. ij. arti. ij. q. ij. gloſam allegantis ſuper illud Treno. iij. Miſericordie domini/ di- centis/ non poteſt homo diu ſtare contra inſultus diaboli/ niſi miſericordia do mini adiuuetur/ vbi inquit Bona. prout de foraminibus nauis ſic diabolus fre quenter facit aliquibus quibus pretendit tētationem de luxuria/ ⁊ ex hoc quod non conſentiunt facit ipſos proſilire in ſuperbiam/ nec vnquam poteſt euitare homo quin in aliquā tentationeꝫ incidat: ⁊ hoc propter ſuā inſtabilitatē ꝓpter ſuā etiā infirmitatē neceſſe haberet in aliquā tentationē incidere: cū em̄ ſit obte nebratꝰ ignorātia ⁊ alligatus carnis cōcupiſcentia/ tentationē carnis ⁊ īfirmi- tatis nō poſſet euadere/ quin etiā aliqñ conſentiret niſi adiuuaret̄ aliquo mu-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

nere diuine gratie. Et cum obijcit per Grego. in morali. debilis eſt hoſtis qui nõ vincit niſi volentẽ. ¶ Cum etiã liberũ arbitriũ omni gratia deſtitutũ adhuc eſt liberꝝ: igitur cogi nõ poteſt. Ad primũ reſpõdet: ꝙ quis nõ vincat niſi volentẽ nõ ſequit͂ poſſe reſiſtere ſine ſpeciali dei gratia: ⁊ hoc propter carnis corruptionem. Ad aliud dicit: nõ eſt ibi coactio: ſed tanta ad malũ inclinatio ⁊ volũtatis ꝓnitas ꝙ niſi eſſet aliud ſuſtentans neceſſe haberet motu volũtatis aliquando in malum incidere ꝙ ſi nõ potẽs reſiſtere conſentiat: liberꝝ arbitriũ nõ eſt a culpa imune: ⁊ hoc qꝛ adiutoriũ gratie ſibi preſto eſt ſi vellet ſuſcipere: qꝛ etiam ex ꝓpria ſua culpa deuenit in hanc neceſſitatẽ: hec ille. ¶ Quorꝝ nõnulla falſa mihi videnť: prout ꝙ liberꝝ arbitriũ reſiſtere nequeat quin conſentiat et ſit peccatũ cõtra Ariſto. Augu. ⁊ ceterorꝝ teſtimoniũ qui peccatũ aſſerũnt eſſe voluntarium nõ eſt aũt in actu voluntariũ abſqꝫ libera voluntatis coefficientia vera vel interpretatiua: vbi enim vſqꝫ adeo inualeſceret tentatio: vt velit nolit volũtas ſurreperet ſine libera eius coefficiẽtia actus ſuus nõ eſſet ibi volũtariũ: tũ etiã homini ex culpa ad aliqd ĩpoſſibilitato nõ poſſet rationabiliter noua lex dari eũ ad illud ꝓ tũc aſtringẽs igiť neqꝫ antiqua eũ ꝓ tunc obligabit.

Tertia concluſio. ⁊ ſi non repugnet non tamen accidit videlicet ꝙ abſqꝫ extraordinario dei auxilio quis cũ ratiõis vſu valde diu imunẽ a peccato ſe ꝯſeruet: quãtocunqꝫ tpe omnia collectiue peccata vitãdo (per extraordinariã dei opem vt predixi auxilium intelligo ſpecialiſſimũ: vcꝫ preter generale atqꝫ etiã ſpeciale quale perſonis nõnullis ſpecialiter tota vita preſeruatis cõceſſum eſt) hec cõcluſio auctoritatib⁹ ſtabilitur: ſepties in die cadit iuſtus: ⁊ Joannis. j. Si dixerim⁹ qꝛ peccatũ nõ habem⁹ nos ipſos ſeducimus: ſcꝫ diu: cui ſuffragať humane infirmitatis experiẽtia non valde diu abſqꝫ peccato perſeuerantis: dixi valde diu: accidit enim aliquẽ ſe ab omni reatu ꝓ aliq̃ tpe imunẽ tã mortali ꝙ veniali ꝯſeruare: ⁊ diuti⁹ ꝯ mortali ꝙ veniali: diutius pariter vna perſona ꝙ alia. Contingeret igitur hoĩem breui tpe cum vſu rationis viuentem a peccato ꝙ diu viueret imaculatũ perſiſtere.

Quarta concluſio. quiſqꝫ viator obligatur omnia collectiue peccata per totã ſuã vitã quãtãcunqꝫ vitare: patet nõ peccare eſt precepti negatiui: ⁊ ita ſemper atqꝫ pro ſemper obligãtis. Quod ſi obijcias victuro plena etate: prout. lxxx. vel. c. annorꝝ nõ eſt de cõmuni lege poſſibile ꝙ per totũ illum tempors decurſum omnia peccata vitabit: igitur obligaretur ad impoſſibile. ¶ Reſpondeo primo eſto ꝙ nunqꝫ acciderit nec accedet ſine extraordinaria dei ope: non tamen ſequitur eſſe impoſſibile etiam de lege vt ſupra oſtendebam quare in verificandis auctoritatibus: que impoſſibilitatem ſonare videntur ſumendum eſt pro difficili impoſſibile. Secundo dico non eſſe ſpeciale preceptum ſeu ſpecialem dei obligationem alijs condiſtinctam de vitandis collectiue omnibus peccatis per totum vite circulum: qui enim furtum ⁊ homicidium committeret: ſic moriens non eſt dicendum preter hec duo peccata aliud tum incurriſſe: videlicet quia non collectiue cuncta vitauit peccata. Peccati enim vitatio non alterius eſt obligationis ꝙ precepti hoc vel illud vicium prohibentis: ⁊ ſic omnia deuitare peccata: non vnicam: ſed multas icludit particularium preceptorum obligationes: quarum quelibet ſeorſum facultati liberi arbitrij abſqꝫ extraordinario dei iuuamine de lege ſubiacet.

Grẽ ſtatuꝫ an viator ſe agnoſcere poſſit et ſe immunẽ a peccato.

Primum dubium. an viator quando immunis eſt a peccato id cognoſcere valeat.

Reſpondeo queſtio eſſe poteſt de actuali commiſſionis vel omiſſiõis culpa: aut de

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

reatu poſt ipſam manente: iuxta quorum varietatem ſint propoſitiones.

¶ Prima: poteſt quis certitudine cuiuſdā experimentalis euidentie ſe agnoſcere a quocunqꝫ actuali commiſſionis peccato immunem eſſe/ aut quandoqꝫ fuiſſe. patet: anime operationes potiſſime animales ſunt ei per reflexionē experimētaliter note. Viator igitur (omnem actum ſuum volūtate ſuſpendente) poteſt illud experiri: ⁊ per conſequens experimēto certus fieri nullo peccati commiſſionis actu irretiri. Id eīm eſt de preterito perſpicuum: videlicet illo vel iſto tempore quo dormiebat/ aut vigilabat nullum liberum voluntatis actum elicuiſſe: ⁊ ſic nec creatorem commiſſiue pro tunc offendiſſe.

¶ Secunda propoſitio. non eſt ſic euidenter certū de actuali omiſſiōis peccato: nō deeſt tamen certitudo. ¶ Primā partem oſtendo: nō ſic experimētaliter cognoſcitur obligatiōis precepti affirmatiui circa deum: circa ſe/ vel circa proximū/ tempus prefixum: immo nonnunqꝫ per legis conſiderationem longa indagine illud innoteſcit: igitur nō ſic euidēti certitudine cognoſcit viator ſe nulla omiſſionis culpa grauari. ¶ Secundā probo partē: habere poteſt viator poſt mandatorum dei inſpectionem motiuū ſufficiēs ad firmiter/ ⁊ vere credenduꝫ ſe nō culpabiliter pro tūc omittere: ſic igitur fit certus: conſequentia patet communē certitudinis diffinitionem intelligenti. eſt aſſenſus verus abſqꝫ formidine ad aſſenſum denominādum certū hec duo veritas/ ⁊ firmitas ſufficiant. Non igitur aſſenſus quilibet certus eſt neceſſarius ⁊ infallibilis.

Peccati immunitas an aliqua certitudine agnoſci poſſit a viatore.

¶ Tertia propoſitio. de immunitate a peccati pteriti reatu derelicto: haberi poteſt a viatore non mathematica/ ſꝫ moralis ſatiſqꝫ perfecta certitudo. probo: poſſibile eſt ad vere firmiterqꝫ credendū animam omnino eſſe mundam motiuum haberi ſufficiens. oſtendo: ad hoc habetur maxima fidei certa: pariter minor vera ſubſumpta rationabileꝫ habens firmiter credēdi cām. Iſta eīm eſt fidei maxima certa: qui vt debuit penitet omnino mūdatur: hec autem eſt minor. Iſte penitet vt debuit: ⁊ huic firmiter ⁊ vere aſſentire ſufficienter facit integra horum obſeruatio/ que ſunt peccatorū diſplicentia/ cauendi propoſitum propter deum/ ⁊ propoſitum confitendi: hec autem tria quis in ſemetipſo experiri poteſt: poſt integram enim eorum obſeruātiam credens vel dubitans ſe non eſſe omnino mūdum: ipſe de legis ⁊ diuine ꝓmiſſionis veritate non aliud ſua bonitate ⁊ clementia a nobis requirentis dubitaret. ¶ Reperiuntur enim nōnulli (o ꝙ̄ periculoſum) qui diligentiam quantancunqꝫ fecerint nunqꝫ hoc aſſumūt credulitatis iudicium: ſcilicet quo ſe eſſe mundos exiſtiment: quinimmo (etiam abſqꝫ rationabili cauſa) diſſentiunt vel dubitant: cauſam autem huius querenti reſpōdent neſcio: neſcio (inquiunt) an ſufficienter omnia obſeruauerim: nec particularem aliam ſue ſcrupuloſe/ profecto nonnunqꝫ ſtulte/ conſcientie aſſignant rationem: id enim a demone plerumqꝫ ſuggeritur. Nā pre nimia mentis turbatione pereunt/ deuotio/ feruor/ ſpes: ſpirituale gaudiū: ⁊ huiuſmodi cōmoda que ipſi ſe eſſe mundos pro aſſenſu credentes aſſequi ſolent. Sic preterea animos implicat nature fraudulentus hoſtis: quatenus ad deterius/ quale eſt deſperatio/ indigna ſacramenti contra cōſcientiam ſuſceptio/ aut aliud ſimile/ eos perducat.

¶ Quarta propoſitio. non modo rationabiliter credibile eſt illud/ quinmmo ad id obligari cōtingit. oſtdo: cōtingit de triū ſupranumeratorꝫ obſeruātia ſufficiētē atqꝫ rōnabilē ſubeſſe apparētiā: nec aliūde cām: cur non ita credat ſubſiſtere legitimā: atqꝫ ex incredulitate incque

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

niēs emittere ſub peccato vitandū: cuiuſmodi eēt/vt dixi/ſacramēti indigna ꝯ
ſcientiam ſuſceptio/aut ſcandaloſa eius omiſſio/ aut aliud tale. his igitur
ſtantibus teneretur quis ſe eſſe mundum credere. quid queſo ſic aſſentire noce
ret: potius profecto fructum exigente caſu aſſert non modicum pia huiuſmodi
credulitas. ¶ Solet ex nōnullis erroneis radicibus nociua naſci ſcrupuloſitas
illa ad credendum tarda. Prout feciſſe teneatur quis quicquid potuit. ¶ Pari
ter ad extremum feruoris conatum penitere aſtringatur. Sitq̃ de nō recidiua-
tione certus. ¶ Hec quidem ſcrupulorum ſemina falſa ſunt ⁊ diligenter eradi-
cāda. ¶ Non eñ viator meliori modo quo poſſet obligatur agere: ⁊ ſic nec ma-
ximam ei poſſibilem peccatorum indaginem premittere. ¶ Non pariter deter
minatum doloris/aut feruoris gradum determinate taxauit dominus requiſi
tum: ſufficit dolor rectus etiam remiſſus. ¶ Nec ſimiliter neceſſaria eſt nunq̃
recidiuandi certitudo aut credulitas: ab hoc enim mentez auertere pleriſq̃/ne
deſperationem incidant/expedit: quinimmo quorundam opinione/⁊ vera/nec
poſitiue abſtinendi propoſitum requiritur: ſed ſufficit priuatiue/ſcilicet nō ha-
bere recidiuandi effectum.

¶ Quinta propoſitio ex precedentibus

corollaria: prout licitum eſt ⁊ nonnunq̃ ſub precepto cadit ſe mundum credere
ſic ⁊ eſſe in gratia. patet: inter gratie ⁊ peccati ſtatuz ſeu inter filios regni ⁊ per
ditionis non eſt in rationali creatura medium. ¶ Hoc vnum fateor: videlicet
q̄uis certa ſit fidei auctoritas/atq̃ dei promiſſio penitenti pollicentis cuz gra
tie collatione peccatorum remiſſionem: minoris tamē ſubſumpte videlicet iſte
eſt ſic penitens/motiuum credendi nō eſt omnino infallibile. Nihilominus nō
hoc omnino certitudinem tollit: nec obeſt quin ipſum eſſe valeat ad vere firmi
terq̃ credendum ſe integre penituiſſe atq̃ gratiam obtinuiſſe ſufficiens mediū
per quod credere ſe eſſe in gratia obligari poſſit viator. ¶ Conclude igitur in
hac miſeriarum valle viatorum neminem abſq̃ ſpeciali dei reuelantis illuſtra
tione ſcire euidentie/aut iudicij infallibilis certitudine: an ſecunduz preſentis
iuſticie ſtatum amore vel odio dignus ſit certitudine autem credulitatis ratio
nabilis ſic: videlicet firmiter ⁊ vere ad quam ſufficiens habetur motiuū ⁊ ratio-
nabiliter credere inductiuum. ¶ Quod autem ad eterne preſcientie ſtatum id
valde plus illo ab humana cognitione recedit: nam preſentis ⁊ non futuri eſt ex
perientia: neſcit in hoc viatorum vllus etiam certo gratia inſignitus quidnam
futura dies paritura ſit qualiterve/an cum odio/an cum amore: hoc eſt an cuz
mortali/an cum gratia mortem obibit: nihilominus perſeuerans moruz ac vi-
te conditio credendi coniecturam prebet aliqualem: nec viliſſimo cuiq̃ pecca-
tori deeſt ſufficiens ſperande beatitudinis ratio. Quam nobis donet humane
ſalutis amator: qui cor contritum ⁊ humiliatum non deſpicit.

¶ Excuſum fuit hoc vtiliſſimū opus Lugduni in edibus ho-
neſti viri Antonij du Ry. Anno a virginis par-
tu Milleſimo quingenteſimo.
xxv. Die. vj. mēſis
Octobris.
*

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

TO
BIBLIOTE
Sala
Númer

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

TOLEDO
[...]IOTECA PROVIN[...]
[...]la Reserva
[...]úmero 796

Res.
790

1525
Lugdu